T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI

ES-SEB‘ Ü’S-SEYYĀR FĪ AḪBĀR-I MÜLŪKİ’T-TATAR

(TENKİTLİ METİN NEŞRİ, İNCELEME)

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

Yavuz SÖYLEMEZ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Turan GÖKÇE

İZMİR 2016

T.C.

EGE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI

ES-SEB‘Ü’S-SEYYĀR FĪ AḪBĀR-I MÜLŪKİ’T-TATAR

(TENKİTLİ METİN NEŞRİ, İNCELEME)

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

Yavuz SÖYLEMEZ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Turan GÖKÇE

Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK

Doç. Dr. Nuri KAVAK

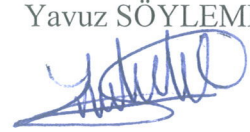
Doç. Dr. Abdullah TEMİZKAN

Doç. Dr. Yahya KEMAL TAŞTAN

İZMİR 2016

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum "ES-SEB'Ü'S-SEYYĀR Fİ AḪBĀR-I MÜLŪKİ'T-TATAR" adlı yüksek doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Yavuz SÖYLEMEZ

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : **Yavuz Söylemez**

Numarası : **92110005551**

Anabilim Dalı : **Türk Tarihi Anabilim Dalı**

Tez Başlığı (Türkçe) : **Es-Seb'ü's-Seyyâr Fi Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar (Tenkitli Metin Neşri, İnceleme)**

Tez Başlığı (İngilizce) : **Es-Seb'ü's-Seyyâr Fi Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar (Critical Edition, Analysing)**

Tez Savunma Tarihi : **16.05.2016**

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Turan Gökçe (Danışman)
Karar : ☒ Başarılı ○ Başarısız ○ Düzeltme
İmza : .....

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Abdullah Temizkan
Karar : ☒ Başarılı ○ Başarısız ○ Düzeltme
İmza : .....

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Yahya Kemal Taştan
Karar : ☒ Başarılı ○ Başarısız ○ Düzeltme
İmza : .....

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Yücel Öztürk
Karar : ☒ Başarılı ○ Başarısız ○ Düzeltme
İmza : .....

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Nuri Kavak
Karar : ☒ Başarılı ○ Başarısız ○ Düzeltme
İmza : .....

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒
Oy çokluğuyla ○

Başarılıdır	Düzeltilmelidir	Başarısızdır
X		

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Doktora programlarında düzeltme alan öğrencinin 6 (altı) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

İçindekiler

ÖNSÖZ III
BİBLİYOGRAFYA VI
TEMEL KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMA ESERLER VI
LÛGATLAR ve KATALOGLAR VIII
GENEL KISALTMALAR X
NÜSHALARIN KISALTMALARI X
GİRİŞ XI
A- Seyyid Mehmed Rıza'nın Hayatı, Eserleri ve Kökeni XIII
B- Es-Sebʿü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar'ın Telif Tarihi XVIII
C- Es-Sebʿü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar'ın Telif Sebebi XX
D- Es-Sebʿü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar'ın İsmi Meselesi XXI
E- Seyyid Mehmed Rıza'nın Eserini Kaleme Alırken Yararlandığı Kaynaklar XXIII
1- Reşîdüddîn Fazlullah (1248-1318), Camiü't-Tevârîh XXIII
2- Mirhond (1433-1498), Ravzatü's-Safâ XXIV
3- Vassaf (1264/1265-1334), Tarih-i Vassaf XXIV
4- Ebü'l-Fidâ, Takvimü'l-Büldan XXV
5- Celalzade Mustafa Çelebi (1490-1491/1567), Selimname XXV
6- İskender Bey Münşî (1560-1633), Tarih-i Âlem-ara-yı Abbasî XXVI
7- Mustafa Naîmâ Efendi (1655-1716), Târih-i Naîmâ XXVI
8- Keysunizâde Nidaî Efendi (Remmal Hoca), Tarih-i Sahib Giray Han XXVI
9- Hayrîzâde, Takvim XXVII
10- Karakurtlu Abdülveli Efendi Mecmuası XXVII
11- Mesud Efendi, Vakıat Mecmuası XXVII
F- Eserin Muhteviyatı XXVIII
G- Eserin Yazma Nüshaları ve Hususiyetleri XXXIII
1- Ragıp Paşa Nüshası XXXIII
2- Hamidiye Nüshası XXXIII
3- Reşid Efendi Nüshası XXXIV
4- Topkapı Nüshası XXXIV
5- St. Petersburg Şarkiyat Enstitüsü Nüshası 1 XXXIV
6- St. Petersburg Şarkiyat Enstitüsü Nüshası 2 XXXV

7- St. Petersburg Devlet Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Nüshası XXXV
8- Kahire Nüshası XXXVI
METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENİLEN YOL XXXVII
METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ XXXIX
ES-SEB‘Ü’S-SEYYĀR FĪ AḪBĀR-I MÜLŪKİ’T-TATAR (METİN) I

ÖNSÖZ

Kırım Hanlığı tarihine hasredilmiş, kaynak niteliği taşıyan pek çok mensur eser mevcuttur. Bunlar arasında Seyyid Mehmed Rıza tarafından kaleme alınan *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* isimli yazma eser kapsamlı olmasının yanı sıra içerdiği bilgiler hasebiyle de mühim bir mevkii işgal eder. Söz konusu eser defalarca müracaat edilen bir kaynak hüviyetinde olmasına rağmen mukayeseli metni maalesef bugüne dek yayınlanmamıştır. Bu bağlamda Kırım Hanlığı ile alâkalı fevkalade önemi haiz bu yazmanın ilmî usullere göre neşredilerek araştırmacıların istifadesine sunulması zarureti hâsıl olmuştur.

Eserde genel olarak, dünya tarihine ayrılmış uzun bir girizgâhtan sonra, Altın Orda Devleti'nin mirasını tevarüs eden Kırım Hanlığı'nın banisi Hacı Giray'ın oğlu I. Mengli Giray Han döneminden başlayarak II. Mengli Giray Han'ın ikinci cülusuna değin süregelen hadisat zikredilmektedir. Bununla birlikte tahta oturan hanlar, kalgay olarak adlandırılan birinci veliaht sultanlar ve ikinci veliaht sultan olarak hanlığın kuruluşundan sonraki dönemlerde ihdas edilen nureddinlik makamına geçen kişiler hakkında tafsilatlı anlatımların dercedildiği eser, sadece hanlık çalışmaları bakımından değil, Osmanlı Tarihi ve Doğu Avrupa Tarihi hakkında yapılacak tetkikler açısından da kayda değerdir. Dolayısıyla çalışmamızın asıl gayesi, zikredilen eserin daha kapsamlı kullanılabilmesi için sahih bir tenkitli metin neşrini hazırlamak ve buna bağlı olarak Kırım Hanlığı tarihine dair yapılacak etraflı araştırmalara ivme kazandırmaktır.

Çalışmamızda öncelikle eserin muhkem bir metninin inşasına giriştik. Pek çok tarihî kaynağın metni tesis edilirken, araştırmacıların daha kolay okuyabilmesi ve daha geniş kitlelerce takip edilebilmesi için sade transkripsiyon usulü uygulanmıştır. Biz ise metin içerisinde herhangi bir karışıklığa ve yanlış anlaşılmaya mahal vermemek amacıyla tam transkripsiyon fontlarını kullanarak eserin günümüz alfabesine aktarılması yolunu benimsedik.

Bahis konusu yazma eserin yurt içinde ve yurt dışında bilinen sekiz adet nüshası mevcuttur ve bunlardan hiçbiri müellif nüshası değildir. Bundan dolayı metnin orijinal varyantına ulaşabilmek için bütün nüshaların mukayese edilmesini elzem gördük ve yazmaların tamamını tedarik etmeye çalıştık. Filhakika

Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç adet, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve Kahire'de birer adet bulunan nüshaların kopyalarına ulaşabildiğimiz halde maatteessüf Rus kurumlarının akıl almaz ölçüdeki muhafazakâr tutumlarından ötürü, bizzat St. Petersburg'a giderek ilgili makamlara resmi müracaatlarda bulunmamıza rağmen zikredilen şehirdeki mevcut üç nüshadan sadece bir tanesinin kopyasına büyük zorluklar neticesinde ulaşabildik.

İstinsah tarihi bakımından mevcut nüshaların en eskisi, "Hamidiye 950" erişim numarasıyla, Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Ancak Hamidiye nüshası diğerlerine nazaran oldukça sorunludur. Dolayısıyla müellif nüshasına daha yakın ve birbirini tamamlar nitelikte olduğu anlaşılan diğer beş yazma içerisinden, yine Süleymaniye Kütüphanesi "Ragıp Paşa 1016" numarada mahfuz bulunan nüshayı esas almayı uygun bulduk ve elimizdeki mevcut bütün nüshaları kullanılarak, Seyyid Mehmed Rıza'nın kaleminden çıkan müellif nüshasına en yakın şekilde metni inşa etmeye çalıştık. Nüshaların mukayesesi sonucunda ortaya çıkan farklılıkların eksik veya fazla olan kısımlarını dipnotlarda gösterdik. Bununla birlikte yazmalarda yer almayan fakat tarafımızdan yapılan ilaveleri köşeli parantez metinden atılmasının uygun olacağını düşündüğümüz kısımları ise parantez içerisinde göstererek noksanlıkları gidermeye çalıştık. Ayrıca tarihî metinlerde noktalama işaretlerinin kullanılmaması günümüz okuyucuları tarafından eserin bihakkın anlaşılmasını güç kıldığından gerekli görülen yerlerde noktalama işaretlerini de kullandık.

Müellif tarafından sıkça müracaat edilen ayet ve hadisler ile Arapça ve Farsça nazım, beyit, şiir ve mısraları ise özgün biçimleriyle sunup Türkçe tercümelerini dipnotlarda verdik. Ayrıca Arapça ve Farsça ibare veya kelâm-ı kibar olarak addedebileceğimiz ifadeleri günümüz alfabesine aktararak ilgili kısımlarının tercümelerini de yine dipnotlarda gösterdik.

Metnin inşasını tamamladıktan sonra *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar*'ın tahlilini yapmaya çalıştık. Ayrıca müellif Seyyid Mehmed Rıza'nın hayatına ve yazmış olduğu diğer eserlerine dair bulabildiğimiz malumatı da derledik. Yine bu bölümde eserin isimlendirilmesi meselesi, telif tarihi, telif sebebi, eserde

istifade edilen kaynaklar ve nüshaların tavsifine yönelik mümkün mertebe izahatta bulunduk.

Uzun bir çalışmanın ürünü olan bu eserin ortaya çıkmasında engin bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim muhterem danışmanım Prof. Dr. Turan GÖKÇE'ye ve tez izleme heyetinde yer alarak desteklerini hiç bir zaman esirgemeyen kıymetli hocalarım Doç. Dr. Abdullah TEMİZKAN ile Doç. Dr. Yahya Kemal TAŞTAN'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca St. Petersburg'da bulunan üç adet nüshanın temini niyetiyle çıkılan yolda bize eşlik ederek katkı sağlayan değerli dostum Doç. Dr. Serkan ACAR'a, Kahire nüshasına ulaşmamızda büyük emeği geçen Ayn Şems Üniversitesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ahmed Sami ELAYDY'e, metin içerisinde bulunan Farsça şiir ve beyitlerin Türkçeye tercümesi hususunda yardımlarını esirgemeyen Hamidreza SOHRABİABAD ve Dr. Ahmad Hesamipour KHELEJANİ'ye, Arapça ibarelerin halli için Yrd. Doç. Dr. Raşit GÜNDOĞDU, Arş. Gör. Yahya KOÇ, Arş. Gör. Halil İbrahim EROL ve ilim tahsis etmek maksadıyla yurdumuza gelen Saad KASAPOĞLU'na da müteşekkirim. Hazırladığımız metni büyük bir titizlikle okuyup değerlendiren Katip Çelebi Üniversitesi Türk Dili Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan Şahin'e de katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

BİBLİYOGRAFYA

TEMEL KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMA ESERLER

Acar, Serkan, "İlya V. Zaytsev, Kırımskaya İstoriografiçeskaya Traditsiya XV-XIX Vekov", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 37, İlkbahar 2013, s. 215-218.

Acar, Serkan, "St. Petersburg Devlet Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Kütüphanesinde Bulunan Kırım Tarihi İle İlgili Eserlerin Bibliyografyası", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. X/2, Kış 2010, s. 39-49.

Ahmet Rıfat, *Devhatü'n-Nukabâ*, Haz. Hasan Yüksel-M. Fatih Köksal, Sivas, 1998.

Aslan, Ali, *18. Yüzyıl Osmanlı İlim Hayatından Bir Kesit: Sıdkî Mustafa Efendi'nin Günlüğü ve Mülâzemet Yılları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Babinger, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları Ve Eserleri*, Çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992.

Bağdadlı İsmail Paşa, *İzâhü'l-meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfi'z-zunûn an esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn*, C. I, Beyrut, 1982.

Bala, Mirza, "İskender Bey Münşî, *İA*, C. V/II, 2001, s. 1082, 1083.

Başbakanlık Arşivi, İbnü'l-Emin tasnifi, nr. 2689; Cevdet tasnifi, nr. 5252, 5270.

Başer, Alper, "Kırım Hanlığı Tarihini Konu Alan Müstakil Eserler ve Yeni Bir Kaynak, Tarih-i Mefkûfati", *Turkish Studies*, Vol. VI/I, Winter 2011, s. 747-762.

Celalzade Mustafa, *Selimname*, Haz., Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, Ankara, 1990.

Demir, Uğur, *Tarih-i Mehmed Giray (Değerlendirme-Çeviri Metin)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2006.

Demir, Uğur, "Muhayyel Bir Kırım Tarihçisi Kefevi İbrahim Efendi ve Humbaracıbaşı Ahmed Paşa´nın Rusya´ya Dair Raporu", *Türkiyat Mecmuası*, C.24/Güz, 2016, s. 23-32.

Derin, Derya, *Abdulgaffar Kırımî, Umdet al-Ahbâr,* Kniga 1, Transkripsiyon: Derya Derin Paşaoğlu, Redaktör: İ. M. Mirgaleyev, Kazan, 2014.

Fisher, Alan, *Kırım Tatarları*, Çev. Eşref B. Özbilen, İstanbul, 2009.

Hammer, Joseph Von, *Kırım Hanlığı Tarihi*, Çev. Seyfi Say, İstanbul, 2013.

Hammer, Joseph Von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. II, İstanbul, BTY.

Hanifzâde Ahmed, *Âsâr-ı Nev* (Keşfü'z-zunûn zeyli), Gustav Flügel neşri, C. VI, Londra, 1852.

Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, Çev. Rüştü Balcı, İstanbul, 2014.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, Haz. Nuri Albayrak, C. V, İstanbul, 1996.

Mehmed Şem'î Efendi, *Esmârü't-Tevârih (Tarihin Meyveleri)*, Haz. Süleyman Faruk Göncüoğlu-Selahaddin Alpay, İstanbul, 2006.

Mehmed Tahir (Bursalı), *Osmanlı Müellifleri*, Haz. İsmail Özen, C. III, İstanbul, 1975.

Merçil, Erdoğan, "Vassaf", *İA*, C. XIII, 2001. s. 232-234.

Mustafa Nâimâ Efendi, *Târih-i Naîmâ*, Haz. Mehmet İpşirli, C. III, Ankara, 2007.

Özaydın, Abdülkerim, "Ebü'l-Fidâ", *DİA*, C. X, s. 320,321.

Öztürk, Necdet-Yıldız, Murat, *Osmanlı Tarihçileri*, İstanbul, 2013.

Poçekayev, R. Yu, "Kırım Hanı Murad Giray'ın Adli Reformu", Çev. Serkan Acar, *Belleten*, C. LXXV, S. 273, Ankara, 2011, s. 571-578.

Sağlam, Nevzat, *Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâiku'l-Ahbâr'ı 1166-1188/1752-1774*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul, 2014.

Sarıcak, Murat, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi*, Ankara, 2003.

Seyityahya, Neriman, "13.-18. Yüzyıllarda Kırım Tatar Tarih Nesri" *I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı*, Editör: Fikret Türkmen- Gürer Gülsevin, C. IV, Ankara, 2007, s. 1869-1874.

Seyityahya, Neriman, "Seyyid Muhammed Rıza'nın Kökeni (XVIII. Yüzyıl Mensur Kırım Tarihleri Arasında Es-Seb'ü's-Seyyâr'ın Yeri Hakkında)", Çev. Serkan Acar, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XXV/2, İzmir, 2010, s. 625-636.

Seyyid Mehmed Rıza, *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ragıp Paşa Koleksiyonu, Nr: 1016.

Seyyid Mehmed Rıza, *Asafiyye Fî Külliyâti't-Tıbbiye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nr: 34 NK 3510.

Seyyid Mehmed Rıza, *Fetâvâ-yı Rıza*, Milli Kütüphane, Ankara, Nr: 06 Mil Yz B 1076.

Smirnov, V. D., *Kırımskoe Hanstvo Pod Verhovenstvom Ottomanskoy Portı Do Naçala XVIII Veka*, Moskova, 2005.

Şeşen, Ramazan, *İslam Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri*, Ankara, 2001.

Togan, Zeki Velidi, "Reşid-üd-din Tabib", *İA*, C. IX, 2001, s. 705-712.

Ürekli, Muzaffer, *Kırım Hanlığı'nın Kuruluşu ve Osmanlı Himayesinde Yükselişi (1441-1569)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1989.

Yazıcı, Tahsin, "Mirhond", *İA*, C. VIII, 2001, s. 360, 361.

Yuvalı, Abdülkadir, "Gâzân Hân", DİA, C. XIII, 1996, s. 429-431.

LÛGATLAR ve KATALOGLAR

Ali Nâzimâ-Faik Reşad, *Mükemmel Osmanlı Lügati*, Haz. Necat Birinci-Kazım Yetiş-Fatih Andı-Erol Ülgen-Nuri Sağlam-Ali Şükrü Çorak, İstanbul, 2009.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, I-III, İstanbul, 2011.

Develioğlu, Ferit, *Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1993.

İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları, 2. Fasikül, Türk Tarihine Ait Eserler, İstanbul, 1944.

Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2011.

Karatay, Fehmi Edhem, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, C. I, İstanbul, 1985.

Lessing, Ferdinand D., *Moğolca-Türkçe Sözlük*, I-II, Çev. Günay Karaağaç, Ankara, 2003.

Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2011.

Muallim Nâcî, *Lügat-i Nâcî*, Haz. Ahmet Kartal, Ankara, 2009.

Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Katı*, Haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs, İstanbul, 2009.

Redhouse, Sir James W., *A Turkish and English Lexicon*, İstanbul, 2001.

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul, 1992.

Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî*, Haz. Paşa Yavuzarslan, Ankara, 2010.

Steingass, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, İstanbul, 2005.

Şükûn, Ziya, *Farsça-Türkçe Lûgat Gencinei Güftar Ferhengi Ziya*, I-III, İstanbul, 1996.

Tulum, Mertol, *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü*, İstanbul, 2013.

GENEL KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Bkz	: Bakınız
Çev	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Haz	: Yayına hazırlayan
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
Nr	: Numara
v	: Varak
vs	: Vesaire

NÜSHALARIN KISALTMALARI

R	: *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* Ragıp Paşa nüshası
T	: *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* Topkapı Sarayı nüshası
M	: *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* Mısır nüshası
E	: *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* Reşit Efendi nüshası
H	: *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* Hamidiye nüshası
P	: *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* Petersburg nüshası

GİRİŞ

Cihan tarihinin büyük hükümdarlarından Cengiz Han'ın çocukları arasında yaptığı toprak taksimatı sonucunda yaşça büyük olan oğlu Cuci ve ondan mütevellit torunlarına düşen hisse üzerinde Altın Orda Devleti ihdas olundu. Uzun süre tarih sahnesinde boy gösteren bu devletin XV. asrın ortalarına doğru giderek gücünü kaybetmesi neticesinde yeni siyasi teşkilatlanmalar vücut bulmaya başladı. Şüphesiz bunlar arasında en büyük ehemmiyeti haiz olanı Kırım Hanlığı idi. Gerek devletler muvazenesinde oynadığı rol ve gerekse Türk tarihinin mühim bir kısmını oluşturması sebebiyle hanlığın siyasi, sosyal ve ekonomik tarihinin layıkıyla tetkiki Türk âlimler tarafından elzem görülmelidir. Başta Rusya ve Polonya olmak üzere birçok ülkede bu konuda epeyce araştırma yapılmış olmasına rağmen ülkemizde yapılan ilmi çalışmalar maatteessüf henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Ancak son dönemlerde hanlıklar tarihi üzerine giderek artan ilgi ve yapılan çalışmalar ilerleyen zamanlarda her yönüyle mufassal bir Kırım Hanlığı tarihinin yazılması konusunda ümit vermektedir. Bu maksat doğrultusunda yapılacak araştırmalara kaynak teşkil edecek olan eserler hakkında hummalı bir inceleme ve değerlendirmenin yapılması da kaçınılmazdır.

Kırım Hanlığı tetkiklerine yardımcı olacak çok sayıda mensur eser bulunmaktadır. Bu eserlerin en mühimlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Abdullah ibn Rıdvan, *Tevârih-i Deşt-i Kıpçak an Hıtta-i Kırım* veya *Tevârih-i Tatar Hânân-ı Kadim ve Ahvâl-i Deşt-i Kıpçak*[1].

2- Abdülgaffar Kırımî, *Umdetü'l-Ahbâr veya Umdetü't-Tevârih*[2].

3- Halim Giray, *Gülbün-ü Hanan*[3].

4- Kefevî İbrahim Efendi, *Tevârih-i Tatar Hân ve Dağıstan ve Moskov ve Deşt-i Kıpçak Ülkelerinindir*[4].

---

1 Abdullah ibn Rıdvan, *Tevârih-i Deşt-i Kıpçak an Hıtta-i Kırım veya Tevârih-i Tatar Hânân ve Ahvâl-i Deşti Kıpçak*, Haz. M. Akif Erdoğru-Selçuk Uysal, İzmir, 2012.

2 Genel bir tarih kitabı olan bu eserin Kırım Hanlığı ile ilgili kısımları Derya Derin Paşaoğlu tarafından hazırlanmıştır. Bkz. *Abdulgaffar Kırımî, Umdet al-Ahbâr,* Kniga 1, Transkripsiyon: Derya Derin Paşaoğlu, Redaktör: İ. M. Mirgaleyev, Kazan, 2014.

3 Halim Giray, *Gülbün-ü Hânân*, Haz. Alper Başer-Alper Günaydın, İstanbul, 2013.

4 1736 yılında Kefeli İbrahim Efendi'nin Kırım Hanlığı sahasında kaleme aldığı bu mühim eser Seyyid Ahmed Cafer Kırımer tarafından 1933 senesinde Romanya'da neşredilmiştir. Muzaffer

5- Keysunîzâde Remmal Hoca, *Tarih-i Sahip Giray Hân*[5].

6- Kırımlı Hacı Mehmed Senaî, *Üçüncü İslam Giray Hân Tarihi*[6].

7- Mehmed Giray, *Tarih-i Mehmed Giray*[7].

8- Said Giray, *Tarih-i Said Giray*[8].

9- Hurremî Çelebi Akay, *Tarih-i Hânân-ı Kırım*[9].

10- Mefkûfati Mehmed Efendi, *Tarih-i Mefkûfatî*[10].

11- Seyyid Mehmed Rıza, *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar*.

Yukarıda isimlerini zikrettiğimiz eserlerin belki de en önemlisi Seyyid Mehmed Rıza tarafından kaleme alınan *Es-Sebʿü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* adlı yazmadır. Hakikaten hanlık devrinde yazılan tarihler arasında en ilginci ve en

---

Ürekli, *Kırım Hanlığı'nın Kuruluşu ve Osmanlı Himayesinde Yükselişi (1441-1569)*, Ankara, 1989, s. XII. Diğer bir neşri; Kefevî İbrahim Efendi, *Tevârih-i Tatar Hân ve Dağıstan ve Moskov ve Deşt-i Kıpçak Ülkelerinindir*, Haz. İsmail Otar, Eskişehir, 2005. Uğur Demir tarafından yakın zamanda kaleme alınan bir çalışmada Kefeli İbrahim Efendi ve eseri hakkında önemli tespitlerde bulunulmuştur. Bu çalışmada Kefeli/Kefevi İbrahim Efendi'nin tarih kayıtlarında yer almayan muhayyel bir kişi olduğu söylenmektedir. İbrahim Efendi olarak bilinen kişinin adı geçen eserinin ise Humbaracı Ahmed Paşa'nın 1736 Osmanlı-Rus harbinin başlaması üzerine kaleme aldığı "*Moskov Memleketinin ve Tağıstan Ülkesinin Keyfiyet ve Ahvalini ve Cengiz Han Neslinden Olan Tatar Hanlarının Tarz ve Tavrlarını ve Nemçe Ülkesinin Kavaidini Ne Vech Üzeredir Serhumbaraciyan Ahmed Paşa'nın Tahriratıdır*" üst başlığını taşıyan raporunun eksik bir nüshası olduğunu tespit etmiştir. Bkz. Uğur Demir, "Muhayyel Bir Kırım Tarihçisi Kefevi İbrahim Efendi ve Humbaracıbaşı Ahmed Paşa'nın Rusya'ya Dair Raporu" *Türkiyat Mecmuası*, C. 24/Güz, 2016, s. 23-32.

5 Keysunîzâde Remmal Hoca, *Tarih-i Sahip Giray Hân*, Haz. Özalp Gökbilgin, Ankara, 1973.

6 XVII. yüzyılda Kırım'da yazılmış olan bu eser 1971 yılında Z. Abrahamowicz, O. Gorka ve Z. Wojcik tarafından yayımlanmıştır. 2000 senesinde ise F. Turhanlı tarafından transkripsiyonu yapılarak Ukraynacaya tercüme edilmiştir. Ayrıca K. Konurat'ın 1998'de yayımladığı Rusça tercümesi de mevcuttur. Neriman Seyityahya, "13.-18. Yüzyıllarda Kırım Tatar Tarih Nesri", *I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı*, Editör: Fikret Türkmen-Gürer Gülsevin, C. IV, Ankara, 2007, s. 1869,1870.

7 Joseph Von Hammer, *Kırım Hanlığı Tarihi*, Çev. Seyfi Say, İstanbul, 2013, s. 17; Uğur Demir, *Tarih-i Mehmed Giray (Değerlendirme-Çeviri Metin)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2006.

8 Bu eserin 1978 senesinde Rumeli'de yazılmış olabileceği söylenmektedir. Alman akademisyen B. Kellner Heinkele tarafından Almanca olarak hazırlanıp 1975 yılında yayımlanmıştır. Bkz. Neriman Seyityahya, a.g.m., s. 1870.

9 Said Giray Sultan ve Hurremî Çelebi Akay'ın eserlerinde "Yedi Seyyâre" olarak adlandırılan *Es-Sebʿü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* adlı kaynağın 1756'da Kırım hanı olan Arslan Giray'ın emri üzerine yapılan tercümesidir. Bkz. Neriman Seyityahya a.g.m., s. 1870.

10 *Tarih-i Mefkûfatî* ve yukarıda adı geçen bütün eserler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Alper Başer, "Kırım Hanlığı Tarihini Konu Alan Müstakil Eserler ve Yeni Bir Kaynak, Tarih-i Mefkûfati", *Turkish Studies*, Vol. 6/1, Winter 2011, s.747-762.

aydınlatıcı olanıdır. Diğerlerine göre oldukça uzun olmasının yanı sıra Kırım-Tatar tarihi ve kültürü ile ilgili teferruatlı malumat ihtiva etmesi eserin değerini daha da artırmaktadır. Ayrıca Kırım Hanlığı tarihi konusunda yapılan birçok araştırmanın ortaya çıkmasında kullanılan en önemli kaynak eser olmasının yanında şu ana kadar hanlık tarihi hakkında telif edilmiş en tafsilatlı araştırma eser olan V. D. Smirnov'un monografisinin de ana kaynağını oluşturduğu düşünülmektedir[11]. Eserin haiz olduğu bu öneme binaen etraflıca incelenmesi ve gerekli görülen eksikliklerin ikmal edilerek ilim âlemine sunulması elzemdir. Bununla birlikte henüz layıkıyla çözüme kavuşturulamamış bazı meselelerin giderilmesi de gerekmektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla müellifin kökeni, hayatı, eserin yazılış tarihi, telif sebebi ve isimlendirme meseleleri gibi bazı bahisler izaha muhtaçtır.

A- Seyyid Mehmed Rıza'nın Hayatı, Eserleri ve Kökeni

Hayatı hakkında oldukça kısıtlı bilgilere sahip olduğumuz Seyyid Mehmed Rıza'nın doğum tarihi bilinmemekle beraber bu zatın nerede doğduğuna dair yegâne fikir Bursalı Mehmed Tahir Bey tarafından kayıt altına alınmıştır. Mehmed Tahir *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde onun Amasya'da doğduğunu ve Hacı Kasımzâde namıyla bilindiğini söylemektedir[12]. *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu*'nda "*Ulemadan Amasyalı ve Hacı Kasımzâde diye tanınmış bir zat*" suretinde verilen malumatın da referansı Tahir Bey'dir[13]. Ahmet Rıfat'ın *Devhatü'n-Nukabâ* nam eserinde, müellifin ilk dönemlerinde fen ve ilimle iştigal ettiği yazılmaktadır[14]. Seyyid Mehmed Rıza, bizzat kaleme aldığı *Asafiyye Fî Külliyâti't-Tıbbiye* isimli eserinde kısaca da olsa kendisinden bahsederken ilim tahsiline çalıştığını ve Tıbbiye-i Süleymaniye (Süleymaniye Medresesi)'de talebe olduğunu zikretmiştir[15]. 19 Mayıs 1729 tarihli bir arşiv vesikasında ise onun

11 Alan Fisher, *Kırım Tatarları*, Çev. Eşref B. Özbilen, İstanbul, 2009, s. 56.
12 Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, Haz. İsmail Özen, C. III, İstanbul, 1975, s. 123.
13 *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogu, 2. Fasikül, Türk Tarihine Ait Eserler*, İstanbul, 1944, s. 181.
14 Ahmet Rıfat, *Devhatü'n-Nukabâ*, Haz. Hasan Yüksel-M. Fatih Köksal, Sivas, 1998, s. 100.
15 Seyyid Mehmed Rıza, *Asafiyye Fî Külliyâti't-Tıbbiye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nr: 34 NK 3510, v. 2a.

Ayasofya medresesinde müderris olduğu muharrerdir[16]. Bu kaynaklar müstesna, müellifin Osmanlı Devleti bünyesinde bazı vazifelerde bulunduğu döneme kadar geçen hayatına dair herhangi bir kayda ulaşılamamıştır.

Seyyid Mehmed Rıza'nın tedrisatını tamamladıktan sonra bazı mevkilerde vazifelendirildiği dönemden vefatına kadar geçen zaman diliminde hakkında kaynaklardan edindiğimiz bilgiler birbirini tamamlar mahiyettedir. Müderris olduğu bilinen müellif, sırasıyla Niş, Üsküdar ve Diyarbakır gibi muhtelif yerlerde kadılıklarda bulunmuştur. 5 Eylül 1752 tarihli bir hatt-ı hümayuna göre Nakibüleşraf[17] olan Seyyid Mehmed Rıza'ya Edirne kadılığı payesi tevcih buyrulmuştur[18]. Ayrıca bu vazifeye getirilmesinin beraberinde kendisine Kıbrıs arpalığı da ita olunmuştur[19]. Edirne kadılığı mevkiini kısa bir süre işgalinin ardından Nisan 1753'te Bursa kadılığına atanmıştır[20]. Yaklaşık üç yıl süreyle burada vazifesini ifa ettikten sonra 1756 Ocak ayında nakiblikten azledilmiştir[21]. V. D. Smirnov, bu görevde bulunmuş olmasına istinaden onun "*Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentinde yaşayan, Türk toplumunu iyi bilen, mühim bir şahsiyet*[22]" olduğunu vurgulamıştır. Unvanından da anlaşıldığı üzere Seyyid[23] olan

---

16 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İbnü'l-Emin, Ticaret (İE.TCT), 25/2689, 19 Mayıs 1729, 20 Şevval 1141.

17 Seyyid ve Şerifler için kurulan nikabet müesseselerinin sahiplerine verilen unvandır. Bkz. Murat Sarıcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi*, Ankara, 2003, s. 21.

18 Şunu belirtmek gerekir ki elimizde bulunan hatt-ı hümayunda bu vazifeye atanma tarihi sehven 25 Şevval 1160 (30 Ekim 1747) olarak gösterilmektedir. Bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet Adliye (C. ADL), 88/5252, 27 Ekim 1753, 29 Zilhicce 1166. Ancak aynı minvalde bir arşiv vesikasında ve yine o dönemde yaşamış Sıdkî Mustafa Efendi'nin günlüğünde sahih olan 25 Şevval 1165 (5 Eylül 1752) tarihi verilmiştir. Bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet Adliye (C. ADL), 88/5270, 7 Kasım 1752, 29 Zilhicce 1165; Ali Aslan, *18. Yüzyıl Osmanlı İlim Hayatından Bir Kesit: Sıdkî Mustafa Efendi'nin Günlüğü ve Mülâzemet Yılları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s. 86; Seyyid Mehmed Rıza'nın Edirne kadılığı vazifesini icra etmesinin başlangıcını 8 Şevval 1165 (19 Ağustos 1752) tarihi olarak kaydeden eserlerde mevcuttur. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, Haz. Nuri Albayrak, C. V, İstanbul, 1996, s. 1391; Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992, s. 307; Ahmet Rıfat, a.g.e., s. 100.

19 Ali Aslan, a.g.e., s. 86.

20 Mehmed Süreyya, a.g.e., s. 1391; Franz Babinger, a.g.e., s. 307. 20-30 Temmuz 1753 tarihinde Bursa kadısı olarak atandığını yazan kayıtlarda mevcuttur. Bkz. Ali Aslan, a.g.e, s. 93.

21 Mehmed Süreyya, a.g.e., s.1391; Franz Babinger, a.g.e., s. 307. Seyyid Mehmed Rıza'nın 24 Aralık 1755 tarihinde nakiblikten mazul olup yerine Şerifzâde Mehmed Molla Efendi'nin geçtiğine dair malumatlar da bulunmaktadır. Bkz. Ali Aslan, a.g.e, s. 110; Nevzat Sağlam, *Ahmed Vâsıf Efendi ve Mehâsinü'l- Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr'ı* (1752-1774), (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul, 2014, s. 75.

22 V. D. Smirnov, *Kırımskoe Hanstvo Pod Verhovenstvom Ottomanskoy Portı Do Naçala XVIII Veka*, Moskova, 2005, s. 32.

Mehmed Rıza, 8 Eylül 1756 tarihinde İstanbul'da vefat etmiş ve Edirnekapı haricinde meşhur şair Baki Efendi'nin mezarı yakınında defnedilmiştir[24]. Mehmed Süreyya *Sicill-i Osmanî* isimli eserinde Hasib Mehmed Efendi adında bir oğlunun varlığından bahisle babası gibi müderris olan zatın Nişancı Abdullah Efendi'nin damadı olduğunu ve 21 Şubat 1783'te vefat ettiğinden söz etmektedir[25]. Seyyid Mehmed Rıza'nın hayatına müteallik kaynakların tamamında verilen malumat bunlardan ibarettir.

Osmanlı toplumunda önemli mevkilerde bulunmasının yanı sıra ilimle iştigali ve şair yönü hiç kuşkusuz onun en dikkat çekici meziyetlerindendir. Birikimi neticesinde ardında bırakmış olduğu *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* ismiyle müsemma eserinin kıymet derecesi ilmi muhitlerde bilinmektedir. Bunun dışında kaleme almış olduğu diğer eserleri ise şunlardır:

1- Riyâzü'l-Mü'min

2- Feyz-i Enver

3- Fetâvâ-yı Rıza

4- Tuhfetü'l-Hân Fî Şerh-i Nüzhetü'l-Ezhân

5- Asafiyye Fî Külliyâti't-Tıbbiye

6- Rehnümâ

7- Kitabü'r-Rumh

8- Müntehabât-ı Lûgat

Ahlak ve tasavvufa dair olan *Riyâzü'l-Mü'min* isimli eserin yazılış tarihi üzerine farklı görüşler mevcuttur. Mehmed Tahir Bey, eserin Seyyid Mehmed Rıza tarafından Bursa kadılığı sırasında kaleme alındığını söylemektedir[26]. Rıza'nın Nisan 1753 ile Ocak 1756 arasında bu vazifede bulunduğu bilindiğine göre eserin yazılış tarihi bu aralıkta bir yere yerleştirilebilir. Buna mukabil Ahmed Hanifzâde

---

[23] Hz. Peygamberin soyundan gelenlere verilen unvandır. Murat Sarıcak, a.g.e., s. 1.

[24] Mehmed Süreyya, a.g.e., s.1391; Franz Babinger, a.g.e., s. 307; Bursalı Mehmed Tahir Bey, a.g.e., s. 123. Ölüm tarihini 27 Ağustos-5 Eylül 1756 olarak veren kaynaklar da bulunmaktadır. Bkz. Ahmed Rıfat, a.g.e., s. 100; Nevzat Sağlam, a.g.e, s. 85.

[25] Mehmed Süreyya, a.g.e., C. II, s. 649.

[26] Bursalı Mehmed Tahir Bey, a.g.e., s. 123.

eserin 1734 veya 1735'te yazıldığını zikretmektedir[27]. Mamafih ahlak ve tasavvufu ihtiva eden bir diğer eseri *Feyz-i Enver* Kasım/Aralık 1734 senesinde yazılmıştır[28].

Seyyid Mehmed Rıza'nın *Fetâvâ-yı Rıza* isimli eserinin yazılış tarihi ise bilinmemektedir. Tahir Bey, bu eserin 1467 yılında cülus eden Mengli Giray Han'dan başlayarak Osmanlı Sultanı I. Mahmud (1730-1754) devrine kadar geçen hadisatı anlattığını söylemektedir[29]. Lakin eseri incelediğimizde bahsi geçen konularla alâkasının olmadığını, tamamen İslam dini, fıkıh, fetvalar gibi bahislerden müteşekkil mufassal bir kaynak hüviyetinde olduğunu söyleyebiliriz[30]. 1730 yılında yazdığı *Tuhfetü'l-Hân Fî Şerh-i Nüzhetü'l-Ezhân* ismini taşıyan bir diğer eserinde, muhtelif ilimlerden bahsedildiği bildirilmekte; ayrıca bu eserde 92 adet harita ve resmin bulunduğu ve bunların Mengli Giray'ın yakınlarından olan Kırımlı Kaya Mirza isimli bir zat tarafından çizildiği söylenmektedir[31].

Daha önce de değinildiği gibi Seyyid Mehmed Rıza Süleymaniye Medresesi'nde bir süre tıp ilmiyle meşgul olmuştur. Bu sahada almış olduğu eğitimin ürünü olan *Asafiyye Fî Külliyâti't-Tıbbiye* isimli eseri adından da anlaşılacağı üzere tıp ile alâkalıdır. Adı geçen eserin tıp ilmine dair Arapça neşirlerin Türkçeye tercümesiyle ortaya çıkan bir derleme olduğunu söylemek mümkündür[32].

Haklarında fazla bilgi sahibi olamadığımız diğer eserlerinden *Rehnüma* İslam dini, tasavvuf ve tarikatları konu alırken, *Müntehabât-ı Lûgat* Arapça-Farsça-Türkçe sözlük olup, *Kitabü'r-Rumh* ise askeri bilimler ile alâkalıdır.

Üzerinde durmamız gereken mühim hususlardan biri de Seyyid Mehmed Rıza'nın kökenine ilişkin münakaşalardır. Onun Osmanlı Türkü mü yoksa Kırım Tatarı mı olduğu noktasında tartışmalar söz konusudur. Yukarıda da ifade edildiği gibi bazı kaynaklar onun Amasyalı olduğunu zikretmişlerdir. Buna mukabil Kırımlı kimliğine işaret eden kayıtların varlığı da maruftur. Ahmet Rıfat, eserinde onun

---

27 Hanifzâde Ahmed, *Âsâr-ı Nev*, Gustav Flügel neşri, C. VI, Londra, 1852, s. 585.
28 a.g.e., s. 621.
29 Bursalı Mehmed Tahir Bey, a.g.e., s. 123.
30 Seyyid Mehmed Rıza, *Fetâvâ-yı Rıza*, Milli Kütüphane, Ankara, Nr: 06 Mil Yz B 1076.
31 Bursalı Mehmed Tahir Bey, a.g.e., s. 123.
32 Seyyid Mehmed Rıza, *Asafiyye Fî Külliyâti't-Tıbbiye*, v. 2b-3a.

Kırımîzâde olarak tanındığını ifade etmektedir[33]. Mehmed Şem'i Efendi'nin *Esmârü't-Tevârih*'inde "*Kırımlı Seyyid Muhammed Rıza Efendi*", Ahmed Hanifzâde'nin *Âsâr-ı Nev*'inde "*Nakibüleşraf Mevlana Seyyid Mehmed Rıza Efendi el-Kırımî*" ve Bağdatlı İsmail Paşa'nın Keşfü'z-Zunûn isimli esere yazmış olduğu *İzâhu'l-Meknûn* nam zeylinde ise "*Seyyid Mehmed Rıza bin Ahmed el-Kırımî el-Rumî*" olarak kaydedilmiştir[34]. Rus şarkiyatçı V. D. Smirnov 1887 yılında St. Petersburg'da neşrettiği iki ciltlik *Krımskoe Hanstvo Pod Verhovenstvom Ottomanskoy Portı Do Naçala XVIII Veka* adlı kitabında, bahsi geçen eserlerden bazılarına dayanarak, onun Cengiz soyuna mensup olduğunu ve "*Mevlana Es-Seyyid Muhammed Rıza Efendi El-Kırımî*" adı ile anıldığını dercetmektedir. Bu konu ile alâkalı olarak Çarlık Rusya'sında yaşayıp Türkoloji sahasında çalışanlar arasında önemli bir yere sahip olan Mirza Kâzımbek tarafından da bir fikir beyan edilmiştir. Kâzımbek, Seyyid Mehmed Rıza ile ilgili olarak şöyle demektedir: "*Üslubu muntazam, mükemmel ve fasihânedir. Rıza Türk'tür ya da başka bir deyişle Türkiye'de eğitim görmüştür. Benim kanaatime göre; O olayları tasvir ederken tarafsız davranmıştır*". Smirnov ise şunları söylemektedir: "*Fakat Rıza'yı yakından tanıyanlar bu Kırım Tatar tarihinin değerini takdir etmekte ve onun Kırım'da doğup, yetişip eğitim gördüğünü düşünmektedirler*"[35]. Görüldüğü gibi müellifin kökeni meselesi Kâzımbek ve Smirnov arasında bir münakaşanın zuhuruna sebebiyet vermiştir.

Kırım Tatarı olan Neriman Seyityahya tarafından üzerinde durduğumuz mevzu ile alâkalı yakın zamanda bir makale yazılmıştır. *Seyyid Muhammed Rıza'nın Kökeni (XVIII. Yüzyıl Mensur Kırım Tarihleri Arasında Es-Seb'ü's-Seyyâr'ın Yeri Hakkında)* başlıklı çalışmasında kaynaklarda geçen bilgileri derleyerek en nihayetinde kendi fikrini beyan eden Seyityahya, yapmış olduğu değerlendirme sonucunda, Rıza'nın Kırımlı olduğuna kanaat getirmiştir. Hatta onun köken

---

33 Ahmet Rıfat, a.g.e., s. 100.

34 Bkz. Mehmed Şem'i Efendi, *Esmârü't- Tevârih (Tarihin Meyveleri)*, Haz. Süleyman Faruk Göncüoğlu-Selâhaddin Alpay, İstanbul, 2006, s. 129; Hanifzâde Ahmed, a.g.e., s. 537, 585, 621; Bağdatlı İsmail Paşa, *İzâhü'l-meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfi'z-zunûn an esâmi'l-kütübi ve'l-fünûn*, C. I, Beyrut, 1982, s. 246, 603.

35 V. D. Smirnov, a.g.e., s. 32,33.

itibariyle Buharalı olup Kırım'ın tanınmış sülalelerinden olan Afifî soyuna mensubiyeti noktasında da kati düşüncededir[36].

Seyyid Mehmed Rıza'nın etnik kökenine ilişkin kaynakların ittifak halinde olmaması ve farklı görüşlerin varlığı bu meselenin halli noktasında kesin bir sonuca varılmasını güçleştirmektedir. Bununla birlikte Cengiz hanedanına dair ihtisası ile Kırım tarihi ve coğrafyasına olan vukûfiyeti neticesinde böylesine mükemmel bir eseri ortaya çıkarmış olması müellifin Kırımlı olabileceği ihtimalini ortaya çıkarmaktadır; lakin sadece buna dayanarak nesebine yönelik bir sonuca varmak tatminkâr gözükmemektedir. Eserini yazarken farklı kaynaklardan yararlanması ve bizzat Kırım'a giderek bir müddet orada bulunması bu konu hakkında kâfi derecede malumat kazanmasını sağlamış dahi olabilir. Filvaki mezkûr eserinde Kırım'da bulunduğundan ve Salkat (Solhat) şehrinde medfun olan Kemal Ata ve Çoban Ata isimlerinde iki muhterem zatın kabirlerini ziyaret ettiğinden bahsetmektedir[37]. Onun hangi tarihler arasında ne kadar süreyle Kırım'da bulunduğu hakkında ise herhangi bir malumat yoktur.

B- Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar'ın Telif Tarihi

Eserin yazılış tarihi hususunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ayrıca müellif nüshasının henüz tespit edilememiş olması söz konusu meselenin çözüme kavuşturulmasını zorlaştırmaktadır; ancak buna müteallik bazı teklifler sunulmuştur. V. D. Smirnov, bu tarih külliyatının yazılma işinin uzun sürdüğünü ve 1737 yılında tamamlanarak Tavukçu lakaplı el-Hacc Mustafa Efendi'ye sunulduğu kanaatindedir[38]. R. Yu. Poçekayev dahi eserin 1737 senesinde yazıldığı noktasında Smirnov ile hemfikirdir. Buna ilaveten eserin II. Mengli Giray'ın buyruğu üzerine yazıldığını ve hatta II. Mengli Giray ile Seyyid Mehmed Rıza'nın ortak çalışması olabileceğini düşünmektedir[39]. Neriman Seyityahya da eserin II. Mengli Giray'ın

---

[36] Neriman Seyityahya, "Seyyid Muhammed Rıza'nın Kökeni (XVIII. Yüzyıl Mensur Kırım Tarihleri Arasında Es-Seb'ü's-Seyyâr'ın Yeri Hakkında)", Çev., Serkan Acar, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XXV/2, İzmir 2010, s. 632.

[37] Seyyid Mehmed Rıza, *Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr- Mülûki't-Tatar*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ragıp Paşa Koleksiyonu, Nr: 1016, v. 40.

[38] V. D. Smirnov, a.g.e., s. 33.

[39] R. Yu. Poçekayev, "Kırım Hanı Murad Giray'ın Adli Reformu", Çev. Serkan Acar, *Belleten*, C. LXXV, S. 273, Ankara, 2011, s. 571, 572.

ısmarlaması üzerine ortaya çıktığını ve yazımına iştirak ederek ortak müellif olduğu hususunda Poçekayev ile benzer görüşleri taşımaktadır. Onların vermiş olduğu tarihi şüpheyle karşılayan Seyityahya, II. Mengli Giray'ın ölüm tarihi olan 31 Aralık 1737'e kadar eserin henüz bitirilememiş olduğunu, fakat Haziran 1744'te tamamlanarak Hacı Mustafa Efendi'ye sunulduğunu belirtmektedir[40].

*Es-Sebʿü's-Seyyâ*r'ın giriş kısmı olan ikinci varakta "*Reisü'l-Küttap el-Hacc Mustafa Efendi... defʿa-i saniye sadr-ı riyaseti*[41]" bilgisi Reisülküttap Hacı Mustafa Efendi'nin ikinci kez bu makamda bulunduğu bir dönemde eserin kendisine sunulduğunu göstermektedir. Mehmed Süreyya'nın Mustafa Efendi hakkında bize sunduğu bilgiler neticesinde bu meselenin çözüme kavuşturulması daha da kolaylaşmaktadır. İlgili esere göre Mustafa Efendi 1688/89 yılında Kastamonu'da Amarzâde Mehmed Ağa'nın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Çocukluğunda babasının vefatıyla İstanbul'a giderek amcası Elmas Mehmed Paşa'nın telhisçisi[42] Abdi Ağa'nın terbiyesinde kalmıştır. Tavukçubaşı Ali Ağa'ya damat olması muhtemelen onun Tavukçubaşı lakabıyla anılmasına neden olmuştur. Ulema ile yakın teması sayesinde hızla yükselmiş olan Mustafa Efendi muhtelif vazifelerde bulunduktan sonra 1736 senesi Eylül ayında reisülküttap olarak atanmıştır. 3 Şubat 1741 tarihinde bulunduğu makamdan azledilerek Kastamonu'ya sürülmüş ve aynı sene içerisinde hac farizasını ifa ettikten sonra tekrar İstanbul'a avdet etmiştir. Ekim/Kasım 1743'de defter emini, Mayıs/Haziran 1744 tarihinde ise ikinci defa reisülküttap payesine vasıl olmuştur. 13 Kasım 1747'de vazifesinden alınan Mustafa Efendi 1 Eylül 1749 tarihinde vefat etmiştir[43].

Yazmanın telif tarihinin kesin olarak tespiti zor görünse de yukarıda vermiş olduğumuz *Es-Sebʿü's-Seyyâr* ve *Sicill-i Osmanî*'de geçen bilgiler doğrultusunda en azından hangi tarihler arasında dercedilmiş olduğu hususunda fikir sahibi olabiliriz. Seyyid Mehmed Rıza eserini tamamlayıp Reisülküttap Mustafa Efendi'ye sunduğu zaman onu el-Hacc Mustafa Efendi suretinde tesmiye etmiştir. Bu unvanın kullanılması için bilindiği gibi hacca gitmek gerekmektedir. Nihayetinde Mustafa

---

40 Neriman Seyityahya, a.g.m., s. 633.
41 Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 2a.
42 Sadaret makamından padişaha gönderilecek yazıları özet haline getiren kişi. Bkz. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C. III, İstanbul, 2001, s. 3138.
43 Mehmed Süreyya, a.g.e., C. IV, s. 1178,1179.

Efendi'nin hem el-Hacc olarak anıldığı hem de reisülküttap makamında bulunduğu bir dönemde eserin kendisine sunulmuş olması lazım geldiğini söylemek mümkündür. Onun 1741'de hacca gittiğinde ilk reisülküttaplık rütbesinden azledilmiş olduğunu biliyoruz. Bu durumda eserin kendisine sunulduğu dönem, onun ikinci kez bu vazifeye getirildiği Mayıs/Haziran 1744 tarihinden sonra olmalıdır. Şunu belirtmek gerekir ki Neriman Seyityahya'nın vermiş olduğu tarih Reisülküttap Mustafa Efendi'nin göreve başladığı tarihtir. Rıza'nın hiç vakit kaybetmeden eserini Mustafa Efendi'ye sunup sunmadığı konusunda bilgi sahibi olamadığımızdan bahisle eserin yazılış tarihini onun ikinci kez bu vazifeye atandığı Mayıs/Haziran 1744 tarihi ile reisülküttaplık vazifesinden azledildiği 13 Kasım 1747 tarihi arasında bir yere yerleştirmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

C- Es-Sebʿü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar'ın Telif Sebebi

Seyyid Mehmed Rıza eserini niçin yazdığını yine kendi telifinin giriş kısmında şöyle ifade etmektedir: "*Ammâ baʿd maʿlûm-ı ülü'l-ebsârdır ki nezd-i kuvvet-i bâhire-i İzid-i bi-çûn ve kudret-i kâhire-i kâ'il-i kün fe-yekûnda âlâyiş-i devlet-i hayât-ı dünyâ misâl-i sanʿat-ı hayâl-bâz ve simyâ-i münʿadim ü hebâ ve çâr-divâr-ı ʿanâsır-ı inhinâ-nümâ münhedim ü hevâ olup ʿömr-i ʿaziz misâl-i bâd-hîz güzerân itmekle bâʿis-i peşimânî-i rûz-ı rustâhiz olmagın* اذا مات ابن ادم انقطع عنه عمله الا عن ثلث صدقة جاريه او ولد صالح او علم ينتفع به *sadaka men nataka muktezâsı bâʿis-i zikr-i cemil olur bir eser-i celil tedârikine sarf-ı nakdine-i kudret-i lâzıme-i zimmet-i erbâb himmet olmagın bu ʿabd-ı fakir Seyyid Mehmed Rıza'yı pür-taksir dahi nâhun-ı dest-i deryûze ile hûşe-çîn-i harmen-i erbâb-ı kemâl kâse-lîs-i hân-ı efdâl olup kusûr-ı bidâʿa ve ʿadem-i istitâʿa ile...*[44]". Bu beyandan anlaşılan o ki müellif insan hayatının bir rüzgâr gibi hızlı geçtiğinin bilincinde olarak arkasında bir eser bırakmak gayesiyle hareket etmiştir. Bu düşüncede olduğuna delil teşkil eden "*İnsanoğlu öldüğü zaman ameli kesilir, ancak üç şey müstesna: Sadaka-yı cariye, faydalı ilim ve kendisine dua edecek olan salih evlat*" mealinde bir hadis-i şeriften bahsetmiş olması da eserin telif sebebini açıklar mahiyettedir.

[44] Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 1b, 2a.

D- Es-Sebʻü’s-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki’t-Tatar’ın İsmi Meselesi

Arapça bir başlık olan *Es-Seb'üʻs-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* dilimize *Yedi Yıldız ve Tatar Hanlarından Haberler* şeklinde tercüme edilebilir. Eserin neden bu isimle anıldığı merak konusu olmuş ise de son yıllara kadar bu hususta tatminkâr bir izah yapılamamıştır. Zikredilen başlığı izah etmek bizce eser içerisinde geçen bazı bilgiler sayesinde mümkün olabilmektedir.

Es-Sebʻü's-Seyyâr'ın giriş kısmında şu ifadeler yer alır: "*Sekiz yüz yetmiş bir târihi hudûdunda hükûmet-i iklim-i Tatar ile ser-firâz olan Mengli Giray Hân-ı Evvel'den ibtida... ve bin yüz elli sâl-i huceste-fâlında nişânde-i serir-i hânî ittikleri Mengli Giray-ı Sâni'nin zamanına intihâ ve hıtta-i Kırım'da hükümrân olan yedi nefer hân-ı zi-şân ser-sühan u beyne-hümâda güzerân iden selâtin ü hânân ber-vech-i tafsil ü icmâl zikr ü beyân olunmağla Es-Sebʻü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar nâmıyla müsemmâ bir mecmua-i perişan-güftâr tertib ü tesvidine miyân-bend-i azimet olup...*"[45]. Verilen bu önemli malumattan eserin muhteviyatı ve isimlendirilmesi hakkında birtakım çıkarımlar yapılabilir. Şöyle ki, eserin mündericatı I. Mengli Giray'ın tahta oturduğu hicri 871 (1466) yılından başlayarak II. Mengli Giray'ın ikinci defa cülus ettiği hicri 1150 (1737) senesine kadar hüküm süren hanlar ve veliaht sultanların devr-i saltanatından ibarettir. Ancak dikkat edilmesi gereken mühim bir husus eserin temelini oluşturan ve "*yedi nefer hân-ı zi-şân*" olarak ifade edilen yedi Kırım hanının merkeze oturtulmuş olmasıdır. Filhakika diğer han ve sultanlardan ise kısaca bahsedilmiştir. Netice itibariyle Seyyid Mehmed Rıza'nın eserine *Es-Sebʻü's-Seyyâr* yani *Yedi Yıldız* ismini vermesi müellifin kendince önem atfedip müşahhas saydığı yedi Kırım hanı ile ilgili olmalıdır. Nitekim eser teferruatlı olarak incelediğinde hakikaten bazı Kırım hanlarının diğer han ve sultanlara nazaran daha kapsamlı şekilde tetkik edildiği barizdir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla eserde Kırım hanlarından I. Mengli Giray, I. Sahib Giray, I. Devlet Giray, I. Bahadır Giray, I. Selim Giray ve II. Mengli Giray'ın hüküm sürdükleri dönem ve hayatları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Ayrıca sadece bu altı hanın nesebinin verilmiş olması da ilgi çekicidir. Yine mevcut nüshaları incelediğimizde dikkatimizi çeken bir başka husus ise söz konusu hanların isimlerinin ekseriyetle

[45] Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 2a.

kırmızı ya da koyu siyah mürekkeple yazılmış olmasıdır. Bir nevi başlık olarak kullanılan bu isimler, yukarıda da belirtildiği gibi "*yedi nefer hân-ı zi-şân*" olarak tesmiye edilen hanların muhtemelen altı tanesini işaret etmektedir. Bununla birlikte yedinci hana dair herhangi bir izahat mevcut değildir.

İsimlendirme meselesinde üzerinde durulması lazım gelen diğer bir nokta ise bahsi geçen hanlardan birisi olan II. Mengli Giray'ın şeceresidir: "*Mengli Giray Hân ibn Selim Giray Hân bin Bahâdır Giray Hân ibn Selâmet Giray Hân ibn Devlet Giray Hân ibn Mübârek Giray Sultân ibn Mengli Giray Hân*". Bu eserin yazılmasının II. Mengli Giray'ın ısmarlaması neticesinde telif edildiğini varsaydığımızda tabii olarak kendisiyle birlikte isimleri zikredilen diğer altı kişinin etrafında şekillendiği söylenebilir. Bu durumda Seyyid Mehmed Rıza'nın bahsettiği "*yedi nefer hân-ı zi-şân*", adı geçen altı Kırım hanı ile veliaht sultan Mübarek Giray olması ihtimal dâhilindedir.

Es-Sebʿü's-Seyyâr'ın isimlendirilmesine ilişkin en mufassal izah çabası Serkan Acar tarafından yapılmıştır: "*Altı Kırım hanının icra-yı saltanatı ile bir veliaht sultanın faaliyetleri üzerine inşa olunan eser, bahis mevzu kurgusundan mülhem "Es-Sebʿü's-Seyyâr" (Yedi Yıldız) tesmiye olunmuştur. Nitekim bu dönemde Osmanlı kültür dairesindeki kalem ehli astrolojiye ilgi duyuyor ve gök cisimleriyle meşgul olmayı entelektüel bir uğraş addediyordu. Hülasa eserin başlığındaki "Es-Sebʿü's-Seyyâr"dan kasıt Ülker Yıldızı (Arapçası: Süreyya, Farsçası: Pervin, Latincesi: Pleiades, Rusçası: Pleyadı, Çincesi: Mao) idi. Bu yıldız takımı dünyaya olan yakınlığı ve ihtişamlı görüntüsünden ötürü birçok milletin mitolojisine konu olduğu gibi bir motif olarak hem şark hem de garp edebiyatında sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin XVI. yüzyılda Fransa'da yedi şairden oluşan bir şair topluluğunun adı da "La Pléiade" idi. Yedi yıldızdan müteşekkil Ülker yıldız takımının çıplak gözle ancak altı tanesi görülebilmekte, teleskopla bakıldığında ise yedincisi de gözlemlenebilmektedir. Bize göre buradaki altı yıldız altı Kırım hanını teleskopla gözlemlenen yedincisi ise hiçbir zaman cülus edemeyen veliaht sultanı imlemektedir. Yerin haberinin gökten geldiğine ilişkin inancın hâlâ kaybolmadığı dönemlerde astroloji hakkında muazzam bilgisi olduğu anlaşılan Seyyid Mehmed Rıza'nın ince zevkli kimselere münhasır bu*

alegorik başlığı sembolizmin kutbu olsa gerektir"[46]. Söz konusu eserde bahsi geçen "*yedi nefer hân-ı zi-şân*"ın Ülker takımyıldızına benzetilmesi hakikaten makul görünmektedir.

Bununla birlikte, Seyyid Mehmed Rıza'nın eserini inşa ederken isimlerini yukarıda zikrettiğimiz altı han ve bir hanzâdeyi neden merkeze yerleştirdiğine ilişkin açık delillere vakıf olmadığımızı da belirtmemiz gerekir. Ancak *Es-Sebʿü's-Seyyâr*'ın yazımına iştirak ettiği söylenilen II. Mengli Giray Han'ın tercih ve telkinlerinin de müellifi böyle bir seçim yapma konusunda yönlendirdiğini düşünmek pekâlâ mümkündür.

E- Seyyid Mehmed Rıza'nın Eserini Kaleme Alırken Yararlandığı Kaynaklar

Seyyid Mehmed Rıza *Es-Sebʿü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar* nam eserini yazarken muhtelif kaynaklardan istifade etmiştir. Bunlardan bazılarının isimleri ve yazarları metin içerisinde açıkça belirtilmiştir. Müellifin istifade ettiği kaynaklar şunlardır:

1- Reşîdüddîn Fazlullah (1248-1318), Camiü't-Tevârîh

Reşidüddin Tabib el-Hemedanî adıyla meşhur olan yazar bazı eserlerinde kendi adını Fazlullah b. Ebülhayr b. Ali olarak tanıtmaktadır. Hekimlikle uğraşan Yahudi bir ailenin çocuğu olarak 1248 senesinde Hemedan'da dünyaya gelen Reşidüddin Fazlullah daha sonraları İslamiyet'i benimsemiştir. İlhanlıların bu coğrafyada hüküm sürdüğü devirde tabip olarak sarayda kendisine yer edindikten bir süre sonra konumunu güçlendirerek vezirlik mertebesine kadar yükselmiştir. İlhanlı sarayında cereyan eden siyasi çekişmeler sırasında kendisine isnat edilen suç neticesinde 1318 yılında idam edilerek Tebriz yakınlarında inşa ettirdiği türbesine defnedilmiştir. Ardında bıraktığı Camiü'-Tevârîh isimli eseri iki ciltten müteşekkil olup ilk cildi Türk ve Moğol tarihine, ikinci cildi ise İslam, Çin, Hind, İsrail ve Frenk tarihine hasredilmiştir[47]. Bahis konusu eserde pek çok Türk ve Moğol kabilelerinin

[46] Serkan Acar, "İlya V. Zaytsev, Kırımskaya İstoriografiçeskaya Traditsiya XV-XIX Vekov", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S. 37, İlkbahar 2013, s. 217-218.

[47] Zeki Velidi Togan, "Reşid-üd-din Tabib", *İA*, C. IX, 2001, s. 705-712.

isimleri zikredilmiştir[48]. Seyyid Mehmed Rıza eserinin ilgili kısımlarını ya Camiü't-Tevârîh'ten ya da bu kaynağı referans alan başka bir eserden yararlanarak meydana getirdiğini söylemek mümkündür.

2- Mirhond (1433-1498), Ravzatü's-Safâ

1433-1498 yılları arasında yaşayan meşhur İranlı tarihçi Mirhond, *Ravzatü's-Safâ* olarak bilinen *Ravzatü's-Safa Fî Siratü'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ* isimli eseri kaleme almıştır. Her biri bir cilt teşkil eden bu eser yedi bölümden oluşmuştur[49]. *Es-Seb'ü's-Seyyâr*'da Mevlana Mirhond'un eserinin ismi *Miratü's-Safâ* olarak yazılmıştır[50]. Ancak bütün araştırmalarımıza rağmen Mirhond'un bu isimde bir eserine tesadüf edemedik. Muhtemelen *Ravzatü's-Safâ* başlığıyla maruf olan eser müellif Rıza tarafından sehven *Miratü's-Safâ* ismiyle kaydedilmiştir. Mehmed Rıza tarafından Mirhond'un eserinin kullanılmasına bahis olan konu ise; Moğolların nesebinin dayandığı Alan Koa Hatun'un zevci Dobun Bayan'ın ölümünden iki yıl sonra efsanevi bir biçimde hamile kalarak üç çocuk dünyaya getirmiş olması ve Mirhond'un Hz. Meryem'i emsal göstererek böyle bir hadisenin zuhurunun mümkün olabileceğini kanıtlama gayreti içerisine girmesidir[51].

3- Vassaf (1264/1265-1334), Tarih-i Vassaf

Asıl adı Şerafeddin Abdullah bin Fazlullah Şirazî olan Vassaf Şiraz'da dünyaya gelmiş İran'ın meşhur tarihçi ve şairlerindendir. *Tarih-i Vassaf* olarak da bilinen *Tacziyetü'l-Emsar* isimli eseri beş ciltten meydana gelen oldukça önemli bir kaynaktır. Ata Melik Cüveyni'nin *Tarih-i Cihangüşa* isimli eserinin bir zeyli olan *Tarih-i Vassaf* Moğollar ve bilhassa İlhanlılar olarak literatürde geçen İran Moğolları hakkında tafsilatlı malumat içermektedir[52]. Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu Cengiz Han'ın isminin etimolojik izahına ilişkin vermiş olduğu bilgiler vesilesiyle Seyyid Mehmed Rıza'nın kullandığı kaynaklar arasındadır[53].

---

48 Ramazan Şeşen, *İslam Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri*, Ankara, 2001, s. 155.
49 Tahsin Yazıcı, "Mirhond", *İA*, C. VIII, s. 360,361.
50 Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 11b.
51 A.g.e., v. 11b, 12a.
52 Erdoğan Merçil, "Vassaf", *İA*, C. XIII, s. 232, 233.
53 Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 19b.

4- Ebü'l-Fidâ, Takvimü'l-Büldan

Kaynaklarda El-Melikü'l-Müeyyed İmadü'd-din İsmail ibn el-Efdal Ali el-Eyyûbî olarak zikredilen Ebü'l-Fidâ Kasım 1273 senesinde Dımaşk'ta dünyaya geldi. Eyyubiler devrinde askeri ve idari vazifelerde bulunan zat 26 Ekim 1331'de Hama'da vefat ederek daha önce kendisi için yaptırdığı türbeye defnedildi. Ebü'l-Fidâ'nın yazmış olduğu *Takvimü'l-Büldan* coğrafya alanında yazılmış en değerli eserlerden birisidir. Bu eserde yeryüzüne dair verilen malumatın haricinde altı yüz yirmi üç şehir hakkında da bahisler sunulmuştur[54]. Kırım Yarımadası'nda bulunan Kırkyer (Çıfıtkale) yerleşiminin coğrafi konumu ve bu ismin manasına müteallik bilgiler içermesine binaen *Es-Seb'ü's-Seyyâr*'da bahsi geçen eserlerdendir[55].

5- Celalzade Mustafa Çelebi (1490-1491/1567), Selimname

Tosyalı Kadı Celaleddin'in oğlu olan Mustafa Çelebi'nin 1490-1491'de doğduğu tahmin edilmektedir. Eğitimini tamamladıktan sonra 1516'da divanıhümayun katipliğine atanır. 1525'te reisülküttap olan Celalzade, 1534'te ise yirmi dört seneye yakın sürecek olan nişancılık görevine getirilir. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın büyük teveccühlerine mazhar olan Mustafa Çelebi 1567'de vefat eder[56]. Osmanlı Devleti bünyesinde nişancı vazifesinde bulunmasına istinaden "Koca Nişancı" lakabıylada bilinen Celalzade'nin kaleme aldığı mühim eserleri mevcuttur. Bunlar arasında Yavuz Sultan Selim dönemine hasredilmiş olan *Selimname*'si oldukça mühimdir. *Es-Seb'ü's-Seyyâr*'da müellif ve eser adı ifade edilmemiş olmakla birlikte *Nişancı Paşa Tarihi* olarak verilip istifade edinilen kaynağın Selimname olması muhtemeldir[57]. Osmanlı padişahı II. Bayezid'in oğlu Şehzâde Selim'in (Yavuz Sultan Selim) taht mücadelesi sırasında Kırım'a giderek I. Mengli Giray'a sığınması ve payitahttan kendisinin teslim edilmesine yönelik yapılan girişimleri ihtiva eden söz konusu eser bu açıdan Seyyid Mehmed Rıza'nın müracaat ettiği eserler arasında bulunmaktadır.

---

54 Abdülkerim Özaydın "Ebü'l-fidâ", *DİA*, C. X, s. 320,321; Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, Çev. Rüştü Balcı, C. II, İstanbul, 2014, s. 408.409.

55 Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 39a.

56 Necdet Öztürk-Murat Yıldız, *Osmanlı Tarihçileri*, İstanbul, 2013, s. 65, 66.

57 Bkz. Celalzade Mustafa, *Selimname*, haz., Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar, Ankara, 1990.

6- İskender Bey Münşî (1560-1633), Tarih-i Âlem-ara-yı Abbasî

Muhtelif kaynaklarda ismi farklı şekillerde zikredilen İskender Bey, her ne kadar nesebine dair sarih malumat olmasa da, Azerbaycan Türkmeni olarak kabul görmektedir. Onun Safevîlerin menşei ve bilhassa I. Şah Abbas döneminde cereyan eden hadisatı ihtiva eden *Tarih-i Âlem-ara-yı Abbasî* adlı eseri oldukça mühimdir[58]. Bu kitap Seyyid Mehmed Rıza'nın eserini yazarken müracaat ettiği kaynaklar arasında yer almaktadır. Müellif, Şahin Giray'ın Safevî Devleti tahtında oturan I. Şah Abbas'a göndermiş olduğu mektubun menbaı olarak İranlı müverrih İskender'in *Makasıd* adlı kitabına atıfta bulunmaktadır[59]. Ancak İskender Bey'in *Makasıd* adında bir eserinin mevcudiyetinden bahseden herhangi bir bilgiye vakıf olamadık. Muhtemelen referans gösterilen eser I. Şah Abbas dönemine hasredilmiş olan *Tarih-i Âlem-ara-yı Abbasî*'dir.

7- Mustafa Naîmâ Efendi (1655-1716), Târih-i Naîmâ

1655 senesinde Halep'te dünyaya gelen Mustafa Naîmâ Efendi ilk eğitimini burada tamamlamıştır. 1680'de İstanbul'a gelerek teberdaran (baltacılar) ocağına girer. Daha sonraki yıllarında ise bazı devlet ricalinin de tavassutuyla muhtelif vazifelerde bulunur. 1716'da Mora'da defter emini iken vefat eder. Osmanlı vakayinameleri arasında önemli bir yere sahip olan Naîmâ Mustafa Efendi'nin *Târih-i Naîmâ* olarak bilinen *Ravzatü'l-Hüseyn Fî Hulâsati Ahbâri'l-Hâfikayn* adlı eseri 1574-1659 yılları arasında vuku bulan olayları anlatan mufassal bir kaynaktır[60]. Seyyid Mehmed Rıza mezkûr eserinde Kırım tahtı için Osmanlı padişahı nezdinde yapılan girişimlerin III. İslam Giray'ın aleyhine neticelenmesi ve kethüdası Sefer Ağa ile birlikte Rodos'a sürülmesi hadiselerinden bahsederken *Târih-i Naîmâ*'da geçen malumattan istifade etmiştir[61].

8- Keysunizâde Nidaî Efendi (Remmal Hoca), Tarih-i Sahib Giray Han

Remil (kum falı) yoluyla gelecekten haberler verdiği için Remmal Hoca olarak şöhret kazanan Keysunizâde Nidaî Efendi, Kırım hanı I. Sahib Giray devrini görerek

---

58 Mirza Bala, "İskender Bey Münşi", *İA*, C. V/II, s. 1082.
59 Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 66a.
60 Necdet Öztürk-Murat Yıldız, a.g.e., s. 156,157.
61 Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 81b; Naîmâ Mustafa Efendi, *Târih-i Naîmâ*, Haz. Mehmet İpşirli, C. III, Ankara, 2007, s. 998, 999.

kendisiyle ünsiyet peyda etmiş ve *Tarih-i Sahib Giray Han* nam eserini kaleme almıştır. Seyyid Mehmed Rıza, I. Sahib Giray'ın ne kadar öfkeli bir kişiliğe sahip olduğunu anlatırken *Tarih-i Sahib Giray*'da geçen bir hadiseden bahseder. Şöyle ki; I. Sahip Giray Han bir husus için Osmanlı Devleti payitahtına Remmal Hoca'yı göndermiştir. Lakin kendisine karşı kin besleyen bazı zevatın aleyhinde menfi söylemlerde bulunarak hanın kendisine olan itimadını sarsmaları neticesinde Kırım'a avdet ettiğinde han tarafından zindana atılmış ve yedi sene kadar mahpus kalmıştır[62]. Bu bakımdan mezkûr eseri *Es-Seb'ü's Seyyâr*'da geçen kaynaklar arasında zikredebiliriz.

9- Hayrîzâde, Takvim

Müellif tarafından istifade edilen bir diğer kaynak ise Hayrîzâde'nin *Takvim* isimli eseridir. Yalnızca Kırım vekayiini konu alan eserde zikredildiğine göre; Kazakların Azak Kalesi'ni istila teşebbüsünün haber alınmasıyla Osmanlı kuvvetleri ve Kırım hanı müttefikan hareket ederek bu girişimi bertaraf etmek için hazırlık yapmışlardır. Kırım hanı I. Bahadır Giray'ın methedilmesinin akabinde sefer hazırlıklarını sebep göstererek halka ağır vergiler yüklemesi Hayrîzâde tarafından yerilerek eleştirel bir biçimde yazılmış ve bu bilgiler Seyyid Mehmed Rıza tarafından kullanılmıştır[63].

10- Karakurtlu Abdülveli Efendi Mecmuası

Kırım'ın Karasu Şehri kadılığına atanan Abdülveli Efendi bu vazifesini sürdürürken karşısına gelen bir davanın seyri hakkında mezkûr mecmuasında anlatımda bulunmuştur[64]. Ayrıca Kırım Hanı II. Saadet Giray'ın sert tabiatlı olduğunu belirtmek amacıyla bazı hadisatın anlatıldığı bu mecmua *Es-Seb'ü's-Seyyâr*'da bahsi geçen kaynaklardandır[65].

11- Mesud Efendi, Vakıat Mecmuası

Şehbaz Giray Sultan'ın kâtibi olan Mesud Efendi *Vakıat Mecmuası*'nda Osmanlı ordusunun Macaristan seferine çıkması üzerine adı geçen sultan ile Elmas Paşa'nın

62 Seyyid Mehmed Rıza, a.g.e., v. 48a.
63 A.g.e., v. 75a.
64 A.g.e., v. 100a.
65 A.g.e., v. 102b.

giderek orduya iltihak etmek niyetiyle yola çıktıklarında karşılaştıkları düşmanlarla olan mücadeleleri ve paşanın şahadetinden bahseder[66]. Bu mecmua Seyyid Mehmed Rıza'nın eserinde istifade ederek ismini zikrettiği kaynakların sonuncusudur.

F- Eserin Muhteviyatı

Muhtevası bakımından oldukça zengin olan bu eser Kırım Hanlığı'nın siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel tarihinden bahseden müstakil bir kaynaktır[67]. Eserin yaklaşık beşte birlik kısmı dünya tarihine, hassaten Türk ve Moğol tarihine hasredilmiştir. Müellif eserin yazılış gayesini oluşturan Kırım Hanlığı tarihine temas etmeden önce uzunca sayılabilecek, yaklaşık 35 varak, bir girizgâh yapmıştır. Hamdele ve Salvele ile başlayan bu bölümde müellif eserin ismine, telif sebebine, yazılış tarihine ve mündericatına ilişkin izahatta bulunup, muhtasar malumat vermiştir. Ayrıca kaleme aldığı eseri Reissülküttap olarak vazife yapan "Tavukçubaşı" lakaplı el-Hacc Mustafa Efendi'ye sunduğunu ifade etmektedir.

Seyyid Mehmed Rıza eserini I. Mengli Giray'ın saltanat devrinden başlayarak II. Mengli Giray'ın ikinci cülusuna değin süre gelen Kırım Hanlığı tarihine hasretmiş olması hasebiyle öncelikli olarak Kırım Hanlığı'nın kurucusunun nesebini vermiştir. Eserin giriş kısmında I. Mengli Giray'ın verilen soy kütüğünü şu şekildedir: *Mengli Giray Han ibn Hacı Giray Han bin Gıyasüddin bin Taş Timur ibn Canay bin Tüla Timur bin Köncek bin Dök Timur bin Toka Timur bin Cuci bin Cengiz bin Pisüge Han ibn Bartan Han ibn Kabul bin Tümene bin Baysungur bin Kaydu bin Tümen ibn Buka bin Buzencer bin Dobun Bayan zevc-i Alan Koa bin Kalu Kacı bin Sum Savcı bin Müge Müden bin Kucem Buğrul bin Kiçü Mergen bin Tamac bin Bicen Kaan*. Görüldüğü üzere Kırım hanlarının Cengiz Han'a bağlanan

[66] A.g.e., v. 128a, 128b.

[67] Seyyid Mehmed Rıza ve kaleme almış olduğu yazma eseri hakkında kısa da olsa malumat içeren Sicill-i Osmanî, Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbâr ve Devhatü'n-Nukabâ isimli eserlerde "Tarih-i Gazan"ın tercüme edilip kısaltılarak Kırım hanlarına dair Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar'ın meydana getirildiğine yönelik ifadeler mevcuttur. Bilindiği gibi İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın talebi doğrultusunda Reşidüddin Fazlullah tarafından Câmiu'-tevârih isimli meşhur eser yazılmıştır. Eserin birinci cildini hükümdara ithaf etmesi hasebiyle de ilk cilt Tarih-i Gazanî, Tarih-i Mübarek-i Gazanî veya Dastan-ı Gazan Han olarak bilinir. Bkz. Mehmed Süreyya, a.g.e., C. IV, s. 1391; Ahmet Rıfat, a.g.e., s. 101; Nevzat Sağlam, a.g.e., s. 85,86; Abdülkadir Yuvalı, "Gâzân Hân", *DİA*, C. XIII, 1996, s. 429-431.

nesepleri daha da ileriye götürülerek ilk Moğolların zuhuruna kadar uzatılmıştır. Bununla birlikte, Cengiz Han'ın ve bütün Türkler ile Tatarların soyunun Yafes'ten geldiği, buna bağlı olarak da Hz. Nuh'a ve ilk insan olarak bilinen Hz. Adem'e bağlandığı yazılmaktadır.

Nuh peygamber ve ondan neşet eden oğulları Ham, Sam, Yafes hakkında malumat ile devam eden eserde Nuh'un üç oğlu ve onlardan doğan çocuklar arasında dünyanın taksim edilerek muhtelif milletler ve devletlerin teşekkülü mevzubahis edilmekle beraber Cengiz Han'ın ortaya çıktığı döneme kadarki isimleri de verilmiştir. Akabinde Türk ve Moğol kabileleri ile devletlerine ilişkin hususlara değinilmiş; Dürlükin ve Nirun olarak sınıflandırılan iki Moğol gurubuna mensup Moğol kabile isimleri tek tek zikredilmişdir. Mamafih tafsilatlı olarak Oğuz Han'ın hayatına müteallik bilgiler verilerek benzer şekilde Oğuzların Bozok ve Üçok kollarına mensup boylarının isimleri de dercolunmuştur.

Yine bu bölümde Ergenekon Destanı olarak bilinen esatire uzunca yer verilmiş; bu hadisenin başlangıcından bitişine kadar geçen süreç mufassal olarak anlatılmıştır. Ergenekon lafzının Moğolca *kemer* manasına gelen *kun* ve *metin* ve *müstahkem* manasında olan *ergene*den mürekkep olduğu belirtilerek Ergenekon hadisesi Moğollara isnad edilmektedir. Seyyid Mehmed Rıza'nın eserinin kıymet derecesini arttıran mühim hususlardan birisi de Ergenekon lafzında olduğu gibi bazı isimlerin ortaya çıkış süreci ve bunların etimolojik izahlarının verilmesidir. Şöyle ki; Turan adının ortaya çıkışı, Uygur, Gazne, Kanlı, Kıpçakların neden bu isimlerle anıldığı, Cengiz ve Cuci isimlerinin ne manaya geldikleri yönünde yapılan açıklamalar oldukça değerlidir. Yağmur yağmasını sağlayan *Yada Taşı* ve tuzun bulunması gibi spesifik konuların dahi es-Seb'ü's-Seyyâr'da söz konusu edilmesi eseri daha da ilgi çekici kılmaktadır.

Kırım hanlarının neseplerinin Cengiz Han'a dayanması dolayısıyla müellif Moğolların ortaya çıkması ve tarihi süreç içerisinde vuku bulan gelişmelerine giriş kısmında fazlaca yer vermiştir. Cengiz Han'ın bütün Moğol kabilelerini hâkimiyeti altında birleştirdikten sonra büyük bir imparatorluk kurmak amacıyla giriştiği mücadeleler, kendisinden sonra çocukları tarafından kurulan devletlerin tarihi

gelişimi, bilhassa da Altın Orda Devleti'ne dair kayıtlar Kırım Hanlığı bahsine geçmeden önce müellif tarafından verilen ayrıntılı anlatımlardır.

Bu uzun girişin ardından Kırım Hanlığı'nın teşekkülüne dair mufassal bilgiler verilmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, eser I. Mengli Giray'dan başlayarak II. Mengli Giray'ın ikinci defa tahta cülus ettiği 1737 senesine kadar kronolojik olarak Kırım tahtına oturan hanların devr-i saltanatlarında meydana gelen hadisatı anlatmaktadır. İlk olarak hanlığın bânisi olarak gösterilen Hacı Giray'ın Altın Orda Devleti'nin inhitata uğraması üzerine baş gösteren hâkimiyet mücadelesi sırasında Altın Orda tahtına geçen Seyyid Ahmed Han ile mücadelesi anlatılmaktadır. Hacı Giray'ın babası Gıyasüddin'in oğluna vermiş olduğu *Giray* unvanının Hacı Giray tarafından ilk defa kullanılmaya başlanmasıyla Kırım hanlarının hanedan unvanı haline gelen bu lafzın ortaya çıkış sürecine dair önemli bilgiler de sunulmuştur. Sonrasında ise hanlığın kuruluş sürecinin oldukça sancılı geçmesine sebebiyet veren hadiseler üzerinde durulmuştur. Hacı Giray'ın vefatının ardından tahtta hak iddia eden oğulları I. Mengli Giray ve Nur Devlet Sultan arasında cereyan eden taht mücadeleleri, Altın Orda Devleti'ni diriltme gayreti içerisinde olan Seyyid Ahmed Han'ın Kırım'a yaptığı saldırılar ve Kırım'ın sahil kesimini ellerinde bulunduran Cenevizlerin varlıklarını devam ettirme arzusuyla bu mücadelelere müdahil olmaları gibi hususlar ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir.

Hanlığın kuruluş devresinde temas edilen diğer bir konu ise 1475 yılında Kırım'da bulunan Ceneviz varlığının Osmanlı Devleti tarafından sonlandırılarak buradaki bir kısım toprakların doğrudan padişahın mülkü haline gelmesiyle yeni bir sürecin ortaya çıkması olmuştur. Kısa bir süre sonra ise Kırım Hanlığı Osmanlı Devleti himayesine girmiştir. Eserde bilhassa askerî ilişkilere değinilerek silahlarla mücehhez Kırım atlı birliklerinin ilk kez II. Bayezid döneminde Akkerman'ın alınması sırasında kullanıldığı ve pek çok Osmanlı seferinde orduya takviye kuvvet olarak önemli kazanımlar sağladığı hususunda değerli bilgiler sunulmuştur.

Osmanlı devlet ricalinin önerileri doğrultusunda başlayan Astarhan Seferi ve Don-Volga Kanalı Projesi Osmanlı ve Kırım kuvvetlerinin ortaklaşa giriştikleri bir hareket olması açısından önemlidir. Osmanlı devlet adamları İran ile yapılacak savaşlarda orduya daha hızlı takviye güç ve iaşe sağlamak amacıyla gemiler ile

Karadenizi geçip oradan Don ve Volga nehirleri arasında açılacak bir kanal ile Hazar Denizi'ne inmeyi planlamışlardı. Bunun için yapılan tüm hazırlıklar sonrasında bu proje gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Lakin girişilen bu faaliyet büyük bir başarısızlık ile neticelenmiştir. Bunun üzerine bütün suçun Kırım Hanı Devlet Giray ve askerlerine yüklenilmeye çalışılması Seyyid Mehmed Rıza'nın eserinde irdelenmiş ve hatta bu projede Devlet Giray'a yüklenilen kabahatlerin haksız olduğunu ve projenin gerçekleşmesinin zor olduğunu söylemekle beraber başarılı olması halinde daha kötü sonuçların ortaya çıkabileceğinin dayanaklarıyla birlikte anlatılması fevkalade önemlidir.

Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Devleti ile yakın münasebetlerinin dışında Rusya, Lehistan, İran, Çerkezler, Nogaylar ve Kazaklar ile olan temaslarına dair de ayrıntılı bilgi verilmiştir. Özellikle hanlığın yakın komşuları olan Rusya ve Lehistan ile bazen dostane bazen de onlara ait toprakların yağmalanıp şehirlerinin yakılmasına sebep olacak kadar sertleşen siyasi ilişkilere temas edilmiştir. Kuruluşundan itibaren hanlığın en büyük gelir kaynakları arasında sayabileceğimiz yağma akınlarının Rusya ve Lehistan hâkimiyetinde bulunan topraklara yoğunlaşması ve hatta söz konusu devletler tarafından Kırım hanı ve sultanlarına gönderilen hediye ve vergiler ilişkilerin şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır.

Kırım Hanlığı'nın devlet yapısıyla alâkalı mühim bilgilerin sunulduğu esere göre han, yönetimde tek başına hareket etme yetkisine sahip bulunmamaktadır. Hanlığın kurulmasına destek veren Şirin, Barın, Argın ve Kıpçak; daha sonra ise Sicivut (Siciut) ve Nogay mirzalarından müteşekkil, *Karaçi Beyler* tabir olunan bir kabile aristokrasisi mevcuttur. Hanların Osmanlı padişahlarının tasdikini ve bazen de Karaçi beylerin desteğini alarak tahta oturdukları ve bu desteği kaybetmeleri hâlinde azledilerek sürgüne gönderildiklerine ilişkin önemli hususlara temas edilmiştir. İdari yapıda bahsedilmesi gereken başka bir nokta ise veliahtlık makamıdır. Hanın birinci varisi *Kalgay* ikincisi ise *Nureddin* unvanına sahipti. I. Mengli Giray'ın Kırım'dan ayrılması üzerine buranın idaresini oğlu Mehmed Giray'a bırakmasıyla ilk kez kalgay unvanı kullanılmaya başlanmış; ikinci veliaht manasına gelen nureddin unvanı ise Semin Mehmed Giray'ın hanlık devrinde oğlu Saadet Giray'ı ikinci veliaht kabul etmesiyle ortaya çıkmıştır. Müellifin sunmuş olduğu bilgilere istinaden kalgaylık ve nureddinlik makamlarının ihdas

olunmasından başlayarak 1737 yılına kadar vazifelendirilen hanedan mensuplarının bir listesini oluşturmak dahi mümkün görünmektedir.

Esere değer atfetmemize neden olan bir diğer önemli husus da Giray Hanedanı'na mensup şahsiyetlerin hayatlarına ilişkin yazılanlardır. Kırım hanlarının, veliaht sultanların ve hanedana mensup asilzadelerin gerek Kırım topraklarında gerekse hanlık sınırları dışında yaşadıkları veya medfun oldukları yerleri tespit etmek verilen bilgiler sayesinde mümkündür. Bilindiği gibi Osmanlı padişahları tarafından azledilen Kırım hanları başta Rodos olmak üzere birçok yere sürgün edilmişlerdir. Ayrıca hanedan üyeleri rehin olarak Silivri, Yanbolu, Kadıköy gibi kendilerine tahsis edilen topraklarda hayatlarını idame ettirmekteydiler. Bu mevzuların tespitine yönelik yapılacak olan ilmî çalışmalara kaynak teşkil etmesi açısından Rıza'nın vermiş olduğu malumat son derece faydalıdır.

Es-Seb'ü's-Seyyâr'da geçen bilgiler ışığında Kırım'ın tarihî coğrafyası hakkında değerli bilgiler edinmek mümkündür. Kırker ve Salkat yerleşimlerinin isimlendirilmesine dair verilen bilgilerin yanında coğrafi koordinatlarının da tespit edilmiş olması müellifin eserinde ne denli ayrıntıya girdiğini göstermektedir. Ayrıca tarihî süreç içerisinde ihdas olunan Ferahkerman, Cankerman, Karakerman ve diğer yerleşimlerin konumlarının verilmesi ile Kırım'ın hanlık devrindeki bir coğrafi haritası dahi rahatlıkla çizilebilir. Eserde Kırım'da gerek hanlar ve gerekse başkaları tarafından yapılan imar faaliyetlerine de sık sık değinilmiştir.

Kırım Tatar edebiyatının önemli numunelerinden olan Kırım hanlarına ait şiirlerin de *Es-Seb'ü's-Seyyâr*'da yer alması eserin edebî açıdan incelenmesi zaruretini doğurmaktadır. Bu eser sayesinde Kırım hanlarının şiire olan ilgisi ve şiirleri hakkında önemli ölçüde bilgi sahibi oluyoruz. Şiir yazan ilk Kırım hanı I. Mengli Giray'ın dışında, *Gazâyî* mahlasını kullanan Bora Gazi Giray Han, *Rezmî* takma adını alan Bahadır Giray Han ve eşi Hanzâde Hanım tarafından kaleme alınmış olan şiirler Kırım edebiyatının zenginliğini göstermesi açısından dikkat çekiçidir.

Netice itibariyle Seyyid Mehmed Rıza tarafından telif edilen bu mühim eser Kırım Hanlığı tarihine, coğrafyasına, kültürüne ve edebiyatına adanmış bir kaynak hüviyetindedir. Tarih ve edebiyat mütehassısları tarafından kaleme alınan eserlere

kaynaklık teşkil etmesi de onun ne denli mühim bir hazine olduğunun bariz delilidir. Bu eserin neşriyle birlikte Kırım Hanlığı'na ilişkin yapılacak tetkiklerin ivme kazanacağı ve araştırmacılara kolaylıklar sağlayacağı da açıktır.

G- Eserin Yazma Nüshaları ve Hususiyetleri

Es-Seb'ü's-Seyyâr Fî Ahbâr-ı Mülûki't-Tatar'ın bilinen sekiz adet nüshası mevcuttur. Bunlardan dördü İstanbul'da (Süleymaniye Kütüphanesi 3 adet, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 1 adet) üçü St. Petersburg'da ve bir tanesi de Kahire'de bulunmaktadır. Ayrıca 1832 yılında Kazan şehrinde Mirza Kazımbek tarafından neşredilmiş bir adet basması da vardır. Bilinen nüshalar şunlardır:

1- Ragıp Paşa Nüshası

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Ragıp Paşa numara 1016'da mahfuzdur. Birinci varağın önyüzü 18 satır, geri kalan kısımlar ise 27 satırdan müteşekkil olup, 180 varaktır. Hicri 1176 Recebü'l Müreccеb ayının yirmisi Perşembe günü (Miladi Ocak/Şubat 1763) Halil isimli bir zat tarafından istinsah edilmiştir. *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu*'nda nüshanın fiziki özellikleri şöyle tanımlanmıştır: yaprak: 172, ölçüm: 242x140-180x79, satır: 27, yazı: ince güzel talik, cedvel: yaldızlı, başlık: güzel müzehhep, söz başı: kırmızı, kağıt: ince Venedit, cilt: şemseli koyu kırmızı meşin. Vakıf mührü vardır[68].

2- Hamidiye Nüshası

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 950 numarada bulunmaktadır. 178 varak olan bu nüshanın ilk varağının önyüzü 19 satır, geri kalan kısımlar ise, son varağın arka yüzü müstesna, 27 satırdan oluşmaktadır. Hicri 1169 (Miladi 1755/1756) tarihinde Ali b. Hüseyin Siruzî tarafından istinsah edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen kataloğa göre özellikleri şöyledir: yaprak: 177, ölçüm: 258x150, satır: 27, yazı: ince nesih, söz başı: kırmızı, kağıt: abadi taklidi, cilt: kahverengi meşin, güzel şemseli ve mikleplidir. Başta I. Abdülhamid'in tuğralı vakıf mührü vardır[69].

---

[68] *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu, 2. Fasikül, Türk Tarihine Ait Eserler*, s.182.

[69] A.g.e., s. 182.

3- Reşid Efendi Nüshası

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi 664 numarada kayıtlıdır. 242 varaktan oluşan bu nüshanın ilk sayfası 15, son sayfası 17, diğer kısımlar ise 21 satırdan meydana gelmiştir. Hicri 1205 (Miladi 1790/1791) yılında Şarkîkarahisarlı İbrahim Efendi'nin talebelerinden Hacı Halil Ratib Efendi tarafından istinsah edilmiştir. Mezkûr kataloğa göre nüsha hususiyetleri şöyledir: yaprak: 243, ölçüm: 280x165, satır: 21, yazı: düzgünce nesih, cedvel ve başlık: yaldızlı, söz başı: kırmızı, kağıt: ince, cilt: kahverengi meşin, üstü yeşil kumaş kaplı ve miklepli. Birinci yaprak arkasında bir çiçek resmi ve bir kaç beyit ile vakıf mührü vardır[70].

4- Topkapı Nüshası

İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde 1473 envanter numarasına kayıtlı olup 224 varaktır. İlk sayfa 15, sonraki sayfalar ise 25 satırdır. Nesih hat ile yazılan, son derece okunaklı bu nüsha Ferdi Güzelhisarî tarafından Hicri 15 Zilkade 1175 (Miladi 7 Haziran 1762) tarihinde istinsah edilmiştir. *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*'nda nüsha tavsifi şu şekildedir: Aharlı kağıt, 235 mm boy ve 137 mm eninde 224 yaprak, sayfada nesihle 70 mm uzunluğunda 25 satır, serlevha müzehhep, cedveller kırmızı, miklepli vişneçürüğü deri ve ebru cilt[71].

5- St. Petersburg Şarkiyat Enstitüsü Nüshası 1

Rusya'nın St. Petersburg şehrinde, Neva Nehri kıyısındaki "İnstitut Vostokovedeniye Rossiyskoy Akademi Nauk"da mahfuzdur. 303 varak olan yazmanın erişim numarası B 756'dır. İlk ve son sayfaları hariç diğer kısımlar 19 satırdan oluşmuştur. Söz konusu enstitünün muhafazakâr tavrından ötürü kısa bir süreliğine inceleme fırsatı bulduğumuz bu eserin son sayfasında müstensih olarak Ahmed Arifî ismi yazılmıştır. Hicri 1193 Şaban (Miladi Ağustos 1779) ayının evahiri eserin istinsah tarihidir.

---

[70] A.g.e., s. 183.

[71] Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Kataloğu*, C. I, İstanbul, 1985, s. 294

6- St. Petersburg Şarkiyat Enstitüsü Nüshası 2

St. Petersburg şehrinde "İnstitut Vostokovedeniye Rossiyskoy Akademi Nauk"da D 216 numarada bulunmaktadır. Hicri 1206 (1791) senesinde istinsah edilen bu nüsha ilk ve son sayfalar hariç 21 satır halinde 234 varaktan müteşekkildir. Joseph Von Hammer, Rusya imparatorunun Roma sefiri Knez İtalinskiy tarafından kendisine geçici bir süreliğine verilen bu nüshanın daha sonra St. Petersburg'a hediye edilen elyazmaları arasında olduğunu ve Şarkîkarahisar'da Edhemî Tarikatı dervişlerinden Halil Ratib tarafından istinsah edildiğini söylemektedir[72]. Kısa süreliğine de olsa inceleme fırsatını bulduğumuz bu eserin sonunda İbrahim Edhemî'nin talebesi Halil Ratip tarafından istinsah edildiği bilgisi Hammer'i doğrulamaktadır. Bununla birlikte dikkatimizi çeken bir noktaya da temas etmek gerekir. Yazmanın son sayfasında mutad olduğu üzere müstensih ve istinsah tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Burada verilen malumat ile Reşid Efendi nüshasında verilen bilgiler birbirleriyle örtüşmektedir. Sadece yazılış tarihlerinde farklılık bulunmaktadır. Bu durum mevzubahis nüshanın Reşid Efendi nüshasının müstensihi tarafından bir yıl sonra istinsah edilmiş olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Bir diğer husus ise Reşid Efendi nüshası esas alınarak kopya edilen bu yazmanın sonunda verilen bilgilerin aynı şekilde kaydedilmiş olabileceği ihtimalidir.

7- St. Petersburg Devlet Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Nüshası

St. Petersburg şehrinde 1724 yılında I. Petro'nun kurduğu St. Petersburg Devlet Üniversitesi'ne bağlı "Vostoçnıy Fakultet"in münferit kütüphanesinde, 76 numarada mahfuzdur[73]. 214 varaktan meydana gelen nüshanın her sayfasında, ilk ve son sayfa müstesna, 23 satır bulunmaktadır. Miladi 1769 yılında yazılan nüshanın müstensihi bilinmemektedir. Güçlükle de olsa elde etmeye muvaffak olduğumuz bu nüsha Mirza Kazımbek tarafından Kazan şehrinden St. Petersburg'a getirilmiştir. Nüsha özellikleri şöyledir: yaprak: 214, satır: 23, yazı: talik, cedvel:

---

72 Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. II, İstanbul, BTY, s. 6, 7.

73 Serkan Acar, "St. Petersburg Devlet Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi (Восточный Факультет) Kütüphanesinde Bulunan Kırım Tarihi ile İlgili Eserlerin Bibliyografyası", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, X/2, s. 39-49.

yaldızlı, başlık: güzel müzehhep, söz başı: siyah, cilt: koyu kahverengi meşin etrafı zencirekli. Eserin ön kısmında Kazan Devlet Üniversitesi mührü bulunmaktadır.

8- Kahire Nüshası

Franz Babinger'in belirttiğine göre; bu nüsha Kahire, TK, 207 numarada bulunmaktadır[74]. Burada TK ile hangi kütüphanenin kastedildiği bilinmemektedir. Lakin eserin son kısmına yapılan ilavede Mısır Kütüphanesi Tarihu Türkî Koleksiyonu numara 78'de kayıtlı olduğu muharrerdir. 225 varaktan müteşekkil bu eser 1763/1764 yıllarında istinsah edilmiş olup birinci varağın ön yüzü 14 diğer sayfalar ise 23 satırdır. Nüsha özelliklerini şu şekilde vermek mümkündür: yaprak: 209, ölçüm: 13.5x20.5cm, satır: 23, yazı: nesih, cedvel: siyah çizgiyle kontürlenmiş, başlık: yaldızlı müzehheb. İlk ve son sayfalarda vakıf mührü mevcuttur. Muhasebe-i evvel Ali Efendi adına 1177 tarihli istishab kaydı bulunmaktadır. Ayrıca temellük mührü de vardır.

[74] Franz Babinger, a.g.e., s. 308.

METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENİLEN YOL

Elimizde mevcut bulunan altı nüshadan istinsah tarihi en eski olan Hamidiye nüshasıdır. Bu nüshanın diğer beş nüsha ile mukayesesi neticesinde, ötekilere nispetle daha sorunlu olduğunun tespit edilmesiyle birlikte, geriye kalan nüshalardan en sağlam olanının belirlenmesine gayret edilmiştir. Uzun ve kapsamlı bir değerlendirmenin ardından aralarında bariz farkların olmadığı sonucuna vardığımız ilgili beş nüshadan Ragıp Paşa nüshasını esas alarak, bütün nüshaların da kullanılmasıyla, metnin müellif nüshasının tesisine çalışılmıştır.

Kısaltmalar kısmında da gösterildiği üzere; Ragıp Paşa (R), Topkapı (T), Mısır (M), Reşid Efendi (E), Petersburg (P) ve Hamidiye (H) nüshaları arasında esasen metinde anlam değişikliğine yol açabilecek mühim farklılıklar bulunmamaktadır. Nüsha mukayeseleri neticesinde metinde bulunması gereken kısımlar metin içerisine yerleştirilmiş; kelime ve ibare eksiklikleri için (-), fazlalıklar için (+) işaretleri kullanılarak bu kısımlar dipnotlarda gösterilmiştir. Farklar uzun bir cümle ve ibareden oluşuyorsa baştan ve sondan bir kaç kelime yazılarak arası (...) ile doldurulmuştur.

Orijinal metin içerisinde olması gerektiğini düşündüğümüz fakat mevcut nüshalarda bulunmayan kısımlar tarafımızdan ilave edilerek metinde [ ] işareti içinde gösterilmiştir. Bütün nüshalarda bulunmasına rağmen metinden çıkarılmasının daha uygun olduğunu düşündüğümüz kısımları ise ( ) işareti içinde gösterdik. Ayet ve hadisler ile Arapça ve Farsça şiirler ve mısralar özgün biçimleriye yazılarak Türkçeleri dipnotlarda belirtilmiştir. Arapça ve Farsça kelâmı kibar olarak addedebileceğimiz bölümlerin ise günümüz alfabesine aktarımı yapılarak Türkçe anlamları dipnotlarda ifade edilmiştir. Bununla birlikte temel aldığımız Ragıp Paşa (R) nüshasında yazılı derkenarlar köşeli parantez içerisinde metin içinde gösterilmiş; geriye kalan diğer beş nüshada bulunan derkenarlar Ragıp Paşa nüshasında bulunan derkenarlar esas alınarak fazla, eksik veya farklı olanlar metin içerisinde ilgili yerlerde dipnot olarak gösterilmiştir.

Bilindiği üzere *Es-Seb'ü's-Seyyâr*'ın yazıldığı XVIII. yüzyılda kaleme alınan tarihî metinlerde paragraf başları veya noktalama işaretleri kullanılmamaktaydı.

Bu durumu göz önüne alarak mümkün olduğu kadar metnin yapısına müdahale edilmemiş, sadece başlık olarak zikredilen ifadelerden sonra metin girişleri paragraf başları ile gösterilmiştir. Okuyucuların eseri daha iyi anlayabilmesi gayesiyle metin içerisinde gerekli görülen yerlere noktalama işaretleri ilave olunmuştur. Bununla birlikte devrin dil ve üslup özelliklerinin muhafazasına gayret sarf edilerek sadece Türkçe kelimelerin sonlarında bulunan "b" harfleri "p"'ye dönüştürülerek (idüp, gidüp, gelüp) yazılmıştır.

Eserin tesisinde sade transkripsiyon usulünden kaçınılarak tam transkripsiyon alfabesinin kullanımı tercih edilmiştir. Rebi‘ü’l-âḫir, cemâziye’l-evvel, Bâbü’l-ebvâb, Maverâü’n-nehr vs. gibi kullanımlar belirlenen usul gereği yazılırken sadece şahıs adları Nûreddîd, Gıyâsüddîn vs. biçiminde dercedilmiştir. Mamafih bazı isim (şahıs, yer, kabile isimleri vb.) ve kelimelerin okunuşları tarafımızdan yapılmış olmasına rağmen herhangi bir karışıklığın önüne geçmek niyyetiyle özgün biçimleri dipnot olarak verilmiştir.

Tarihî metinlerin inşa sürecinde uygulanması gereken usuller konusunda ilim âleminde birlikteliğin olmaması bazı hususların farklılık arz etmesine sebep olmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Muhammed veya Mehmed isimlerinin hangi şekilde yazılacağına dairdir. Muhammed, Mehmed veya Mehemmed biçiminde yazımlarına tesadüf ettiğimiz bu ismin üzerinde nasıl bir tasarrufta bulunacağımız noktasında tetkik eserlerde yazılan şekilleri tercih edilmiştir. Bu bağlamda I. Mehmed Giray Han, II. Mehmed Giray Han, Fatih Sultan Mehmed, Muhammed Harezmşah vs. gibi isimlerin araştırma eserlerde yazıldığı haliyle kullanılması referans alınmıştır.

METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

a, ā	ا آ
a, e	ا آ
b, p	ب
p	پ
t	ت
s̱	ث
c, ç	ج
ç	چ
ḥ	ح
ḫ	خ
d	د
ẕ	ذ
r	ر
z	ز
s	س
ş	ش
ṣ	ص
ḍ, ż	ض
ṭ	ط
ẓ	ظ
ʿ	ع
ġ	غ
f	ف
ḳ	ق
g, k, ñ	ك
l	ل
m	م
n	ن
v; o, ö, u, ü, ū	و
h; a, e	ه
y; ı, i, i; ā	ى
’	ء

ES-SEB‘ Ü’S-SEYYĀR FĪ AḪBĀR-I MÜLŪKİ’T-TATAR
(METİN)

بسم الله الرّحمن الرّحيم

[1b] Ḥamd-ı nā-maḥdūd[1] dürūd-ı nā-maʿdūd şāyeste-i Cenāb-ı Vācibü'l-Vücūd'dur[2] ki ẕāt-ı bī-ʿadīli vāhib-i[3] envār-ı ʿaḳl-ı vücūd ve vaḥdāniyyet ü kemāli cümle-i kā'inātda mevcūd baḥr-ı ʿaẓamet ü ḳahrından bir ẕerre-i kemter cevher-i şemşīr-i āb-dār-ı Tatar[4] للله فرسانی انتقم بهم عمن عصانی deryā-yı heybetinden[5] ḳaṭre-i ḥabāb mevce-i leşker-i Cengiz-i fiten-iştihārdır. Sāḥa-i ʿizzeti şā'ibe-i ḥudūṯ-ı evāndan muʿarrā ve tārīḫ-i celāl-i ezeliyyeti muḳārenet-i ʿarūż-ı zamāndan müberrādır. *Celle celāluhū ve ʿamme nevāluhū ve lā-ilāhe ġayruhū.* Tuḥfe-i taḥiyyāt-ı müşkiyyetü'n-nefeḥāt ve hediyye-i ṣalavāt u reddiyyetü'l-fütūḥāt[6] şükūfe-i bāġ-ı celālet ve gül-deste-i ḥadīḳa-i risālet nev-bāve-i[7] çemen-i kā'ināt fihrist-i kār-ḫāne-i[8] mükevvenāt sulṭān-ı taḫt-gāh-ı lī maʿa'llāh ve bālā-nişīn-i ʿarş-ı li-yaġfira leke'llāh seyyidinā ve senedenā[9] ve şefīʿinā aʿnī bihi ḥabīb-i Ḫüdā Resūl-i kibriyā Muḥammed Muṣṭafā *ʿaleyhi'ṣ-ṣalāt fi'ṣ-ṣubḥi ve'l-mesā* ḥażretleriniñ merḳad-ı münevver ve meşhed-i ġāliye[10]-perverlerine niṯār olunur ki şīrāze-i naʿl-i pāk-i tāb-nāki iklīl-i mefārıḳ-ı işrāḳ-ı ʿālem-i ʿulvī ve gerd-i naʿleyn-i mübāreki tūtiyā-yı dīde-i aʿyān-ı ḫākdān-ı süflīdir.

Beyt

ای بزمین قبلۀ افلاکیان

برفلک امید گه خاکیان[11]

---

[1] nā-maḥdūd RTMHP: + ve E
[2] vücūddur RTEHP: vücūd M
[3] vāhib THP: vāhāb RM, vācib E
[4] Bana isyan edenlerden Allah'ın askerleriyle intikam alırım. (Hadis)
[5] heybetinden RTMEP: heybetden H
[6] fütūḥāt RTMHP: fütūrḥāt E
[7] bāve-i EP: bāde-i RTMH
[8] kār-ḫāne P: kār-nāme-i RTMEH
[9] senedenā RTMEP: seyyidinā H
[10] ġāliye RTEP: ʿālīye MH
[11] Ey ermişlerin yeryüzündeki kıblesi ve insanların dünyadaki ümidi.

Allāhümme ṣalli ve sellim ʿaleyhi ve ālihī ve ʿıtretihī ve ʿaşīretihī ṣalāten lā-yenḳażi bi-inḳażāi'd-duhūri ve'l-eyyāmi ve lā-yenḳaṭıʿ[12] *bi-inḳıṭāʿi'ş-şuhūri ve'l-aʿvāmi ve sellim teslīmen ʿaleyhi ve ʿaleyhim dā'imen mübāreken keşīren.* Ammā baʿd maʿlūm-ı ülü'l-ebṣārdır ki nezd-i ḳuvvet-i bāhire-i İzid-i bī-çūn ve[13] ḳudret-i ḳāhire-i ḳā'il-i[14] kün fe-yekūnda ālāyiş-i devlet-i ḥayāt-ı dünyā miṣāl-i ṣanʿat-ı ḫayāl-bāz ve sīmyā-i[15] münʿadim ü hebā ve çār-dīvār-ı ʿanāṣır-ı inḥinā-nümā[16] münhedim ü hevā olup ʿömr-i ʿazīz miṣāl-i bād-ḫīz güẕerān itmekle bāʿiṣ-i peşīmānī-i rūz-ı rustāḫīz[17] olmaġın اذا مات ابن ادم انقطع عنه عمله الا عن ثلث صدقة جاريه او ولد صالح او علم ينتفع به[18] [2a] *ṣadaḳa men naṭaḳa*[19] muḳteżāsı bāʿiṣ-i ẕikr-i cemīl olur bir eṣer-i celīl tedārikine ṣarf-ı naḳdīne-i ḳudret-i lāzıme-i ẕimmet-i erbāb-ı himmet olmaġın bu ʿabd-ı[20] faḳīr[21] Seyyid Meḥmed Rıżā-yı pür-taḳṣīr daḫi nāḫun-ı[22] dest-i deryūze ile ḫūşe-çīn-i ḫarmen-i erbāb-ı kemāl ve kāse-līs-i ḫˇān-ı efḍāl olup[23] ḳuṣūr-ı biḍāʿa ve ʿadem-i istiṭāʿa ile silsile-i zerrīn-ṭırāz-ı mütābaʿat-ı mülūk-i ʿOṣmāniyānı ṭavḳ-ı gerden-i iṭāʿat itmekde muḳtedā vü mümtāz ve[24] sekiz yüz yetmiş bir tārīḫi ḥudūdunda ḥükūmet-i iḳlīm-i Tatar ile ser-firāz[25] olan Mengli Girāy Ḫān-ı Evvel'den ibtidā peleng-i mīşe-i ḥamāset ve neheng-i deryā-yı şecāʿat zīb-efzā-yı ḫuṭbe-i ġazā zīnet-baḫşā-yı sikke-i ġarrā ḳuṭbü'l-ḥaḳḳ ve'd-dünyā ve'd-dīn Emīrü'l-mü'minīn ve Ḫalīfetü'l-müslimīn elā ve hüve's-sulṭānü'l-aʿẓam Mevlā-i mülūki'l-ʿArab ve'l-ʿAcem es-sulṭān ibnü's-sulṭān ibnü's-sulṭāni'l-ġāzī Maḥmūd Ḫān ibnü's-sulṭān Muṣṭafā Ḫān ibnü's-sulṭān Meḥmed Ḫān *ebbeda'llāhu devletehū ilā āḫirü'd-devrān ve farraḳa şemle aʿdā'ihī bi't-tedmīr ve'l-ḫiẕlān*

---

[12] lā-yenḳaṭıʿ EHP: lā-tenḳaṭıʿ RTM
[13] ve RTMEP: - H
[14] ḳā'il RTMEP: ḳābil H
[15] sīmyā TMEP: sīmā RH
[16] inḥinā-nümā RTMEP: inḥinānā-nümā H
[17] rustāḫīz TMEHP: rustāḫīr R
[18] İnsanoğlu öldüğü zaman ameli kesilir, ancak üç şey müstesna: Sadaka-yı câriye, faydalı ilim ve kendisine dua edecek olan salih evlat. (Hadis)
[19] Kim söylemişse doğru söylemiş.
[20] ʿabd RTMEP: ʿad H
[21] **Derkenar** İsmü'l-mü'ellif M: - RTEHP
[22] nāḫun RMEHP: - T
[23] olup RTEHP: olur M
[24] **Derkenar** sene 871 M: - RTEHP
[25] ser-firāz RTMH: ser-efrāz EP

ḥażretleriniñ yed-i mü’eyyed-i himmet[26] ve dest-gīrī-i ʿināyetleri ile çāh-ı mużīḳ-i ʿazl ü aḥzāndan taḫlīṣ ve[27] biñ yüz elli sāl-i ḫuceste-fālında nişānde-i serīr-i ḫānī itdikleri Mengli Girāy-ı Ṣānī’niñ zamānına intihā[28] ve ḫıṭṭa-i Ḳırım’da ḥükümrān olan yedi nefer ḫān-ı ẕī-şān ser[29]-süḫan u[30] beyne-hümāda güẕerān iden selāṭīn ü ḫānān ber-vech-i tafṣīl ü icmāl ẕikr ü beyān olunmaġla[31] ve[32] *es-Sebʿü’s-Seyyār fī Aḫbār-ı Mülūki’t-Tatar* [**Derkenar: Tesmiyetü’l-kitāb es-Sebʿü’s-Seyyār**][33] nāmıyla müsemmā bir mecmūʿa-i perīşān-güftār tertīb ü tesvīdine miyān-bend-i ʿazīmet olup tebyīż[34] ü itmāmı *el-umūru merhūnetün bi-evḳātihā*[35] ḥabl-i te’ḫīri ile vābeste-i eyyām-ı neşāṭ u sürūr olmuş idi. Çün be-vāḳıt maʿārifiñ ḫarīdārı ve cevāhir-i ʿilm ü hüneriñ ṣāḥib-i ʿayārı انّما يخشى الله من عباده العلماُ[36] āsumān-ı feyżinden mā’ide[37]-ḫᵕār-ı faẕl-ı cemīl ve *men eʿāne müslimen eʿānehu’llāhu*[38] ḫᵕān-ı bī-kerānından nā’il-i ecr-i cezīl cenāb-ı saʿādet-nişāb Re’īsü’l-küttāb el-Ḥāc[39] Muṣṭafā Efendi ṭūbā-leh ve ḥüsn-me’āb ḥażretleriniñ muḳteżā-yı ṭabʿ u nihādı olan faẕl u ʿirfān ve ṣıdḳ u sedād mūceb-i baḫşāyiş-i Rabb-ı ʿibād ve mūriṣ-i ʿināyet-i pādişāh-ı bende-nüvāz u kerem-muʿtād olup ḳarīḥa-i hümāyūn-ı şehriyārīden defʿa-i ṣāniye[40] ṣadr-ı riyāseti ḳumāş-ı zer-tār-ı şerefü’l-mekān bi’l-mülkīn ve maḳdem-i ḫayr-ı maḥż ile şeref-ḳarīn eyledigi ḫaber-i ʿanber-būy-ı meserret-eṣeri

Beyt

صبح ظفر از مشرق امید بر آمد

---

[26] himmet RTEP: - MH
[27] **Derkenar** sene 1150 M: - RTEHP
[28] intihā RTMEP: + tesmiyetü’l-kitāb Sebʿü’s-Seyyār H
[29] ser RMEP: her TH
[30] u RTMEP: - H
[31] olunmaġla RMEHP: + es-sebʿ T
[32] ve RTMH: - EP
[33] **Derkenar** Tesmiyetü’l-kitāb es-Sebʿü’s-Seyyār RP: İsmü’l-kitāb M, - TEH
[34] tebyīż RTMH: - EP
[35] Herşeyin bir zamanı vardır.
[36] Kulları içinde Allah’tan ancak alimler korkar. Kur’an, Fatır suresi, 28. ayet.
[37] mā’ide RTH: fā’ide M, - EP
[38] Kim bir müslümana yardım ederse Allah da ona yardım eder.
[39] el-Ḥāc RTM: el-Ḥācı H, - EP
[40] ṣāniye RTMH: - EP

ارباب غرضرا شب سودا بسر آمد[41]

bād-ı ṣabā-yı[42] feraḥ-imtidādı taḥrīk ü imdādı ile dimāġ-ı keder-ālūdegānı ʿıṭr-yāb-ı neşāṭ u inbisāṭ[43] itdigi bāʿiṣ-i inşirāḥ-ı ḫulūṣ-muʿtād ve mūceb-i indifāʿ-ı kelāl-i dāʿī-i ḫālişü'l-fu'ādları **[2b]** olup tebyīż[44] ü taşḥīḥ ile keşīde-i rişte-i iḫtitām ve ḥażret-i ʿālī-menzilet-i maʿālī-menḳabet *metteʿa'llāhü'l-müslimīne bi-devāmi iḳbālihī*[45] *ve encaḥa bi'l-iḳbāli cemīʿi maḳāṣıdıhī ve āmālihī*[46] ḥażretleriniñ nām-ı ferḫunde-irtisām u saʿādet-iltiḥāḳları ser-levḥa-i ʿunvān-ı kitāb ve rābıṭa-i mecmūʿa-i perīşān-evrāḳ ve maʿrūż-ı pīş-gāh-ı fażīlet-penāhları ḳılındıḳda ḳalem-i zerrīn-i liḥāẓa-i iltifātları ile ṣaḥḥ[47]-keşīde-i taḳrīż ḳabūl buyururlar ise me'mūldür ki sitāre-i ʿayb u[48] ḳuṣūr ve ḥicāb-ı noḳṣān u küsūr olmaġla şāyeste-i naẓar-ı ülü'l-ebṣār ve sezā-vār-ı nigāh-ı iʿtibār-ı ṣıġār u kibār ola[49]. *Ve minhu et-tevfīḳu ve'l-ʿināyetü fī'l-bidāyeti*[50] *ve'n-nihāyeti*[51]. Mengli Girāy Ḫān ibn Ḥācī[52] Girāy Ḫān bin[53] Ġıyāṣüddīn bin[54] Taş Timur ibn[55] Canay[56] bin Tüla Timur bin Köncek bin Dök Timur bin[57] Toḳa Timur bin Cuci bin Cengiz bin Pişüge[58] Ḫān ibn Bartan Ḫān ibn Ḳabul bin Tümene bin Baysunġur bin Ḳaydu bin Tümen ibn Buḳa[59] bin[60] Buzencer[61] bin Dobun Bayan[62] zevc-i Alan Ḳoa bin Ḳalu[63] Ḳacı

[41] Zafer sabahı ümit ülkesinin doğusundan yükseldi ve iyi insanların sıkıntılı geceleri sona erdi.
[42] ṣabā-yı RTM: żiyā-yı H, - EP
[43] u inbisāṭ RTM: - EHP
[44] tebyīż RTMH: - EP
[45] iḳbālihī RMH: - TEP
[46] Allah müslümanları iktidarlarının, maksatlarının ve emellerinin devamıyla nimetlendirsin.
[47] ṣaḥḥ TMH: ṣubḥ R, - EP
[48] u RTM: - EHP
[49] miyān-bend-i ʿazīmet olup ... sezāvār-ı nigāh-ı iʿtibār-ı ṣıġār u kibār ola RTMH: - EP
[50] fī'l-bidāyeti EP: fi'l-bidāye RTM, el-bidāye H
[51] ve'n-nihāyeti E: ve'n-nihāye RTMHP. Başlangıçta ve sonda başarı ve yardım Allah'tandır.
[52] Ḥācī RMEHP: Ḥāc T
[53] bin RTM: ibn EHP
[54] bin RTMHP: - E
[55] ibn RTME: bin HP
[56] Canay RTM: Catay EHP
[57] Dök Timur bin RMEHP: - T
[58] Yesügey Bahadır kasdedilmektedir.
[59] Buḳa RTEHP: Yuḳa M
[60] bin RTMHP: tin E
[61] Buzencer RTMEH: Buncer P
[62] Dobun Bayan RTH: Doyun Bayan MEP
[63] Ḳalu RTMHP: Ḳalua E

bin Sum Savcı bin Müge Müden bin Ḳucem Buġrul bin Ḳiçü Mergen[64] bin Tamac[65] bin Bicen[66] Ḳaan. Ḫafī olmaya ki ābā vü ecdād-ı Cengiz ve sā'ir mülūk-i Etrāk ve Tatar Yāfeṯ bin Nūḥ ʿaleyhi's-selāma müntehī ve andan daḫi Ḥażret-i Ādem ʿaleyhi's-selāma müntehī olmaġla inā-i devāt-ı süḫan-ı reşeḥāt mecrā-yı füyūżāt-ı ḥayāt ve menşe-i vücūd-ı kā'ināt olan iki ẕāt-ı ʿaẓīmü'l-berekātıñ baḥr-ı ʿamīḳ-i naʿtından isāle-i ḳaṭre-i beyān itmekle ʿaṭāş-ı müstemiʿīni āb-ı ḫoş-güvār-ı aḫbār-ı māżiye ile irvā ve aḥvāl-i mülūk-i şarḳ u şimāle işāret ü īmā ḳılmaḳ enseb ü aḥrā görildi.

Ẕikr-i intişār-ı[67] nevʿ-i[68] benī Ādem bi-efāżi-i şarḳ u ġarb-ı ʿālem

Hübūṭ-ı [69] merciʿ-i enām-ı Ebü'l-beşer ʿaleyhi's-selāmdan ṣoñra rubʿ-ı meskūn keṯret-i nās ile müzeyyen ü maʿmūr baʿdehū ber-mūceb-i taʿannüd ü ışrār ve تجزى كلّ نفس بما كسبت[70] mażmūn-ı şerīfine müterettib olan ربّ لا تذر على الارض من الكافرين دیّارا[71] duʿā-yı icābet-eṯer-i ṯānī-i Ebü'l-beşer [**Derkenar: Aḥvāl-i Nūḥ müncī ʿaleyhi's-selām**][72] ile ṭūfān-ı ḳıyāmet-nişān berhem-zen-i zemīn ü zamān olduḳda zevraḳ-süvār-ı ṣavn-ı Yezdān olan muvaḥḥidīnden māʿadāsı ġarīḳ-i baḥr-ı[73] ʿadem olup keştībānī-i[74] Nūḥ-ı müncīu'llāh ile [75] bālā-yı kūh-ı Cūdī-i necātda lenger [76] -endāz-ı selāmet olduḳlarında

Beyt[77]

خلایق زکشتی برون آمدند

زشادی چه گویم که چون آمدند[78]

---

[64] Mergen RMEHP: Megen T
[65] Tamac REHP: Tabaḥ T, Tatac M
[66] بیجن
[67] intişār RTEHP: intişā M
[68] nevʿ RTMEP: - H
[69] hübūṭ RTHP: bāsūṭ M, ḥubūṭ E
[70] Her nefis kazandığı ile cezalanacaktır. Kur'an, Mü'min sûresi, 17. âyet.
[71] Rabbim! Yeryüzünde kafirlerden bir tek kişi bırakma!. Kur'an, Nûh sûresi, 26. âyet.
[72] **Derkenar** Aḥvāl-i Nūḥ müncī ʿaleyhi's-selām RMEHP: - T
[73] baḥr RTMEP: - H
[74] keştībānī RTM: be-keştībānī EP, be-keştībān H
[75] ile RTM: - EHP
[76] lenger EHP: leşker RTM
[77] beyt RTMEH: - P

müfādınca aʿdād-ı aṣḥāb-ı sefīneye nisbet ile *Sūḳu’s-semānīn* tesmiye itdikleri ḳarye-i nev-bünyādı inşādları eṣnāsında vebā-yı cān-rübā ẓuhūr idüp ẕāt-ı nübüvvet-penāh ve evlād-ı ʿālī[79]-nijādlarından Sām ve Yāfeṯ ve Ḥām[80] ve ezvāc-ı ṭāhirāt-ı ʿiffet-nihādlarından **[3a]** māʿadāsını ifnā eyledigi eyyām-ı ḥüzn-encāmda deryā-yı bī-kerān-ı ʿināyet-i Ṣamedānī mevc-ḫīz[81] olup ʿibād-ı ʿacz-muʿtād u ʿiṣyān-iʿtiyādı ṭūfān-ı ʿāmme-i belādan ʿafv ve irāde-i ʿilliye-i müteḥaḳḳıḳu’l-ḥuṣūlüñ tekṣīr-i nāsa taʿalluḳı ilhām-ı Rabbānī ile lāyıḥ-ı ḳalb-i Ādem-i ṣānī olıcaḳ bu vaʿd-ı behcet-eṣer bāʿiṯ-i defʿ-i vaḥşet ü keder olup çün bu[82] āsiyāb-ı heft[83]-ḳıbāb dā’ir-i pīrāmen-i vesā’iṭ ü esbāb olup ḫuṣūṣā nevʿ-i benī ādemiñ tanẓīm-i ḥabl-i aḥvāl[84] ve istiḥkām-ı[85] rişte-i āmāli ḥall ü ʿaḳda ḳādir ṣāḥib-i re’y-i rezīn-i[86] Ḥākim-i ḥaḳīḳī’niñ dest-i saʿy u himmetine merbūṭ olmaġla Ḥażret-i Nūḥ nāzil-i maṭiyye-i rūḥ-ı pür-fütūḥ olduḳlarında ʿāric-i serīr-i ḫilāfet ve ḳadem-nihāde-i kümeyt-i ḥükūmet olmaḳ ṣemere-i fu’ād-ı devlet-nihādları miyānında Sām’a taḫṣīṣ ve lisān-ı gevher-feşān-ı vācibü’l-itāʿaları ile müşārün-ileyhe tenṣīṣleri muḳteżāsı vukūʿ-ı ṭūfāndan beş yüz ve ʿalā-ḳavlin altmış sene mürūrunda taḫt-ı revān-ı tābūt ile ʿazm-ı ḫıṭṭa-i[87] lāhūt buyurduḳlarında emr ü[88] taʿyīnleri üzre müşārün-ileyhe sāye-endāz-ı ʿadl ü dād ve ẓıll-i[89] ẓalīl-i ʿibād olduḳlarınıñ ḳırḳ sekiz senesi ḥudūdunda bi[90]-emri Ḫāliḳi’l-enām keṣret-i tenāsül-i nāsdan nāşī[91] ol mevḳiʿde güncāyiş ü ārām müteʿassir olup tevsīʿ-i dā’ire-i mekān muḳteżiyāt-ı ḥāl ü eyyāmdan olmaġla Ṣālıḥ bin Erfaḥşed[92] bin Sām ve ʿĀd bin Erfaḥşed bin Ṣemūd ve Cedīs[93] ve

---

[78] Bütün varlıklar gemiden çıktılar, öyle mutlulardı ki anlatamam.
[79] ʿālī RMEHP: ʿānī T
[80] ve Yāfeṯ ve Ḥām RMEHP: - T
[81] mevc-ḫīz RTEHP: mevḥ-ḫīz M
[82] bu RTMEH: - P
[83] heft REHP: ʿaft TM
[84] aḥvāl RTMHP: + ve istisḥaḥ E
[85] istiḥkām RTMHP: + ve E
[86] rezīn RTP: zerrīn M, zerīn EH
[87] ḫıṭṭa-i RTMHP: ḫıṭṭye-i E
[88] ü RTMEP: - H
[89] ẓıll H: + ve RTMEP
[90] bi HP: bā RTME
[91] nāşī RTEHP: bāşī M
[92] Erfaḥşed RTMEP: Erḫaş H
[93] Cedīs RMHP: Ceddīs TE

Cāsim ve Ṭasm[94] ve Ṣaḥār ve Oḳār[95] ile[96] arāżī-i bilād ve ḳılāʿ-ı[97] Ḥicāz[98] ve Yemen ve Tihāme[99] ve Necd ve ʿArūż'a ʿārıż keẕālik ʿIrāḳ bin ʿAylem[100] bin Sām bilād-ı Işfahān ve Rey ve Ḳazvīn ve Hemedān ve Lūristān[101] ve Erdelān ve Deylem ve Gīlān'a müteʿārıż ve Ḫorāsān bin[102] ʿAylem bilād-ı Sicistān ve Zābulistān ve Bedaḫşān ve Ṭoḫāristān ve Belḫ ve Herāt ve Nişābur ve Merv ve Māzenderān[103] ve Ṭaberistān'a revān oldılar. Ve Heykel[104] bin ʿAylem bilād-ı Māverāü'n-nehr ve Ḫʷārezm'e ʿazm ve Ahvāz[105] bin Būruḫ[106] bin Sām bilād-ı Ḫūzistān[107] ve Fārs ve Kirmān'da tavaṭṭuna cezm idüp ve Armen bin Nevzd[108] bin Sām bilād-ı Āzerbāycān ve Arrān ve Şirvān ve Gürcistān ve Aḫlāṭ ve Ercīs ve Teblīs ve Erzene'r-rūm'ı merzbūm ve ʿAmlıḳ bin Lāvez[109] bin Sām muḳaddemā arż-ı ʿAmālıḳ'da ārām itmişiken bi-ḥasebi'l-iḳtiżā vaṭar-ı ḳażā içün bilād-ı Anaṭolı ve Ḳaramān ve Ṭrabzon[110] ve Sivās'da tavaṭṭun ile raġbet-i diyār-ı Rūm idüp Kenʿān bin Nefr bin Sām bilād-ı ʿIrāḳ-ı[111] ʿArab ve Cezīretü'l-ʿArab ve Şāhid'de ḳarār ve Türk bin Yāfeṯ daḫi Çīn ve Kemārī ve Minsek ve Sicistān ve Ḥazez nām birāderleri ile semt-i[112] şarḳ u şimālde bilād-ı Türkistān ve Ḫıtāy ve İbir ve Sibir [3b] ve Bulġār ve Deşt-i Ḳıpçaḳ'da istiḳrār bulup Bāric[113] daḫi Ṣaḳlāb ve Rūs nām ḳarındaşları ile bilād-ı Rūmili ve Engürūs ve Leh ve Uḳranya ve Ḳırım ve Mosḳov'a ʿāzim ve Ḳūṭ bin Ḥām birāderleri Berber ve Küş ve Zenc ve Ḥabeş ile cānib-i ġarb u

[94] Ṭasm RMEP: Ṭam TH
[95] اوقار
[96] ile RTMEP: - H
[97] ḳılāʿ REHP: ḳāʿ T, ḳılūʿ M
[98] Ḥicāz RTEHP: Aḥcāz M
[99] Tihāme REHP: Yihāme T, Ticāme M
[100] عیلم
[101] Lūristān RMEHP: Ūristān T
[102] bin RTMHP: ibn E
[103] Māzenderān RTMHP: Māzendārān E
[104] هیکل
[105] Ahvāz RTMHP: Aʿvāz E
[106] بورخ RTEP: بورج M, بوزخ H
[107] Ḫūzistān R: Ḫūristān TMEHP
[108] bin نوزد RTM: bin نوز EH, نوز P
[109] Lāvez H: Lāved RTMEP
[110] Ṭrabzon RTEHP: Ṭrabūzon M
[111] ʿIrāḳ RMEHP: ʿIrāḳā T
[112] semt RTEHP: semīt M
[113] بارج RTE: یارج MHP

cenūbda bilād-ı Cerīd ve Fās ve Cezāyir ve Tūnus ve Ṭrāblus ve Berḳa ve Mışr ve Sūdān'da ārāma cāzim oldılar. Ve Bure Frenk[114] bin Ḳūṭ bilād-ı Engürūs ve Aġalya ve İtalya ve Cermanya ve İsfendiya'da Dornik[115] ve ebnā-yı Küş'den[116] Sinev[117] bilād-ı Mekrān'da güẕerān-ı vaḳt itmege[118] āheng idüp Dīdeha ve Tūrān ve Hind nām birāderler[119] bilād-ı Cüzerāt ve Mīnibār ve Maʿber'i maḳarr itdiler. Mürūr-ı eyyām ile evlād-ı Sām on ṭoḳuz ve Yāfeṣiyān otuz altı ve Ḥāmiyān on yedi fırḳa vü aḳsām olup hübūṭdan ol zamāna gelince yek-zebān elfāẓ-ı Süryānī iken tebdīl-i mekān ve şiddet-i bād-ı ṭūfān-nişān-ı ḳahr-ı Yezdān müceb-i tebelbül-i lisān olmaġla ancaḳ sükkān-ı[120] arāzī-i Bābil olan fırḳa-i Kenʿāniyān miṣāl-i belābil ü ʿanādil-i[121] ḫānegī[122] lisān-ı Süryānī ile güyān ve māʿadāsı mürġ-i vaḥşī-vār aġṣān-ı şecere-i ʿālemde terennümāt-ı gün-ā-gün ile naġme-sencān[123] oldılar. [**Derkenar: İḫtilāfātü's-sene**][124] Vuḳūʿ-ı intişār-ı nās-ı ʿahd-ı Sām'da[125] olmaḳ keṣret-i nāsa ḳıyās ile fehm ü ʿaḳla ḳarīb ise de nezd-i ḳudret-i Rabb-ı ḳadīrde emr-i sehl olmaḳ ḥasebiyle ʿaṣr-ı Nūḥ-ı münciu'llāhda olmaḳ üzre daḫi[126] nigāşte-i ḫāme-i[127] taʿyīn-i müverriḫīn olmuşdur. *El-ʿilmu ʿinda'llāhi'l-melikü'l-muʿīn*[128]. Kürūr-ı aʿvām ile Sām daḫi nukūd-ı ḫāliṣü'l-ʿayār ʿömr-i ʿazīzi īṣāl-i ṣandūḳa-i ḫitām itdikde ittifāḳ-ı nās ile ʿām-ı tefriḳanıñ yetmiş ikinci senesinde ḫilʿat-ı riyāset ḳadd-ı bālā-yı Keyūmerṣ'e ilbās ve maḳām-ı ḥükūmete iclās olunmaġla muḳaddem-i mülūk-i Fürs olup ekṣer-i edevāt-ı pādişāhī ve aġleb-i ʿunvān u ḥaşmet-i şehinşāhī ṣemere-i şecere-i ṭabʿ-ı derrāk-i Keyūmerṣ-i ṣāḥib-i fehm ü idrākdir.

---

[114] بوره فرنک

[115] اسفندیاده درنک RTME: اسفیدیاوه درنک H, اسفندیاکه درنک P

[116] Küş'den TMEHP: Küşd R

[117] سنو

[118] itmege RTEHP: itmek M

[119] birāderler RTMHP: + bilād-ı Mekrān'da E

[120] sükkān RTME: sākin HP

[121] ʿanādil RHP: ġanādil TME

[122] ḫānegī TMEHP: cānegī R

[123] naġme-sencān RTMEP: naġme-i sübḥān H

[124] **Derkenar** İḫtilāfātü's-sene RMEHP: - T

[125] Sām'da RTEHP: Ḥām'da M

[126] daḫi REHP: ve raḥm M, - T

[127] ḫāme-i TMEP: cāme-i R, ḫāne-i H

[128] İlim, yardımcı ve melîk olan Allah'ın katındadır.

[**Derkenar: Tesmiye-i rubʿ-ı meskūn**][129] Arāzī-i maʿmūre-i meskūne İrān ve Tūrān ve ʿArabistān ve Maġrib-zemīn ve Hindistān[130] ve arż-ı Bābil[131] ve Yunān isimleri ile müsemmā ve eḳālīm-i sebʿa iʿtibār olunup Keyūmerṣ cümleniñ pīşvā[132] vü serdārı ve muʿāṣırı olanlar müşārün-ileyhiñ fermān-berdārı [133] olmaġla pādişāh-ı heft-iḳlīm laḳabıyla şöhret-şiʿār oldı. [**Derkenar: Eḳālīm-i sebʿa**][134] Mülūk-i sā'ireniñ ḳadem-nihāde-i serīr-i ḥükūmet olanlarından şāhān-ı Fürs'e kisrā Etrāk'a ḫavāḳīn Ervām'a ḳayāṣıra Hind'e rāyān Mıṣr'a[135] ferāʿine Yemen'e tebābiʿa[136] Bābil'e nemārda elḳābı ıṭlāḳ baʿde zamān arāzī-i basīṭe-i ʿālem aḳsām-ı keşīreye inḳısāmı sebebiyle **[4a]** düvel-i[137] muḫtelife ẓuhūr idüp her biri bir ism ile meşhūr-ı āfāḳ oldılar. [**Derkenar: Mülūk-i ṭabaḳāt-ı erbaʿa**][138] Nesl-i Keyūmerṣ'den Pīşdādiyān ve Keyāniyān ve Aşkāniyān ve Sāsāniyān laḳabları ile dört ṭabaḳa mülūk cālis-i serīr-i ḥükūmet ve ṣāḥib-i mülk ü salṭanat oldılar. Pīşdādiyān biñ yedi yüz otuz sekiz ve Keyāniyān altı yüz ṭoḳsan üç ve Aşkāniyān[139] dört yüz ṭoḳsan sekiz ve Sāsāniyān dört yüz elli üç sene gāh cebhe-güşā-yı miknet ü celādet murabbaʿ-nişīn-i dībāc-ı salṭanat ve gāh ḥāmil-i bār-ı ḥükūmet serkeşīde-i girībān-ı meskenet olup şehsüvār-ı meydān-ı nübüvvet *ʿaleyhi efḍalü't-taḥiyye* ḥażretleriniñ pā-nihāde-i rikāb-ı hicret olduḳlarınıñ otuz bir senesinde ṭulūʿ-ı mihr-i ṣadme-i ġuzāt-ı müslimīn ve ẓuhūr-ı ḫurşīd-i ḍarb-ı dest-i mücāhidīn ile kevkeb-i devletleri zā'il ve māh-ı miknetleri mużmaḥill oldı. [**Derkenar: Ḫavāḳīn-i Etrāk**][140] Ḫavāḳīn-i Etrāk'ıñ ibtidāsı ʿahd-ı Hūşeng bin Peşeng bin Siyāmek bin Keyūmerṣ bin Sām'da Mencene bin Türk bin Yāfeṣ neslinden olan ḫavāḳīndir ki biñ üç yüz sene baʿdehū Tūr bin[141] Ferīdūn[142] neslinden ḳarīb ü dūnı iki biñ altı yüz yigirmi dört sene

---

[129] **Derkenar** Tesmiye-i rubʿ-ı meskūn RME: - THP
[130] Hindistān RTME: Hindūstān HP
[131] arż-ı Bābil RTMEP: - H
[132] pīşvā MEHP: pişvā RT
[133] fermān-berdārı RTMEP: fermān-beri H
[134] **Derkenar** Eḳālīm-i sebʿa RMEHP: - T
[135] Mıṣr'a RTMEP: - H
[136] Tebābiʿa RTE: Yebāyiʿa M, Tebāyiʿa HP
[137] düvel RMEHP: ol T
[138] **Derkenar** Mülūk-i ṭabaḳāt-ı erbaʿa RMEHP: - T
[139] Aşkāniyān RTMHP: + der E
[140] **Derkenar** Ḫavāḳīn-i Etrāk RMEHP: - T
[141] bin RTMHP: ibn E

zemīn-i Tūrān'da ḥükümrān[143] olup *efḍalü'l-maḫlūḳāt ʿaleyhi ekmeli't-taḥiyyāt* ḥażretleriniñ nefs-i Medīne-i Münevvere'ye sevḳ-i maṭiyye-i ʿizz ü şeref buyurduḳlarınıñ elli üçünde mürde-dilān-ı[144] sükkān-ı Māverāü'n-nehr ve Türkistān ṣadme-i cihād-ı[145] ġazā-muʿtād muvaḥḥidīne tāb-āver olmamaġla mizāc-ı devletleri muʿtell ve dimāġ-ı salṭanatları muḫtell olup bundan ṣoñra beş yüz elli sene miḳdārı riyāsetleri gāh sāḥil-i Māverāü'n-nehr ve gāh pīrāmen-i Türkistān'da mānend-i bāġī[146] vü evbāş ḫırāş-ı cān u telāş ile güẕerān idüp mehbiṭ-i envār-ı İlāhī ve maşrıḳ-ı ḫurşīd-i esrār-ı[147] nā-mütenāhī *ṣalla'llāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem* ḥażretleriniñ ṭāliʿ-i ufḳ-ı[148] ḳuṭr-ı hicret olduḳlarınıñ altı yüzünde [**Derkenar: İstiḳlāl-i Muḥammed Ḫʷārezmşāh**][149] Sulṭān Muḥammed[150] Ḫʷārezmşāh teʿāżud-ı baḫt ile iṭāle-i dest-i himmet idüp bi'l-cümle ḫavāḳīne ġālib ve câme-i devletlerini[151] sālib oldı. [**Derkenar: Ḳayāṣıra-i Rūm**][152] Ḳayāṣıra-i Rūm ʿahd-ı Ṭehmūrs bin Hūşeng'de Yunān-zemīnde[153] mesned-nişīn-i ḥükūmet olan Rūm bin Milṭi[154] bin Bāric[155] bin Yāfeṯ neslinden mülūk-i Rūm-ı Evvel'dir ki bilād-ı Ervām ve Frengistān'da biñ altı yüz iki sene baʿdehū bilād-ı Anaṭolı'da Rūm bin Aṣfar bin ʿAyṣ bin İsḥaḳ ʿaleyhi's-selām neslinden mülūk-i Rūm-ı Ṣānī ṭoḳuz yüz elli sene baʿdehū ḳayāṣıra-i Rūm biñ[156] beş yüz yigirmi bir sene ṣadā-yı erġanūn-ı ṭurfe-edā-yı caġz-gūn ile taḫdīş-i mesāmiʿ-i sükkān-ı cihān **[4b]** idüp[157] mülūk-i Rūm-ı Evvel ve Ṣānī'niñ tamām-ı bilād-ı Ervām ve[158] Frengistān'da iʿlā-yı

---

[142] Ferīdūn RTMHP: + ve E
[143] ḥükümrān RMEP: ḥükümān T, ḥüküm-zen H
[144] mürde-dilān RMHP: mürd ve dilān T, mürde-lān E
[145] cihād RTMEP: + ve H
[146] bāġī RTEHP: māġī M
[147] esrār RTMEP: - H
[148] ufḳ RMEHP: unḳ T
[149] **Derkenar** İstiḳlāl-i Muḥammed Ḫʿārezmşāh RMEHP: - T
[150] Muḥammed RTMEP: Maḥmūd H
[151] devletlerini RTMHP: devletleri E
[152] **Derkenar** Ḳayāṣıra-i Rūm RMHP: - TE
[153] zemīnde RMEH : remīnde T, zemīninde P
[154] ملطی
[155] بارج RTMHP: یارج E
[156] biñ RTM: - EHP
[157] idüp RTE: idü M, idüp ve HP
[158] ve RTMEP: - H

livā-yı[159] istīlā itdiklerinden dört yüz seksen beş sene mürūrunda [**Derkenar: Ẓuhūr-ı Devlet-i Frence**] [160] Frence Devleti [161] ḥādiṯ [162] ve ḥüsn-i ṣūret-i ṣanem-ḫāne-i miknetleriniñ seyl-i hücūm ile maḥv u ifnāsına bāʿiṯ olup irā'et-i şekl-i ḳabīḥ-i çelīpā-yı salṭanatları ancaḳ Anaṭolı ve Rūmili ve baʿż-ı Rūs ve Ṣaḳālibe ve baʿż-ı Frengistān'da rū-nümā oldıġı eṯnāda [**Derkenar: Feṯḥ-i Ḳosṭanṭiniyye**][163] Sulṭān Meḥmed-i ẓafer-şiʿār ʿināyet-i Perverdigār ile mihr-i ʿālem-tāb-ı ufḳ-ı şefāʿat *ʿaleyhi ve ʿalā-ālihī eṣ-ṣalātu ve's-selām* ḥażretleriniñ żiyā-baḫş-ı kişver-i hicret olduḳlarınıñ sekiz yüz elli sekiz senesi māh-ı mübārek-i rebīʿü'l-evveliñ on beşinci güni **ستفتحن القسطنطنيّه لنعم الامير اميرها و لنعم الجيش ذلك الجيش**[164] miftāḥ-ı tebşīr-i sürūr ḳable'ẕ-ẓuhūrı ile bāb-ı muġlaḳa-i belde-i mezbūreyi feṯḥ ü güşād[165] idüp mücāhidīn-i dīni iġnā içün pādişāh-ı nuṣret-meşhūrdan[166] üç gün miḳdārı yaġmā vü tārāc emr ü fermānı ṣudūr itmekle sermāye-i müfāḫare-i küffār olan cevher-i girān-māye-i serhengī ve dībāc-ı bih-tāc-ı[167] Frengīleri naṣīb-i[168] ġuzāt-ı muvaḥḥidīn oldıġı ḥīn-i meymenet-ḳarīnde mest-i bāde-i ġurūr olan Tekfūr cürʿa-i tīġ-i ser-tīz ile dem-beste vü bī-şuʿūr olmaġla pertev-i devlet-i ḳayāṣıra bi'l-cümle ẓalām-ı şeb-i inḳırāżda maʿdūm u bī-nām oldı. [**Derkenar: Rāyān-ı Hind**][169] Ammā rāyān-ı Hind ibtidāsı mülūk-i Fürs'den ʿaṣr-ı Cemşīd bin Ṭehmūrs'da kişver-i mezbūrda ḥükm-güster olup Berehmen[170] bin Hind bin Küş bin Ḥām neslinden olan mülūk-i berāhimedir[171] ki ʿulüvv-endāz-ı āteşgede-i tecebbür olduḳlarından iki biñ iki yüz ṭoḳsan sene mürūrunda bād-ı istīlā-yı İskender ile şuʿle-i çerāġ-ı devletleri mürde

[159] livā-yı RTMEP: - H
[160] **Derkenar** Ẓuhūr-ı Devlet-i Frence RMEHP: - T
[161] devleti RTMEP: devlet H
[162] ḥādiṯ RTMEP: - H
[163] **Derkenar** Feṯḥ-i Ḳosṭanṭiniyye RMEHP: - T
[164] Kostantiniyye mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur. (Hadis)
[165] ü güşād RTMEP: dil-güşād H
[166] meşhūrdan RMEHP: meşhūrun T
[167] bih-tāc RTMEH: bi-hāc P
[168] naṣīb RTMHP: naẓīb E
[169] **Derkenar** Rāyān-ı Hind RMEHP: - T
[170] Berehmen RMEHP: Berʿmen T
[171] berāhimedir HP: berāhimeyedir RTME

ve ol ḳuṭrda kūşe [172] kūşe lemʿa-rīz olan mülūk-i ṭavā'ifiñ daḫi şaʿşaʿa-i tasalluṭlarından[173] biñ yigirmi üç sene mürūrunda -ki maʿden-i şeb-çerāġ-ı nübüvvet nūr-ı şeref-ḳudūm-ı hicret ile żiyā-baḫş-ı mefāriḳ-ı ümmet olduḳlarınıñ ṭoḳsan ṭoḳuzıdır- livā-yı merdān-ı ġazā ol cāniblere sāye-endāz-ı ʿizz ü ʿalā olduḳda[174] rā'y-ı Hind[175] re'y-i dil-pesend[176] idüp[177] bāʿiş-i devlet-i sermedī olan ḳumāş-ı zer-endūd-ı īmān ve ḥulle-i pāk-i İslām-ı selāmet-resān[178] ile şeref-ḳarīn olmaġla mülūk-i silsile-i mezbūre baṭnen baʿde baṭnın üç yüz on bir sene miḳdārı zamān bālā-yı ḳumāş-ı Hind ve ṭırāz-ı salṭanatda ḳarīr ü mekīn olup ḳadd-ı ṭūbā-yı Nebiyy-i muḥterem emr-i ḫilʿat-ı fāḫire-i hicret ile mükerrem olduḳlarınıñ dört yüz onunda [**Derkenar: Maḥmūd Ġāznevī-i Sebüktegīn**][179] ekṣer-i bilād-ı mezbūre dāḫil-i zīr-i nigīn-i Sulṭān Maḥmūd Ġāznevī-i Sebüktegīn oldı. [**Derkenar: Ferāʿine-i Mıṣr**][180] Ammā ferāʿine-i Mıṣr ibtidāsı **[5a]** ʿahd-ı Cemşīd'de maṣāliḥ-bīn-i ḫavāṣṣ u ʿavām[181] olan Mıṣr'a Yem bin Nabṣar[182] bin Ḳıbṭ bin Ḳūṭ[183] bin Ḥām neslinden müteşaʿib ferāʿinedir ki biñ sekiz yüz yetmiş beş sene baʿdehū Buḫtunnaṣar-ı ẓulm[184]-güster nüvvābı[185] ve Keyāniyān dört yüz yedi sene baʿdehū İskender iʿānetiyle mülūk-i Rūm'dan maʿdūd ve Baṭālese iki yüz yetmiş dört sene baʿdehū nüvvāb-ı ḳayāṣıra beş yüz altmış iki sene baʿdehū nüvvāb-ı ekāsire elli dört sene ve yine nüvvāb-ı ḳayāṣıra elli bir sene çāşnī-senc-i ḳaṣabü's-sükker-i[186] ḥükūmet olup teb-zedegān-ı[187] āteş-i ḥasret olan zümre-i enṣāriyān teşne-yāb-ı[188] şerāb-ı

---

[172] kūşe RTMHP: + ve E
[173] tasalluṭlarından RTEHP: salṭanatlarından M
[174] olduḳda RTMHP: olduḳlar E
[175] rā'y-ı Hind RMEHP: - T
[176] dil-pesend RTMHP: mesned E
[177] idüp RTMHP: olup E
[178] selāmet-resān RTH: selāmet-sān M, meserret-resnān E, selāmet-resānān P
[179] **Derkenar** Maḥmūd Ġāznevī-i Sebüktegīn RMEHP: Maḥmūd Sebüktegīn T
[180] **Derkenar** Ferāʿine-i Mıṣr RTMHP: - E
[181] ʿavām RTMEP: ʿāmm H
[182] bin Nabṣar RMEP: - TH
[183] bin Ḳūṭ RMEHP: - T
[184] ẓulm RTM: ẓālim E, meẓālim HP
[185] nüvvābı RMEHP: nevāy T
[186] çāşnī-senc-i ḳaṣabü's-sükker HP: şīrin-meẓāḳ-ı çāşnī-i ḳaṣabü's-sükker RTM, çāşnī-senc-i naṣībü's-sükker E
[187] teb-zedegān RTMEP: neberdegān H
[188] teşne-yāb EHP: çāşnī-senc RTM

vuṣlat-ı hicret olduḳlarınıñ yigirmi ve ʿalā-ḳavlin on yedisinde ʿasākir-i nuṣret-ġāyāt-ı ümmet miṣāl-i Nīl ve[189] Fırāt sūy-ı Mıṣr'a revān ve nesemāt-ı enfās-ı muṭahhara ve reşeḥāt-ı süyūf-ı mücevhereleri ile mānend-i İrem-i ẕātü'l-ʿimād olan belde-i leṭāfet-bünyād çirk-i baġy u fesāddan taṭhīr olunup miṣāl-i Behişt-i berīn naṣīb-i ġuzāt-ı muvaḥḥidīn oldı. [**Derkenar: Tebābiʿa-i Yemen**] Ammā tebābiʿa-i Yemen ibtidāsı yine ʿahd-ı Cemşīd'de bilād-ı ʿArabistān'da cürʿa-i cām-ı Cemşīd-i ṣafā-baḫş-ı hükūmet ile neş'e-yāb[190] olan Sebā bin[191] Yeşḥab bin[192] Yaʿrub bin Ḳaḥṭān[193] bin Ḥażret-i Nūḥ-ı münciu'llāh nesl-i pākinden Ḥimyeriyāndır ki iki biñ ṭoḳuz yüz seksen bir sene baʿdehū[194] güm-geştegān-ı bādiye-i[195] ḍalālet olan Aṣḥāb-ı Fīl-i kec-sebīlden mülūk-i Ḥabeşe yetmiş iki sene baʿdehū yine Ḥimyeriyāndan Seyf bin Ẕīyezen on altı sene[196] baʿdehū nüvvāb-ı ekāsire mülūkünüñ ḫayyir ü şerīri[197] Bakdevend[198] neşr-i menşūr-ı ḥükūmet-i nīk ü bed idüp gevher-i girān-māye-i mühr-i nübüvvet dest-i irāde-i Rabb-ı ʿizzet ile nihāde-i devlet-ḫāne-i hicret ḳılındıġınıñ ʿaşere-i kāmilesinde ʿayn-ı hidāyet-i Mevlā-yı Ẕü'l-minen ile tīġ-i yümn-i beyża-i lü'lü'-yi İslām'ı zīver-i tāc-ı taṣdīḳ ü ḳabūl itmekle tīġ-i cevher-dār-ı ġuzāt-ı ʿadüvv-figen ü ṣaff-şikenden sālim ü emīn ve taḫt-ı muraṣṣaʿ-ı ḥükūmetde murabbaʿ-nişīn oldı. [**Derkenar: Nemārda-i Bābil**] Ammā nemārda-i Bābil Nemrūd bin Kenʿān bin Sencārīb bin Küş bin Ḥām (bin Kenʿān bin Nefr bin Sām) -ki Süryānīyin elḳābıyla be-nāmdır- ʿIrāḳ-ı ʿArab ve Cezīre'de yüz elli ṭoḳuz sene baʿdehū mülūk-i Aṣūr bin üç yüz elli beş sene baʿdehū nüvvāb-ı Keyāniyāndan mülūk-i Nabṭ dört yüz ḳırḳ üç sene ve yine ʿAmālıḳ bin Lāvez bin Sām neslinden cebābire-i ʿAmālıḳa ṭoḳuz yüz seksen yedi sene āteş-i ẓulm u ʿinādı resīde-i kānūn-ı fesād idüp mülūk-i benī İsrā'īl'iñ cūybār-ı ẓuhūr u ġalebeleri ile şerāre-i

[189] ve RTMEP: - H
[190] neş'e-yāb RTM: siyeh-mest-i enāniyyet E, siyeh-mest HP
[191] bin RMEHP: + ve T
[192] bin RTMHP: - E
[193] Ḳaḥṭān RTMEP: + bin Ḳaḥṭān H
[194] baʿdehū RTEHP: - M
[195] bādiye RTMEP: bāde H
[196] sene RTME: - HP
[197] şerīri RTME: şehīri HP
[198] باکدوند EP: باکددند H, - RTM

tasalluṭları zīr-i ḫākister-i inḳırāżda munṭafī ve ḫāk-i meẕellet **[5b]** ü[199] ʿademde muḫtefī oldı. [**Derkenar: Mülūk-i benī İsrā'īl**] Mülūk-i benī İsrā'īl daḫi bilād-ı Şām'da beş yüz ṭoḳuz sene miḳdārı zamān levḥa-ḫᵕān-ı ḥükūmet olup baḥr-ı belā-yı mevc-i istīlā-yı Buḫtunnaṣar-ı ẓulm-peymā ile ḫānumān-ı[200] devlet ü ḥayātları deryā-yı bī-ġāye-i inḳırāżda maġmūr u hebā oldı. Zamān-ı Aşkāniyān ve Sāsāniyānda mülūk-i Ḥimyeriyān-ı Yemen neslinden [**Derkenar: Cerhemiyān**] baʿż-ı bilād-ı Ḥicāz'da Cerhem ve [**Derkenar: Aṣfāniyān**] Şām'da Aṣfāniyān ve [**Derkenar: Benī Laḫm, ʿĀd-ı Evvel, ʿĀd-ı Ṣānī**] Baḥreyn'de benī Laḫm ḥükkāmı ẕirve-i kāḫ-ı salṭanata ʿurūc itmişiken ġuzāt-ı muvaḥḥidīniñ pā-nihāde-i rikāb-ı cihād olduḳlarınıñ ibtidālarında ednā-i himmet ile ḫāne-i ḥükūmet ü riyāsetden ḫurūc eylediler. Reşḥa-pīrā-yı zebān-ı midād olan mülūkden māʿadā bilād-ı Yemen'de salṭanat-ı ʿĀd-ı Evvel[201] ve ʿĀd-ı Ṣānī ve [**Derkenar: Mülūk-i Faġfūr**] Tūrān-zemīnden memālik-i Çīn'de mülūk-i Faġfūr nūş-ā-nūşī-i kāse-i leb-rīz-i salṭanat ile neş'e-dār olup Faġfūr ve Şeddād mülūk-i ʿĀd-ı Ṣānī'den maʿdūd ve bānī-i sedd olan İskender-i Ẕülḳarneyn-i seyāḥat-muʿtād zamān-ı Pīşdādiyānda geşt ü güẕār-ı cihān idüp cenāb-ı[202] nübüvvet-penāh [**Derkenar: Ḥażret-i Süleymān ʿaleyhi's-selām**] Ḥażret-i Süleymān nebiyyu'llāh ʿahd-ı Keyāniyānda mebʿūṯ ve sükkān-ı rubʿ-ı meskūn rehīn-i zīr-i nigīn-i ḥükūmet-güzīnleri oldı. [**Derkenar: Efrāsiyāb**][203] Ve meşāhir-i mülūkden Efrāsiyāb bin Peşeng bin Dādşem bin Tūr bin Ferīdūn evāḫir-i ḥükūmet-i Pīşdādiyānda on iki sene memālik-i İrān ve Tūrān'da şuḳḳa-i taġallüb ü tasalluṭın efrāşte-i evc-i istīlā idüp ve [**Derkenar: İskender bin Dārāb**] nesl-i Keyūmerṯ ve ḳayāṣıra-i Rūm'dan maʿdūd İskender bin Dārāb bin Behmen bin Goştāsb bin Lohrāsb bin Avrend Şāh bin Kenīşīn[204] on dört sene mikdārı zamān ekṯer-i memālik-i cihānda salṭanat-güzīn ve [**Derkenar: Nemrūd, Ḍaḥḥāk, Buḫtunnaṣar**] mūḳıd-ı nār-ı İbrāhīm ʿaleyhi's-selām olan Nemrūd nüvvāb-ı Ḍaḥḥāk ve

[199] ü RTEP: - MH
[200] ḫānumān RTMHP: + levḥa E
[201] Evvel R: Ūlā TMEHP
[202] cenāb RMEHP: cebāb T
[203] **Derkenar** Efrāsiyāb RTMHP: - E
[204] Kenīşīn RTEHP: Kenbeşin M

Buḫtunnaṣar nüvvāb-ı Lohrāsb'dan[205] olup ve bu iki merdūd mülūk-i Bābil'den maʿdūddur[206]. [**Derkenar: Aġut Ḫān, Hermes**] Ve ḫavāḳīn-i Etrāk'den Aġut[207] Ḫān ve mülūk-i Rūm-ı Evvel'den Hermes bin Rūm bin Aḳbaṭı[208] bin Yunān -ki baʿżılar Ẕülḳarneyn ẓann eylediler- ve [**Derkenar: Bānī-i evvel-i Ḳosṭanṭiniyye, Rūmiyyetü'l-kübrā, Rūmiyyetü'ṣ-ṣuġrā**] vāżıʿ-ı evvel-i esās-ı Ḳosṭanṭiniyye Niḳomadyan ve Rūmiyyetü'l-kübrā yaʿnī Ḳızılalma ve münāvis-i mülūk-i Rūm-ı Evvel'den olup ve muḥdeṯ-i Rūmiyyetü'ṣ-ṣuġrā yaʿnī Sīvās Sādis bin Baṭros[209] bin Yunān[210] bin Ṭarsus[211] bin Rūm[212] bin Aṣfar ve Ḳilḳos[213] bin Hermes ki cedd-i māderisi İskender bin Dārāb'dır ve evvel-i mülūk-i Baṭālese'den Baṭlamyus bin Laġus ve evvel-i ḳayāṣıra Aġṭos[214] bin Asḳalyus[215] mülūk-i Rūm-ı Ṣānī'den ki[216] muʿāṣır-ı Aṣḥāb-ı Kehf olan Deḳyanus Kefermanus'dur[217]. [**Derkenar: Bānī-i ṣānī-i Ḳosṭanṭiniyye Herḳil**] Kuḥlü'l-cevāhir-i ḫākipāy-ı Nebiyy-i āḫirü'z-zamān nūr-baḫş-ı **[6a]** ʿuyūn-ı ümmet olduḳları ḥīn-i saʿādet-ḳarīnde re'īs-i zünnār[218] -bendān-ı bilād-ı Rūm bulunan[219] bānī-i ṣānī-i Ḳosṭanṭiniyye Herḳil ʿidād-ı selāṭīn-i ḳayāṣıra ve [**Derkenar: Cālūt**] ʿahd-ı mülūk-i benī İsrā'īl'de cebābireniñ ḳātili[220] olan Cālūt mülūk-i ʿAmālıḳiye zümresine dāḫil olup mülūk-i mezbūreniñ maḳarr-ı salṭanat ve zamān-ı ḥükūmetlerinde iḫtilāfāt-ı keṯīre olmaġla terk-i taḥrīr ile zebān-ı ḳalemi keẕālik iʿtirāż-ı tercīḥ-i bilā-müreccaḥdan taḫlīṣ eylemek enseb ü aḥrā görildi. [**Derkenar: Arāżī-i İrān**] Nezd-i muḥaddedān-ı cihānda eḳālīm-i sebʿa-i ʿırḳıyyeden olup arāżī-i İrān taʿbīr itdikleri bilād-ı Armen ve ʿIrāḳ-ı

---

[205] Lohrāsb'dan RTMEP: Lohrāsb āsbdan H
[206] maʿdūddur RTMHP: maʿdūd E
[207] اغوت
[208] اقبطی RTHP: اقیطی ME
[209] münāvis-i mülūk-i Rūm ... bin Baṭros RTMHP: - E
[210] Yunān RTEHP: Nunān M
[211] Ṭarsus RTMEP: Ṭarṭus H
[212] bin Rūm RTM: - EHP
[213] bin Aṣfar ve Ḳilḳos RMEHP: - T
[214] اغطس
[215] اسقلیوس
[216] ki RTM: olup E, maʿdūd ve HP
[217] Kefermanus'dur RTMHP: Kefermanus ve E
[218] zünnār RTHP: zünnā M, zünnān E
[219] bulunan TMEHP: - R
[220] ḳātili RT: ḳatili M, ḳatīli EHP

ʿAcem ve Fārs ve Sind ve Ḫorāsān'dan ʿibāret ve [**Derkenar: Memālik-i Tūrān**] memālik-i Tūrān Hayāṭile ve Türkistān ve İbir ve Sibir ve Bulġār ve Ḥazez'den kitābetdir. Arāżī-i Ṣaḳālibe ve Rūs ve Frengistān ve Engürūs ve Rūm bi'l-cümle Yunān-zemīn nāmıyla mevsūm ve [**Derkenar: Maġrib-zemīn**] ḫarā'it ü cerā'idde Maġrib-zemīn ülkesi arāżī-i Berberiyye ve Mısr ve Sūdān ve Ḥabeşe ismleriyle mersūm ve [**Derkenar: ʿArabistān**] ʿArabistān arāżī-i Ḥicāz ve Tihāme ve Yemen ve ʿArūż ve Necd ile maḥdūd ve memālik-i Bābil ʿIrāḳ-ı ʿArab ve Cezīre ve[221] Şām'a şāmil ve [**Derkenar: İḳlīm-i Hind**][222] iḳlīm-i Hind arāżī-i Cüzerāt ve Mīnibār nāmıyla şöhret-şiʿārdır[223]. Ve[224] [**Derkenar: Ẕikr-i mābeyn-i hübūṭ-ı Ādem ve hicret-i benī muḥterem**] hübūṭ-ı Ādem-i ebü'l-beşer ile tārīḫ-i hicret şefīʿü'l-ḥaşr miyānında güẕerān iden evḳātda iḫtilāfāt-ı ruvāt vāḳiʿ olup ẕikr ü tafṣīli[225] bāʿiṣ-i teksīr-i sevād-ı maḳālāt olmaġla rāst-nüvīsān-ı müverriḫīnden ḳavl-i eşher aḫẕ olunup bu vechile taḥrīr olunur ki [**Derkenar: Ṭūfān-ı Nūḥ**] hübūṭuñ iki biñ iki yüz ḳırḳ ikisinde ṭūfān-ı Nūḥ ve [**Derkenar: Nār-ı Nemrūd, ġarḳ-ı Firʿavn**] anıñ biñ yüz yigirmi birinde nār-ı Nemrūd ve anıñ dört yüz altmış beşinde ġarḳ-ı[226] Firʿavn ve [**Derkenar: Mīlād-ı ʿĪsā**] anıñ biñ yüz otuz altısında mīlād-ı Mesīḥ ʿaleyhi's-selām ve [**Derkenar: Ẓuhūr-ı irhāṣāt**] anıñ beş yüzünde ḳable'n-nübüvvet ẓuhūr idüp irhāṣāt-ı Nebiyy-i āḫirü'z-zamāndan maʿdūd olan[227] helāk-i Aṣḥāb-ı Fīl ve [**Derkenar: Mevlūd-i en-Nebiyy ʿaleyhi's-selām**] ol sāl-i meymenet-iştimāl rebīʿü'l-ūlānıñ düşenbih gicesi ḳāfile-sālār-ı enbiyā Muḥammed Muṣṭafā *ʿaleyhi efḍalü't-taḥiyyeti fī's-ṣubḥi ve'l-mesā* ḥażretleri şeref-baḫş-ı ʿālem-i vücūd olmaġla ʿunṣur-ı ḫāk-i süflī ecrām-ı felek-i ʿulviyye-i maḥsūd oldıġınıñ ḳırḳ birinci senesi rebīʿü'l-ūlānıñ evā'ilinden altı ay tamāmına dek pey-der-pey muḳaddemāt-ı vaḥy olan menāmāt-ı ṣādıḳa ʿaks-endāz-ı mir'āt-ı tāb-nāk-i ḳalb-i pākleri olup [**Derkenar: Nüzūl-i sūre-i İḳrā'**] şehr-i ṣıyāmın on yedinci güni ġār-ı cebel-i Ḥirā'da nāmūs-ı ekber āyīne-i

---

[221] ve RTMEP: - H
[222] **Derkenar** İḳlīm-i Hind RMEHP: - T
[223] şiʿārdır RMEHP: + iḳlīm-i Hind T
[224] ve RTMEP: - H
[225] tafṣīli TEHP: tafḍīli RM
[226] ġarḳ TMEP: ʿırḳ RH
[227] maʿdūd olan RTMEP: - H

naẓar-ı enverlerinde cilve-ger-i vebāl-feşān-ı[228] teblīġ olup اقرأ باسم ربّك الذى خلق خلق الانسان من علق[229] **[6b]** ilā-āḫiri'l-āyeti naẓm-ı laṭīfin naḳş-ı ṣaḥīfe-i ḥıfẓ-ı ḥażret-i Nebiyy-i ümmī-i Tihāmī[230] ḳıldıġınıñ[231] ʿām-ı ʿāşirinde īmān-ı ṭā'ife-i cinniyān ṣūret-i ẓuhūr gösterüp iḫtilāfāt-ı ruvātdan ḳaṭʿ-ı naẓar sinīn-i şeref-ḳarīn-i biʿṣetden on ikinci ʿām-ı ḫuceste-encāmda beyne'ṣ-Ṣafā ve'l-Merve ḫāne-i Ümmühānīden *raḍıya'llāhu ʿanhā* ḥālet-i bīdārīde [**Derkenar: Miʿrāc**] maḳām-ı [232]قاب قوسين او ادنى'ya vāṣıl ve dīde-i ḳalb ü ḳāleb ile rü'yet-i dīdār ḥāṣıl ve [**Derkenar: Hicret be-Medīne**] sene-i ṣāliṣ-ʿaşer-i biʿṣet rebīʿü'l-ūlānıñ ġurresinde bi-emri Meliki'l-ʿallām dārü's-sekīne-i Medīne ṭarafına imāle-i ligām-ı nehżat buyurup şehr-i mezbūruñ on ikinci güni livā-i ẓafer-iltivā-i ʿalem-i āfitāb-āsā maḥalle-i Ḳubā mużāfātından[233] ḳabīle-i ʿAmr bin ʿAvf Neccārī'de diraḫşān ve on dört[234] gün ol buḳʿada ferāhem-keş-i dāmen-i āsāyiş olup ṣabīḥa-i yevm-i muḥterem-i cumʿada nefs-i Medīne'ye[235] sevḳ-i maṭiyye-i teveccüh buyurılup sāye-i şuḳḳa-i livā-yı ʿālem-ārāları menāzil-i benī Sālim bin ʿAvf'a niʿme'l-bedel ẓıll-i per-i hümā olduḳda Zānū nām vādīde cemʿan mi'e-i kāmile-i[236] aṣḥāb-ı ẕevi'l-iḥtirām ile edā-i ṣalāt-ı cumʿa buyurdılar. Naḳş-ı pāy-ı ḳadem-i hicret-i meymenet-dem ile bukʿa-i mübārekī-i Medīne'yi reşk-fermā-yı Cennetü'l-Me'vā ḳıldıḳlarınıñ on ikinci senesinde Ḥacc-ı Vedāʿ ve İslām'a saʿy u ihtimām buyurup[237] [**Derkenar: İntiḳāl-i en-Nebiyy ʿaleyhi's-selām**] sene-i iṯnā-ʿaşer ṣaferiniñ yigirmi sekizinci güni tāb-ı teb-i muḥriḳ ile gül-berg-i mizāc-ı leṭāfet-imtizāclarına nevʿ-i taġayyür ʿārıż olup eşher-i rivāyāt üzre şehr-i rebīʿü'l-ūlānıñ on ikinci güni aʿdād-ı sinīn-i ḥayāt-ı fā'iżü'l-berekātları altmış üçe bāliġ olmuş idi ki mihr-i ʿālem-tāb-ı mühr-i nübüvvet ufḳ-ı Behişt-i berīne ricʿat ve rūḥ-ı muḳaddes-i Nebevī vaṭan-ı aṣliyyesine ʿavdet eyledikden ṣoñra [**Derkenar: Ḫulefā-i Rāşidīn**] Ḫulefā-i Rāşidīn *rıḍvānu'llāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn*den bi'l-

[228] feşān RTME: efşān HP
[229] Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir alak'tan yarattı. Kur'an, Alak sûresi, 1,2. âyet.
[230] Tihāmī RMEHP: tehāfī T
[231] ḳıldıġınıñ TMEHP: ḳılındıġınıñ R
[232] Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar, yahut daha az. Kur'an, Necm sûresi, 9. âyet.
[233] mużāfātından RTMEP: mużāfından H
[234] dört RTMEP: - H
[235] Medīne'ye RTEHP: Medīne M. **Derkenar** Sevḳ-i maṭiyye P: - RTMEH
[236] kāmile RTMEP: - H
[237] buyurup RMEHP: + ve T

istiḥḳāḳ ve't-taḥḳīḳ Ebū Bekr eṣ-Ṣıddīḳ ve ʿÖmer el-Fārūḳ ve ʿOṯmān-ı ẕī'n-Nūreyn ve ʿAlī bin Ebī Ṭālib ḥażretleriniñ zamān-ı ḫuceste-encāmlarında ekṣer-i maʿmūre-i rubʿ-ı meskūn şuʿāʿ-ı cevher-i süyūf-ı ġuzāt ile münevver ve ḳudūm-ı[238] meymenetleri ile[239] pür-zīb ü zīver ve aġleb-i memālik-i ʿālem secde-gāh-ı cibāh-ı[240] ümmet-i ḫayrü'l-beşer olup [**Derkenar: Devlet-i benī Ümeyye**] baʿdehū الخلافته من بعدى ثلثون سنه ثم تكون ملكاً عضوضاً[241] dīvān-ı[242] bālā-ṭāḳ-ı ḳażā vü ḳaderinden ḫulle-i celīle-i ḫilāfet cāme-i müstaʿmel-i emāreti mütebeddil olmaġla benī Ümeyye'niñ ṣāliḥ ü ṭāliḥlerine[243] müteḫavvil oldığınıñ yüz otuz sekiz sene-i hicriyyesi ḥudūdunda [**Derkenar: Devlet-i ʿAbbasiyān**] ʿimāme-i siyeh-gūn-ı ʿAbbāsiyye tāc-ı muraṣṣaʿ-ı zerrīn-tār-ı şāhāneden[244] bedel oldığınıñ iki yüz **[7a]** yigirmi senesi evānında ricāl-i devletlerinde iḫtilāl ve re'y ü tedbīrlerine fütūr u kelāl gelmekle mizāc-ı istiḳsaṭ-ı cemʿiyyetleri münḥarif[245] ve ṭabāyiʿ-i vülāt-ı çār-cihāt muḫtelif ve her cānibden ḫurūc u[246] ʿişyān nümāyān olup [**Derkenar: Ẓuhūr-ı ṭavā'if-i mülūk**] Ḥicāz'da Şürefā-yı benī Āḥīfer ve Yemen'de benī Ziyād ve Mıṣr'da Fāṭimiyyūn ve Maġrib'de Mültemiyyīn ve Endülüs'de Ṣufehāciye ve Sicistān'da[247] Ṣaffariyān ve Māverāü'n-nehr'de Sāmāniyān ve Ṭaberistān'da Deylemiyān ve Zābulistān'da Ġazneviyān ve Türkistān'da ḫavāḳīn-i Etrāk daʿvā-yı salṭanat u istiḳlāl eyledikleri hengāmda mülūk-i Selcūḳiyān ẓuhūr ve ṭavā'if-i mezbūreniñ ekṣerīsine ġalebe itmekle baʿż-ı bilād-ı Türkistān ve tamām-ı Ḫʷārezm ve Māverāü'n-nehr ve İrān ve Rūm ve Şām'ı rām ve ḫulefā-i ʿAbbāsiyāna ḥüsn-i[248] rıżāsıyla ancaḳ ʿIrāḳ-ı[249] ʿArab'ı tefvīż itmekle irżā eyledi. Der-ʿaḳab mülūk-i Selāciḳiyye ṭarafından muḳalled olan ümerā vü vülātıñ ekṣerīsi gerden-keşānlıḳ ile

[238] ḳudūm RTEHP: mudūm M
[239] ile RTME: birle HP
[240] cibāh EHP: çibāh RTM
[241] Benden sonra hilâfet otuz senedir. Bundan sonra meliklik olacaktır. (Hadis)
[242] dīvān RMEHP: bivān T
[243] ṭāliḥlerine RHP: ṭavāliḥlerine T, ṣāliḥlerine ME
[244] şāhāneden REP: şāḫāneden TM, şāhānede H
[245] münḥarif RTEHP: muḥarref M
[246] u RTMEP: - H
[247] Sicistān'da TMEHP: Siḥistān'da R
[248] ḥüsn RTMEP: - H
[249] ʿIrāḳ RTMEH: - P

dā'ire-i iṭā'atdan ḫurūc ve 'unvān-ı vekālete ḳanā'at itmeyüp ẕirve-i tecebbür-i aṣālete 'urūcları eyyāmı -ki [**Derkenar: Ẓuhūr-ı Cengiz sene 599**][250] beş yüz ṭoḳsan ṭoḳuz tārīḫi ḥudūdıdır[251]- şerāre-rīz-i ḳahr-ı İlāhī olan Cengiz-i fitne-engīz livā-i ẓulm u fesādın i'lā ve ekṣer-i memālik-i cihānı istīlā eyledi. [**Derkenar: Ẕikr-i Türk bin Yāfes**][252]

Ẕikr-i Türk bin[253] Yāfeṣ bin Nūḥ 'aleyhi's-selām

Nüvişte-i ḳalem-i şikeste-raḳam-ı faḳīrānemiz olan evrāḳ-ı perīşān-maḳāliñ mebnāsı meşāhīr-i selāṭīn-i şarḳa dā'ir oldığı ẕikr olunmuş idi. Çünki Cengiz-i seffāk ve sā'ir mülūk-i Etrāk Türk[254] bin Yāfeṣ bin Nūḥ 'aleyhi's-selām ḥażretlerine müntehī oldığı vāṣıl-ı rütbe-i vużūḥ olmaġla selāṭīn-i Yāfeṣ-nijād ābā vü ecdādı taḫṣīṣ bi'ẕ-ẕikr ḳılındı. Nūḥ-ı müncīu'llāh resīde-i sāḥil-i selāmet olup çend rūz peyġūle-nişīn-i 'āfiyet olmaḳ içün ṭarḥ-endāz-ı zemīn-i Cūdī olduḳları Sūḳu'ṣ-ṣemānīn'i itmāmdan ṣoñra ḫazīne-i Perverdigār'dan baḫş u 'ināyet ve saṭḥ u bālāsında midād-ı ḥikmet-i ḫafiyye-i Rabbü'l-'ibād ile ism-i a'ẓam resm ü ṭab' ve [**Derkenar: Aḥvāl-i seng-i Yada**][255] lede'l-iḥtiyāc inzāl-i bārān-ı raḥmet ḫāṣṣası ta'biye ḳılınan ḥacer-i mükerrem -ki lisān-ı Fārisī'de seng-i Yada ve Türkī'de Cada[256] Ṭaş dirler- Yāfeṣ'iñ ṣandūḳa-i ḥıfẓ u emānına[257] vedī'a idüp tanẓīm-i umūr-ı[258] ehl-i dīn içün cānib-i şarḳ u şimāle ta'yīn itmişler idi. Ḥacer-i mükerrem berekātıyla sāye-endāz-ı iḳāmet olduḳları maḥalliñ sükkānı envā'-ı ni'am-ı celīle ile muġtenem[259] olup ve ol ẕāt-ı pākiñ ṣulb-i tāb-nākinden[260] Türk ve Çīn ve Minsek ve Kemārī ve Ṣaḳlāb ve Ḫalac ve Ḫazez ve Rūs ve Sedistān ve Ġuz nām on bir nefer veled-i mes'ūd pīrāye-baḫş-ı **[7b]** 'ālem-i şühūd olup

---

[250] **Derkenar** Ẓuhūr-ı Cengiz sene 599 RTMEH: - P
[251] ḥudūdıdır RTMEP: ḥudūdundur H
[252] **Derkenar** Ẕikr-i Türk bin Yāfes RTMEH: - P
[253] bin RTME: - HP
[254] Türk RMEHP: - T
[255] **Derkenar** Aḥvāl-i seng-i Yada RTMEH: - P
[256] Cada RTMP: Cadda EH
[257] emānına RTMEP: emānında H
[258] umūr E: - RTMHP
[259] muġtenem RTMEP: mütena'im H
[260] **Derkenar** Evlād-ı Yāfes, Türk ibn Yāfes H: - RTMEP

Türk bin Yāfeş cümleniñ erşed ü ekberi olmaġla cālis-i mesned-i peder[261] oldı. İbn Yāfeş maʿnāsına Yāfeş-oġlan ve Ebulcāy[262] Ḫān laḳabları ile[263] şāḥib-i şöhret ve seksen sene miḳdārı zamān ṣadr-nişīn-i riyāset ve ʿahd-ı Keyūmerş'de ḳadem-nihāde-i mülk-i āḫiret oldı. Cānib-i şarḳ u[264] şimālde Selenkārī[265] yāḫud Seylük[266] nām mevżiʿde vażʿ-ı[267] ḫānumān-ı ḳıyām baʿde zamān arāżī-i Çaġaṭay ve İbir ve Sibir ve Bulġār ve Deşt'de ḫaṭṭ-ı raḥl-i ārām idüp[268] [**Derkenar: İbtidā-i ẓuhūr-ı bennā der-Türkistān**] ḫāne-i çūb u giyāh ve dūde[269] vü ḫar-gāh ve post-ı ḥayvānātdan ṭāḳıyye[270] vü ḳabā ṣanʿatında ol ḳuṭr ahālīsiniñ[271] üstād u muḳtedāsı ve mülūk-i Etrākiñ ṭuruḳ-ı salṭanatda[272] muḳtedā[273] vü pīşvāsı oldı. Tütek ve Mencene[274] ve Çigil ve Barsḳan ve İlaḳ nām beş ʿaded veled-i ercümend ile ser-bülend olup Türk-i mezbūr terk-i ālāyiş-i cihān idicek cā-nişīni[275] olan Mencene elli iki sene ṣadr-nişīn-i riyāset olup ol daḫi rū-nihāde-i vādī-i ʿadem olıcaḳ Alınca bin Güyük bin Mencene evāḫir-i ʿahd-ı Hūşeng'de[276] mutaṣaddī-i umūr-ı salṭanat olup [**Derkenar: Sebeb-i tesmiye-i Tūrān**] laḳabı *Türkān* olmaġla taḥrīf yāḫud iştiḳāḳ ṭarīḳiyle mutaṣarrıf oldıġı arāżī vü büldān Tūrān nāmıyla şöhret ü şān buldı. Alınca daḫi rū-gerdān-ı bezm-i vücūd olıcaḳ püser-i bed-kīş[277] ü zişt-peykeri Ḳara Ḫān yüz yetmiş sene miḳdārı aḥkām-ı bāṭıle-i mecūsiyye icrāsında[278] saʿy-ı nā-meşkūrı hengāmında bi-emri Meliki'l-ʿallām[279] يخرج الحىّ من الميّت و يخرج الميّت من الحىّ hadīḳa-i

---

[261] peder RTEHP: per M
[262] Ebulcāy RTMHP: - E
[263] ile RTMEP: - H
[264] u RMEHP: - T
[265] سلنکاری
[266] سیلوک
[267] vażʿ RTMEP: - H
[268] idüp RTME: + ve HP
[269] dūde RTMHP: dūd E
[270] ṭāḳıyye RTEHP: ʿāḳıye M
[271] ahālīsiniñ RTEHP: ahālīniñ M
[272] salṭanatda TMEHP: salṭanatında R
[273] muḳtedā RMEHP: - T
[274] **Derkenar** Mencene daḫi laḳabı Türkān idi. Türkān laḳabı taḥrīf olunduḳda mutaṣarrıf oldukça arāżiye Tūrān didiler. Mecūsi īmān Ḳara Ḫān bin Mencene bin Keyumerş bin Tūrān bin Yāfes H: - RTMEP
[275] cā-nişīni EHP: çā-nişīni RTM
[276] Hūşeng'de RTMHP: Hūseng'de E
[277] bed-kīş HP: ped-kīş RTM, bed-kebīş E
[278] icrāsında RTEHP: iczāsında M
[279] O, ölüden diri çıkarır; diriden ölü çıkarır. Kur'an, Rûm sûresi, 19. âyet.

Behişt-i berīninden[280] āb-ı kevṣer-i tevḥīd ile nemā-yāb olan bir serv-i semen-būy-ı bihbūd sāye-endāz-ı ʿālem-i vücūd olduḳda se-şebāne-rūz leben-i murżiʿaya leb-cünbān-ı raġbet olmayup vālide-i ʿiffet-ḳarīni āyīne-i dūr-bīn-i ḫᵕāb-ı ṣıdḳ-ı rehīninde ḳurretü'l-ʿaynınıñ *ey māder-i müşfiḳem*[281] *mādām ki kāse-i billūrīn-i cenānıñ şerbet-i ʿanberīn-i ṣıdḳ u īmān ve ḥoḳḳa-i mücevher-dehānıñ iḳrār-ı vaḥdāniyyet-i Yezdān ile leb-rīz olmaya būstān-ı leben-efşānıñ idḫāl-i kām-ı iḳbāl itmek emr-i muḥāldir* didigin[282] müşāhede idicek çāşnī-senc-i şehd-i[283] hidāyet olmaġın ol şīr-i mīşe-i īmān şīr-i şīrīn-i ḥelāl ile yek-sāle olduḳda peder-i bed-būdı[284] ḳavm-i Moġol'uñ resm-i maʿhūdı üzre taʿyīn-i ism-i[285] mevlūd içün ṣadef-i dürr-i şehvār[286] olan ḫalvet-gāhına duḫūlünde

Beyt

بحسن رخش هر که کردی نگه

شدی خورد در چشم او مهر و مه[287]

mü'eddāsınca temāşā-yı rūy-ı pür-nūr-ı veled-i mesʿūd ile mübtehic ü mesrūr olup **[8a]** itmām-ı çeşn[288] ü sūr-ı mūcebü's-sürūrdan ṣoñra [**Derkenar: Ẕikr-i Aḥvāl-i Oġuz Ḫān**][289] ḳurʿa-endāz-ı tesmiye-i veled-i ʿālī-cenāb olduḳda

Beyt

یکی ساله طفل اندر آمد سخن

که باید نهادن اوغوز نام من[290]

---

[280] **Derkenar** Bu ẕāt tevḥīd iderek ṭoġmuş. Oġuz bin Ḳara Ḫān bin Mencene bin Keyumerṣ bin Tūrān bin Yāfeṣ H: - RTMEP

[281] müşfiḳem RTMHP: müşfiḳe E

[282] didigin RTM: didügin EHP

[283] şehd EHP: şehedd RTM

[284] bed-būdı RTMEP: būdı H

[285] ism RMEHP: - T

[286] şehvār EHP: şehverāh RTM

[287] Yüzünün güzelliğine bakan kimse aya ve güneşe güzel demez.

[288] çeşn P: ceşn RTMEH

[289] **Derkenar** Ẕikr-i aḥvāl-i Oġuz Ḫān RTMEP: Ẕikr-i aḥvāl-i Oġuz Ḫān bin Ḳara Ḫān āmed bint-i Gün Ḫān H

[290] Bir yaşındaki çocuk konuşmaya başladığında, benim adımı Oğuz koyun dedi.

mażmūnıyla kendi nāmını taʿyīn ḫuṣūṣunda[291] taḥrīk-i[292] leb-i cevāb[293] idicek

Beyt

چو مردم شنیدند گفتار او

تعجب نمودند در کار او[294]

demdemesiyle engüşt ber-dehān-ı istiʿcāb ve dem-beste-i ḥayret ü istiġrāb oldılar. Ol naḫl-i berūmend-i fıṭnat-ı gülşen-sarāy ʿaḳl u bülūġa resīde olduḳda Ḳara Ḫān neş'e-yāb-ı şehd-i sepīd-i zenbūrçe-i nesl-i veled ve nā'il-i rütbe-i vālā-yı cedd olmaḳ ārzūsıyla[295] ʿammīsi Gün Ḫān'ıñ duḫterini tezvīc itmiş idi. Duḫter-i ḫān-ı mezbūr müteḳallide-i[296] ḳılāde-i īmān[297] olmamaġla[298] Oġuz Ḫān ʿarūs-ı küfr-me'nūs ile ḫaṭṭ u ünsiyyeti olmadığın[299] vālidi teferrüs idicek ʿamm-ı dīgeri Azer Ḫān'ıñ[300] āteşgede-i ṣulbünden bīrūn[301] olan duḫter-i dil-fürūzın idḫāl-i germābe-i vuṣlat itmekle çeşn ü nevrūz itdiler. Anıñ daḫi ḳalb-i[302] siyeh-gūnı sirāc-ı lemʿa-baḫşā-yı tevḥīd ile münevver olmamaġla ẓulmet-ḫāne-i taḳarrübünde ser-nihāde-i visāde-i [303] istirāḥat olmayup ġulām-ı yetīm ü miskīn nāfe-i maṣāliḥin dest-i saʿy u himmetiyle būrīde itmek resm-i ʿādīdir deyü muvāfıḳ-ı ḥāl ü şānı bir nāfe-i müşkīn-vār-ı[304] āhū-çeşm-i terzū-reftārı ṣayd[305] u rām itmek mülāḥaẓa vü ḫayāliyle merdümek-i liḥāẓa-i tefaḥḥuşın[306] iḫāle-i eṭrāf u cevānib itmekden ḫālī olmaz idi[307]. Bir gün kenār-ı cūybār ve miyān-ı câme-

[291] ḫuṣūṣunda RTEHP: + ve M
[292] taḥrīk RTMEP: taḥrīr H
[293] cevāb TMEHP: ḫavāb R
[294] Onun söylediklerini duyan insanlar çok şaşırdılar.
[295] ārzūsıyla TMEHP: ūrzūsıyla R
[296] müteḳallide-i RTMEP: mutaṣale-i H
[297] ḳılāde-i īmān MEHP: ḳılād ve īmān RT
[298] olmamaġla RTMEP: olmaġla H
[299] olmadığın RTME: olmaduġun HP
[300] Ḫān'ıñ TMEHP: cānıñ R
[301] bīrūn RTEHP: bīrvān M
[302] ḳalb RTMEP: ṣulb H
[303] visāde-i RMEHP: - T
[304] müşkīn-vār RMEHP: miskīn-vār T
[305] ṣayd RMEHP: ṣad T
[306] tefaḥḥuşın HP: tefaḫḫuşın RTME
[307] **Derkenar** Tezvīc-kerden-i Oġuz Ḫān TMEHP: - R

şūyāndan güẕerān ideriken ʿamm-ı dīgeri Avez Ḫān'ıñ ṭūṭī-i şeker-güftār olan duḫter-i nāz-perverine rāst gelüp cebhe-i tāb-nākinde nūr-ı īmān müşāhede idicek

Mıṣraʿ

Seni ṭutdı güzeller içre gözüm

mefhūmunca çeşm-i āşināyī ile işāret ve zebān-ı tāzī birle daʿvet idüp *eger nümūne-nümā-yı faẓalāt-ı āhen ü nuḥās olan kīş-i peder-ī*[308] *bed-revīşiñ endāḫte-i mezbele-i fenā vü nükūl ve gevher-i bī-hemtā-yı īmānı idḫāl-i gencīne-i ḳabūl ideriseñ seni tāc-ı mücevher-i izdivāc ve ḳabā-yı perniyān-ı zer-endūd-ı*[309] *nikāḥ ile reşk*[310]*-fermā-yı ṭāvūs-ı cinān iderim* didikde

Naẓm

چو بشنید زن گفتهٔ فرخش

چنین داد از[311] زیر لب پا سخش

که فرمانبرم چون شوم آن تو[312]

نه پیچم سراز امر و فرمان تو[313]

sürūdı ile eṣer-i żiyā'-i ḫurşīd-i[314] nuṣḥ u pendden[315] lemʿa-yāb u fā'ide-mend ve tavassuṭ-ı taḳdīr-i Rabb-ı ḳadīr ile dāḫil-i ḥarem-sarāy-ı ʿiffet olduḳda germ-ā-germī-i tezāyüd-i muʿāşeretden **[8b]** nāşī āteş-i reşk-i duḫter-i Azer bālā-keş olmaġın ḫān-ı[316] muvaḥḥidiñ dürc-i ḳalb-i tāb-nākinde maḥfūẓ u münderic olan dürr-i yektā-yı tevḥīd-i İslām'ın zīb-efzā-yı çār-sūy-ı iʿlān eyledikde peder-i bed-güheri

Beyt

---

[308] peder EHP: beder RTM

[309] zer-endūd EHP: ver-endūd RTM

[310] reşk RTMHP: reske E

[311] از HP: و RTM, - E

[312] که فرمانبرم چون شوم آن تو RTMHP: - E

[313] Kadın onun söylediği güzel sözleri duyar duymaz kısık bir sesle şöyle cevap verdi: Senin olduktan sonra hep senin emrine uyacak, senin emrinden ve fermanından hiç çıkmayacağım.

[314] ḫurşīd RTM: ḫūrşīd EHP

[315] pendden TMEP: bendden RH

[316] ḫān RTMEP: cān H

چو از دین و آیین ما سر کشید

بباید سرشرا بخنجر برید[317]

ṭarrāḳasıyla iʿdām-ı veled-i ercümende miyān-bend ve[318] Oġuz Ḫān ise ḳayd-ı[319] ṣayd u şikār ile ṣaḥrā-neverd-i ġaflet olmaġın duḫter-i Avez-i[320] ʿişmet-perver şehbāz-ı bālā-pervāz-ı[321] ḥalīlin pençe-i āhençe-i ḳartal-ı sū'-i ḳaṣd-ı ʿadū-yı[322] kīne-cūdan taḫlīṣ ve īḳāẓ içün iṭāre-i[323] ḳāṣıd-ı kebūter-seyr ile iḫbār idicek Oġuz Ḫān daḫi zīr-i cünne-i Dāvūdī-i şekīb ü ışṭıbārda[324] [325]و ثبت اقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين leşker-i nuṣret-rehberi ile müteraḳḳıb-ı vürūd-ı[326] imdād-ı naṣrun mina'llāh oldı. Nā-gāh

Beyt[327]

دو لشکر چنان درهم امیختند

که از آتش آهن فروریختند[328]

rezm-gāhında inʿikās-ı ṣadā-yı kūh-ı Elburz-gürz ve āvāz-ı tīġ-i cān-sitān u āteş-fürūz ṭanīn-endāz-ı ḳubbe-i gerdūn-ı āhen-gūn olduḳda[329] bād-ı nesīm-i ẓafer-nümūn[330] الحق یعلو و لا یعلی[331] āvāzesiyle rāyāt-ı Oġuz Ḫān üzre vezān olmaġla Ḳara Ḫān-ı ẓulm-işṭihār ve ekṣer-i leşker-i ḍalālet-şiʿār üftāde-i derekāt-ı dārü'l-bevār olduḳda baḳıyyetü's-süyūf daḫi [332]الناس على دين ملوكهم dīvān-ı tevḥīd ü īmānında ṣaff-beste-i ittifāḳ u niẓām olmaġın Oġuz Ḫān ḳalem-keşīde-i[333] ṣaḥā'if-i edyān-ı bāṭıle olup yigirmi sene miḳdārı bālā-ḫāne-i şevket ü iḳbālde taḫt-nişīn-i teferrüd ü istiḳlāl olduḳları hengāmda aḳrabā-i

---

[317] Bizim dinimiz ve töremizden çıktığı için kafasının hançerle kesilmesi gerekiyor.
[318] ve RTMEP: - H
[319] ḳayd RTMEP: + ve H
[320] Avez RTME: Aẕer H, ve Avez P
[321] pervāz TMEHP: perverāz R
[322] ʿadū-yı RTEHP: ʿadedi M
[323] iṭāre-i RTMEP: iṭāle-i H
[324] ışṭıbārda TMEHP: ışḍıbārda R
[325] Ayaklarımızı sabit tut ve kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et. Kur'an, Bakara Sûresi, 250. âyet.
[326] vürūd RMEHP: dürdür T
[327] beyt RTMHP: naẓm E
[328] İki ordu birbirine öylesine girmişti ki, ortaya çıkan ateş demiri eritecek gibiydi.
[329] **Derkenar** Ġalebe-i Oġuz Ḫān ber-peder-i kīş Ḳara Ḫān-ı mecūsī H: - RTMEP
[330] nümūn RMEHP: nümūnı T
[331] Hak her zaman üstündür ve ondan üstün yoktur. (Hadis)
[332] İnsanlar meliklerinin dini üzerinedir. (Hadis)
[333] ḳalem-keşīde-i RTM: ḳalem-i maḥvı keşīde-i EHP

ʿaḳreb-nihād-ı düm-bürīdegān-ı Oġuz ī̱şār-ı mażarratdan me'yūs u nā-ümmīd[334] olmaġın recā-yı aḫẕ-ı intiḳām ile rū-nihāde-i ṣaḳb-ı ḥayāt-ı[335] kişver-i Çīn[336] olduḳlarında[337] ḫāḳān-ı bī-iẕʿān bilā-mūceb-i ʿadāvet

Beyt[338]

همه پیل تن لیک لشکر شکن

همه شیر دل لیک جوشن گسل[339]

ʿasker-i bī-şümār-ı Tatar ile ʿāzim-i kārzār ve Oġuz Ḫān daḫi fi'e-i ḳalīle-i ebṭāl ile ṣaff-keşīde-i ḳıtāl olup süyūf-ı ejder-fām-ı künām-ı niyāmdan āşikār olmadın derūn-ı[340] mār u mūr-ı[341] aʿdāya būy-ı[342] tiryāḳ-ı ruʿb u hirās müstevlī olmaġla herkes taḫlīṣ-i nefs içün *men necā bi-rā'sihī fe-ḳad rabeḥa*[343] sūrāḫına firār idüp bilā-ṣarf-ı naḳdīne-i cidāl ʿarūs-ı müsteṣnā-yı mülk-i Çīn'e[344] viṣāl[345] müyesser oldı. Bundan ṣoñra memālik-i Ḥazez ve baʿżı Hindistān ve bilād-ı Rūs ve Ṣaḳālibe ve Yunān ve Frengistān zīr-i taṣarrufuna idḫāl ve Rūm-ı Evvel'e ġalebe ve ṭoḳuz ay miḳdārı Ḍaḥḥāk ile muṭāraḥa-i ḳurʿa-i tīr ü sinān eylediklerinde fāl-i ḫayr u nuṣret nām-ı **[9a]** Oġuz Ḫān'da nümāyān olmaġla nehr-i Ceyḫūn'ı İrān ve Tūrān miyānına[346] ḥadd-ı fāṣıl ve İrān'dan maʿdūd bilād-ı Hayāṭile'yi Tūrān'a dāḫil ve dest-i ṣulḥ-ı ġālibāne ile bāb-ı muḥārebeyi sedd ve[347] ṣülme-i mücādeleyi bend[348] idüp tamām-ı kişver-i Hind'i idḫāl-i zīr-i taṣarruf

---

[334] nā-ümmīd RTEHP: nümmīd M
[335] ḥayāt MHP: ḥayyāt RTE
[336] Çīn RMEHP: Ḥīn T
[337] **Derkenar** Çīn ḫāḳānı ʿasker-i Tatar ile Oġuz Ḫān'ın üzerine hücūmı ve Oġuz Ḫān'ın ġalebesi ile bilād-ı Çīn ve bilād-ı Ḥazez ve bilād-ı Hind ve bilād-ı Rūs ve bilād-ı Ṣaḳālibe ve bilād-ı Yunān ve bilād-ı Frengistān'a ḥākim oldı. Baʿdehū İrān'dan bilād-ı Hayāṭile'yi bilād-ı Tūrān'a ilḥāḳ itdi H: - RTMEP
[338] beyt RTMEH: - P
[339] Hepsi fil vücutlu ama ordu kırar, hepsi arslan yürekli ama cevşen parçalar.
[340] ḳıtāl olup süyūf-ı ejder-fām-ı künām-ı niyāmdan āşikār olmadın derūn RTME: - HP
[341] mār u mūr RTME: mūr mār HP
[342] būy RTMEP: - H
[343] Kim kellesini kurtarmışsa kazanmış olur.
[344] Çīn'e RTMEP: Ḥīne H
[345] viṣāl RTMHP: viżāl E
[346] miyānına RTMEP: - H
[347] ve RTMEP: - H
[348] bend RTME: + ve sedd HP

itmek ārzūsı ile ol ṣuya ʿazīmeti eşnāsında maṭiyye-i ḥatfe enfihī ile ṭayy-ı[349] menāzil-i āḫiret itdikde ebnā-yı Oġuz'dan Yılduz ibn Ay ve Mengli Ḫān ibn Yılduz ve[350] *İlḫān* nāmıyla mülaḳḳab Tengiz Ḫān mülk-i Tūrān'da żiyā-baḫş-ı mihr-i ʿadālet olduḳlarında fuḳarā vü raʿiyyet muġtenem-i niʿam-ı emn ü rāḥat iken Oġuz Ḫān rıḥletiniñ elf-i kāmilinde arāżī-i basīṭe-i ʿālemde rū-nümūn olan eşkāl-i ḳabīḥa-i[351] meẓālim ü iḫtilāl bāʿiş-i tekevvün-i ṣūret-i rediyye-i żaʿf-ı ḥāl-i ricāl oldıġından[352] ekşer-i memālik-i[353] cihānı Ferīdūn Şāh istīlā ve ser-zemīn-i Tūrān'ı püseri Tūr'a taʿyīn eyledigi eşnāda ḳavm-i Moġol'dan[354] pey-der-pey ṣudūr iden envāʿ-ı fesād u şūr bāʿiş-i temevvüc-i baḥr-ı ḳahr-ı seḫaṭ-ı Rabb-ı ġafūr olmaġın vāsıṭa-i tīġ ü tīr [**Derkenar: İstīṣāl-i ḳavm-i Moġol der-zamān-ı Tūr**] istīṣāl-i Tūr[355] ile penc şecere-i sülāleleri ḳaṭʿ u tedmīr olunduḳları eşnāda nesl-i İlḫān'dan Ḳıyat ve Tengiz nām iki ecel-i nā-resīde kendi[356] menkūḥaları ile miyān-ı küştegānda nihān ve reh-nümūnī-i aḫter-i şeb-i ẓulmet-güster ile kūh-ı Ergeneḳun'a girīzān oldılar. [**Derkenar: Vaṣf-ı kūh-ı Ergeneḳun**][357] Cebel-i mezbūruñ zīr ü dāmeni egerçi ceyb[358] ü kīse-i müflis gibi zer ü sīm-i leṭāfet-nümūn-ı āb u ʿalef[359] ve hevā-i[360] nesīmden ḫālī lākin derūn u[361] bālāsı

Naẓm

یک کوه نیکو گران مایهٔ
تو گفتی که بود از فلک پایهٔ
برونش خدا آفریده چنان

---

[349] ṭayy RTMEP: - H
[350] **Derkenar** İlḫān yaʿnī Tengiz bin Yılduz ve Mengli Ḫān ibn Yılduz ve Yılduz ibn Ay bu üçi Oğuz Ḫān neslinden imiş H: - RTMEP
[351] ḳabīḥa-i EHP: ḳabiḥa-i RTM
[352] oldıġından RTMP: olduġundan EH
[353] memālik RTMEP: temālik H
[354] Moġol'dan RTMEP: Moġlog'dan H
[355] **Derkenar** ʿAcem şāhlarından Tūr bin Ferīdūn Oġuz neslindendir. Bālāda muḥarrer on oġlundan Ḳıyat ile Tengiz'in maʿādā ile Ergeneḳun ṭaġına ilticā itmişler H: - RTMEP
[356] kendi RTMEP: kendü H
[357] **Derkenar** Vaṣf-ı kūh-ı Ergeneḳun RTEHP: - M
[358] ceyb RTMHP: çeyb E
[359] ʿalef TMEP: ġalef RH
[360] hevā-i RTM: + ve EHP
[361] u RTMEP: - H

درونش زآب و علف چون جنان[362]

müfādınca eşcār-ı gūn-ā-gūn ve[363] ezhār-ı[364] reng-ā-reng-i būḳalemūn ve çeşme-sār u ʿuyūn ile müzeyyen ü meşḥūn ve eṭrāf u eknāfı seng-i ḫārā-yı tirāşīde olup yed-i ḳudret-i Bārī ile inşād olunmuş ḥişār-ı üstüvār u ġarīb-bünyād olmaġla lisān-ı ḳavm-i Moġol üzre kemer maʿnāsına *ḳun* ve metīn ü müstaḥkem maʿnāsına *ergene*'den mürekkeb lafẓ ile tesmiye eylediler. [**Derkenar: Ḫurūc-ı ḳavm-i Moġol ez-Ergeneḳun**] Dört nefer merd ü zen-i[365] żaʿīfü'l-mizāc[366] luhūm-ı ṣayd ile imtizāc ve ıṣlāḥ-ı keyfiyyet-i izdivāc idüp mānend-i ʿanāṣır-ı erbaʿa tevlīd-i mevālīd-i kā'ināt itmekde ābā vü ümmehāt olup eşher-i ḳavl-i müverriḫīn üzre yedi yüz sene miḳdārı[367] zamānda muḳteżā-yı keṣret-i tenāsül ve vefret-i ḳavm u ḳabā'il ol maḥallde güncāyiş nā-ḳābil olmaġla şehādet-i semāʿ ve naḳl ü icmāʿ ile müddeʿāları olan[368] arāżī-i vaṭan-ı aṣlīlerine[369] raġbet ve vāsiʿü'l-feżā-yı Türkistān'a[370] ʿazīmetlerinde kenār-ı kūh miṣāl-i dīvār-ı şükūh maʿden-i nuḥās u ḥadīd ṭarīḳ-i ḥareket **[9b]** ü ḫurūca[371] sedd-i sedīd olmaġla [**Derkenar: İbtidā-i ẓuhūr-ı minfaḫa**] ʿuḳalā-yı zamān cülūd-ı gūrāndan üç beş yüz ʿaded *körük* taʿbīr itdikleri ālet-i minfaḫayı īcād u iʿmāl ve ḥaṭab[372] u faḥmı naḳlde icrā-yı ṣanʿat-ı cerr-i eṣḳāl idüp

Naẓm

دمیدند دمها بران سانکه[373] دود
سیه کرد خرگاه چرخ کبود
چو آتش زیاد اندر آمد بتاب

[362] Öylesine büyük bir dağdı ki, onun, gökyüzünün direği olduğunu düşünebilirsin. Allah dışını öyle yaratmasına rağmen, içi su ve otlarla cennete benzerdi.
[363] ve RTMHP: ev E
[364] ezhār RTEHP: erhā M
[365] zen RMEHP: ze T
[366] mizāc RTEHP: ḥırāc M
[367] miḳdārı MH: miḳdār RTEP
[368] olan RTMEP: - H
[369] aṣlīlerine RTMHP: aṣlīleri E
[370] Türkistān'a EHP: + ve RTM
[371] ḫurūca RMEHP: ḫasrūca T
[372] ḥaṭab EHP: ḫaṭab RTM
[373] سانکه RTEH: ساکنه MP

روان گشت بر خاک آهن چو آب[374]

demdemesin *himmetü'r-ricāl taḳla'ü'l-cibāl*[375] minfaḫası ṣadāsına āheng ü[376] seyr ve īḳād-ı nār-ı sa'īr[377] ü semīr eylediklerinde ma'den-i ḥadīd müẕāb olmaġla ḳavm-i[378] bī-ḥisāb hey'et-i ictimā'iyyeleri ile ẕirve-i cebelden nüzūllerinde ecdād-mānde olan ṣiyāb-ı beẕle-i 'adāvet-i dīrīnelerine[379] sūzen-i iġvā-i şeyṭāniyye ile rüfū-zen-i tecdīd olup tīġ-i ḳahr u[380] tehdīd ile nesl-i Türkmān ve Tatar'dan nüfūs-ı keşīreniñ cāme-i[381] ḥayātların[382] ḳaṭ' u tecrīd eylediklerinde bi'ż-żarūr

Naẓm

به پیش مغول باشد اندر حساب

که دارد بایشان دو قوم انتساب[383]

tevessül-nāmesiyle cerīde-i nesl-i[384] Moġol'a duḫūl idüp eyādī-i ḥarḳ u mezḳ-i a'dādan taḫlīṣ-i girībān-ı pīrāhen-i cān eylediler. İle'l'ān ḳavm-i Moġol'uñ cebel-i mezbūrdan ḫurūcları vaḳti duḫūlünde çeşn-i[385] dem deyü naẓīre-i nevrūz-ı 'Acem çāşnī-senc-i 'ayş u dem olurlar. [**Derkenar: Mevāżı'-ı Moġol**][386]

Ẕikr-i mevāżı'-ı ḳadīme-i Moġol ve sebeb-i tesmiye-eş bā-ān lafẓ u beyān-ı[387] aḳsām-ı īşān

Ḳavm-i mezbūr zīr-i mıṭraḳa-i meşā'ib-i istīṣāl ve taḥt-ı çūb-ı rimāḥ-ı ġumūm-ı ḳıtālde bī-tāb u mecāl olduḳlarından lisānlarınca muṣībet-zede ma'nāsına

---

[374] Ona öyle bir üfledi ki çıkan duman mavi gökyüzünü bile kararttı. Ateş çok şiddetlenince demir toprak üzerinde su gibi aktı.

[375] Adamların himmeti dağları çökertir.

[376] ü RTEP: - MH

[377] nār-ı sa'īr RTMEP: nā-sa'īr H

[378] ḳavm RTMEP: vam H

[379] dīrīnelerine RTMP: dīrīne E, dīrlerine H

[380] u RTMEP: - H

[381] cāme-i MEHP: çāme-i RT

[382] ḥayātların RTEHP: ḥayātları M

[383] Moğollar iki kavimden meydana geldiklerini düşünmektedirler.

[384] nesl RTMEP: - H

[385] çeşn HP: ceşn RT, ḫaşn M, çīşn E

[386] **Derkenar** Mevāżı'ı Moġol RMEHP: Mevāżı' - ḳadīme T

[387] beyān RTME: - HP

mong[388] ve ḳavm ü ḳabīle maʿnāsına *ol* dan mürekkeb *Moġol* lafẓıyla tesmiye olundılar. Mezbūrlarıñ vażʿ-ı[389] esās u[390] vaṭan ve istīnās itdikleri maḥall-i nihāyet ṭaraf-ı şarḳda[391] vāḳiʿ olup şimāli cānib-i cenūb-ı memālik-i Ḳırḳız ve Selengay ve cenūbı[392] şimāl-i memleket-i Tibet[393] şarḳīsi ġarb-ı kişver-i Ḫıtāy ġarbīsi şarḳ-ı zemīn-i Uyġur ile maḥdūd olup bir niçe bilād u[394] ḳurādan ʿibāretdir. Kürsī-i memleketleri Ḳaraḳurum ve merkez-i vilāyetleri belde-i Almalıġ ve bundan māʿadā Pişbalıġ[395] ve Ḫānbalıġ nāmıyla müsemmā şehr-i muʿaẓẓam ve ḫuṣūṣā Uluġyurd[396] didikleri Ḳaraḳurum ki[397] ḳırḳ ʿaded[398] ebvābı müştemil ve devre-i sūrı sekiz sāʿat bir sevād-ı aʿẓam olup bilād-ı mezbūreden baʿżısınıñ cevher-i vücūdı[399] ʿarż-ı bād-ı ṣarṣar-ı leşker-i aʿdā ile zīr-i türāb-ı ʿademde mestūr ve baʿżısınıñ[400] ʿarż-ı ẕātı ve ʿimāreti cins-i baʿīd-i seylü'l-ʿarim-i düşmen-i bed-ḫᵛāh ile taḥte'l-mā'-i fıḳdānda maġmūr ve baʿżısınıñ[401] henüz der ü dervāzesi āvīze-i şehr-āyīn-i iʿmār ile zīnet-efzā ve[402] zümre-i Ḳalmuḳ'a mesken ü me'vā oldı. [**Derkenar: Ḳabā'il-i Moġol**] Ammā eṣnāf-ı sükkān-ı şarḳdan Türk[403] **[10a]** bin Yāfeṯ'iñ Mencene[404] ve Tütek[405] ve Çigil[406] ve Barsḳan ve İlaḳ nām püserānından müteşaʿib Tatar ve Moġol ve Kerayit ve Nayman ve İnkut ve Tangut ve Bekrin[407] ve Ḳırḳız ve Celāyir ve Sünit[408] ve Merkit ve Kirlut ve[409] Turġavut ve İrat[410] ve Barġut ve

---

[388] monġ RTMEH: moġ P
[389] vażʿ RTMEP: + ve H
[390] u RTMHP: - E
[391] şarḳda RTMEP: şarḳla H
[392] cenūbı TMEHP: cūbı R
[393] Tibet RTMEP: Tib H
[394] u RTMEP: - H
[395] Pişbalıġ TEHP: Pīşbalıġ R, Bīşbalıġ M
[396] Uluġyurd RMEHP: Uluġyur T
[397] ki RTMEP: - H
[398] ʿaded RTMEP: ḳadar H
[399] vücūdı RTMHP: vücūd E
[400] baʿżısınıñ MEP: baʿżınıñ RTH
[401] baʿżısınıñ RTMEP: baʿżınıñ H
[402] ve RTMEP: ev H
[403] Türk TMEHP: + Türk R
[404] Mencene RTMEP: Mence H
[405] Tütek RTMEP: Lütek H
[406] Çigil EHP: Cigil RTM
[407] بکرین RMEHP: تبکرین T
[408] Sünit RTMEP: Senünit H
[409] Kirlut ve RTME: - HP

Tamḳalıḳ ve Tölas ve Tümat ve Barlıḳ[411] ve Herçin[412] ve Kermuçin[413] ve Orşut[414] ve Ketmin ve Torman[415] ve Saḳayit ve Beyşe[416] ḳabīleleridir ki müşārün-ileyh Türk'e nisbet ile mezbūrlara daḫi Etrāk ıṭlāḳ keẕālik ibn-i Yāfeş evlādından Çīn ve Minsek[417] ve Sedistān ve Kemārī ve Ḥazez'den[418] münbaʿiş Ḫıṭāy ve Curca ve Şiruḳ[419] ve Kimyaḳ[420] ve Baḳşan ve Bulġār ve[421] Ṭas ve Arlas ve As ḳabā'ilidir ki münāsib-i ism-i cedd ve muvāfaḳat-ı ḥadd-ı beled ile zümre-i Etrāk'a ilḥāḳ olundılar. [**Derkenar: Ḳavm-i Ye'cüc**] Ḳavm-i Ye'cüc ü Me'cüc nesl-i Minsek'den ḫurūc ve bālā-yı verā'-i ḥicāb-ı sedd-i Sikender'e vülūc ve istiṭlāʿları mānīʿ-i iṭāle-i[422] dest-i tecessüs ü ıṭṭılāʿ oldı. Tütek bin[423] Türk bir[424] ṣayd-gāhda tenāvül-i ṭaʿām ideriken taḥrīk-i bād-ı taḳdīr ile desti lerze-nāk ve loḳma-i kebāb fütāde-i nemekdān-ı ḫāk olıcaḳ ṭaʿm-ı nemek muvāfiḳ-ı ṭabʿ-ı Tütek olmaġla mādde-i me'kūlāta iżāfe-i cevher-i iksīr-i nemek itmekle yek-āyek fā'ide itmek ṣanʿatın icrāda üstād oldı. [**Derkenar: Vażʿ-ı elḳāb der-ʿaṣr-ı Oġuz**]

Ẕikr-i laḳab-nihāden Oġuz Ḫān be-ḳavm-i Ḫod-rā

Ḫafī olmaya ki ser-zede-i bezm-i ḥudūṣ olan mükevvenātı ednā münāsebet ile tesmiye vü telḳīb ol ḳavmiñ ʿādet-i meşhūresinden olup lākin ʿarūs-ı ḫoş-reftār-ı nāme vü mürāselāt ve tesmiye vü telḳīb kā'ināt-ı maḥāsin ālāyiş-i gīsū-yı ıṭnāb ve būy-ı istiʿāre vü mecāz ve ṭumṭurāḳ-ı elfāẕ-ı Fārs ve Ḥicāz'dan ʿārī belki noḳṭa-i mevhūme-i ḫāl-i miskīn īcāz ile tutuḳ-endāz-ı ḥicāb-ı taṭvīl-i maʿnī oldıġı nezd-i endek-şuʿūr-ı Türk

---

[410] ایرات
[411] بارلق RT: یارلق MEHP
[412] Herçin RMEH : Hercin TP
[413] Kermuçin EHP: Kermucin RTM
[414] اورشوت
[415] تورمان RTMEP: نورمان H
[416] بیشه H: میشه R, هیشه T, پیشه MEP
[417] Minsek RTEHP: Minsenk M
[418] Ḥazez'den RTM: Ḫaz'dan E, Ḫazez'den HP
[419] صیروق
[420] کیمیاق RTMP: کمیاق EH
[421] Bulġar ve RTMEP: - H
[422] iṭāle-i RTMEP: ṭāliʿa-i H
[423] bin RTEHP: + bin M
[424] bir RTME: - HP

ve Moġol'da muʿteber ü[425] maḳbūl oldıġından [**Derkenar: Ḳatl-kerden-i Cengiz kātib-i ḫod-rā**][426] bir nevbet kātib-i Cengiz[427] taḥrīr-i nāmeye me'mūr olup ḫazīne-i[428] dimāġ-ı ṣıḥḥat-nişābında iʿānet-i rüfeḳā-yı ḳuvā-yı ḫamse ile cemʿ ü iddiḫār[429] itdigi naḳdīne-i saʿy u himmetin ṣarf ve derārī-i[430] nūr-ı baṣar u başīretin telef idüp taʿbiye-i ṣaḥīfe-i zerrīn iʿcāz eyledigi cevher-i girān-ḳadr-ı nāme-i maʿnīdārın ʿarż-ı pīş-gāh-ı ḫān-ı ḫūn-rīz idicek ol bālā-nişīn-i serīr-i sefk-i dimā vü bī-mürüvvet dehen-güşā-yı güftār-ı ġażab u ḥiddet olup henüz evrāḳ-ı ser-be-mühr-i derūnunda mektūm olan nişān-ı mihr ü maḥabbet ve tamġa-yı buġż[431] u ʿadāveti tasṭīr-i ṣaḥīfe-i şühūd olmamış ṣaḫṣ-ı nā-mücerrebi sülleme-i ḳalem-i sīmīn-ḳadem ile maṭlaʿ-ı[432] ʿizz ü saʿādete terfīʿ itmek bāʿiṣ-i **[10b]** ḫuşūnet ü cesāretdir deyü mānend-i kilk-şikeste kātib-i bī-günāhıñ ser-i[433] ḳażā-nüvişţesin keẕālik ġadr u siyāset ile ḳaṭʿa cesāretin naḳl iderler. [**Derkenar: Ṭarz-ı nāme-i Ḳalmuḳ**] Ḥālā Ḳalmuḳ ḫānları töre-i ḳadīm ve luġat-ı nā-maḳbūlleri üzre taḥrīr eyledikleri nāme-i ġalaṭ-nümūduñ duʿā-i elfāẕ-ı[434] ʿacībe-i gerd-ālūdı enāmil-i ḳalem-i şīrīn-zebān-ı terceme ile refʿ[435] ü keşf olunduḳda *anlar anda ṣaġ*[436] *olsun biz bunda esen. Bāḳī sözimiz lisān-ı sefīre iḥāle olunmuşdur* deyü ḫātem-zen-i ḫitām olduḳları[437] meşhūrdur. El-ḥāṣıl Oġuz Ḫān daḫi sālik-i[438] mesālik-i telḳīb ü tesmiye olmaġın[439] evvel-i ṭulūʿ-ı mihr-i salṭanatda[440] dāḫil-i ẓıll-i mütābaʿatı olan ḳavme uyardan iştiḳāḳ[441] ile *Uyġur* ve eyyām-ı teferrüd ü istiḳlālinde zīver-i taḳarrüb ü iḫtiṣāṣ ile ser-firāz[442]

---

[425] muʿteber ü RMEHP: - T
[426] **Derkenar** Ḳatl-kerden-i Cengiz kātib-i ḫod-ra RTMHP: - E
[427] Cengiz RTEHP: Çengiz M
[428] ḫazīne-i TMEP: cezīne-i R, ḥazīne-i H
[429] iddiḫār RTMHP: iddiḫāl E
[430] derārī-i RH: dürr re'y-i TM, dürrī-i E, derāy-ı P
[431] buġż RMEHP: buʿż T
[432] maṭlaʿ RTMHP: muṭṭaliʿ E
[433] ser RTMEP: - H
[434] elfāẕ RMEHP: elfāṭ T
[435] refʿ RTMEP: - H
[436] ṣaġ RMEP: żaġ T, ṣaʿ H
[437] olduḳları RTMEP: olunduḳları H
[438] sālik TMEHP: - R
[439] olmaġın RTMHP: + olmaġın E
[440] salṭanatda RTM: salṭanatında EP, - H
[441] iştiḳāḳ RTMHP: istiḳāḳ E
[442] ser-firāz RTME: ser-efrāz HP

olanlara ḫazīnevīden[443] ġalaṭ *Ġazne* ve dest-i cihān-gīrī ile keşīde-i rişte-i cemʿ ü tesḫīr itdigi zümre-i Beveşe[444] kendi lisānı muḳteżāsı müctemiʿ maʿnāsına *Mecurḳa*[445] ve iʿmāl-i gerdūne-i aḥmāle me'mūr ḳavme *Ḳañlı* elḳābın vażʿ idüp keẕālik zen ü şevher hem-nişīn-i maḥmil-i sefer ve murāfaḳat-güzīn-i merkeb-i baḥr u berr olmaḳ resm-i muʿteberlerinden olmaġla bir mer'e-i ḥāmileyi eṣnā-yı[446] ṭarīḳde vecaʿ-ı maḫāż[447] aḫẕ itmegin kendüyi setr ü iḫfā içün cevf-i[448] şecere[449] duḫūlünde vażʿ-ı ḥaml itdigi āvāzesi vāṣıl-ı semʿ-i Oġuz Ḫān-ı merḥamet-güster olduḳda *şevheriñ rāh-ı mütābaʿatımızda*[450] *terk-i cān*[451] *u ser itdi*[452] deyü zen ü püseri niʿam-ı mülūkāne ile muġtenim ve ḳışr-ı şecere nisbet idüp *Ḳıpçaḳ* tesmiye eyledi.

Beyt

كنون قوم قپچق را سر بسر

شمارند از نسل ان یک پسر[453]

mefhūmunca ile'l'ān püser-i meẕkūruñ evlād u aḥfād[454] u etbāʿı ol laḳab ile ẕikr ü yād olunurlar[455]. El-ḥāṣıl Oġuz Ḫān ḳalem-rev-i[456] ḥükūmetinde olan maʿānī-i cünūd-ı keşīreyi taḥt-ı cihet-i vaḥdetde żabṭ içün fuṣūl ü ebvāb-ı esāmī[457] vü elḳāb vażʿ u[458] tertīb itdikden ṣoñra Ḳañlı ve Ḳıpçaḳ ve Ḳarluḳ ve Ḫaylac ve Aġaceri[459] ve Ġuzze[460] ḳavminden dest-i rāst-ı sipāhī olmaḳ üzre intiḫāb itdigi cünūd-ı meymene lisān-ı ḳadīm-

[443] ḫazīnevīden HP: ḫazīne-dīden RTME
[444] بوشه
[445] مجورقه
[446] eṣnā-yı RTMEP: eṣnā-i H
[447] maḫāż TMEHP: maḥāż R
[448] cevf EHP: ḫavf RTM
[449] şecere TMEHP: şeḥere R
[450] mütābaʿatımızda EHP: māʿatımız R, münbaʿatımızda T, mütāʿabızda M
[451] cān TMEHP: ḫān R
[452] itdi TEHP: idi RM
[453] Şimdi Kıpçak kavminin neslinin o çocuktan geldiği düşünülür.
[454] aḥfād HP: aḫfād RME, aḫfā T
[455] olunurlar RTMEP: olunur H
[456] ḳalem-rev RMEHP: ḳalem ve T
[457] esāmī RTMEP: ve sāmī H
[458] u RTMEP: - H
[459] ve Aġaceri RMEHP: evġaceri T
[460] غزّه RT: غزه MEP, غزوه H

i Moġol'da *Püranfer*[461] ismiyle meẕkūr iken müşārün-ileyh kendi[462] ışṭılāḥınca *Bozoḳ* ve dest-i çep-i mencenede[463] olan meysere[464] luġat-ı ḳavmda *Civanḳar*[465] ile meşhūr iken *Üçoḳ* nāmını taʿyīn idüp ve Bozoḳ ṭā'ifesi daḥi Bayındır ve Beçene ve Cavuldur ve Çepin ve Ṣalur[466] ve Oġur[467] ve Alayundlı ve Üregir ve Nigdir ve Bügrüz ve Ḳastaḳ[468] ve Benev[469] elḳābıyla taḳsīm ve her birini müstaḳil ḳabīle ʿadd itmegin mābeynü'l-Etrāk otuz iki baġlu il dimekle meşhūr ve sebeb-i mübāhāt-ı[470] **[11a]** ḳavm-i mezbūr oldı. Oġuz Ḫān sefer-i ẓafer-rehber-i İrān'dan imāle-i ligām-ı ʿavdet[471] eyledikde Ḳarluḳ ve Ḫaylac ve Aġaceri ḳabīlelerinden bilād-ı Hayāṭile ve Türkistān'da ibḳā itdigi ḳavm-i Türkāndan[472] ġalaṭ[473] ḳalmış maʿnāsına *Türkmān*[474] tesmiye olundılar. Ḳabā'il-i mezbūreden Tatar ḫānumānı ve[475] Moġol dūdmānınıñ sefer ü ḥażarda teʿāżud[476] u ittifāḳları olmaġla ekṣer-i Etrāka Moġol ve Tatar ıṭlāḳ eylediler. Tūr ibn Ferīdūn taḳdīr-i Ḳahhār-ı bī-çūn ile ḳavm-i Moġol'ı endāḫte-i çāh-ı istīṣāl itdikden[477] ṣoñra mihr-i iḳbālleri ufḳ-ı idbāra üfūl itmegin tā-be-ẓuhūr-ı Cengiz derūn-ı perde-i ẕilletde nihān ve zīr-i kilīm-i meskenetde pinhān oldılar. Ser-girīzende-i kūh-ı Ergeneḳun-necāt olan Tengiz neslinden müteşaʿib Ḳongirat ve İngiras ve Uluġnut ve Ḳarayut ve Ḳorulas[478] ve İlçigen ve Ḳoklut ve Utavut[479] ve Ḳonkeġtan[480] ve Keykut[481] ve İldürkin ve Bayaut ve

---

[461] پرانفر
[462] kendi RTMEP: kendü H
[463] mencenede RH: mīncenede T, mütecenide ME, müteḫinide P
[464] meysere REHP: + ve TM
[465] جوانقر THP: چوانقر RM, چوانفر E
[466] Ṣalur RTMEP: Ṣāldır H
[467] Oġur RTME: Oġuz HP
[468] قستق
[469] بنو
[470] mübāhāt HP: mübāḥāt RTE, münāḥāt M
[471] ʿavdet RTMEP: - H
[472] Türkāndan HP: Türkmāndan RTE, Türkāndan dan M
[473] ġalaṭ RTEHP: ġalaẕ M
[474] Türkmān HP: Türkān RTME
[475] ve RTMEP: - H
[476] teʿāżud RTMEP: teʿād H
[477] itdikden RTMEP: itden H
[478] Ḳorulas RTMEP: Ḳolas H
[479] Utavut TMEHP: Urnavut R
[480] قونكغتان RMEHP: قونكغنان T
[481] كيكوت

Kinket[482] ve Orbanañġut[483] ve Tengiz ḳabīleleri ki[484] *Dürlükin* ismiyle nām-āver keẕālik maʿreke-i firār-ı[485] kūh-ı mezbūrda Tengiz refīḳi[486] olan Ḳıyat'dan müteferriʿ Ḳonġat[487] ve Salcut ve Baycut[488] ve Salciut ve Denkmen[489] ve Tubafin[490] ve Arut[491] ve Manġıt ve Duyan ve Barın ve Barlas ve Tuġlat ve Hedürkin ve Çaçiran[492] ve Yuraut ve Pisut[493] ve Ḳaysi[494] ve Ḳonġnat[495] ve Sukan[496] ve Börciḳin eṣnāfı ki *Nirunyan* ismiyle müsemmādır. Bu iki lafẓ-ı ġarībiñ maʿnāsı ʿan-ḳarīb ṣebt-i ṣaḥīfe-i taḥrīr olsa gerekdir. [**Derkenar: Neseb-i Cengiz Ḫān**]

Ẕikr-i neseb-i Cengiz[497] ve evlād u aḥfādān-ı ḫūn-rīz

Ḳıṣṣa-gūyān-ı müverriḫīn ve neseb-nüvīsān-ı pīşīn[498] fitīl-i nesl-i Cengiz'i[499] şemʿa-i lemʿa-rīz-i Buzencer[500] ibn Dobun Bayan ve zevcesi olan Alan Ḳoa[501] Ḫātūn'dan fürūzān ve ḳandīl-i silsile-i Dobun Bayan'ı ḳavm-i Moġol'uñ dest-i ittifāḳ u ittiḥād ile iḫrāḳ-ı aḥcār-ı[502] Ergeneḳun eyledikleri zamānda re'īs ü serdārları olan[503] Börteçine nām şaḫṣ-ı muʿteberiñ[504] āteşgede-i ṣulbünden sūzān idüp bu vechile taʿdād

---

[482] كينكت
[483] اوربانكغوت
[484] ḳabīleleri ki RMEHP: ḳabīleleriyle T
[485] firār EHP: ḳarār RTM
[486] refīḳi RTMHP: ve nīḳi E
[487] قنغات
[488] بايجوت RMEP: ياجوت TH
[489] دنكمن
[490] توبافين RTEHP: توباقين M
[491] اروت
[492] Çaçiran RME: Caçiran TP, Caciran H
[493] پيسوت RMEP: يبسوت T, بيشوت H
[494] قيسى
[495] قنغنات RTM: قيغنات EHP
[496] سوكان
[497] Cengiz RMEHP: Çengiz T
[498] pīşīn EHP: pişīn R, bīşīn TM
[499] Cengiz'i RTMHP: Cengiz E
[500] Buzencer RMEHP: Yuzencebr T
[501] Ḳoa RTMEP: Ḳo H
[502] aḥcār RMEHP: aḥcā T
[503] olan RTMEP: - H
[504] muʿteberiñ RTMEP: - H

iderler ki Buzencer[505] ibn Dobun Bayan ibn Ḳalu Ḳaçu[506] ibn[507] Sum Savcı[508] ibn[509] Müge Müden[510] bin Ḳucem Buġrul[511] ibn Ḳabçu[512] Mergen bin[513] Tamac ibn[514] Börteçine. Ammā baʿżılar Dobun Bayan menbaʿında cedāvil-i[515] silsilelerin cedd-i fāsid-i māderīsi dūdmānı cūybārına imāle idüp Buzencer bin Alan Ḳoa Ḫātūn bint[516] Yılduz Ḫān bin Timurṭaş dirler. Vaḳtā ki Alan Ḳoa Ḫātūn'ı ʿammī-zādesi[517] ve ol zamān [11b] ḥākim-i Moġol bulunan Dobun Bayan keşīde-i rişte-i[518] tezevvüc itmegin münferiden Yilgetin[519] ve Yegcetin[520] nām iki veled ile ḳarīrü'l-ʿayn olmuş idi ki Dürlükin ḳabā'ili bunlara müntehī olur. [**Derkenar: Maʿnā-yı Dürlükin**][521] Lafẓ-ı mezbūr nuṭfe-i insāndan mevlid maʿnāsınadır. [**Derkenar: Ḥādiṣe-i ġarībe-i Alan Ḳoa Ḫātūn**][522] Vālidleri olan Dobun Bayan dāmen-keşīde-i ʿalāyıḳ-ı cihān olıcaḳ ittifāḳ-ı nās ile[523] Alan Ḳoa[524] Ḫātūn serīr-i ḥükūmete iclās olundıġından[525] iki sene mürūrunda ʿalāmet-i vürūd reh-revān-ı kişver-i ʿadem ü[526] ġaybiye ʿalāmet olan eṣer-i ḥaml ẓuhūr idüp der-ʿaḳab[527] Yedḳun Ḳayġı ve Pusḳun Salci ve Buzencer nām üç nefer mevlūd verā-i perde-i ġarābet-i kevn-i ġaybiyyeden pā-nihāde-i ḥīṭe-i vücūd olup ebnā-yı zamān seng-endāz-ı ifk ü iftirā

---

[505] Buzencer RMEHP: Yuzencer T
[506] قالو قاچو RHP: قالو قاجو TME
[507] ibn RTME: bin HP
[508] سوم ساوجی
[509] ibn RTME: bin HP
[510] موکه مودن
[511] Buġrul RMEHP: Luġrul T
[512] Ḳabçu RMEHP: Ḳabḥu T
[513] bin EHP: - RTM
[514] ibn RTME: bin HP
[515] cedāvil RTMEP: cedd evvel H
[516] bint RTM: bin EHP
[517] ʿammī-zādesi RTM: ʿamm-zādesi EHP
[518] rişte-i TMEHP: riste-i R
[519] یلکتین RTMEP: بلکتین H
[520] یکجتین RTMEP: بکجتین H
[521] **Derkenar** Maʿnā-yı Dürlükin R: Maʿnā-yı lafẓ-ı Dürlükin TMEHP
[522] **Derkenar** Ḥādiṣe-i ġarībe-i Alan Ḳoa Ḫātūn RTMHP: - E
[523] ile RTMHP: - E
[524] Koa RTMEP: - H
[525] olundıġından RTMEP: olunduḳdan H
[526] ü RTMEP: - H
[527] der-ʿaḳab RTMEH: - P

olıcaḳ zen-i ʿāḳıle dehen-bāzān-ı melāmet ü teşnīʿe üstüḫ̆ān-endāz-ı[528] cevāb[529] olup *perde-dār-ī*[530] *dīvān-ı ḳażā vü ḳader āzār-ı aṭlas-ı siyeh-tārın zerrīn-ṭınāb ve mīḫ-i sīmīn-gūn-ı lemʿa-yābı vażʿ-ı ʿarūs-ḫāne-i leylī itdikde ben daḫi tutuḳ-pūş-ı ḫ̆āb-ı ġaflet ve ser-nihāde-i bālīn-i ʿiṣmet idim. Nā-gāh miṣāl-i māh-ı münīr bir kevkeb-i ʿālem-gīr revzene-ī*[531] *girībān-ı pīrehenimden*[532] *ḫacle-gāh-ı viṣālime dāḫil oldıġı sāʿat keyfiyyet-i ḫaml ḥāṣıl oldı. Baʿżı leyālīde ol lemʿa-i ġarībe-i pertev-endāz külbe-i aḥzānım olur* didikde şeb-kūrān-ı[533] fehm ü iẕʿān olan ġūl-ṣıfatān-ı ḳavm pīrāmen-i ḫar-gāhda

Mıṣraʿ

كير مريخ بر كس زهره

bālā-yı beytinden şevher-i Nāhīd-zemīn olan nev-dāmād Mirrīḫ'e nigerān olduḳda dūr-bīn-i ḥüsn-i ẓann ile rücūm u şihāb maḳūlesi müşāhede itdikleri ḫayāl-i żiyā-irtiyābdan nāşī mıḳrāż-ı iʿtimād ile zebān-ı iʿtirāżların ḳaṭʿ ve[534] ol hem-zādlara ṭāhir ü naẕīf ü semāvī[535] maʿnāsını mutażammın *Nirun* laḳabın vażʿ eylediler. Bu üç püser māye-i vücūd-ı Cengiz ve sā'ir ḫānānıñ se-pāye-i dīg-i ḥayātları olup ḳadem-nihāde-i ḳıdem-i tevellüd olan iki birāderler ḳamer mürebbāsı ve kevkeb ḫulāṣası degildir deyü nezd-i ḳavm-i mezbūrda āsumān-ı salṭanat u iʿtibārdan sāḳıṭ oldılar[536]. Fi'l-ḥaḳīḳa Ḥażret-i ʿĪsā *ṣalātu'llāhi*[537] *ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyh*den māʿadā bilā-tavassuṭ-ı peder tevellüd-i duḫter ü[538] püser ḫilāf-ı ʿāde-i Ḫāliḳü'l-beşer iken baʿżı müverriḫīn ḫuṣūṣā *Mir'ātü'ṣ-ṣafā* mü'ellifi Mevlānā Mīrḫ̆ōnd

Beyt

---

[528] endāz TMEHP: - R
[529] cevāb TMEHP: - R
[530] perde-dār TMEHP: perde-i dār R
[531] revzene-i RTMEP: revz-nāme-i H
[532] pīrehenimden RMEHP: pīrehenden T
[533] şeb-kūrān RMEP: seb-kūrān T, şe-kūrān H
[534] **Derkenar** Maʿnā-yı lafẓ-ı Nirun MEHP: - RT
[535] semāvī RTMHP: + ve E
[536] deyü nezd-i ḳavm-i mezbūrda … sāḳıṭ oldılar RTMEP: - H
[537] ṣalātu'llāhi RTP: ṣalavātu'llāhi MEH
[538] ü RTMEP: - H

حکایات مریم اگر بشنوی

بالان قوا همچنان یکروی[539]

mefhūmunca kelāmı dirāz idüp *ḳıṣṣa-i Alan Ḳoa ʿacā'ib ḳıṣaṣdandır. Eger imʿān-ı naẓar olunsa* [12a] *kār-ḫāne-i ḳażā vü ḳaderde bu maḳūle ḳażāyānıñ vuḳūʿı ibʿād olunmaz. Zīrā Ḥażret-i Müheymin-i bī-çūn ve ṣānīʿ-i ʿālem-i kün fe-yekūn teʿālā ve teḳaddes ḥażretleri baʿżı*[540] *ezmine vü ḳurūnda āṯār-ı ḳudretin iẓhār idüp gāhīce böyle emr-i ġarīb ve şey'ī-i ʿacīb iḥdāṯ ider ki mūceb-i imtiyāz-ı ülü'l-ebṣār ve sebeb-i intibāh-ı aḫyār ola. Cümleden berī māder ü*[541] *pedersiz Ḥażret-i*[542] *Ādem ve bī-peder Ḥażret-i ʿĪsā īcādı gibi ve li-ẕātihī mümkündür ki iki Nebiyy-i mürselden māʿadā ʿale'n-nebiyyinā ve ʿaleyhimü's-selām bir şaḫṣıñ daḫi peder ü mādersiz yāḫud pedersiz vücūd-peẕīr olmasına irāde-i ezeliyye taʿalluḳ itmiş ola. Ve ḥükemādan baʿżılar dimişlerdir ki muʿaddilü'n-nehār mınṭaḳatü'l-bürūc*[543] *dā'iresine muṭābıḳ ve aña mensūb olan müṣelleṣede inṭibāḳ-ı dā'ire*[544] *vāḳiʿ olduḳda anlar ġālib ü müstevlī ve bāḳī isṭiḳṣāt maġlūb u maḳhūr ola. Bu vaḳtda mevālīd-i tekvīni mümteniʿ ve ṭabīʿat-ı ʿālem ḥarṣ u zerʿ ve neşv ü nemā maḳūlesi efʿālden muʿaṭṭal kalur. Çün mürūr-ı şühūr ile ol inṭibāḳ zā'il ü mestūr ola. Ḥayvānāt-ı mütenevviʿa ve nebātāt-ı mütekevvine bedīdār olıcaḳ nevʿ-i insān -ki ʿillet-i ġā'ibe-i mevālīddir- tevālüd ü tenāsülsüz*[545] *minaṣṣa-i ẓuhūrda cilve-ger ü āşikār olmaḳ baʿīd degildir. Zīrā ṣāḥib-i nefs-i nāṭıḳa-i ḳuvve-i naẓariyye muʿāvenetiyle*[546] *ʿulūm-ı daḳīḳa istiḫrāc ve nuṣret-i ʿameliyye vāsıṭasıyla ṣanāyiʿ-i gün-ā-gün istinbāṭ ider.*[547] ذلك تقدير العزيز العليم. *Bu imkāndan ḳaṭʿ-ı naẓar-ı mütūn-ı tārīḫ bu ḫaber-i ġarīb ile meşḥūnedir ki aḳṣā-yı*[548] *ʿimāret-i şarḳda bir cezīre vardır. Sükkānı yek-pāre nisvān olup bāʿiṯ-i tenāsül ve sebeb-i ḥamlleri ancaḳ ol cezīrede olan bir nehrdir ki bi'l-ḫāṣṣa ol ṣuda ḳuʿūd ile ẕāt u nefslerine ḳuvvet-i*

[539] Meryem'in hikayesini duyarsan Alan Koa'nınki ile aynıdır.
[540] baʿżı RMEHP: - T
[541] ü RTMEP: - H
[542] Ḥażret RTMEP: - H
[543] Burç kuşağı gündüzleri düzenler.
[544] dā'ire HP: dā'irenin RTME
[545] tenāsülsüz RTMEP: tenāsiz H
[546] muʿāvenetiyle TEHP: muʿāvenetle RM
[547] İşte bu izzet ve ilim sahibi Allah'ın takdiridir. Kur'an, Yâsin sûresi, 38. âyet.
[548] aḳṣā-yı RTMEP: aḳżā-yı H

şehvāniyye-i münʿaḳide ġālibe ve kemāl-î[549] *ẕevḳ ü*[550] *leẕẕetlerinden nuṭfeleri munfaṣıla olup raḥmlerinde ṣūret-i insāniyye münʿaḳide olur. Lākin nuṭfe-i şevher munżama olmadıġından bi'l-cümle mütevellide olan duḫterdir. Bu güne vāḳıʿāt ḳıṣṣa-i Alan Ḳoa'yı muṣaddıḳadır* deyü iṣbāt-ı daʿvā-yı vücūd-ı Sīmurġ u ʿAnḳā ile irtikāb meşaḳḳat-ı sefer-i kūh-ı Ḳāf tekellüfāt ider. *Tecāveza'llāhu ʿan-seyyi'ātihī*[551]. Fi'l-ḥaḳīḳa ḥükemānıñ muḳteżā-yı iḫtilāf-ı ṭabīʿat u mizāc ve iʿtidāl ü imtizācıñ intācından didikleri ve ḥadd-ı ẕātında cenāb-ı Rabb-ı ʿibādıñ iḥāṭa-i ʿuḳūl-i beşerden ḫāric taḥt-ı ḥikmet-i ḫafiyyesinde münderic iẓhār-ı ḳudreti iḳtiżāsı ve kütüb-i fıḳhiyyede ümmü'l-mü'minīn ʿĀyşe[552] *raḍıya'llāhu ʿanhā*dan mervī *el-veledu lā-yebḳa* [12b] *fi'l-baṭni ekṣeru min-seneteyn*[553] kelāmına muvāfiḳ [554]ما نشاء و نقر فی الارحام naṣṣ-ı kerīmine muṭābıḳ olup lākin bu nevʿi vażʿ-ı ḥamliñ bi-ḥasebi'ẕ-ẕāhir vuḳūʿı nādir olmaġla zen-çehre-i[555] ahālī-i endek-şuʿūruñ dehān-ı caʿcaʿa-gūylarına sille-zen-i cevāb-ı müskit olduḳda müşārün-ileyhāya olan ḥüsn-i iʿtiḳād ve ecnās-ı mülūke itdikleri taʿẓīm ü inḳıyāddan nāşī bu maḳāl-i maḥż-ı muḥāle daḫi iʿtimād eylediler. Cehele-i nāsıñ fikr-i[556] fāsidlerince ifrāṭ-ı taʿẓīm ḳaṣd itdikleri mülūk ḥaḳḳında dā'ire-i ḥüsn-i edebden ḫāric elfāẓ-ı rediyyetü'l-maḫāric ile pādişāh-ı ʿālem-penāhıñ żiyā-baḫş-ı cihān olan mihr-i rūy-ı tāb-nākin temāşā ve ẕeheb ü cevherden muʿteber kelām-ı dürer-bārın āvīze-i gūş-ı iṭāʿat ve mānend-i şecere-i ṭūbā sāye-baḫş-ı mefārıḳ-ı bāy u[557] gedā olan ẕāt-ı bī-hemtālarına ilticā ideriz dimek maḳūlesi Türkāne-edāları ʿumūm belvā-yı fetret sebebiyle ehl-i Fürsden baʿżıları dürr-i bahā-i nā-resīde-i mażmūn-ı لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم[558] ve maʿnā-yı gevher-i [559]و لقد کرّمنا بنی آدمی āvīze-i gūş-ı iẓʿān itmeyüp efḍal-i

[549] kemāl EHP: + ve RTM
[550] ü RTMEP: - H
[551] Allah günahlarını affetsin.
[552] ʿĀyşe RTMEP: + ṣıddīḳa H
[553] Erkek çocuk karında iki seneden fazla kalmaz.
[554] Dilediğimizi rahimlerde tutarız. Kur'an, Hacc sûresi, 5. âyet.
[555] çehre HP: cebheze-i RTME
[556] fikr RTMEP: - H
[557] u RTMEP: - H
[558] Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Kur'an, Tin sûresi, 4. âyet.
[559] And olsun ki biz, Ademoğlunu şeref sahibi kıldık. Kur'an, İsrâ sûresi, 70. âyet.

maḫlūḳāt olan ṣāḥib-i nefs-i nāṭıḳayı cemādātdan aḥsen olmaḳ[560] ḫayāliyle Keyūmerṯ iki şecer-i müntehādan ḥāṣıl yāḫud mānend-i giyāh-ı zemīnden nābit olmaġla rütbe-i salṭanata vāṣıl[561] oldı. Didikleri gibi zümre-i Etrāk daḫi Nayman ḳabīlesi re'īsi olan Aytac[562] Buka daḫi bir[563] şecerden ḥādiṯ ve[564] ḳabā'il-i Moġol'dan Ḳorulas ḳabīlesi ḥākimi Ḳorulas[565] nām şaḫṣ-ı nā-sipās[566] kūze-i zerden mütekevvin[567] oldı. Didikleri gibi püserān-ı hem-zād-ı Alan Ḳoa'nıñ daḫi mest-i nārdan mütevellid olmasına iʿtiḳād eylediler. Bu ḥādiṯe-i ʿacībe evāḫir-i salṭanat-ı benī Ümeyye'de ẓuhūr iden ṣāḥib-ḫurūc Ebū Müslim Mervezī'niñ[568] ṭulūʿı eṯnāsında vāḳıʿa olup miṯāl-i ʿalāmet-i semāviyye meşhūr u ʿālem-gīr oldı. Buzencer Zay-huz[569] ve Zay-şaḫaẕ[570] ile rivāyet olunup[571] mezbūr kendi ʿaṣrına ḳıyās ile pādişāh-ı kām-kār ve ebnā-yı cinsi miyānında ṣāḥib-i miknet ü ḳudret olup ḫān-ı ḫānān maʿnāsına *ḳaan* laḳabıyla şöhret[572]-şiʿār idi. Nesl-i Niruniyeden Ardaġ Ḳayḳı[573] ḳabīlesi Burḳun Ḳayḳı ve Salciut ṣınıfı Yusḳun Salci'e müntehī olup ammā sitāre-i Yemānī ve cihān-keş olan necm-i Cengiz ve[574] ḫavāḳīn-i Etrāk āteşgede-i Buzencer'den muḳtebis[575] ü lāmiʿ ve rābıṭa-i rū-i ḳahḳarī ile müşārün-ileyhe rāciʿdir. Faṣl-ı rebīʿ-i şebāb-ı Buzencer zamān-ı ḫarīf-i **[13a]** meşīb ü inḥiṭāṭa müncerr olup şecere-i vücūdı dendān-ı erre-i dehrden[576] zaḫm-ḫūrde-i ʿadem olduḳda ṣemere-i fu'ādı[577] Buḳa Ḫān gülşen-sarāy-ı ḥükūmete şāyān görilüp anıñ daḫi ḫāne-i ʿayş nüzūl-i tegerk-i ābile-i merg ile mā'il-i indirās olıcaḳ püseri Tümene cā-nişīni oldı.

---

[560] olmaḳ RTME: olmamaḳ HP
[561] vāṣıl EHP: dāḫil RTM
[562] Aytac RTMEP: Aytaḥ H
[563] daḫi bir RMHP: bir daḫi T, bir E
[564] ve RTMHP: - E
[565] Ḳorulas RTMEH: Ḳolas P
[566] nā-sipās RTMEP: esnās H
[567] mütekevvin RMEP: meskūn T, mütevekkūn H
[568] Mervezī'niñ RTMEP: Mervī'niñ H
[569] زای هوز RTMEP: زای هو H
[570] زای شخذ RTME: ذال شخذ H, ذال تخسذ P
[571] olunup RTMHP: olunur E
[572] şöhret RTMEP: - H
[573] Ḳayḳı RTME: - HP
[574] **Derkenar** Buzencer cedd-i nühüm-i Cengiz TMEH: - RP
[575] Buzencer'den muḳtebis RTMEP: Buzencer ibn ḳays H
[576] dehrden RTMEP: zehrden H
[577] **Derkenar** Buḳa heştüm-i cedd-i Cengiz TMEH: - RP

[**Derkenar: Tümene**][578] Arż-ı münbit ṣulb-i Tümene'den ṭoḳuz ʿaded nihāl-i berūmend veled ser-zede-i ʿarṣa-i vücūd olup henüz ḳadd-ı bālā-yı ser ü endāmları resīde-i derece-i bülūġ u şebāb olmadın bīḫ-i naḫl-i ḥayāt-ı Tümene[579] bī-irża-i merg ü fenā iʿdām u ifnā[580] idicek māderleri olan Moġolun[581] nām ḫātūn vefret-i āb u ʿalef ile leṭāfet-meşḥūn olan Anuş Erkin didikleri kūh-ı meşhūr pīrāmeninde terbiye-i nev-nihāl-i veled ve īrād-ı ḥelāl-i kesb-i yed ile ḫoş-nişīn-i nişīmen-i ḫaḍrā-yı ḳanāʿat olduḳları eṣnāda kuran ki her kuran elf-i resmiyye-i ġayr-ı maḳrūne[582] ile kendülerin gezend-i aʿdādan ṣıyānet ü taḥaṣṣun içün ḥiṣār u ḳalʿa-vār dā'iren-mādār vażʿ-ı dūde vü[583] gerdūne iden merd-i hezārdan ʿibāretdir. Dürlükin ḳabīlesine mensūb yetmiş ʿaded kuran sāḥil-i nehr-i Kürilde[584] evḳāt-güẕār idiler. Ḫıṭāyyān ile münʿaḳide olan yaḫ-beste-i bürūdet-i ʿadāvetleri muḳteżāsı iʿmāl-i edevāt-ı[585] ḳıtāl ve iġāre-i mevāşī vü emvālden dest-keşīde-i ferāġat olmadıḳlarından nāşī bir defʿa ḳavm-i Ḫıṭāyyānıñ ṣeverān-ı āteş-i ʿadāvetleri muṣādif-i zamān-ı feverān-ı nehr-i Kelüran olmaḳ taḳrībi ile mānīʿ-i taḳarrüb ve ḥāciz-i teḳābül teżādd olıcaḳ ḳavm-i Celāyirān-ı endek-iẕʿān tekye-i āb-ı bī-ṣebāta ittikāʿ idüp taṣfīḳ-i dest-i ḳahḳahā-yı cāhilāne ile dehān-ı istihzāyı bāz ve zebān-ı nefrīn ü düşnāmı dirāz idicek ṣadā-yı bī-āheng-i müzāḥeleri bāʿiṣ-i ḥareket-i tār-ı berbaṭṭ-ı ḥamiyyet-i cāhilāne-i Ḫıṭāyyān olmaġla ḫaşeb ü[586] ḳaṣabdan maʿberler iḥdās idüp ġayr-ı me'mūl[587] nehr-i mezbūrı ʿubūr ve ḫ̆āb-ālūd-ı ġaflet olan ekṣer-i Celāyirānı müdemmer ü maḳhūr eylediklerinde dest-i ġadr-ı düşmenden

Mıṣraʿ

اگر خواهی سلامت در کنارست[588]

[578] **Derkenar** Tümene RTMEH: - P
[579] Tümene RTMEP: + ʿarṣa H
[580] iʿdām u ifnā RTMEP: - H
[581] مغولون
[582] ġayr-ı maḳrūne RTMP: ġayr-ı maḳrūbe E, maḳrūne H
[583] vü RMEHP: - T
[584] کورلده RTME: کورنده HP
[585] edevāt RTMHP: + ve E
[586] ü RTMEP: - H
[587] me'mūl EHP: mā emvāl RTM
[588] Selamette kalmak istersen kenarda dur.

esb-i ḥalīʿü’l-ʿiẕār-ı firārī ile taḫlīṣ-i girībān-ı cān[589] iden baḳıyyetü’s-süyūf olan ḳavm-i girīḫtegān evlād-ı Tümene’niñ me’men ü meskeni olan kūh-ı Anuş dāmenine teşebbüs idüp fıḳdān-ı zād u nāndan nāşī hemyān-ı ẕıḳ-ı miʿdeleri ḫālī olmaġla maraż-ı cūʿ-ı kelbīleri heyecān idicek devā-yı bīḫ-i nebāt ile müdāvā-yı ʿarż-ı gürisnegī içün ol ser-zemīni merʿā-yı güẕār gibi berkende vü raḫne-dār itdiklerini zevce-i Tümene muʿāyene idicek

Naẓm

[13b] که نه یادگار گرامیٔ من

که هستند فرزند نامیٔ من

درین دشت هر وقت بازی کنند

بروز نشاط اسب تازی کنند

چو پر رخنه گردید میدان شان

چه کوته بود حال یکران شان[590]

sürūdı ʿūdī ile mıṭraḳa-zen-i defʿ ü iḫrāc olıcaḳ üftāde-i ṣaḥrā-yı ḥizy ü ḫiẕlān olan[591] ḫargele-i bī-ser ü sāmānıñ ḫarmen-i ṣabr u inṣāfların āteş-i ḥiddet ü ġażab iḥrāḳ itmekle zen-i maẓlūmeniñ sürādıḳ-ı ḥayātın ḥarḳ u mezḳe cesāretlerinden ġayrı evlād-ı Tümen’e aḫẕ-ı ṣār-ı māder ider deyü anlarıñ daḫi çerāġ-ı ʿayş u ṭarabların iṭfā içün kibr ü kīn ile müteraṣṣıd u der-kemīn olduḳları maḥalle ġāfilen vürūd idicek pīrehen-i vücūdların ālūde-i ḫūn-ı laʿl-gūn eylediklerinde Cengiz’iñ cedd-i heftümi ve [**Derkenar: Ḳaydu Ḫān**][592] ümerā-yı Moġol’dan Ḳara Noyan dūdmānınıñ esāsı olan Ḳaydu Ḫān’ıñ nām-ı ḫuceste-encāmı saṭr-ı defter-i merg ü ḳażāda muḳayyed olmamaġla sā’iḳ-i[593] taḳdīr ʿammī-zādesi Maçin Ḫān’ıñ duḫterin tezvīce sevḳ itmegin miyān-ı iḫvānda mevcūd olmayup ḥüsn-i Yūsuf-rūḫı üftāde-i çāh-ı hevl-nāk-i helāk oldı. Zen-pederi olan Maçin Ḫān muʿāṣırı miyānında ṣāḥib-i ḳudret ü şān olmaġın fiʿl-i şenīʿ-i ḳatle iṭāle-i dest-i

[589] cān RTMEP: - H

[590] Benden kalanlar değerli yadigarlarım değil benim meşhur çocuklarımdır. Ne zaman bu ovada oynayıp neşeli günde ata binerlerse, ata bindikleri meydanlarda sıkıntı ortaya çıkar ve onların huzurları kalmaz.

[591] olan TMEP: - RH

[592] **Derkenar** Ḳaydu Ḫān RTMEP: - H

[593] sā’iḳ RTMEP: sā’iḳa H

ḫūn-rīzi iden ġadr-āyīnden aḫẕ-ı ṣāra miyān-bend-i şemşīr-i intiḳām-ı ġayret olup kelānterān-ı Celāyirāna vefd-i sefīr eyledikde ʿumūm-ı ḳabīle ḫuṣūṣ-ı levṣ-i irāḳa-i demden dāmen-i taʿalluḳ u irādelerin āb-ı maʿẕeret ü teberrā vü inkār ile şüst ü şūy idüp dest-i taʿarruż u cür'eti iṭāle-i gencīne-i gevher-i girān-ḳadr-ı rūḥ iden yetmiş nefer küşteniīlerdir deyü bedel-i diyet-i ḳasāme[594] ḥużūr-ı ḫān-ı müşārün-ileyhe irsāl eylediklerinde ol daḫi ḳāʿide-i Moġol üzre pīşānī-i cerā'im-i nişānelerine mekvī-i āhen-i pertāb ile[595] mānend-i nişān-ı güvāh-ı dürūġ-gūy tamġa-yı bendegī ṭabʿ itmegin her biri zen ü eṭfāl ve mevāşī vü eşḳāl ile baṭnen baʿde baṭnın zīr-i silsile-i ẕüll-i esīride müşārün-bi'l-benān-ı ḥaḳāret olurlar. Be-ḥükm-i taḳdīr yarlıġ-ı ḥükūmet nām-ı Ḳaydu Ḫān'a tasṭīr olunduḳda metāʿ-ı girān-bahā-yı terfīh-i aḥvāl-i raʿiyyete beẕl-i naḳdīne-i himmeti iḳtiżāsı ẓıll-i rāyāt-ı ʿadl-iltivāsına sipāh u[596] fuḳarā cemʿiyyet itmegin ḫāric-i ḥīṭe-i ḥükūmeti olup pā-zede-i düşmen-i ġaddār olan nehr-i Kelüran māverāsında ḳurā vü ḳaṣabāt iḥdāṯ ve bilād-ı keşīreyi maʿmūr eyledi. Ḳaydu Ḫān dest-keşīde-i ḳayd-ı ḥayāt olduḳda[597] Baysunġur ve Ḥarḳe Lenküm[598] ve Ḫarcin[599] nām üç püseri miyānında velīʿahdı **[14a]** olup baʿżı müverriḫīn ḳavlince [**Derkenar: Baysunġur Ḫān**] Cengiz ile Emīr Timurleng-i Küregān cedāvil-i silsileleriniñ menbaʿı olan Baysunġur'uñ[600] āb-ı sepīd-i yarlıġ-ı ḥükūmeti arż-ı vāsiʿ-i Türkistān'da cārī anıñ daḫi mā'ü'l-ḥayāt-ı şānı ġıyābetü'l-cübb-i[601] ʿademde mütevārī olıcaḳ püseri Tümene meşʿal-i salṭanatı fürūzān eyleyüp münferiden yedi nefer veled ve zen-i dīgerden Ḳabul ve Ḳaçulı nām[602] iki hem-zād ile müstesʿad oldı ki Cengiz baṭn-ı ṣāliṯde Ḳabul'a vāṣıl ve Emīr Timur sekizinci mertebe Ḳaçulı'ya mütevāṣıldır. Baysunġur püseri[603] Ḥarḳe Lenküm'üñ[604] veled-i şehbāzı hemīḳā ṣaḥrā-neverd-i ṣayd u şikār iken üftāde-i pençe-i ḳartal-ı Ḫıṭāyyān olup

[594] ḳasāme RTMP: ḳatāme EH
[595] ile RTMEP: - H
[596] u HP: - RTME
[597] olduḳda RTMEP: olunduḳda H
[598] خرقه لنكوم
[599] خارجين
[600] Baysunġur'uñ TMEP: Baysınġur'uñ R, Basunġur H
[601] ġıyābetü'l-cübb EHP: ʿināyetü'l-cübb RTM
[602] nām RTMEP: - H
[603] püseri TMEHP: - R
[604] Lenküm'üñ RMEHP: Yenküm'üñ T

ḫānları olan Altan dīvānına iḥżār olunduḳda dil-i āhen-i ḫān-ı Ḫıṭāy'da merkūz ve ābā vü ecdād-mānde olan nār-ı ḥıḳd u kīni āteş-zene-i ġażab-ı lemʿa-i[605] şerāre-rīz[606] ü bedīd itmegin

Naẓm

چنانش بچوبین خری بر بدوخت
که مسمار فولاد را دل بسوخت
بزاری و خواری بر ان خر بمرد
زدست جفای جهان جان برد[607]

mismār-ı ḥadīdi ile vażʿ-ı bām-ı bālā-yı çārmīḫ-i ḫāne-i siyāset itmegin tecdīd-i köhne-i dārü'n-nedve-i buġż u kīn içün tehyi'e-i edevāt-ı ḳıtāl eyledi. [**Derkenar: Rü'yā-yı ʿacībe**]

Rü'yā-yı ʿacībe

Çādır-ı küḥl-fām-ı ẓalām-irtisām şām-ı ʿālem ü ʿālemiyāna sāye-güster olduḳda Ḳaçulı Bahādır daḫi āvīḫte-i çeşm-i cihān-bīni[608] olan zīr-i sitāre-i ḫᵕābdan nāẓır-ı menāẓır-ı ʿālem-i maʿnā olmuş idi ki üç ʿaded kevkeb mānend-i māh-ı naḫşeb müteʿāḳiben çāh-ı ceyb-i Ḳabul'dan ḫurūc ve cānib-i semāya ʿurūc itdikden ṣoñra naẓīr-i mihr-i münīr bir sitāre-i żiyā-baḫş u ʿālem-gīr ufḳ-ı girībānından ṭāliʿ ve lemʿa vü nūrı aḳṭār-ı cihāna sāṭıʿ ve pīrāmeninde nev-be-nev ṭulūʿ iden kevākibāndan istifāde-i nūr u żiyā iderdi. Henüz eṣer-i lemʿaları bāḳī iken derīçe-i müşāhedeyi bend ve dervāze-i yaḳaẓayı güşād idicek

Mıṣraʿ

Bu vāḳıʿa-i ḫūbī[609] muʿabbir-i ḥüsn ister

[605] lemʿa RTME: - HP
[606] şerāre-rīz RHP: rīz E, - TM
[607] Onu tahtadan bir eşeğe öyle sıkı bağladı ki, çelik çivi onun durumuna acıdı. Rezil ve aşağılayıcı bir şekilde eşeğin üzerinde dolaştırılırken ölüm onun için kurtuluş oldu.
[608] cihān-bīni RTEHP: nebīni M
[609] ḫūbī RTMEP: ḫᵕābī H

kām-ı istiʿcāli ile pederi[610] Tümene Ḫān pīş-gāhında ʿarż-ı tuḥfe-i nādiretü'l-vuḳūʿ-ı rü'yā eyledikde pīr-i sāl-ḫūrde beşāret-ḫᵛān-ı neşāṭ olup *evvelā ḫıṭṭa-i zemīn-i Tūrān'da*[611] *evlād-ı Ḳabul'dan üç nefer ḫānıñ kevkeb-i salṭanatları lāmiʿ baʿdehū bi-emri Fāliḳi'l-ışbāḥ ve fürūzende-i çerāġ-ı mışbāḥ ol ḫānedāndan bir āteş-pāre ẓuhūr idüp eṯer-i lemʿası aḳṣā-yı bilād-ı şarḳ u ġarba resīde olacaḳdır* deyü te'vīl ü taʿbīr idüp bu ḫaber-i cifr-i maʿnevīye miyān-bend-i iʿtiḳād-ı ṣaḥīḥ olmaġla[612] ḫātem-i ḥükm ü salṭanat enāmil-i iḳtidār-ı Ḳabul Ḫān ve baṭnen baʿde baṭnın evlād u aḥfādına müsellem **[14b]** Ḳaçulı ve ẕürriyyātı bālā-yı zeyn-i zerrīn[613]-rikāb-ı esb-i sipeh-sālārīde ṯābit ü rāsiḫ-dem olmaḳ üzre ḳalem-i Dīneverī ile ʿahd-nāme taḥrīr ve be-resm-i Moġol tamġa-yı sürḫ ü kebūd ile[614] ṭabʿ[615] ve ḫazīne-i ḥıfẓ u emānīlerine vażʿ idüp düstūrü'l-ʿamel eylediler. [**Derkenar: Tümen Ḫān, Ḳabul Ḫān**][616] Tümen Ḫān naḳş-ı ber-āb-ı bī-ṣebāt-ı[617] dehrden imāle-i çeşm-i taʿalluḳ idicek ḳurretü'l-ʿaynı Ḳabul Ḫān nāẓır-ı emānet-i ḥükūmet ve Ḳaçulı Bahādır rākib-i maṭiyye-i sipeh-sālārī ve dest-nihāde-i ḳabża-i şemşīr-zeni olmaġla tenfīẕ-i ḥükm-i vaṣiyyet eylediler. Binā'en-ʿaleyh Emīr Timur nesl-i Ḳaçulı'dan olmaḳ iddiʿāsıyla rāyāt-ı baġy u ḫurūcun efrāşte-i bām-ı tecebbür ü iḫtişām ve dest-i taʿarrużun iṯāle-i mefārıḳ-ı umūr-ı enām eyledigi eyyāmda silsile-i mülūk-i selāṭīne münselik olmayup *emāret*[618] ʿunvānıyla şöhret ve ebnā-yı Ḳabul'dan bir bergeşte-rūzgāra bilā-taʿarruż ḥall ü ʿaḳd şekl-i bī-rūḥ-ı dīvār gibi derūn-ı ḫayme-i sefer ü ḥażarda ancaḳ ḫānlıḳ levn-i būḳalemūnıyla ṣūret virdigi keşīde-i ṣaḥīfe-i taḥrīr olsa gerekdir. El-ḥāṣıl Ḳabul Ḫān mesned-nişīn-i[619] ḥükūmet olduḳda ḥasbe'l-ḳudret[620] mesāʿī-i cemīle-i[621] ʿadl ü dād ile ebnā-yı cinsinden ser-firāz[622] olmaġla raʿiyyet-perver

[610] pederi RTME: - HP
[611] Tūrān'da RTMEP: + olan H
[612] olmaġla RTMEP: olmaġa H
[613] zerrīn RTMHP: - E
[614] ile TMEHP: - R
[615] ṭabʿ RTMEP: - H
[616] **Derkenar** Tümen Ḫān, Ḳabul Ḫān RTMEH: - P
[617] bī-ṣebāt TMEHP: bī-ṣebāb R
[618] emāret RTMEP: ʿimāret H
[619] nişīn RTMEP: - H
[620] ḳudret RTMEP: ḳudūre H
[621] cemīle-i RTMEP: cümle-i H
[622] ser-firāz RTM: ser-efrāz EHP

maʿnāsına *Yalıncak*[623] laḳabıyla mümtāz oldı. [**Derkenar: Vaḳʿa-i Ḳabul Ḫān bā-pādişāh-ı Ḫıṭāy**]

Ẕikr-i daʿvet-kerden-i pādişāh-ı Ḫıṭāy Ḳabul Ḫān-rā be-cānib-i Ḫod

Fermān-dih-i ḫıṭṭa-i Ḫıṭāy olan Altan ile Ḳabul Ḫān miyānında rişte-i maḥabbet münʿaḳid ü üstüvār ve ārzū-mend-i rü'yet-i dīdār olmaġla midād-ı ḥubb u[624] vedād ile nāme-i daʿvet taḥrīr ve hediyye-i girān-bahā-yı şīrīn-güftār ile[625] vefd-i sefīr itmegin Ḳabul Ḫān pāy-ı ʿazīmetin vażʿ-ı rikāb-ı icābet idüp zamān-ı ḳalīlde ḳadem-nihāde-i mihmān-ḫāne-i Ḫıṭāy olduḳda Altan daḫi levāzımāt-ı mihmān-dārīde beẕl-i naḳdīne-i ḳudret ve tertīb-i bezm-i muʿāşeretde ṣarf-ı vücūd-ı himmet idüp cām-ı gītī-nümā-yı mücellā-i ṣabūḥī-dem ġabūḳa ve esb-i ḳadeḥ-i rāḥ-ı muṣallā vü murtāḥ ġabūḳa keyf-i ḥāl-i ṣabūḥa resīde iderler idi. Egerçi Ḳabul Ḫān mekr ü ġadr-ı Ḫıṭāyyāndan mest-i şʿir olmaġın furṣat-yāb-ı ḫurūc-ı ḫāne-i ʿişret olduḳça enāmil-i taḥrīk ile iḫrāc-ı mevādd-ı rediyye-i ümmü'l-fesād iderdi. Ammā bir şeb Ḳabul Ḫān-ı teng-ẓarf u tīz-meşreb[626]

Beyt[627]

Kendiñ yeñemezsin bilürem meşrebüñ ey dil
Nūş-ı meye āġāz idicek az idemezsin

naġme-i şīrīn-edāsıyla sāḳ-ı sīmīn-i sāḳī-i[628] gül-çehreden neş'e-i bāde-i ḥamrā ile çekīde olan ḳaṭarāt-ı ʿaraḳ-ı ṭarab-efzūn-ı pey-der-pey ile dā'ire-i ʿaḳl u idrākden bīrūn olup **[15a]** *küllü ina' yetereşşeḥu bi-mā fīhi*[629] muḳteżāsınca sifāl-i köhne-i ʿadāveti

---

[623] یالنجک
[624] u RTEHP: - M
[625] ile RTMEP: - H
[626] tīz-meşreb RTMHP: - E
[627] beyt RTMHP: naẓm E
[628] sāḳ-ı sīmīn-i sāḳī-i RTMEP: sāḳī-i sīmīn H
[629] Küp içindekini sızdırır.

endāḫte-i meydān-ı maḥabbet idüp idāre-i[630] aḳdāḥ-ı müşācere-i bī-meze[631] ve rīş-i sepīd-i Altan'a iṭāle-i dest-i istiḥḳār[632] itmekle sebū-şiken-i ʿarż u[633] vaḳār olduḳda

Beyt

چو التان خرد مند و هشیار بود
فرو خورد خشم[634] و تحمّل نمود[635]

ḳuvve-i hāżıme ve ḫande-i zehr-ālūdı ile hażm idüp irtesi ḫumār-ı peşīmānī bāʿiṯ-i derd-i ser-i mihmān-ı ḫānī olmaġla ʿöẕr-āver-i evżāʿ-ı nā-pesend ve recā[636]-cūy-ı iẕn-i ʿavd-ı beled olmaġın ḥaḳḳ-ı mihmāniyye mürāʿāt ile icāzetde ʿavdet ve Ḳabul Ḫān bilā-mekṯ ü ārām müteveccih-i cānib-i maḳṣūd olduḳdan ṣoñra muḳarrebān-ı ḫān-ı Ḫıṭāy-ı māder-be-ḫaṭālar

Naẓm

که او را چرا زنده کردی رها
چه نیکی طمع داری از اژدها[637]
گرت دشمنی چون قبل خان بود
گرش زنده ماند پشیمان شود[638]

tārzenesiyle ḳānūn-ı ġażab u ḥiddetin taḥrīk ile seng-endāz-ı taḳrīʿ ü teşcīʿ olmalarından nāşī der-ʿaḳab yed-i ḳudret-i Rabb-ı ḳadīr ile ṣūret-yāb-ı vücūd olan binā-yı zindegānī-i Ḳabul'ı hedm ü taḫrīb ve emr-i aḫẕ u taʿḳībe me'mūr itdigi ādemleri resīde olmayup esb-i[639] nā-fercām-ı ye's ü ḥırmān ile imāle-i ġaddār-ı ricʿat ve Ḳabul Ḫān daḫi kümeyt-i sürʿat birle vāṣıl-ı ḥışn-ı ḥaṣīn-i selāmet oldıġından bir iki sene mürūrunda cihāt-ı sitt-kişver-i ḳalb-i Ḳabul'ı maʿmūr u ābād iden altı nefer evlādından

---

[630] idāre-i RTMP: - EH
[631] bī-meze RTMH: + bī-idāre EP
[632] iṭāle-i dest-i istiḥḳār RTMHP: dest-i ḥaḳāreti iṭāle E
[633] u RTMEP: - H
[634] خشم MEHP: چشم RT
[635] Altan akıllı ve uyanık olduğu için öfkesini kontrol edip duruma katlandı.
[636] recā TMEHP: rā R
[637] اژدها EHP: از دادها T, از دها M, اژدها R
[638] Niye onu öldürmeden bıraktın, ejderhadan nasıl hayır beklersin. Kabul Hân gibi bir düşmanın varsa onun yaşamasına pişman olursun.
[639] esb RTMEP: - H

revnaḳda şehr-i ḥüsn-ṣūret ve zīnet-efzā-yı mülk-i nīk-sīret olan Okin Buḳaḳ[640] nām veled-i ḳażā-iltiḥāḳı ṣayd u şikār ḳaydı ile geşt ü güẕār-ı ṣaḥrā vü vādī ideriken bādī-i ẓulm olan eyādī-i Tatar-ı Ḫıṭāyyāna giriftār olup ḥużūr-ı Altan'a irsāl eylediklerinde ولا تزر وازرة وزر اخرى[641] maʿnā-yı şerīfinden ġaflet idüp bilā-te'ḫīr ü imhāl mānende-i hemīḳā keşīde-i çār-mīḫ-i miḥen ü belā[642] itmekle cerā'im-i güẕeşte-i Ḳabul Ḫān'a muḳābele eylediginden çoḳ zamān mürūr itmedin āb-gīr-i zindegānī-i Ḳabul Ḫān girdāb-ı ecel-i ḥatfe enfihīde mütevārī olıcaḳ birāderi Ḳuyla[643] cā-nişīni olup ḫān-ı müşārün-ileyh müşārün-bi'l-benān-ı ḥamiyyet ü ġayret oldıġından nāşī lemʿa-i āteş-i furḳat ʿamm u ḫ͡ṣīş-i ḫānumān-sūz-ı cān-ı ḫān-ı dil-rīş olmaġla

Mıṣraʿ

که دل بست بر جنگ و کین خواستن[644]

āvāzesiyle ṭurre-zen-i ṭabl-i ḥareket olup

Naẓm

زشاه و سپاه و خطا و تاتار
بر اورد انگه بمرد دمار
که ایشان بکشتند بوقاقرا
همان همعنان شاه آفاقرا[645]

[15b] merṣiyesin vird-i zebān-ı ṣubḥ u şām ve aḫẕ-ı girībān-ı intiḳāma teşmīr-i sāʿid-i ihtimām itmegin eṣnā-yı ceng ü sitīzde seḥāb-ı nuṣret ru'ūs-ı muʿasker-i Ḳuyla üzre maṭar-engīz olup gülistān-ı āmāli tāze vü reyyān ve berg ü bār-ı vaḳār-ı Altan ḍarb-ı[646] bād-ı ḫazān-ı tīġ ü sinān ile fersūde vü perīşān oldıġından çoḳ zamān mürūr itmeyüp

---

[640] اوكين بوقاق

[641] Kendi günah yükünü taşıyan hiç kimse, bir başkasının günah yükünü taşımaz. Kur'an, Enam sûresi, 164. ayet.

[642] belā REHP: bilād TM

[643] قويله

[644] Savaşmayı ve intikam almayı kafasına koydu.

[645] Şâh dostu olan Bukak'ı öldürdükleri için şah ve ordusundan ve Hıtay ve Tatarlardan intikam aldı.

[646] ḍarb RTM: te'ṣīr EHP

Ḳuyla daḫi rāh-ı ʿademe revān olduḳda [**Derkenar: Bartan Ḫān**][647] birāderi Bartan bin Ḳabul serīr-i ḥükūmete iclās ve ol eṣnāda Ḳaçulı Bahādır rākib-i maṭiyye-i fenā olmaġın ḳabā-yı sīmīn-girībān-ı sipeh-sālārī Ḳaçulı püseri İrdemci Barlas'ıñ dūş-ı iḳtidārına ilbās olunup Bartan Ḫān cesāret ü cür'et ile ser-efrāz-ı aḳrān olmaġın *bahādır* laḳabıyla müşārün-bi'l-benān oldı. Bartan ve İrdemci Barlas'ıñ kāse-i leb-rīz-i şerāb-ı neşāṭ-baḫş-ı ḥayātları ḍarb-ı dest-i hādimü'l-leẕẕāt ile ḫurd u şikest olıcaḳ [**Derkenar: Piṣüge Ḫān**][648] Piṣüge Ḫān basṭ-ı ferş-i ḥükūmet ve Suġen Çeçen ibn İrdemci pīşe-i tīġ-zenlikde iẓhār-ı mahāret eyledi. Müşārün-ileyhiñ ismi yalñız Suġen iken vefret-i ʿaḳl u kiyāset ile maʿrūf olmaġın ʿāḳıl u reşīd maʿnāsına olan *çeçen* lafẓıyla mevṣūf oldı. Bu iki[649] merd-i kārzār müteʿāżid u hem-zebān olmaġla zamān-ı ḳalīlde şuḳḳa-efrāz-ı şeḳā vü ḫilāf olan ḳabā'il ü ʿaşā'iriñ çūb-ı ʿalem-i celādetlerin şikest ve bir defʿa maṭiyye-süvār-ı nuṣret imāle-i ligām-ı ʿavdet idüp Dilun Yalduḳ[650] nām mevżiʿde ḫaṭṭ-ı raḥl-i istirāḥat eyledigi zamān -ki beş yüz ḳırḳ beş senesi ve ʿām-ı ḫūkidir- şerāre-rīz-i sitīz-i Cengiz-i ʿālem-sūz Piṣüge Ḫān menkūḥası Alun Ḫātūn kānūn-ı raḥminden ʿulüvv-endāz-ı ʿālem-i vücūd oldıġı sāʿat ʿanāṣır-ı erbaʿadan bāda mensūb olan burc-ı Mīzān-ı ṭāliʿ ve sebʿa-i seyyāre daḫi menzil-i mezbūrda vāḳiʿ ve derūn-ı ḳabża-i müştī-i ḫūn-ı[651] füsürde ile memlū olmaġın ʿuḳalā-yı ʿaṣr bād-ı ṣarṣar-ı ḥükūmeti aḳṣā-yı bilād-ı şarḳ u ġarbı lerzīde ve sefk-i[652] dimā-i sükkān-ı cihān itmekle mürġ-i rūḥ-ı ʿibādu'llāhı remīde ider deyü taṭayyur eylediler. [**Derkenar: Tevellüd-i Temuçin mülaḳḳab be-Cengiz sene 545**] Hengām-ı tevellüdünde ʿuẓemā-yı rü'esā-yı Tatar'dan ḫaṣm-ı ḳavī ittiḫāẕ itdikleri Temuçin Ḫān der-bend-i zencīr ḥużūr-ı Piṣüge'ye iḥżār[653] ve mülk ü[654] mālı dāḫil-i ḳabża-i taṣarruf u temellüki olmaġla kemāl-i sürūrundan nāşī veled-i nev-ẓuhūrına *Temuçin* nāmını taʿyīn eyledi. Ḳaçulı evlādından ol ʿaṣrda sipeh-sālārı bulunan Suġen

[647] **Derkenar** Bartan Ḫān RTMEP: - H
[648] **Derkenar** Piṣüge Ḫān R: Piṣüge peder-i Cengiz TMEHP
[649] bu iki RTMEP: - H
[650] دیلون یالدوق RTEHP: دیلو یالدوق M
[651] ḫūn TMEHP: çün R
[652] sefk RTMP: + ve EH
[653] iḥżār RTMEP: iḥṣār H
[654] ü RTMEP: - H

Çeçen **[16a]** ḫ͟ʷāb-ı maʿhūdı Ḳaçulı'yı der-miyān idüp sitāre-i müte'aḫḫir ü[655] ʿālem-gīr işbu püser-i bī-naẓīrdir deyü tefe'ül-ḫ͟ʷān-ı tebşīr ü sürūr oldılar. Ol zamān re'īs-i müneccimīn olan Enverī Evḥadüddīn kevākib-i sebʿa-i burc-ı Mīzān'da ictimāʿ itdigi *falān sāʿatde*

Mıṣraʿ

كما تحرك سطح البحار[656] من عصف[657]

belā-yı ṭūfān-ı ʿādī yād itdirir. Bād vezān olmaġa delīldir deyü iddiʿā ile ḥükm iḫrāc itmegin ekṣer-i ehl-i Baġdād ḫaber-i maḥż-ı ẓann-ı nücūmiyyeye yaḳīnen iʿtimād idüp temevvüc-i deryā-yı ġażab-ı İlāhiyyeden emīn olmaḳ içün zīr-i zemīnde der-kemīn olurlar. Yevm-i maʿhūdda bād-ı ṣarṣar degel-i berg ü giyāhı taḥrīk idecek rūzgār ẓuhūr itmiyecek menāreleri şümūʿ u ḳanādīl ile tezyīn ve şuʿarā-yı ʿaṣr

Ḳıṭʿa

کفت انوری که از جهت بادهای سخت

ویران شود عمارت و کرنیز بر سری

در[658] روز حکم او نوزیدند هیچ باد

یا مرسل الرّیاح تو دانی و انوری[659]

maḳūlesi işʿār-ı müzāḥe-şiʿār ile naḳd-ı vaḳtlerin maṣrūf-ı hicv-i müneccimīn eylediler. Baʿde zamān Cengiz esb-i bād-pāy-ı şiddet-i ḫurūc ile şarḳdan ġarba ḥareket ve taḫrīb-i bilād-ı cihāna ʿazīmet idüp ve tevellüd-i Cengiz yevm-i maʿhūda teṣādüf itmekle rīḥden murād muḫarrib-i bilād olan ẕāt Temuçin'dir deyü tesliyet-baḫṣ-ı ḳulūb-ı dürūġ-gūyān oldılar. ʿAḳab-ı tevellüd-i Temuçin'de yine kendi māderinden Cuci Ḳasar ve Ḳaçiun[660] ve Danced[661] nām üç nefer birāderi ḳadem-nihāde-i ʿarṣa-i zemīn ve Cuci ziyāde ceng-

[655] ü RTMEP: - H

[656] بحار RTME: بحر HP

[657] Nasıl ki şiddetli rüzgarla denizin yüzeyi dalgalanırsa.

[658] در TEHP:و RM

[659] Enverî dedi ki, sert rüzgarlardan dolayı insanların başına evler ve konaklar yıkılır. Ey rüzgarları gönderen, sadece sen ve Enverî onun hüküm gününde hiçbir rüzgarın esmediğini bilirsiniz.

[660] قاچیون

[661] دانجد

cūy u dilīr olup şīr-i jiyān ve pīl-i demān ile[662] bi'd-defaʿāt muḥārebe ve ġalebesi ẓuhūr itmekle *esed* maʿnāsına *ḳasar* laḳabıyla meşhūr oldı. Mürūr-ı dehr-i pür-ḳahr ile peder-i Cengiz olan Pişüge ve sipeh-sālārı Suġen Çeçen pā-zen-i ālāyiş-i dārü'l-miḥen olduḳda Temuçin henüz şehriyār-ı kişverçe-i kūdek-i[663] ṣabā ve yeke-süvār-ı esb-i çūb-ı luʿb u ġınā olup ʿakīde-i sükkerin ḥall ve ʿaḳd-ı umūr-ı memleket ve ʿilm-i ferāset-i meydān-ı ḥükūmetden bī-behredir deyü

Beyt

سپاه پثوکه همه خیل خیل

باقوام نا بخود کردند میل[664]

mü'eddāsınca ḫuddām u nökerān-ı peder-māndegān rīḥ-i rāyiḥa-i engübīn-i iḥsān ile mānend-i meges ü zenbūr müteferriḳ ü perīşān[665] ve zümre-i bed-ḫ͟ūāhāna mülḥaḳ u hem-ʿinān olduḳlarında Pişüge'niñ zaḫm-ḫūrde-i nīş-āzārı olan eḳārib ü ecānib merhem-i reddü't-terkīb-i merg-i Cengiz ile defʿ-i cerīḥa-i köhne-i derūn itmek ḫūlyāsıyla sinn-i ṭufūliyyetinden ʿahd-ı şebābına degin hezār-bār[666] çāh-ı **[16b]** mehālik ve bī-kerān varṭāta ilḳā[667] itdiklerinde resen-bāzī-i tedbīr ile vāṣıl-ı ser-menzil-i selāmet ve muḥārebe-i pey-der-pey-i kīne-dār ile[668] muḳābele ve keşret-i aʿmālden nāşī ḥabl-i metīn-i re'y-i rezīnine dehen ü żaʿf ṭārī olup ser-i tār-ı kemend-i taʿalluḳı ʿamūd-ı bāb-ı üstüvār-ı ṣıyānet-medāra rabṭ itmek lāzıme-i ḥālinden olmaġla pederi Pişüge ile dīg-i maḥabbetde ḫamīr-i meveddetleri puḫte vü āmīḫte olup

Mıṣraʿ

از و کس[669] در ان عهد برتر نبود[670]

---

[662] ile RTMEP: - H
[663] kūdek EHP: + ve RTM
[664] Pisüge'nin ordusu sürü sürü kendilerinden olmayan kavimlerin üzerine doğru yürüdüler.
[665] ü perīşān RTMEP: - H
[666] bār RTMEP: - H
[667] ilḳā RTMEP: - H
[668] ile HP: - RTME
[669] از و کس RTME: ازین HP
[670] O dönemde bu kişiden daha üstünü yoktu.

māṣadaḳı olan Ong Ḫān'ıñ ẓıll-i rāyāt-ı ḥimāyesine duḫūl murād eyledikde ol daḫi ḥuḳūḳ-ı ḳadīmeye riʿāyet idüp telaḳḳī bi'l-ḳabūl ve muḳaddemen şeref ʿadd itmiş idi. Ong birāderlerinden iʿlā-yı livā-yı ʿadāvet iden Budkin[671] Ḫān muḥārebesinde Temuçin'iñ ṭıynetinde merkūz olan cevher-i şecāʿatın vaż'-ı çār-sūy-ı himmet ve ḍarb-ı gürz-i gūşiş-i dilīrāne ile ḳārūre-i vaḳār-ı aʿdāyı şikest itdiginden zehr-ḫūrān-ı hezīmet mużṭarib ü dil-teng olmaġla üstüḫ̆ān[672]-endāz-firīb oldıġı derende-kilāb-ı Tatar ile resm-i maʿhūd-ı[673] mecūsiyāneleri üzre esb ü gāv u[674] kelbi küşte idüp miṣāl-i kitāb-ı muḥarref ü mensūḫ vaż'-ı yed ve dendān-ı dirāz-ı tīġ ü sinān ile vücūd-ı Ong[675] ve Temuçin'i zaḫm-dār-ı helāk itmek[676] bābında zebān-ı[677] ittifāḳ u ittiḥād ile[678] şarṭ u ʿahd idüp tertīb-i ṣufūf-ı kārzār eylediklerinde ḍarb-ı dest-i çūb-ı himmet-i Temuçin ile ṭabl-i ceng-i ḥarbī-i Ong ṣadā-yı nusret ü ẓafere seyr-āheng olmaġın iʿtiḳād-ı bāṭıllarınca ḥabl-i fersūde-i ʿaḳd ile ʿaḳd-ı lisān u yed ve bārīden-i berf ü bārān maḳūlesi tedārik itdikleri efsūn u[679] efsāneleri ḳuvve-i enāmil-i baḫt-ı Cengiz ile mekşūf u münḥall ve siḥr-i ḥelāl-i tīr-i bārān-ı belā birle niẓām-ı ʿasker-i düşmen muḫtell olmaġla ḳadr-ı[680] menzilet-i Temuçin nezd-i Ong'da berter ve[681] maʿārik-i ḳıtālde saʿy u ḫidmeti meşkūr oldıġı muḳarrebān-ı sebük-maġzān-ı Ong'a girān gelüp ser-i Temuçin'de hevā-yı tasalluṭ(un) ve ʿişyān vezān olmaḳdadır.

Beyt

از هر که دلت ترانه کیرد

او را سبک از میانه کرد[682]

---

[671] بودکین

[672] ḫūrān-ı hezīmet mużṭarib ü dil-teng olmaġla üstüḫ̆ān RTMEP: - H

[673] maʿhūd REHP: + ve TM

[674] u RP: - TMEH

[675] vücūd-ı Ong MEHP: vüḥūd Ong T, vücūd-ı Ong'un R

[676] itmek RTMEP: - H

[677] zebān RH: berbān T, ḳarbān M, yek-zebān E, ter-rebān P

[678] u ittiḥād ile RTMHP: olmaġa E

[679] u RTME: - HP

[680] ḳadr RTMEP: ḳudret H

[681] ve RTMEP: - H

[682] Onu rencide eden herkesi ortadan kaldırır.

mażmūn-ı ġayr-ı vāḳiʿi ile tebūrāk-zen-i nifāḳ olmaḳda püseri Senküm[683] ile ittifāḳlarından ẓuhūr iden ṣadā-yı ḫurūc u şiḳāḳ gūş-ı ḫān-ı muḫtellü'd-dimāġa nā-ḫoş gelmegin

Beyt

چراغیرا[684] که ایزد بر فروزد

هر انکس پف کند ریشش بسوزد[685]

mażmūn-ı āteş-i şerāre-rīzinden iḥtirāz itmeyüp ṣaʿṣaʿa-i tīġ-i ṣārıḳ-ı meşārıḳ-ı[686] pertev-endāz mefārıḳ-ı cebel-i şāhiḳ[687] olmadan lemʿa-i şemʿ-i ḥayāt-ı Cengiz'i bād-zen-i tīġ-i ser-tīz-i [17a] şeb-ḫūn ile iṭfāya berzede-i dāmān-ı ceng ü sitīz olduḳları sırr-ı vācibü'l-ketmi maḥrem-i esrār-ı Ong'dan bir mīr-i kec-tedbīr celb-i ḫᵛāb-ı istirāḥat içün zen-i müseyyebü'l-lisānına ḳıṣṣa-i Būrzī ve kilid-i Efrīdūn bi'se'l-bedel netīce-i Kengac Ḫān-ı lecācı naḳl ü beyān itdigin taḥlīṣ-i cān-ı[688] Cengiz'e bādī olıcaḳ Ḳatlan[689] ve Badi[690] nām iki şehbāz-ı dilīr verā-i perde-i ḫar-gāhdan istimāʿ itdikde bilā-ārām u te'ḫīr miṣāl-i Hüdhüd-i sebük-seyr ordu-yı Cengiz'e[691] şitāb idüp[692] teveccüh-i ʿadū-yı kīne-dārı iḫbār idicek

Beyt[693]

سپهرا تموچین لشکر پناه

بجای دکر برد از ان جایکاه[694]

mefhūmunca ḫayme vü ḫar-gāhın menzilinde ibḳā ile ʿuyūn-ı[695] aʿdāya perde-keş-i iḥtiyāl ve īḳād-ı nār-ı tehvīl-i şīr-firīb ile iġfāl idüp kendileri püşt-dāde-i kūh-ı ṣebāt u

---

[683] سنکوم RT: سکتوم MEHP

[684] چراغیرا TMEHP: خراغیرا R

[685] Allah'ın yaktığı kandili üflemek isteyen kişinin sakalı yanar.

[686] meşārıḳ RTMEP: - H

[687] şāhiḳ RTMHP: sāhiḳ E

[688] cān RMH: ḫān TEP

[689] قتلن

[690] بادی

[691] bādī olıcaḳ Ḳatlan ve Badi nām … Cengiz'e RTMEP: - H

[692] idüp RTMEP: - H

[693] beyt HP: naẓm E, - RTM

[694] Büyük ordu sahibi Temuçin kendi ordusunu oradan alıp başka bir yere götürdü.

vaḳār ve müteraḳḳıb-ı vürūd-ı aʿdā-yı bed-girdār oldılar. Ong Ḫān ʿasker-i Şirvān-ı bī-kerān ile maḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet-i Cengiz olan maḥalle ḳarīb olunduḳda derūn-ı ḫıyem-i desīse-i[696] şeyṭanet-āyīnde cins-i ādem olmaḳ ẓann u vehmi ile iẓhār-ı mahāret-i tīr-i bārānī ve āzmāyīş-i ḳuvvet-i bāzū-yı nām-dārī eylediler. Çün cünne-i Behrām-ı felek ve sipihr-i[697] bunduḳa-i felāḫan-ı tegerk olan küre-i[698] āfitāb-ı pertev-endāz mefārıḳ-ı şeyḫ ü[699] şābb olup ve[700] zerrāt-ı ḫudʿa-i ḥarb-ı Temuçin āteş-efrūz-ı ḫāne-i dil-i düşmen-i bed-āyīn[701] olup bi'ż-żarūr hezār şerm ü ḫacālet ile melce-i Cengiz olan kūh cānibine ʿazīmet eylediler. Teḳābül-i ferīḳayn vuḳūʿunda Ong Ḫān ʿaskeriniñ[702] hemyān-ı ṣadaḳlarında[703] maḥfūẓ ṭurfe-i ḳumāş-ı laʿl-gūn-ı ceng ü sitīzleri olan tīr-i āhen-serlerin endāḫte-i ḫayāl-i hedef ve sermāye-i ticāret-i iġtinām itdikleri nuḳūd ve[704] edevāt-ı ḳıtāllerin bilā-fā'ide ve nemā-ṣarf u telef idüp ve cānib-i Cengiz'de ẓuhūr iden bürūdet-i ḳıllet-i leşker mānīʿ-i germ-ā-germī-i ceng ve[705] mezāḥim-āmīziş-i tīġ ü ḫadeng olmaġla iki cānibiñ pīr-i sāl-ḫūrdeleri uzacıḳdan merḥabā ve cüvān-ı nev-resīdeleri işāret-i kūşe-i çeşm-i ḥışm-ālūd-ı sinān ile iktifā eylemek muvāfıḳ-ı vaḳt u ḥāl-i[706] Cengiz olmaġın mir'āt-ı mücellā-yı nāmūs u ṣebātın[707] ġubār-ı fāḥiş-i şikestegī vü inhizām mükedder itmedin etbāʿ u rüfeḳāsıyla der-ḳafā itdigi mużīḳ-i kūh-ı vaḳār u temkīnde cārī[708]

Beyt

بسختی زکل میفشردند آب

نه در چشمه آب و نه در چشم خواب[709]

---

[695] ʿuyūn RTMEP: ʿavn H
[696] ḫıyem-i desīse-i EHP: desīse R, desīse-i ḫıyem TM
[697] sipihr RTM: - EHP
[698] küre-i RTME: kerde-i H, kere-i P
[699] ü RTMEP: - H
[700] olup ve RP: olup TM, bu E, ve H
[701] bed-āyīn RTMEP: - H
[702] kūh cānibine … Ong Ḫān ʿaskeriniñ RMEHP: - T
[703] ṣadaḳlarında RTMEP: ṣadaḳatlerinde H
[704] ve RTME: - HP
[705] ve RTMEP: - H
[706] ḥāl RTMEP: ḫān H
[707] ṣebātın TMEHP: ṣebāt R
[708] cārī RTME: cāyi H, cāy P
[709] Zorla çamurdan su çıkarmaya çalıştılar. Ne çeşmede su kalmıştı ne de gözde uyku.

pīrāmenine nüzūl itmegin rişte-i[710] gezend-i zaḫm-ı dendān-ı tīr ü tīġ-i düşmenden nevʿan sālim ü emīn oldı. Muḳteżā-yı veḫāmet-i āb [17b] u hevā-yı felek-zedegī mizāc-ı ḳuvvet-i sitīz-i Cengiz'de żaʿf u vehn nümūdār olmaġın etbāʿ u nökerānından bir niçe muḫannes ü bī-ʿārlar aʿżā-i reʾīse-i iḳbāli mübtelā-yı ʿillet-i mümteniʿü'ş-şifā-yı idbār oldı deyü ḫizmet-i refāḳatinden mufāraḳat idüp ʿidād-ı ḳafā-dār u cān-sipārı yalıñız biñ altı yüz nefere resīde olmaġın ḳıllet-i ʿasker ile civār-ı düşmende ittiḫāẕ-ı[711] maḳarr ʿayn-ı ḫaṭardır[712] deyü maḥall-i mezbūrdan ḥareket ve ʿuyūn-ı aʿdād-ı Ḫıṭāy'dan baʿīd ve ḥudūd-ı Tatar'da vāḳiʿ Nādir nām mevżiʿde vażʿ-ı ḫıyām-ı istirāḥat eyledigi hengāmda ḫızāne-i üsʿ ü yesārında mevcūd olan nuḳūd u eşyāsın dest-i seḫā-peyvest-i nefy-i mülk-i mā-fī-yedi ile zamān-ı ḥüzn ü ālāmında mūnis ü hem-dem olanlardan her biriniñ ḫizmet ü ḫulūşların sencīde-i terāzū-yı inṣāf idüp gerden-i ʿubūdiyyetlerin *el-insānu ʿabīdü'l-iḥsān*[713] rişte-i metīni ile bend idüp ḫuṣūṣā sū'-i ḳaṣd-ı Ong Ḫān'ı iḫbār iden iki merd-i dilīriñ ḳāmet-i pesmānde-i ḳadr-ı[714] menzileti[715] miyān-ı sipāhī-i Moġol'da muʿteber ü maḳbūl olan *Tarḫanlıḳ* rütbesine işʿād ile mümtāz u bülend eyledi. [**Derkenar: Maʿnā-yı lafẓ-ı Tarḫan**] Lafẓ-ı mezbūr resm-i bāṭıl-ı cāhilāne ve töre-i ʿāṭıl-ı mecūsāneleri üzre bir merd-i pür-zūr meydān-ı dilīrānda çevgān-ı saʿy u himmet ve ḳuvvet-i bāzū-yı celādet ile gūyek-i maḳṣūd-ı ġayre't-taḥṣīl ü[716] ʿālem-pesendi nihāde-i[717] pençe-i iḳtidārı itmekle fā'iḳü'l-aḳrān[718] olup şāyeste-i ʿaṭā-yı mülūkāne olduḳda evvelā kendiden ṭoḳuz[719] defʿa ṣudūr iden cerā'im-i ʿaẓīme muḳābelesinde mes'ūl ü[720] muʿāteb olmaya şāniyen ṭoḳuz ḳarna degin evlād u[721] aḥfādı tekālīf-i dīvāniye şālişen *savġa* taʿbīr itdikleri ʿöşr-i ġanā'im resminden muʿāf u müsellem rābiʿan bilā-iẕn ü

[710] rişte-i RTMHP: riste-i E
[711] ittiḫāẕ RMEH: ittiḫād TP
[712] ḫaṭardır RMEHP: ḫaṭar T
[713] İnsanlar ihsanın kullarıdır.
[714] ḳadr RTMH: + ve EP
[715] menzileti RTME: menziletini HP
[716] ü RTMEP: - H
[717] nihāde-i RTME: rübūde-i HP
[718] fā'iḳü'l-aḳrān RTMEP: el-aḳrān H
[719] ṭoḳuz RMEHP: ṣoḳuz T
[720] ü RTMEP: - H
[721] u RTMEP: - H

ruḫṣat bārgāh-ı ḫāna dāḫil ḫāmisen encümen-i ḫānīde[722] bilā-teklīf şeref-i ḳuʿūda vāṣıl sādisen dest-i ṣafā-peyvest-i ḫāndan ṭoḳuz kāse şerāb-ı neş'e-baḫş[723] nūş idüp ġamm-ı ʿālemi ferāmūş ide sābiʿan eṣnā-yı seferde pīş-gāh-ı ḫānda ḥareket ṣāminen benāt-ı ḫānāndan māʿadā ḫᵛāhişger-i viṣāli oldıġı zen ü duḫteri bilā-iẕn-i velī idḫāl-i ḥarem-sarāy-ı izdivācı itmege muraḫḫaṣ tāsiʿan at u bisāṭ ve sā'ir mālzemeden ṭoḳuz nevʿ eşyānıñ her birinden ṭoḳuzar[724] ʿaded ʿaṭıyyeye nā'il olmaġla ser-iftiḫār u mübāhātı nüh-felek-i iʿtibāra vāṣıl olmaġa dirler. Cengiz'iñ ṭoḳuzuncı ceddi Buḳa Ḫān'ıñ **[18a]** püseri Tümene'niñ ṭoḳuz nefer evlādı māderleri Moġoluñ Ḫātūn ḥacer-i terbiyesinde nemā-yāb olup pīrāmen-i kūh-ı Anuş'da sekiz nefer birāder şerbet-i tīġ-i Celāyirān'ı nūş itmekde yek-dehān helāk ve heftümīn-i peder-i Cengiz olan Ḳaydu Ḫān taḫlīṣ-i girībān-ı cān[725] idüp mürūr-ı eyyām ile vāṣıl-ı ser-menzil-i maḳṣūd olduḳda ser-güzeşt-i birāder ü māderi teẕkīr ü iḫṭār içün ʿidād-ı tisʿaya iʿtibār itmegi īcād eyledi. Tevfīḳ-i Rabb-ı ḳadīr ile ebnā-yı Cengiz'den ser-ibtihācları tāc-ı mücevher-i dīn-i mübīn ile muvaḳḳar olanlarıñ dāmen-i iʿtiḳādları levṯ-i küfrden pāk ü ṭāhir olup bu maḳūle evżāʿ-ı zişt ü serçīni yed-i mü'eyyed-i şerʿ-i muṭahhar ile endāḫte-i mezbele-i terk ü insā ve ancaḳ muʿtaḳ u muʿtaḳaya *Tarḫan* ismin ve yalıñız nökerāna ṭoḳuz nevʿ ʿaṭıyye iḥsān resmin ibḳā itmişlerdir. El-ḥāṣıl ḫazīne-i dimāġ-ı Cengiz'de vedīʿa ḳılınan mıḳnāṭīs-ı ʿaṭā vü istīnās bāʿiṯ-i inciẕāb-ı ḳulūb-ı āhen-dilān-ı nās olmaġın zamān-ı yesīrde zīr-i livā-yı kerem-iltivāsında altı biñden ziyāde merd-i dilīr ḳafā-dār u ṭaraf-gīr oldıġı eṣnāda Behrām-ı felekiñ[726] ṭop-ı zerrīn-i mihr-i diraḫşānı derūn-ı daḫme-i şeb-i deycūrda pinhān ve bunduḳa-i tüfeng-i sipāhī-i ṣevābit ü seyyārı meydān-ı fesīhetü'l-ircā-yı ʿālemde nümāyān olduḳda[727] Cengiz daḫi sihām-ı nigāh-ı başīretin endāḫte-i hedef-i ḫᵛāb-ı rāḥat itmiş idi ki iki destine iki şemşīr-i lemʿa-rīz iʿṭā olunup mānend-i mihr-i münīr biriniñ ucı aḳṣā-yı şarḳa ve biri nihāyet-i ġarba vāṣıl oldıġın müşāhede iderek

[722] ḫānīde RTMEP: cānide H
[723] baḫş RTMEP: - H
[724] ṭoḳuzar RTMEP: ṭoḳuz H
[725] cān TMEHP: ḫān R
[726] felekiñ RMEHP: felek T
[727] **Derkenar** Rü'yā-yı Cengiz E: - RTMHP

bīdār olup māder-i müşfiḳası[728] Alun Ḫātūn'a naḳl eyledikde *tīġ-i ḳahr u*[729] *siyāseti resīde-i memālik-i aḫter ve seyf-i ṣārim-i ḥükūmeti vāṣıl-ı zemīn-i bāḫter olur* deyü itdigi taʿbīr ü tebşīrinden mesrūr u ḳavī-dil olmaġla hengām-ı ceng[730] ü sitīzde ḳadem-āverde-i ḫavf u girīz olmayup ḫuṣūṣā eʿāẓım-ı ḳabā'il-i Moġol'dan Ḳonḳırat ḳabīlesi re'īsine encümen-i iṭāʿat ve ḫānumān-ı muvāfaḳata daʿveti mutażammın nāme taḥrīr idüp baʿṣ-ı sefīr eyledikde rıfḳ u mülāṭafat ile cebhe-fersā-yı dāmen-i iṭāʿat u inḳıyād oldıġı bāʿiṣ-i tezāyüd-i ḳadr u celādeti olmaġın muḳaddemā muṭāraḥa-i ḳurʿa-i ḳıtāl itdigi Ong Ḫān'ıñ esb-i tünd-ḫūy-ı ḥamiyyet-i cāhiliyyesine ṣadā-yı bī-āheng ü hezl-āmīz ile mehmūz-zen-i iġżāb olup tekrār tertīb-i **[18b]** bezm-i girūdār eylediklerinde iʿānet-i rūzgār ile nāy-ı sitīz-i Cengiz ẓafer-nümā vü ṭarab-engīz olmaġın Ong Ḫān üftān u ḫīzān ʿadū-yı cān[731] u ḫānumānı olan Nayman ḥākimi Tabanak Ḫān bilādına girīzān olur.

Beyt

Ġurbetde ġarīb şādkām olmaz imiş
Hiç kimse ġarībe mihribān olmaz imiş

mefhūmunca ḫān-ı bergeşte vü maḳhūra ümerā-yı Tabanak'dan bir sipāhī-i bādiye-peymāya teṣādüf itmegin kedū-yı ser-i nā-be-sāmānını būstān-ı bedeninden cüdā ve pīş-gāh-ı Tabanak'a ġalṭān u ihdā eyledikde bir ṭaşt-ı zerrīne vażʿ idüp

Mıṣraʿ

چون سگ باستخوان دلخود شاد میکند[732]

ʿaynek-i müfāḫaretiyle naẓar-endāz-ı intiḳām olurdı. Yine bir defʿa ser-i fersūde ve rūḥ-ı mefḳūda ḫiṭāb-ı şemātet ü hezlāne ile *niçün ṭūmār-ı nuḳūṣ-ı gūn-ā-gūn olan*[733]

[728] müşfiḳası RTM : müşfiḳası olan EP, müşfiḳa olan H
[729] u RTEP: - MH
[730] ceng RTMEP: - H
[731] ʿadū-yı cān RTME: ʿadū-yı ḫān P, - H
[732] Köpek gibi gönlünü kemikle sevindirmeye çalışıyordu.
[733] olan HP: - RTME

varaḳçe-i leb-i[734] *nāzenīniñe ḫātem-zen-i sükūt olup bezm ile āşinālıḳ itmezsiñ* didikde miftāḥ-ı icāzet-i muḥyü'r-remīm ile der-beste-i dehān-ı ḫāmūşun güşād ve üç defʿa zebān-ı bī-rūḥun iḫrāc ve bī-ḥarf u ṣavt maʿnā-yı ẕehāb-ı devlete işāret itdigin müşāhede iden dūr-bīnān-ı ʿaḳl u iʿtibār *aḳreb-i ezminede ḥāl-i Tabanak mümāṣil-i keyfiyyet-i Ong olur* didiler. [**Derkenar: İstiḳlāl şuden-i Cengiz**][735] El-ḥāṣıl Ong Ḫān üftāde-i tīh-i ḫiẕlān olduḳdan ṣoñra ekṣer-i ümerā-i Çīn hem-zebān-ı re'y-i Temuçin olup aʿvām-ı sinni ḳırḳ ṭoḳuz seneye dāḫil oldıġı hengām -ki beş yüz ṭoḳsan ṭoḳuz senesi ḥudūdı ve ʿām-ı ḫūkidir- Ṣemān Güher[736] nām ser-zemīnde murabbaʿ-nişīn-i serīr-i istiḳlāl-i ḥükūmet oldı. Ol zamān ḥükümrān-ı kişveristān-ı cihāndan ʿIrāḳ-ı ʿArab'da āl-i ʿAbbās ve Ḥicāz'da Şerefāy benī Ḳıtāde ve Yemen'de İmāmān-ı Zeydiyye ve Mıṣr'da Ekrād-ı Eyyübiyye ve Maġrib'de benī Merīn ve Endülüs'de Muvaḥḥidūn ve Rūm'da āl-i Selçūḳ ve Şām'da ve Cezīre ve Armeniye ve İrān ve Āzerbāycān ve Gīlān ve[737] Deylem ve ʿIrāḳ-ı ʿAcem ve Lūristān ve Ḫūzistān[738] ve Fārs ve Kirmān'da atabekān ve Ṭaberistān'da mülūk-i Bāvendiye ve Ḳuhistān'da Melāḥide ve Ḫorasān ve Zābulistān ve Sicistān ve baʿż-ı Sind ve[739] Hind'de selāṭīn-i Ġūryān ve Māverāü'n-nehr'de ḫavāḳīn-i Etrāk[740] ve baʿż-ı Türkistān'da Ḳaraḫıṭayyāndan her biri müstaḳillen pādişāh-ı kām-rān iken bilād-ı Ḫʷārezm'de Muḥammed Şāh'dan ṣudūr iden cerā'im-i ḳatl-i nüfūs[741] bāʿiṣ-i temevvüc-i ġażab-ı Kibriyā olup pāy-ı ʿasker-i Cengiz-i şe'āmet-nümā ve naḥs-peymā ile ekṣer-i maʿmūre-i merzbūm[742] **[19a]** lāne-i ġurāb u būm[743] oldıġı ṣebt-i ṣaḥīfe-i beyān olsa gerekdir. El-ḥāṣıl Cengiz'iñ[744] tezāyüd-i pertev-i mihr-i iḳbāli nümāyān olmaġla ḥākim-i ḳabīle-i Nayman olan Tabanak[745] Ḫān iḫtirāḳ-ı

---

[734] leb RTMEP: dil H
[735] **Derkenar** İstiḳlāl şuden-i Cengiz RM: Müstaḳilen şuden-i Cengiz TEP, - H
[736] ثمان كهر
[737] ve RTEHP: - M
[738] Ḫūzistān R: Ḫūristān TEHP, Ḥūzistān M
[739] ve RTEHP: - M
[740] Etrāk RMEHP: + ve baʿż-ı terāk T
[741] nüfūs RTEHP: + belʿ nām M
[742] merzbūm RTMEP: mezmūm H
[743] lāne-i ġurāb u būm RTMEP: - H
[744] Cengiz'iñ RTMEP: Cengiz H
[745] Tabanak RMEHP: Tabak T

kevkeb-i salṭanatı endīşesinden mużṭarib ü mütelāşī olup vücūd-ı Cengiz'i refʿ ve ḳażā-yı mübremi defʿ sevdāsıyla meşāhīr-i ḥükkām-ı Tatar'dan Angıt[746] ḳabīlesi re'īsine *ve lā yeṣuḥḥu's-seyfāni fī ġamdin vāḥid*[747] delīl-i ḳāṭıʿü'n-nizāʿın ibrāz ile *bir mīşede iki şīr-i jiyān ve bir mülkde iki sulṭān ve bir bedende iki cān ve bir ḥayyiz*[748] *iki cisme mekān olmaḳ muġāyir-i ʿādet-i Yezdān iken civār-ı*[749] *salṭanatıñızda Temuçin-i ẓulm-āyīn iʿlā-yı livā-yı kibr ü kīn idüp*

Beyt

کنون کر[750] الاطوش یاری کند

تموچین کی شهریاری کند[751]

dehān-ı ḫoş-āmedīsi ile ḫāne-i imdād u iʿānetine recā-cūy-ı daʿvet olıcaḳ Alaṭuş mütefekkir ü ṣāḥib-i hūş olmaġın kevkeb-i baḫt-ı Cengiz ʿizz ü rifʿata ve aḫter-i Tabanak[752] ḥażīż-i meẕellete müteveccih oldıġın eṭvār-ı ʿulviyye[753] ve evżāʿ-ı süfliyyeden[754] teferrüs ü idrāk itmegin bilā-te'ḫīr muʿasker-i Cengiz'e imāle-i ligām-ı sürʿat ve ḳıṣṣa-i sū'-i ḳaṣd-ı[755] Tabanak'ı bezm-i ḫāṣṣ-ı müşārün-ileyhde naḳl ü ḥikāyet idicek ṣūret-i ʿadāvet-i ḫān-ı mezbūr mir'āt-ı ḳalb-i[756] Cengiz'i jeng-ālūd itmegin ġubār-ı fitne vü[757] fesādı refʿ ü nā-būd itmek ḫuṣūṣunda dūr-bīn-i ṣūrī[758] ile nigāh-endāz-ı ʿavāḳıb-ı umūr olduḳlarında baʿżı cebān-ı kūteh-naẕarān meydān-ı merdānda neḥāfet-i merākib maḳūlesi maṭiyye-i ḫalīʿü'l-ʿiẕāra tāziyāne-zen-i aʿẕār olup bir müddet rākib ü merākib tedārik-i zād u ḳudret[759] itmek içün ser-esbān-ı sofre-i taʿlīḳ-i ʿalīḳ-i iḳāmet

---

[746] انکیت

[747] Bir kabzada iki kılıç olmaz.

[748] iki cān ve bir ḥayyiz RMEHP: - T

[749] civār RTMEP: cevr H

[750] کر MEHP: بکر RT

[751] Eğer Alatuş yardım ederse Temuçin asla sultan olamaz.

[752] Tabanak TMEHP: Tanak R

[753] ʿulviyye RTME: + ve semāviyye HP

[754] süfliyyeden RTME: süfliyye-i arżadan HP

[755] sū'-i ḳaṣd RTMEP: - H

[756] ḳalb RTMEP: - H

[757] vü RTMEP: - H

[758] ṣūrī RTMHP: sūrī E

[759] zād u ḳudret RTEHP: - M

ensebdir deyü tercīḥ-i ṣūret-i mekş ü istirāḥat idicek sipeh-sālār-ı leşkerden ʿamm-ı Cengiz olan[760] Olgeçin Boyanek[761]

Beyt

زمانه از انکس تبرا کند

که او کار امروز فردا کند[762]

nuṣḥ-ı dil-peẕīri ile taḥrīṣ-i ceng ü sitīz itdigi[763] mülāyim-i ṭabʿ-ı Cengiz olmaġın sene-i sitte[764]-mi'e cümāde'l-āḫiri ʿām-ı mūşunda hīş-i sinān-ı ʿasker-i Moġol Tatar ile mezāriʿ-i ʿarṣa-i Çīn ve Türkistān'da toḫm-efşān-ı ġadr u kīn ve kiştzār-ı ġāret ü ḫasāretden ḫūşe-çīn-i ġanīmet[765] olup mesrūr u dil-şād imāle-i ligām-ı ʿavdet eyledigi hengāmda perde-dār-ı sermā hicāb-ı sepīd-i berf ü celīdi keşīde-i ʿuyūn-ı şūriş ü ġavġā itmekle Temuçin daḫi meştā-yı Şemān Güher kāşāne-i[766] istirāḥatında iḳāmet-güzīn oldı. Vaḳtā ki bād-ı bahār-ı[767] ḫoş-reftār müjde-res-i ḳudūm-ı leşker-i ezhār olıcaḳ şecere-i nihād-ı Cengiz mā'il-i fiten ü fesād **[19b]** olmaġın ḥaşerāt-ı leşker-i aʿdā sūrāḫ-ı künāmdan ẓuhūr u bürūz itmedin Bikrīt bilādını istīlā ve ḳaṣd-ı iʿdām-ı Toḳya[768] içün taḥrīk-i rikāb-ı esb-i ceng ü veġā idüp temellük-i dārü'l-mülk-i müşārün-ileyhe eshel-i ṭarīḳ ile reh-yāb[769] olmaġın miyān-ı Moġol ve Tatar'da ṣāḥib-i iştihār u[770] kām-yāb oldı. [**Ẕikr-i telḳīb-i Temuçin be-Cengiz**][771]

Ẕikr-i mülaḳḳab şuden-i Temuçin be-laḳab-ı Cengiz

Ve hüve bi'l-cīm ve'n-nūn el-muʿcemetān ve baʿde hümā el-kāf. Ricāl-i ḳıtālden saḫt u sitīz maʿnāsına *ceng eri* olmaḳ üzre *Tārīḫ-i Vaṣṣāf*'da meẕkūrdur. Ve

---

[760] olan RTMEP: - H

[761] اولکچین بویانک

[762] Hayat, bugünün işini yarına bırakan kişiyi dışlar.

[763] itdigi RTP: itdügi MEH

[764] sitte HP: + ve RTME

[765] ġanīmet RMEHP: + zār-ı ġāret ü ḫasāretden ḫūşe-çīn-i ġanīmet T

[766] kāşāne-i RTMEP: şāne-i H

[767] bahār RTMEP: bār H

[768] Toḳya RTMEP: Toḳta H

[769] reh-yāb TMEHP: rehā-yāb R

[770] u RMEHP: - T

[771] **Derkenar** Ẕikr-i telḳīb-i Temuçin be-Cengiz RTMEH: - P

baʿżı nüsaḫda cīm-i Fārsī ve meksūr ve nūn mektūbe-i ġayr-ı melfūẓa baʿdehā kāf-ı Fārsī ile ceng-i gerçek-vār-ı merd-i dilīr olup *gerçek er* dimek maʿnāsına ola. Baʿdehū taḥrīf-i ʿavāmm ve keşret-i istiʿmāl ile rā zā'ya maḳlūb ola. Ammā ol cāniblerde mü'ellef ve ṣıḥḥat-ı me'mūl olan kütüb-i tevārīḫde mufaṣṣalan bu vech üzre muḥarrerdir ki ḥükkām-ı Moġol ve Tatar meşāyiḫ-i ḳabā'il-i ʿArab gibi cūybār-ı feyż-i ḥükūmetleri būstān-ı iṭāʿat-ı müteʿalliḳāta cārī ve şecere-i salṭanatları berg ü bār-ı istiḳlālden ḫālī vü ʿārī iken gülzār-ı devletden ḫār-ı enāmil-i taʿaruż-ı ruḳabā vü aġyārı ḍarb-ı ḳahr-ı tīġ ü tīr ile ḫalʿ u ḳaṭʿ idüp mānend-i serv-i āzād müteferrid ü yektā olduḳdan ṣoñra *ḳurultay* taʿbīr itdikleri müşāvere-i ʿaẓīme cemʿiyyetinde *Bet Tengri* nām şaḫṣ-ı bürehne-endām daʿvā-yı ṣanʿat-ı kehānet ü efsūnuna bī-cāme vü ḳabā taḥammül-sāz-ı şiddet-i ṣayf ü şitā ve gezend-i nā-resīde-i sermā vü germā oldıġın iki şāhid-i[772] ʿadl ʿadd[773] idüp zamāne müddeʿīleri gibi sāde-dilān-ı ḳavmi rişte-i desīse ile bāb-ı nekbet-ḫāne-i Ḳıbṭī-bünyādına rabṭ u bend ve inābet-kerde-i dest-i ḥiyel-peyvendi itmiş idi. Ser-i ġavġā-i ḫurūş-ı Cengiz'de müterākim olan keşret-i encere-i sevād-ı aʿẓam ve tecemmuʿ-ı ebr-i siyāh-ı leşkerden

Mıṣraʿ

از ابر سیه باشد افزونئ بارانها[774]

mefhūmunca ru'ūs-ı sükkān-ı cihāna bārān-ı belā vü sitem ve ṭūfān-ı ḳahr u elem vezān olacaġın

Beyt

از کرامات شیخما عجبست

برف را دید و گفت که قار یاغر[775]

dervāze-i ferāsetinden temāşā itmegin miṣāl-i ervāḥ-ı ḫabīṯe *ḳurultay* ve *kengac* taʿbīr itdikleri encümen-i ʿaẓīm[776] ʿurūḳ u ecsādına duḫūl idüp bāmdād u şām *sūy-ı*

[772] şāhid TMEHP: sāhid R
[773] ʿadd RTHP: - ME
[774] Kara bulutlar sayesinde yağmurlar çoğalır.
[775] Şeyhimizin kerametlerinden birisi şudur ki: Karı görünce kar yağar diyor.

semādan[777] *eblaḳ-süvār-ı leṭāfet bir cüvān-ı nūr-endām*[778] *nāzil-i mihmān-ḫāne-i çeşm-i faḳīrānem olup min-baʿd laḳab-ı Temuçin şāh-ı*[779] *şāhān maʿnāsına Cengiz olmaḳ emr-i vācibü'l-iṭāʿa olup tebliġi baña iḥāle olunmuşdur*

Beyt

نهادیم نام تو جنکیز خان

ازین بسکه خودرا تموچین مخوان[780] **[20a]**

zīver-i şübeh ü dürūġı ile revāc-dāde-i bāzār-ı istidrāc olıcaḳ egerçi daʿvā-yı mevhūm-ı müddeʿī-i kiẕb-muʿtād nezd-i Cengiz'de bīrūn-ı ṣaḫīfe-i ṣıdḳ u sedād ise de ümerā-i Moġol'uñ raġbet ü iʿtiḳādlarından nāşī dehān-ı ittifāḳ-ı ḳavme dest-nihāde-i redd ü imtināʿ olmayup ḳavl-i mücerred-i şaḫṣ-ı mezbūr ile ʿamel eyledi. Ḥarīf-i nā-puḫte *vāżıʿ-ı nām-ı Cengiz oldum* deyü vażʿ-ı bārid-i nā-bercā ve[781] her dīg-i umūr-ı cumhūra iṭāle-i enāmil-i taʿarrūż ile[782] iẓhār-ı kibr ü ġurūr itmegin yine bir defʿa miyān-ı meclis-i müşāverede Cengiz birāderi Cuci Ḳasar'ıñ re'y-i rezīniñ istiḥsān itmeyüp vech-i ʿabūs ile ʿarż-ı rūy-ı ḫuşūnet itmegin ol şīr-i mīşe-i[783] ġażab u ḥiddet ḫabīṯ-i rūbeh-i ṣanʿatıñ pençe-i ḥiddet ile gerden-i ḥayātın aḫẕ u[784] bend ve ṭarīḳ-i nefs ü zindegānīsin sedd eyledi. Çünki ebvāb-ı muġlaḳa-i merām-ı Cengiz kilīd-i saʿy u ictihād ile güşād olup muḳaddemā seyf-i ḥayfı ile üftāde-i ḫāk-i merg ve[785] nā-murādı olan Tabanak Ḫān maʿrekesinde istimāʿ itdigi ġınā-yı sefk-i dimā ile fütūr u ġınā gelmeyüp Tabanak birāderi Buyurdıḳ Ḫān'ı küşte-i tīġ-i ġadr eylediġinden ʿammīsi Küşlük Ḫān ḫaber-dār olup zaḫm-ḫūrdegāndan Toḳya ile hem-rikāb-ı firār-ı kişver-i Erdīş[786] olduḳlarında ġāret-gerān-ı leşker-i Cengiz müteveccih-i memleket-i Ḳırḳız olup pāy-ı esbān-ı ġadr-

---

[776] taʿbīr itdikleri encümen-i ʿaẓīm RTM: - EHP
[777] semādan RTMEP: - H
[778] endām TMEHP: endāz R
[779] şāh RTMEH: - P
[780] Senin adını Cengiz Hân koyduk. Bundan sonra kendini Temuçin olarak tanıtma.
[781] ve HP: ile RTME
[782] ile RTMEP: - H
[783] mīşe-i R: bīşe-i TM, pīşe-i EHP
[784] u RTMEP: H
[785] merg ve RTM: merg P, - EH
[786] اردیش

āyīn-i fenā-yı mezārīʿ-i ʿayş u ṭarabların ifnā itmedin ḥükkām-ı bilād defʿ-i fitne vü[787] fesād içün vücūd-ı meskenetlerin ferş-i zemīn-i iṭāʿat ve ihdā-yı tuḥaf-ı nādire-i inḳıyād ile ʿarż-ı ʿubūdiyyet itmegin gerden-i zindegānīlerin zencīr-i miḥen ü belādan āzād eylediler. Bundan ṣoñra Cengiz-i fesād-endīş ʿāzim-i taḫrīb-i bilād-ı Erdiş olmaġın bi'l-cümle püserān ve nūbiyān[788] ve ümerā-i tümān ve rü'esā-yı hezār u[789] ṣad ve kiyun u oġlan ve sā'ir eṣnāf-ı ʿasker-i nā-maʿdūd ile müteveccih-i cānib-i maḳṣūd olup tertīb-i ṣufūf-ı kārzār ḳılındıḳda Toḳya üftāde-i rāh-ı fenā ve Küşlük Ḫān pādişāh-ı Ḳaraḫıṭay Gür Ḫān livā-yı ḥimāyesine girīzān olıcaḳ ṣāḥib-i şān u ḳudret maʿnāsına idi. *Ḳut* laḳabıyla mülaḳḳab ve ḥükümrān-ı bilād-ı Uyġur olan şücʿān-ı Tatar'dan Arslan Ḫān

Beyt

سپاه و شهانیکه کردیم یاد

یکایک بجنکیز خان رو نهاد[790]

müfādınca cebhe-fersā-yı iṭāʿat[791] olıcaḳ ʿasākir-i Cengiz **[20b]** miṣāl-i mūr u melaḫ bīrūn-ı dā'ire-i ḥadd u ʿadd olmaġın ḫān-ı Ḫıṭāy'dan aḫẕ-ı intiḳām muḳaddemātı tertībine şürūʿ idüp zīr-i şuḳḳa-i iṭāʿatine daʿvet maḳūlesi güftār-ı ġażab-efzā ve muḥarrik-i[792] şūriş ü ġavġā olur. Kelimāt-ı nā-sezā teblīġin Caʿfer Ḫˇāce nām merd-i ṣāḥib-i baṣīret ve dil-āzār-ı lisānına iḥāle itmegin sefīr-i mezbūr teblīġ-i peyām-ı keder-encām idicek ġışā-i kibr ü naḫvet ʿayn-ı aʿver-i idrāk-i Gür Ḫān'ı nā-dīde vü bī-nūr itmekle

Naẓm

تو مردان جنکی کجا دیدۀ

که اواز روباه نشنیدۀ

کجا دیدۀ جنک جنک اوران

[787] vü RTMEP: - H

[788] نوبیان

[789] u RME: - THP

[790] Zikrettiğimiz askerler ve padişahlar tek tek Cengiz Hân'a yöneldiler.

[791] iṭāʿat RTMEP: ıṭlā H

[792] muḥarrik RMEHP: ʿurūk T

کجا یافتی بار کرز کران[793]

güftār-ı ḫuşūnet-āmīzi ile dīvār-ı müşrifü'l-indirās ʿasker-i nā-pāydāra ittikā idüp ʿunf u cebr ile sefīr-i mezbūrı ircāʿ eyledi. Ol daḫi ḥīn-i muʿāvedetinde ṭuruḳ u mesālik ve maʿābir-i pür-mehālikde[794] dīde-güşā-yı tefaḥḥuş u iḫtiyāṭ olmaġın ṣuver-i menāzil-i ṭarīḳ *ke'n-naḳş fi'l-ḥacer*[795] ḫarīṭa-i[796] derūn-ı ḫᵛāce-i mekteb-i ʿirfānda cāy-gīr ü müstaḳarr olmuş idi. Gūş-zed-i iẕʿānı olan aḳvāl-i nīk ü bedi pīş-gāh-ı Cengiz'de yegān yegān naḳl ü beyān idicek kāse-i mūy-dār-ı vaḳār-ı ḫān-ı Ḫıṭāy'ı zīr-i pāy-ı esbān-ı Tatar'da ḫurd u şikest itmek dāʿiyesiyle sene-i ḫamse ve sitte-mi'e ḥudūdunda ṣadā-yı pāy-ı teveccüh-i esbān-ı Tatar vāṣıl-ı semʿ-i Gür Ḫān olıcaḳ ol daḫi[797] leşker-i ʿaẓīm ile mużīḳ-i derbendde vażʿ-ı ḫıyem ü ḫar-gāh idüp müteraḳḳıb-ı vürūd-ı aʿdā oldı. Üstād-ı fenn-i sefer Ḫᵛāce Caʿfer taʿlīmi ile maʿber-i pür-ḫaṭardan taḥvīl-i sebīl ü ṭarīḳ-i ġayr-ı[798] maʿhūd ile ʿale'l-ġafle merzbūm-ı Ḫıṭāyīden bilād-ı Uyġur'a dāḫil olup ve ḫānumān-ı ḥavl ve māl u[799] ḳudretlerine āteş-endāz-ı nehb ü ġāret olup taḳsīm-i ġanā'im ve ṭabḫ-ı ṭaʿām içün vażʿ-ı ḫar-gāh-ı ārām itdiklerin kemīn-gāh-ı iḫtiyāṭda müteraṣṣıd-ı zamān-ı ġaflet olan leşker-i[800] Ḫıṭāyyān muʿāyene idicek vaḳt-ı furṣat-ı ġalebedir deyü irḫā-yı ligām-ı hücūm eylediklerinde sebük-süvārān-ı Cengiz dīg-i[801] ḫurūş u zādların ser-nigūn idüp zīr-i pāy-bend ve efsār-ı ḥıfẓ u żabṭlarında maḥfūẓ u üstüvār olan esb-i āhen-pāy-ı ḥamiyyet-i ġaddāra süvār olup bī-bāk ü pervā dest-nihāde-i ḳabża-i tīġ-i şūriş ü ġavġā olduḳlarında ḳalem-i naḳḳāş-ı taḳdīr ile naḳş-ı muvaḥḥiş-i inhizām ketā'ib-i[802] kitāb-ı[803] Erjeng-i Ḫıṭāyyānda bedīdār olmaġın ṣūret-i ḥasene-i ḥayātları seyl-i baḥr-ı ḫūn ile ṣaḫīfe-i rūzgārdan bi'l-külliyye maḥv u mużmaḥill olmamaḳ içün duḫter-i perī-peyker-i ḫān-ı Ḫıṭāy'ı ḥarem-sarāy-ı Cengiz'e **[21a]** idḫāl itmek şartıyla

[793] Sen savaş erlerini nerde gördün ki, tilkinin şarkı söylediğini duymamışsın, savaş ve savaşçıları nerde gördün, ağır gürzü nerde buldun.
[794] meʿābir-i pür-mehālikde EHP: menābir-i mehālikde RTM
[795] Taşa nakşetmek gibidir
[796] ḫarīṭa-i RMEHP: yaṭa-i T
[797] ol daḫi TMEP: oldı RH
[798] ġayr RTMEP: - H
[799] u RTMEP: - H
[800] leşker RTME: lesker HP
[801] dīg RTMEP: + Cengīz H
[802] ketā'ib RTMEP: kitāb H
[803] kitāb RTMEH: - P

ḫuṭbe-ḫᵕān-ı dūşīze-i ṣulḥ u emān olduḳları muvāfıḳ-ı nefs-i zen-perestī-i Cengiz olup egerçi rıżā-dāde-i ṣulḥ u emān oldı. Lākin ḳarābet-i ṣıhriyye mūceb-i izāle-i ʿadāvet-i dīrīne olmamaġla beş on gün mürūrunda şirẕime-i Moġol'dan ṣudūr iden eṭvār-ı nā-hencār ṭāḳat-güdāz-ı[804] ḫān-ı Ḫıṭāy olmaġın dārü'l-mülki olan Ḫānbalıġ şehrin püserine tefvīż ve kendisi maṭiyye-i ye's ü ḥırmān ile Temnik ḳalʿasında inzivā ile dest-keşīde-i dāmen-i salṭanat u ʿunvān olduḳdan ṣoñra ümerā-yı Ḫıṭāy'ıñ seng-i şemātet ü serzenişleri şīşe-i ḳalb-i[805] şeh-zādeyi münkesir itmekle rū-gerdān-ı āmīziş ü ülfet ve pederi cānibine ʿazīmeti bāʿiṣ-i iḫtilāl-i sükkān-ı memleket olmaġla Cengiz-i bī-inṣāf belde-i mezbūreniñ żabṭ u tesḫīrine Mamuḳa ve Muḳa nām iki merd-i dilīri ḳadr-ı kifāye ʿasker ile taʿyīn ü tesyīr itdigi eṣnāda seng-i vaż'ʿ-ı girān-ı ebnā-yı zamān ḫāṭır-şiken-i ḫān-ı Ḫıṭāy-ı sebük-maġz olmaġın

Mıṣraʿ

Ayaġından bu bezmiñ el çeküp dūr olmamız yekdir

ġınāsıyla kāse-i yek-merdī-i zehr-ālūdı nūş ve bezm-i ʿayş[806] [u] zindegānīyi ferāmūş itmegin rū-nihāde-i encümen-i zümre-i ḫāmūş olup reme-i mīş-i raʿiyyet ve sipāh-ı ʿarṣa-i veġā ḥimāyet-i şubān-ı ḥirāset-penāhdan ḫālī vü tenhā olduḳlarından müdāfaʿa-i düşmene ʿadem-i iḳtidārlarından nāşī[807] miftāḥ-ı ḥiṣār-ı üstüvār u felek-medārı bilā-ceng ü sitīz teslīm-i dest-i temellük-i ʿasker-i Cengiz itdikleri cānib-i müşārün-ileyhe iḫbār olunduḳda irā'et-i efsūn-ı seyf ve[808] ẕebḥ-kīş-i ḳatl-i nefs[809] ile meftūḥ olan gencīne-i ḥiṣārda maḥfūẓ tuḥaf-ı nādireyi ḫazīne-i taṣarrufa īṣāl itmege Ḳarṭuḳuya nām merd-i muʿtemedin iki nefer nökeri maʿiyyetine[810] irsāl itmiş idi. Gencūr-ı ḳalʿa ḥīn-i teslīm-i emtiʿada setr-i ʿayb-ı ketm içün be-resm-i ḥaḳḳ-ı sükūt mīr-i mezbūrı iki ḫar-vār zer-

[804] güdāz HP: güzār RTM, güzāz E
[805] ḳalb RTME: tāb HP
[806] bezm-i ʿayş RTMEP: ʿayş-ı bezm H
[807] nāşī RMEHP: nāsī T
[808] ve RTMEP: - H
[809] nefs RTMEP: - H
[810] nökeri maʿiyyetine RT: nökeri M, nökerān muḳabele ile E, nökerān maʿiyyetlerine HP

beft ü dībā ile ḥişşe-dār idüp ʿarż-ı kālā-yı maḥabbet eyledikde derūn u[811] bīrūn-ı ḥişārda maḫfī vü āşikār mevcūd olan eşyā vü nuḳūd bi'l-cümle ḫānıñ emvālinden maʿdūd olmaġın dāne-i ḫardala iṭāle-i dest-i ṭamaʿ olunsa ʿayn-ı ḫıyānetdir deyü dehān-ı taṣarruf u ḳabūle ḫātem-zen-i redd ü imtināʿ ve gürisne-çeşmān-ı rüfeḳā-i dehen-bāz-ı ḥırṣ u āz olup bilā-tevaḳḳuf idḫāl-i hücre-i cilbend-i fi'l-birke itdigi mesmūʿ-ı Cengiz olıcaḳ ol merd-i ḳāniʿ keffe-i[812] mīzān-ı ṣıdḳ u sedādda sencīde olunmaġın ḳadr-ı gevher-i ẕātı nezd-i veliyyü'n-niʿamīde muʿteber ü müzdād[813] ve ol iki nā-merd ü bed-ṭıynetden **[21b]** rū-gerdān u muġayyer oldı. El-ḥāṣıl Cengiz Ḫān zamān-ı yesīrde ekṣer-i memālik-i Ḫıṭā ve Tatar'ı güftār-ı leyyin ü şedīd ve ḍarb u ḳahr-ı vaʿd u vaʿīd ile dāḫil-i zīr-i tesḫīr ü inḳıyādı itdikden ṣoñra vaṭan-ı aṣlīsi cānibine esb-i ṣabā-reftār-ı meserret ile ʿinān-rīz-i ʿavdet oldı. [**Derkenar: Evlād-ı Cengiz Ḫān**][814]

Ẕikr-i evlād-ı Cengiz ve baʿż-ı ḥālāt-ı ġarībe-i ū

Ḳıṣṣa-perdāzān-ı ḥikāyet-i dīrīne ḳavli üzre ol ʿaṣrda ketā'ib-i Moġol dāḫil-i ḥükm-i şerʿ ü kitāb olmayup umūr-ı dīn ü dünyālarında kendi ʿaḳl-ı noḳṣān-ı intimā ve nefs-i ḫabīṯ-i ḥırṣ-peymālarına tebaʿiyyet ü iḳtidā idüp kimi ʿabede-i Şems ü Ḳamer ve kimi perestiş-kār-ı ḥacer ü şecer olup Cengiz daḫi ḳalem-i tekellüf ile mersūm-ı ṣaḫīfe-i diyānet olmamaġla nebāt-ı gül-ruḫān u selāṭīnden ondan mütecāvize ġonçe-i nev-şüküfte-i devḥa-i bekāreti menkūḥa nāmıyla vażʿ-ı teferrüc-ḫāne-i münaḳḳaş-ı saḳf-ı izdivāc idüp ve[815] zemīn-i nev-şikāf-ı erḥām-ı zen-i şehvet-engīze toḫm-efşān-ı taḳarrüb ü viṣāl olmaġla nefs-i şecere-i ṣulbünden cülle-i merdāne-i şehdānesi muḳteżāsı[816] ḳırḳdan mütecāviz püser ü duḫter ile dil-şād[817] olup lākin miyān-ı zenānda Pertev Ḳocin[818] ve Koncu[819] ve Kori[820] ve Pisü Lenke[821] nām dört menkūḥasınıñ

---

[811] u RTMEP: - H
[812] keffe-i RTMEP: güfte-i H
[813] muʿteber ü müzdād RTM: müzdād u muʿteber EHP
[814] **Derkenar** Evlād-ı Cengiz Ḫān RTMHP: - E
[815] ve RTHP: - ME
[816] şehdānesi muḳteżāsı EP: şehvānesi muḳteżāsı RTM, şehdānesi H
[817] dil-şād TMEHP: dil-sād R
[818] پرتو قوجين
[819] كونجو

Beyt

وزین پنج خاتون با تاج کاه[822]

فزون بود هم پرتو قوجین بجاه[823]

ḳabā-yı dībācı zīb-efzā-yı mübāhāt u ibtihācları olmuşdur. Ḫuṣūṣā evlād-ı kibārından naẓar-kerde-i iʿtibārı olan dört nefer püser-i mümtāzınıñ māderleri Pertev Ḳocin cümleden ser-efrāz[824] olup ve dört nefer ferzend-i[825] dil-pesendiniñ her birin birer kişvere ḫātem-zen-i yarlıġ-ı ḥükūmet ve keff-i kifāyetlerine birer emr-i ehemmi müsellem itmiş idi. Evvelā miyānlarında ziyāde muʿteber[826] olan ṣayd u şikār kemend-i saʿy u gūşişi yed-i Cuci'ye bend ve ḳabża-i tīġ-i yasā vü siyāset dest-i[827] iḳtidār-ı Çaġaṭay'a peyvend ligām-ı şürūṭ-ı ʿasker-perver ve[828] sipeh-sālārī sikke-i üstüvār-ı Tuluy'a merbūṭ ve ṭanẓīm-i[829] umūr-ı enām velīʿahdlık rütbesi inżımāmı[830] ve ḫān-ı ḫānān maʿnāsına *ḳaan* ve ḳā'immaḳām maʿnāsına *ülgecin* laḳabı ʿilāvesiyle Ögetay Ḳaan'a müfevveż olup bunlardan māʿadā evlād u aḥfādın ve ʿamm-zādeleri oġlan ve kiyun ve sā'ir rü'esāyı ve ümerāyı *ḳaraçu* laḳabıyla telḳīb ve [**Derkenar: Tertīb-i ʿasker-i Cengiz**][831] rü'esā-yı neferātı kendi ṣavāb-dīdi üzre tertīb idüp reʿāyā vü[832] sipāh ḫāne vü ḫar-gāhından on ḫāneye bir re'īs ve ol rü'esā ona bāliġ olduḳda *yüzbaşı* ve anlar daḫi ʿaşere resīde **[22a]** olduḳlarında[833] *hezārī*[834] anlar daḫi mi'e-i kāmileye vāṣıl olduḳda *tümen* ve muṭlaḳā ḳavm ü ḳabīleye *ulus* nāmın vażʿ idüp ʿasākir ü raʿiyyetden kendi ḫüsn-i irādesiyle evlād u aḥfād ve kiyun ve ḳaraçuya taḳsīm ü tevzīʿ ve her birini bi-

---

[820] کوری

[821] پیسو لنکه

[822] با تاج کاه H: با تاج و کاه RTMEP

[823] Saray sahibi bu beş hatundan en itibarlısı Pertev Kocin'dir.

[824] ser-efrāz RTEHP: ser-firāz M

[825] ferzend HP: veled E, - RTM

[826] muʿteber RTMEH: muḳarreb P

[827] dest RTMEP: - H

[828] ve RTM: - EHP

[829] tanẓīm HP: + mehām RTME

[830] inżımāmı EHP: inẓımāmı RTM

[831] **Derkenar** Tertīb-i ʿasker-i Cengiz RTMHP: - E

[832] vü RTEHP: - M

[833] olduḳlarında RTMP: olduḳda EH

[834] hezārī HP: + hezārī RTM, hezāriler E

ḥasebi'l-istiʿdād[835] şemere-i devletinden ḥişşe-mend eyledi. Cengiz Ḫān hemvāre[836] cedāvil-i[837] ḳulūb-ı müteʿalliḳātın beyābān-ı mücānebete cereyāndan menʿ içün pīş-gāh-ı nefsāniyyete ḫāyşek-i ḍurūb u emṣāl-i meveddet ve pārū-yı nuṣḥ u pend ile ṭarīḳ-i seylü'l-ʿarim mübāʿadeti sedd itmekle ser-i cūybār-ı ittiḥāda cemʿ ve teb-i muḥriḳ-i enāniyyeti defʿ iderdi. Bir encümende evlādından biriniñ dest-i iʿtibārına bir ʿaded tīr virüp şikest eyle deyü işāret eyledi. Bilā-taʿab kesr idicek bir daḫi żamm idüp[838] bu üslūb üzre ḳābil-i inkisār olmayacaḳ mertebeye resīde olduḳda *kesr-i çūb-ı tīr bir emr-i yesīr iken ictimāʿ u keşretden*[839] *metānet-gīr oldı. İḫvān u dūstān hem-çünān müteʿāżıd u yek-zebān olsalar gezend-i rūzgār-ı bed-āyīnden sālim ü emīn olmaḳ muḳarrerdir. Zīrā zamān-ı*[840] *evvelde bir ḥayye-i heft-düm ü yek-ser ve bir mār-ı dü-ser-i ejdehā-peyker şiddet-i bered ü*[841] *berfden mużṭarib ü mużṭacer olmaġın taḫlīṣ-i cān içün birer künāma ilticā eylediklerinde mār-ı heft-düm bilā-meşaḳḳat ṣaḳbe-i istirāḥata duḫūl ile reh-yāb-ı necāt ve mār-ı dīger muḳteżā-yı tezāḥüm-i taʿaddüd-i ser bīrūn-ı künāmda ḳalmaġla der-hestīden be-der oldı* deyü ḳışşa-ḫᵛān-ı ḥişşe-i[842] tevāfuḳ u ittiḥād oldı. [**Derkenar: Neṣāyiḥ-i cāhilāne-i Cengiz**] Müşārün-ileyhiñ niẓām-ı devlet ve imtidād-ı salṭanata dā'ir midād-ı ʿaḳl-ı derrākī ile kendi idrāki ḳadar naẓm u tertīb ve *Töre-i Cengiz* ismin vażʿ itdigi nev-te'līf-i āyīn ü resmin zamān-ı ḥayātında muʿteber ü maḳbūl ve baʿde vefātihī niçe zamān düstūrü'l-ʿamel olmaġla[843] püseri Ögetay Ḳaan'ıñ ḥükümrān oldığı Uluġyurt'da[844] iḳāmet-güzīn-i āsāyiş olan şirẓime-i Moġol ḳavm-mānde maʿnāsına Ulus-ı Ḳalmuḳ ve tevābiʿ-i Cuci Ulus-ı Cuci[845] ve fermān-berdār-ı Çaġaṭay Ulus-ı Çaġaṭay ve Hülāgū bin Tuluy müteʿalliḳātı Ulus-ı Hülāgū laḳabları ile mülaḳḳab dört nevʿ-i cünūd-ı müttefiḳatü'l-fu'ād maṭiyye-süvār-ı tevāfuḳ u ittiḥād olmaġın ekṣer-i

[835] istiʿdād RTMEP: iʿtidād H
[836] hemvāre RMEHP: ismvāre T
[837] cedāvil EHP: cedd-i evvel RTM
[838] idüp RTMEP: eyledi H
[839] keşretden RTMEH: tekeşşüründen P
[840] zamān RTMEP: ezmān H
[841] şiddet-i bered ü TMHP: şiddet-i bered R, şed E
[842] ḥişşe RTMEP: - H
[843] olmaġla TMEHP: - R
[844] Uluġyurt'da RTMEP: yurtda H
[845] Ulus-ı Cuci RTMEP: - H

rubʿ-ı meskūn pā-zede-i esb-i istīlāları olmuşiken cūybār-ı tevāfuḳları ḫāṣāk-i münāfese ile iḫtilāl-peẕīr-i mücānebet olmaġın der-i bālā-ḫāne-i salṭanatları beste ve rişte-i devlet-i miknetleri güsiste olup ancaḳ evlād-ı Cuci'den baʿż-ı memālik-i Māverāü'n-nehr ve Ḫʷārezm ve Ḳırım ve evlād-ı Çaġaṭay'dan **[22b]** baʿż-ı memālik-i Türkistān'da ḥükümleri revān olup taḫt-nişīn-i Cengiz olan Ulus-ı Ḳalmuḳ ḫānı üzerine kendi ümerāsından İrat ḳabīlesi re'īsi Çusentu nām nā-merd[846] ü ʿāḳḳ sā'irleri ile ittifāḳ idüp ḫān-ı ḳaan-nijāda ġālib ve sekiz yüz yigirmi ṭoḳuz tārīḫi ḥudūdunda dūş-ı Cengiziyāndan libās-ı ḥükūmeti sālib olup ve Cengiziyān iḳāmeti altı yüz elli üç tārīḫinden yedi yüz ḳırḳ dört ḥudūdına degin Uluġyurt taḫtında ṭoḳsan iki seneye bāliġ olup baʿdehū ümerāsı Rūm ve İrān'da iʿlā-yı livā-yı ʿişyān idüp her biri müstaḳill ḫān oldılar. Ḥālā şirẕime-i Ḳalmuḳ-ı bed-maḫlūḳda daʿvā-yı riyāset idenler ol küfrān-ı niʿmet-i nesl-i bī-aṣīldendir. Ammā Ulus-ı Çaġaṭay ḫānları altı yüz otuz sekizden sekiz yüz altı tārīḫine vāṣıl olunca otuz bir nefer kimesneniñ ḥükūmet birle merāmları ḥāṣıl ve müddet-i salṭanatları yüz altmış ṭoḳuz [847] seneye mütevāṣıl olup baʿż-ı bilād-ı Türkistān'da olan memālikiñ māʿadāsı Timur-ı Küregān evlādına müntaḳil ve ḫānān-ı Ulus-ı Cuci altı yüz yigirmi dört tārīḫinden sekiz yüz otuz altıya degin Deşt-i İtil'de otuz nefer kimesneniñ cūybār-ı salṭanatları iki yüz on iki sene cārī baʿdehū yine[848] evlād-ı Cuci'den müteferriḳ ḫān-zādeler İtil ve Bulġār ve Ḳazan ve Ḳırım[849] ve Ḫʷārezm ve Māverāü'n-nehr'de sārī olmuşiken ekṣer-i memālik-i mezbūreyi Mosḳov keferesi istīlā itmekle dest-i Cengiziyān ḳāṣır ve menṣūr-ı ḥükūmetleri Māverāü'n-nehr ve Ḫʷārezm ve Ḳırım'a münḥaṣır oldı. Ḫafī olmaya ki gerden-i derūn-ı Cengiz zīnet-efzā-yı gevher-i kitāb u dīn olmadıġından nāṣī Müslim ü Tersā vü Yehūd u Mecūs ile me'lūf u me'nūs olup her ḳavmiñ aṣḥāb-ı istiʿdādın istiḫdām ve zümre-i İslāmiyāna tevḳīr ü iḫtirām iderdi. Meşāyiḫ-i ʿiẓām ve ʿulemā'-i kirāmdan iki ẕāt-ı muḫteremi intiḫāb ve şürūṭ-ı īmān u İslām'dan teftīş ü isticvāb eyledikde ṣavm u ṣalāt u zekāta iẓhār-ı meyl ve raġbet-i şeʿā'ir-i İslām ve rükn-i rekīn-i dīn-i vācibü'l-iḫtirāmdan olan ziyāret-i beyt-i

[846] nā-merd RTMEP: merd H
[847] ṭoḳuz RTMEP: - H
[848] yine RTMEP: gine H
[849] ve Ḳırım RTMEP: - H

Kirdigār'dan mücānebet itmegin noḳṭa-i vücūdı üftāde-i ḫāne-i nār-ı nīrān ve bīrūn-mānde-i kāşāne-i devlet-ḫāne-i īmān oldı. Evlādından baʿżısı icrā-yı āyīn-i Mecūsiyye ile ser-nihāde-i zemīn-i ḫiẕlān ve baʿżısı perestiş-i şecer-pāre-i çelīpā itmekle ṣandelī-nişīn-i ṣanem-ḫāne-i dīn-i mensūḫ-ı Mesīḥā **[23a]** oldı. Dāmen-i taʿalluḳ u iḫtiyārın çārūb-ı kenīsā-i Gebr ü Tersā iden Güyük Ḫān iḫvān-ı şeyāṭīnden bir rāhib-i siḥr-sāz-ı luʿb-ı[850] füsūn u ḥiyel-bāzı ile firīfte idüp ḳaṭʿ-ı sülāle-i muvaḥḥidīn ve şikest-i beyżā-i dīn-i mübīn itmek ṭamaʿ-ı ḫāmıyla[851] ricāl-i müslimīni ḫaṣiyy itdirmek içün ḳalem-i rīş-i decāce-i naḥs-āvāz ile taḥrīr itdirdigi yarlıġ-ı ḫānumān-sūz u nā-meşrūʿun neşr ü tenfīẕ içün dīvān-ḫāne-i ẓulm-eyvānından ḫurūcunda[852] *Allāhümme sallıṭ ʿaleyhi kelben min kilābik*[853] kelām-ı dürriyyü'n-niẓāmı ile muʿallem bir kelb-i şīr-neseb kehf-i iḫtifādan ẓuhūr idüp ehl-i İslām'dan dest-i sū'-i ḳaṣd ile ḳaṭʿ u ḳamʿın murād itdigi ʿużv-ı maʿhūdın tīġ-i dendān-tīzi ile ḳaṭʿ u ḫarḳ ve yarlıġ-ı nā-belīġ ü merdūdın pençe-i derende vü[854] ser-tīzi ile mezḳ idüp papas-ı nā-sipāsı

Beyt

چو بد کردی مشو ایمن زافات

بدیرا بد بود آخر مکافات[855]

şīr-ḫānesinden ḫurūc ve loḳma-i merg ü helāk ile sīr itdikten ṣoñra miṣāl-i seg-i Ḳıṭmīr ġār-ı ġaybūbetde muḫtefī vü sırr[856] oldıġı ḫān-ı mesfūra bāʿiṣ-i iʿtibār u nedāmet olmaġın dest-keşīde-i taʿarruż u ʿadāvet oldı. Çoḳ zamān mürūr itmedin reh-nümā-yı tevfīḳ-i Kirdigār ile bi'l-cümle ru'ūs-ı ebnā-yı Cengiz ḳalpaḳ-endāz-ı küfr ü ẓılāl[857] ve zīver-i mücevher-i tāc-ı ibtihāc-ı İslām ile zīnet-yāb u kām-yāb oldılar. [**Derkenar: ʿAsker-keşīden Cengiz be-Īrān**]

---

[850] luʿb TMEP: + ve RH
[851] ḫāmıyla RTMEP: + ḥāmıyla H
[852] ḫurūcunda TMEHP: ḫurūḫunda R
[853] Allahım sen köpeklerinden birini ona musallat et.
[854] vü RT: - MEHP
[855] Yaptığın kötülüğün sonucundan kaçamazsın. Netice olarak kötülüğün mükafatı kötülüktür.
[856] sırr RTME: setīr HP
[857] ẓılāl RTMEP: ẓalām H

Ẕikr-i teveccüh-i Cengiz Ḫān be-cānib-i Īrān

Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ cānib-i şarḳ u şimālde āyīne-i salṭanat u istiḳlālin jeng-ālūd-ı iḫtilāl iden ġubār-ı ġavā'il-i fesād-iştimāl ve ḫār u ḫāşāk-i şevāġil-i ruḳabā-yı ifsād-efʿāli leşker-i bād-pāy-ı saʿy u ictihād ile ṣaḥīfe-i vücūddan maḥv u nā-būd itdikden ṣoñra bāʿiṯ-i ābādānī-i memālik ü büldān olan tekṯīr-i zī-ḳudret ve tevḳīr-i erbāb-ı ticāret ve āsāyiş-i fuḳarā vü raʿiyyete ṣarf-ı naḳdīne-i himmet idüp mülūk-i eṭrāf ḫuṣūṣā müttereddidīn-i Moġol ve Tatar'ıñ merzbūm-ı Şām ve Rūm'a reh-i rāst u meşhūrı ve büldān-ı rubʿ-ı meskūnuñ zīver-i metāʿ-ı nefīs-i Frenk ve Fārs ile müzeyyen ü maʿmūrı olan dārü'l-mülk-i Ḫʷārezm'de bālā-nişīn-i serīr-i salṭanat Muḥammed Şāh'a vefd-i sefīr idüp ṭarafından vürūd iden müsāfirīn ü tüccārıñ ḳadem-i āmed-şüdlerine pāy-bend-i mümānaʿat ve aḥadü-hümā āḫarıñ āġūş-ı ḥükm ü taṣarrufunda olan nigār-ı nāzenīn-i devletine nigāh-endāz-ı çeşm-i ḫıyānet olmamaḳ üzre zebān-ı **[23b]** ṣıdḳ u sedād ile şürūṭ-beste-i ṣulḥ u[858] emān oldılar. Binā'en-ʿaleyh Ḫʷārezmşāh ile muʿāşırı olan Nāṣır Ḫalīfe miyānında münāfese vü cedel[859] vuḳūʿunda Nāṣır-ı ḳāṣır-fehm[860] şāh-ı mezbūra mücāvebeden ʿāciz olmaġla seyl-i şedīdü'l-cereyān-ı leşker-i Tatar ile kişver-i maʿmūr Ḫʷārezm'i zīr-i baḥr-ı ʿademde maġmūr[861] itdirdüp āb-ı nā-ḫoş-güvār-ı intiḳām ile iṭfā-yı ḥarāret-i derūn-ı ʿadāvet-maḳrūnı içün āteş-i sükūnet-yāb meẓālim-i sefk-muʿtādı minfaḫa-i taḥrīṣ ü iġrā ile ıḥmā vü işʿāl[862] eyledikde beyne-hümāda cereyān iden cūybār-ı ʿahd u emān mānīʿ-i feverān-ı tenevvür-i ṭūfān-nişān-ı ḥarb u ḳıtāl oldı. Lākin ḳalem-i zebān-bürīde-i ḫalīfe ile muṣavver olan ṣūret-i zişt-istīṣāl-i ehl-i İslām *ke'n-nakş fi'l-ḥacer* mersūm-ı varaḳa-i dimāġ-ı fesād-rīz-i Cengiz olmaġın kendi ve evlādı bahāne-cūy-ı ceng ü sitīz olmuş idi. [**Derkenar: Ḥikāye-i ʿacībe**] Baʿde zamān Hülāgū[863] maḥrūse-i İslāmiyye ḫuṣūṣā maḳarr-ı ḫulefā olan Baġdād-ı behişt-ābādı istīlā ve devlet-i nesl-i ʿAbbāsiyyeye bāʿiṯ-i inḳırāż u ifnā olmaġla ḳıṣṣa-ḫʷānān-ı müverriḫīn

[858] u RTMEP: - H
[859] cedel TMHP: ced R, cüdūl E
[860] fehm RTM: ʿaḳl EHP
[861] maġmūr TMEH: maʿmūr RP
[862] işʿāl RTMEP: isʿāl H
[863] kendi ve evlādı bahāne-cūy-ı ceng ü sitīz olmuş idi. Baʿde zamān Hülāgū RTME, kendü evlād u aḥfādı H, kendi ve evlādı bahāne-cūy-ı ceng ü sitīz olmuş idi. Baʿde zamān kendi ve evlād u aḥfādı P

mümāṣil-i ḥāl-i Nāṣır ve Cengiz bir ḥikāye-i meṣel-āmīz naḳl iderler ki[864] zāviye-nişīn-i taḳarrüb-i cenāb-ı muḥyü'r-remīm olanlardan üç nefer merd-i Mesīḥā-nefes ve müstecābü'd-daʿve zād-ı tevekkül ü ṣabr ile hem-pāy-ı sefer olup bir bādiye-i hevl-nākden güẕerlerinde cild ü laḥmdan ʿārī tūde-i ʿiẕām-ı fersūdeye teṣādüf idüp bu üstüḫᵛān-pārelerine gūne-i ḥayvānıñ esās-ı vücūd-ı ḥayāt-ı istīnāsıdır deyü esrār-ı ḫafiyye-i[865] Kibriyā'ya vāḳıf olmaḳ sevdāsıyla tevaḳḳuf idüp ḥāl-i evvel-i zindegānīsine ʿavd içün bi'l-münāvebe dest-i berdāşte-i niyāz u recā ve āmīn-ḫᵛān-ı icābet-i duʿā olduḳlarında[866] baḫşende-i cān-ı cihān ve Āferīnende-i heft-āsumān ḫazīne-i bī-buḫl-i feyżinden eczā-i lā-tetecezzā-yı üstüḫᵛān-pāreye rūḥ-ı ḥayvānī cereyān idüp mürde-i sāl-mānde bir şīr-i merdüm-ḫᵛār olmaġla cibilliyyet-i[867] derendegīsin icrā ve abdālān-ı tekye-i faḳr u fenāyı ḥamle-i vāḥidde üftāde-i tīh-i ifnā ider. El-ḥāṣıl re'y-i ṭabʿ-ı miʿmāriyye-i Cengiz ile ṣūret-yāb-ı ḫitām olan binā-i ʿahd u ṣulḥa mübtenī ḳalem-rev-i ḥükūmetinde olan ricāl ü nisā[868] ve mü'min ü tersādan[869] pīşe-i[870] ticārete ḳādir sekiz yüz nefer ādem intiḫāb ve cānib-i Ḫᵛārezm'e irsāl itmiş idi. Kārbān-ı tüccār-ı Cengiz serḥadd-ı memālik-i mezbūreden Anzar nām kalʿa pīrāmeninde ḥaṭṭ-ı raḥl-i ārām eyleyüp rü'esā-yı tüccārdan beş on nefer müselmān tevāfuḳ-ı dīniyye muḳteżāsı [24a] dest-āvīz-i tuḥaf-ı selām ile cebhe-fersā-yı meclis-i[871] ḥākim-i ḳalʿa olurlar. Eṣnā-yı germ-ā-germī-i ṣoḥbetde bir pīr-i sāl-ḫūrde ḥākim-i Anzar'ıñ ʿunfuvān-ı şebāb u ṭufūliyyetinde çeşm-i āşinā-yı ülfeti olmaġın *baḳa bu bizim fülānıñ veled-i ercümendi Kencek degil midir* deyü pinhān-kerde-i ṣandūḳa-i derūnı olan kirpās-ı köhne-laḳab-ı ḳabīḥ īhāmın iẓhār eylediginde ʿulüvv-i cenābı taḥammül itmeyüp eyādī-i pāk-i müsāfirini ḫūn-ālūd-ı bühtān-ı tecessüs ü nifāḳ idüp Muḥammed Şāh cānibine ʿarż u iʿlāmı hengāmında şāh-ı güm-rāh iḳlīm-i Sind'den Kirmān ve Mekrān ve Ġazne ve

[864] iderler ki RTMHP: ider ki E
[865] ḫafiyye RTMEP: - H
[866] olduḳlarında RTMEP: olunduḳlarında H
[867] cibilliyyet RTM: cibillet EHP
[868] ü nisā RMHP: ü nisādan E, - T
[869] mü'min ü tersādan RTMHP: - E
[870] pīşe-i RTME: - HP
[871] meclis RTM: - EHP

Ṭaliḳān ve Ḳum[872] ve Kāşān ve Hemedān ve Işfahān ve Zencān ve niçe memālik ü büldānı dāḫil-i zīr-i nigīn-i fermānı idüp aʿdād-ı ecnādı dört yüz biñden mütecāviz olup mā'il-i tekellüf ü ʿunvān olmaġla cümle edevāt-ı nevbet-ḫānesi muraṣṣaʿ u mücevher ve nihāyet tecebbüründen ʿamel-i mefrūżü'l-edā-yı ehl-i dīn olan ḍarb-ı pencgāneyi evlādına emr idüp kendüsi āyīn-i İskender üzre ancaḳ vaḳt-ı ṭulūʿ u ġurūbda istimāʿ-ı āvāz-ı kūs-ı nefīr-i ʿālem-gīr ile iktifā ve her ṣubḥ u mesāda bezm-i nā-maḥrem-i bintü'l-ʿinebde terennümāt-ı ʿaḳl-rübā ile tertīb-i sāz-ı muʿāşeret ve dil-beste-i fertūte-i pā-der-hevā-yı devlet olmaġın bir şeb şeyāṭīn-i insiñ cinnīleri ve ebālīs-i nāsıñ nekbetīlerinden bir iki telbīs-i Yūsuf-ı Mıṣr-kerāmet [**Derkenar: Şehādet-i Şeyḫ Mecdüddīn ḳuddise sırruhu**] Mecdüddīn-i Baġdādī ḥażretleriniñ denes-i[873] ṣaġā'ir ü kebā'irden ʿārī olan dāmen-i pāk ü mübāreklerin ġubār-ı mürāvedet-i[874] ifk-i maḥż ile jeng-ālūd eylediklerinde muḳteżā-yı bed-mesti güftār-ı dürūġ-gūyāna iʿtimād ile müteḳallide-i ḳılāde-i Yezīd olup ser-i devlet-penāh-ı seyyidü'l-ḳavm Ḥüseynī-i Kerbelā'yı şehādetde ġarīḳ-i ḫūn-ı ġadr idüp irtesi ḫumār-ı endūh-ı nedāmet ü peşīmānī zaḫm-sāz-ı dil ü cānı olmaġla zer-i meskūk-i tāmmü'l-ʿayār ve dürr ü cevāhir-i kıymet-dār ile memlū bir ṭabaḳ-ı muṭallā üzre bir tīġ-i Hindī vażʿ idüp derd-i ʿilāc-ı nā-peẕīr-i cān-güẕārına [875] devā-cūy-ı iltiyām olmaġın şifā-ḫāne-i ḫānḳāh-ı kerāmet-penāh-ı Necmüddīn Kübrā'ya cebhe-sāy-ı[876] niyāz olup [877]و لكم فى القصاص حيوة şerbet-ḫānesinden icrā-yı āb-ı ḥükm-i ḳışāṣ yāḫud aḫẕ-ı diyet-i kāmile itmekle seyf-i ṣārim-i ḳatlden ḫalāṣ olmaḳ emrlerinde maḥrem-i esrār-ı İlāhī olan şeyḫ ḥażretlerini taḫyīr eyledikde şehīd-i maẓlūmuñ çekīde-i zemīn-i Īrān olan[878] dem-i nā-ḥaḳḳı muḳābilinde *seniñ ve benim gibi bī-ḥadd u ʿadd ḫūn-ı müslimīn rīzān ve niçe büldān u memālik vīrān olsa gerekdir* deyü dehān-ı **[24b]** iltimās-ı şāh-ı nā-sipāsa ṭabançe-zen-i dest-i kerāmet-istīnās olduḳlarından çoḳ zamān mürūr itmedin mektūb-ı ḳażā-maṣḥūb-ı ḥākim-i Anzar resīde-

[872] Ḳum EHP: Ḳun RT, Ḳumun M
[873] denes HP: deneş RTME
[874] mürāvedet RTMHP: vāridāt E
[875] güẕārına RTMEP: güdāzına H
[876] sāy RTMEP: fersāy H
[877] Kısasta sizin için hayat vardır. Kur'an, Bakara sûresi, 179. âyet.
[878] olan RTMEP: - H

i dest-i şāh-ı ġaddār olduḳda bilā-te'emmül ü tefekkür tertīb-i cezā-yı tüccārı re'y-i bāṭıl-ı ḥākim-i mesfūra[879] iḥāle itmegin [**Derkenar: Ḳatl-i tüccār-ı Cengiz**] evvelā bī-cürm ü günāh[880] bir niçe ebnā-yı sebīliñ emvāl-i bī-şümārını aḫẕ u ġaṣb[881] itmekle izʿāc ṣāniyen ḳāfile-sālār-ı iḳlīm-i vücūd olan rūḥ-ı sā'irlerin kişver-i bedenlerinden iḫrāc eyledigi ṣadā-yı vaḥşet-āmīzi vāṣıl-ı sāmiʿa-i Cengiz olduḳda egerçi[882] bāʿiṣ-i ḥareket-i leşker-i ḳuvvā-yı ġażab u ḥiddeti oldı. Lākin der-ceng-i evvel esās-ı metānet-yāb-ı ṣulḥ u emānı minsefe-i taʿcīl ü tehālük ile hedm ü ḫarāb itmeyüp fiʿl-i şenīʿ-i ḳatl-i nüfūsa iṭāle-i yed-i cesāret iden küştenī-i dil-āzār-ı ḥākim-i Anzar'ı emvāl-i maġṣūbe-i tüccār ile ḥużūrına irsāl mażmūnunda nāme-i zehr-ālūd u ʿitāb-nümūdı ile baʿṣ itdigi [**Derkenar: Ḳatl-i elçi-i Cengiz**] sefīri bir vaḳt-ı naḥs-ı müstemirrde vürūd itmegin şāh-ı bī-şuʿūr bilā-te'emmül ġażab-ı Rabb-ı ġayūr cevāb-ı sefīri zebān-ı tīġ-i ḳāṭıʿü'n-nizāʿa ḥavāle itdigi āvāzesi bār-ı dīger taḫdīş-i sāmiʿa-i Cengiz eyledikde cüyūş-ı ġamm u endūh ser-i müşārün-ileyhe ḫurūş idüp se-şebāne-rūz ekl ü şürb ü ḫˇāb ve bi'l-külliyye ḥaẓā'iẓ-i nefsāniyyeden perhīz ü ictināb idüp ṭarīḳa-i Mecūsiyyesi üzre tek ü[883] tenhā bālā-yı[884] püşteye revān ve bi'd-defaʿāt āh u enīn ile maġlūl-i dest ü pā ṭop-ı vücūdın zīr-i püşteye degin ġalṭān ve Āferīnende-i Gebr ü Mecūs olan bārgāh-ı Kibriyā'dan aḫẕ-ı intiḳām recā idüp rūz-ı çehārümi -ki altı yüz on beş tārīḫi ḥudūdıdır- ʿasker-i mūr u mār ile esb-rānde-i memālik-i Īrān olup evvelā Anzar baʿdehū [**Derkenar: Duḫūl-i Cengiz be-Buḫāra**] Buḫāra[885] ve ekṣer-i büldān-ı Türkistān'ı ḍarb-ı şemşīr-i ḳahr ile tesḫīr[886] ve ahālīsini ihlāk ü tedmīr eyledi[887]. Āteş-i ḳahr-ı Rabb-ı ʿibād olan Cengiz-i bī-dād şehr-i bī-naẓīr[888] Buḫāra'yı berbād içün ḳadem-nihāde olduḳda evvelā cāmiʿ-i kebīr-i beldeye esb ü bisāṭıyla duḫūl ve *sarāy-ı sulṭān mıdır* deyü su'āl idüp *secde-gāh-ı ʿibād-ı müslimīn olan ḫāne-i Yezdān'dır* deyü cevāb virdiklerinde atından nüzūl ve

[879] mesfūra RTMEP: mestūra H
[880] ü günāh RTMEP: - H
[881] ġaṣb RMH: ġażab TEP
[882] egerçi RTME: + bu ḥālet HP
[883] ü RTMEP: - H
[884] bālā-yı RTMEP: bā-yı H
[885] Buḫāra EHP: Buḫār RTM
[886] ḳahr ile tesḫīr RTMHP: - E
[887] eyledi RTME: ile HP
[888] şehr-i bī-naẓīr RTMEP: naẓīr H

bālā-yı minbere ṣuʿūd ve tekebbürāne ḳuʿūd eyledi. Fecere-i Tatar derūn-ı[889] mescidde envāʿ-ı fısḳ u fücūrı iʿlān eyleyüp kibār[890] ʿulemā vü meşāyiḫden ḳadem-nihāde-i rütbe-i ictihād olan ẕāt-ı ʿālīlere at gezdirdüp envāʿ-ı taḥḳīr ü tekdīr iẓhār iderler idi. Bir fāżıl-ı yegāne kendi hem-pāsı bir ʿazīze teṣādüf idüp rū-nümūn-ı ʿarṣa-i ẓuhūr olan şekl-i būḳalemūn-ı [25a] fitne vü fesāda nigāh-endāz-ı çeşm-i iʿtibār olup *bu ne ḥāl-i ḳıyāmet-nişāndır* deyü istikşāf-ı sırr-ı Kibriyā eyledikde muḫāṭabı olan ẕāt-ı[891] ṣaḥīḥü'l-iʿtiḳād *bu efʿāl fi'l-ḥaḳīḳa muḳteżā-yı ẕenb ü ʿiṣyān* [892]انّ الله لا يغيّر ما بقوم حتى يغيّروا ما بانفسهم *ḫazīne-i nār-ı celālinden ẓuhūr iden āteş-i ḳahr-ı Yezdān olmaġla mahall-i çūn u*[893] *çerā degildir. Pes bizlere vācib olan cebīn-i istikāneti nihāde-i zemīn-i ṣabr u rıżā itmekdir* deyü bāb-ı iʿtirāżı dest-i cevāb-ı müskit ile bend ü sedd eyledigi demde Cengiz daḫi bālā-yı minberden lisān-ı maʿhūdunca ahālī-i bergeşte-aḥvāle dehān-ı āteş-feşān-ı ʿitāb ile

Beyt

Sizden ne güne cürm ü günāh eyledi ẓuhūr
Kim oldıñuz benüm gibi bir derde mübtelā

deyü ḳā'ilü'r-re'y-i[894] meşlūcü'l-fu'ād olan maʿāyib-i Ḫ̆ārezmşāh'ı taʿdād żımnında efʿāl-i ḳabīḥa-i müşārün-ileyhe müsāʿade-nümūn-ı sükūt u ihmāl oldılar deyü[895] bi'l-cümle müslimīn ḫuṣūṣā zümre-i rü'esā vü dānişverāna zebān-dirāz-ı düşnām u nefrīn olup baʿdehū girīzende-i genc-i iḫtifāları olan tuḫaf u nuḳūd irā'et ü fidye olunmaġla gerden-i ḥayātların tīġ-i ḳatl-i ʿāmmdan ʿafv u taḫlīṣe dehān-ı vefā-i mefḳūdına ḫātem-zen-i şarṭ u yemīn olmuşiken medfūn-ı zemīn-i iddiḫārları olan emvāl-i muḫtefiye-i bī-şümārı peşeng-i dendān u aẕfār ile iẓhār eylediklerinde kedū-yı nemek-i ʿahd u mīṯāḳı ʿamūd-ı zerrīn-i maġz-fersā-yı ġadr u şiltāḳ ile şikest itmegin ru'ūs-ı zümre-i nisā vü

[889] Tatar derūn RTMEP: Tatar'dan H
[890] kibār RTMEH: kitāb P
[891] ẕāt RTM: - EHP
[892] Şüphesiz Allah, bir kavmin halini, o kavim kendilerindeki hali değiştirmedikçe değiştirmez. Kur'an, Ra'd sûresi, 11. âyet.
[893] u RTMEP: - H
[894] ḳā'ilü'r-re'y RTMEP: ḳā'il H
[895] deyü RTEHP: - M

ricāl ṭarrāḳa-ḫᵕār-ı taḳrīᶜ-i ḳarᶜ-ı ācāl ve reme-i bere-i[896] eṭfāl tuᶜme-i şīr-i[897] şemşīr-i istīṣāl oldı. Ser-girīzende-i melce-i belde-i Ḫorāsān olan bir Buḫārī-i firārīden ḥāl-i şehr yek-cā resīd zebān-ı istinṭāḳı ile istifsār-ı ḥavādiṯ-i rūzgār eylediklerinde güftār-ı feṣāḥat-şiᶜār ile *āmedend ü sūḫtend ü kendend ü zedend ü küştend ü reftend*[898] deyü İmrülḳays-ı fāris-i belāġat oldığı meşhūrdur. El-ḥāṣıl Cengiz-i bī-raḥm u dād mehāmm-ı Buḫāra'yı itmāmdan ṣoñra ḥışn-ı ḥaṣīn-i Ḫorāsān'ı daḫi bonken-i ḳahr u kīn ile zīr ü zeber idüp evlād-ı[899] ẓulm-nihādından Cuci ve Çaġaṭay ve Ögetay'ı leşker-i āteş-efrūz u bād-pāy[900] ile taḫrīb-i bilād ve taᶜzīb-i şāh-ı sefāhet-muᶜtāda nām-zed itmegin kürsī-i kişver-i Ḫᵕārezm olan[901] Cürcān'ı[902] istīlālarında ṣanāyiᶜ-i daḳīḳa-i nā-dīde-i aṣḥābından on beş yigirmi ādemi ifrāz itdikden ṣoñra elli biñden mütecāviz Moġol ve bī-īmānıñ her biri yigirmi dörder müselmānı seyf-i ḥayf ile telef itdikleri meşhūrdur. Ol maᶜreke-i ḳıyāmet-nişānda çāşnī-senc-i şehd-i şehādet olanlarıñ ser-firāzlarından[903]

[25b] Beyt

یک نظر فرما که مستثنا شوم زابنای جنس

سک چو شد منظور نجم الدین سکانرا سرورست[904]

naẓm-ı zībāsınıñ māṣadaḳı olan pīşvā-yı ehl-i ṭarīḳat ve reh-nümā-yı aṣḥāb-ı ḥaḳīḳat Necmüddīn Kübrā *neffeᶜana'llāhu bi-enfāsihi'l-ḳudsiyye*[905] ḥażretleridir ki maẓhar-ı celāl-i[906] ḳahr u kīn olan Cengiz-i bī-dīn ᶜazīmet-cūy-ı taḫrīb-i bilād-ı Īrān-zemīn olduḳda kendüniñ ve evlādınıñ ᶜulüvv-i kaᶜb ve rütbe-i ᶜālī-cenāb-ı kerāmet-me'āba vuḳūfları olmaġın ẕāt-ı fā'iżü'l-berekātlarına eṣnā-yı gīrūdārda gezend-i aᶜdā resīde

[896] bere-i RTMHP: bürde-i E
[897] şīr RTMEP: - H
[898] ü reftend RMEHP: - T. Geldiler, yaktılar, kopardılar, vurdular, öldürdüler ve gittiler.
[899] evlād RTMEP: evvelā H
[900] u bād-pāy RTMEP: pād-pā H
[901] olan RTMEP: olā H
[902] Cürcān'ı TMEHP: Cürḥān'ı R
[903] ser-firāzlarından TMEHP: ser-firāzından R
[904] Bana bir nazar et ki diğer varlıklardan farklı olayım, söz konusu köpek ise Necmüddin bütün köpeklerin önderidir.
[905] Allah onun kutsal nefesinden bizi faydalandırsın.
[906] celāl EHP: ḫılāl ve R, celāl ve TM

olmamaḳ içün Cürcān'dan ḫurūcların iltimās keẕālik Şeyḫ[907] Saʿdüddīn-i Ḥemevī ve Şeyḫ Rıżāüddīn ʿAlī Lālā ve sā'ir evlād u[908] emcād ve mürde vü iḥyā-i ʿālī-nijād beliyye-i aʿdānıñ indifāʿına duʿā yāḫud belde-i uḫrāya sāye-endāz-ı ʿizz ü ʿalā olmaların recā eylediklerinde *ʿibād-ı müslimīniñ vaḳt-ı āsāyiş ve zamān-ı ṭarab u ʿayşlarında hem-ḥāl ü hem-nişīn olup hengām-ı nüzūl-i renc ü ʿanā ve ḥulūl-i miḥnet ü belā hengāmında mufāraḳat itmek ṭavr-ı ṭarīḳinden dūr ve āsumān-ı ḳażā vü ḳaderden nāzil olan bārān-ı belānıñ indifāʿı nā-ḳābil olup biz daḫi Burāḳ-süvār-ı şehādet*[909] *vāṣıl-ı firdevs-i ḳurbiyyet olsaḳ gerekdir* deyü evlād u aḥbābınıñ maṭiyye-i istīẕān-ı sefer ü hicretlerine ligām-nihāde-i icāzet olup kendileri bālā-nişīn-i āsitān-ı şebāt u vaḳār olmuşlar idi. İktisāb-ı şeref-i maʿiyyet iden aṣḥāb-ı ṣadāḳat-şiʿār ile zamān-ı sitīz-i Tatar'da *ḳūmū aʿlā-ismi'llāh ve ḳātilū fī-sebīli'llāh*[910] nuṭḳ-ı dil-pesendi ile taḥrīṣ-i cihād u ġazā ve ʿaṣā-yı iʿtiṣām u tevekküle ittikā ve felāḫan-ı dest-i himmetleri ile seng-endāz-ı saʿy u ictihād oldılar. [**Derkenar: Şehādet-i Necmüddīn Kübrā ḳuddise sırruhu**][911] Nā-gehān sīne-i bī-kīnelerine ḳavs-ı ḳażā vü ḳaderden endāḫte olan peykān-ı tīr-i ecel nāzil olduḳda ṣandūḳa-i sırr-ı kerāmet[912] olan vücūd-ı bihbūd-ı ḳuṭb-ı ʿaṣra iṭāle-i dest-i sū'-i ḳaṣd iden siyeh-rūy-ı melʿanet-cūyuñ dümbe-i bürīde-i seg-i mürde gibi nihāde-i dūş-ı[913] kibr ü ʿucb[914] itdigi perçem-i dirāz-mūyundan yed-i mü'eyyedleriyle aḫẕ idüp endāḫte-i ḫāk-i merg ü helāk itdikden ṣoñra esb-i ḫoş-ḫırām-ı ʿizz ü nāz ile ḫırāmīde-i civār-ı raḥmet-i Raḥmān oldılar. Rişte-i zer-tār-ı gevher-neseb ve illā[915] -ḥasbī[916] cenāb-ı şeyḫ-i müşārün-ileyhe müntehī vü merbūṭ olanlardan sulṭānü'l-evliyā burhānü'l-atḳiyā Celālüddīn-i Rūmī el-müştehir be-Mevlānā *ḳuddise sırruhu'l-āʿlā* ḥażretleriniñ

---

[907] Şeyḫ RTMEP: - H
[908] u RTEHP: - M
[909] şehādet RTMEP: + ve H
[910] Allah'ın adı üzerine kalkın ve yolunda savaşın.
[911] **Derkenar** Şehādet-i Necmüddīn Kübrā ḳuddise sırruhu RE: Şehādet-i Necmüddīn Kübrā M, - THP
[912] sırr-ı kerāmet RTMEP: sıdḳ u kerāmet H
[913] dūş RTMEP: gūş H
[914] ü ʿucb RTMEP: - H
[915] ve illā RTME: velā HP
[916] ḥasbī RMEHP: + ve illā-ḥasbī T

Beyt[917]

از کرامات بلند اولیا

اولش شعرست و اخر کیمیا[918] **[26a]**

maṭlaʿ ından ẓuhūr iden şemsü'l-maʿārif naẓm-ı ġarrālarında bu sırr-ı ser-beste-i ġazā vü şehādeti işʿār idüp

Naẓm

ما از ان محتشمانیم که کافر گیرند

نی از ان مفلسکانیم که لاغر میرند

بیک دست می خالص ایمان نوشند

بیک دست دیگر پرچم کافر گیرند[919]

ve kānet şehādetehū fī şühūri seneti ṯemāni ve sitte-mi'eti ḳuddise sırruhū ve neffeʿana'llāhu bi-enfāsi ḳudsihī Ḫᵛārezmşāh'ıñ dībāce-i ketā'ib-i piyādegān-ı bī-ʿaddı zīb-i seyf-i āteş-bār ve zīver-i şemşīr-i[920] ʿadū-şikār ile ārāste ve ser-levḥa-i nüsḫa-i süvārān-ı bī-ḥaddı ārāyiş-i tīr-i ʿanḳā-rīş ve rikāb-ı zerrīn-i şehāne-reviş birle pīrāste iken ser-i sevdā-yı[921] meṣā'ib-nüvīsini istīlā iden cüyūş-ı vehm[922] ü hirāsdan nāşī kepenek-pūş ve lāġar-süvār Tatar'ıñ sihām-ı şikeste-çūb ve tīġ-i jeng-ālūd u nā-merġūbuna yek laḫẓa tāb-āver olmayup esb-i ḫalīʿ ü'l-ʿiẕār-ı vaḳār u ḳarārına tāziyāne-zen-i[923] firār olmaḳ sebebinden baʿżı muḳarrebānı zebān-ı[924] taʿrīż ü taḳrīʿ ile dehen-güşā-yı istifsār olduḳlarında şāh-ı bergeşte-rūzgār daḫi pīş-i leşker-i Cengiz-i bed-kīşde lemʿa-i nārdan maḫlūḳ-ı ṣuver-i ʿacībetü'l-eşkāl *yā eyyuhe'l-kefere uḳtulu'l-fecere*[925] ṣadā-yı tebūrāk-i mehībī ile ṭarrāḳa-endāz-ı idrākim olduḳda mürġ-i şuʿūrum lāne-i ṣabr u şekībimden pervāz itmekle bir vechile sükūn u ārāma ḳudretim ḳalmaz deyü ṣanʿat-ı

---

[917] beyt RTMHP: naẓm E

[918] Evliyâların kerametlerinin başında şiir ve sonunda kimya bulunur.

[919] Biz o ihtişamlılardanız ki kafir yakalayabiliriz, biz sefalette ölen fakirlerden değiliz. Bir elimizle imanın katkısız şarabını içeriz, diğer elimizle ise kafirlerin bayrağını indiririz.

[920] şemşīr EHP: + bālā-pervāz RTM

[921] sevdā-yı RTM: bī-sāmān EHP

[922] vehm RTMHP: - E

[923] tāziyāne-zen RTMEP: zen H

[924] zebān RTME: - HP

[925] Ey kâfirler sapkınları öldürün.

celāl-i Ḳahhār'dan ẓuhūr iden cünūd-ı ġaybiyye-i semāviyyeyi müşāhede itdügün[926] zebān-ı te'evvüh ile iẓhār-ı te'essüf itdigi meşhūrdur. El-ḥāṣıl şehriyār-ı diyār-ı idbār[927] esb-i sikkīt-i nerm-rev[928] ü bī-mecāl ile buḥayre-i Māzenderān'da vāḳiʿ bir cezīrede sefīne-i vücūdı bād-ı ṣarṣar-ı merg ü nedem ile ġarīḳ-i yemm-i ʿadem olup ol girdāb-ı ye's ü ḥırmānda tār-pūd-ı kirpās-ı kefen-i nā-yāb olmaġın kendi pīrehen-i gerd-ālūdı ile zīr-i ḫāk-i meẕelletde nā-būd oldı. *El-mülkü li'llāhi'l-meliki'l-maʿbūd*[929]. [**Derkenar: Ricʿat-ı Cengiz be Tūrān**]

Ẕikr-i ricʿat-ı Cengiz ez-memleket-i Īrān be-Tūrān ve dest-keşīden-i ū ez-dāmen-i devlet-i ḥayāt be-ḍarb-ı ḳahr-ı hādimü'l-leẕẕāt

Ḫān-ı bī-inṣāf u mürüvvet memleket-i sulṭān-ı Īrān-zemīni pā-zede-i ġāret ve sūḫte-i āteş-i ḫasāret idüp ḥüsn-i Yūsuf-ı zindegānī-i Ḫʷārezmşāh üftāde-i ġıyābetü'l-cübb-i ḥatf-ı ʿadem oldıġına vāḳıf olduḳdan ṣoñra ru'ūs-ı ahālī-i memālik-i sā'irede seng-i girān-ı raḥā-i ḳahrı idāre birle gendüm-i ʿayşların **[26b]** ḫurd u şikest idüp müteḥallī-i izʿāc ile ṭāḥūn-ı ḥareket-i ḳırbe-i müteʿabede naḳdīne-i[930] sermāye-i[931] sıḥḥatdan iḫrāc ḫizmetin Ögetay ve Çaġaṭay'ıñ dest-i iltizāmlarına bend ve rīş-i ihtimāmlarına ʿaḳd itmegin anlar daḫi ḥamelāt-ı pey-der-pey-i gürz-i rezīn-i ṣavlet ve iḥāle-i seng-i sengīn-i celādet ile āsiyā-yı fermān-berdārīde ʿiẓām-ı ḥayāt-ı enāmı mümāṣil-i daḳīḳ-i raḳīḳ idüp yüz aġartmaḳ sevdāsıyla berzede-i dāmān-ı diḳḳat u iḳdām olmaġın her biriniñ süm-i semend-i şe'āmet-mersūmlarınıñ resīde olduḳları kāḫ-ı vālā-yı[932] merzbūmı nümūne-nümā-yı āşiyān-ı būm ve künām-ı ġūl itmekle merām-ı aḫẕ-ı intiḳāmın īṣāl-i ẕirve-i ḥuṣūl itdikden ṣoñra evlād u aḥfād ve bi'l-cümle ümerā vü aʿyān Oġaz[933] nām maḥallde tecemmuʿ[934] u iḫtişād idüp evvelā püserānından Cuci Ḫān'a

[926] itdügün RTMEP: - H
[927] idbār RTMEP: - H
[928] nerm-rev RTMP: bezm-rev EH
[929] Mülk tapınılan ve melik olan Allah'ındır.
[930] ile ṭāḥūn-ı ... naḳdīne RTM: - EHP
[931] sermāye-i RTM: dā'ire-i EHP
[932] kāḫ-ı vālā-yı RTMEH: - P
[933] اوغاز
[934] tecemmuʿ RTMEP: - H

baʿż-ı memāliki iʿṭā vü temlīk idüp kendisi daḫi altı yüz yigirmi bir senesi ḥudūdı -ki ʿām-ı nehengdir- cānib-i maḳarr-gāhına imāle-i ligām-ı ʿavdet eyledigi eṣnāda Tangut ḥākimi Şidirḳu beş kerre yüz biñ ricāl-i ḳıtāl ile ʿāzim-i kārzār-ı Cengiz olup iki cānibden ḍarb-ı ḳaddāḥ-ı ezlām-ı sitīz eylediklerinde resm-i müyesser-i muʿallā sihām-ı ẓafer-irtisām-ı Cengiz'de rū-nümā olup maʿārik-i ḳıtālde yüz biñ nefer ādem zaḫm-ḫūrde-i tīġ-i ʿadem olduḳda bir ḳatīl-i ser-nigūnı nişānde-i bālā-yı püşte-i tecebbür ü istiẓhār itmek ḳavm-i ʿaṣrıñ resm ü[935] şiʿārlarından olmaġla ol maʿrekede üç ʿaded maḳtūlüñ muḳābele-i Şidirḳu'da nigūn-sār oldıġı meşhūrdur. Ḥākim-i Tangut münhezimen rū-nihāde-i memleket-i Taḳya olduḳda Cengiz daḫi Curca ve Sektaş memāliki istīlāsına esb-rānde-i ʿazīmet olmaḳ ṣadā-yı mehībi ṭās-ı ṣımāḫ-ı ḥākim-i Curca'ya ṭanīn-endāz-ı ḫaşyet ü ruʿb olmaġın[936]

Beyt

ایش دو گیتی تفسیر این دو حرفست

با دوستان تلطف با دشمنان مدارا[937]

ḥiṣār-ı metīnine iltiCā birle ṣademāt-ı keyd-i aʿdādan emīn olmaḳ içün ṭaraf-ı müşārün-ileyhe baʿṣ itdigi sefīr-i[938] süḫan-āşinā ḳufl-i ḫazīne-i maḳṣūdı kilīd-i ḳavl-i leyyin ile güşād idüp maşḥūb ṣandūḳ ḫıfẓ u emāneti olan cevāhir ü[939] tuḥaf u esliḥa ve ṭaraf-ı ḫuṣūṣā mānend-i beyża-i kebūter bir ṭabaḳ[940] dürr-i nā-süfteyi ʿarż-ı pīş-gāhı idicek ferā'id-i re'y-i ṣulḥ u emānı farṭ-ı bināġūş-ı ḥüsn-i ḳabūl idüp dest-i kec-ʿaṭāsın nihāde-i dürc-i güşāde-i[941] *femü'l-hedāyā tüşteriku*[942] itdigi resīde-i mesāmiʿ-i dirāz-gūşān-ı ḳavm-i mesfūr olıcaḳ ol zamāna gelince istiʿmāl-i gūşvār iden aḳall-i ḳalīl iken zen ü şevherden herkes [27a] muḳteżā-yı ṭamaʿ u heves bīz-i[943] kefş-i ḫırş-ı[944] pīne-dūz ile

[935] ü RTMEP: - H
[936] ü ruʿb olmaġın RMEHP: - T
[937] İki cihanın asayişi bu iki kelimenin tefsiridir; arkadaşlara iyilik yapmak ve düşmanlarla geçinmek.
[938] sefīr RTMHP: - E
[939] cevāhir ü RTMEP: cevher H
[940] ṭabaḳ TMEHP: ṭarīḳ R
[941] güşāde RTMEP: - H
[942] Hediyeleşmek karşılıklıdır.
[943] bīz EHP: - RTM

ġırbāl-i ḫāṣāk ü kumīz miṣillü şaḥme-i āẕān ve ḳarr-ı me'lūf u ġuḍrūf[945] ünūflarında sūrāḫlar[946] teşḳīb idüp le'ālī-i girān-bahā-yı mühdāyı āvīze itmekle ol gevher-i bī-naẓīri *kesedetü'l-yevāḳīt fī-baʿżi'l-mevāḳīt*[947] çārūb-ı ḥayf-ı çūbı ile endāḫte-i mezbele-i telef eylediler. El-ḥāṣıl sefīr-i ḥākim-i Curca itmām-ı ḫiẕmet-i sefāret ile hengām-ı ʿavdetinde

Beyt

چو الچئ جرجه زدر دور شد

چو چشم بتان شاه رنجور شد[948]

müfādınca mizāc-ı Cengiz'e ʿārıż olan inḥırāf-ı cüz'ī yevmen fe-yevmen mütezāyid olup bāʿiṣ-i tezelzül-i bilād-ı cihān olan bād-ı ṣarṣar-ı vücūdı te'ṣīr-i ḥarāret-i ḥummā-yı merg ile ʿurūḳ u şerāyīn-i ʿālemden müteḥallil olacaġın ṣaḥīfe-i cisminde ẓuhūr iden noḳṭāt-ı ser-ḫīze ve ḥaṣbāt-ı āsumān-cūyine-i remliyyeden ʿalāmet-i teşrīf-i ḳudūm-ı mülkü'l-mevtdir deyü ehvāl-i ḥaşere-i bī-şuʿūr ise de niẓām-ı aḥval-i dünyā ḳaydı ile bī-ḥużūr olup *eger rişte-i ʿurūḳ-ı ḥayāt-ı maḫlūḳāti*[949] *ḳaṭʿ ve tebere girih-bend-i ışrār olan ʿukde-i vücūd-ı bī-sūdum şeniyye-i meniyye-i*[950] *ḥatfe enfihī ile münḥall olduḳda irāḳa-i dimā' ve taḫrīb-i bilād-ı dünyāda bedel-i mā-yeteḥallel olmaġa enseb ü aḥrā kimdir* deyü tefaḥḥuṣ-ı mizāc-ı ricāl-i devlet ve tecessüs-i meẕāḳ-ı muḳarrebān-ı salṭanat içün taḥta-i basīṭe-i şūrīde muṭāraḥa-i ḳurʿa-i istifsār-ı ṣūrī idicek rābıṭa-i taḳarrüb ile pīrāmen-i firāş-ı mebsūṭa[951] taʿalluḳuna merbūṭ olan müteʿalliḳātı ser-fürū-bürde-i ceyb-i sükūt olup evlādından yanında mevcūd olan Çaġaṭay ve Ögetay ve Tuluy

Beyt

پدر شهریارست و ما بنده ایم

---

[944] ḫırş EHP: + bīz RTM
[945] u ġuḍrūf RTMEH: - P
[946] sūrāḫlar RTM: sevāriḫler EHP
[947] Bazı zamanlarda yakutlar değersizdir.
[948] Curca elçisi kapıdan uzaklaştığında şah mahmurlaştı.
[949] **Derkenar** Et-teberü'l-ḳaṭʿ fi'l-aʿṣāb H: - RTMEP
[950] meniyye-i TMEHP: - R
[951] mebsūṭa RTMEP: - H

بفرمان رأیت سر افکنده ایم[952]

deyü cebīn-i istikānetlerin vażʿ-ı zemīn-i mütābaʿat eylediklerinde Cuci Ḫān'ı ẕikr ü beyān olundığı üzre muḳaddemā ḥişşe-i şāyiʿa-i ḥükūmet-i bilād ile irżā itmegin midād-ı ṣavāb-dīdi ile yarlıġ-ı ḥükūmet-i mesned-i maḫṣūṣın[953] aʿḳal ü erşed evlādı olan Ögetay Ḳaan nāmına taḥrīr ve cā-nişīni idüp ve aña muttaṣıl olan memāliki Tuluy Ḫān'a temlīk ve memleket-i Ḫıṭāy'ı birāderine iʿtā ve Semerḳand ve Buḫāra ve Uyġur'a Çaġaṭay'ı me'mūr idüp zamān-ı zindegānīsinde rīzān itdigi ḫūn-ı bī-çāregān ile ḫursend ü sīr olmayup ṣadme-i tīġ-i sitīzinden rū-nihāde-i vādī-i girīz olan Şidirḳu Ḫān'ıñ dem-i nā-haḳḳın irāḳa itmek emrini sū'-i ḫātime-i defter-i veṣāyāsı itdikden ṣoñra [**Derkenar: Mürde şuden-i Cengiz**] sene-i sitte ve mi'e[954] **[27b]** ramażānınıñ dördinci güni -ki sāl-i ḫūkdur- dest-i ḫūn-ālūdın keşīde-i dāmen-i vücūd idicek enāmil-i irādesiyle taʿyīn ü işāret itdigi pāy-ı diraḫt-ı maʿhūdda ḥafr itdikleri serd-āb-ı ʿaẕābda zuʿm-ı bāṭıllarınca defʿ-i vaḥşet-i ḳabr içün ḳırḳdan mütecāviz cevārī ile defn itdiler. Zamān-ı ḳalīlde[955] mevżiʿ-i mezbūrı eşcār iḫāṭa itmekle miyān-ı meşistānda nihān oldı. Cengiz Ḫān'ıñ ḳadem-nihāde-i ʿarṣa-i cihān ve ber-vech-i istiḳlāl ḥükümrān-ı[956] Īrān ve Tūrān keẕālik kendi ve pederi ʿāzim-i dārü'n-nīrān olduḳları sāl-i ḫūka teşādüf itdigi ittifāḳāt-ı[957] nādiretü'l-vuḳūʿ-ı zamāndandır[958]. El-ḥāṣıl müteʿalliḳāt u eşyāʿı evvelā Ögetay Ḳaan'ı nişānde-i serīr-i salṭanat ve Şidirḳu'nuñ iʿdām u ihlāki ve sā'ir aḥkām-ı veṣāyā-yı nīk ü bedin tenfīẕ ü īḳāʿda ihtimām u diḳḳat eylediler. Taḫt-ı ḳadīm-i Cengiz olan arāżī-i Ḫıṭā ve Çīn'de sülāle-i müşārün-ileyhden salṭanat-güzīn olanlarıñ esāmīsi bu vechile tertīb-kerde-i rişte-i taʿyīn ḳılınmışdır ki Ögetay bin Cengiz, Güyük Ḫān ibn Ögetay, Mengü Ḳaan ibn Tuluy, Ḳubilay Ḳaan ibn Tuluy, Ḳaydu bin Ḳaşin bin Ögetay, Ḳuşilay Toḳtay Baysunġur[959] Anūşirvān bin Dārā, Toḳtimur bin Semmud Ḳaan, Pisü Lenke[960] bin

[952] Biz padişah olan babanın kullarıyız, onun kararları ve emirlerine baş eğiyoruz.
[953] maḫṣūṣın HP: maḫṣūṣ RTME
[954] Cengiz Han'ın burada zikredilen ölüm tarihi hatalı olup kaynaklarda 1227 yılında öldüğü yazılmaktadır.
[955] ḳalīlde RTMEP: ḳalīde H
[956] ḥükümrān RTMEP: ḥükümān H
[957] ittifāḳāt RTMEP: ittifāḳ H
[958] zamāndandır RTM: zamāndır EHP
[959] Baysunġur EHP: Bayanser RTM

Pisürablenk[961] Ḳaan, Kitmure Kitmur[962] bin Timur[963], Azaltay Darday bin Melik Timur. Aḫker-i vücūd-ı Cengiz zīr-i türāb-ı ʿademde engişt ü ḫākister olduḳdan yigirmi ṭoḳuz sene mürūrunda *el-veledu sırru ebihī*[964] ḫānumānından mülaḳḳab-ı bā-laḳab-ı[965] *İlḫān* Hülāgū bin Tuluy bin[966] Cengiz çār-bāliş-nişīn-i mesned-i Cengiz olan Mengü Ḳaan ibn Tuluy'nuñ minfaḫa-i taḥrīk ü iġrā ḫuṣūṣā Ḳāḍī Şemsüddīn Aḥmed-i Mākī ve Naṣır-ı Ṭūsī maḳūlesi mürde-i siḥr-ālūdegān fertūte-i ḥammālete'l-ḥaṭab[967] dehriñ āteşgede-i ġażab-ı Hülāgū'ya hayme-endāz-ı nemīme vü nifāḳ olmaġın merdümān-ı bī-günāhānı çāh-ı kec-merg ü helāke ilḳa içün miṣāl-i āteş-i cihān-sūz ʿulüvv-rīz ü bālā-keş olup muvāfıḳ-ı gāv[968] olan sene-i ṣelaṣe ve ḫamsīn ve sitte-mi'e ḥudūdunda[969] pīşe-i şināveri ile ārāste itdikleri ḳanṭara-i çār-erkān-ı esb-i[970] neheng-āsāya süvār olup nehr-i Ceyḫūn'ı ʿubūr ve ḥudūd-ı Īrān'a mürūr idüp evvelā ḳılāʿ-ı ʿatīḳ-i melāḥide-i ḍalālet-istīnāsa vażʿ-ı cedīd-esās-ı indirās[971] itdikden ṣoñra taḥṣīl-i kām-ı taḫrīb-i Baġdād-ı behişt-ābād içün kām-endāz-ı ẓulm u fesād oldı. [**Derkenar: Ḫᵛāb-ı ġarīb benī ʿUmrān**]

Rü'yā-yı ġarībe

[28a] ʿUmmāl-i ḫalīfeden bir mültezimiñ güfte-ḫᵛār-ı niʿmetden edā-yı[972] ḫiẓmet-i tekyīl ü taʿşīr ile ḳanāʿat-kerde-i müzd-i kitābeti olan benī ʿUmrān nām bir şaḫṣ-ı nā-fercām bir gün pāy-ı seyyidin vażʿ-ı zānū-yı ḥürmeti idüp gāh mirvaḥa-zen-i istirāḥat ve gāh delk-i ricl ile celb-i nevm-i rāḥat itdigi eṣnāda keṣret-i teṣāʿud-ı encere-i müzfer ṭaʿām bāʿiṣ-i ġalebe-i ḫᵛāb-ı ḫargūş-ı ġafleti olmaġla lāne-i bürġūṣ u sipiş olan köhne-ḳabā-yı rīşe-i dāmen-i hezār-pāresi tecrīd ve libās-ı muraṣṣaʿ-ı salṭanat maṣḥūb

---

[960] Lenke EHP: Renke RTM
[961] پسورابلنک
[962] کتمورہ کتمور RTMHP: کتمور E
[963] bin Timur TMEHP: - R
[964] Oğul babasının sırrıdır.
[965] bā-laḳab RMEHP: - T
[966] Tuluy bin RTMEP: - H
[967] Odun taşıyan.
[968] gāv RTMHP: kār E
[969] ḥudūdunda RTMEP: - H
[970] esb RTMEP: - H
[971] indirās RTMEP: - H
[972] edā-yı RTMEP: - H

ve kemer-i müşaʿşaʿ-ı[973] ḫilāfet ilbās olunup ḥükūmet-i Baġdād yed-i taṣarruf-ı menḥūsuna tefvīż ü taḳlīd olundıġın müşāhede[974] iderek bīdār olduḳda muġāyir-i[975] ṣūret-i meẓāhir-i ḥāl ü şānı[976] olup ʿaks-endāz-ı mir'āt-ı ḫayāli olan timṯāl-i ḫᵛāb-ı ʿacībi āyīne-i taḳrīr ü beyānda irā'et itdiricek mültezim-i mezbūr[977] ḳahḳaha-i hezl ü müzāḥeyi resīde-i küngüre-i āsumān ve ḥarīf-i ṭurfe-edāyı bālā-yı serīrden leked-i ḥaḳāret ile endāḫte-i ḫāk-i meẕellet eylediginden çoḳ zamān mürūr itmedin Hülāgū-yı bed-ḫūyuñ bend ü tesḫīr-i kişver-i zindegānī-i ehl-i dīn içün tār u pūd-ı[978] ġadr u kīn ile kār-gāh-ı çār-cihet-i Baġdād'da nesc itdigi rīsmān-ı kemend-i taẓyīḳ ü muḥāṣarası mānend-i rişte-i ṭūl-i emel-i pīrān-ı hevā-perestān müteṭāvil ü mütemādī olmaġın zād-ı rāhlarına ḳaml-i ḳıllet tārī vü lāḥiḳ olmaḳdan nāṣī ḳuvā-yı ḳavā'im-i leşker ü mevāṣī mütesāḳıṭ ve pāy-ı devām u ṣebātları mürteʿiş ü müteẕāliḳ olup kümeyt-i ye's-i teng ve ḥırmān-ı rikāb-ı ḳahḳariyyü's-seyre[979] imāle-i licām-ı mürācaʿat idecekleri hengāmda benī ʿUmrān-ı bī-iẕʿān ḳurā vü żıyāʿda[980] eṣnāf-ı zaḫā'ir-i medfūneye ıṭṭılāʿı oldıġın ḳırṭās-pāre-i mekr ü nifāḳa ṣebt ü taḥrīr ve kebūter-nāme bir tīz-reftār tīr[981] ile iṭāre-i leşker-gāh-ı Tatar eyledikde sihām-ı tedbīri vāṣıl-ı hedef-i taḳdīr olmaġla ḫān-ı desīse-dān bilā-tevaḳḳuf u te'ḫīr rāyet-i sepīd-gūn-ı āştī-nümūn ile mesīr-i sefīre işāret ve ol[982] küşteni-i mü'ellifü'l-ḳalbi teslīm-i muḳaddeme-i ṣulḥ u ricʿat olmaḳ dek ü ḥīlesin irā'et itdirdikde şaḫṣ-ı mezbūruñ vücūd u[983] ʿademi müsāvī-i esāfil-i nāsdan olup lisān u yedi ʿamel-i ḫayr u şerrde ebkem ü eşell ve encere-i rediyye-i nefṭ-i müntinü'r-rāyiḥa-i muḥāṣaradan dimāġ-ı ehl-i Baġdād dūd-ālūd-ı iḫtilāl ü fesād olmaġın bilā-te'emmül ü iḫtiyāṭ

[973] müşaʿşaʿ EHP: şaşaʿ T, müşaşaʿ RM
[974] müşāhede RTMEP: müşāvere H
[975] muġāyir TMEHP: + muġāyir R
[976] şānı RMEHP: sānı T
[977] mezbūr RMEHP: būr T
[978] tār u pūd RTM: tār-pūd EHP
[979] ḳahḳariyyü's-seyre RTMEP: ḳahriyyü's-seyre H
[980] żıyāʿda MEHP: + ve RT
[981] tīr RTMEP: - H
[982] ol RTME: o HP
[983] u RTMEP: - H

Mıṣra‘

كهن زنبيل از بغداد كم گير[984]

cārūb-ı şevk-istiṣḳāli ile iḫrāc **[28b]** u teslīmde berzede-i dāmān-ı isti‘cāl oldılar. Şaḫṣ-ı le’īm ü telbīs duḫūl-i[985] meclis-i Hülāgū’ya muraḫḫaṣ ve mānend-i iblīs pīş-gāhında mütemeṣṣil ü müteşaḫḫıṣ olup defter-i derūn-ı Frengī-raḳamında muḳayyed olan envā‘-ı ġalāt-ı bī-ġayāt-ı[986] dihḳāniyān-ı mūr-meşrebānı ābār-ı iddiḫār ve genc-i ketm-i enbārdan māse-i dendān-ı tecessüs ve pārū-yı nāḫun-ı tefaḫḫuṣ ile sa‘y-ı ‘amel-i ibrāzda icrā-yı ṣan‘at-ı kelb-i şikārī ve iẓhār-ı peşe-yi mūş-ı düzdkāri ve ṣemere-i kiştzār-ı ictināsı olan ecnās-ı ẕaḫā’ir-i bī-şümārı enẓār-ı mūr u[987] māra vaż‘ u tesyīr[988] ve ‘uyūn-ı gürisnegān-ı bādiye-peymāyānı iġnā vü sīr itdigi bā‘iṣ-i ḥareket-i ḥaşerāt-ı zehr-efşān olmaġın [**Derkenar: İstīlā-yı Hülāgū be-Baġdād ve ḳatl-i Musta‘ṣım Ḫalīfe**][989] kemend-i duvāl-i ejder-i pīç-ā-pīç-i tezāḥüm ü hücūm ile der ü dīvār-ı ḥiṣāra müstevlī olup

Beyt[990]

اسمان را حق بود گر خون بگيرد بر زمين

بر زوال ملک مستعصم امير المؤمنين[991]

ḳażā-gāhında ḫalīfe-i meṣā’ib-dīde zīr-i pāy-ı esbān-ı Tatar’da mübtelā-yı renc ü ‘anā ve esās-ı devḥa-i behişt-āsā-yı[992] Baġdād ser-nigūn ḳılıp ‘amīḳ-i ‘adem ü fenā olduḳda benī ‘Umrān-ı şeḳāvet-bünyān sa‘y-ı nā-meşkūrı muḳābilinde silm-i resen-i fersūde ile rütbe-i emāret-i lāne-i cuġd u būma resīde ve ḥabl-i būrīde-i istiṣ‘ād birle pāye-i vilāyet-i vīrān-ı şehr-i Baġdād’a is‘ād olundı. Mülūk-i eṭrāf taḫlīṣ-i can-ı girībān içün bi-ḥükmi’ż-żarūre ceste ceste[993] iẓhār-ı tevāfuḳ-ı sūrī ile bārgāh-ı meẓālim-ṭınābına şitāb

---

[984] Bağdad’dan eski sepet alma.
[985] duḫūl TMEHP: + duḫūl R
[986] bī-ġayāt RMEHP: - T
[987] u RTMEP: - H
[988] tesyīr TMEHP: testīz R
[989] **Derkenar** İstīlā-yı Hülāgū be-Baġdād ve ḳatl-i Musta‘ṣım Ḫalīfe RTMEH: - P
[990] beyt EH: ḳıṭ‘a RTM, - P
[991] Emirü’l-mü’minin Musta‘sım’ın mülkünün yıkılmasından dolayı gökten yere kan yağsa haktır.
[992] devḥa-i behişt-āsā-yı RTMEP: - H
[993] ceste REHP: - TM

iderler idi. Ḫuṣūṣā Sulṭān[994] ʿİzzeddīn Selçūḳī bir defʿa sipeh-sālārān-ı Hülāgū'dan Taycu Noyan ile olan muḥārebesinden nāşī müsteşʿir ü mütelāşī ve min-baʿd ḫayl-i sitīz ü girīze vażʿ-ı ligām-ı himmet itmek bīrūn-ı keffe-i iḳtidārı oldığın teyaḳḳun u taḫayyül itmekle müteşebbis-i ẕeyl-i bergüstüvān-ı leṭā'ifü'l-ḥiyel olup cebhe-i rıżā vü teslīmiyyetin vażʿ-ı zīr-i aḳdām-ı iṭāʿat itmek maʿnāsını īhām içün rişte-i tedbīr-i dil-peẕīri ile dūḫte itdigi mūze-i mülūkāne-i naʿlçesine kendi ṣūretin resm-i müstemendāne üzre ṭabʿ u taṣvīr itdirdüp pāy-ı muḫālefeti iṭāle-i ḫāric-i diṣār-ı muvāfaḳat itdigi cürmüne istiʿfā ve dest-i berdāşte-i raʿşe-dār-ı teẕellül birle ʿarża-dāştı olan[995] ihdā vü istirḥāmına ḫavātīn-i muʿtebere-i ḫānīden bir zen-i ʿişve-bāzıñ zamān-ı muvāṣalat u niyāzda zebān-ı istişfāʿ ile recā vü ībrāmı munżamm olmaġın leked-ḫᵕār-ı ḳahr u ẓulm olmaḳdan emīn ü sālim oldı. Bundan ṣoñra [29a] Hülāgū-yı kīne-cūy sitāre-i zer-endūd-ı ḥayāt-ı merdān-ı dīn Mārdīn'i berḳ-i ḫānumān-sūz-ı ẓulm u ḳahr ile sūzān ve āmed-şüd-i leşker-i bī-dād ile diyār-ı Āmed'i ḫarāb [u] vīrān ve sükkān-ı Ḥalebü'ş-şehbā ve mużāfātını tīġ-i istīṣāl ile mümāṣil-i vādī-i ḫāmūşān itdigi eṣnāda Mengü Ḳaan'ıñ mübtelā-yı maraż-ı devā-yı nā-peẕīr-i ḥatfe enfihī olup ve muġāyir-i resm-i ḳadīm-i Cengiz pāy-ı taġallüb[996] ü cesāret ile bālā-nişīn-i taḫt-ı verāṣet olan[997] Ḳuyla Ḳaan'a Artuḳ Buka Ḫān'ıñ iʿlā-yı livā-yı muḫālefet ve irā'et-i şekl-i ḳabīḥ-i mücānebeti bāʿiṣ-i perīşānī-i ḫāṭır-ı İlḫānī olmaġın cānib-i şarḳa imāle-i licām-ı ricʿat ve Keybuḳa Noyan'ı tesḫīr-i Dımaşḳ-ı Şām'a nām-zed eyledi. Ol ḫılālde elli altı sene miḳdārı müttekā-yı ḥükūmet-i Muṣul ve aʿdād-ı pāy-ı sülleme-i sinni ḫāne-i köhne-binā-yı ḳurb-ı[998] mi'eye vāṣıl olan dürr-i yektā-yı ṣadef-i şeyḫūḫet Bedrüddīn Lü'lü' reh-nümūnı kār-āzmūdegī ve hidāyet-i siʿa-meşreb ile pā-nihāde-i vādī-i muḫālefet olmayup reh-i rāst-ı muvāfaḳat u iḥtiyāṭa sālik olmaġın gezend-i meẕālim-i Hülāgū'dan emīn ü sālim olup ṣadā-yı daʿvet-i ircīʿī ile maḥfe-nişīn-i ṭarīḳ-i āḫiret olduḳda mürāʿāt-ı ḫāṭır-ı pīr-i rūşen-żamīr

[994] Sulṭān RTME: - HP
[995] ʿarża-dāştı olan RTMEP: - H
[996] taġallüb RTMEP: - H
[997] bālā-nişīn-i taḫt-ı verāṣet olan RTEHP: - M
[998] ḳurb RTMEP: ḳarīb H

içün veled-i ercümendi Şeh-zāde Ṣāliḥ emr-i Hülāgū ile ḫoş-nişīn-i[999] mesned-i pederi olmuş idi. Ṣāliḥ-i ṣalāḥ-pīşe nişānde-i mecūs-ı bed-kīş olmaḳ ʿār u endīşesinden nāşī ḥükkām-ı ehl-i İslām'dan[1000] ḥükümrān-ı bilād-ı Mıṣr ve Şām olan[1001] Bunduḳdār ẓıll-i livā-yı ḥükūmetine dāḫil ve gencīne-i taṣarrufunda mevcūd olan eşyā vü nuḳūdın naḳl içün ḳāfile-bend-i hicret olmaġın biñ nefer süvārī-i Şām ile hem-rikāb-ı sefer-i terk-i[1002] vaṭan oldıġı mesmūʿ-ı Hülāgū-yı pür-mekr ü fiten olıcaḳ zencīr-i şīr-i şemşīr-i istīṣāl ü tedmīri vedīʿa-i dest-i sipeh-sālār-ı sened-i iġvā-yı dilīr itmiş idi. Ḫāşāk-i ġaflet ü belā ve miḥen-i sebīl-i başīret Ṣāliḥ-i ḳażā-dīdeyi sedd ve ḫār u ġubār-ı idbār-ı ṣamem ü ṭaraş-ı ʿilāc-ı nā-peẕīri ṭarīḳ-i semʿ-i iḳbālin bend itmegin gürūh-ı nā-maʿḳūl-i Moġol dūde-i siyāh u kebūd ile çār-cihet-i ḥiṣārda tezāḥüm-sāz ve ṣadā-yı kerenāy-ı bī-āheng kāse-i mūy-dār-ı ṣımāḫ-ı gūş-ı bī-hūşlarına ṭanīn-endāz olduḳda ümmīd-i imdād-ı leşker-i Bunduḳdār ḳufl-i ḥiṣār-ı ṣebāt u vaḳārları oldı. Ṭaraf-ı Şām'dan[1003] techīz ü ibʿāṣ olunan[1004] reh-revān-ı beriyye-i ḳażā ṭayy-ı merāḥil-i meşaḳḳat iderek vāṣıl-ı ser-menzil-i[1005] kūh-ı[1006] Sincār olduḳlarını müşʿir-i varaḳ-pāre-i tesliyet-baḫşāların ḳāṣıd-ı bī-şuʿūr u[1007] ehl-i hevā [29b] olan kebūter-i güsiste-bāl ile irsāl itmişler idi. Çeşm-i mürġ-i āvāreyi sevād-ı leyle-i ḳadr nā-dīde vü şeb-kūr itmegin resen-i menceniḳ-i aʿdāya nāzil ve tele-i ḥiyel-i tār-ı Tatar'a giriftār olup maẕmūn-ı mektūba ıṭṭılāʿlarında bu keyfiyyeti muḳaddeme-i nuṣret ü ẓafer ʿadd idüp yigirmi biñ miḳdārı küffār-ı ġadr-āyīn ḳurb-ı güzer-gāh-ı müsāfirīn olan muẕīḳ-i derbendde müteraṣṣıd u der-kemīn olduḳlarından ġaflet-ālūdegān-ı leşker-i Şāmiyān bī-ḫaber olmaġın ġunūde-çeşm-i iḥtiyāṭ olan leşker-i ḥayret-muḥāṭ üzerlerine vürūd idicek ṭarrāḳa-i tāziyāne-i Tatar'dan bīdār ve dest-nihāde-i ālet-i gīrūdār olduḳlarında seng-endāz-ı felek-i felāḫan-ı rūzgār ile endāḫte itdigi bunduḳa-i ahcār u ġubār revzene-i cihān-nümā-yı ʿuyūn-ı Bunduḳdār'ı

[999] ṭarīḳ-i āḫiret olduḳda ... Hülāgū ile ḫoş-nişīn RTMEP: - H

[1000] nāşī ḥükkām-ı ehl-i İslām'dan RTMEP: - H

[1001] olan RTMEP: - H

[1002] terk EHP: - RTM

[1003] ṭaraf-ı Şām'dan RM: Sām'dan T, Şām'dan EHP

[1004] olunan RTEHP: olan M

[1005] ser-menzil TMEHP: menzil R

[1006] kūh EHP: - RTM

[1007] u RTMEP: - H

imlā vü nā-dīde itmekle iʿmāl-i edevāt-ı ḳıtāl ve naẓar-ı yemīn ü yesāra ḳudret ü mecālleri olmamaġın tīġ-i aʿdā-yı bed-girdār ile girībān-ı câme-i müsteʿār-ı ḥayātları çāk ve ḳālıb-ı bī-rūḥları üftāde-i ḫāk-i helāk olıcaḳ ʿabā-pūşān ve[1008] büride-gīsūyān-ı Tatar şiyāb-ı fāḫire-i beyżā ve ʿimāme-i muṭallā[1009] ve ḫaḍrā-yı muvaḥḥidīn ile ser ü dūşların tezyīn ve esbān-ı ʿArab-nijād-ı ḫoş-ḫırāmlarına vażʿ-ı ligām-ı iġtinām idüp ḳabīl-i Şām'da vāṣıl-ı pīş-gāh-ı ḳalʿa-i Mūṣul olup ʿasākir-i Şāmiyān olmaḳ üzre inşād itdikleri ḳaṣīde-i dürūġ-mażmūnlarına ahālī-i ḥişār iʿtimād ve der ü dervāzesin güşād idicek pāy-ı ʿanve vü ḳahr ile derūn-ı şehre duḫūl ve ḫānumān-ı zindegānī-i şıġār u kibāra āteş-endāz-ı istīṣāl oldılar. Bundan ṣoñra ahālī-i Dımaşḳ-ı Şām'ı feryād-res-i ehl-i İslām olmaḳ cürmüyle ithām itmegin anlarıñ daḫi ḫāne-i ṣafā-bünyād-ı ʿayş u ṭarabların mümāṣil-i hey'et-i kāşāne-i Mūṣul ve Baġdād itdikden ṣoñra perveriş-yāb-ı ḳand-ı ḥükūmet-i Mıṣr olmaḳda ʿazīzü'l-emṣāl olan Muẓafferüddīn Ḳuduz cānibine vefd-i sefīr idüp dāḫil-i şuḳḳa-i şeḳāvet-iltivā-yı iṭāʿatı olmaġı mutażammın nāme-i zehr-ālūd ile telḫ-kām itmegin vālī-i kişver-i vilāyet ser-be-ceyb-i murāḳabe-i fikret olup ʿayn-ı iʿtibār-ı dūr-bīn ve āyīne-i ḳalb-i ṣāf-ı İskender-āyīnde ṣūret-i iṭāʿatı şekl-i zişt ü ḳabīḥde irā'et itmegin *eger şeb-i Yemānī ve sekr-i miʿādı temyīzden ʿāciz gürisne-çeşmān-ı Moġol çāşnī-senc-i ḳaṣabü's-sükker-ī*[1010] *niʿmet-i inḳıyād olurlar ise peymāne-i şerbet-i şīrīn-i ʿahd u mīṣāḳı seng-i ġadr u şiltāḳ ile ḫurd u*[1011] *şikest ve zümre-i muvaḥḥidīniñ ḥelvā-yı reşīdiyye-i* [30a] *cemʿiyyetlerin perīşān ve'l-mü'minu ḫulvun yuḥibbü'l-ḫulv*[1012] *żiyāfet-ḫāne-i neşāṭ u sürūrundan dūr u*[1013] *mehcūr iderler*[1014] deyü miyān-ı ġāziyānda basṭ itdigi ḥelvā-yı puḫte-i miyāne-i şīrīn-edā[1015] muvāfiḳ-ı meẕāḳ-ı yārān-ı ṣafā olmaġın evvelā sefīr-i mesfūr-ı turş-gūyı[1016] bālā-yı dār-ı siyāsetde ṭaʿām-ı zaḳḳūm-ı telḫ-i merg ile sīr idüp ol zamān emīrü'l-ümerāsı ve lāne-sāz-ı ḫıṭṭa-i

[1008] ve RTMEP: - H
[1009] muṭallā EHP: muṭallāyı RTM
[1010] ḳaṣabü's-sükker RTM: + mīʿād EHP
[1011] u RTMEP: - H
[1012] Mü'min güzeldir, güzelliği sever.
[1013] u RTMEP: - H
[1014] iderler RTMEP: oldılar H
[1015] şīrīn-edā RTHP: şīrīn M, şīrīn-güftār E
[1016] turş-gūyı RTEHP: tirkeş-gūyı M

Şām olan Bunduḳdār ve sā'ir bālā[1017] -pervāz evc-i celādet ve şāhīn-i āşiyān-ı ḥamiyyeti[1018] ḥavāyic-i cenāḥ-ı silāḥ ve bāl-i tīr ü tīġ ü rimāḥ ile ārāste vü necāḥ idüp bir vaḳt-ı muḫtār-ı saʿd-iḳtirānda iḥyā-yı devḥa-i behişt-āsā-yı dīn-i mübīn ve taḫrīb-i lāne-i cemʿiyyet-i būm-meşreb ü küfr-āyīn içün ṭurre-zen-i ṭabl-i raḥīl[1019] olduḳları āvāzesi derendegān-ı Tatar zaḥmı ḫavfıyla ser-keşīde-i kāşāne-i iḫtifā olan mürġ-i bismil-şüdegān-ı meṣā'ib-bīniñ vāṣıl-ı sāmiʿa-i yaḳīnleri olıcaḳ

Mıṣraʿ

و سنور مغلوب يصول على الكلب[1020]

bāl-i rīş-i rīḫte-i żaʿf u heremi ile cevelān-nümā-yı vādī-i ḥamāset ve Yūsuf-ı Mıṣr-ı celādet olan leşker-i ḳalīlü'l-miḳdār sipeh-sālār-ı Hülāgū'dan tesḫīr-i Mıṣr ve Şām içün teşmīr-i sāʿid-i ihtimām iden Keybuḳa Noyan ile tertīb itdikleri bezm-i gīrūdārda zamān-ı ṭulūʿ-ı mihr-i cihān-efrūzdan vaḳt-ı nīm-rūza degin kümeyt-i cām-ı şerāb-ı merg-i aḥmeri idāre ve muḳaddemā ḳarābe-i tīġ-i ġadr-ı Tatar ile mest[1021] ü bī-hūş olan ʿıyāl ü evlādların yād ve isāle-i ḫūn-ı küffār-ı bī-dīn idüp şerāb-ı ḫoş-güvār-ı ġazā vü cihād ile ervāḥ-ı ṭayyibelerin şād[1022] itdiklerinde seḥāb-ı feyż ü[1023] nuṣret ru'ūs-ı ḥaḍrā-pūş-ı müsellemine maṭar-engīz-i ẓafer olmaġın aʿdā-yı nā-fercām ġarīḳ-i seyl-i iʿdām ve ser-ʿasker-i küffār-ı Tatar olan Keybuḳa Noyan'ıñ daḫi ser-i ḳażā-cünbānı seyf-i cevher-dār-ı ihtimām ile kedū-yı mezbele-i intiḳām ve cūybār-ı mütecennide-i Mıṣr[1024] ve Şām kenār-ı nehr-i Fırat'a degin revān olup şerbet-i[1025] ḥummāż-ı tīġ-i Mıṣrī tamġa-yı celādeti dirīġ itmegin ricāl-i şeyāṭīni endāḫte-i Şaṭṭ ve[1026] Nīl-i ʿadem ve şerbet-i zülāl-i germ-ā-germī-i viṣāl-i nisā vü eṭfāl ile iṭfā-yı teb-i ḥummā-yı muḥriḳa-i ḥasret ü melāl itdikleri āvāzesi ṭanīn-endāz-ı sāmiʿa-i Hülāgū olduḳda egerçi kāse-i derūnı leb-

[1017] bālā RTM: vālā EHP
[1018] ḥamiyyeti TMEHP: cemʿiyyeti R
[1019] raḥīl RTMEP: ḥiyel H
[1020] Yenilen kedi köpeğe saldırır.
[1021] mest RTMEP: - H
[1022] şād RTMHP: ḫandān E
[1023] ü RTM: - EHP
[1024] Mıṣr RMEHP: maṭar T
[1025] şerbet RTMEP: şürb H
[1026] ve RTMEP: - H

rīz-i şerāb-ı ġażab olup cūybār-ı Nīl-i ḥayāt-ı Mışriyānı ḫūn-ı intiḳām ile laʿl-gūn itmek içün bezm-i nūş-ā-nūş-ı dil-āverānda dest-i ḳaan-ı zamāndan piyāle-keş-i ṣelāṣe-i ġassāle-i merdānegī[1027] oldı. **[30b]** Lākin[1028] ol eṣnāda sāḳī-i devrān şerāb-ı merg-i ḥatfe ile Mengü Ḳaan'ı mest ü ḫarāb idüp Berke Ḫān ve sā'ir ebnā-yı Cengiziyānıñ muḫālif-i töre-i dīrīne idāre itdikleri bāde-i enāniyyet ü ġurūr kişver-i Moġolistān'da mūceb-i bed-mestī-i iḫtilāl ü şürūr olmaġın girībān-ı müslimīnden dest-keşīde-i ferāġat oldı. [**Derkenar: Fevt-i Hülāgū Ḫān**] Hülāgū-yı bed-ḫūy ṭoḳuz sene miḳdārı zamān zīr-i ḫıyem-i nüh-ṭabaḳa-i ʿālem-i dād u sitādda basṭ-ı bisāt-ı ẓulm u fesād idüp ʿidād-ı sinni ḳırḳ sekize bāliġ olduḳda kilīm-i şeḳāvet-nessāc-ı ʿayş u mizācı ṣeccāc-ı[1029] bād-ı fenā ile münʿadim ü fersūde olduḳdan ṣoñra [**Derkenar: İddiʿā-yı salṭanat-ı vülāt-ı Hülāgū der-eṭrāf**] bilād-ı Şām ve Rūm ve ekṣer-i bilād-ı İrān ḫānān-ı Ulus-ı Hülāgū ve Belḫ ve Bedaḫşān ve Zābulistān ve Sicistān ve baʿż-ı Sind ve Hindistān ve Māverāü'n-nehr ve ekṣer-i[1030] Türkistān'da ḫānān-ı Çaġaṭay ḥükümrān iken yedi yüz on altı tārīḫi ḥudūdunda Ulus-ı Hülāgū'dān Ebū Saʿīd Ḫān rūy-ı gerdīde-i ālāyiş-i cihān olduḳda muḳarrebān-ı nüvvāb-ı Hülāgū'dan arāżī-i münbite-i İrān ve Rūm'da bārān-ı nā-behengām tecennüb ve toḫm-ı fāsid taġallüb ile demīde-i sebz-i şaʿīr-i salṭanat-şiʿār olan Arpa Ḫān'ıñ ḫūşe-i cemʿiyyet-i ḥükūmetine tegerk-vezân-ı şeml olmaḳ içün yine ümerā-i Hülāgū'dan ʿAlī Mīrzā Muḥammed bin Yulḳutluġ-oġlanı miṣāl-i güncişk-i şikeste-bāl ser-i enbār-ı tehī-derūn-ı ḫānīye iclās ve kendisi ʿunvān-ı ketḫüdāyī ile murabbaʿ-nişīn-i[1031] ḫᵕān-ı nān-ı[1032] niʿmet oldıġı eṣnāda Şeyḫ Ḥasan-ı Küçük bin Timurtaş bin Çobān Süldüz ḫalvet-i teferrüd ü vaḥdetden ẓuhūr u bürūz ve zāviye-i muʿallā-yı Āzerbāycān'a ferş-i seccāde-i taġallüb ü istīlā ve Ascaytu Ḫān duḫteri Satı Bike'yi vesme-i ālāyiş-i salṭanat ve meşşāṭa-i āb-ı ṭılā-yı ḥükūmet ile pīrāste idüp kendisi derbān-ı kāşāne-i salṭanat olduḳda Şeyḫ Ḥasan-ı Büzürg daḫi[1033] rākib-i esb-i

[1027] merdānegī RTEHP: merdāne M
[1028] oldı lākin RTMEP: - H
[1029] ṣeccāc RTMEP: - H
[1030] ve ekṣer RTMEH: - P
[1031] murabbaʿ-nişīn RTEHP: baʿ-nişīn M
[1032] nān RTMEH: - P
[1033] daḫi RTMEP: - H

nefsāniyyet olup cemʿiyyet-i ṣūfiyān-ı ṭarīḳat muvāfaḳat[1034] ile Cihāntimur[1035] Alafrenk-oġlanı evc-i vālā-yı salṭanat-ı bī-īrāda iṭāre içün sübḥa-keş-i teveccüh ü himmet oldıġın Şeyḫ Ḥasan-ı Küçük müşāhede idicek taḥṣīl-i rütbe-i atabekī içün ḳalb-i ḥadīd-i Satı Ḫātūn'ı mıḳnāṭīs-i maʿneviyye ve lisān-ı ʿaẕb ile tesḫīr ü ceẕb[1036] ve ḫalvet-ḫāne-i maḥabbetde Süleymān bin Muḥammed-oġlanı hem-firāş-ı muʿāşeret itmegin iksīr-i keşīrü'l-menfaʿa-i himmet ile ālāt-ı duḫūl-i ḥarem-sarāy-ı velāyete metānet ü ḳuvvet virüp Şeyḫ Ḥasan-ı Büzürg ʿIrāḳ-ı ʿArab ve Şeyḫ Ḥasan-ı Küçük **[31a]** Āzerbāycān ḫānḳāh-ı ḥükūmetinde zāviye-nişīn-i istiḳlāl olmaḳ hāy u hūyı[1037] ile ḳorbaşmış abdāl-ṣıfat cehīdekārlıḳlarından nāşī şūrīde[1038] vü şeydālıḳlar iẓhār idüp lināmiḳihi'l-faḳīr[1039] olıcaḳ *aḳ yazıdan neş'e-i ḳızıl dīvāne-i naẓar-ı pīre yaḳıldı* didi. Hevā-yı vāllāh āġāze-i raḳṣ-āveri ile bi'd-defaʿāt muḳābele-i bi'l-muḳāteleleri ṭarafından niçe cānlarıñ dā'ire-i hestīden ḫurūc ve rütbe-i maḥv-ı vücūda vülūc ile cilve-sāzlıḳları hengāmında ümerādan Fārs'da Şeyḫ Ebū İsḥaḳ bin Maḥmūdşāh Rencū ve Kirmān ve ʿIrāḳ-ı ʿAcem'de[1040] Muḥammed bin Muẓaffer Yezdī ve Ḫorāsān ve Sebzvār'da Serbedārāndan ʿAbdürrezzāḳ Bāştīnī ve Tūs ve Nişābur ve Merv'de Arġun Şāh ve Herāt ve Sicistān ve Ġūr'da Melik Muʿizüddīn Ḥüseyn Kerd ve Māzenderān'da Faḫrüddevle ve Bāvendiye'de Celālüddevle-i Gāvbāde[1041] ve Astarābād ve Cürcān'da Ṭoġa Timur Kāvīne ve Lūristān'da Nūreddīn Aḥmed Atabekī ve Gīlān'da Sādāt-ı Kārkiyā ve Şirvān'da Şeyḫ İbrāhīm-i Derbendī'den her biri hevā-yı nefslerine muvāfıḳ neferāt ile dühül-zen-i ḥükūmet olup āl-i Selçūḳ'dan merzbūm-ı Rūm'da[1042] iʿlā-yı livā-yı salṭanat iden ʿAlāüddīn yedi yüz iki tārīḫi ḥudūdunda tīġ-i ġadr-ı Ġazan Ḫān-ı bī-raḥm ile üftāde-i ḫāk-i ʿadem olduḳdan ṣoñra cā-nişīni olanlar eyādī-i maġlūle-i Ulus-ı Hülāgū'dan zehr-ābe-nūş-ı şerāb-ı żaʿf u herem olmuşlariken ru'ūs-ı ümerā-yı ulus-ı

[1034] muvāfaḳat RTMHP: muḫālefet E
[1035] Cihāntimur RMEHP: + ala T
[1036] ceẕb RTMEP: + idüb H
[1037] hāy u hūyı RTMEP: hāy-hūyı H
[1038] şūrīde RMEH: sūrīde TP
[1039] Süsleyen fakir.
[1040] ʿIrāḳ-ı ʿAcem'de TMEHP: ʿIrāḳ ve ʿAcem'de R
[1041] Gāvbāde RMEHP: + Astarābād'a T
[1042] merzbūm-ı Rūm'da RTEHP: merzbūmda M

mezbūreye çengāl-i ebābīl-i ḳahr-ı İlāhīden endāḫte olan ḥicāre-i iḫtilāl ü nuḥūs bāʿiṯ-i şikestegī-i şīşe-i vaḳār u nāmūs olmaġla ümerā-i Moġol'dan kişver-i Rūm'da mesned-nişīn *el-ḥükmü limen ġalib*[1043] olan Eretnā'nıñ merkez-i dā'ire-i ḥükūmetinde ḳarār u ṯebāta ḳudreti olmamaġın

Mıṣraʿ

اگر خواهی سلامت در کنارست

pergār-ı şikeste-pāy-ı iḫtiyārī ile kenār-ı cezūb-ı kilk-i būrīde-zebān-ı irādesiyle ketb ü imlā itdigi fermān-ı ʿazīzü'l-cereyānın tenfīẕ ü icrāya ḳādir oldıġı Ḳayṣeriye ve Erzene'r-rūm ve Āzerbāycān'a ḥaṣr u ḳaṣr idüp bilād-ı Rūm'dan maʿdūd olan Ḳonya'da Ḳaramān ve Elbistān'da Ẕülḳadir ve Adana'da[1044] Ramażān ve Ḳasṭamonı'da Ḳızıl Aḥmed ve Engüri'de Ṭurġud ve Kütāhya'da Germiyān ve Saġçuḳ'da İzmir ve Maġnīsā'da Ṣaruḫān ve Balıkesir'de Ḳaraṣi ve Güzelḥiṣār'da Aydın ve Muġla'da Menteşā ve Anṭālya'da Teke ve Ispārta'da Ḥamīd-oġulları miṯāl-i mürg-beççe-i güsiste-bāllar āsumān-ı salṭanatı şāhīn-i **[31b]** celādet-çengāl ve āşiyān-ı ʿulüvv-i himmetden ḫālī vü tenhā ẓann idüp rīş-i nev-demīde-i istiẕhār ile bālā-yı kāşāne-i tecebbüre ṭayerān itmek ḫayāliyle taḥrīk-i cenāḥ-ı saʿy u ictihād itdikleri eyyāmda [**Derkenar: Ẓuhūr-ı Devlet-i Āl-i ʿOṯmān**] maẕhar-ı ʿināyet-i Sübḥānī ve şeref-yāb-ı te'yīdāt-ı[1045] Ṣamedānī mihr-i dūdmān-ı salṭanat ve ḫurşīd-i ʿālem-tāb-ı kişver-i celādet mülūk-i şecāʿat-muʿtād-ı ʿOṯmānī *meddallāhu ẓılāle re'fetehum ilā-āḫiri'd-devrān ve ilā-intihāi'z-zamān* ḫażarātınıñ āfitāb-ı ʿālem-ārā-yı iḳbālleri żiyā-baḫşā-yı burc-ı istiḳlāl olmaġın nücūm-ı şevket-i[1046] mülūk-i sā'ire zīr-i ḫaylūle-i[1047] cibāl-i şāhiḳa-i dehşet-efzālarında inkisāf-peẕīr-i inḳırāż u izmiḥlāl oldı. Der-ʿaḳab maraż-ı şedīdü'l-ʿarż-ı fesād u iḫtilāl mizāc-ı niẓām-imtizāc-ı Ulus-ı Çaġaṭay'a daḫi ʿārıż olup nüvvāb u ümerāsından yedi yüz ḳırḳ yedide Ḳuzġun Nevbet şehper-güşā-yı teferrüd ü taʿannüd ve künām-ı neheng-i deryā-yı ḥükkām-ı aṣḥāb-ı ḳadr u menzilet olan kişver-i Māverāü'n-nehr'e müteʿārıż

[1043] Hüküm galip olan içindir.
[1044] Adana'da EHP: Atana'da RTM
[1045] te'yīdāt TMEHP: - R
[1046] şevket RMEHP: sevket T
[1047] ḫaylūle RTMEP: ceylūle H

keẕālik Semerḳand'da Bayān Süldüz ve Keş'de Ḥācī Barlas ve Ḫuṭṭelān'da Keyḫüsrev ve Erheng'de Nayman ve Bedaḫşān'da Tayġun Şāh ve Zābulistān'da Baḳlān ve Kābil'de Ḥüseyn bin Ḳalād bin Ḳuzġun Nevbet nām ḫurūsān mezbele-i taġallübden her biri bām-ı bülend-i keş-ā-keş-i ḥükūmetde bāng-zen-i enāniyyet olduḳlarında ḥākim-i Kābil olan Ḳuzġun-ı mezbūr dem-zeden-i[1048] kerenāy-ı fesād u[1049] taġallübde māhir ü kāmil olmaġın müteʿāḳiben Ḳabul Şāh ve ʿĀdil Sulṭān nām Cengiz-nijādları mesned-i ḥükūmetde iclās ile kendisi ḥükümrān-ı memālik ü bilād oldıġı eṣnāda [**Derkenar: İbtidā-i ẓuhūr-ı Timur**] Barlās ḳabīlesinden bālā-nişīn-i ṣuffe-i iflās iken Ḥüseyn-i mezbūruñ hem-firāş-ı ḫᵛāheri olup lisān-ı Moġol üzre *dāmād* maʿnāsına *küregān* laḳabı ile iktisāb-ı taʿayyün[1050] ü şöhret iden Timurleng-i Küregān ibn Ṭurġay yedi yüz yetmiş bir senesi ḥudūdunda pāy-ı tecebbür ü ʿināddın nihāde-i serīr-i emāret ve temşiyet-i umūrı içün ebnā-yı Cengiz'den Ḳuzġun Nevbet'iñ pençe-i ġadr u şikencesiyle mürġ-i zindegānīsi remīde olan Dānişmendçe Ḫān evlādından Suyurġatmış-oġlanı baʿde vefātihi anıñ oġlu Maḥmūd Sulṭān'ı

Mışraʿ

و اینست از حیله های تیمور[1051]

dārü'n-nedve-i desīsesinde mesned-nişīn-i salṭanat itmekle resm-i ḳadīm-i Cengiz'i icrā ṣūretinde Suyurġatmış Ḫān'dan emr ü[1052] fermān ve Emīr Timur-ı sipeh-sālārdan ḥükm ü nişān deyü yarlıġ u menşūrların **[32a]** midād-ı sebz ü sürḫ ile ālūde itdigi iki[1053] mühr-i kebīr ü nā-maṭbūʿ ile ṭabʿ u imżā iderdi. Āteş-i taġallüb ü istīlāsı yevmen fe-yevmen mütezāyid[1054] ü bālā-keş olup Türkistān'da Ḫıżır Ḫᵛāce ve Deşt-i Ḳıpçaḳ'da evlād-ı Cuci'den Toḳtamış Ḫān'a ve Hindistān'da Maḥmūd Aḫlāciye ve Şām'da Sulṭān Ferec-i Çerkesī ve sā'ir selāṭīn ü mülūküñ evrāḳ-ı kitāb-ı cemʿiyyetlerin perīşān ve niçe bī-

[1048] dem-zeden RTME: dem HP
[1049] u RTMEP: - H
[1050] taʿayyün RMEHP: - T
[1051] Bu da Timur'un hilelerindendir.
[1052] ü RTMEP: - H
[1053] itdigi iki TMEP: itdigi R, iki H
[1054] mütezāyid TMEHP: mīzāyed R

cürm ü günāhıñ ḫānumān-ı zindegānīlerin sūzān idüp sekiz yüz yedi tārīḫi ḥudūdunda kāşāne-i Ḳandahār'da tertīb itdigi sūr-ı ḫitānda be-resm-i ḳadīm-i Moġol naġme-i muṭribān-ı ṭarab-efzā ve nūş-ā-nūşī-i eşribe-i ġamm-zidā ile pāy-ı yektā-yı[1055] neşāṭ üzre raḳṣān ve muḳteżā-yı neş'e ve taḥẕīr-i keşret-i ekl ü[1056] şürbden nāşī ʿaraḳ-rīz-i ḫumār-ı toḫm olmaġın miʿde-i fāside ve ṭamaʿ-gīrī niʿam-ı celīle-i ḥayātdan sīr[1057] olduḳdan ṣoñra ümerā vü evlādı bilād-ı Hind ve Türkistān ve Ḫʷārezm ve Rūm ve Şām ve tamām-ı Māverāü'n-nehr ve Īrān'da salṭanat ʿunvānıyla ḥükümrān olup sekiz yüz on yedi tārīḫi ḥudūdunda ümerā-i mülūk-i Celāyiriyyeden Mūṣul ve Sincār ḥavālīsinde evḳāt-güẕār olan Ḳaraḳoyunlu Türkmānından Ḳara Yūsuf sevād-ı aʿẓam-ı Āzerbāycān ve ʿIrāḳ-ı ʿArab ve Ḫuzistān[1058] ve Cezīre ve baʿżı ʿIrāḳ-ı ʿAcem[1059] ʿalefzārını eyādī-i evlād-ı Timur'dan aḫẕ u istiḫlāṣı[1060] ile yüz aġardup irā'et-i rūy-ı turş-ı kibr ü naḫvet itdigi eşnāda ekşer-i bilād-ı mezbūreye ümerā-i Timur'dan Diyārbekr ḥükūmetine me'mūr olan Aḳḳoyunlu Türkmānından Uzun Ḥasan ʿarż-ı ḳāmet-i bālā-yı celādet itmegin Ḳaraḳoyunlu'nuñ reme-i cüyūş-ı taʿarrużın merʿā-yı taḥakkümden iḫrāc idüp evlād-ı Timur'uñ eyādī-i taṣarrufları arāżī-i Ḫorāsān ve Sicistān ve Zābulistān ve Bedaḫşān ve Māverāü'n-nehr ve baʿżı Türkistān ve Ḫʷārezm'e münḥaṣır oldıġı zamānda -ki ṭoḳuz yüz altı tārīḫi ḥudūdıdır- [**Derkenar: Ḥudūş-ı Devlet-i Ṣafeviyān, Şāh İsmaʿīl**] Şeyḫ Ṣafī-i Erdebīlī neslinden Şāh İsmaʿīl livā-yı nev-ẓuhūr-ı ḫurūc-iltivāsın iʿlā-yı[1061] zāviye-i istīlā itmegin zīr-i dest-i taṣarruf u inābetine dāḫil itdigi Şīʿa-yı evbāş ve sebʿatü'l-meẕāhib Ḳızılbaş ile müttekā-yı ʿaṣā-yı tecebbür ü istikbār olan Aḳḳoyunlı'nıñ bere [vü] aġnām mevcūdātın idḫāl-i tekye-i iġtinām eyledigi eyyāmda Ḫān Şeybek aḳṣā-yı Deşt-i Ḳıpçaḳ'dan ʿasākir-i bī-kerān-ı Özbek ile bilād-ı Türkistān ve Īrān ve Tūrān'ı pā-zede-i esb-i istīlā vü ḫasāret itmegin ebnā-yı Timur'ı dā'ire-i devletden dūr ve ḫānumān-ı salṭanatdan **[32b]** mehcūr itmişiken ṭoḳuz yüz on yedi tārīḫi

[1055] yektā-yı RTEHP: yeksān M
[1056] ü RTMEP: - H
[1057] sīr RTM: ḫālī EHP
[1058] Ḫuzistān RE: Ḫuristān TMHP
[1059] ʿIrāḳ-ı ʿAcem RTMEP: ʿIrāḳ ve ʿAcem H
[1060] istiḫlāṣı RTMEP: istīlāsı H
[1061] iʿlā-yı RTMEP: ālā-i H

ḥudūdunda Bābür Mīrzā bin ʿÖmer Şeyḫ ibn Ebū Saʿīd bin Emīrānşāh ibn Timur-ı Küregān evvelā Zābulistān ve Kābil'e revān baʿdehū kilk-i tedrīc ü mülāṭafet ile baʿżı bilād-ı Hindistān'da ṭuġrā-keş-i veşīḳa-i fermān olup ekşer-i bilād-ı Īrān'da şāhān-ı Ṣafeviyān ve ümerāsı fermān-fermā[1062] olup Ḫorāsān ve Belḫ ve Bedaḫşān ve Māverāü'n-nehr ve Ḫʷārezm ve baʿż-ı Türkistān ebnā-yı Cengiz'den ḫānān-ı Özbekān ve Zābulistān ve baʿż-ı Hind ve Sind ebnā-yı Timuriyān zīr-i taṣarrufunda iken [**Derkenar: İstiḳlāl-yāften-i ʿOṯmāniyān**] emīrü'l-mü'minīn ve mālik-i riḳābü'l-müslimīn olan selāṭīn-i ʿOṯmāniyān *ebbeda'llāhu devletehüm ilā-āḫiri'd-devrān* ḥażarātı duʿā-yı seyf-i ḳāṭıʿü'n-nizāʿ-ı şerʿ-i muṭahharı āvīze-i miyān-ı ḥıfẓ u iḥtirām itmegin bilād-ı Rūm ismi ile mevsūm olan Anaṭolı ve Ḳaramān ve Sivās memālikine mālik ve dest-i himmet-i pādişāhāneleri ile sevāḥil-i Baḥr-ı Siyāh'da vāḳiʿ kār-gāh-ı dād u sitād olan maʿmūre-i bilāddan girībān-ı kirpās-ı reng-i būḳalemūn Ṭrabzon'ı eyādī-i ʿinād-muʿtād-ı ḳavm-i Las'dan taḫlīṣ idüp

Beyt

Kerāmet gösterüp ḫalḳa ṣuya seccāde ṣalmışsın
Yaḳasın Rūmili'nün[1063] dest-i himmet ile almışsın

mü'eddāsınca ḳırḳ nefer-i ricālu'llāh ile rūy-ı Ḫalīc-i Ḳosṭanṭiniyye'ye vażʿ-ı seccāde-i ʿubūr idüp keẕālik [**Derkenar: Feṯḥ-i ḳaṣaba-i Gelibolı**]

Beyt

Yine bir dilbere dil-beste oldum ben Bolāyır'da
Senüñ olsun benüm naḳdīne-i cānım Bolāyır'da

şirāʿ-ı cünbiş ü neşāṭı ile burc-ı evliyā olan Gelibolı ve Bolāyır sevāḥilinden ḫālā Rūmili nāmıyla mevsūm olan bilād-ı Yunān'a mürūr idüp niçe ḳılāʿ u bilād ḫuṣūṣā sekiz yüz elli sekiz senesi şühūrundan dürr-i yetīm-i deryā-yı levlāk ve gevher-i girān-

[1062] fermā RTMEH: - P
[1063] Yaḳasın Rūmili'nün EHP: Rūmili'nüñ yaḳasın RTM

bahā-yı *lemā ḫalaḳtü'l-eflāk*[1064] olan faḫrü'l-ümem Nebiyy-i muḥterem *ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem* ḥażretleriniñ ṣadef-i pāk-i raḥm-ı māderden ẓuhūr ve dürc-i muraṣṣaʿ-ı mehd-i ʿulyā-yı ʿālem-i vücūdı lemʿa-yāb u pür-nūr itdikleri māh-ı mübārek-i rebīʿü'l-evveliñ muntaşıfında ḥasretü'l-mülūk-i cihān olan [**Derkenar: Feṯḥ-i Ḳosṭanṭiniyye sene 858**] bāb-ı muġlaḳa-i Ḳosṭanṭiniyye'yi kilīd-i *naṣrun mina'llāh*[1065] ile feṯḥ ü tesḫīr keẕālik memleket-i Ṣırf ve Bosna ve Hersek ve Ḫırvad ve Bocġa[1066] ve Macar ve Erdel ve Eflaḳ ve Boġdan ve Bucaġı meftūḥ u müsaḫḫar ve ekṣerīsin ehl-i İslām'a maḳarr eyledi. Ve bilād-ı Ḳırım'dan Kefe ve Ṭaman ve Azaḳ ve tevābiʿi olan ḳılāʿ-ı sā'ireyi dest-i[1067] istīlā-yı küffār-ı raḫīşden taḫlīṣ ve Ḳırım ḫānlarını envāʿ-ı **[33a]** nevāziş ü niʿam ile bendeliklerine taḫṣīṣ idüp ve memālik-i Ḥicāz ve Yemen ve Ḥabeşe ve bilād-ı Berberiyye-i Maġrib'den Cezāyir ve Ṭunus ve Ṭrāblus ve Berḳa ve Mıṣr ve Şām ve ʿIrāḳ-ı ʿArab ve Cezīre ve Ermeniyye ve Arrān ve Āzerbāycān[1068] ve baʿż-ı bilād-ı ʿIrāḳ-ı[1069] ʿAcem'i zūr-ı bāzū-yı himmet ile zīr-i dest-i maʿdelet-peyvestlerine idḫāl ve şāhān-ı Ṣafeviyāna be-her-sene eṣnāf-ı aḳmişe vü birīşimden bāc ve mülūk-i Naṣārādan Nemçe çasarı ve Venedik düjine zer-i meskūk-i ḫāliṣü'l-ʿayār ḫarāc iltizām itdirdüp[1070] Baḥr-ı Fārs ve Ḳulzüm ve[1071] Baḥr-ı Siyāh ve Sepīd'de sefā'in-i ġazāyı icrā ve meşāhīr-i cezā'ir-i baḥr-ı[1072] mezbūrdan Girit ve Ḳıbrıs ve Rodos ve Saḳız ve Mora ve Eġriboz ile yüz ḳadar cezīreyi feṯḥ ve ehl-i İslām ile imlā idüp ve ekṣer-i evḳātda Ḳazan ve Ḥācī Tarḫān ḫānları Ḳırım [1073] ḫānlarına tābiʿ olmaġla bi'l-vāsıṭa Devlet-i ʿaliyye tevābiʿinden maʿdūd ve bilād-ı İtalya ve Alman ve baʿż-ı Frengistān ve İrān ve Tūrān'da ḥükm ü fermānları revān olup ve mülūk-i Gücerāt Portuḳal keferesi hücūmundan nāşī istimdād itdiklerinde Baḥr-ı Ḳulzüm'den sefā'in-i müteʿaddide ve ʿasker-i ʿOṣmānī ile imdād keẕālik Özbek ḫānlarından Baraḳ Ḫān temşiyet-i umūrı içün

[1064] Alemleri yaratmazdım.
[1065] Allah'ın yardımıyla.
[1066] Bocġa TMEHP: Bocʿa R
[1067] dest RTMEP: - H
[1068] ve Āzerbāycān RTME: Āzersaḥān P, - H
[1069] ʿIrāḳ TMEHP: ʿırḳ R
[1070] itdirdüp RTMP: itdirüp EH
[1071] ve RTMEP: - H
[1072] baḥr RTMEP: - H
[1073] ḫānları Ḳırım TMEHP: - R

istirḥām eyledikde ṭop-ı ḳalʿa-kūb ve leşker-i cihān-āşūb ile aʿdāsını maḳhūr eyleyüp aḳsām-ı ṣelāṣe-i rubʿ-ı meskūndan Avrupa ve Asya ve Afriḳa memālikiniñ ekṣerīsine feyż-i ḥükūmetleri cārī ve rūḥ-ı ḥayāt-baḫş-ı emr ü ʿināyetleri derūn u bīrūn-ı sükkān-ı cihān ve ḳulūb-ı ahālī-i arāżī-i muḳaddeseye sārī olmaġla sulṭānü'l-berreyn ve'l-baḥrreyn ve ḫādimü'l-ḥaremeynü'l-şerīfeyn oldılar. *Edāma'llāhu devletehüm ilā-dāri'l-ḳıyām*[1074]. *Nerciʿu ilā mā künnā fīhi*[1075].

Ẕikr-i aḥvāl-i Cuci bin[1076] Cengiz Ḫān

Ḫafī olmaya ki kāse-i mūy-dār-ı güftār-ı faḳīr ḫıṭṭa-i Ḳırım'da piyāle-keş-i şerbet-i telḫ ü şīrīn-i bezm ü rezm olan ebnā-yı[1077] Cengiz'den selāṭīn-i Cuci-nijāda dā'ir olmaġla ol ṭā'ife-i celīleniñ[1078] cedd-i büzürgvārları olan Cuci-i müşārün-ileyhiñ naḳl-i aḥvāli nuḳl-i meclis-i taḫṣīṣ bi'ẕ-ẕikr ḳılınmaḳ sezā görildi. Zamān-ı bergeşteġī-i rūzgār-ı Cengiz'de ḫuṣemāsından Merkit ḳabīlesi ḥākimi furṣat-yāb olup hengām-ı gīrūdār ve zamān-ı yaġmā vü ıżrārda māder-i Cuci olan Börteçine'niñ sefīne-i vücūdı bār-ı girān-ı ḥaml-i veled ile sengīn-rikāb-ı meşaḳḳat u kedd olup meşy ü ḥarekete mecāli olmamaġla bād-gīr-i taḳdīr birle pā-der-gil esīrī olmuş idi. **[33b]** Ḳavm-i mezbūr vaḫāmet-i ʿavāḳıb-ı umūrdan endīş-nāk ü bī-ḥużūr olmaġın taḫliye-i sebīl-i zen-i mezbūreyi bāʿiṣ-i āştī vü emān olmaḳ ẓann u gümānı ile maḥmil-süvār-ı taʿẓīm[1079] ḥużūr-ı Cengiz'e irsāl itdigi[1080] zamān vażʿ-ı ḥaml itmegin lisān-ı ḳavm-i Moġol üzre müsāfir maʿnāsına *Cuci* yāḫud muṣībet-zede vü ġurbet-keşīde maʿnāsına *Tuşi* tesmiye eyleyüp müşārün-ileyh esenn-i evlād-ı Cengiz olmaġın be-resm-i töre-i ḳadīm iʿṭā-yı emlāk itmekde sā'ir birāderānına taḳdīm idüp bilād-ı Türkistān'dan[1081] tamām-ı Ḫʷārezm ve Suġnaḳ ve Çerkes ve Deşt-i Ḳıpçaḳ ve Uḳranya ve Bulġar ve Rūs ve Ḳırım

[1074] Kıyamete kadar Allah onların devletini devam ettirsin.
[1075] Tekrar kaldığımız yere geri dönelim. **Derkenar** Ẕikr-i Cuci Ḫān TMEH: - RP
[1076] bin RMEHP: - T
[1077] ebnā-yı RTMEP: - H
[1078] celīleniñ TMEHP: ḥalīleniñ R
[1079] taʿẓīm TMEHP: ʿaẓīm R
[1080] itdigi RTMEP: itki H
[1081] Türkistān'dan RMEHP: Türkistān T

ve Boġdan ve Eflaḳ ve Erdel ve Purus ve Macar[1082] ve Leh ve baʿẕ-ı Rūmili ve Alman memleketleriniñ aḳālīd-i maḳālīd-i umūrın dest-i tedbīr ü taṣarrufuna iḥāle ve taḳlīd itmegin niçe zamān kendi ve evlād u ümerāsı ol ḥavālīlerde hükümrān olup pederinden altı ay muḳaddem pā-nihāde-i vādī-i ʿadem olduḳda evlād-ı ẕükūrınıñ muʿteber ü kār-güẕārlarından Herde ve Batu berāy-ı icrā-yı resm-i taʿziye vü sūgvār cebhe-fersā-yı ordu-yı[1083] cedd-i büzürgvārları olduḳlarında Ulus-ı Cuci Ḫānlıġın kihter-i püser-i Cuci olan Batu'ya muḳarrer idüp ve[1084] muḳteżā-yı taʿalluḳ-ı rişte-i übüvvet ser-i[1085] nebīregānına sāye-baḫş-ı çetr-i ʿināyet olmaġın Herde'yi beyāż perdeli[1086] ve Batu'yı āsumānı pūşīdeli orda taʿbīr itdikleri ḫar-gāha iclās u mekīn ve kebīrine *ṣayın* ve ṣaġīrine *ecen* laḳabın taʿyīn itmegin baʿde zamān [**Derkenar: Laḳab-yāften-i evlād-ı Cuci be-dūde-i kebūd u siyāh**][1087] Ulus-ı Cuci çetr-i sepīd ü kebūda nisbet ile *Ak Obalı* ve *Gök Obalı* nāmıyla şöhret-şiʿār ve eṣnā-yı ḥareket ü gīrūdārda iki ṣınıfıñ biri çeb ve āḫarı rāstda ḳarār itdiklerinden meymene vü meysere maʿnāsına lisān-ı Türkī üzere *ok* ve *ṣol* isimleri ile daḫi ṣāḥib-i iştihār oldılar. Ṣayın Ḫān eb ü[1088] ceddi meslekine mā'il olmaġın dervāze-i ʿayş u ṣafāsı serīr-i bezm-i muṭrib-i ḫoş-edāyı muttaṣıl ve dervāze-i[1089] naẓar u iʿtibārı esās-ı mescid ü ṣanem-ḫāneden munfaṣıl lākin ru'ūs-ı zühhād-ı mü'minīn ve ʿale'l-ıṭlāḳ ḳırḳ ʿimāme-pūş-ı müslimīne nuḳre-feşān-ı iḫtirām u ʿaṭā olup ṭabʿ-ı ʿimāret-muʿtādı mā'il-i inşā vü bünyād olmaġın Deşt-i Ḳıpçaḳ'da dārü's-salṭaneleri olan Sarāy şehrin inşād eyledi. Zümre-i muvaḥḥidīne ḫüsn-i iʿtiḳādından nāşī memālik-i kefereden Kerd ve Başḳır tesḫīrine ʿazīmetinde ecnād-ı Naṣārānıñ keṣret-i iḫtişādı bāʿiṣ-i ıżṭırāb-ı fu'ādı olmaġın ḫoş-nişīn-i ḳalem-rev-i ḥükūmeti olan ʿāmme-i mü'minīn ʿādāt-ı ḥasene-i millet-i Aḥmedī **[34a]** ve rüsūm-ı müstaḥsene-i zümre-i Muḥammedī *ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem* üzre duʿā-yı istisḳā-yı[1090] bārān-ı

[1082] Macār EHP: + ve Boġdān RTM
[1083] ordu-yı RTMEP: ārzū-yı H
[1084] ve RTMEP: - H
[1085] ser RTMEP: - H
[1086] perdeli TMEP: perli RH
[1087] **Derkenar** Laḳab-yāften-i evlād-ı Cuci be-dūde-i kebūd u siyāh RTMHP: - E
[1088] ü RTMEP: - H
[1089] dervāze RTMEP: dürdāne H
[1090] istisḳā-yı EHP: istiṣḳā-yı RTM

ẓafer-feşān [1091] içün [1092] ser-fürū-bürde-i niyāz [1093] Ṣayın [1094] daḫi be-resm-i ḳadīm-i cāhilāne[1095] ẕirve-i püşte-i teẕellülde se-şebāne-rūz pervāne-i şemʿ ü[1096] sūz u güdāz olduḳda aʿdā-yı bed-girdārıñ ru'ūs-ı menḥūselerine[1097] Āferīnende-i müslim ü tersā ḳıbelinden bād-ı şarṣar-ı hezīmet tegerk-endāz-ı melālet olmaġın żaʿfından mütecāviz düşmene ġalebelerinden nāşī ḥavālīsinde olan ekṣer-i memālik ḥīṭe-i taṣarrufuna dāḫil ve altı[1098] yüz elli tārīḫi ḥudūdunda serīr-i salṭanat-ı ḥayātdan[1099] nāzil olduḳda cā-nişīni olan veled-i dil-pesendi Berke Ḫān ḥisse-yāb-ı berekāt-ı niʿam-ı celīle-i īmān olup muḳteżā-yı ġayret-i dīniyye ekṣer-i evḳātı muḥārebe-i Hülāgū-yı bed-ḫūy ile güẕerān idüp Ṣayın ve birāderi Buval[1100] ve püseri Noġay Ṣayın ve Tuda Mengü ve Ġazan ve Ebū Saʿīd ve Özbek Ḫān'ıñ zamān-ı saʿd-ḳarīnlerinde rehber-i tevfīḳ-i Rabb-ı enām ile şirẕime-i Tatar vāṣıl-ı dārü's-selām-ı İslām[1101] olup ḫuṣūṣā ebnā-yı Cuci'den Canibek Ḫān müstaḥżar-ı mesā'il-i maʿāş u maʿād olmaġın müsemmā bi'n-naḳīż olan Eşref'iñ bīrūn-ı dā'ire-i haẓm-ı ʿafv-ı meẓālimi muḳteżāsı tertīb-i cezā içün ṭarīḳ-i muẓīḳ-i Derbend'den cānib-i Tebrīz'e[1102] revān olup

Beyt

دانیکه چه کرد اشرف خر

او مظلمه برد و جانبک زر[1103]

mü'eddāsınca nām-ı ẓulm-iştihārın isfence-i mükāfāt-ı aʿmāl ile ṣaḥīfe-i rūzgārdan maḥv u izāle ile zaḫm-ḫ̆ārān-ı nīş-āzāra merhem-sāz-ı iltiyām u ārām oldı. Canibek ve

[1091] feşān RTMHP: nişān E
[1092] içün RTMEP: - H
[1093] niyāz RMEHP: - T
[1094] Ṣayın RTMHP: Cuci E
[1095] cāhilāne RTMEP: - H
[1096] ü RTM: - EHP
[1097] ru'ūs-ı menḥūselerine RTMEP: serdārlarına H
[1098] altı P: dört RTMEH
[1099] ḥayātdan RTMEP: ḥayātından H
[1100] بوال
[1101] İslām RMEHP: - T
[1102] Tebrīz'e RTMEP: - H
[1103] Biliyormusun eşek Eşref ne yaptı, o sıkıntısını çekti Canibek altını aldı.

püseri Berdik'den[1104] ṣoñra rişte-i nesl-i Ṣayın bürīde-i mıḳrāż-ı[1105] inḳırāż olmaġla tereşşuḥ-ı tīz-āb-ı iḫtilālden nāşī ḳabā-yı salṭanat-ı ebnā-yı Cuci rüfū-peẕīr-i niẓām olmamaġla Ṣayın birāderi Şeybān neslinden Ḫażar ve Bazar[1106] ve Barut ve Rūs nām ḫānlar[1107] zamān-ı ḳalīlde ḫilʿat-ı müsteʿār-ı ḥükūmeti der-pūş idüp her biri ruʾūs-ı tūde-i mezbele-i taʿannüdde miṣāl-i ḫurūs-ı şikeste-çengāl bāng-zen-i tasalluṭ u istiḳlāl olmaġın vaḳt-ı yesīrde müteʿalliḳāt-ı dūde-i sepīd-ḫayme-i fersūde-ṭınāb-ı ıżṭırābda maʿdūm u güm-nām olmaġın ʿuẓemā-i nesl-i Cuci'niñ müteʿalliḳāt-ı ḫar-gāh-ı kebūd yaʿnī evlād-ı Batu'dan maʿdūd olup ilā-haẕe'l-ān Ḳırım ḫānlarınıñ Cuci'ye rabṭ u ittiṣālinde ser-i rişte-i nesebleri olan Toḳtimur ve birāderi Toḳtamış ḫānlarıñ zamān-ı ḥükūmetleri münḳażiye olduḳdan ṣoñra ümerā-yı Ulus-ı Cuci'den Manġu[1108] ve ḳabīlesi **[34b]** müteġallibelerinden İdigü nām maḥrek-i fiten ü fesādıñ taʿalluḳ u istinādı olan Cengiz-nijāddan Ḳutluġ Timur ve Şādibek ve Dīger Timur serīr-i salṭanata isʿād baʿdehū Celālüddīn ve Ḫüdāberdi[1109] ve Küçük Muḥammed ve Baraḳ ve Uluġ Muḥammed ve Güyük[1110] ve Cegere[1111] ve Cabbārberdi ve Dervīş nām selāṭīnden baʿżısınıñ ḳuvvet-i baḫtı imdādı ve baʿżılarınıñ daḫi İdigü evlādınıñ sülleme-i zūr-ı bāzū-yı[1112] ictihādı ile serīr-i müstaʿiddü'l-indirās-ı salṭanata iclās olunmuşlar idi. Ol eṣnāda ekṣer-i ḳabā'il-i Tatar Deşt-i Ḳıpçaḳ'dan ḥudūd-ı Ḳırım'a naḳl ü iskān olunduḳda deşt-i mezbūr ve arāżī-i Bulġar'da olan nesl-i Şeybān'dan Ḫıżır ve Maḥmūd Ḫʷāce ve Ebulḫayr ve Şeyḫ Ḥaydar ve Bayan Ḫʷāce ve Yādigār ve Eminek nām ḫānlar vaṭan-mānde olan ḳavm-i ḳalīlü'l-miḳdāra ḥükümrān olup baʿde zamān ol ḥavālīniñ ḥükūmeti Rūs Ḫān evlādına müntaḳil ve Ebulḫayr evlādından Şeybek[1113] Māverāü'n-nehr ve Yādigār neslinden İlbarak Ḫʷārezm ve Ḫācī Muḥammed sülālesi memleket-i

---

[1104] بردکدن RTMEH: بردلدن P
[1105] mıḳrāż RTEHP: - M
[1106] ve Bazar RTMHP: - E
[1107] ḫānlar RTMEP: ḫātūnlar H
[1108] Manġu TMEHP: Tanġu R
[1109] Ḫüdāberdi EHP: Ḫüdāyberdi RTM
[1110] کیک
[1111] جکره
[1112] bāzū-yı H: + ve RTMEP
[1113] شیبک HP: شیک RTME

Sibir'de müstaḳill oldılar. Timurleng-i Küregān ile muṭāraḥa-i[1114] ḳurʿa-i girūdār iden Toḳtamış Ḫān nebīregānından Aḥmed Küçük ve Muḥammed Ḫān ḫıṭṭa-i Ḳırım'da nişāne-keş-i ḥükm ü fermān iken mühr-i[1115] salṭanat ḥakkāk-i taḳdīr ü ḳażā ile nām-ı Ḥācī Girāy'a ṭabʿ u taḥrīr olunduḳda Şeybāniyāndan Māverāü'n-nehr ve Ḫʷārezm ve Sibir'de üç nefer ve Rūsiyāndan Bulġar'da bir nefer ve nesl-i Toḳtamış'dan Deşt ve İtil ve Ḳazan ve Ḳırım'da birer[1116] nefer sulṭān-ı Cuci-nijādlar ḥükümrān oldılar. Ulus-ı Cuci'den Noġay ḳabīlesi re'īsi ḫargele-i bādiye-peymā-yı baġy u fesād olan İdigü Mīrzā evlādına maḫṣūṣ ve ḳabīle-i mezbūre ricāliniñ sā'ire ḳıyās ile keṣret ü miknetleri olmaġla mezbūr İdigü ekṣer evḳātda Deşt ḫānlarını taʿcīz ü izʿācdan ḫālī olmadıġından nāşī Muḥammed Ḫān fermān-fermā-yı ḳavm-i Tatar olduḳda māye vü ḫamīr-i şerr ü fesād olan vücūd-ı ḫabāṣet-ālūdın maḥv u nā-būd itmek tedbīrin idüp ṭop-ı kelle-i hevā-cünbān-ı mīrzāyı çevgān-ı celādet ile ġalṭān-ı meydān-ı merdān iden mübāriz-i kārdān-ı peleng-ʿunvānıñ evvelā ser-i ḥamiyyet-penāhın çelenk-i ikrām-ı mülūkāne ile mümtāz ṣāniyen[1117]

Naẓm[1118]

Çehre-i berrāk ile ol gerden-i kāfūrdan[1119]
Ẓāhir olduḳça girībān-ı siyeh semmūrdan

meşşāṭa-vār-ı ḥüsn ü ānı olup *Semmūrḳaş* nāmıyla şehīre-i cihān olan duḫter-i şehr-āşūbun tezvīc idüp dūş-ı saʿādet-ḫurūşun **[35a]** semmūr-ı mücebü's-sürūr-ı muṣāheret ile ser-firāz[1120] iderim didigi vaʿd-ı ṣıdḳ-encāmı ile ḫayāl-i vuṣlat-ı dilber-i perī-ṣūret bāʿiṣ-i ḥareket-i ʿurūḳ-ı ġayret ve mūceb-i metānet-i aʿṣāb-ı ḥamiyyet ü recüliyyet olmaġın ekṣer-i şücʿān-ı Tatar cüst ü cūda esb-i bād-pāy-ı tefaḫḫuṣa ligām-zen-i tecessüs olmuşlar idi. Ḳażārā eṣnāf-ı Tatar'dan Barın ḳabīlesine mensūb bir merd-i bī-

[1114] muṭāraḥa-i TMEP: muṭāḥa-i RH
[1115] mühr EHP: be-her RTM
[1116] birer RTMEP: bir H
[1117] ṣāniyen RTMEP: - H
[1118] naẓm RTM: beyt EHP
[1119] kāfūrdan RTM: kāfūr-gūn EHP
[1120] ser-firāz RTMEP: ser-efrāz H

şuʿūr mīr-i mezbūra teşādüfünde ḥamelāt-ı dilīrāne-i şecāʿat-nümūnı ile esb-i zindegānīsinden ser-nigūn ve pīrāhen-i ḥayātın ḫūn-ı intiḳām ile laʿl-gūn itdigin tebşīr içün ʿāzim-i ordu-yı ḫānī olduġı sırr-ı vācibü'l-ketmin aḥbāb-ı nifāḳ-me'ābından bir şaḫṣ-ı kār-güẕāra keşf ü iḫbār idicek ol daḫi[1121] āstīn-i ḳamīṣ-i ḥiyel-i tārın ālūde-i dem-i kiẕb ve irtikāb-ı bühtān-ı ḳatl-i nefs idüp üftāde-i ḫāk-i helāk[1122] olan cesed-i[1123] bī-rūḥ u zebānıñ ser-i nā-be-sāmānını nişānde-i nīze-i faḫr u mübāhāt idüp

Mıṣraʿ

Böyle olsun dā'imā düşmenleriñ

āvāzesiyle pīş-gāh-ı ḫāna ġalṭān eyledikde muḳteżā-yı ṣıdḳ u sedād dīde-i gürisne-i dürūġ-gūyı[1124] nūr-ı incāz-ı vaʿde-i vuṣlat ile ḳarīrü'l-ʿayn eyledigi eṣnāda duḫter-i şūrīde[1125] aḫter-i naẓar-endāz-ı nigāh-ı iltifāt olup *ne şīrīn ādem imiş* dimekle ile'l-ān ḳabīle-i mezbūre *Şīrīn* laḳabıyla yād ve ümerāsı muṣāheret-i ḫānī ile şeref-yāb u dil-şād oldılar. Bir kimse de taḫallüf-i maṭlab ve ʿaks-ı ḳażiyye-i[1126] maḳṣūd ẓuhūrunda *göt Barın'ıñ ad Şīrīn'iñ* deyü ḍarb-ı meṣeli miyān-ı Tatar'da meşhūrdur. [**Derkenar: Aḥvāl-i Ḥācī Girāy Ḫān**][1127]

Ẕikr-i tafṣīl-i aḥvāl-i Ḥācī Girāy

Ser-süḫan-ı mecmūʿa-i faḳīr olan Mengli Girāy Ḫān'ıñ vālid-i mācididir. Ḥācī Girāy henüz nev-bāve-i[1128] gülistān-ı şebāb iken peder-i büzürgvārı Uluġ Muḥammed Ḫān'ıñ evrāḳ-ı şecere-i zindegānīsi bād-ı saḫt-ı merg ile ḫazān-peẕīr-i ʿadem olup Behrām-ı ḳażā erre-i tīz-dendān-ı siyāseti Seyyid Aḥmed Ḫān'ıñ dest-i iḫtiyārına vażʿ u nihād idicek der-ceng-i evvel keyfiyyet-i ḳaṭʿ-ı minşārın āzmāyiş içün ruḳabā-yı devletinden ʿadd itdigi benī aʿmāmından Ġıyāṣüddīn ve birāderi ʿAlī Bek'iñ

[1121] ol daḫi RTMEP: oldıġı H
[1122] ḫāk-i helāk REHP: ḫāk T, ḫānıñ helāk M
[1123] cesed EHP: cedd RTM
[1124] dürūġ-gūyı EHP: dürūg-ı bī-şaʿşaʿa-i RTM
[1125] şūrīde RTMHP: sūrīde E
[1126] ḳażiyye-i RTMEP: ḳıṣṣa-ı H
[1127] **Derkenar** Aḥvāl-i Ḥācī Girāy Ḫān RTMEH: - P
[1128] nev-bāve-i EHP: nev-bāde-i RTM

ḳāmet-i ṭūbā-yı ʿayş u ṣafāsın ṭuʿme-i esnān-ı sūhān-ı ġadr keẕālik Ḥācī Girāy ve birāder-zādesi Canay-oġlan'ıñ daḫi nihāl-i gül-i nev-şüküfte-i ḥayātın tīşe-i ḳahr u kīn birle ḫurd u ihlāki berzede-i dāmān-ı ihtimām oldıġından[1129] ḫaber-dār olduḳlarında bir nefer-i muʿtemed nökerleri ile **[35b]** ser-girīzende-i vādī-i firār olmaġın kemend-i aḫẕ u ircāʿ ile gerden-i zindegānīlerin bend içün taʿyīn olunan ʿaḳab-gīrler kenār-ı nehr-i Özü'de resīde olup muḳābeleye ʿadem-i[1130] ḳudretlerin teyaḳḳun itmekle bi'ż-żarūr zevraḳçe-i vücūdların endāḫte-i nehr ve mezbūrlar daḫi kenār-ı cūybārdan icrā-yı ṣanʿat-ı tīr-i bārān eylediklerinde ḳavs-ı ḳażā-yı āsumānīden nāzil olan naṣl-ı tīr-i taḳdīr esb-i Ḥācī Girāy'a vāṣıl ve seyl-i ye's ü ḥırmān levḥ-i ümmīdinden noḳṭa-i necātı maḥv itmek mertebelerine ḳarīb olduḳda nöker-i ḥaḳīḳat[1131]-perveri ʿināyet-ı raḫş-ı vefā-dār-ı ḥayāt-baḫşın dest-i Ḥācī Girāy'a teslīm idüp ve kendisi seng-i sengīn-i ġamm u nā-ümmīdi ile ser-fürū-bürde-i gird-āb-ı ʿadem olıcaḳ iki ḫān-zāde-i muṣībet-zedeler

Mıṣraʿ[1132]

چه باک از موج بحر انرا که[1133] باشد نوح کشتیبان[1134]

sefīne-i ṣabr u[1135] sekīnesiyle kenār-ı rūd-ı maʿhūda vāṣıl baʿdehū münbit-i ḫār-ı envāʿ-ı mehālik olan ṣaḥrā-yı tenhā-yı Heyhāt'a mütevāṣıl olup eyādī-i aʿdā-yı bed-girdārdan ḫalāṣ olduḳ deyü icrā-yı merāsim-i secde-i şükr-i Yezdān eyledikleri zamānda

Mıṣraʿ

بلای درد مندان از در و دیوار می آید[1136]

verā-yı deşt-i ḳażā-revişinden[1137] bir ḥarīf-i piyāde-rev-i bed-endīş ẓuhūr idüp iki mürġ-beççe-i nevm-i nā-dīde ve rūzī-i nā-ḫūrdeyi dāne-i ḫevīd-i erzen-i bī-meze ve dām-ı

[1129] oldıġından RTMEP: olındıġından H
[1130] ʿadem RTMEP: + ḳadem H
[1131] ḥaḳīḳat MEHP: ḥaḳīḳ RT
[1132] mıṣraʿ EHP: beyt RTM
[1133] که TMEHP: - R
[1134] Kaptanı Nuh olanların denizin dalgasından korkmasına ne gerek var.
[1135] u RTMEP: - H
[1136] Bedbahtların belaları kapıdan duvardan girer.
[1137] ḳażā-revişinden RTME: ḳażā-yı ser-şedinden H, ḳażā-serişinden P

ṣıdḳ-ṣūret ü ḫıyānet-sīret ile üftāde-i[1138] çāh-ı ḫ̆āb-ı ḫargūş idüp rākib olduḳları çār-pālarına vaż‘-ı ligām-ı ġaṣb[1139] u iġtinām ve ol āvāre-i dār u diyārı[1140] üftāde-i vādī-i miḥnet ü idbār eyledigin nigehbān-ı felek-i būḳalemūn *men nāme ‘an-‘adüvvihī eyḳaẓahü’l-mekā’id*[1141] mıṭraḳa-i āteş-engīz ve mihr-i ‘ālem-sūzı ile īḳāẓ u bīdār eyledikde pāy-ı şikeste-i te’essüf ile üftāde-i rāh-ı ta‘attüf olup[1142] tā-be-ḍaḥve-i kübrā meşy ü şitāblarından nāşī te’sīr-i germī-i āfitāb Canay-oġlan’ı ziyāde bī-tāb idüp ḫaṭve-i vāḥide-i ḥarekete ḳudreti olmamaġın ser-i rāh-ı ıżṭırāb u ḥayretde müttekā-yı seng-pāre-i şiddet olduḳda Ḥācī Girāy vāṣıl-ı ser-menzil-i selāmet olmaḳ içün dāmen-i der-miyān-ı ġayret ve aḳdām-ı[1143] iḳdām-ı himmet itmegin ḳabīl-i şām-ı ġarībānda Ḫıżır-ı tevfīḳ hidāyet-i ṣaḥrā-nişīnān-ı Tatar’dan re’īs-i ḳabīle olan Devletgeldi Ṣūfī nām bir şaḫṣıñ dūdesi pīş-gāhına delālet itmegin ḥāl-i perīşān-ı ġarībü’d-diyāra merḥamet-i mevfūrı muḳteżāsı muġtenem-i ni‘met-i şūrbā-yı bulġur idüp irtesi gün Ḥācī Girāy ḥaḳīḳat-şināş u maḥabbet- **[36a]** istīnās itdigi refīḳ-i reh-māndeyi tecessüs eyledikde Ḳazan memleketine ‘āzim olan ḫarab tüccārı mıḳnāṭīs-i teveccüh-i ḥazīnü’l-ḳalb-i Canay nezd-i faḳīrānesine imāle vü ceẕb itmegin ol daḫi simāṭ-ı ‘āmm-ı Perverdigār’dan ḥiṣṣe-yāb-ı devlet-i ‘āfiyet oldıġından ḫaber-dār olıcaḳ

‘Arabiyye[1144]

على رأس عبد تاج عز يزينه و فى رجل حر قيد ذل يشينه[1145]

mefhūmunca işābet-gezend-i ‘ayn-ı ‘adū-yı kīne-cūdan ḫalāṣ u emniyyet içün boġaz ṭoḳluġı ġanīmetiyle perde-i ḫidmet-i ıṣṭabl-hāne-i sütūrda mestūr[1146] olup edā-yı ḫidemāt-ı şāḳḳadan ṣoñra

[1138] üftāde-i RTM: endāḫte-i EHP
[1139] ġaṣb TMEHP: ġażab R
[1140] diyārı RTM: diyārları EHP
[1141] Kim düşmanına karşı uyursa hileler onu uyandırır.
[1142] olup RTMEP: - H
[1143] aḳdām RTEHP: - M
[1144] ‘arabiyye EHP: - RTM
[1145] Kölenin başındaki şeref tacı onu güzelleştirir, hür kişiye vurulan zillet kelepçesi ise onu çirkinleştirir.
[1146] sütūrda mestūr RTME: mestūr H, sütūr P

Naẓm

اینام من جمعت لدیه ثلاثت

فقد الحبیب و غربت و سقام[1147]

pister-i ḫāk-i teẕellülünde gāh u bī-gāh sūz-ı esb ü ḥımār olan ḫār u ḫāşāk ve kāh u giyāhı zīr-i püşt-i keder-bārına ferş ve ser-i ḳażā-nüviştine[1148] seng-i sengīn-i şiddeti muḫadde-i istirāḥat itdigi ḫār-ı merdümek-i çeşm-i ʿayb-bīn-i zen-i ḫārpuşt olmaġla *baḳa bıre nā-ḫalef oġlan seniñ ne kemāliñ vardır ki ṭurfe ḳumāş-ı birīşīm-tār-ı ʿAcem'den nümūdār olan yāḳūt-reng ʿanber-būy ʿalefī telef idersin* deyü ʿaṣā-yı saḫt u dürüşt ü[1149] düşnām ile serzeniş ü taḳrīʿi ṣūfī-i mezbūruñ güş-zedi olduḳda müşārün-ileyh pīr-i sāl-ḫūrde olmaġla *behey ʿavrat bu şāb-ı ʿālī-cenābıñ pīşānī-i beşāşet-nişābında āṯār-ı necābet ẓāhir ü hüveydādır. Vaḳt u sāʿat-ı devleti dāḫil ve kevkeb-ı*[1150] *naḥs u idbārı saʿd u iḳbāle vāṣıl olup tufū-endāz-ı vech-i nā-pākiñ olıcaḳ ʿacabā cirm-i çerm-i ḫımārdan nümūdār olan cild-i rūy-ı zişt*[1151] *ü turş ve taʿabbüs-pūşuñ ḥumret-peẕīr-i ʿayb u ḥacālet olmaz mı* deyü

Beyt

هر میشه گمان مبر که خالیست

شاید که پلنگ خفته باشد[1152]

mażmūnı ile dehān-ı rīḫte-dendān-ı feryād[1153]-keş-i fertūte-i cihāna sille-zen-i iskāt olurdı deyü ser-güẕeşt-i ġarībin sulṭān-ı müşārün-ileyh naḳl ü ḥikāyet ider imiş. El-ḥāṣıl altı sene miḳdārı zamān āḫūr-ı ḥüzn-saḳf u melālet-cidārda revzene-i taḥammül ü ışṭıbārdan naẓar-endāz-ı luʿbede-i ḫayāl-bāz-ı rūzgār olmuş idi.

Beyt

بیک ساعت بیک لحظه بیک دم

[1147] Kimin başına şu üç şey gelse uyuyabilir mi: Sevgiliden ayrılık, gurbet ve hastalık.
[1148] nüviştine TMEHP: nüvişte R
[1149] ü RTM: - EHP
[1150] ve kevkeb RTMEP: - H
[1151] zişt RTMEH: - P
[1152] Her ormanın boş olduğunu sanma, içinde kaplan uyumuş olabilir.
[1153] feryād RP: ferhād TMEH

دگرگون میشود احوال عالم[1154]

muḳteżāsınca kilīd-i baḫt-ı saʿīd-i fetḥ-i bāb-ı muġlaḳa-i[1155] ümmīd itmegin evvelā Ḥācī Girāy'a bāʿiṣ-i nekbet ü idbār olan Seyyid Aḥmed'iñ hevā-dārı[1156] Ḳugrat Ḥaydar Mīrzā habūr-ı[1157] ʿamīḳ-i firārda mütevārī vü mestūr ve rütbe-i taġallüb Ḥācī Girāy'ıñ vālidi Ġıyāṣüddīn müteʿallikātından Seyyid Aḥmed Ḫān'ıñ ḫaṣm-ı cānı Şīrīn Tekne'ye müntaḳil olıcaḳ müşārün-ileyhiñ şeml-i **[36b]** cemʿiyyetin perīşān ve taḫt-ı[1158] ḥükūmetinden ḳalʿ içün zūr-āverān-ı[1159] Tatar'ı cemʿ itdigi eṣnāda deşt-i fıḳdān u ġurbetde bī-nām u nişān olan iki ḫān-zādeniñ birin taḥṣīl ve iclās-ı serīr-i salṭanat eylemek tedārikinde iken

Beyt

Aḫẕ u ʿaṭāyı ḥażret-i Ḥaḳdan bilen dimez
Dīvān-ı şehriyār-ı cihanda ne var ne yoḳ

bārgāhından muʿayyen olan cāsūs-ı felek irā'etiyle zīr-i seḥāb-ı ıżṭırābda muḫtefī olan hilāl-i nev-ṭulūʿ-ı vücūd-ı Ḥācī Girāy engüşt-nümā-yı işāret olmaġın[1160] تؤتی الملك من تشاء debīr-i taḳdīri birle yarlıġ-ı ḫānı nām-ı müşārün-ileyhe ṣebt ü taḥrīr itmegin

Mıṣraʿ

یوسف از چاه میل کنعان کرد[1161]

ġıyābetü'l-cübb iḫtifāsından kendüyi iẓhār ve maḥall-i cemʿiyyet-i mīr-i ṣāḥib-i tedbīre esb-i tekāver-i gerdūn-güẕār ile ılġār idüp emr-i bīʿat itmāmından ṣoñra ḫān-ı lāḥiḳ ü sābıḳ sihām-ı muḳātele ile[1162] ḍarb-ı ḳaddāḥ-ı ezlām-ı salṭanat eyleyüp ḳadeḥ-i ġufl ü ḥırmān ṭāliʿ-i bergeşte-i Seyyid Aḥmed'de nümāyān olmaġla ḳavs-ı ḳażā-i ye's ü

[1154] Bir saatte bir dakikada bir anda âlemin durumu değişebilir.
[1155] muġlaḳa-i TMEHP: maġlaṭa-i R
[1156] hevā-dārı TMEHP: hevārı R
[1157] habūr REHP: bā-ṣuver TM
[1158] taḫt RTMEP: + ve H
[1159] zūr-āverān TMEHP: rūz-āverān R
[1160] Sen mülkü dilediğine verirsin. Kur'an, Âl-i İmrân, 26. âyet.
[1161] Yusuf kuyudan Ken'an'a gitmek için yola çıktı.
[1162] ile RMEHP: - T

nedem ile miṣāl-i tīr-i şikeste-pā endāḫte-i beyābān-ı ʿadem olduḳda Ḥācī Girāy Ḫān bilā-mezāḥim ü şerīk mesned-nişīn-i salṭanat ve ḥükūmet-güzīn-i[1163] saʿādet ü devlet oldı. [**Derkenar: Maʿnā-yı lafẓ-ı Girāy ve irdāf şuden-i ū**][1164]

Ẕikr-i irdāf şuden-i lafẓ-ı Girāy be-esāmī-i ebnā-yı Cengiziyān

Selāṭīn ü ḫānān ve bi'l-cümle ümerā vü aʿyān ṣemere-i şecere-i fu'ādların zamān-ı şīr-ḫᵛārlıklarından hengām-ı şebāblarına degin terbiye-i[1165] bāġ-bān-ı atabekīde nemā-yāb olmaḳ rüsūm-ı ḳadīme-i Tatar'dan olmaġla Ḥācī Girāy'ın pederi Ġıyāṣüddīn'iñ zānū-yı ḥürmet-i rıḍāʿīsinde ġunūde[1166] ve dest-i ḥıfẓ u[1167] emānīsinde perverde oldıġı Girāy ḳabīlesi müteʿayyinlerinden Devlet Ṣūfī ziyāret-i beyt-i Rabb-ı ʿizzet ile devlet-yāb olup ḫānesine ʿavdeti Ḥācī Girāy'ıñ bābü's-selām-ı ʿaṭā-yı İlāhīden ḳadem-nihāde-i Kaʿbe-i vücūd ve iḥrām-pūş-ı ḳımāṭ-ı birīşim-tār ile maḥfe-nişīn-i mehd-i şühūd oldıġı vaḳt-ı mesʿūda teṣādüf itmegin atabekīniñ ḳabīle ve ḥaccın teẕkīr ü teberrük içün veled-i necīb-i saʿādet-mersūmun Ḥācī Girāy nāmıyla mevsūm eyledi. Baʿde zamān sefīne-i vücūd-ı Ḥācī Girāy bād-bān-ı ferec ü iḳbāl ile ḫalāṣ[1168]-yāfte-i gird-āb-ı şiddet ü idbār ve[1169] lenger-endāz-ı merāsī-i ḥükūmet-i Tatar olduḳda ḫāne-i köhne-i ʿayş-ı Ṣūfī-i ḥaḳīḳat-istīnās henüz[1170] ḫalel-peẕīr-i indirās olmamaġla *pederim vāṣıl-ı kişver-i şebāb oluncaya degin ṭolab-ı ʿīd-gāh-ı keşīrü'l-muḫāṭara-i ṭufūliyyeti seyr ü temāşā içün dūş-ı iḫtirām-ı rıḍāʿiyyesine* **[37a]** *taḥmīl ile ḫoşnūd u irżā eylemişdir* deyü taṭayyüb-i[1171] meşāmm-ı ḫāṭır-ı ḥazīni içün envāʿ-ı ṭayyib-i meṭālibden muvāfiḳ-ı meẕāḳ[1172] u meşrebin istifsār eyledikde pīr-i rūşen-żamīr zāviye-i ḳanāʿatda

---

[1163] güzīn TMEHP: - R
[1164] **Derkenar** Maʿnā-yı lafẓ-ı Girāy ve irdāf şuden-i ū RTME: Ẕikr-i irdāf şuden-i lafẓ-ı Girāy be-esāmī-i ebnā-yı Cengiziyān H, - P
[1165] terbiye-i RTM: rütbe-i EHP
[1166] ġunūde RTMEP: ġunūd H
[1167] u RTMEP: - H
[1168] ile ḫalāṣ RTMEP: - H
[1169] ve TMEHP: - R
[1170] henüz RTMEP: - H
[1171] taṭayyüb TMEHP: ṭayyib R
[1172] meşāmm-ı ḫāṭır-ı ḥazīni … muvāfiḳ-ı meẕāḳ RTMEP: - H

kūşe-gīr-i ferāġat olmaġın nām-ı ḳabīle-i Ṣūfī olan *Girāy* lafẓın rişte-i ṭavʿu[1173] iḫtiyārı ile şecere-i ṣulb-i müntehā-yı Ḥācī Girāy'dan nümūdār olan aġṣān-ı selāṭīn-i Cengiziyānıñ bir ceẕʿine āvīze itmekle naḫl-i berūmend-i bāġ-ı sulṭānī olmaġa nişān u ʿalāmet ve kendüsüne daḫi bāʿiṣ-i ẕikr-i cemīl ve mūceb-i ecr-i cezīl olmaḳ mülāḥaẓasıyla bāb-ı gülşen-i niyāzında nişānde itdigi nihāl-i nev-ṭarḥ-ı maṭlabı bār-āver-i ḥüsn-i ḳabūl olmaġla Ḥācī Girāy'dan muḳaddem şüküfte olan ezhār-ı selāṭīn

Beyt

Ṣuya māhī gibi çoḳ berg-i müzaʿfer dökilür
Yereḳān ʿilletine uġrayıcaḳ eyvālar

mü'eddāsınca bād-ı ḥarīf-i inḳırāż ile üftāde-i ḫāk-i ʿadem ve ḥāṣıl-ı bāġ-ı ḥaḍrā ve Ḥācī Girāy niʿam-ı celīle-i ṭūl-i ḥayāt ile mükerrem ve meyve-i şīrīn-teselsül-i neseb ü silsile ile muġtenem olmaġın ilā hāẕe'l-ān bu[1174] maʿnādan ʿārī varaḳ-ı ṭurfe-reng-i lafẓ-ı Girāy ile nümāyiş-yāb-ı iştihār oldılar. Baʿż-ı müverriḫīn pādişāh-ı büzürg-meniş ve ṣāḥib-i re'y-i rezīn maʿnāsına olan *Kirāy*'dan[1175] muḥarref ü muḫaffefdir deyü pāy-ı ʿindiyyāt ile üftāde-i vādī-i taʿab olduḳları reh-i rāstdan ṣad-merḥale dūrdur. *Nerciʿu ilā mā künnā fīhi*. Ḥācī[1176] Girāy Ḫān kān-ı ḥadīd-i beyābān-ı İtil'de iẓhār-ı ḫuşūnet iden āhen-dilān-ı Tatar'ı kibrīt-i aḥmer-i ʿaṭā-yı zer ü sīm ve germiyyet-i lisān-ı ʿaẕb ile ḥall ü nerm idüp pūte-i kişver-i Ḳırım'a idḫāl ve pey-der-pey hücūm-ı[1177] ġalebe vü ḫasāret ile mūriṣ-i ḥüzn ü kelāl[1178] olan Ye'cüc-ṣıfatān-ı ahālī-i Ṣaḳālibe ve Rūs'uñ ṭarīḳ-i ḥareket ü żararlarına sedd-i sedīd olmaġla ḳāmet-i miknetlerin kūtāh ve tīġ-i intiḳām u celādet birle üftāde-i ḫāk-i meẕellet idüp sekiz yüz yetmiş bir tārīḫi ḥudūdunda fāriġ-i salṭanat-ı ḥayāt olduḳda[1179] ecdād-ı kirāmından Muḥammed Ḫān Ḫüdāberdi[1180] bünyād idüp dār-ı salṭaneleri olan Baġçesarāy maḥallātından Ṣalacıḳ nām maḥallde kendi içün

[1173] u RTMEP: - H
[1174] bu H: buy RTMEP
[1175] Kirāy'dan RTEHP: - M
[1176] Ḥācī TMEHP: Cācī R
[1177] hücūm RTMEP: + ve H
[1178] ü kelāl RTMEP: - H
[1179] fāriġ-i salṭanat-ı ḥayāt olduḳda RTMEP: - H
[1180] Ḫüdāberdi P: Ḥüdayberdi RTMEH

āmāde itdigi zīr-i zāviye-i türbe-i Firdevs-nişān revzenesinden nigāh-endāz-ı devḥa-i cinān[1181] olıcaḳ [**Derkenar: Aḥvāl-i Mengli Girāy Ḫān**] nūr-ı dīde-i cānı ve sirāc-ı żiyā-baḫş-ı ḫānumān-ı rūḥ-ı revānı olan veled-i necībi Mengli Girāy'ıñ cebhe-i ġarrāsında mihr-i saʿādet lāmiʿ ve pīşānī-i şevket-nümāsında ḫurşīd-i zekā vü fiṭnat sāṭıʿ olmaġın kānūn-ı devlet-ḫāne-i peder-i büzürgvārın şaʿşaʿa-i ḫilāfet ile rūşen **[37b]** ve müfārıḳ-ı ʿibādu'llāh ẓıll-i re'fet ü salṭanat birle sāye[1182]-figen oldıġından üç ay mürūrunda devlet-ḫᵛāh u ṭaraf-gīri olan Şīrīn Tekne Mīrzā'nıñ dest-keşīde-i ġavġā-yı dünyā olup oġlu Eminek henüz nev-resīde-i kūdek olup fenn-i iʿānet ü ḳafā-dārīde mübtedī vü rācil ve Mengli Girāy daḫi kayd-ı aʿdā-yı kīne-cūdan ġāfil olmaġın Seyyid Aḥmed Ḫān'ıñ benī aʿmāmından Nūrdevlet Sulṭān iddiʿā-yı salṭanat-ı taḫt itmekde birāderānın müteʿāżıd u yek-zebān idüp ẓalām-ı şeb-i fesād u taġallübden nümāyān olıcaḳ ekṣer-i ümerā-yı Tatar-ı ḫuffāş-ı bed-maʿāş pīrāmen-i şemʿ-i sāye-bān-ı Nūrdevlet'e cemʿiyyet eylediklerinde Mengli Girāy henüz şāhīn-beççe-i āşiyān-ı salṭanat[1183] olup bāz u[1184] pençe-i ḳartal-ı sepīd-rīş ile muḳābeleye ʿadem-i ḳudretinden nāşī āvāze-i ṭabl-i bī-āheng-i peleng ile maḳarr-ı ḥükūmetinden iṭāre[1185] ve Nūrdevlet-i bī-mürüvvet

Beyt

چنین گفت دهقان سغد نموند[1186]

که بر ناید از خانهٔ باز جغد[1187]

mefhūmunca ḫāne-i müşrifü'l-indirās-ı ḥükūmete nüzūl idicek Mengli Girāy daḫi bi'ż-żarūr Kefe ve Ṭaman ḳılāʿın serçīn-i taġallüb ü istīlā ile telvīṣ iden Ceneviz melāʿīniñ zīr-i kem-sāye-i ḫār-ı ḥimāyetine duḫūl itdigi eyyāmda Nūrdevlet'iñ birāderānı ile olan żiyā'-i ittifāḳı tārīkī-i ʿadāvet ü nifāḳa müteḥavvil olmaġın nūr-ı ḥayāt-ı birāder ü birāder-zādegānın izāle vü iṭfā idüp sāḥil-i nehr-i Özü'de ġunūde-i ḫᵛāb-ı ġaflet iken yār

[1181] devḥa-i cinān RTE: devḥa-i cibān M, cinān HP
[1182] sāye TMEHP: sāne R
[1183] salṭanat RTM: ḥadāṣet EHP
[1184] u RTMEP: - H
[1185] iṭāre RTM: ṭayerān EHP
[1186] نموند HP:بموند RTME
[1187] Örnek olarak Soğd köylüsü şöyle dedi: Kartalın yuvasından baykuş çıkmaz.

u[1188] ṣadāḳat-kār ḫayāl itdigi birāder-i dīgeri Geldibay-ı ġaddār sā'irleri ile müttefiḳ ü hem-re'y olup bir şeb-i deycūrda ḫāne-i vücūdın seyl-i ġadr u helākde münʿadim ü maġmūr eyleyüp taḫt-ı menḥūs-ı taġallüb ü ʿişyāna cülūs ile münbasiṭ ü mesrūr oldıġından on beş gün mürūrunda Mengli Girāy ʿavenesinden gürg-beççe-i naḫlistān-ı ḥamiyyet olan Eminek Mīrzā'nıñ mūy-ı cild-i celādeti demīde ve germ ü serd rūzgāra ṭāḳat-resīde ve bārān-zede olmaġla Geldibay serīr-i salṭanatdan inzāl ü tebʿīd ve tekrār Mengli Girāy'ı iclās bābında tertīb itdigi rezm-i gīrūdārda ḳātil-i bed-maʿāşıñ pāy-ı ṣebātına indihāş ve dest-i celādetine irtiʿāş gelmegin cānib-i İtil'e firārında Mengli Girāy furṣat-yāb olup Ḳırım'da mevcūd olan cümūʿ-ı Tatar ile ḫān-ı firārī ve hevādārların iʿdām u istīṣāl ve orduda bulduḳları emvāl ü eşyāsın ḳabża-i taṣarrufuna idḫāl itmekle murabbaʿ-nişīn-i serīr-i **[38a]** istiḳlāl olıcaḳ evlād-ı ḥamiyyet-nihādlarından Meḥmed Girāy'ı velīʿahd maʿnāsına olan *ḳalġaylıḳ* manṣıbı ile müşārün-bi'l-benān eyledi. Ḫafī olmaya ki Sulṭān Meḥmed Ḫān *ṭābe ṣerāhu* ḥażretleriniñ ṭaraf-ı bāhirü'ş-şereflerinden taʿyīn olunan leşker-i ẓafer-peyker ile Kefe ve Mankub ḳalʿaları fetḥi müyesser olduḳda Mengli Girāy Ḫān dāḫil-i ḥalḳa-i üsārā[1189] olup baʿde zamān pādişāh-ı müşārün-ileyh ḥażretleri ṭūġ u ʿalem ve teşrīfāt-ı ḫānī ile ser-firāz idüp ol cānibe irsāl itmek üzre baʿż-ı müverriḫīniñ taḥrīr itdigi ḫāric-i defter-i ṣıdḳ u sedād ve reh-i rāst oldıġı[1190] siyāḳ u sibāḳ-ı kelām-ı ātiye vü māżiyeden aṣḥāb-ı ʿaḳl u kemāle ẓāhir ü nümāyāndır. El-ḥāṣıl Mengli Girāy Ḫān ʿāḳıbet-endīş ü kār-dān olup rişte-i ḫulūṣ u ʿubūdiyyetin ḥalḳa-i bāb-ı devlet-bünyād-ı pādişāh-ı kām-kāra rabṭ itmegin esās-ı kāşāne-i dīn ü devlet ve dārü's-salṭane-i saʿādetiñ bālā-ter ü üstüvār olması sevāḥil-i baḥr-ı Ḳırım'da vāḳiʿ Kefe ve Taman ve Ṣuġdaḳ ve sā'ir ḳılāʿ u bilādı istīlā iden küffār-ı bed-nihādiñ indifāʿı ile müyesser olacaġın teyaḳḳun u iẕʿān idüp lākin zümre-i Tatar ʿilm-i iʿmāl-i edevāt-ı ḳalʿa-gīrīden behre-dār olmamaġla ancaḳ cenāb-ı şehriyār-ı aʿẓam ve şehinşāh-ı muʿaẓẓam ḥażretleriniñ kemter-nigāh-ı himmet-i mülūkāneleri ile ḥuṣūl-peẕīr olması muḳarrerdir deyü midād-ı ṣıdḳ-imtidād ile müstemendāne taḥrīr ü

[1188] u RTMEP: - H
[1189] ḫalḳa-i üsārā TMEHP: ḳalʿa-i üsār R
[1190] oldıġı RTMEP: - H

firistāde itdigi ḍarāʿat-nāme-i niyāz-iḫtitāmı maḳbūl-i ṭabʿ-ı pādişāh-ı ʿālem-penāh[1191] olup [**Derkenar: Fetḥ-i ḳalʿa-i Kefe**][1192] vüzerā-yı ḥamiyyet-şiʿārdan meʾmūr olan Gedik Aḥmed Paşa sefīne-i ẓafer-şirāʿ-ı himmet ile mersā-yı Kefe'de lenger-endāz-ı celādet olup Mengli Girāy ṭarīḳ-i ẕaḫā'ir-i küffārı bend itmekle tażyīḳ ve[1193] Vezīr-i rūşen-żamīr daḫi baḥr-ı fikr-i ʿamīḳinde irā'et-i Ḫıżır-ı tevfīḳ ile icrā itdigi tedbīr-i dil-peẕīri muvāfıḳ-ı taḳdīr-i Rabb-ı ḳadīr olmaġın sekiz yüz seksen yedi tārīḫi ḥudūdunda ḳalʿa-i mezbūreyi fetḥ ü tesḫīr ve bi'l-cümle ahālīsini ḳahr u tedmīr eyledi. Fetḥ-i ḳalʿa-i Kefe

Naẓm

Kefe ḫalḳına Ḥaḳdan irdi devlet
Ki oldı fetḥiniñ tārīḫi şefḳat[1194]

Bād-ı nesīm-i fetḥ ü ẓafer ile dāmen-i iḳtidār-ı Mengli Girāy ḫār u ḫāşāk-i mevāniʿ-i küffārdan reste vü sālim olıcaḳ dest-i[1195] inābetin nihāde-i ẕeyl-i ṭāhir-i pādişāh-ı heft-kişver idüp ḫalḳa-i ʿubūdiyyet-i mülūk-i ʿOṩmāniyānı zīver-i gūş-ı iṭāʿat itmekde ol zümreniñ pīşvāsı ve ol fırḳa-i celīleniñ muḳtedāsı olup revzene-i iltifātdan manẓūr-ı nigāh-ı pādişāh-ı ʿaṣr olmaġın dīde-i re'y ü[1196] tedbīrin **[38b]** ġışāve-i enāniyyet-i ḫalel-peẕīr itmegin *eṣ-ṣabru maṭiyyetü'ẓ-ẓafer*[1197] kümeyt-i hüner-mendin tāziyāne-i istiʿcāl ile rānde-i beyābān-ı nesy ü ġaflet idüp ḫıṭṭa-i Ḳırım'da mevcūd olan cünūd-ı[1198] Tatar ile sevāḥil-i nehr-i İtil'de vāḳiʿ Taḫt İli memleketin żabṭ u tesḫīrde tehālük itmegin dört nefer *ḳaraçu* taʿbīr olunan ümerādan mīr-livā-i Şīrīn kendi ḳabīlesi ḫalḳı ile ṭalīʿa-i leşker olmaġla Ḫān'dan bir merḥale muḳaddem ḥareket idüp Ḳalġay Sulṭān müteʿalliḳāt u nökerānı ile cānib-i yemīn-ḫāne-i zīnet-baḫş-ı fer ü şevket ve yine ümerā-i ḳaraçudan maʿdūd Arġın ve Barın ve Ḳıpçaḳ ṭaraf-ı yesār-ı leşkerde nigāh-

[1191] ʿālem-penāh RTMEP: - H
[1192] **Derkenar** Fetḥ-i ḳalʿa-i Kefe RMEH: Fetḥ-i ḳalʿa T, - P
[1193] ve RTMEP: - H
[1194] Ebced ile 880 (M. 1475/1476) yılı çıkıyor. Ebced hesabıyla verilen tarih Kefe'nin fethedildiği tarihtir. Daha yukarıda verilen 887 tarihi ise hatalıdır.
[1195] dest RTMEP: + ve H
[1196] ü RTMEP: - H
[1197] Sabır zaferin bineğidir.
[1198] cünūd RTME: - HP

endāz-ı ḥıfẓ u ḥirāset ve Ḫān daḫi ḳalb-i ʿaskerde maṭiyye-süvār-ı ṣebāt u ḳarār ve ümerā-i kiyun ve oġlan ve ḳapu-ḫalḳı ḳafā-dār olmaḳ tertīb-i dīrīne-i Cengiziyyesine riʿāyet itmiş idi. Lākin bu seferde sürʿat ve ʿale'l-ġafle vāṣıl-ı ḥavza-i memleket olmaġa himmet-i lāzıme-i ẕimmetlerinden iken muḳaddeme-i ceyş olan Şīrīniyānıñ pāy-ı esbān-ı Tatar'a ʿiḳāl-bend-i reḥāvet olmalarından nāşī Seyyid Aḥmed Ḫān'ıñ birāderānından aḥvāl-i Ḳırım'ı tefaḥḥuṣ u tecessüse nām-zed itdigi[1199] Murtażā Sulṭān eṣnā-yı rāhda Mengli Girāy Ḫān-ı müşārün-ileyhe teṣādüf idüp

Beyt

تلخی از زهر و حلاوت زشکر مطلوبست

دشمن ان به که بخوبی نکند یاد مرا[1200]

mü'eddāsınca Ḫān-ı İtil'den müteneffir ü şikeste-dil sāye-i ḥimāye-i Ḫān-ı Ḳırım'a girīzān olmaḳ maḳūlesi güftār-ı dürūġ-āmīz ile firīfte idüp çend rūz sāye-bān-ı ʿayş u ünsüne dāḫil ve[1201] esrār-ı vācibü'l-ketm-i maḳṣūda vāṣıl olup müteveccih-i kişver-i mezbūr olduḳların inhā itdigin sulṭān-ı sebük-maġz

Beyt[1202]

Bāde her bir günāha bādīdir

O maḳāṣıdsa bu mebādīdir

seng-i ḫalāʿatı ile *küllü inā'in yetereşşeḥu bi-mā fīhi* sebū-yı şikeste-dehānın ser-nigūn idüp şerāb-ı nā-ḫoş-güvār-ı kerīhü'r-rāyiḥa-i tecessüs ü nifāḳın isāle ile bezm-i şīrīn-ṣoḥbet ve meclis-i germ-ā-germī-i ülfetin telḫ ü tebrīd[1203] idicek bilā-fā'ide mıṭraḳa-i lisān-ı ḥadīd ile taʿzīr-i şedīd ve zīr-i çetr-i siyāh-gūn-ı ḥaḳāretde ḥabs-ı medīd idüp egerçi maṭiyye-i teveccüh ü ʿazīmete naʿl-zen-i istiʿcāl oldılar. Lākin Taḫt İli ahālīsi sū'-i ḳaṣd-ı düşmenden ḫaber-dār olmaġla Seyyid Aḥmed Ḫān kendi ʿaskeriniñ ve İdigü-yi bed-ḫūy evlādından Noġay leşkeriniñ iʿmāl-i edevāt-ı ḥarba ḳādir olanları ile

[1199] itdigi RTMEP: - H

[1200] Zehrin acı şekerin tatlı olması iyidir. Düşmanımın beni iyi anmaması daha iyidir.

[1201] ve RTMEP: - H

[1202] beyt RTMEP: beytü'l-muḥarririhī H

[1203] tebrīd EHP: teber RTM

āmāde-i kārzār olup rükūb u nüzūlden ʿāciz olanlar nehr-i[1204] İtil'iñ ṣaʿbü'l-vuṣūl olan maḥallerine duḫūl ile ḥıfẓ-ı ʿıyāl ü emvāl eylediler. Taʿab-dīdegān ve lāġar-merkebān-ı Tatar müteheyyi-i **[39a]** gīrūdār ve ṣāḥib-i tāb u tüvān olan leşker-i Noġay ile muḥārebeye ʿadem-i iḳtidārlarından nāşī eṣnā-yı maʿrekede Mengli Girāy Ḫān zaḫm-ḫūrde-i tīr-i düşmen olmaġın bi'ż-żarūr pāy-ı ebleh-dār-ı gīrīz ile Ḳırḳer nām ḳalʿa-i üstüvārda pinhān[1205] ve dest-i ʿaḳab-gīrān-ı Noġay'dan taḫlīṣ-i girībān-ı cān eyledi. Ḥiṣār-ı mezbūr Baġçesarāy ḳurbunda ẕirve-i cebel-i şāhiḳde vāḳiʿ ṣaġīrü'l-ḥacm-i seng-i ḫārādan maṣnūʿ bir ḥışn-ı metīn ü bī-naẓīrdir. *Taḳvīm-i Büldān* ṣāḥibi elli[1206] derece ṭūl ve elli derece[1207] ʿarżda Ḳırḳer nāmıyla taḥrīr ve maʿnā-i ismuhā bi'ṭ-Türkī *erbaʿīn recülen*[1208] ʿibāreti ile taʿbīr ider. [**Derkenar: Vasf-ı ḳalʿa-i Ḳırḳer ve fetḥeş**] Evā'il-i eyyāmda eṣnāf-ı Moġol'dan As didikleri ḳavm-i nā-sipās metānet-i ḥiṣāra kemāl-i iʿtimādlarından nāşī ḫānān-ı Ḳırım'a iẓhār-ı ʿiṣyān u ʿinād idüp niçe müddet dest-keşīde-i ḫāne-i iṭāʿat ve bālā-nişīn-i dervāze-i kibr ü naḫvet olmuşlar idi. Ebnā-yı Cengiz'den Şeybek Ḫān muḥāṣara vü taẓyīḳ bābında berzede-i dāmān-ı himmet olup feṭḥ ü teshīrinden ʿāciz olduḳda Yaşila ve ḳabīlesi ümerāsından bir merd-i daḳīḳa-dān الحرب خدعت[1209] ālet-i metīn ü ḥadīdi[1210] ile iẓhār-ı re'y-i rezīn idüp ordu-yı ḫānda mevcūd olan ṭabl ü sūrnā ve bi'l-cümle ālāt-ı luʿb u hevā ve ne miḳdār ṭābe ve[1211] ṭās ve sā'ir bisāṭ-ı nuḥās var ise se-şebāne-rūz biribirine ḍarb u taşfīḳ iderek *ṭaşt zi-bām üftād*[1212] mefhūmunca iḥdāṣ itdigi āvāze-i ḳıyāmet-nişān sükkān-ı ḥiṣārı dem-beste vü ḥayrān idüp yevm-i rābiʿinde ibtilā-yı maraż-ı şarʿ ʿarż-ı fiḳdān-ı nevmden nāşī suḳūṭ-ı ḳuvā-yı ḥiss ü ḥareket muḳteżāsı üftāde-i ḫāk-i meẕellet olduḳları zamān-ı furṣatda ʿasker-i Tatar esb-i ʿanve vü ḥiddet ile hücūm itmegin bilā-ḥarb u ḳıtāl miftāḥ-ı ḳalʿa-i mezbūreyi dest-i taṣarruflarına idḫāl eylediler. Baʿde zamān cizye-güzārān-ı ṭavā'if-i

[1204] nehr RTEHP: - M
[1205] pinhān TMEHP: pinhā R
[1206] elli RMEHP: - T
[1207] ve elli derece RMEHP: derece ve T
[1208] Kırk adam.
[1209] Savaş hiledir. (Hadis)
[1210] ḥadīdi RTMEP: cedīdi H
[1211] ṭābe ve RTME: - HP
[1212] Leğen tavandan düştü.

Yehūdun ḳaravun ṣınıfını iskān ve tekālīf ü cizyeleri mīrzā-yı mezbūra ve evlādına taḫṣīṣ ü iḥsān olundı. El-ḥāṣıl Mengli Girāy Ḫān'ıñ irā'et-i şekl-i nā-maṭbūʿ-ı inhizāmı Seyyid Aḥmed Ḫān'ıñ bāʿiṣ-i iẓhār-ı ṣūret-i tecellüd ü istikbārı olmaġın pes-māndegān-ı Tatar'a iṭāle-i dest-i ġāret iderek derūn-ı Ḳırım'a duḫūl ve ol kişveriñ bilād-ı meşhūresinden Ṣalḳat şehri pīrāmenine nüzūl ve ḳırḳ gün miḳdārı muḥāṣara vü taẓyīḳ eyledikde ahālī-i belde der [ü] dervāze-i ḥiṣārdan[1213] mencenīḳ-i ṣebāt u himmet ile seng-endāz-ı mümānaʿat olduḳlarında **[39b]** ḫān-ı desīse-dān ḥareket-i merdān ile ḳadem-i nā-maḥrem ü menḥūsun idḫāl-i ḥarem-i ḳalʿa itmekden me'yūs olıcaḳ şīve-i zenān-ı şevher-firīb ebnā-yı zamāna sālik olup *eger der-i ʿarūs-ḫāne-i ḥiṣāra mismār-ı tīr ü sinān ile āvīze itdigiñiz perde-i ḫuṣūneti dest-i teslīm ü mülāyemet ile defʿ ü refʿ iderseñiz ehl ü ʿıyāl ü emvāliñiz ile dāḫil-i kāşāne-i ʿafv u emān olursuz* deyü ḫuṭbe-ḫᵕān-ı nā-dürüst-i elfāẓ ve īmān-ı ġulāẓ olduḳda keyfiyyet-i ġubār-ı rediyye-i muḥāṣara vü taẓyīḳ ile maġṣūṣü'd-dimāġ olan bī-çāreler[1214] peymāne-şikenān-ı ʿahd u peymān ve dürūġ-gūyāna[1215] iʿtimād idüp miftāḥ-ı ṣulḥ u emān ile ebvāb-ı muġlaḳa-i ḳalʿayı fetḥ ü güşād itdiklerinde

Beyt

ملحد گرسنه در خانهٔ خالی بر خوان

عقل باور نکند کز رمضان اندیشد[1216]

dest-i dirāz-ı ḥırṣ u āzları ile kāse-i niʿmet-i zindegānīlerin şikest ve binā-yı şehr-i bī-naẓīri taḫrīb ü berbād eylediler[1217]. Fi'l-aṣl mevżiʿ-i belde-i mezbūre Kefe ḳurbunda vāḳiʿ mecmaʿ-ı tüccār-ı Efrenc ve ʿAcem olup bir müddet zīr-i ḫayme vü ḫar-gāh ve ḫāne-i çūb[1218] u giyāhda ʿarż-ı kālā-yı emtiʿa-i gün-ā-gün ve irā'et-i tuḥaf-ı nādire-reng-i būḳalemūn iderler iken cevdet-i āb u hevā muḳteżāsı ceste ceste ṭarḥ-ı āyīne olunaraḳ refte refte ḥışn-ı ḥaṣīn ile muḥāṭ-ı şehr-i muʿaẓẓam oldı. Kefe ḳalʿası cenūbunda dört

[1213] ḥiṣārdan RMEHP: - T
[1214] bī-çāreler TMEHP: - R
[1215] peymāne-şikenān-ı ʿahd u peymān ve dürūġ-gūyāna RTMHP: peymān ve şikenende-i dürūġ-gūyāna E
[1216] Boş evde sofraya oturan aç zındığın ramazanı düşündüğünü akıl kabul etmez.
[1217] **Derkenar** Vaṣf-ı ḳalʿa-i Ṣalḳat TMEHP: - R
[1218] çūb EHP: ḥūb RTM

sāʿat maḥallde Aġarmış nām bir cebel-i ʿaẓīm ẕeylinde vāḳiʿ[1219] elli derece ṭūl ve[1220] elli derece ʿarżda Ṣalḳat ismiyle müsemmā ve sebeb-i tesmiye-i belde bu nevʿi mesmūʿdur ki vaż'-ı esās-ı sūr u cevāmiʿ eṣnāsında bir tācir-i[1221] ẕī-ḳudret ṣiyāb-ı köhne ve beẕle ile ʿamele vü bennāyı temāşā ideriken yigirmi yük müşk-i Tatar ile bir bāzergān mürūr idüp *ḫar-vār-ı ser-be-mühr ḥıfẓıñızda ne güne metāʿñız vardır* deyü istifsār eyledikde şaḫṣ-ı mezbūr ẓāhir-bīn ü cāme-perest olmaġın *ṣiyāb-ı köhne ve müntinü'r-rāyiḥa ki muvāfiḳ-ı meyʿa*[1222] *ve kundur maḳūlesi emtiʿa degildir. Duḫān-ı ḳīr*[1223] *su'āl-i bī-me'āl ile ḫāne-i dimāġıñı pür-dūd-ı iḫtilāl itme* deyü tebḫīr-i būy-ı taḥḳīr-i kerīhü'r-rāyiḥasından müte'eẕẕī vü dil-gīr olmaġın bahā-i müşki baʿde'l-edā bār-ı metāʿıñı vażʿ eyle maʿnāsına *ṣal* ve mezc it maʿnāsına *ḳat* deyü işāret itmegin ʿamele vü bennā āmāde olan çamura ḫalṭ ve der ü dīvār-ı mescide ṭılā itmekle şehr-i mezbūra Ṣalḳat ismini vażʿ eylediler. *El-ʿuhdetu ʿale'r-rāvī*[1224]. Şehr-i mezbūruñ kemāl-i ʿimāreti zamānında müşkil-güşā-yı ḫavāṣṣ u ʿavām[1225] olan müftī-i ʿaṣrıñ fetvā-yı ḥayātı imżā-peẕīr-i ḫitām olduḳda ḳā'immaḳām ve ḫalef **[40a]** olmaḳ içün mütūn-ı erbaʿa ve ḳāmūsı ḥıfẓ-ı derūn itmiş bir fāżıl-ı yegāneyi tecessüs eylediklerinde kūh-ı Ḳāf-ı fażl u[1226] hünerden şehper-i vaṣf-ı mezbūr ile ārāste ḳırḳ nefer ʿanḳā-yı bālā-pervāzıñ sāye-endāz-ı bezm-i şühūd oldıġı meşhūrdur. ان الملوك[1227] اذا دخلوا قرية افسدوها و جعلوا اعزة اهلها اذلة[1228] و كذلك يفعلون[1229] bārgāhından ṣudūr[1230] iden emr-i ḳahr-ı Yezdān ile belde-i mezbūra pā-zede-i ḫān-ı ġaddār olmazdan muḳaddemce [**Derkenar: Şeyḫ Kemāl ve Çoban**] murtāż-ı meşāyiḫ ve aṣḥāb-ı kemālden Kemāl Ata ḥażretleri *el-faḳru faḫrī*[1231] ḫānḳāh-ı ṣabr u

---

[1219] vāḳiʿ TMEHP: ve R
[1220] elli derece ṭūl ve RTME: - HP
[1221] tācir RTMEP: tāc H
[1222] **Derkenar** meyʿa günlük P: - RTMEH
[1223] **Derkenar** ḳīr ziftdir P: - RTMEH
[1224] Kusur rivâyet edenindir.
[1225] ʿavām RTMEP: ʿāmm H
[1226] u HP: - RTME
[1227] ان الملوك EHP: - RTM
[1228] و جعلوا اعزة اهلها اذلة EHP: - RTM
[1229] Hükümdarlar bir memlekete girdiler mi orayı perişan ederler ve halkının ulularını hakir hale getirirler. Herhalde Onlar da böyle yapacaklardır. Kur'an, Neml suresi, 34. ayet.
[1230] ṣudūr TMEHP: ṣundūr R
[1231] Fakirlik onurumdur. (Hadis)

tevekkülünde itmām-ı erbaʿīn idüp ifṭār-ı ṣā’imīn içün ḳadr-ı kifāye loḳma tedārikine bir bendelerin taʿyīn ider. Derviş-i dil-rīşiñ ṣabāḥdan tā-be-şām būstān-ı dünyā-perestān feyż-i nā-resānde-i dāne-ḫʷāh-ı luṭf u iḥsān olmasından mā-ḥaṣal bir ʿaded redī’ü’r-rāyiḥa ṣūm ve bir re’s mürrü’ṭ-ṭaʿm baṣal olmaġın zümre-i fuḳarā anıñ ile ifṭār u iktifā iderler. İrtesi gün

Beyt

تا دل مرد خدا ناید بدرد[1232]

هیچ قومیرا خدا رسوا نکرد[1233]

būstān-ı celāliyesinde nābit olan ḫār-ı nīş-dārı ile maṣnūʿ çārūb-ı fenā-maṣḥūbı dest-i dervişe virüp ḫizmet-i teknīs-i sūḳ u bāzārı emr iderler. Ḥasbe’l-işāre irā’et-i maṣlaḥat iderek yine maḫlūḳāt-ı Rabb-ı ʿibādı gürg-i ʿayṣūm-ı nefs-i ġaddārdan ḥıfẓ u ḥirāset ve merʿā-yı ʿayş u ṣafāya raʿy ile bāʿiṣ-i emn ü rāḥat olup muʿāṣırlarından olan[1234] Çoban Ata *neffeʿana’llāhu bi-enfāsi kudsihī*[1235] ḥażretleriniñ zīr-i ʿaṣā-yı ḥimāyesinde maḥmī olan maḥalle ḳarīb olduḳda ḫānḳāh-ı kerāmet-bünyādlarından bedīdār[1236] olup tīġ-i bāṭın ve āteş-i maʿnevī[1237] olan miknese-i[1238] ʿālem-āşūbı yed-i dervişden aḫẕ ve ʿafv-ı ḳuṣūr recāsında olurlar. Çoḳ zamān mürūr itmedin Seyyid Aḥmed Ḫān’ıñ āteş-i ḳahr u tedmīri bālā-keş olduḳda ḳaṣaba-i[1239] tūfān[1240]-dīdeniñ pīrāmen-i ḫānḳāh-ı Çoban Ata’da vāḳiʿ ve nā-resīde-i tār-ı çārūb olan elli altmış ḫāneden māʿadāsını sūzān u vīrān idüp[1241] ber-muḳteżā-yı ḳahr-ı İlāhī ḥālā[1242] mevāżıʿ-ı sā’iresinde ṭarḥ-ı esās olunsa der-ʿaḳab müşrif-i[1243] ḫarāb u indirās ve ol mevāżıʿda maḳūle-i be-ḳavlden ṣūm u başalıñ vefret üzre nābit oldığı ṣābitdir. Allāhü’l-ḥamd bu faḳīr ol iki ẕāt-ı muḥteremiñ ḫāk-i āsitān-ı

[1232] مرد خدا ناید بدرد HP: اهل دلیر آتشکنند RTME

[1233] Evliyanın gönlü dertlenmeden, Allah hiçbir kavmi rezil etmedi.

[1234] olan RTMEP: - H

[1235] Allah onun kutsal nefesinden bizi faydalandırsın.

[1236] bedīdār RTMEP: bīdār H

[1237] maʿnevī RTMEP: - H

[1238] **Derkenar** Miknese cārūbdur P: - RTMEH

[1239] ḳaṣaba-i RTMHP: ḳışṣa-i E

[1240] ṭūfān RTMEP: - H

[1241] idüp RTMHP: + ḥālā E

[1242] ḥālā RTMHP: - E

[1243] müşrif RTMEP: - H

merḳad-ı muṭahharalarına cebhe-fersā-yı niyāz u ziyāret oldıġım bāʿiṣ-i iftiḫār u mübāhātımdır. El-ḥāṣıl Seyyid Aḥmed Ḫān şehr-i merḳūmı menzil-gāh-ı ġurāb u būm itmege ḫursend olmayup **[40b]** maḥrūse-i Devlet-i ʿaliyye-i ebed-peyvende daḫi iṭāle-i yed-i ḫasāret ḳaydı ile pīş-gāh-ı[1244] ḳalʿa-i Kefe'ye nüzūl idüp muḥāfıẓı olan Mīr-i mīrān Ḳāsım Paşa'ya teslīm-i ḥiṣārı mutażammın güftār-ı ḫuṣūl-i nā-peẕīri teblīġe vefd-i sefīr eyledi. Ol şeb paşa-yı müşārün-ileyh *et-tedbīru ḳable şecāʿatü'ş-şücʿān*[1245] būstānında nābit olan piyāz-ı dehen-ālūdı rīḫte-i rīş-i dirāz-ı peyām-resān ve[1246] āyine-i nermiyyetde[1247] irā'et itdirdigi şekl-i sāḫte-i iṭāʿatına firīfte idüp irtesi tār-pūd-ı leṭā'ifü'l-ḥiyel ile tāfte itdigi ḳumāş-ı nev-ẓuhūr-ı ʿālem-ārāsın ḫān-ı ġaddāra hediyye olmaḳ şeklinde vażʿ-ı pīş-gāh-ı mihmān-ı endek-şuʿūr idüp ʿarż-ı ḫulūṣ u meveddete ḫitām virmedin cānib-i İstānbul'dan ẓuhūr iden bir keştī-i ṣabā-reftār derūnundan ḫurūc iden merd-i daḳīḳa-dān paşa-yı müşkil-güşānıñ meclisine duḫūl idüp ḥālā şāh-ı sitāre-i sipāh ve ḫūrşīd-i felek-i dest-gāh olan Sulṭān Bāyezīd *el-muvaffaḳ bi-te'yīdi'l-mezīd*[1248] ḥażretleri ḫıṭṭa-i Ḳırım'da kendi nişānde vü inābet-kerdeleri olan Mengli Girāy Ḫān'ıñ mülk-i mevrūṯuna ecānibden Seyyid Aḥmed Ḫān nām bir şaḫṣ-ı ġadr-āyīn iṭāle-i pāy-ı ḫasāret ve Ṣalḳat şehrini taḫrībe cesāretine vāḳıf oldıġı sāʿat lücce-i ḳahr-ı Ḳahramānī ve deryā-yı muḥīṭ-i bī-pāyān-ı Nerīmānesi mevc-ḫīz olmaġın ḫān-ı ġaddāra gūşmāl-dāde-i te'dīb ü tedmīr olmaḳ içün irsāl ü tesyīr itdigi leşker-i ẓafer-peykeri maḥall-i ḳarībe vāṣıl oldıġın iḫbār içün beni irsāl itdiler deyü güftār-ı perdāḫte ve sipāriş-kerde-i paşayı teblīġi eṯnāsında cūybār-ı ʿaḳl u iẕʿānında inşād itdigi sefā'in-i müteʿaddide-i deryā-peymāları rū-nümā olup selām u selāmete nişān u ʿalāmet olan ṭop-ı sefer-dīde-i āteş-efşānlara muḳīm-i dervāze-i ḥiṣār olan hem-cins-i cihān-āşūb-ı sāʿiḳa-kirdārlar müttefiḳ ü yek-zebān olup ṣadā-yı velvele-ārā-yı cihān-sūz elçi-i sebük-maġzı mebhūt u ḫayrān itdigin paşa-yı müşārün-ileyh müşāhede vü iẕʿān idicek

[1244] pīş-gāh EHP: + ve RTM
[1245] Tedbir yiğitlerin cesaretinden önce gelir.
[1246] ve RTM: idüp EP: - H
[1247] nermiyyetde RTMHP: ḳavl-i leyyinde E
[1248] Ziyadesiyle desteklenerek muvaffak kılınmış.

Beyt

Geh bir vekīli şāh-ı ʿAcem'den ḫarāc alur

Geh bir vezīri ʿasker-i Tatar'a ḫān virür

güftār-ı iʿtirāż-āmīzi ile zebān-dirāz-ı şemātet olup pādişāh-ı heft-kişver ve[1249] şehriyār-ı dād-güster ḥażretleriniñ ẓıll-i bāl-i himmet-i mülūkāne ve sāye-i[1250] şehper-i ʿināyet-i pādişāhāneleri şāmil-i mufārıḳ-ı bendegān olıcaḳ zīr-i şuḳḳa-i inḳıyād-ı ʿiṣyān-iltivā-yı dürūġ-gūyāna dāḫil olmaḳ ḫāric-i ḥīṭe-i iḥtimāldir deyü ṭurre-zen-i kūs-ı mehābet-me'nūs olup **[41a]** *hemān āmāde-i vaḳt-ı perḫāş u sitīz oluñ* deyü virdigi cevāb-ı müskit ü saḫt ve sitīzi elçi-i mezbūr ilḳā-i sāmiʿa-i ḫān-ı ḫıyānet-şiʿār idicek ser-i hevā-cünbānına ruʿb u hirās müstevlī ve bāʿiṣ-i[1251] rücūʿ u girīzi oldığından Mengli Girāy Ḫān ḫaber-dār olup ümerā-i Şīrīn'den Toḳtamış Bek ve Barın oymaġından Evliyā Mīrzā ve aña mümāṣil niçe dilīrān-ı deşt-i[1252] veġāyı nām-zed-i ḫizmet-i ʿaḳab-gīrī-i aʿdā eyledi. Ḳavm-i Noġay-ı ʿasker-şikestegān Ḳırım'ıñ zamān-ı yesīrde tecemmuʿ u tesyīri emr-i ʿasīrdir deyü ḫ̆āb-ālūde-i ʿalef-i ġaflet ve ser-nihāde-i miḫadde-i seng-i istirāḥat iken *el-ḥarbu sicālün lā-yüdrā ʿākıbetuhā*[1253] deşt-i müste'celesinde ṣaff-beste-i[1254] intiḳām olan leşker ʿale'l-ġafle şeb-ḫūn u hücūm ve ġurābü'l-beyn-i naḥs-āyīniñ minḳār-ı celādetlerin şikest ve çengāl-i nehb ü iġāre ile rübūde itdikleri ciyef-i emvāli idḫāl-i pençe-i istirdād idüp ʿavdetlerinde

Beyt

تغافل زکار عدوی کهن

دهد خسروانرا بلا و محن[1255]

menzil-gāh-ı intibāhından ḳadem-nihāde-i rikāb-ı iḳdām ve miyān-beste-i tīġ-i intiḳām olup lākin sāl-i güzeşte ẓuhūr iden baṭā'et ü reḫāvet bāʿiṣ-i şikestegī vü hezīmet

[1249] ve RTMEP: - H

[1250] sāye-i RTMEP: sā'ir H

[1251] bāʿiṣ TMEHP: - R

[1252] deşt EHP: dest RTM

[1253] Savaş akıbeti bilinmeyen bir mücadeledir.

[1254] beste-i RTMHP: + ümmīd-i fetḫ ü ẓafer ile E

[1255] Eski düşmanın yaptıklarını göz ardı etmek padişahlara bela ve acı verir.

olmaġın bu nevbet Ḳalġay[1256] Meḥmed Girāy tertīb-i dīrīne-i Cengiziyye muḫālefet ve ḳabīle-i Şīrīniyāna sebḳat idüp *üstür ẕehebek ve ẕihābek ve meẕhebek*[1257] ʿiẕār-ı[1258] dil-āvīzinde pinhān itdigi şāhid-i ġonçe-fem nā-şüküfte-i[1259] merāmın güşād ve bār-ı diyār u aġyārdan ferd-i vāḥidi hem-derd ü hem-rāz itmedin ancaḳ kendi müteʿalliḳāt u maḥremleri ile bir leyle-i nuṣret-pūş u ẓafer-cilāda Taḫt İli'ne vuṣūlı Seyyid Aḥmed Ḫān'ıñ birāderān u eḳāribi ile münāfese vü muḥārebelerine teṣādüf itmegin ḥamelāt-ı pey-der-pey-i dilīrāne-i Ḳırım'a leşker-i Noġay tāb-āver ü müteḥammil olmamaġın āṣār-ı hezīmet ü inkisār nümūdār oldıġı eṣnāda Mengli Girāy Ḫān daḫi leşker-i bī-pāyān ile resīde ve ḳafā-dār olup eṣnā-yı ḳıtālde Seyyid Aḥmed Ḫān ve ʿavenesi ṭuʿme-i tīġ-i[1260] ācāl olmaġın memleket-i mezbūreyi zīr-i ḥükm ü[1261] taṣarrufuna idḫāl ile ṣāḥib-i miknet ü iḳtidār ve mesned-ārā-yı serīr-i istiḳlāl olup [1262]كلكم راع و كلكم مسؤل عن رعيته merʿā-yı emānetinde vedīʿa ḳılınan reme-i reʿāyā vü berāyāyı gürg-i derende-i aʿdā-yı bed-ḫᵕāhdan ḥıfẓ içün ṣarf-ı naḳdīne-i vüsʿ-i ḳudret idüp lisān-ı Tatar üzre *ḫandaḳ* maʿnāsına olan Or maʿberinde Feraḥkermān ve nehr-i Özü sāḥilinde Cānkermān ve Ḳarakermān **[41b]** palanḳaların bünyād itmekle sedd-i ṭarīḳ-i küffār-ı bed-nihād eyledi. Şehinşāh-ı cihān Sulṭān Bāyezīd Ḫān ḥażretleri Mevlid Oba didikleri Boġdan memālikine sefer ve Kili ve Aḳkermān ḳılāʿın meftūḥ u musaḫḫar eyledikde elli biñ miḳdārı ʿasker-i Tatar ile cebhe-fersā-yı süm-i semend-i ẓafer-peyker-i pādişāh-ı heft-kişver olmaġla ḫiẕmet-i meşkūresi muḳābilinde Kefe ve Gözleve ve Balıḳlava iskelelerinden *ḫaftān-bahā* nāmıyla ḫān ve ḳalġay olanlara ḥişşe-i maḫṣūṣa ifrāz olunmaġla ikrām u iʿzāz ve ḥālā *Yālı Aġası* nāmıyla Ḳırım ḫānları ṭarafından żabṭ olunup nehr-i Turla sāḥilinde vāḳiʿ ḳurā-i vāfireyi Boġdan voyvodası temlīk ü ihdā eyledi. Muḳaddemā ecnās-ı kefereden Leh ve Purus ve şirẕime-i menḥūs-ı Rūs ḳavm-i

[1256] Ḳalġay RTMEP: - H
[1257] Altınını, gidişini ve mezhebini gizle.
[1258] **Derkenar** ʿİẕār yerdedir P: - RTMEH
[1259] nā-şüküfte-i TMEHP: nā-şikeste-i R
[1260] tīġ EHP: - RTM
[1261] ü RTMEP: - H
[1262] Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. (Hadis)

Tatar'ıñ meşābe-i raʿiyyet ü bendegīde fermān-berdārları iken miyān-ı ebnā-yı Cengiziyānda ẓuhūr iden iḫtilāl ü[1263] münāfeselerinden nāşī ṣadā-yı derāy-ı bī-āheng-i ʿişyān u ʿināddları velvele-sāz-ı temerrüd ü fesād olmuşiken[1264] ḫān-ı müşārün-ileyhiñ gāh kendi[1265] ve gāh evlād-ı ḥamiyyet-nihādı bi'd-defaʿāt sevḳ-i sipāh-ı cihād-muʿtād idüp ʿabede-i aşnāmıñ esās-ı kenīsā-yı sevret ve çelīpā-yı ṣūret-i şervetlerin fürū-figende-i ḫāk-i meẕellet ve müddet-i medīdeden berü[1266] iẓhār-ı ʿuḳūḳ u muḫālefet iden ʿanede Çerākiseniñ dendān-ı kibr ü ʿunvānların seng-i ḳahr ile ḫurd u şikest itmegin ru'ūs-ı saḫt u dürüştlerin vażʿ-ı zemīn-i iṭāʿat u nermiyyet eylediler. Ol zamānda Sulṭān Selīm Ḫān'ıñ be-ḥükm-i taḳdīr-i Yezdān Çorlı[1267] ḳurbunda Uġraş ḳaryesi pīrāmeninde peder-i büzürgvārları ile tertīb itdigi meclis-i telḫ-i sitīzde çāşnī-senc-i şerbet-i nā-ḫoş-güvār-ı hezīmet ü girīz olup defʿ-i ḫumār-ı vaḥşet ve tekrār idāre-i kās-ı gīrūdāra dā'ir tehyi'e-i edevāt-ı bezm-i ḳıtāl içün veled-i ercümendi Şeh-zāde Sulṭān Süleymān Ḫān ḥażretleriniñ zīb-efzā-yı encümen-i ḥükūmet oldıġı Kefe cānibine

Beyt

Yürit kümeyt-i cāmı ey sāḳi-yi sebük-rūḥ
Su inmiş ayaġına gezdirmedir ʿilācı

sefīne-i tīz-reftārı ile Aḥyolı yāḫud Varna iskelesinden zevraḳ-nişīn-i deryā-yı ḫayret olup Ḳırım'a vuṣūl ve ḥavza-i ḥükūmet-i Mengli Girāy Ḫān'a duḫūl ve mülāḳātında teʿāżud u iʿānet içün beş on biñ miḳdārı ʿasker-i Tatar ile bir sulṭān-ı Cengiz-nijād taʿyīn olunmasını murād idecek ḫān-ı müşārün-ileyh kār-dān u ʿāḳıbet- **[42a]** endīş olmaġın Devlet-i ʿaliyye-i ebed-peyvend ile muvāneset ü ʿubūdiyyet henüz münʿaḳid olmuşiken selāṭīn-i āl-i ʿOṯmān ḥażarātınıñ sāye-endāz-ı ʿadl ü dād olduḳları kişvere külliyyetli ʿasker irsāli bāʿiṯ-i inḳıṭāʿ-ı ḥabl-i meveddet olur deyü egerçi re'y-i Selīm'i teslīm itmedi. Lākin bi'l-külliyye redd itmegi daḫi istiṣvāb itmemegin evlād-ı

[1263] ü RTMEP: - H
[1264] olmuşiken RTME: + gāh HP
[1265] gāh kendi RTME: - HP
[1266] berü RTMHP: ve E
[1267] Çorlı TMEHP: Çolı R

kirāmından Saʿādet Girāy Sulṭān'ı bir miḳdār ʿasker ile ḫizmet-i maʿiyyete taʿyīn eyledi. [**Derkenar: Nişāncı Paşa**][1268] Nişāncı Paşa merḥūmuñ cemʿ ü tedvīn itdigi tārīḫ-i ġarābet-nümāsında vaḳʿa-i sefer-i Ḳırım'ı tafṣīl idüp taḥrīrātınıñ güftār-ı faḳīre nevʿan muḫālefeti olmaġla bi-ʿibāretihī keşīde-i rişte-i taḥrīr kılındı.

Maḳāle-i Tārīḫ-i Nişāncı Paşa

Meşiyyet-i İlāhīden *ʿazze şānühū* ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān Kefe cāniblerine sevḳ-i esbāb-ı ʿādiyye-i Rabbānīden raḥmet-i ʿālemiyān-ı ẕevḳ olup ol āfitāb-ı dīn ü devlet nūr-ı dīde-i salṭanat-ı ḫilāfet-i dūdmān-ı ʿOṯmānīde binā-yı[1269] dīn-i İslām'ı rūşen ü tenvīr ve eḳālim-i Rūm-ı devlet-lüzūm ve şerīʿat-rüsūmdan mübāşeret-i ẓālim-i sitem-pīşe ve mübāderet-i[1270] muʿānidān-ı ẓılālet-endīşe ile āyīne-i dīne ʿārıż olan ġubār-ı ḍalāleti giderüp rūy-ı muṣaffā-yı ṣafā-efzāsını pāk ü taṭhīr itmek idi. Lā-cerem ol maʾārib-i saʿādet-menāḳıbıñ vücūd u ẓuhūra gelmesi ol cānibde vāḳiʿ olan Tatar ḫānı ile ḥüsn-i mülāḳata mevḳūf olup żarūret-i ḥāl īcāb itmegin ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān *nevvera'llāhu merḳadehū* şeh-zāde-i kām-yāb-ı saʿādet-meʾābı maḥrūse-i Kefe'de ḳoyup kendüler saʿādet ü iḳbāl ile ol tārīḫde Tatar iḳlīmlerine ḫān olan merḥūm Mengli Girāy Ḫān ile buluşmaġa ol cānibe ʿazīmet itdiler. Müşārün-ileyh Mengli Girāy Ḫān[1271] ṣulb-i ṣādıḳ mütedeyyin[1272] ü müselmān aḥvāli şerīʿata muvāfıḳ pāk-iʿtiḳād ve selāmet-nihād-ı sünnī-i ṣaḥīḥ-meẕheb ḫān-ı kām-kār velī-meşreb ü mü'eddeb kimesne idi. Merḥūm Sulṭān Bāyezīd Ḫān *enāra'llāhu burhānehū* ile uḫuvvet-i ṣādıḳa üzre olup mā-beynlerinde merāsim-i ḫullet-i tāmm mü'ekkid ü mümehhid olmuş idi. ʿAtebe-i ʿulyālarından yazılan nāmelerde cenāb-ı uḫuvvet-meʾāb deyü yazılur idi. Ḥażret-i pādişāh-ı Behişt[1273]-āşiyān *teġammada'llāhu bi-ġufrānihī*[1274] Kefe'den çıḳup anlarıñ cānibine ḥüsn-i teveccüh-i ʿālī buyurduḳlarında müşārün-ileyh

[1268] **Derkenar** Nişāncı Paşa RTMEH: - P
[1269] binā-yı HP: benān RTME
[1270] mübāderet RTMEP: + ve H
[1271] ile buluşmaġa … Mengli Girāy Ḫān RTMEP: - H
[1272] ṣulb-i ṣādıḳ mütedeyyin H: ṣulb ve ṣādıḳ mütedeyyin RTME, ve ṣādıḳ mütedeyyinP
[1273] Behişt RTMEP: - H
[1274] Allah rahmetiyle donatsın.

ḫān daḫi vāḳıf olup ʿasker-i Tatar-ı saʿādet-niṣār ile şemme-i etbāʿ u eşyāʿ-ı şevket [42b] -şiʿārı cümle evlād ve mecmūʿ-ı salṭanatları ve aʿyān u oğlanları[1275] ve mīrzāları ile istiḳbāl eylediler[1276]. Envāʿ-ı iʿzāz u ikrām-ı ḫaḳanī ve eṣnāf-ı ʿizzet ü iḥtirām-ı cihān-bānī üzre merāsim-i mihmānīde *kemā yenbaġī*[1277] ḫizmet itdiler. Beẕl-i firāvān çeküp riʿāyet ü iḥtirāmda taḳṣīr itmediler. Mülāḳātları sebeb-i āsāyiş ü behcet ve bāʿiṣ-i envāʿ-ı[1278] meserret oldı. Vaḳtā ki ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān vech-i mesfūr üzre Ṭrabzon'dan ḳażā-i vaṭar eyleyüp cümle evlād u etbāʿı Kefe cānibine teveccüh eylediler. Sulṭān Aḥmed'iñ żamīrine ġumūm u hümūm müstevlī olup kemāl-i ḥaşyet ü ıżṭırāb üzre oldı. Ḫāṭırına ḫuṭūr eyledi ki ol cānibden vilāyet-i Rūmili'ne rāh-ı ṭarīḳ olup ḳarındaşım ol semtleri penāh idinüp salṭanat-ı umūrına bī-iştibāh mübāşeret eyler deyü bī-ḥużūr olmaġla ḫāna bir mektūb yazup envāʿ-ı taẕarruʿāt eyleyüp *ḳarındaşım Selīm siziñ cānibiñize ilticā eyledi. Maḳṣūd-ı murādı Rūmili cāniblerine ʿubūrdur. Ḥażret-i ḫānıñ muʿāveneti olmayınca iḳtidārı yoḳdur. İşte ḫān ḥażretlerine faḳīrāne tuḥfemiz olsun* deyü bir berāt-ı ʿālī-şān kitābet iderler ki *ʿumūmen Kefe vilāyetinde vāḳiʿ olan memleketler ḫuṣūṣā ṭoḳuz bāb-ı meşhūr ve nām-dār ḥiṣārlar ile*[1279] *cümle siziñ olsun. Tek ḳarındaşımı ol cānibe geçürmeñ* deyü envāʿ-ı telaṭṭufāt ile taẕarrūʿlar ve niyāzlar itmişler. Bu ḫuṣūṣ içün müstaḳill ādem daḫi taʿyīn idüp göndermişler. İttifāḳ-ı ḥażret-i pādişāh-ı Firdevs-āşiyān *nevvera'llāhu merḳadehū* ḫān ile buluşduḳları eṣnāda bir ādemīsi mülk-nāmesin müşārün-ileyh ḫāna irişdirüp ḥaḳīḳat-ı ḥāl maʿlūm olıcaḳ ḫānıñ ḳalbine daġdaġa düşüp müşevveşü'l-ḫāṭır olur. *Ḳarındaşım bir pādişāh-ı ʿaẕīmü'ş-şānıñ sülāle-i menḳabet-nişānı ḫānedānımıza sāye-i saʿādet bıraḳdı ki cemāl-i cihān-ārāsıyla müstesʿid olduḳ. Murād u ārzūsı ne idügi henüz maʿlūm olmadı. Rıżā-yı şerīfi Rūmili'ne geçmek olursa aña mānīʿ olmaḳ şānımıza lāyıḳ degil şerā'iṭ-i mürüvvetden dūr u mehcūrdur* deyü[1280] perīşān-ḥāl[1281] olıcaḳ ol zamānda ḫānıñ Meḥmed Girāy adlu

[1275] Derkenar Oğlan ümerā-yı Tatar ve ebnā-yı aʿmām-ı Cengiz'den bir ḳavimdir H: - RTMEP
[1276] istiḳbāl eylediler TMEHP: - R
[1277] Uygun şekilde.
[1278] envāʿ RTMEP: envār H
[1279] ile TMEHP: - R
[1280] deyü RTMEP: - H
[1281] ḥal RTEHP: - M

bir ferzend-i nā-ḫalefi var idi. Ṭabīʿatı şerr ü şūra mā'il şānı ḥumḳ u fesād kendü zübde-i erāẕil idi. Sulṭān Aḥmed'iñ vech-i mesfūr üzre mülk-nāmesin görecek ḫurrem ü[1282] şād olur. Ḫān olan atasına ḫiṭāb ider ki *Aḥmed Sulṭān*[1283] *bize bunca ʿināyet idüp*[1284] *bu deñlü memleket ü*[1285] *vilāyetler* [43a] *ve ḥişārlar iḥsān u temlīk idüp mülk-nāmesin göndermiş. Bu re'fet ü ʿāṭıfet muḳābelesinde bize lāzımdır ki ḳarındaşını ṭutup anı mesrūr-ı pür-ḥubūr idevüz* deyü ḫiṭāb-āmīz ve fesād-engīz söz söyledikde ḫān-ı ʿāṭıfet-nişān anıñ bu mülāḥaẓa-i mefsedet-me'ālini defʿ içün *oġul maḳṣūd u murādıñ ḳalʿa vü memleket ise Şāh Selīm Ḫān daḫi senden dirīġ eylemez andan daḫi iste* deyü ḫāṭır-ı nişān eylemiş. Bir gice ḥażret-i pādişāh-ı Cennet-mekān Firdevs-āşiyānı ẓiyāfet içün cemʿiyyet-i ḫāṣṣ idüp ʿādet-i Tatar üzre meclis-i ʿaẓīm olup ol bezm-i ḫāṣṣ üzre Meḥmed Girāy[1286] ayaġ üzre ḳalḳup elinde peymāne mülāyemet ü meskenetleri ile söyleyüp *Selīm Sulṭān atanıñ zamānı az ḳalup taḫt-ı Rūm'a pādişāhlıḳ señindir. Serīr-i devlete cülūs itmek ḳarībdir. Ol zamānda senden bir nesne otunurın*[1287] *ḳabūl eyle* didikde ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān cevāb virüp *ḫān-zāde maḳṣūd u maṭlūbuñuz nedir* didiklerinde *Kefe vilāyetleri içinde vāḳiʿ olan ḥişārları ve iskeleleri ile bize temlīk eyle. Eyyām-ı devletiñde biz taṣarruf idelim* didikde ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān *enāra'llāhu burhānehū* lisān-ı ʿaẕbü'l-beyānından cevher ü dürer niṣār idüp buyurmuşlar ki *ḫān-zāde biz pādişāhlarız. Pādişāhların ʿādet ü ḳānūnlarında ve ḳadīmden maʿmūliye olan törelerinden vilāyet ü memleket baġışlamaḳ yoḳdur. Pādişāhlar memleket*[1288] *alurlar. Kimesneye memleket virmezler. Cevāhir ü sīm ü zer ü laʿl ü yevāḳīt ve eṣnāf-ı nuḳūd u emtiʿa ve esbāb-ı ṣanāyiʿ-i ḫüsrevāneden her ne isteriseñ dirīġ olunmaz virilsün. Tek vilāyet ü memleket murād idinme* dimişler. Ḫān-oġlı oturup ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān daḫi ḳalḳup otāḳ-ı hümāyūnlarına teveccüh itdiklerinden ṣoñra

[1282] ü RTMEP: - H
[1283] Aḥmed Sulṭān RTMEP: Sulṭān Aḥmed'iñ H
[1284] idüp RTMEP: - H
[1285] ü RTMEP: - H
[1286] üzre Meḥmed Girāy RTMEP: - H
[1287] اوتنورين **Derkenar** Otunurın تانيک sükūnıyla isterem dimekdir H: - RTMEP
[1288] memleket RTM: - EHP

meẕkūr Meḥmed Girāy atası ḫāna ḫiṭāb-ı ʿitāb-āmīz ider ki *bu bevācıġınıñ*[1289] *kelimātına naẓar it ki*[1290] *Sulṭān Aḥmed iki aylıḳ yoldan ırāḳda iken bize memleketler ḳalʿalar*[1291] *iḥsān idüp mülk-nāme gönderür. Bu kendü elümüz altında avcumuz içinde iken işitdik mi bu yaman bevācıġı*[1292] *memleket virmek degil iʿtiḳādım budur ki pādişāh olursa bizim memleketlerimizi alur. Furṣatı fevt itmezem elbetde bunı ṭutarım* deyü ḳalḳup ḫān menʿ ide gördi çāre olmayup ʿaskerini **[43b]** cemʿe teveccüh eylemiş. Ḫān bunuñ evzāʿına münfaʿil ü melūl olup kendüler ile olur. Küçük oġulları -ki Saʿādet Girāy dirler idi- ṣāḥib-i ʿaḳl u hūş bir cüvān-ı fehm ü dānā vü ʿāḳıbet-endīş henüz tāze-ʿömr ve sāde-rū gül-ʿiẕār ve gül-çehre kemān-ebrū ve lāyıḳ-ı taḫt u tāc ʿālem-i semāḥat bezmine şemʿ ü sirāc idi. Müşārün-ileyh ḫān hemān ol gice mezbūr Saʿādet Girāy'ı götürüp *oġul ben seni Selīm Ḫān'a baġışladım. Mülk-i Rūm'uñ salṭanatı aña lāyıḳdır. Babasınıñ vaḳti āḫir olmuşdur pādişāhlıḳ anıñdır. İşte ḳarındaşıñ meclisden ḳalḳup gitdi ki ʿale'ṣ-ṣabāḥ ʿaskeri ile üzerine vara. Ḳaṣd u niyyeti yamandır. Hemān Selīm Ḫān'a iriş bu gice bizim ṭoprāġımızdan ḳalḳup Özü didikleri ṣudan ʿale't-taʿcīl gice ile öte Aḳkermān'a geçsünler* deyü naṣīḥatlar iderler. Ol anda Saʿādet Girāy'ı gönderüp nıṣfü'l-leylde ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān ḥużūrına irişüp ḫānıñ cevābların taḳrīr ider. Ḥasb-i ḥāl maʿlūm olıcaḳ ol ṣu üzerinde gemiler ḥāżır imiş. Ber-vech-i istiʿcāl cümle tevābiʿ ü levāḥıḳlarıyla ṣabāḥa degin ṣudan berü yaḳaya ʿubūr iderler. Müşārün-ileyh Meḥmed Girāy otuz biñ miḳdārı Tatar ile ordu oldıġı yere gelüp görürler ki ol maḳāmda kimse yoḳ ḫālīdir. Taʿaccüb eyleyüp[1293] yerlü yerine varırlar. Ḥażret-i pādişāh-ı Behişt-āşiyān bu ḥāletlere şükr-i Yezdān idüp dāmen-i selāmete irişmişler. Nişāncı Tārīḫi bu maḳāmda resīde-i vādī-i[1294] ḫitām olmaġın min-baʿd ligām-ı kümeyt-i ḳalem cānib-i *mā naḥnu fīhi*[1295] imāle ḳılındı. Be-ḥükm-i Āferīnende-i germā vü sermā mevsim-i berd ü şitā ḥulūl ve be-resm-i Tatar zamān-ı fürūzān-ı kānūn-ı ḥarb u ḳıtāl

[1289] بواجغی نک RTMEP: بولجکی نک H. **Derkenar** بولجک maḥv olacaḳ maʿnāsınadır H: - RTMEP
[1290] it ki EHP: itdigi RTM
[1291] ḳalʿalar RTMEP: ḳalʿa H
[1292] بواجغی RTMEP: بولجکی H
[1293] eyleyüp RTMEP: idüp H
[1294] vādī EHP: evādī RTM
[1295] Bahsini ettiğimiz.

duḫūl itmekle Ḳalġay Meḥmed Girāy ʿasker-i ṣabā-reftār-ı Tatar ile bād-ı ṣarṣar-ı ṭūfān-vār memālik-i küffāra vezān olup kenīzek ü ġulām ve sā'ir tuḥaf u yādigār iġtināmı ile ḥudūd-ı İslāmiyyeye vürūdı eyyāmında peder-i büzürgvārı maraż-ı cān-güdāz-ı ḥasret ile üftāde-i firāş-ı miḥnet olmaġın

Beyt

Yetiş ol ḫasteye ey rūḥ-ı revān
Ola ṣoñ demde refīḳi īmān

demdemesiyle ser-i bālīn-i bīmār-ı furḳata resīde olmaḳ mażmūnunda taḥrīr itdigi nāme-i ciger-sūzı vāṣıl olduḳda be-ḥükm-i taḳdīr anıñ daḫi el-ictimāʿ muḳadder ʿiḳāl-i[1296] bīmārīsi pā-bend-i ḥareketi olmaġın esb-i nerm-rev-i ġamm u bī-tābı ile ḳalʿa-i Feraḥkermān'a[1297] **[44a]** vuṣūlı hengāmında -ki ṭoḳuz yüz yigirmi[1298] sekiz[1299] senesi ẕi'l-hiccesidir-

Naẓm[1300]

وماالحال والاهل الا ودايع
فلابد يوما ان تردالودايع[1301]

mefhūmunca vedīʿa-i ṣandūḳa-i vücūdı olan emānet-i kübrā-yı gevher-i girān-ḳadr-ı rūḥun teslīm-i ḫazīne-i Rabb-ı ḳadīr eyledikde Baġçesarāy'da binā olunan türbe-i maḫṣūṣada münzevī-i künc-i iḫtifā oldı. Müddet-i ḥükūmeti ḳırḳ yedi sene sekiz ay ve müddet-i ḥayātı yetmiş bir sene olup ḫān-ı müşārün-ileyhiñ ġonçe-i ṭabʿ-ı müsteṭābı cūybār-ı şiʿr ü inşādan ḥiṣṣe-dār u feyż-yāb olmaġın inḳıbāż-ı keṣret-i şevāġil-i enāmdan nāṣī idāre-i ke's-i neş'e-baḫşā-yı naẓm u inşā ile taḥṣīl ü inbisāṭ iderler idi. Bu

[1296] muḳadder ʿiḳāl RTMEP: - H
[1297] **Derkenar** Feraḥkermān Or ḳalʿasıdır H: - RTMEP
[1298] yigirmi RTMEH: - P
[1299] Mengli Giray Han'ın bütün nüshalar olmak üzere verilen ölüm tarihi hatalıdır. Mengli Giray Han'ın ölümü Hicri 920 veya Miladi 1514, 1515 yılları olmalıdır.
[1300] naẓm RTM: ʿarabiyye EHP
[1301] Hâl ve aile sadece ve sadece emanettirler. Mutlaka bir gün o emanetler dönecektir.

ebyāt-ı pür-mażmūn bāġ-ı behişt-āsā-yı dehān-ı ḳalem-i şīrīn-edāsında ḥāṣıl itdigi ṣemere-i ḫāṣṣa-i ṭabʿ-ı daḳīḳa-dānıdır.

Naẓm

Firāḳuñdın menüm ḥālüm ṣorar bolsañ[1302] eger cānā
Gönlünde nār ve gözde āb ve dilde āh olur peydā
Senüñ mürġ-i ḫayālügñi içide aṣramaḳ[1303] içün
Bolupdur kirpigüm birle ḳafes bu dīde-i bīnā
Menüm ol ḫān-ı[1304] Mengliş kim maḥabbet mülki şāhımın
Cihānuñ mülk ü mālına ġurūrum yoḳdurur aṣlā

Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ varaḳ-ı sebz-i şecere-i ḥayātı ḫazān-peẕīr-i memāt olıcaḳ Meḥmed Girāy ve Bahādır Girāy[1305] ve Maḥmūd Girāy ve Fetiḥ Girāy ve Bartas[1306] Girāy ve Mübārek Girāy ve Saʿādet Girāy ve Ṣāḥib Girāy tertībi üzre devḥa-i ṣulb-i pākinden müteşaʿib sekiz nefer naḫl-i berūmend-i ferzend sāye-baḫşā-yı ʿarṣa-i vücūd olup lākin Meḥmed Girāy ḳadem-i ẓāt u istiḥḳāḳ ile cümleden ser-firāz ve şāyeste-i ḥükūmet olmaġın Baġçesarāy'a vuṣūlüne degin vezān-ı bād-ı fitne vü fesād mülāḥaẓasından nāşī ṣūret-i vāḳıʿa-i fevt-i ḫān ḳırḳ gün miḳdārı zīr-i sitāre-i ketm ü iḫtifāda pinhān olunup sulṭān-ı müşārün-ileyh ḳadem-nihāde-i dārü'l-ḥükūme olduḳda baʿde edā-yı merāsim-i taʿziye re's-i sene-i ʿışrīn ve tisʿa-mi'ede ittifāḳ-ı cümūʿ-ı Tatar ile serīr-i ḥükūmete iclās olıcaḳ birāderānından Bahādır Girāy'ıñ dūş-ı iḳtidārına ferve-i semmūr-ı ḳalġayī ilbās eyledi. [**Derkenar: Meḥmed Girāy Ḫān**] Ḫān-ı müşārün-ileyh ġayret ü ḥamiyyet aṣḥābından olmaġla gāh kendi ve gāh ḳalġası ve ferzendānından Alp Girāy ve Ṭanaş Girāy memālik-i Rūs ve Leh'i pā-zede-i esb-i ḥasāret idüp tevsīʿ-i bilād ve teksīr-i sevād sevdāsıyla cānib-i İtil'de olan ʿumūm Tatar'ı nefs-i Ḳırım'a naḳl ü iskān ve idḫāl-i dest-i tesḫīr itdigi Ḥācī Tarḫān'da **[44b]** sākin ḳavm-i Noġay'ı pergār-ı

[1302] **Derkenar** Bolsañ olak dimekdir H: - RTMEP
[1303] **Derkenar** Aṣramaḳ bilmek ve ḥıfẓ itmek maʿnāsınadır H: - RTMEP
[1304] ḫān TMEHP: cān R
[1305] ve Bahādır Girāy RTMEH: - P
[1306] Bartas RTME: Bartaş HP

istimālet ü dil-cūyı ile merkez-i iṭāʿatda idāme ve istiḳrāra saʿy u gūşiş muḳteżāsı iẓhār-ı germ-ā-germī-i ülfetinden ümerā-yı Ḳırım'ıñ reşk ü ḥasedleri şerer-engīz olmaġın ḳavm-i mezbūrı tebʿīd ü tebrīd fikr-i fāsidi ile [1307]الفتنته نائمته لعن الله من ايقظها hīzem-i ḫuşk ü terin vaż'-ı āteşgede-i derūn-ı mü'ellefetü'l-ḳulūb eyledikleri eyyāmda ferzendān-ı ḫāndan Ġāzī Girāy ve Baba Girāy'ıñ müteʿalliḳāt-ı evbāş ve nökerān-ı bed-maʿāşı reʿāyā-yı belde-i mezbūreye itdikleri īṣār-ı ẓulm u mażarratlarından ḫān-ı müşārün-ileyh ḫaber-dār olup menʿ ü defʿ ḫuṣūṣunda iẓhār itdigi eṭvār-ı pesendīde-i ʿadl ü dādından müşārün-ileyhimānıñ mużṭarib ü dil-teng oldıġı ümerā-yı furṣat-cūyāna[1308] bāʿiṣ-i iltifāt u iʿzāz olmaḳ zuʿm-ı bāṭılı ile gevher-i girān-bahā-yı ḥuḳūḳ-ı vālidi endāḫte-i çāh-ı ʿuḳūḳ itmege dā'ir āvāze-i berbaṭṭ-ı[1309] bī-āheng ve raḳṣ-ı müstehviye-i şeyṭāniyyelerine ol iki nev-resīde ve sāde-dilānı uydurup bir şeb-i deycūr u ḳażā-mestūrda bi'l-cümle aʿyān-ı Ḳırım ser-nihāde-i vādī-i firār olurlar. [**Derkenar: Şehādet-i Meḥmed Girāy Ḫān**][1310] İrtesi ḫān ve ḳalġay içki ḫalḳı yaʿnī ḳapu-ḳulı taʿbīr olunan iki üç biñ nefer ādemleri ile ḳavm-i girīḫtegān-ı küfrānü'n-niʿamı ircāʿ u taḥvīl tedārikinde iken muḳaddemā dārü'n-nedve-i şeḳāvet-bünyādlarından ṣadme-i ḳahr u izʿāc ile leked-kūb-ı iḫrāc oldıġı ḫ̆āb-ālūde-i derende-kilāb-ı Noġay āvāze-i pāy-ı esbān-ı firārīden müteyaḳḳıẓ u ḫaber-dār ve furṣat-yāb-ı lesʿ ü ıżrār olup aḫẕ-ı dāmen-i girīḫtegānda pūyān olmaḳ ʿavʿav dürūġuyla miṣāl-i seg-i muʿallem ü ḫānegī firīfte-i bāzīçe-i temelluḳ idüp ol ḳavmiñ gürg-i bārān-zedelerinden Mamay Bek ve Şabʿam Mīrzā nām kelb-i ʿaḳūrlar tecemmūʿ ve ṭoḳuz yüz yigirmi ṭoḳuz ẕi'l-ḥiccesi leyālīsinden bir şeb-i deycūrda ḫān ve ḳalġay ve etbāʿını dā'ire-i ḥayātdan dūr ve derūn-ı orduda mevcūd olan nuḳūd u eşyāyı iġāre itdikden ṣoñra seg-i be-ṣaḥrā-yı firār olduḳlarında maẓhar-ı celāl-i Yezdān olan naʿş-ı şehīdi ahālī-i vilāyet derūn-ı şehre götürüp zīr-i ḫāk-i mezār-ı pür-envārda mestūr u pinhān eylediler. Müddet-i ḥükūmeti sekiz sene ve müddet-i ḥayātı elli sekiz senedir[1311]. [**Derkenar: Ġāzī Girāy Ḫān**] Āvāze-i ḥādiṣe-i dehşet-efzā

[1307] Fitne uykudadır. Onu uyandırana Allah lanet etsin. (Hadis)
[1308] furṣat-cūyāna HP: + bāʿiṣ-i icrā-yı mā-fi'ż-żamīr olup kendülere RTME
[1309] berbaṭṭ RMEHP: - T
[1310] **Derkenar** Şehādet-i Meḥmed Girāy Ḫān RTMH: - EP
[1311] ve müddet-i ḥayātı elli sekiz senedir RTMEH: - P

resīde-i gūş-ı ümerā-yı bādiye-peymā-yı deşt-i ġava olıcaḳ rūy-ı sevād-ı nā-pāk ve ser-i hevā-cünbān-ı şeḳāvet-i inhimāklarına ḫāk-efşān-ı **[45a]** nedāmet ü peşīmānī olaraḳ ḫān-ı şehīdiñ ferzendānından ġarīḳ-i[1312] baḥr-ı ʿuḳūḳ olan Ġāzī Girāy'ı ṭoḳuz yüz[1313] otuz muḥarreminde taḫt-ı şikeste-pāy-ı ḫānīye iclās ve anıñ kihteri Baba Girāy'ıñ dūş-ı ḳażā-ḫurūşuna ḳabā-yı müsteʿār-ı rīşe-dāmān-ı ḳalġayī ilbās eyledikden ṣoñra maṣāliḥ-bīn-i Ḳırım'dan ol ḥīnde mīr-livā-yı Şīrīn olan Mamaş Bek ṣāḥib-i re'y-i rezīn olup bilā-emr-i ḫüdāvendigār-ı ʿaṣr ḫān naṣb u taʿyīninden müsteşʿar u hirāsān olmaġla ḳarīḥa-i hümāyūn-ı[1314] pādişāhīden ḫıṭṭa-i Ḳırım'a ḥākim naṣb olunmaḳ recāsını mutażammın ʿarż u[1315] iʿlāmların irsāl-i Āsitān-ı şehriyārī itmekde ahālī-i vilāyet ile ittifāḳ itmegin ʿām-ı ʿāşir tisʿa-mi'e ḥudūdunda [**Derkenar: Saʿādet Girāy Ḫān**] Mengli Girāy Ḫān-zāde Saʿādet Girāy Sulṭān şeh-zāde-i ʿālī-cenāb Sulṭān Selīm merḥūmuñ Kefe'den ʿavdetinde dest-nihāde-i rikāb-ı müsteṭābı oldıġı ṣebt-i ṣaḥīfe-i beyān ḳılınmış idi. Şeh-zāde-i müşārün-ileyh ḥażretleri sāye-endāz-ı taḫt-ı vālā-yı ʿOṣmānī olduḳda ber-muḳteżā-yı ḳażā vü ḳader Sulṭān Aḥmed *ṭābe ṣerāhū* ile iḳtiżā iden vaḳʿa-i meşhūre eṣnāsında Hersek-zāde Aḥmed Paşa ve sulṭān-ı mūmā-ileyhi ʿaḳab-gīrlige taʿyīn idüp ḫizmeti maḳbūle ve nezd-i pādişāhīde muʿteber ü mültefet ve sefer ü ḥażarda dāḫil-i ḫalḳa-i ʿubūdiyyeti olmuş idi. Mesfūr Mamaş Bek ʿarż u maḥżar īṣāli eṣnāsında sulṭāna daḫi ādem irsāl idüp ahālī-i Ḳırım kendüye raġbet ü iṭāʿat ve Mamaş Bek daḫi ḫizmetinde beẕl-i tāb u ḳudret itmek üzre ʿuhūd u şürūṭı mutażammın ḫulūṣ u maḥabbet ʿarż ve ḫānlıḳ ṭalebinde olmaġa taḥrīṣ ü iḳdāmına binā'en rikāb-ı ʿināyet-meʿāb-ı pādişāhīye ilticā ile Tatar Ḫānlıġın recā eyledikde ṭoḳuz yüz otuz recebinde nigīn-i ḫānī engüşt-i Saʿādet Girāy'a vażʿ ve Ḫazīne-i ʿāmire'den ṭabl ü ʿalem ve sā'ir teşrīfāt-ı mülūkāne ve ḫadem ü ḥaşem iʿṭā olunmaġla mükerrem olup sefā'in ile Ḳırım'a vuṣūlünde Ġāzī Girāy-ı bī-fehm ü iẕʿān bir niçe küfrān-ı niʿmet ve düşmen-i ḫānedāna ittibāʿ ile sebeb-i ḥayātı olan pederiniñ iʿdāmına bāʿiṣ ve ol sebeb ile mefāsid-i keṣīre ḫādiṣ olmuşiken bilā-şerm ü ḫacālet murabbaʿ-nişīn-i serīr-i naḫvet olup altı ay

[1312] ġarīḳ TEHP: ʿarīḳ RM
[1313] yüz RTMEH: - P
[1314] hümāyūn TMEHP: hümān R
[1315] u RTMEP: - H

mürūrunda menceniḳ-i ḳahr-ı pādişāhī ile endāḫte-i çāh-ı ʿazl ü idbār oldıġından baḥr-ı ʿucb u ġurūrı mevc-ḫīz olup gülşen-sarāy-ı[1316] dest-i iḥsān-ı sulṭān-ı[1317] zamān ile nişānde-i serīr-i devlet olan Saʿādet Girāy'ı **[45b]** ḫānumān-ı ḥükūmetden ṭard u ibʿād içün bār-ı dīger taḥrīk-i fesād idicek ahālī-i Ḳırım'ıñ baʿżısı lāḥiḳe mülāḥıḳ ve bir miḳdārı sābıḳa mülāṣıḳ olup āteş-i ceng ü sitīz lemʿa-pāş u ʿulüvv-rīz olıcaḳ ümerā-i Ḳırım fiten-engīzlerinden Mamaş Bek ve anıñ emṣāli olan aʿyān-ı vilāyet āb-ı nā-ḫoş-güvār-ı tavassuṭ ile iṭfā-yı nār-ı lemʿa-pāş-ı cemʿiyyet-i nekebāt-ı evbāş içün ḫān-ı ʿatīḳ min-ciheti's-sinn cedīdiñ ṣaġīri olmaġla [**Derkenar: Ḳalġay ṣuden Ġāzī Girāy Ḫān ber-ḫilāf-ı ʿāde**][1318] Ġāzī Girāy ḳalġay olmaḳ üzre maṣāliḥa-i nifāḳ-āmīz ile defʿ-i meclis eylediklerinden üç ay mürūrunda -ki ṭoḳuz yüz otuz şevvālidir- icrā-yı merāsim-i muʿāyede içün ser-fürū-bürde-i dāmen-i ḫānī olduḳda [**Derkenar: Ḳatl-i Ġāzī Girāy**][1319] ḳatl ü iʿdāmına me'mūr olanlar ḍarb-ı şedīd ile ṣaḥīfe-i ʿālemden nā-bedīd ve der-ʿaḳab birāderi Baba Girāy-ı ṭıfl-re'yi daḫi dā'ire-i hestīden dūr u tebʿīd eylediler. Ġāzī Girāy'ıñ ḫānlıḳ müddeti altı ay ve zamān-ı ḥayātı yigirmi senedir. [**Derkenar: İslām Girāy Ḫān**][1320] Saʿādet Girāy Ḫān kendi[1321] birāder-zādelerinden Devlet Girāy Sulṭān'ı ḳalġay idüp bī-muʿārıż[1322] u mezāḥim üç dört sene ḥükūmeti eṣnāsında Ġāzī Girāy-ı maḳtūlüñ iḫvānından İslām Girāy Sulṭān ẓāhiren[1323] ṭaleb-i ḫūn-ı Ġāzī Girāy bahānesi ve fi'l-ḥaḳīḳa manṣıb u şān-ı bālāsı[1324] içün refʿ-i livā-yı tuġyān itmekle bi'd-defaʿāt tertīb-i ṣufūf-ı ḳıtāl idüp bi'l-āḫire fer ü şevket-i İslām mütezāyid ve Saʿādet Girāy mücāvebeden[1325] ḳaṭʿ-ı ümmīd idicek defʿ-i fiten ü şürūr içün zimām-ı ḫānīyi aña teslīm idüp kendüsi ṭoḳuz yüz[1326] otuz sekiz şevvālinde cālis-i sefīne-i ferāġat ve rū-nihāde-i Āsitān-ı saʿādet olduḳda ke'l-evvel manẓūr-ı naẓar-ı şehriyār-ı ʿālī-himmet ve taʿyināt-ı

[1316] gülşen-sarāy RTMEP: - H
[1317] sulṭān RTMEP: pādişāh H
[1318] **Derkenar** Ḳalġay ṣuden Ġāzī Girāy Ḫān ber-ḫilāf-ı ʿāde RTMEP: - H
[1319] **Derkenar** Ḳatl-i Ġāzī Girāy RTMEP: - H
[1320] **Derkenar** İslām Girāy Ḫān RTM: - EHP
[1321] kendi RTMEP: - H
[1322] bī-muʿārıż RTMEP: muʿārız H
[1323] **Derkenar** ʿİṣyān-ı İslām Girāy TMP: - REH
[1324] bālāsı RTME: bālā-yı ʿāṣīyānesi HP
[1325] mücāvebeden RTMHP: muḥārebeden E
[1326] yüz RTMEP: - H

sālyāne vü zeʿāmet ile mültefet olup ṭoḳuz yüz ḳırḳ dört ẕi'l-ḳaʿdesinde tārik-i ʿālem-i fānī ve civār-ı Ḥażret-i Ebā Eyyüb-i Enṣārī *raḍıya'llāhu ʿanha*da defn olmaġla nā'il-i ḥayāt-ı cāvidānī oldı. Müddet-i ḥükūmeti ṭoḳuz sene ve üç ay ve zamān-ı ḥayātı ḳırḳ altı senedir. İslām Girāy zūr-ı bāzū-yı taʿannüd ile bilā-şerīk ü mezāḥim murabbaʿ-nişīn-i serīr-i istiḳlāl olıcaḳ birāderlerinden Özbek Girāy Sulṭān'ı ḳalġaylıḳ manṣıbı ile işġāl idüp şühūr-ı maʿdūde mürūrunda kendiden ṣudūr[1327] iden efʿāl-i taġallübānesinden nādim ü peşīmān ve ḳahr-ı Süleymān-ı zamāndan hirāsān olmaġla ʿöẕr-ḫᵛāh-ı cürm ü ʿiṣyān olup murād-ı ʿaliyye-i pādişāh-ı heft-kişver ve emr ü fermān-ı şehinşāh-ı dād-güster **[46a]** ile nām-ı nāmīsi rūz-nāmçe-i ḫaḳanīden terḳīn ve dil-ḫᵛāh-ı mülūkāne üzre bir bendeleri kişver-i Ḳırım'a ḫān taʿyīn olunmaḳ iltimāsını mutażammın ʿarżuḥāl irsāl eyledi. Çün efʿāl-i ḫayr u şerr ḳulūb-ı mülūk ü ḥükkāmda *ke'n-naḳş fi'l-ḥacer* ṣābit ü müstaḳarr olup ecnās-ı naḳdīne-i umūr ve aḥkām-ı rehīn-i eyādī-i evḳāt u eyyām olmaġla ol zamān yalıñız ʿazli ile iktifā ve mükāfāt-ı ʿamel-i baġy u ʿiṣyān olan tīġ-i ġamġam-ı intiḳāmı icrāya cünne-i metīn-i *lā-yesteḳdimūne sāʿaten*[1328] mānīʿ olmaġla vaḳt-ı āḫara te'ḫīr ve iḫāle-i seyf-i ḳāṭıʿ taḳdīr olundı. [**Derkenar: Ṣāḥib Girāy Ḫān**][1329]

Ṣāḥib Girāy Ḫān bin Mengli Girāy Ḫān bin Ḥācī Girāy Ḫān. El-müşārün-ileyh pederi vefātında ḫān naṣb olunan birāder-i mihteri Meḥmed Girāy dervāze-i müşrifü'l-ḫarāb-ı kāşāne-i salṭanatın tegerk-i ḳażā vü ḳaderden ḥıfẓ u ṣıyānet içün bi'l-cümle birāderlerini iʿdāma cesāret itdikde Ṣāḥib Girāy Sulṭān cüvān-ı nev-resīde olmaġla rişte-i ʿalāḳa-i uḫuvvet bāʿiṣ-i keff-i ḳatl ü iʿdām olmaġın rīsmān-ı ḥabs-ı medīd ile endāḫte-i maḥbes-i şedīd itmiş idi. Ol ʿaṣrda Uluġ Muḥammed Ḫān neslinden memleket-i Ḳazan ḥākimi İçim Ḫān bilā-vāriṣ tārik-i bezm-i zindegānī olup ahālī-i vilāyet nesl-i Cengiziyāndan bir sulṭān irsāline iẓhār-ı raġbet eylediklerinde Ṣāḥib Girāy Sulṭān'ı naṣb u taʿyīn itmiş idi. Beş sene miḳdārı zamān müteḥammil-i bār-ı girān-ı ḥükūmet olup nev-be-nev ẓuhūr iden şürūr u fiten ve ʿadem-i istiḳlāl mūceb-i istīfā olmaġla ḥükūmet-i bī-īrādı maʿiyyetinde olan birāderi Maḥmūd Girāy Sulṭān-zāde Ṣafā Girāy'a tefvīż ü ferāġat ve

[1327] ṣudūr RTME: ẓuhūr H, ẓuhūr u ṣudūr P
[1328] Ne de bir an ileri gidebilirler.
[1329] **Derkenar** Ṣāḥib Girāy Ḫān RTMEH: - P

kendüsi ḥacc itmek bahānesiyle Bāb-ı şevket-medār-ı Süleymān-ı zamāna cebhe-fersā-yı ʿubūdiyyet olduḳda maẓhar-ı ʿināyet-i mülūkāneleri olup bir müddet ser-nihāde-i visāde-i emn ü rāḥat olmuş idi. İslām Girāy ḥükūmet-i Ḳırım'dan dest-keşīde-i dāmen-i istīlā olıcaḳ ṭoḳuz yüz ḳırḳ ṭoḳuz rebīʿü'l-evvelinde ḳarīḥa-i pādişāhīden menşūr-ı ḫānī nām-ı müşārün-ileyhe terḳīm ve [**Derkenar: Sekbān aḳçesi**][1330] temşiyet-i umūrı içün levāzım u veẓā'ifi Ḫazīne-i ʿāmire'den iḥsān olunmaḳ üzre altmış nefer ṭopçı ve üç yüz nefer cebeci ve biñ nefer ḳapu-ḳulı taʿyīn olunmaġla tekrīm olundı. Ḥālā sekbān aḳçesi nāmıyla iḥsān-kerde-i pādişāh-ı cihān olan meblaġ-ı maʿlūmü'l-miḳdār Sulṭān Süleymān *enāra'llāhu burhānehū* **[46b]** ḥażretleriniñ āṯār-ı celīlesindendir. Ḫān-ı sābıḳ İslām Girāy'ı ḫilāf-ı ʿāde ḳalġaylıḳ manṣıbında istiḫdām itmişiken muḳteżā-yı cibilleti olan ifsād u ḫuşūnetin icrāda ictihādı müẕekker-i[1331] mā-meżā olup nām-ı ḫaṭā-irtisāmın maḥv u izāle iḳtiżā idüp keẕālik siyāset-fersā-yı fesān-ı ʿazīmet olundıġından ḫabīr olup taḫlīṣ-i mürġ-i cān içün aʿvān u enṣārı ile ṣaḥrā-yı Feraḥkermān'da lāne-perdāz-ı ḳarār olıcaḳ neʿāme-i şehper-güşā-yı vādī-i baġy u ʿiṣyānı ṣayd itmekde üstād-ı zamān olan Bāḳī Bek'iñ dest-i irādetine iḥāle olunmaġın ol daḫi bir cemʿiyyet-i ʿaẓīmede ḫāndan rū-gerdān ve sulṭān-ı sābıḳu'ẕ-ẕikr maʿiyyetine girīzān[1332] olmaḳ ṣūretiyle esb-rānde-i dek ü desīse olduḳda mīr-i mezbūruñ meẕāḳı ḥīle vü nifāḳ oldıġı meşhūr-ı āfāḳ[1333] olmaġın sulṭān-ı meẕkūr muḳārenet-i mīr-i mezbūrdan mücānebet ü ibā itmekle mīrzā-yı kār-güẕār daḫi sihām-ı nām-ı ʿöẕr-irtisāmın ḳavs-ı[1334] saḫt-ı Rüstemī-tedbīr ile endāḫte-i beyābān-ı nisyān itmek içün bir niçe müddet Özbek ve Ḳumuḳ cāniblerinde irtikāb-ı meşaḳḳat-ı ġurbet itdikden ṣoñra [**Derkenar: Ḳatl-i İslām Girāy**][1335] bir şeb-i deycūrda miṣāl-i tīr-i ḳażā nāzil olup āteş-i tīġ-i cān-sitān ile ḫar-gāh-ı vücūdın sūzān eyledi. Zamān-ı ḥükūmeti beş ay ve zamān-ı[1336] ḥayātı otuz bir senedir. Sulṭān-ı

[1330] **Derkenar** Sekbān aḳçesi RTM: - EHP
[1331] müẕekker RTMEH: + ḳabāyiḥ P
[1332] ve sulṭān-ı sābıḳu'ż-żikr maʿiyyetine girīzān RTMEP: - H
[1333] meşhūr-ı āfāḳ RTMEP: - H
[1334] ḳavs RTMEP: - H
[1335] **Derkenar** Ḳatl-i İslām Girāy RTME: İslām Girāy ḳatl-i Saʿādet Girāy P, - H
[1336] eyledi zamān-ı ḥükūmeti beş ay ve zamān RTMEH: - P

bergeşte-rūzgār[1337] üftāde-i tīh-i merg ü ʿadem olduḳda manṣıb-ı maḥlūlı Saʿādet Girāy Ḫān-zāde Aḥmed Girāy'a vāṣıl olup anıñ daḫi rūd-ı derūn-ı küdūret-ālūdı ḫāk-i şūre-i baġy u ṭuġyāna cārī olduġı cūybār-ı ṭabʿ-ı ḫān-ı müşārün-ileyhi müteġayyir itmegin ḳaṭarāt-ı ḳahr u tedmīri ile ḫāne-i vücūdın hedm ü iʿdām itmekle dārü's-salṭane-i ḥükūmet ü istiḳlāline istiḥkām ve ḳavm-i Tatar'a niẓām virmekde meşhūr-ı enām oldı. Ol zamāna degin ahālī-i Ḳırım miṣāl-i piristū vü küleng maḥall-i maḫṣūṣda lāne-sāz-ı ārām u direng olmayup ekṣer-i evḳātları Altı Ṣuyolı taʿbīr olunan Cim ve Cayıḳ ve Terek ve İtil ve Özü ve Ḳuban nām enhār-ı cāriye sevāḥilinde ve Feraḥkermān ḳalʿasınıñ ḫāric ü dāḫilinde ḫayme-nişīn-i seyāḥat olduḳlarından gerden-i[1338] taʿannüd ü ışrārları bīrūn-ı ḥīṭe-i iṭāʿat u muvāneset olmaġın Ḫān-ı müşterī-tedbīr dest-i re'y-i dil-peẕīri ile gerdūne-i naḫvet-bār u mücānebetlerin[1339] şikest idüp[1340] ḫarā'iṭ ü cerā'idde Ḳırım nāmıyla meẕkūr ve ekṣer-i eṭrāfı muḥāṭ-ı deryā **[47a]** olmaġla Cezīre-i Ḫaḍrā nāmıyla şimāli Feraḥkermān cenūbı Balıḳlava[1341] şarḳı Kefe ve ġarbı Gözleve ile maḥdūd olan mevāżıʿda ḳurā vü ḳaṣabāt bünyād ve ḥasbe'l-ḳudret cevāmiʿ ü medāris inşād ve herkese ḳadrü'l-kifāye tevzīʿ-i arāżī vü mezāriʿ itmegin ḫālā tamġa-yı[1342] sürḫ ü sebz ile ṭabʿ ve lisān-ı Tatar üzre ketb olunan mülk-nāmeler ḫān-ı müşārün-ileyhiñ āsār-ı maḫṣūṣasıdır. Sulṭān Süleymān *ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'l-ġufrān* ḥażretleri livā-yı ẓafer-iltivāsın cānib-i Baġdād'a güşād eyledikde ḫān-ı müşārün-ileyh daḫi dāḫil-i sāye-i ẓıll-i ʿināyeti olup keẕālik feṭḥ-i memleket-i Engürūs-ı menḥūs içün maṭiyye-i ʿazīmetlerine vażʿ-ı ligām-ı şevket ü celādet eyledikde ferzendān-ı ḫāndan Ḳalġay Emīn Girāy dest-nihāde-i rikāb-ı ʿubūdiyyeti olmaġın ser-i mübāhātı vāṣıl-ı evc-i saʿādet oldı. Ol eṣnāda rü'esā-yı ḳavm-i Noġay ve İdigü evlād-ı tīre-nihādından ʿAlī Mīrzā şuḳḳa-i şikeste-çūb-ı ʿişyānın berdāşte-i dūş-ı ṭuġyān idüp

Mışraʿ

[1337] bergeşte-rūzgār RTMEP: mencenīḳ-i rūzgār ile H
[1338] gerden RTMEP: - H
[1339] mücānebetlerin RTMEP: mücāniblerin H
[1340] idüp RMEHP: - T
[1341] Balıḳlava TMEHP: Balıḳva R
[1342] tamġa-yı RTMEP: damġa-yı H

ḳavm-i muḫtelifü’l-eṭvārı ile iġāre-i kişver-i Ḳırım içün esbān-ı rīsmān-rikāb-ı naʿl-i bāzgūn-ı iḳdāmlarına tāziyāne-zen-i ihtimām oldıġı

Beyt

Āh itme naʿl-i esb nişānın görüp **[47b]** dilā

Şāyed kimesne işide yerin ḳulaġı var

mefhūmunca āvāze-i daġdaġa-resān-ı merākib-i ketā’ib-i Noġay-ı pür-maʿāyib dūr-şenīdī-i temevvüc-i hevā ile vāṣıl-ı ṣımāḫ-ı ḫān-ı müşārün-ileyh olıcaḳ şerbet-i ḫoş-güvār-ı dānişi ḥayāt-baḫşā-yı derūn-ı maʿārif-şināsān-ı cihān olan [**Derkenar: Aḥvāl-i Ḳeysūnī-zāde**][1343] Ḳeysūnī-zāde[1344] merḥūm Nidāī Ḫʷāce ve ṭabīb nāmıyla Rūm’dan Ḳırım’a ʿazīmetinde dāḫil-i bezm-i ünsiyyeti olup ve mevlānā-yı müşārün-ileyh ʿulūm-ı ġarībe[1345] ḫuṣūṣā fenn-i reml ü nücūmda olan mahāreti *ke’ş-şems fī vasaṭi’n-nehār*[1346] taḫta-i reml-i tecāribde āzmāyiş-kerde-i aṣḥāb-ı vuḳūf olmaġın zamān-ı ẓuhūr-ı ṭūfān-ı ʿadū-yı kīne-cūda olan *ḥarekāt-ı ecrām-ı ʿulviyye*[1347] *ne güne iḳtiżā ider* deyü istifsār eylediklerinde daḳāyıḳ-şināsı derecāt-ı muḥaddeb-i eflāk ve kār-dān-ı merāḥil-i muḳaʿar-ı ḫāk daḫi kevkeb-i lemʿa-rīz sā’il-i evc-i nuṣret ü iḳbāle dāḫil[1348] ve ol herze-i devān-ı bādiye-i ḫiẕlānıñ necm-i naḥs-ālūdı ʿuḳde-i ḥażīż-i idbāra nāzil olmaġın *falān sāʿatde ḫıṭṭa-i Ḳırım’a duḫūlünde sitāre-i Yemānī-i zindegānīsi tevābiʿ ü levāḥıḳı ile ufḳ-ı ʿademe üfūl ider* deyü istiḫrāc u istinbāṭ itmegin herkes tehyi’e-i esbāb-ı kārzār idüp müteraḳḳıb-ı gīrūdār oldılar. Ḥulūl-i vaḳt-ı mevʿūdda leşker-i düşmen vürūd idüp ketā’ib-i ḫān-ı Ḳırım müstaḥżır-ı kitāb-ı ceng ü sitīz olmaġın bi’l-ictimāʿ *küllü mużırrın yeḳtel* [1349] mes’elesinde icmāʿ idüp [1350] ol küştenīleriñ ru’ūs-ı maḳṭūʿalarından

[1343] **Derkenar** Aḥvāl-i Ḳeysūnī-zāde RTME: - HP
[1344] Ḳeysūnī-zāde RTMEP: + efendi H
[1345] ġarībe TMEHP: ġazībe R
[1346] Gündüzün ortasındaki güneş gibi.
[1347] ḥarekāt-ı ecrām-ı ʿulviyye P: efṣāʿ-ı ḥarām-ı ʿulviyye R, efṣāʿ-ı ecrām-ı ʿulviyye T, ecrām-ı ʿulviyye M, evṣāʿ-ı ecrām-ı ʿulviyye ve ḥarekāt-ı ʿarabiyye-i kevniyye E, ḥarekātlarında ecrām-ı ʿulviyye-i felekiyye H
[1348] dāḫil RMEHP: - T
[1349] yeḳtel RTME: teḳīl HP. Her zarar değişir.

müteʿaddid püşteler iḥdāṯ olunmaġın mümā-ileyh efendi miyān-ı Tatar'da Remmāl Ḫᵛāce nāmıyla şöhret-yāb ve muʿteḳad-ı şeyḫ ü şābb oldı. Ol zamāna gelince ḳabā'il-i Tatar'dan Şīrīn ve Barın ve Arġın ve Ḳıpçaḳ ümerāsı *ḳaraçu* taʿbīri ile ḳabā'il-i sā'ireden mümtāz iken ḫān-ı müşārün-ileyh Siciut ḳabīlesi rü'esāsına iʿtibār u ḥürmet keẕālik İslām Girāy Ḫān ḳātili Bāḳī Bek'iñ ḫiẕmet-i nā-meşrūʿı muḳābelesinde ata-yı ḫᵛāce ḳabīlesini taḫṣīṣ ü iʿṭā itmekle Manṣūrīlere nuṣret eyledi. Çün maḳarr-ı rūḥ-ı sulṭānī olan ḫāne-i vücūd-ı insānī peẕīrā-yı indirās u vīrānī olmaġla gāh köhne-eyvān-ı müşrifü'l-ḫarābıñ cidār-ı kārgīrin mürūr-ı zamān-ı ḥatfe enfihī-i ecel[1351] ile refte refte vīrān ve gāh bād-ı ṣarṣar-ı merg-i ʿācil-i ecel-i[1352] ḳażā ile defʿaten ḫarāb u tālān itmek resm-i ḳadīm-i devr-i kühen-sāl olmaġın Ṣāḥib Girāy Ḫān'ıñ **[48a]** daḫi esās-ı beyt-i ḥayātına sene-i ḫamsīn ve tisʿa-mi'e ḥudūdunda seylü'l-ʿarim-i ġażab-ı pādişāhīniñ keyfiyyet-i seyelānı cūybār-ı zebān-ı ḳalemden maḥallinde cārī-i vādī-i naḳl ü beyān olsa gerekdir. Ḫān-ı meẕkūr egerçi ṣāḥib-i ʿaḳl u fiṭnat u ġayūr olmaġla meşhūr lākin ziyāde teng-meşreb ü ġażūb olup kesr-i ḳulūb itmekle maʿyūb idi. Ser-firāz-ı[1353] aṣḥāb-ı hüner Nidāī Efendi merḥūmı bir maṣlaḥat irā'eti içün Āsitān-ı ḫüdāvendigāra irsāl idüp baʿde edāi'l-ḫidmeti ʿavdetinde cenābıñıza ḥużūr-ı pādişāhīde ʿazv-ı ḫıyānet[1354] itdi deyü aṣḥāb-ı aġrāżıñ bilā-mūceb zebān-güşā-yı bühtān olduḳlarına iʿtimād idüp çāh-ı dūzaḫdan nümūdār olan mużīḳ-i zindānda yedi sene miḳdārı zamān ḥabs u taẕyīḳ ve bi'd-defaʿāt meydān-ı ḳatl ü siyāsete iḥżār[1355] idüp taḫvīf ü āzār iderdi. Mevlānā-yı müşārün-ileyh ol maḥbesde envāʿ-ı te'līfāt ve cenāb-ı Ḥaḳḳ'dan niçe ʿināyet ü füyūżāta maẓhar oldıġı kendi te'līfātında muḥarrerdir. [**Derkenar: Devlet Girāy Ḫān**][1356] **Devlet Girāy Ḫān** bin Mübārek Girāy Sulṭān bin Mengli Girāy Ḫān bin Ḥācī Girāy Ḫān. Müşārün-ileyhiñ vālidi Mübārek Girāy pederi Mengli Girāy Ḫān'dan altı ay muḳaddem ʿidād-ı sinni vāṣıl-ı rütbe-i ṣülüṣeyn olduḳda rūḥ-ı revānı ʿāzim-i Ḫuld-i berīn olup

---

[1350] icmāʿ idüp TMEHP: - R
[1351] ecel RTMHP: - E
[1352] ecel RTMHP: - E
[1353] ser-firāz RTMEP: ser-efrāz H
[1354] ʿazv-ı ḫıyānet EP: ʿazm u ḫıyānet RTM, ʿar u ḥıyānet H
[1355] iḥżār RTMEP: iḥsār H
[1356] **Derkenar** Devlet Girāy Ḫān RTMEH: - P

Devlet Girāy ṭıfl-ı endek-sāl olmaġla vālidesini ʿammīsi Meḥmed Girāy Ḫān baʿdehū ʿamm-ı dīgeri Saʿādet Girāy Ḫān idḫāl-i ḥarem-sarāy-ı tezevvüc[1357] itmegin müşārün-ileyhimānıñ zīr-i ḥimāyelerinde maḥmī olup Ġāzī Girāy ḳatl olunduḳda Ḳalġay Saʿādet Girāy dāmen-keşīde-i taʿalluḳ-ı ḫānī olup rū-nihāde-i Āsitān-ı pādişāh olduḳda müşārün-ileyhe hem-rāh ve ol taḳrīb ile Sulṭān Süleymān'ıñ sefer ü ḥażarda mülāzım-ı dergāhı olup be-ḥükm-i ḳażā selefi Ṣāḥib Girāy Ḫān'ıñ yevm-i naḥs-ı müstemirrde Çerkes cānibine ḥareketi iḳtiżā idüp Kefe ḳurbundan mürūrunda eczā-i meclisinden muḍḥik ü masḫara maḳūlesi bir şaḫṣıñ ḳalʿa-i mezbūreye nāẓır baġçesine daʿvet idüp Ḫān daḫi pāy-ı tenezzül ile

Beyt[1358]

تواضع زگردن فرازان نکوست

گدا گر تواضع کند خوی اوست[1359]

müfādınca ḳadem-nihāde-i tevāżuʿ-ı teşrīf olduḳda ṭavā'if-i ʿaskeriyye ve muḥaṣṣıl-ı rüsūmāt-ı ʿOṣmāniyyeden bir sipāhī-i ḥadd-ı nā-şināsu bī-inṣāfıñ reme-i reʿāyāya iṭāle itdigi dendān-ı gürg-i dirāz-meẓālim ü āzından **[48b]** teşekkī[1360] eylediklerinde iḥżār olunup ʿāmme-i nāsa şāmil olan ġażab u ḥiddetin iẓhār eyledikde şaḫṣ-ı mezbūr taḥammül-i bār-ı āzār itmeyüp *bu nān-pāre ṭaraf-ı şehriyārīden iʿṭā olunmaġın cānib-i āḫardan müdāḫale iḳtiżā eylemez* deyü zebān-güşā-yı iʿtirāż oldıġı bāʿiṣ-i tezāyüd-i ġażab-ı ḫān-ı müşārün-ileyh olup *eṣnā-yı fetiḥde ṭop menzili māverāsında olan arāżī ḥükm-i ḫüdāvendigār-ı ʿaṣr ile ecdādımıza temlīk ü ihdā olunmuşdur* didigi güftār-ı bī-fā'idesin bed-ḫᵛāh u aʿdāsı ḳālıb-ı āḫara ifrāġ ile muġāyir-i meẓheb-i nāciye mefhūm-ı muḫālifin aḫẕ idüp ḳalʿa-i mezbūre memālik-i maḥrūse-i şehriyārīden bīrūn olmaġı[1361] iddiʿā ve sū'-i ḳaṣd-ı istīlā ile sehlü'd-duḫūl olan maḥallelerini iḫtiyāṭ u istibnā eyledi deyü semʿ-i hümāyūna ilḳā vü iblāġları eṣnāsında memleket-i Ḳazan'da ḫānlıḳ nāmıyla

[1357] tezevvüc RTEHP: tezvīc M
[1358] beyt RTMHP: naẓm E
[1359] Alçakgönüllülük yüksek seviyeli insanlarda hoştur, dilencinin yaptığı alçakgönüllülük onun huyudur.
[1360] teşekkī TMEHP: - R
[1361] bīrūn olmaġı RTME: olmamaġı HP

taẕyīʿ-i[1362] vaḳt u sāʿat iden birāder-zādesi Ṣafā Girāy terk-i manṣıb-ı ḥayāt ve ahālī-i vilāyet müteveffā-yı mezbūruñ püseri Bölek Girāy Sulṭān'ıñ naṣbını müşʿir maḥżar ile iʿlām-ı ḥāl eylediklerinde Ṣāḥib Girāy Ḫān sulṭān-ı meẕkūrı īṣālden ibā ve bir ḫuṣūṣdan münfaʿil olmaġla ḳalʿa-bend-i renc ü ʿanā idüp ve pādişāh-ı ʿaṣr[1363] Sulṭān Süleymān ḥażretleriniñ le'ālī-i iltifātı zīnet-efzā-yı tāc-ı mübāhātı olan Devlet Girāy Sulṭān'ıñ daḫi ḫiẕmet-i şehriyārīde oldıġın istiṣḥāl idüp bu taḳrīb ile Der-i devletden tebʿīd baʿdehū tīġ-i ġadr ile iʿdām u şehīd itmek ḫayāl-i baʿīdi ile maḥżar-ı mezbūrı Āsitān-ı devlet-āşiyāneye irsāl ve vilāyet-i mezbūreye ḫān naṣb olunması istidʿāsıyla ḍarāʿat-nāme taḥrīrinden āyīne-i żamīr-i şehinşāh-ı cihān-gīr münfaʿil ü jeng-peẕīr olup raḫne-gerān-ı dīvār-ı memālik olan ʿanedeniñ esās-ı vücūdın hedm[1364] ü izāle lāzımdır deyü re'y-i ḥakīmāne ile tertīb-i[1365] cezāya ʿāzim olup evvelā maṭlūb u recāsına müsāʿade ṣūretiyle ol gürg-i vaḥşīyi ṣayd u iʿdām içün sulṭānı Ḳazan'a ḫān itmek nāmını dām ve Devlet Girāy'ıñ ḫānlıḳ menşūrın teslīm itdikden ṣoñra Ṣāḥib Girāy'a daḫi[1366] nāme-i istimālet irsāli ile iġfāl ve ḫıṭṭa-i Ḳırım'dan tebʿīd ü iḫrāc içün ol eyyāmda sulṭān-ı zamān ve ḫānān-ı Ḳırım'a ʿiṣyān üzre olan eṣnāf-ı Çerākiseden Jāne ḳabīlesine sefer itmegi emr ü fermān eyledi. Ḫān-ı ṣāf-dil bilā-te'ḫīr ü te'emmül ḳavm-i mesfūrdan aḫẕ-ı intiḳāma sāʿid-i ihtimāmı **[49a]** teşmīr idüp keẕālik ḳalġası Emīn Girāy Sulṭān'ı yigirmi biñ miḳdārı ʿasker ile Feraḥkermān muḥāfaẓasına taʿyīn ve kendüsi ʿumūmen Tatar ile Ṭaman'dan ʿubūrı eṣnāsında Devlet Girāy daḫi Ḳazan Ḫānlıġı ʿunvānıyla ṭarīḳ-i berrden ḥareket ve ṣaḥrā-yı Aḳkermān'da ḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet idüp ḫiẕmet-i istimzāc[1367] u tecessüse taʿyīn olan Ḫānverdi[1368] nām ādemīsi midād-ı būrīde-zebān-ı nifāḳ-imtidād ile taḥrīr ü imlā itdigi nāme-i meveddet-nümāsın teslīm idüp me'mūr oldıġı Ḫācī Tarḫān memleketine ʿazīmete dā'ir mühimmāt-ı rāh recāsında oldıġın ʿarż u inhā idicek *irā'et-i umūrı dest-i irādet-i Emīn Girāy'a iḥāle eylemişizdir* deyü *lisānü'l-ḥāl enṭeḳu*

[1362] taẕyiʿ TMEHP: taẕyiḳ R
[1363] ʿaṣr TMEHP: - R
[1364] hedm EHP: hezm RTM
[1365] tertīb RTMEP: - H
[1366] daḫi RTMEP: - H
[1367] istimzāc RTMHP: istiḫrāc E
[1368] Ḫānverdi RTMHP: Ḳānberdi E

min-lisāni'l-maḳāl[1369] zebān-ı[1370] īmāsı ile melḥūẕı olan sū'-i ḳaṣdına[1371] işāret eyledi. Şaḫṣ-ı mezbūr pāy-ı tecessüs ile cihāt-ı sitt-kişver-i derūn u bīrūn-ı ḫān-ı Ḳırım'dan vāṣıl oldıġı miḳdārın maʿrūż-ı pīş-gāh-ı sulṭān-ı daḳīḳa-dān itdikde ekṣer-i aṣḥāb-ı kārzār dāḫil-i ẕıll-i livā-yı ḳażā-iltivā-yı ḫānī olmaġla derūn-ı Ḳırım'ıñ ricāl-i ḳıtālden ḫālī vü tenhā oldıġın teyaḳḳun u iẕʿān itmegin ḥırz-ı cānı ve ḥamā'il-i gerden-āmāli olan fermān-ı ḳażā-cereyān-ı sulṭānı icrāya vaḳt-ı furṣatdır deyü maḥall-i mezbūrdan iki ʿaded sefīne ile Gözleve limānında lenger-endāz-ı selāmet olup[1372] pīrāmen-i şehirde tedārik itdikleri esbān-ı bād-pāyāna vażʿ-ı ligām-ı müsāraʿat idüp zaḫm-ı cerīḥa-i ḥabs-ı medīd ile zindān-ı İnkermān'da[1373] iẕʿāc olunan Bölek Girāy ve Mübārek Girāy'ıñ pāre-i köhne-i ciger-sūzlarına merhem-sāz-ı ʿilāc-ı iḫrāc olmaġın muʿīn ü ḳafā-dār idüp menşūr-ı ḫānīyi iẓhār idicek Baġçesarāy ve sā'ir ḳurā vü ḳaṣabātda olan ahālī-i vilāyet *li-külli cedīdin leẕẕe*[1374] dehān-ı inḳıyādı ile ḳaṣīde-ḫᵛān-ı menḳabet ve ser-fürū-bürde-i iṭāʿat olduḳlarından Ḳalġay Emīn Girāy ḫaber-dār olup der-ceng-i evvel āmāde-i gīrūdār olmuşiken te'ṣīr-i[1375] teveccüh-i ḳalb-i pādişāhīden nāṣī[1376] derūn u bīrūnuna ruʿb u hirās tārī[1377] olmaġın bilā-ceng ü sitīz üftāde-i rāh-ı girīz oldıġı ḫaber-i hā'ili semʿ-i Ṣāḥib Girāy'a vāṣıl olıcaḳ gāh pā-nihāde-i vādī-i firār ve gāh ḳadem-āverde-i dā'ire-i ṣebāt u ḳarār olmaḳ sevdāları ile rīş-i endīşesi ḫıżāb-ālūde-i teşvīş ü melālet[1378] oldıġı müddetde ḫān-ı cedīd daḫi esās-ı nev-ṭarḥ-ı umūr-ı ḥükūmetine temşiyet ü metānet ve ḫāne-i derūn-ı ḫān-ı sābıḳ **[49b]** ve ahālīye isāle-i ḳaṭarāt-ı āb-ı nā-ḫoş-güvār-ı ʿadāvet içün dest-i ḳudret-i Rabb-ı ʿizzet ile inşād olan evlād u aḥfād-ı Ṣāḥib Girāy'dan Ḥācī Girāy ve Emīn Girāy-zāde[1379] Ḳutlu Girāy ve Caʿfer Girāy nām dūn

[1369] Hal dili konuşma dilinden daha söylenişlidir.
[1370] zebān RTMEP: zamān H
[1371] sū'-i ḳaṣdına RTMEP: ḳaṣdına H
[1372] olup RTM: ve EHP
[1373] Derkenar İnkermān Gözleve ḳurbunda Mankub nāmıyla müsemmā ḳalʿa-i ṣaġīrdir H: - RTMEP
[1374] Her yeni şeyin bir lezzeti vardır.
[1375] te'ṣīr TMEHP: te'ḫīr R
[1376] nāṣī RTM: - EHP
[1377] tārī TMEP: Tatar'ı R, ṭārisi H
[1378] melālet EP: metānet RTM, melāmet H
[1379] Girāy-zāde RTME: zāde HP

sinnü'l-bülūġ bir niçe eṭfāliñ kāḫ-ı ḥayāt-ı[1380] bī-şebātları hedmin iḫāle-i eyādī-i ahālī ve muḳaddemā zindān-ı belā vü miḥnetden taḫlīṣ ve ḫizmet-i teʿāzud u iʿānetine taḫṣīṣ eyledigi[1381] Bölek Girāy'ı beş yüz nefer merd-i dilīr ile bām-ı köhne-esās-ı dīvān-ḫāne-i zindegānī-i ḫān-ı bergeşte-rūzgārı taḫrīb ü indirās içün Ṭaman maʿberine irsāl ve kendüsi daḫi leb-teşne-i şerāb-ı ḫūn-ı iʿdāmı oldıġı Emīn Girāy'ıñ irāḳa-i dem-i nā-ḥaḳḳı içün güzer-gāhı olan Ṣalḳat şehri pīrāmeninde vaż'-ı ḫıyām teraḳḳub u intiẓār eyledi. Ṣāḥib Girāy Ḫān maṭiyye-i ḥayret ü ıżṭırāb ile Ḳadimet nām maḥalle resīde olup ḫalefi Devlet Girāy emtiʿa-i merāmın idḫāl-i dükkānçe-i ḥuṣūl itdigi vāṣıl-ı mesāmiʿ-i ʿaskeriyān olıcaḳ *ed-dünyā ḳabbān ve ene maʿa'r-rücḫān*[1382] terāzū-yı nā-dürüsti ile ṭaraf-ı ḫān-ı cedīde mā'il olduḳların keffe-i mīzān-ı iʿtibār u iẕʿānında sencīde idicek bi'ż-żarūr gevher-i girān-ḳadr-ı cān-ı ʿazīzin dürc-i emānīlerinde derc ü ṣıyānet ve īṣāl-i Der-i devlet-medār itmek içün kendiniñ istiḫdām itdigi zümre-i leşkeriyāna rīzān-ı āb-ı rūy-ı niyāz ve Temrūḳ ḥiṣārında vaż'-ı raḥl-i ye's ü ḥırmān idicek vaẓīfe-ḫᵛār-ı sulṭānī olan ṭavā'if-i ʿaskeriyye ve edevāt-ı ḳıtāli baʿde't-teslīm [**Derkenar: Şehādet-i Ṣāhib Girāy Ḫān**] ḥiṣār-ı mezbūrda iḳāmeti mutażammın fermān-ı ḳażā-cereyānı ḳırā'at itdigi eṣnāda

Beyt

كدامن نعمت الوان بود در خاک غیر از خون

زخجلت بر نمیدارد فلک سرپوش ازین خوانها[1383]

şerāb-ı tīġ-i zehr-ālūdın saḳy u işrāba muḳaddemā Ḥācī Tarḫān memleketine īṣālden ibā ve ḥabs-ı medīd ile izʿāc u eẕā itdigi Bölek Girāy Sulṭān me'mūr olmaġla edā-yı ḫizmet-i nā-meşrūʿ ile ʿavdet ve naʿş-ı şehīdi vaż'-ı maḫfe-i tābūt idüp şehr-i Ṣalḳat'a ḳarīb oldıġı ḫaber-i dehşet-nümāsı vāṣıl-ı sāmiʿa-i ḫān-ı cedīd olıcaḳ

Mıṣraʿ

[1380] ḥayāt RTME: vücūd HP
[1381] eyledigi TMEHP: eyledi R
[1382] Dünya bir terazidir ve ben onun dengesiyim.
[1383] Toprakta kandan başka renkli nimet hangisidir, felek utancından bu sofranın kapağını açamıyor.

چون کشتهٔ حافظ را خود تعذیه میداری[1384]

reng-i nā-maṭbūʿı ile ḫān ve ümerā resm-i ḳadīm-i Cengiziyye üzre câme-i sürḫ ü sepīdlerin siyeh-gūn idüp merāsim-i sūgvārı icrā baʿdehū Baġçesarāy mużāfātından Ṣalacıḳ nām maḥall-i meşhūrda ceddi Ḥācī Girāy Ḫān binā itdigi türbe-i maʿlūmede peyġūle-nişīn-i **[50a]** künc-i fenā eylediler. Ḳeysūnī-zāde Nidāī Efendi ḫiẕmet-i defn-i şehīdde mevcūd olmaġın cesed-i mecrūḥı mānend-i dil-i ʿāşıḳ on yedi yerden zaḫm-dār oldıġı meşhūdı olmaġın bir risāle-i manẓūmesinde dehān-ı te'essüf ve zebān-ı ḥasret ile merṣiye-ḫᵛān-ı ālām u miḥnet olur. Devlet Girāy Ḫān selefiniñ zaḫm-ḫᵛār-ı ḫançer-i merg ü ʿadem oldıġı ile ḫursend olmayup ṣemere-i şecere-i fu'ādından on dört yaşında Ġāzī Girāy nām bir meh-pāreniñ lemʿa-i ḥayāt-ı bī-berekātın ümerā-i Şīrīn'den Ṣaḳur[1385] Ceyş nām bir küşteni-i bed-kīş mübāşeretiyle izāle vü iṭfā idüp Ḳalġay Emīn Girāy taḫlīṣ-i cān içün ser-nihāde-i ṣaḥrā-yı Feraḥkermān olduḳda niʿmet-ḫᵛār-ı sofra-i iḥsānı olan ḫuddām-ı bī-vefālar ḥāl-i pür-melālī gibi müteferriḳ ü perīşān ve yalıñız İt Ḫᵛāce nāmında bir kelb-i niʿmet-i nā-şinās beş on gün pīş ü pesinde pāy-ı temelluḳ ile devān ve bir gün furṣat-yāb olduḳda ḥaḳḳ-ı veliyyü'n-niʿamı endāḫte-i beyābān-ı ʿadem ve dendān-ı dirāz-ı seyf-i ġadr ile ʿażż u helāk idüp ümmīd-i üstüḫᵛān-ı iḥsān ile naʿş-ı şehīdi tuḫfe-i nādire gibi vaż'-ı pāy-ı serīr-i ḫānī itdikde muḳteżā-yı ḫıyānet ol bī-mürüvveti çār-pāre-i bāzīçe-i tīġ-i siyāset ve āvīze-i sūḳ u bāzār itmekle şehr-āyīn-i ʿibret eyledi. Çün[1386] Bölek Girāy-ı sebük-maġz bār-ı girān-ı ḳatl-i nefsi taḥmīl-i gerden-i iḫtişāşı itmekile ḳalġaylıḳ rütbesine nā'il oldıġından çoḳ zamān mürūr itmedin

Beyt

درین فیروزه ایوان پر افات

بدیرا بد بود اخر مکافات[1387]

dīvān-ı ḳażā vü ḳaderden ṣādır olan fermān-ı Yezdān muḳteżāsı eṣnā-yı ʿayş u dem ve hengām-ı ṣafā vü niʿamda şerāb-ı dem-i Ṣāḥib Girāy kāse-i dimāġ-ı Devlet Girāy'ı leb-

[1384] Sen Hafız'ın cenazesi için nasıl yas tutarsın.
[1385] **Derkenar** Ṣaḳur kör dimekdir H: - RTMEP
[1386] çün TMEHP: + çün R
[1387] Afetlerle dolu bu dünyada kötülüğün mükafatı kötülüktür.

rīz-i te’essüf ü ġażab itmegin ednā-sebeb ile *beşşiri’l-ḳātil bi’l-ḳatl*[1388] ḫançer-i ser-tīzin iḥāle ve sulṭān ḳātili rütbe-i maḳtūle īṣāl ile [1389]ولكم فى القصاص حيوة ḥükm-i vācibü’l-iṭāʿasın icrā ve manṣıb-ı maḥlūlı ile ṣemere-i fu’ādından nihāl-i ḳalb-i mürde-i Aḥmed Girāy’ı iḥyā eyledi. Devlet Girāy Ḫān’ıñ taḥsīl-i berg ü bār ve miknet ü istiḳlāl içün nişānde-i ʿarṣa-i rūzgār itdigi[1390] şecere-i saʿy u ictihādı ber-vefḳ-i dil-ḫᵛāh müṣmir ü bār-āver olmaġla selefiniñ rişte-i ṭūl-i emel ile nühüfte-i ḫazā’in-i iddiḫār itdigi emvāl-i bī-kerān ḫuṣūṣā yüz biñden mütecāviz ecnās-ı mevāşī ve dört biñ kenīzek ü ġulām-ı Çerkes-nijād ve sīm-endām duḫter taṣarrufuna ḫātem-zen-i **[50b]** temellük oldı. Ḥālā ḳapu-ḳulı nāmı ile menāṣıb-ı ḫān u selāṭīnden istiḫdām olunan be-nām aġalarıñ ekṣerīsi sülāle-i üsārā-yı maġṣūbe-i Ṣāḥib Girāy Ḫān’dan oldıġı mütevātir ü meşhūrdur. Devlet Girāy Ḫān egerçi[1391] evvel emrde ḥıfẓ-ı cāh-ı bī-ṣebāt içün gevher-i bahā-i nā-resīde-i ervāḥ-ı müslimīni itlāfa cesāret lākin bāzār-ı cihād u ġazā ve çārsū-yı ceng-i veġāda ṣarf-ı naḳdīne-i himmet idüp evvelā Ḥācī Tarḫān memleketi ahālīsi miyānında ẓuhūr iden żaʿf u iḫtilālden nāşī Rūs eşḳıyāsı iṭāle-i pāy-ı istīlā itmekle ḫān-ı ḥamiyyet-şiʿār leşker-i Tatar-ı ʿadū-şikār ile duʿā-ḫᵛān-ı seyf-i pür-te’ṣīr olmaġın ʿasākir-i[1392] şeyāṭīni derūn-ı kişver-i mezbūrdan iḫrāc u tārumār ve aḫẕ-ı ġanā’im-i bī-şümār ile ʿavdetlerinde fī’l-aṣl reʿāyā-yı ʿAcem-nesl-i nā-pākden fażla-i nuḥās meẕheb-i bāṭılın [1393]الكفر ملّة واحدة beyʿ-i fāsidi ile antīmon-ı ḥadīd ʿāṭıl Rūs’a tebdīl idüp bāzār-ı kāsidine revāc ve[1394] baʿż-ı maʿārikde ẓuhūr iden cesāret-i[1395] ḫūkiyye ve ṣavlet-i kelbiyyesi sebebiyle şīr-i merdden ġalaṭ *şeremed* laḳabıyla iştihār bulan laʿīn-i bī-dīn ṭoḳsan biñden mütecāviz iḫvān-ı şeyāṭīne ser-leşker ve nār-ı ḥub-ā-ḥub-ı ḳumāme-i ʿaḳab-gīrī ile şerer-pāş-ı mufārıḳ-ı muvaḥḥidīn olıcaḳ

Beyt

[1388] Öldüreni ölümle müjdelendir.
[1389] Kısasta sizin için bir hayat vardır. Kur’an, Bakara sûresi, 179. âyet.
[1390] berg ü bār ve miknet ü istiḳlāl içün nişānde-i ʿarṣa-i rūzgār itdigi RTMEP: - H
[1391] egerçi RTMEP: - H
[1392] ʿasākir RTMEP: ʿasker H
[1393] Küfür tek millettir. (Hadis)
[1394] **Derkenar** Taṣḥīḥ-i lafẓ-ı şeremed TMEHP: - R
[1395] cesāret TMEHP: ḫasāret R

زود در گل مینشیند کشتئ سنگین رکاب

چار پهلو میکنی تنرا زاب و نان چرا[1396]

bār-ı iġtinām-ı emvāl dest-i muḥārebe-i gīrūdār-ı Tatar'ı bend itmegin

Beyt

بسا شیر شرزه بهنگام صید

دهد جان شیرین چشد زخم چند[1397]

ḳażā-i nā-gehānīsi ile şehbāz-ı evc-i şecāʿat-ı ebnā-yı ḫāndan Ḳalġay Aḥmed Girāy ve Ḥācī Girāy ve sā'ir selāṭīn ü ümerā vü leşkeriyānıñ mürġ-i rūḥ-ı pür-fütūḥları hem-pervāz-ı sükkān-ı ʿālem-i ḳudsī olmaġın derūn-ı devḥa-i ḳulūb-ı müslimīn ḥazān-nümūn-ı żaʿf u herem[1398] ve hezīmet-peẕīr-i ḥüzn ü nedem olmaḳ emārātı ẓuhūr itmişiken evlād-ı ḥamiyyet-nihād-ı ḫān-ı müşārün-ileyhden Ḳırım muḥāfaẓasına me'mūr olan Meḥmed Girāy nühüfte-i ḫāne-i baṭā'et ve ġunūde-i pister-i istirāḥat olmaġı ḫāric-i dā'ire-i mürüvvet ʿadd itmegin cemʿ ü iḫtişādına ḳādir oldıġı şücʿān-ı Tatar ile esb-i ḫoş-reftār-ı tenāṣur u imdādī[1399] اعلموا ان الجنّته تحت ظلال السیوف zeyn-i zerrīni ile ārāste vü tezyīn idüp mānend-i bārān-ı raḥmet-i zamān ġayr-ı me'mūlde ẓāhir ü nümāyān ve ebr-i ẓafer āsumān-ı ġaybdan[1400] vezān ve leb-teşnegān-ı bādīye-i Kerbelā-yı meşaḳḳata ḥayāt-baḫş u feyż-resān olıcaḳ gülşen-sarāy-ı derūn-ı **[51a]** muvaḥḥidīn ser-sebz ü reyyān ve ḫāristān-ı ḳulūb-ı ḳāsiye-i müşrikīn[1401] sūḫte-i āteş-i ḫizy ü ḫiẕlān olmaġın Meḥmed Girāy Sulṭān'ıñ[1402] ser-i şecāʿat-ḫurūşı birāderi maḥlūlünden gerzen-i semmūr-ı ḳalġayī ve dūş-ı zırh[1403]-pūşı ḥilʿat-ı fāḫire-i sulṭānī ile şeref-ḳarīn oldı. Bu nuṣret-i celīle bāʿiṣ-i tezāyüd-i ḳadr-ı menzilet-i ḫān-ı Ḳırım olmaġla leşker-i Tatar-ı ʿadū-şikār ile bi'd-defaʿāt bilād-ı kefereye sefer idüp ḫuṣūṣā ḳavm-i Rūs-ı şeḳāvet-muʿtādıñ dārü'l-mülk-i ḍalālet-bünyādı olan Mosḳov beldesin

[1396] Ağır gemi çamura erken oturur. Sen yemeklerle kendi vücudunu neden ağırlaştırıyorsun.
[1397] Ne çok yırtıcı arslanlar ki av esnasında yaralar almıştır ve tatlı canını vermiştir.
[1398] herem RTMEP: her-dem H
[1399] Biliniz ki, cennet kılıçların gölgesi altındadır. (Hadis)
[1400] ġaybdan EHP: - RTM
[1401] müşrikīn TMEHP: müşrīn R
[1402] Girāy Sulṭān'ıñ RTME: Girāy'ıñ HP
[1403] zırh RMEHP: - T

ḳırḳ gün miḳdārı muḥāṣara vü tażyīḳ ile ḳavm-i mesfūrı taʿzīb ü terhīb itmegin ışṭılāḥ-ı Tatar üzre *ṭıyış* taʿbīri ile sāl-be-sāl[1404] nuḳūd u tuḥaf irsālini iltizām ile bir müddet ebvāb-güşāde-i sefer ü meşaḳḳata ḳufl-zen-i ḥażar u istirāḥat oldılar. Cenāb-ı pādişāh-ı Cennet-mekān ve şehinşāh-ı Firdevs-āşiyān Sulṭān Süleymān *enāra'llāhu burhānehū* ḥażretleri cānib-i Engürūs-ı menḥūsa taḥrīk-i livā-yı saʿd-çūb u nuṣret-iltivā buyurduḳlarında Ḳalġay Meḥmed Girāy dāḫil-i ẓıll-i ʿalem-i re'fet ve ḳıyām-nümūde-i dā'ire-i ʿubūdiyyetleri olmaġla manẓūr-ı nigāh-ı mülūkāne-i ʿināyetleri oldı. Ol eṣnāda Devlet-i ʿaliyye-i ebed-peyvendiñ bāzār-ı cān-güẕār-ı Ḳızılbaş'da mubāyaʿa-i ṭurfe-i ḳumāş-ı laʿl-gūn-ı perḫāş-ı zamānı olmaġın Tanais didikleri rūd-ı Ten ki menbaʿından şarḳı cereyān iden nehr-i İtil'e üç fersaḫ ḳarīb maḥallden cenūbı istidāre ile ġarbı sereyān idüp buḥayre-i Azaġ'a manṣıb olur ve cūy-ı İtil daḫi menbaʿından cenūbı ḫurūc ile Ejderḫān nām ḳalʿada Baḥr-ı Ḫazar'a vülūc ider. Ẕikr olunan üç fersaḫ maḥall ḥarḳ olunmaġla nehreyn-i mezbūrın muttaṣıl-ı vāḥid ve [1405]مرج البحرين يلتقيان feḥvāsı nümāyān olup sefā'in-i İslāmiyye Ḫalic-i Ḳosṭanṭiniyye'den Baḥr-ı Siyāh'a andan buḥayre-i Azaġ'a ve andan nehr-i Ten ve İtil ve Baḥr-ı Ḫazar'a duḫūl müyesser olurise māverāsında olan Şirvān ve Dadyān ve bi'l-cümle kişver-i İrān belki İskenderāne deryā-yı ẓulümāta degin diyār-ı küffār şuʿāʿ-ı tīġ-i cevher-dār-ı ġuzāt ile tenvīr olunmaḳ mümkündür deyü Kefe mīr-i mīrānı Ḳāsım Paşa'nıñ ʿarż u inhāsı berdāşte-i rikāb-ı şehriyārī ḳılındıḳda levāzımāt-ı ḥafr u ḫarḳ ile bir ḳaç biñ ḳapu-ḳulı irsāl ve paşa-yı mezbūr ʿunvān-ı ser-ʿaskerī ile itmām-ı ḫiẕmete me'mūr ve Devlet Girāy Ḫān daḫi müşārün-ileyh ile yek-cihet himmet-i ṣādıḳa olmaḳ içün ḫilaʿ-ı ḫüsrevānī ve nāme-i hümāyūn-ı cihān-bānī īṣāl olunup baʿde ṭayy-ü'l-merāḥil **[51b]** menzil-i maḳṣūda vāṣıl olduḳlarında evvelā Ejderḫān ḳalʿasın baʿde't-taʿmīr ḥafr-ı mezbūr nışfına resīde olduḳda mevżiʿ-i meẕkūr ʿarż-ı tisʿīne ḳarīb olmaġla Aġustos duḫūlünden ṣoñra riyāḥ-ı şedīde ve ḳadrü'r-rümḥ berf ü bārān bārīde vü vezān olmaġla sevret-i bürūdete taḥammül emr-i muḥāldir deyü miyān-ı nāsda erācīf şāyiʿ ve ḥaşerāt-ı ḫaẕele ʿādet-i reddiyyeleri üzre künām-ı vaṭanlarına münteşir olmalarına fürce-yāb ve zehr-efşān-ı ḳīl

[1404] sāl-be-sāl RMHP: sāl TE

[1405] İki denizi salıverdi, birbirine kavuşuyorlar. Kur'an, Rahmân sûresi, 19.âyet.

ü ḳāl ve ʿiṣyān olduḳları ḥayret-efzā-yı rü'esā-yı leşker olup edevāt u mühimmātı naḳlde iẓhār-ı ʿacz ile defn-i zemīn itmek kesr-i ʿarżı ḫarḳ-ı ʿarża be'sü'l-bedel ve ṣanʿat-ı mūy-tābī-i recʿü'l-ḳahḳarī ile ʿamel eylediler. Serḥadd-i memālik-i mezbūre Ḳırım memleketiniñ verāsında mümtedd oldıġı taḳdīrce tedrīc ile ḫānlarıñ basṭ-ı yed-i istīlā itdikleri kişver daḫi memālik-i maḥrūseye munżamm olmaḳ ḫavfıyla ḫān-ı ḫā'in-ṣūret ḫayr-ḫᵕāhīde tertīb itdigi muḳaddemāt-ı mekr ü firīb müntic-i ʿavd-ı nā-behengām olup ʿasker-i İslām ṣaḥrā-yı tīh gibi beriyye-i pür-tef ü tāba düşüp niçe eyyām āb u tāb-ı mā'-i ḥayāt-āsā mütevārī-i ġıyābetü'l-cübb-i ʿadem olmaġın leşker-i nuṣret-eṣer subḥ-dem berg ü çemen üstünde bulunan ḳaṭarāt-ı jāle ile terṭīb-i lisān idüp ol ṣaḥrā-yı bī-āb u ʿalefde nışfından ziyāde ʿasker telef oldı deyü ʿuḳūl-i ḳāṣıra aṣḥābı tekbīb-i[1406] mār u ʿaḳrebi ḫān-ı Ḳırım'ıñ leked-kūb-ı taḥrīk ü iġvā olmasına ḥaml iderler. Ammā kār-āzmūde-i cihān olan aṣḥāb-ı vuḳūf bu ḫuṣūṣuñ ʿalā-ḥālihī terk olunmasın istiṣvāb idüp ḫafr-ı kārīz ve ittiṣāl-i nehreyn muḳaddemātıyla sefā'in-i maḳṣūduñ lenger-endāz-ı limān-ı ḥuṣūl olması netīcesi[1407] müselleme degildir. Zīrā buḥayre-i Azaġ'ıñ eḳṣer maḥallinde sefā'in-i kebīre cereyān idecek miḳdārı ʿumḳ olmayup baḥr-ı mezbūr ve Baḥr-ı Siyāh'ıñ zevbaʿa vü temevvüci eḳṣer ü eşedd oldığından zevāriḳ-i ṣaġīreniñ keṣret-i[1408] icrā vü iʿmāli müteḥaḳḳıḳu'l-muḫāṭara oldığından ġayrı Devlet-i ʿaliyye'niñ āḫar düşmen ile olan iştiġāli eṣnāsında ḳavm-i Mosḳov ʿahd-şiken ve furṣat-yāb-ı ʿiṣyān olup sevāḥil-i[1409] Baḥr-ı Siyāh'a iṭāle-i dest-i ḥasāret itmesi aḳreb-i iḥtimāl ve terk ü ihmāli lāzıme-i ḥāldendir deyü ṣūret-nümā-yı bezm-i şühūd olan şekl-i zişt-i ʿavd u ricʿatı āyīne-i şikeste-billūr-ı jeng-ālūd-ı ḫazeleden irā'et itdirmekle rü'esā-yı ḳavm dest-i mu'āḫeẕe-i **[52a]** sulṭān-ı zamāndan taḫlīṣ-i girībān-ı cān iderler[1410]. Ḫān-ı müşārün-ileyh ṭoḳuz yüz seksen beş senesi ṣaferinde zaḫm-ı sinān-ı ṭāʿūn-ı cān-sitān ile ṭaʿn-ı aʿdā-yı bed-ḫᵕāhdan taḫlīṣ-i girībān idicek Baġçesarāy'da Ḫān Cāmiʿi'niñ cānib-i ḳıblesinde püşt-nihāde-i ḫāk-i fenā olup baʿde zamān müceddiden ḳubbe-i ʿāliye binā

[1406] tekbīb RTME: tekbīt HP
[1407] netīcesi RTMEP: - H
[1408] keṣret TMEHP: keṣr R
[1409] sevāḥil TMEHP: sevḥil R
[1410] cān iderler RTMEH: - P

olundı. Müddet-i ḥükūmeti yigirmi yedi sene dört ay ve müddet-i ḥayātı[1411] altmış yedi senedir. [**Derkenar: Semīn Meḥmed Girāy Ḫān**] Loḳma-i ferbih-i ḥükūmet-i Ḳırım pederi mīrāṣından velīʿahdı olan Ḳalġay Semīn Meḥmed Girāy'a müntaḳil ve birāderi ʿĀdil Girāy ḳalġaylıḳ ḥiṣṣesine nā'il ve der-ʿaḳab İrān seferine revān ve ḫān-ı cedīd daḫi cānib-i mezbūra me'mūr olup Bābü'l-ebvāb'dan mürūrda ʿiẓam u cesāmeti bāʿiṣ-i baṭā'et-i meşy ü ḥareketi olup Lālā Muṣṭafā Paşa Āsitāne-i ʿaliyyeye ʿavdet ve veled-i ercümendi ʿOṣmān Paşa'yı ṣadr-nişīn-i sāye-bān-ı vekālet itdigi ḫān-ı żīḳü'l-ḥavṣalaya girān gelmegin Gence ṭaraflarına taʿyīn olunan leşker-i ḫalīʿü'l-ʿiẓār-ı Tatar'a tāziyāne-zen-i müsāʿade vü ruḫṣat olmaġın meştā taʿyīn olunan memleket-i Şirvān-ı cizye-güẓārānı ḫānumānına āteş-endāz-ı nehb ü ġāret olup bilā-fermān-ı pādişāhī birāderi ʿĀdil Girāy ve oġlu Saʿādet Girāy'ı ibḳā ve kendisi rū-nihāde-i vādī-i vaṭan oldıġından çoḳ zamān mürūr itmedin Saʿādet Girāy daḫi esb-i tünd-reftār-ı münāfeseye irā'et-i cevelān-ı mücānebet ile Timurḳapu'ya vuṣūlı ʿasākir-i nuṣret-maḳrūnuñ memleket-i Şamāḫı'dan ḥareket ve cüyūş-ı Ḳızılbaş ile bünyād-ı esās-ı maʿreke vü perḫāş eyledikleri zamān-ı ḳıyāmet-nişāna teṣādüf itmegin ʿasākir-i Tatar'ıñ bilā-me'mūl vuṣūlı bāʿiṣ-i taḳviye-i ḳulūb-ı sünniyān ve mūceb-i inhizām-ı müddeʿiyān-ı ḥubb-ı ḫānedān olup leşker-i ʿOsmānī cānib-i Şamāḫı ve Saʿādet Girāy Ḳırım'a ʿavdetinden ṣoñra [**Derkenar: Üftāden-i ʿĀdil Girāy be-dest-i ḳızılbaş**] Ḳalġay ʿĀdil Girāy Gence eyāleti iġāre vü taḫrībine nām-zed[1412] olup maʿiyyetinde olan Tatar-ı ṣabā-reftār u ḫasāret-muʿtādı neşr-i eṭrāf-ı bilād ve kendisi ḳapu-ḫalḳı ile iḳāmet-güzīn-i pīrāmen-i Maḥmūdābād oldıġı eyyāmda re'īs-i reme-i şirẓime-i ẕeḳan-tirāş-ı Ḳızılbaş olan Şāh-zāde Ḳoçḳapan Ḥamza'nıñ ʿale'l-ġafle ihāle-i esnān-ı sinān-ı ser-tīzine fi'e-i[1413] ḳalīle-i Tatar tāb-āver-i muḳāvemet olmamaġla sulṭān-ı ḳażā-resīde üftāde-i dām-ı esīrī olıcaḳ rehā-yāb-ı[1414] dehān-ı gürg-i tīġ-i ġaddār olan **[52b]** ḳıṭʿa-i mīş-i Bismil-şüdegān-ı raʿy ve ṣıyānet-i Şaḳāy Mübārek Girāy ile vāṣıl-ı merʿā-yı selāmet oldılar. Ol zamān ḥükümrān-ı kişver-i İrān olan Ḫüdābende ʿāḳıbet-endīş ü ḳadr-dān olmaġın sulṭān-ı

[1411] ḥayātı RMEHP: - T
[1412] nām-zed TMEHP: nām-red R
[1413] fi'e-i RMEHP: - T
[1414] rehā-yāb RTMEP: - H

meṣā’ib-dīde fütāde-i serīr-i devletdir deyü [1415]ارحموا عزيز قوم ذل çeşm-i merḥāmetiyle nigāh-endāz-ı şefḳat olmaġın żayf-ı mükerremin meclis-i nihānī-i bintü’l-ʿinebde bilā-ʿiẕār u ḥicāb hemser ü[1416] hemşīresiyle hem-dem

Mıṣraʿ

Yoḳ evini penbe ile āteşiñ

bezm-i germ-ā-germ-i ülfetinde maḥrem itdigin mest-i bāde-i ġurūr olan ʿanede-i sürḫserān haẓm itmeyüp dāmen-i ṭāhir-i pāk-meẕhebi levṯ-i töhmet-i nā-dīde ile çirk-ālūd idüp sulṭān-ı bī-günāh vezn-i şāh-pesend ü hemşīresine işrāb-ı ke’s-i helāk itmek içün tertīb-i nuḳl-i bī-meze-i ittifāḳlarından āgāh olıcaḳ menkūḥa-i şāh gelū-yı ṣürāḫī-i ʿanber-būy ve gerden-i nerm-i ḥayātın dest-i dürüşt ü bī-raḥm ü emāndan taḫlīṣ içün pister-i şāha ilticā ol daḫi muḳteżā-yı ʿalāḳa-i zevciyyet ʿafvını recā idicek şāh-ı müşārün-ileyhiñ rişte-i vaḳār-ı salṭanatı

Beyt

دولت اگر دولت جمشیدیست

موی سپید آیت نومیدیست[1417]

mıḳrāż-ı meşībi ile güsiste ve āyīne-i ʿālem-nümā-yı ʿayn-ı ʿazīzi pederi Ṭahmasb-ı bī-edeb ʿaṣrında raḫne-dār-ı meyl-i siyāset olmaġla şīşe-i iʿtibārı şikeste oldıġından ġayrı ṣandelī-nişīn-i ʿunvān[1418] u celādet ve ṣāḥib-ḳırān-ı zamān-ı devleti olan Şeh-zāde Ḥamza’nıñ vücūdı maḥbūb-ı dil-rübūdı olan püser-i ʿAcem Cūdī-i ḫūn-rīziñ küşte-i ḫançer-i[1419] ser-tīzi olmaġın fütāde-i çeşm-i kūteh-bīnān-ı ebnā-yı zamān olmaġla ṣadā-yı recā-yı enīn ü ḥazīni mü’eṣṣir-i ḳulūb-ı seng-i sengīn-i aṣḥāb-ı kibr ü kīn olmamaġla ḫūn-ı nigār-ı nāzenīn ile pister-i şāh-ı meṣā’ib-bīni laʿl-gūn ve izār-ı birīşim-tār-ı ʿayş-ı hemşīre-i şāhı ḥarḳ u tebāh ve [**Derkenar: Şehādet-i ʿĀdil Girāy**] güm-geşte-i ṣaḥrā-yı ḥüzn ü ġamm olan sulṭān-ı ġarībü’d-diyārı endāḫte-i beyābān-ı ʿadem eylediler. Baʿde

[1415] Aziz iken zelil olmuşa merhamet edin. (Hadis)
[1416] ü RTMHP: - E
[1417] Devlet eğer Cemşid’in devletiyse, saçların beyazlaması ümitsizliğin işaretidir.
[1418] olmaġla şīşe-i iʿtibārı şikeste oldıġından ġayrı ṣandelī-nişīn-i ʿunvān RTEHP: - M
[1419] ḫançer RTMEP: - H

zamān püser-i Ḫüdābende ʿAbbās'ıñ ser-i devlet-penāhı zīnet-yāb-ı tāc-ı şāh olduḳda fiʿl-i şenīʿ-i irāḳa-i demde müşārik olanlardan tīġ-i ġamġam-ı intiḳām ile aḫẕ-ı şār itdigi meşhūr-ı enāmdır. Sulṭān-ı muşībet-zedeniñ ḥāl-i nādirü'l-vuḳūʿı ser-zede-i bezm-i şüyūʿ olıcaḳ ḫān-ı Ḳırım[1420] manṣıb-ı maḥlūl ile nihāl-i nev-resīde-i devḥa-i fu'ādı miyānında dil-beste-i gülistān-ı maḥabbeti oldıġı Saʿādet Girāy'ıñ gülşen-i merāmın güşād itmek murād itmişiken meyve-çīn-i **[53a]** ravża-i maḳṣūd olmasına be-hükm-i Töre-i Cengiz birāderi Alp Girāy'ıñ nüzūl-i şemere-i ümmīd ile bāġçe-i köhne-bünyād-ı şeyḫūḫetde dehen-güşā-yı ṭaleb ü recā oldıġı mānīʿ olmaġın bi'ż-żarūr ḫān-ı müşārün-ileyhiñ mutaṣarrıf oldıġı iskele vü memleḥalardan ḳadr-ı kifāye sālyāne taʿyīn ve Saʿādet Girāy'ı velīʿahd-ı ṣānī olmaḳ üzre manṣıb-ı cedīd iḥdāṣıyla taṭyīb ü irżā eyledi. [**Derkenar: Ẓuhūr-ı manṣıb-ı Nūreddīn**] Saʿādet Girāy'ıñ ḥacer-i terbiye-i rıḍāʿiyesinde nemā-yāb oldıġı Nūreddīn Mīrzā'ya nisbeti muḳteżāsı *Nūreddīn Sulṭānī* dimekle şehīr olmaġla ile'l-ān rütbe-i manṣıb-ı mezbūrı iḥrāz idenler *Nūreddīn* dimekle mümtāz oldılar. Ḫān-ı Ḳırım defʿa-i ṣāniye Timurḳapu'dan ʿubūr ile şarḳ cānibine me'mūr olıcaḳ evlādından Murād Girāy'ı irsāl idüp[1421] kendisi rāḥat-güzīn-i ḫāne-i ihmāl olmuş idi. Yine sefer-i nā-mübārek-i İrān'a daʿvet olunduḳda esb-i nā-fercām-ı ʿazīmetine vażʿ-ı naʿl-i bāzgūn-ı ʿadem-i icābet idüp Yalancu nām maḥalle resīde olduḳda reh-nümūnı ḳażā-i mübrem-i mümteniʿü'l-indifāʿ muḳteżāsı aʿẕār-ı bāride īrād ve bilād-ı Moskov'ı nehb ü ġāret ile ʿavdetinde evāmir-i şedīde-i cihān-bānī ile defʿa-i ṣāliṣe Serʿasker ʿOṣmān Paşa ḳalʿa-i Bābü'l-ebvāb'a vażʿ-ı esās-ı metānet ve maṭiyye-i güsiste-ʿiẕār-ı kişver-i Şirvān'ı idḫāl-i zīr-i ligām-ı żabṭ u temellük itmegin

Mıṣraʿ

مرا شیر جنگ و مرا کوه و[1422] دشت[1423]

āvāze-i celādetiyle ṭabl-zen-i fer ü şevket olup ṭarīḳ-i ġayr-ı maʿhūddan ḳalʿa-i Kefe'ye vürūd ve cānib-i Āsitāne'ye ʿavdeti muḳarrer olıcaḳ vezīr-i Müşterī-tedbīr vāṣıl-ı

[1420] ḫān-ı Ḳırım RTEHP: - M
[1421] idüp RTMHP: ve E
[1422] و RTM: - EHP
[1423] Savaşçı arslan, dağ ve çöl bendedir.

devlet-ḫāne-i saʿādet olduḳda beyne-hümāda ẓuhūr iden teḳābül-i teżādd muḳteżāsı hükm-i mühr-i ʿālem-ārā ile mūceb-i iḫtirāḳ u idbārı olacaġını ḫān-ı sāḳıṭu'l-kevkeb burc-ı iḳbāl teyaḳḳun itmegin żiyā-i ḥayāt-ı paşayı maḥv u izāle ḫūlyāsı ile żiyāfet bahānesin idüp Kefe ḳurbunda vāḳiʿ Ṣalḳat şehrine daʿvet eyledikde ʿadem-i icābeti ḫān-ı[1424] Ḳırım'ıñ mā-fi'ż-żamīri olan ʿiṣyān u ʿadāvetin iẓhār ve Kefe ḳalʿasın muḥāṣara vü tażyīḳ ve[1425] Ḳalġay Alp Girāy cenāb-ı[1426] pādişāh-ı ʿālem-penāha muḫālefetden ibā ve manṣıbından istīfā ve ser-ʿasker maʿiyyetin iḫtiyār idicek bāʿiṣ-i tefriḳa-i ḳulūb-ı Tatar olmaḳ iḫtimāliyle paşa-yı ġayret-şiʿār sulṭān-ı müşārün-ileyhe ilbās-ı teşrīfāt-ı ḫāniyye ile vaḳʿ u iştihār virdigi mūriṣ-i tehyīc-i āteş-i ʿinād ve mūceb-i ṣeverān-ı kānūn-ı **[53b]** fitne vü fesād olup ẓāhir-i ḳalʿa-i Kefe'de muḳteżā-yı ḫaṭā-yı ictihād-ı ṣınıfeyn-i ferīḳayn ile[1427] taḳlīd-i sitīz-i vācibü'l-girīz-i ṣaffeyn[1428] eyledikleriniñ on beşinci ve çile-keş-i tażyīḳ-i muḥāṣara olduḳlarınıñ tamām-ı erbaʿīni - ki ṭoḳuz yüz ṭoḳsan iki senesi ḥudūdıdır- nişānde-i yed-i mü'eyyed-i sulṭānī ve naḫl-i[1429] berūmend-i bāġçe-i ḫāṣṣa-i cihān-bānī olan [**Derkenar: İslām Girāy Ḫān-ı Ṣānī**] İslām Girāy Ḫān'ıñ sefīne-i sürʿat-şirāʿ ile lenger-endāz-ı limān-ı selāmet oldıġı āvāzesi ebnā-yı evḳāt olan ahālī-i Ḳırım'ıñ bād-bān-ı gūş-ı bī-hūşların leb-rīz ü imlā idicek evvelā ḫān-ı Ḳırım'ıñ rişte-i taʿalluḳ-ı ṣıhriyye ile der-beste-i bāb-ı ḫulūṣ u taḫṣīṣi olmaḳ ḫūlyāsın itdigi ʿAlī Bek dāmen-i meveddet-i zen-pederden keff-i yed ve dā'ire-i ḫān-ı cedīde peyvend olıcaḳ ekṣer-i ḳulūb-ı enām mā'il-i cānib-i İslām ve Meḥmed Girāy Ḫān mücāvebeden ʿāciz olmaġın gerdūne-i ye's ü ḥırmān ile İtil Noġāyınıñ ḫargāh-ı şikeste-sütūn-ı ḥamiyyet ü iʿānetlerine duḫūl ārzūsıyla Ḳañlıcaḳ nām maḥalle vuṣūlünde gerdūn-ı dūn zīr-i aḳdām-ı gerdūne-i meşy ü iḳdāmına gil-i mezlaḳa ve ḳışr-ı ḫarbūzeyi āmīḫte-i ṣābūn-ı belaġzed itmegin taʿḳīb ü iʿdāmına me'mūr olan Alp Girāy Sulṭān ḥuḳūḳ-ı sābıḳayı endāḫte-i beyābān-ı[1430] ʿuḳūḳ itmegin[1431] وما رميت اذ رميت ولكن الله

[1424] idüp Kefe ḳurbunda vāḳiʿ Ṣalḳat şehrine daʿvet eyledikde ʿadem-i icābeti ḫān RTMHP: - E
[1425] ve RTME: ammā HP
[1426] cenāb RTMEP: cānib H
[1427] ile HP: - RTME
[1428] ṣaffeyn RMEHP: - T
[1429] naḫl TMEHP: nacl R
[1430] beyābān RTMEP: beyān H

رمی ḳavs-ı ḳażā-yı āsumānīsine merbūṭ olan zih-i kemān-ı bī-emānı kemend-i gerden-i cānı itmekle cism-i ʿarīż ü ʿamīḳin fenā-yı Baġçesarāy'da vāḳiʿ Eskiyurt nām maḥallde pinhān-ı mezār-ı mużīḳ eylediler. Müddet-i ḥükūmeti yedi sene üç ay ve zamān-ı ḥayātı elli iki senedir[1432]. Ḫān-ı cedīd vālidi Devlet Girāy Ḫān ʿaṣrında bir müddet rehīnlik manṣıbı ile Sulṭān Süleymān[1433] baʿdehū şeh-zāde-i ercümendleri[1434] Selīm Ḫān ḥażretleriniñ ḳılāde-i ʿubūdiyyetin pīrāye-i[1435] gerden-i faḫr u mübāhātı itmekle nā'il-i ʿināyāt-ı mülūkāneleri olmuş idi. Ol iki mihr-i āsumān-ı devlet ü dīn nāzil-i ufḳ-ı Behişt-i berīn olduḳlarında Sulṭān Murād Ḫān ḥażretleriniñ[1436] nuḳūd-ı iʿtibār u ʿināyeti ol rütbelere resīde olmamaġla

Beyt

Mūmiyā-yı[1437] tesliyet hergiz müfīd olmaz baña
Çār-ṭāḳ-ı iltifāt-ı yārdan üftādeyüm

mefhūmunca kūşe-nişīn-i ḫalvet ve sübḥa-keş-i duʿā-yı devlet olup Ḫażret-i Mevlānā *neffeʿana'llāhu bi-sırrihi'l-aʿlā*[1438] ḥażretleriniñ pīrāmen-i ḫānḳāhlarında istimāʿ-ı āvāze-i nāy-ı ḫoş-edā içün Ḳonya ḳaṣabasında iḳāmeti iḫtiyār itmekle ol buḳʿa-i mübārekīde evḳāt-güẕār olmuş idi. Nüsḫa-i saḳīme-i[1439] **[54a]** ṭabʿ-ı Meḥmed Girāy'da mersūme olan ḳażiyye-i nā-marżıyye-i ʿişyānıñ ṣuġrā vü kübrā ve eşkāl-i rediyye-i ġavġāsınıñ eşkāli delīl-i müsellemetü'l-muḳaddemāt-ı İslām ile münḥall ü münkeşif olmaḳda Alp Girāy Sulṭān'ıñ enāmil-i saʿy u himmeti munżamme olmuşdur deyü defʿa-i ṣāniye ḳalġaylıḳ ile irtikāb itdigi ʿamel-i ḳatl-i nefse mükāfāt u ikrām ve evlād-ı kirāmından Mübārek Girāy Sulṭān'a nūreddīnlik manṣıbı ile iḫtirām eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyh reh-yāb-ı beliyye-i ġavġā oldığından üç ay mürūr itmedin Alp Girāy

---

[1431] Attığın zaman da sen atmadın, lakin Allah attı. Kur'an, Enfâl sûresi, 17. âyet.
[1432] üç ay ve zamān-ı ḥayātı elli iki senedir TMEHP: - R
[1433] Süleymān RTMEP: Selīm'iñ H
[1434] ercümendleri RTMEP: + sulṭān H
[1435] pīrāye-i THP: pīrāne-i RME
[1436] ḥażretleriniñ TMEHP: ḥażretiñ R
[1437] mūmiyā-yı TMEHP: mūmiyān R
[1438] Allah bizi onun yüce sırrından faydalandırsın.
[1439] saḳīme-i RTMEP: - H

Sulṭān'ıñ firārından çend rūz ḳalġaylıḳ rütbesin iḥrāz ve eṣnā-yı sitīz-i Meḥmed Girāy'da ser-nihāde-i vādī-i girīz olan Saʿādet Girāy Sulṭān'ıñ āteş-i furḳat-ı derūnı ʿulüvv-rīz olmaġla ser-i hevā-cünbānında *el-veledü sırru ebīhi* āṣārı ṣūret-i ʿiṣyān u ḫurūc ile ẓuhūr u bürūz itmegin cemʿ ü iḫtişādına ḳādir oldıgı ġurābü'l-beyn Noġay'ıñ cenāḥ-ı muʿāvenetiyle ẕirve-i kūh-ı baġy u ḫurūca ʿurūc idüp üç sene ʿale't-tevālī İslām Girāy'ıñ mürġ-i rāḥat u ārāmın iṭāre itmekle ʿaskerine żaʿf u kelāl tārī olmaġın taḫt-gāhları olan Baġçesarāy'a ʿale'l-ġafle hücūm idüp İslām Girāy daḫi Kefe ḳalʿasına firār itmegin enāmil-i istīlāsına vaż'-ı nigīn-i yarlıġ-ı ḥükūmet ve ḫod-be-ḫod iddiʿā-yı daʿvā-i salṭanat eyledigi eṣnāda Ṣadrıaʿẓam ʿOṣmān Paşa'nıñ ʿasker-i encüm-şümār-ı ʿOṣmānī ile kesr-i sevret-i aṣḥāb-ı şürūra me'mūr oldıġı miyān-ı nāsda mütevātir ü meşhūr ve Kefe mīr-i mīrānı daḫi[1440] İslām Girāy'ıñ bāʿiṣ-i taḳviye-i cünūd-ı ḳulūbı olmaġın[1441] Kefe ḳurbunda vāḳiʿ ʿİndal nām ṣaḥrā[1442] muḫayyem-i[1443] ferīḳayn-ı[1444] bādiye-peymā olıcaḳ bād-ı ṣarṣar-ı hezīmet çūb-ı şuḳḳa-i leşker-i Saʿādet Girāy'ı şikest itmegin pāy-ı ṣebātları lerzān ve rü'esā-yı ḳavm-i Noġay'dan Eseni[1445] Bek ve anıñ emṣāli derende-segler çūb-ı tīr ü sinān ile rānde-i dārü'n-nīrān ve Saʿādet Girāy ḳadem-āverde-i vādī-i firār olıcaḳ nişānde-i şehriyār-ı cihān olan İslām[1446] Girāy'ıñ esās-ı ḥükūmeti temşiyet-yāb-ı istiḳlāl ü vaḳār oldı. Tārīḫ-i inhizām-ı Noġay[1447]

Mıṣraʿ

Ḳıldı İslāmı bi-ʿavni'llah ḳavī sulṭān-ı Rūm[1448]

[**Derkenar: Saʿādet Girāy**] Saʿādet Girāy muḳteżā-yı redā'et-i cibillet-i daḳīḳa-i vāḥide ser-nihāde-i istirāḥat olmamış iken germ ü serd rūzgārıñ ʿadem-i te'ṣīrinden nāṣī dīde-i ʿaḳl u iḫtiyāṭın ġışāve-i ḥırṣ u naḫvet nā-bīnā itmekle rūy-ı sevād-ı **[54b]** ġaybūbet ü

[1440] daḫi RTEHP: - M
[1441] olmaġın RTME: + belde HP
[1442] ṣaḥrā RTMEP: - H
[1443] muḫayyem RTEP: muḥattem H, - M
[1444] ferīḳayn RTM: ferīḳa-i EHP
[1445] اسنى
[1446] Girāy ḳadem-āverde-i vādī-i firār olıcaḳ nişānde-i şehriyār-ı cihān olan İslām RTMEP: - H
[1447] inhizām-ı Noġay RMHP: inhizām-ı Noġay sene 992 E, - T
[1448] Ebced ile Hicri 992 yılı yapıyor.

firārı āb u saḥḥ-ālūd-ı mefāsid ile şüst ü şūy itmek sevdāsıyla Noġay ve Ten Ḳazaġından cemʿ itdigi ṣunūf-ı ḫaẕele vü evbāşa reʾīs olup bār-ı dīger tertīb-i ṣufūf-ı ġavġā vü perḫāş itmegin ṭaraf-ı ḫān-ı Ḳırım'dan Alp Girāy Sulṭān nām-zed-i ḥarb u ḳıtāl olmuş idi. Teḳābül-i ferīḳaynda per-i hümā-yı devlet livā-yı İslām üzre sāye-endāz-ı nuṣret olmaġın sulṭān-ı girīz-muʿtād zīn-i güsiste-teng-i esb-i nā-fercām-ı firārın tecdīd itmegin sekiz sene miḳdārı zamān beyābān-ı İtil'de evḳāt-güẕār veʿām-ı tisʿa ve tisʿīn ve tisʿa[1449]-mi'e ḥudūdunda dāmen-keşīde-i ʿalāyıḳ-ı cihān olmaġla naʿşını Ḳırım'a naḳl ve pederiniñ merḳadı civārında defn itdiler. Nerdübān-ı şikeste-pāy-ı taġallüb ile mesned-nişīn-i serīr-i ḥükūmet olması iki aydan ʿibāret ve zamān-ı ḥayātı ḳırḳ senedir. Sulṭān-ı ʿişyān-muʿtādıñ cenāḥ-ı ḳafā-dārı ile dā'ir-i bālā-yı ser-i ġavġā-ʿunvānı olan cebābire-i Tatar'dan İdigü Mīrzā ve evlādına maḫṣūṣ Manṣūr ve Oraḳ ve Mamay ve Or Meḥmed ve Ḳaṣay ve Ṭoḳuz ve Yedicek ve Camboyluḳ nāmıyla müsemmā rūd-ı İtil sevāḥilinde ṣaḥrā-nişīn ṭoḳuz ṣınıf Noġay ḳavmidir ki meẕkūrlardan Oraḳ ve Ḳaṣay[1450] ve Or Meḥmed ve Ṭoḳuz eṣnāfı gāh nehr-i Ten ve gāh Özü[1451] kenārlarında fürce-i derīçe-i dūde vü ḫar-gāhlarından ẕevḳ-yāb-ı cereyān-ı āb-ı ḫoş-güvār olurlar iken emr ü himmet-i Ṣāḥib Girāy Ḫān ile Bucaḳ ḥavālīsinde vażʿ-ı esās itdikleri cevāmiʿ ü mesācid-i nev-bünyādda niyyet-i iḳāmet baʿdehū Manṣūrīler derūn-ı[1452] Ḳırım'da ittiḫāẕ-ı mesākin-i maḫṣūṣaya raġbet idüp ve Yediceḳ ḳavmi daḫi dāmen-i ṣaḥrā-yı İtil'den keff-i yed ve āb-ı nehr-i Ḳuban ile defʿ-i teb-i sefer ü ḥareket keẕālik Camboyluḳ zümresi cūybār-ı mezbūrdan şürb-i āb-ı istirāḥat itmegin bi'l-külliyye İtil cāniblerinden munfaṣıl oldılar. *Receʿnā ilā mā künnā fīhi*[1453]. İslām Girāy Ḫān mānīʿ-i istiḳlāl-i salṭanat olan meşāġil-i mūriṯü'l-kelāli defʿ itdikden ṣoñra memālik-i Çerākiseye taḫrīk-i rikāb-ı sefer ve ligām-ı ʿavdeti zīver-yāb-ı nuṣret ü ẓafer oldıġı eyyām-ı ḫuceste-encāmda Boġdan voyvodasından perde-i bīrūn-ı ādāb ẓuhūr iden

[1449] tisʿa RTEHP: - M
[1450] Ḳaṣay RTMEP: Ḳażay H
[1451] gāh Özü HP: Özü RTE, o M
[1452] Manṣūrīler derūn RTMEP: Manṣūrīlerden H
[1453] Tekrar kaldığımız yere geri dönelim.

ḥarekāt-ı nā-şāyestesi bāʿiṣ-i heyecān-ı kānūn-ı[1454] ġażab-ı ḫān-ı ġayret-şiʿār olmaġın bilā-iẕn ü ruḫṣat ṣanem-ḫāne-i ʿucb u taʿannüdlerine āteş- **[55a]** endāz-ı nehb ü ġāret oldığı muġāyir-i ṭabʿ-ı hümāyūn-ı pādişāh-ı ʿadālet-penāh olmaġın eyādī-i ḫasāret-muʿtād-ı Tatar'a giriftār olan üsārā vü mevāşī ve envāʿ-ı ġanā'im ü ḥavāşīyi redd ü taḫlīṣ bābında ṣādır olan fermān-ı eşedd ü ekeddi tenfīẕ ü icrā eyyāmında -ki ṭoḳuz yüz ṭoḳsan altı[1455] cümāde'l-ūlādır[1456]- fermān-ı vācibü'l-iṭāʿa-i ircīʿī ile ʿāzim-i dārü'l-beḳā ve Aḳkermān ḳalʿası cāmiʿ-i kebīrinde defīn-i ḫākdān-ı fenā[1457] oldı. Müddet-i ḥükūmeti üç sene on ay ve zamān-ı ḥayātı elli dört senedir. [**Derkenar: İbtidā-i ẕikr-i esāmī-i selāṭīn-i ʿOṯmānī der-ḫuṭbehā-yı cevāmiʿ-i Ḳırım**] Ḫān-ı müşārün-ileyh ʿāḳıl u ʿāḳıbet-endīş olmaġın Boġdanlı iġāresi māddesinden nāşī mir'āt-ı muṣaffā-yı derūn-ı pādişāhiye ʿārıż olan ġubār-ı keder ü infiʿāli refʿ ve cürm-i sābıḳı ʿafv içün müteşebbiṯ-i dāmen-i niyāz-ı iʿtiẕār olup envāʿ-ı ḫulūṣ u ʿubūdiyyet iẓhār itmegin dāḥil-i zīr-i ḥükūmetleri olan ḳurā vü ḳaṣabātda ru'ūs-ı menābiri zīver-i duʿā-yı ḫulūṣ-ḳarīn-i[1458] pādişāh-ı ʿaṣr ile tezyīn[1459] ve esāmī-i ḫānān-ı Ḳırım'ı te'ḫīr itmek ʿamel-i müstaḥsenin icrāda aḫlāf-ı kirāmına muḳtedā oldı. Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ ḳadem-āverde-i kişver-i ʿadem oldığı mesmūʿ-ı pādişāh olıcaḳ ḳarīḥa-i hümāyūnlarından teşrīfāt-ı ḫānī maṣḥūb-ı[1460] ʿaṭıyye-i cihān-bānī ḫān-ı müteveffā birāderānından Bora Ġāzī Girāy dūş-ı istiʿdādına sezā görildi, fī tārīḫi'l-mezbūr. [**Derkenar: Bora Ġāzī Girāy Ḫān**] Ḫān-ı cedīd ʿām-ı tisʿīn ve tisʿa-mi'e ḥudūdunda Semīn Meḥmed Girāy ile İrān seferine maʿiyyet itmegin müşārün-ileyhiñ ricʿat-ı nā-be-hengāmında iẓhār-ı muḫālefet ve üç yüz miḳdārı Tatar ile Serʿasker ʿOṯmān Paşa ḫiẕmet-i maʿiyyetin iḫtiyār[1461] itmiş idi. Bir nevbet tefaḥḥuṣ-ı aḥvāl-i düşmen ve dil aḫẕı içün geşt ü güẕārı eṯnāsında be-hükm-i taḳdīr eyādī-i Kızılbaş'a esīr ve nümūne-nümā-yı çāh-ı dūzaḫ olan Ḳahḳaha zindānında

[1454] kānūn TMEHP: kān R
[1455] altı RTMEH: + şehr P
[1456] cümāde'l-ūlādır RP: cemāẕiye'l-ūlādır MEH, cümādi T
[1457] fenā RTEHP: - M
[1458] ḫulūṣ-ḳarīn RTMEP: + ve zīb-senā-yı ẕikr H
[1459] tezyīn RTMEP: - H
[1460] maṣḥūb RMEHP: - T
[1461] iḫtiyār RTMEP: - H

yedi sene miḳdārı zamān mübtelā-yı[1462] bend-i zencīr olup bi'l-āḫire lisān-ı şīrīn ve zebān-ı dil-firīb ve ḳavl-i leyyin ile hem-meẕāḳ-ı mār-ı zehr-efşān olan derbān-ı zindānı künām-ı ḫuşūnet ü ruʿūnetden iḫrāc ve seng-i saḫt-ı[1463] ḳalb-i bī-raḥmın nerm ve hey'et-i ḳalenderāne ile ṭarīḳ-i seyāḥat u seferde refīḳ ü hem-dem idüp ṭayy-ı[1464] mesālik-i pür-mehālik iderek[1465] Erzene'r-rūm meştāsında ser-ʿasker paşa dā'iresine vāṣıl ve anıñ vesāṭetiyle ẓıll-i re'fet-i şehriyār-ı cihāna mütevāṣıl olmaġın müsāʿade-i rūzgār ile nişānde-i devḥa-i ḫūlyāsı **[55b]** olan berg ü[1466] bār-ı merāmı ḥāṣıl olıcaḳ birāderānından Fetiḥ Girāy'a rīḥ-i reyḥān-ı manṣıb-ı ḳalġayı ve ʿĀdil Girāy-zāde Baḫt Girāy'a būy-ı sünbül-i rütbe-i nūreddīni işmāmı ile riyāż-ı devletinden ḥiṣṣe-dār idüp girībān-ı köhne-ḳabā-yı ḳalġayı ve nūreddīni taḳbīlde sābıḳ olan Alp Girāy ve Şaḳāy Mübārek Girāy pīrehen-pūş-ı zindegānī vü ʿayş olmaḳda ḫān-ı cedīdden mütefāvit ü ʿatīḳ oldıġı be-hükm-i ḳānūn-ı ḳadīm ḫıṭṭa-i Ḳırım'dan ḫurūcların muḳteżā olmaġın Alp Girāy Sulṭān cebhe-fersā-yı Āsitān-ı ḫüdāvendigār olıcaḳ maḥmiyye-i Edirne'de[1467] iskān olunmaġın biñ on tārīḫi ḥudūdunda dest-keşīde-i ʿālem-i vücūd ve Şaḳāy Mübārek Girāy bilād-ı Çerākisede kişver-i hestīden nā-būd oldı. Ġāzī Girāy Ḫān ʿaṣr-ı Sulṭān Meḥmed *enāra'llāhu burhānehū* ḥażretlerinde Egri cānibine sevḳ olunan ẓıll-i rāyāt ve şuḳḳa-i müstaḳīm-i nuṣret-ġāyāta daʿvet olunduḳda ġunūde-i pister-i ihmāl olunmaġın ḳadr-ı kifāye Tatar ile Ḳalġay Fetiḥ Girāy'ı irsāl itmiş idi. Eṣnā-yı muḥārebede ẓuhūr iden envāʿ-ı celādeti muḳteżāsı tīr-i merām-ı sulṭānī hedef-i maḳṣūda īṣālde Çıġālı-zāde Sinān Paşa ṣanʿat-ı kemān-gerī-i ḥimāyeti icrā itdikçe sulṭān-ı müşārün-ileyh *bene'l-emīr el-ḳalʿa*[1468] ḳāʿidesince *bu ḫiẓmet-i celīle emr ü*[1469] *maḫdūmumuz olan ḫānıñdır* deyü pīş-i nāvek-i saʿy-ı paşaya vażʿ-ı siper-i redd ü ibā iderdi. [**Derkenar: Fetiḥ Girāy**

[1462] miḳdār-ı zamān mübtelā-yı RTMEP: - H
[1463] saḫt RTMEP: + ve H
[1464] ṭayy RTMEH: - P
[1465] iderek RMEHP: - T
[1466] ü RTMEP: - H
[1467] **Derkenar** El-yevm Edirne'de Tatar Ḫān mezārı dinmekle müteʿārif olan merāḳıd merḳūm Alp Girāy Sulṭān'ın ve etbāʿının merāḳıdıdır عفا Allah ʿanhüm ecmeʿīn E: - RTMHP
[1468] Emir kale yapmıştı.
[1469] ü RTMEP: - H

Ḫān][1470] Bi'l-āḫire taḳbīl-i[1471] ferve-i semmūr-ı ḫānī idicek nūreddīn-i sābıḳ Baḫt Girāy'ı ḳalġay ve birāderlerinden Selāmet Girāy'ı nūreddīn eylediginden bir ḳaç gün mürūrunda ḳavs-i ḥükm-i pādişāh-ı cihān-dār ile Sinān Paşa endāḫte-i ṣaḥrā-yı[1472] ʿazl ü idbār olduḳda ḫalef ü selefi olan İbrāhīm Paşa muḳteżā-yı nefsāniyyet-i efʿāl ü aḳvāline iʿtirāż u muḫālefet idüp *Ġāzī Girāy'ıñ mūriṣ-i ḥüzn ü kelāl olan āvāze-i ʿazli vāṣıl-ı sāmiʿa-i iẕʿānı olurise ṭanṭana-i ḫurūc u ʿiṣyān ile velvele-endāz-ı kişver-i cihān olacaġı bī-irtiyāb u gümāndır. Be-her-ḥāl müşārün-ileyh manṣıbında ibḳā olunmalıdır* deyü iki ḳıṭʿa ḫānlıḳ muḳarrer-nāmesi ile Müteferriḳa-başı Çerkes Ḫandān Aġa irsāl olunup Ḳırım'a vuṣūlüñde *eger ʿasker-i Tatar'ıñ Ġāzī Girāy'a raġbet ve Fetiḥ Girāy'dan teneffür ü mücānebetlerin müşāhede ideriseñ muḳarrer-nāmesin viresin. Ve eger Fetiḥ Girāy ümerā vü ahālīyi kendüye münḳād itmiş bulunur ise anıñ menşūrın teslīm ve Ġāzī Girāy'ı* [56a] *Der-i devlete daʿvet idesin* deyü sipāriş ü tefhīm olunmuş idi. Ḫandān Aġa iki emr-i hümāyūn-ı[1473] müteḫālifü'l-maẓmūn ile Kefe'ye ʿazīmetinde rākib oldıġı sefīne bād-ı muḫālif ile liman-ı Sinob'a duḫūl ve Ġāzī Girāy daḫi ʿazlini istimāʿda bilā-tereddüd ü teʾḫīr sefīne-i inḳıyāda vaż'-ı şirāʿ-ı iṭāʿat itmegin maḥall-i mezbūrda teṣādüf eylediklerinde Ḫandān-ı bī-iẕʿānıñ Ġāzī Girāy ile ülfet-i sābıḳası olmaġın elṭāf-ı lāḥiḳa ümmīdi ile muḳarrer-nāmesin teslīm ve istiḳrārına dā'ir niçe güne ḥiyel taʿlīm itmegin Kefe'ye ʿavdet ve ḫānlıḳ muḳarrerin iẓhāra mübāderet ve Fetiḥ Girāy daḫi ibḳāsına dā'ir der-beste-i ḥıfẓ u ketmān ve rābıṭa-i iʿtimādı oldıġı ḫaṭṭ-ı hümāyūnı ibrāz u güşād ve ber-muḳteżā-yı tefriḳa-i Tatar şerʿ-i şerīfe mürācaʿat iḳtiżā idicek müteḳallid-i manṣıb-ı ḳażā olan ʿAbdurraḥman Efendi Fetiḥ Girāy'ıñ ṣoñra tedārik itdigi temessüki müte'aḫḫir olmaġla muḳarrer-nāme-i evveldir deyü ḥükm ü imżā itmişiken müftī-i belde olan[1474] Mevlānā-i Azaḳī'niñ Ġāzī Girāy ibḳā olunması meẕāḳı olmaġla ibtidā-i ẓuhūr-ı Devlet-i ʿOṣmāniyye'den ilā hāẕe'l-ān memālik-i maḥrūsede

[1470] **Derkenar** Fetiḥ Girāy Ḫān RTM: - EHP
[1471] taḳbīl RTMEP: + girībān H
[1472] ṣaḥrā-yı RTM: - EHP
[1473] hümāyūn TMEHP: hümān R
[1474] olan EHP: - RTM

olan menāṣıb ṭuġra-yı emr-i hümāyūn[1475] ile żabṭ olunmaġın ḫaṭṭ-ı şerīf mażmūnını *mü'eyyed-i fermān-ı münīf olduḳça Fetiḥ Girāy'ıñ senedine iʿtibār olunmaz ve Ġāzī Girāy'a iṭāʿat itmemek baġy u ʿiṣyāndır* deyü iftā itmekle ḳāḍī daḫi bi'ż-żarūr fetvāya rāżı olup [**Derkenar: Defʿa-i şāniye Ġāzī Girāy Ḫān**][1476] ḫānlıḳ tekrār Bora Ġāzī Girāy'da ḳarār ve ecnās-ı Tatar müşārün-ileyhe inḳıyād idüp [**Derkenar: Şehādet-i Fetiḥ Girāy Ḫān**][1477] Fetiḥ Girāy Āsitāne-i ʿaliyyeye ʿazīmetinde baʿż-ı kūteh-bīn aḥmaḳlar elbette ḫāne-vār-ı vedāʿ u iʿtiẕār eyle deyü ibrām u ilḥāḥlarından nāşī Kefe ḳurbunda vāḳiʿ Naḳşelvān nām maḥallde me'lūf olduḳları üzre ser-i ḳażā-resīdesinden ḳalpaġın refʿ ve cebhe-fersā-yı dāmen-i ḫānī olduḳda ümerā-i Manṣūr'dan ḳatline me'mūr olan[1478] küştenī-i bī-raḥm u inṣāf küleng ile ḍarb u zebūn ve cāme-i ḥayātın ḫūn-ı laʿl-gūn ile hem-reng-i pīrehen-i Siyāvuş-ı maẓlūm[1479] idicek Ḳalġay Baḫt Girāy henüz ḫayme-i ġadr-ṭınāba dāḫil olmamaġın bu ḥāl-i ḳıyāmet-nişānı müşāhede idüp firār tedārikinde olıcaḳ anıñ daḫi sütūn-ı çetr-i ḥayātın şikest itdikden ṣoñra evlād-ı Fetiḥ Girāy'dan nā-resīde-i ḥadd-ı bülūġ ṭoḳuz nefer-i[1480] bī-günāh maʿṣūmlarıñ mürġ-i rūḥların āşiyān-ı nev-bünyād-ı vücūdlarından remīde eylediler, fī seneti'l-mezbūre. Fetiḥ Girāy-ı **[56b]** maẓlūmuñ müddet-i ḥükūmeti ancaḳ üç ay ve zamān-ı ḥayāt-ı bī-berekātı otuz ṭoḳuz senedir. Ġāzī Girāy Ḫān defʿa-i ṣāniye maḳarr-ı ḥükūmetde müstaḳırr olduḳda Fetiḥ Girāy Ḫān'ıñ nūreddīni Selāmet Girāy Sulṭān eṣnā-yı muḥārebede Çerkes cānibinde bulunmaġla ḫānlıḳ[1481] ġavġāsında māye vü[1482] ḫamīri yoḳdur deyü ḳalġaylıḳ nān-pāresiyle kām-bīn ve mesbūḳu'ẕ-ẕikr Saʿādet Girāy oġullarından Devlet Girāy Sulṭān'ı nūreddīn ve emek-dārlarından Aḥmed Aġa'yı vekīl ü vezīr maʿnāsına *Baş Aġa* ve *Ḳapu Aġası* didikleri[1483] manṣıba taʿyīn idüp baʿde

[1475] hümāyūn TMEHP: hümān R
[1476] **Derkenar** Defʿa-i ṣāniye Ġāzī Girāy Ḫān RTMH: - EP
[1477] **Derkenar** Şehādet-i Fetiḥ Girāy Ḫān RTMH: - EP
[1478] olan RTME: - HP
[1479] maẓlūm RTMEP: + ḥüzn-maḳrūn H
[1480] nefer RTMEH: - P
[1481] hānlıḳ RTMEP: - H
[1482] vü RTMEP: - H
[1483] didikleri RTEHP: + belaġ M

zamān bir sebeb ile Devlet Girāy'ıñ devlet-i ʿayş u[1484] zindegānīsin izāle vü ifnā idicek birāderlerinden Şāhīn Girāy ve Meḥmed Girāy daḫi[1485] hem-cenāḥ-ı istişʿār u firār olmaġın Selāmet Girāy Sulṭān daḫi nigāh-ı ġażab-ālūdı muḳteżāsı rāḥat-nişīn-i kāşāne-i selāmet olmayacaġın muʿāyene itmegin ol eşnāda refʿ-i şuḳḳa-i ʿişyān u celādet iden Celālī Deli Ḥasan Paşa'nıñ sāye-i şeḳāvet-iltivāsına ilticā itmegin ḳalġaylıḳ manşıbı oġlu Toḳtamış Girāy ve nūreddīniñ püser-i dīgeri Sefer Girāy'da ḳarār eyledi. Ġāzī Girāy Ḫān egerçi ḥıfẓ-ı cāh-ı bī-şebāt içün tīġ-i ġadr-engīzin ser-tīz ve maṭbaḫ-ı ḫānān içün sāl-be-sāl iki biñ ʿaded[1486] gūsfend beş yüz nefer tüfengci mevācibi nāmıyla tekālīf ü cerā'im iḥdāṣ eyledi. Lākin *el-fitnetü ḥiṣārü'l-münāfiḳīn*[1487] kişţzārında nābit olan aṣḥāb-ı şevk-fiteni seyf-i ṣārim-i intiḳām ile ḳaṭʿ u izāle idüp rāh-ı dīn-i manṣūṣ ve sebīl-i ġazā-yı maḫṣūṣda bünyān-ı merṣūṣ gibi iẓhār-ı ṣebāt-ḳadem itmekde iṣbāt-ı vücūd eylediginden māʿadā Boġdan'ı iṭāʿat

Beyt

بتیغ[1488] و[1489] سپاه شه نامدار

بباید گشادن در آن حصار[1490]

dest-i himmeti ile Papa ḳalʿası fetḥinde beẕl-i tāb u ḳudret eyledi. Bir nevbet ṭaraf-ı şehriyār-ı cihān-muṭāʿdan sefere daʿvet olunmuş iken iẓhār-ı ʿöẕr-i nā-bercā ile müttekā-yı bālīn-i istirāḥat olmaġın murabbaʿ-nişīn-i serīr-i ihmāl olması muḳteżā-yı teneffür-i ṭabʿ-ı hümāyūn-ı pādişāh olmaġla Selāmet Girāy yāḫud Meḥmed Girāy'ıñ nişāne-keş-i yarlıġ-ı ḥükūmet olması muḥtemeldir deyü mütelāşī vü mużṭarib olmaġın Yemişci Ḥasan Paşa cisr-i[1491] Varadin'den ʿubūr ve Zemun şaḥrāsına mürūr ile seferden ʿavdeti hengāmında bilā-daʿvet vāṣıl-ı ordu-yı ẓafer-peyker olmaġla ʿasker-i Tatar'a birer maḥall me'vā ve ḫān ḥażretlerine Peçevī ḳalʿası meştā taʿyīn olundı. Tā-be-

[1484] u RTMEP: - H
[1485] daḫi HP: ve TE, - RM
[1486] ʿaded RTME: - HP
[1487] Fitne münâfıkların kalesidir.
[1488] بتیغ TMEHP: تیغ R
[1489] و EHP: - RTM
[1490] O hisarın kapıları meşhur padişahın kılıcına ve ordusuna açıldı.
[1491] cisr TMEHP: ḫasr R

zamān-ı[1492] rebīʿ mevżiʿ-i mezbūrda basṭ-ı bisāṭ-ı ʿayş u ṣafā ve Fużūlī-i Baġdādī'niñ [57a] *Nīk ü Bed* manẓūmesini tetebbuʿ u tanẓīr ve *Gül ü Bülbül* muḥāveresini mutażammın risāle taḥrīr eyledi. Ṣadrıaʿẓam Ḥasan Paşa rū-be-rāh-ı Āsitāne-i pādişāh-ı devlet-penāh olup muḥāfıẓ-ı Budin Lālā Ḥasan Paşa'yı serdār taʿyīn itdikde muvaffaḳ-ı nuṣret olur mülāḥaẓasıyla ġaraż-ı fāsidine mübtenī ḫānıñ orduya ʿadem-i lüḥūḳı maḳṣūdı oldıġın liḥāẓa-i ittifāḳ-āmīzi ile īmā vü işāret itmiş idi. Lālā Meḥmed Paşa dek ü ḥīle-i vezīrden ḫabīr olmamaġla mektūb-ı ṣadāḳat-üslūb ile iki defʿa ḫānı[1493] daʿvet eyledikde vekīl-i salṭanat Yemişci ile ḫazīnedār-ı emvāl-i devlet olan Defterdār Atmakcı-zāde miyānlarında olan[1494] münāsebet iḳtiżāsı ḥaḳḳ-ı niʿmet-i ḫüdāvendigāra küfrān ve defterdār-ı mezbūr ile hem-zebān olmaġla *ḫān ḥażretleri Ḳırım'a giderler ise mānīʿ yokdur. Bütün dünyāyı fetḥ ü güşād ve memālik-i küffārı anlar mı berbād itse gerekdir* deyü ʿavd u inṣirāfı bābında tedārik itdikleri iġvā vü ifsādlarından nāşī diyār-ı Ḳırım'a imāle-i ligām-ı ricʿat eyledi[1495]. Lākin *men yezreʿü'ş-şevk lem yeḥṣud ʿineben*[1496] mefhūmunca Yemişci'niñ ġars-ı mezraʿa-i derūn itdigi şecere-i ḫabīṯe-i vesvesesiniñ ḥāṣılı zehr-i ḳātil olup bād-ı ṣarṣar-ı ḳahr-ı pādişāhī ʿāḳıbet-i şāḫ-ı kām-rānīsi riyāż-ı nüzhet-āsā-yı ḥayātdan baʿīd idecegin teyaḳḳun itmekle zamān-ı ṭūfān-ı mu'āḫeẕe-i pādişāhda maḳarr u penāh olmaḳ üzre Çerkes cānibinde Ġāzīkermān nām bir palanḳa bünyād u itmām ve maḳarr-gāhına ʿavdet idüp Temrüḳ ḳalʿasına vuṣūlı hengāmı -ki biñ on altı şaʿbānıdır- sirāce-i vücūdı ṣadme-i ṭāʿūn ile münhedim ve Baġçesarāy'da binā olunan pederi türbesi zīr-i ḫākinde münʿadim oldı. Müddet-i ḥükūmeti defʿa-i ūlāda sekiz sene ve on ay ve defʿa-i ṯānīyede on bir sene üç ay ve müddet-i ḥayātı elli beş senedir. Ḫān-ı müşārün-ileyh aʿmāl-i cüyūş-ı fıṭnat-ḫurūş-ı ḥavāss u ḳavī itmekle mālik-i kişver-i ḳalem ve ṣarf-ı naḳdīne-i tāb u ḳudreti iḳtiżāsı ṣāḥib-i seyf-i ḫoş-ḳadem olup ḫidemāt-ı dīn ü devletde saʿy[1497] u ḫidmeti meşkūr ve

[1492] be-zamān RTMEP: bir zamān H
[1493] ḫānı RTMHP: - E
[1494] olan RTME: - HP
[1495] **Derkenar** Bu ḫaber-i nā-şāyeste bī-īṣāl ṣāḥib-i tārīḫ-i Hemeviye teklīf olunduḳda ābā itdigi tārīḫinde mesṭūrdur minhu H: - RTMEP
[1496] Kim diken ekerse üzüm biçemez.
[1497] saʿy RTMEH: - P

cānib-i pādişāhīden bi'd-defaʿāt uḫuvvet-penāh ḫiṭābına maẓhar ve ber-vech-i ḫavāṣṣ Silistre Sancaġı'na nā'il olmaġla müşārün-bi'l-benān oldı. Dil-beste-i naġamāt-ı ʿanādil-i gülistān-ı maʿārif ve raġbet-nümā-yı ezhār-ı reng-ā-reng-i leṭā'if olmaġın bir defʿa merd-i kārzārdan zūr-ı bāzū-yı himmet ile bir merd-i ṣāḥib-i şecāʿat **[57b]** dil aḫẕ ve ʿādet-i cehele-yi ʿavām üzre ṭanṭana-i lāf ve[1498] temedduḥ-ı nefs resīde-i küngüre-i āsumān-ı ifrāṭ idicek kātib-i dīvān-ı ḫānī olan [**Derkenar: Şiʿr-ḫᵛānden Zihnī**][1499] Zihnī Efendi şaḫṣ-ı mezbūra nāẓır olup sulṭānü'ş-şuʿarā Bāḳī Efendi merḥūmuñ

Beyt

Dil getürdüm[1500] deyü dildāra ġurūr itme ṣaḳın
Pādişāh eşigidür bunda dil-āver çoḳ olur

naẓm-ı ġarrāsıyla muḳābele eyledigi muvāfiḳ-ı ṭabʿ-ı ḫān-ı daḳīḳa-dān olmaġla lābis oldıġı ferve-i semmūrı iʿṭā itmekle dil-şād u mesrūr eyledi. Ṭalebe-i ʿulūmdan bir şaḫṣ-ı sebük-maġz[1501] resen-i töhmet-i ḳatl-i nefs ile dest-beste-i siyāset dīvān-ı ḫāna iḥżār eylediklerinde dānişmend-i endek-fehm *cürm ḳātiliñ degil maḳtūlüñdür. Ben ʿulemādan iken şu nevʿi ḫaḳāret muʿāmelesiyle sū'-i ḳaṣd eyledi* deyü fiʿl-i vācibü'l-ketmi iḳrāra dā'ir heẕeyāna āġāz idicek ḫān-ı nükte-şināsı rıżā-dāde-i telef-i nefs-i[1502] dānişverāne olmayup ḥiyel-i ẓarāfet ile çāh-ı ʿamīḳ-i belādan taḫlīṣ ü iḫrāc içün *eger sen ʿilm-i manṭıḳ u mīzāndan ḫaber-dār ve ṣāḥib-i ʿilm ü ʿirfān iseñ el-inkāru cübb*[1503] *ne güne ḳażiyyedir* didikde maḳṣad ḫāna intiḳāl idüp *pādişāhım ḳażiyye-i mücebe-i*[1504] *necātiyyedir* deyü ser[1505]-girīzende-i ḫāne-i *mā-re'eynā*[1506] ve dāḫil-i kāşāne-i *mā-vecednā*[1507] olmaġın ḫalāṣ-yāfte-i tīġ-i ḳışāş oldıġı meşhūrdur. Ḫān-ı ʿālī-nijādıñ

[1498] lāf ve RTME: - HP
[1499] **Derkenar** Şiʿr-ḫᵛānden Zihnī RTMEP: - H
[1500] getürdüm THP: getürdüm ki R, getürdügim M, getürdük E
[1501] sebük-maġz RTHP: āḫar E, - M
[1502] nefs RTM: cān EH, ḫān P
[1503] İnkar bir kuyudur.
[1504] mücebe-i RMEHP: - T
[1505] ser RTME: - HP
[1506] görmedik
[1507] bulmadık

Ġazāyī[1508] maḫlaṣı ile zāde-i ṭabʿ-ı naḳḳādı olan āṯār-ı naẓm u neṯirlerinden ẓafer müyesser oldığı miḳdārın cerīde-i kem-ḳadre idrāc ve kelāmü'l-mülūk mülūkü'l-kelām-ı zīver-ibtihācı ile mecmūʿa-i faḳīrāneye revāc virildi. [**Derkenar: Eşʿār-ı Ġāzī Girāy Ḫān**][1509]

Ġazel

Telḫ-kām olsaḳ ʿaceb mi ḥālimizni bir görüñ
Burnumuzdan geldi bi'llāh acı ṣuyı Ṣunbur'uñ
Ehl-i İslām illerin kāfir ḫasāret eyledi
Ey Ḫüdā nā-tersler siz rüşvet alıñ oturuñ
ʿArṣa-i rezm içre biz ḳanlar döküp ḳan aġlaruz
Vādi-yi ʿişretde siz cām-ı ṣafā ẕevḳin sürüñ
Ḫayli bī-āhengdür ḳānūn-ı devlet naġmesi
Ey müdebbirler anıñ bārī ḳulaġını buruñ
Ṣanmañuz dārü'l-emān olan mekān[1510] ḳalur size
Böyle ḳalsa bir iki gün daḫi ṣabr idüñ görüñ
Bir tedārük olmaz ise gitdi elden memleket
İʿtimād itmezseñüz eṭrāf-ı ʿālemden ṣoruñ
Ey vaṭandan ayru her dem ceng iden bī-çāreler
Rāst eyleñ tīr-i miḥnetde belā yayın ḳuruñ
İrtişā birle mevālī cemʿ-i dīnār itmede
Elleẕīne yeknizūne[1511] āyetini eytgörüñ
Ḫān-ı Ġāzī ṣıdḳ idüp bu naẓmı ḳılmışdır revān
Ger yaman söz söyler ise anı Sunbur'dan soruñ

Ve lehū[1512]

[1508] Ġazāyī RTMEH: - P
[1509] **Derkenar** Eşʿār-ı Ġāzī Girāy Ḫān RTMEP: - H
[1510] mekān RTMHP: - E
[1511] yeknizūne HP: yenkirūne RTM: yenkizūne E

[58a]Biz mücāhid ḳuluñuz beẕl iderüz cān u seri
Pādişāhım ne diyem ṣoñra ṭuyarsın ḫaberi
Ḳaçmazuz tīr ü teberden çalışup dīn yolına
Ol benüm boynuma ger var ise anuñ żararı
Biz de iḳdām iderüz varmaġa bir gün ilerü
Girü ḳalmaz anı bil her kim ola ceng eri
Mācerā-yı seferüñ derdini şerḥ eylerisem
İstimāʿ idene teʾsīr ide ol ġam ḫaberi
ʿAzm ider oldı Ġazāyī sefere sulṭānım
Ḳıl aña ḫayr duʿā ol da ḳuluñdur iş eri

Ve lehū[1513]

Raḥm ḳıl hicran ġamıydın göz yaşı ḳan olmışa
Çeşmi giryan baġrı püryan göñli vīrān olmışa
Ṣanma kim ḫār-ı taʿalluḳ dāmenine el urur
Deşt-i ḥayret içre Mecnun gibi ḥayrān olmışa
Bes ki ḥaclet çekdi gül gülşende görgeç ʿārıżıñ
Ḫār u ḫas baḥş eylesün mi māh-ı tābān olmışa
Ey göñül nʾitsün saña cevr ü cefā-yı rūzgār
Nāvek-i ġamdan derūnı ṭolı peykān olmışa
Vaʿde ḳıldı yār el-ḥaḳ dün Ġazāyī ḳatline
Bu teġafül ḳılmadan beñzer peşīmān olmışa

Ve lehū[1514]

Sāḳī bir mey ṣunsa bize ki ʿaḳlı ḥayrān eylese
Refʿ idüp dilden riyāyı küfri īmān eylese

[1512] ve lehū TM: - REHP
[1513] ve lehū TM: - REHP
[1514] ve lehū TM: - REHP

Ḫāke ṣalsañ cürʿayı her dem ene'l-ḥaḳ söylese
Dār-ı dünyādan ḫalāṣ olmaġı āsān eylese
Zinde ḳılsa ḳalbimizni ehl-i diller ḳalbi tek
Māsivāyı bizden alsa ḫāke pinhān eylese
Neş'esiydin ḳalbimiz bolsa ḳasāvetden ḫalāṣ
Bizi hem-ḥāl ehli gibi şād u ḫandān eylese
Cennet ü ʿuḳbāyı taḥrīm itdürüp mey tek bize
Yaʿni ḳalb-i pāk-i ṣāf u ehl-i ʿirfān eylese
Her ne kim rāh u ṭarīḳe yār olur[1515] fehm itdirüp
Anı fānī[1516] dehr-i dūn tek cümle vīrān eylese
Ey Ġazāyī her niçe mey-ḫ˘āre bulsañ ʿayb imes
ʿAfv olur ʿavn-ı Ḫüdā yār olsa iḥsān eylese

Ve lehū[1517]

Yine raʿnā bahārıyla hevā-yı dil-güşā geldi
Mey-i gül-gūn ile sāḳī bu bezme ḫoş ṣafā geldi
Tekellüf ber-ṭaraf bi'llah ne ḫoşdur muġbeçe gör kim
Seḥer gül gibi cāmıyla bize ḳarşu çıḳa geldi
Mey gül-gūn ile bāġa gelüñ ʿişret zamānıdur
Seḥer bülbül fiġānından bize böyle ṣafā geldi
Devāsız derd imiş ʿaşḳıñ eṭibbādan ʿilāc olmaz
ʿAceb bu kim senüñ derdiñ baña her dem devā geldi
Dime ʿafv olmaz ey zāhid bizim ʿişyānımız dāḫi
Ḳulıñ işi ḫaṭā geldi anıñ işi ʿaṭā geldi
Vefāsız dehre aldanma beḳā milkin gözet ey dil
Ḥaḳīḳatle naẓar ḳılsañ kime andan vefā geldi

[1515] olur HP: olup TE, lur M
[1516] fānī RTMHP: ḳalb E
[1517] ve lehū TM: - REHP

Ġazāyī ḳulıña bilsem neden ḫışmıñ benim şāhum

[58b] Anıñ gibi bu dergāha niçe yüz biñ gedā geldi

Ve lehū[1518]

Ġayre dil bağlayamam Yūsuf-ı Kenʿān ise de

Baḳmazam ġayrı yüze mihr-i diraḫşān ise de

Baña bir yār gerek özge gerekmez ey dil

Ġayr ḳalbim açamaz ġonçe-i ḫandān ise de

Sāḳiyā laʿl-i lebiñ ʿaşḳına ṣunsañ bir cām

Çekerim bir dem anı başıñ içün ḳan ise de

Cān dimāġını muʿaṭṭar ider ol gīsūlar

İstemen bāġ-ı cihān sünbül ü reyḥān ise de

Dil saña mā'il ü cān hem nigerān ey meh-rū

Muntaẓırdır yolıña dīde-i giryān ise de

Çekdi mey çekmedi[1519] ġam pīr-i muġān ey zāhid

Bir iki gün bu fenā bezmine mihmān ise de

Gönlimiz al berü gel ḳaçma Ġazāyī'den kim

Ehl-i diller ḳulıdır Ḫüsrev-i devrān ise de

Ve lehū[1520]

Māh-ı neve[1521] engüşt ü kefüñ beñzedi aya

Gün yüzüñile döndi şehā arż u semāya

Re'y-i ḳamere nice müşābihdür ol ebrū

İmʿān ile baḳ ṣafḫa-i rūyında oraya

Zehr-i ġam-ı hicriyle dilā oldı dehen telḫ

Ḳanduñı o şīrin-lebe ṣun ṭurma araya

[1518] ve lehū TM: - REHP

[1519] çekmedi H: çekmedi mi RTP, - ME

[1520] ve lehū TME: - RHP

[1521] neve RTMEP: nev H

Bezm-i ġamı derdinden alup ẕevḳ ü ṣafā dil
Dil virmez anı cām-ı Cem’e derdin araya
Aḥvāl-i Ġazāyī’yi firāḳuñdan ṣorarsañ
Nāleyle ten-i zerdi şehā beñzedi nāya

Ve lehū[1522]

Sāḳiyā mey ṣuna gör kim dime ṣoḥbet bāḳī
Bu cihānda ola mı kimseye devlet bāḳī
Meclis ehli gözedür gelmiş egerse aġyār
Süre döke ḳuvve kim[1523] ṣoñra siyāset bāḳī
Çeşmimi tīġ-i belā ḳılsa daḫi ṣad pāre
Sīnemizde yine ol mihr-i[1524] maḥabbet bāḳī
Dün gice ḫ̆āba varup içmişidim cām-ı viṣāl
Can dimāġında bugün daḫi o leẕẕet bāḳī
Gerçi biz mülk-i ʿademden niçe yıldır çıḳduḳ
Bilürüz mülk-i beḳāya yine ʿavdet bāḳī
Ey Ġazāyī içelim mey diyelim yārāna
Ḫ̆āb-ı rāḥat idelim kim yine ṣoḥbet bāḳī

Ve lehū[1525]

Rā’yete meyl ideriz ḳāmet-i dil-cū yerine
Tūġa dil baġlamışız kākül-i ḫoş-bū yerine
Heves-i tīr ü kemān hīç göñülden çıḳmaz
Nāvek-i ġamze-i dil-dūz ile ebrū yerine
Süreriz tīġimiziñ ẕevḳ ü ṣafāsın her dem
Sīm-tenlerle olan leẕẕet-i pehlū yerine

[1522] ve lehū TME: - RHP
[1523] سوره دوكه قوه كيم
[1524] mihr EHP: + ve RTM
[1525] ve lehū TM: - REHP

Gerden-i tūsen-i Zībāda ḳoṭas-ı dil-bend
Baġladı gönlimizi zülf ile gīsū yerine
Süreriz esb-i hünermend-i ṣabā-reftārı
Bir perī-şekl ṣanem bir gözi āhū yerine
[59a] Seferiñ cevri çoḳ ümmīd-i vefāyile velī
Olduḳ āşüftesi bir şūḫ-ı cefā-cū yerine
Gönlümüz şāhid-i zībā-yı cihāda virdük
Dilber-i māh-ruḫ u yār-ı perī-rū yerine
Olmışız cān ile dervīş ġazāya teşne
Ḳanını düşmen-i dīniñ içeriz ṣu yerine

Ve lehū[1526]

Ġāfil olmañ dostlar irdi yine āḫir zamān
Döndi ʿaksīne her işler ḳalmadı emn ü emān
Memleket-i[1527] İslām içinde şāh-ı ʿādil dinilen
Bir niçe ẓālimleriñ destine virmişdir ʿinān
Mes'ele güçdür[1528] deyü virmez murādınca cevāb
Müfti müsteftīden almadıḳça tā kim armaġān
Ḳāḍıʿaskerler virürler manṣıbıñ āʿlālarıñ
Şunlara kim cehli ẓāhir ola vaḳt-ı imtiḥān
Redd iderler ḳāḍılar yüz virmeyüp bu sözlere
İki yüzlü gelse yanlarında eylerler mekān
Ḥücre aḳçesi degil virmez ʿimāret çorbasın
Müstefīdinden müderris almayınca ḥaḳḳ-ı nān
Kendüyi ʿallāme-i ʿaṣrım deyü düzer bozar
İki yüzlü cübbe almış egnine her çift bozan

[1526] ve lehū TME: - RHP
[1527] memleket P: milket RTME, mülk H
[1528] güçdür TMEHP: küçükdür R

Şeyḫ efendi daʿvete varmadığı gün incinür
Ḫalvetinde görinür gözine ḳarañu cihān
Ṣūfiler nefs atına binüp sipāhīler gibi
Ṣarḳıdur ṣorġuç yerine eñsesine ṭaylasān
Yıl başına hep ḥisāb idüp zekātına ṭutar
Her ḳaçan kim ḫᵛāceler itse taṣavvurdan ziyān
Ḫūblar bir būse virmez ʿāşıḳa can naḳdine
Ḳocılur her birisi aġyāra ammā rāyegān
Şimdi abdallar daḫi ʿārif olupdur şöyle kim
Biñ kez eksüklik ider bir kerre ḳaynatmaz ḳazan
Bir kelender süciye nışfından artuḳ ṣu ḳatar
Ādemi kāfir ider meyḫāneci hey müslümān
Ey Gazāyī ḥāl-i ʿālemden şikāyet eyleme
ʿĀrif iseñ yüri var sen kendi ḥāliñ gör hemān

Ve lehū[1529]

Ey göñül derd-i ġam-ı yārla bīmār ola gör
Māḥaṣal silsile-i ʿaşḳa giriftār ola gör
Gel berü zāhid-i ḫod-bīn nice bir ʿucb u riyā
Niçe gün muʿtekif-i ḫāne-i ḫumār ola gör
Ey göñül yola düşen kimse sebük-rev yaraşur
Ṣal taʿalluḳ yüküni sen de sebük-bār ola gör
Dem-i ṣubḥ īrdi yine ḳāfileler göçmededür
Ḫᵛāb-ı ġafletden uyan gel berü bīdār ola gör

Ve lehū[1530]

Bezm-i ġamda ẕevḳ ü ʿişret biz de bir dem eyledük

[1529] ve lehū TME: - RHP
[1530] ve lehū TME: - RHP

Barışup ġam şāhı ile ʿahdi muḥkem eyledük
Eyledük biz ʿahdi muḥkem şāh-ı ġamla ey refīḳ
Gönlümizge miḥnet ü endūhı munżam eyledük
Miḥnet ü endūhı munżam eylemekden özge hem
Ḳaddimizni derd-ilniñ içre müdġam eyledük
[59b] Derd ili içre çu müdġam boldı gerçi ḳaddimiz
Ol perīşan zülfi añduḳ daḫi derhem eyledük
Dilni derhem eyledük biz kim ġam-ı zülfüñ ile
Āh-ı derd-ālūde-i ʿālemni berhem eyledük
Eyledük ʿālemni berhem līk biz de ʿaşḳ-arā
Pīr-i dehre kendümüz varup müsellem eyledük
Kendümüz varup müsellem olmaḳ ile bilmiş ol
Ey Ġazāyī şāh-ı ʿaşḳa ʿaḳlı maḥrem eyledük

Ve lehū[1531]

Yol üstünde yoluḳdum[1532] bir ṭolāba
Didim niçün sürersin yüz bu āba
Delinmiş baġrıñ u ḳaddiñ bükülmüş
Göziñ yaşı ayaġıña dökülmüş
Nedir ʿāşıḳ mısın var mı firāḳuñ
Bu ġurbetde kimedür iştiyāḳuñ
Giçer böyle seniñ leyl ü nehāruñ
Ki yoḳ mıdır eliñde iḫtiyāruñ
Nedür bāʿiṣ hele böyle fiġāna
Bükülmüş ḳāmetüñ dönmüş kemāna
Hem aġlarsıñ hem iñlersiñ dem-ā-dem
Bu gizlü derdiñi bilmez hīç ādem

[1531] ve lehū TME: - RHP
[1532] Derkenar Yoluḳdum rāst geldim dimekdir HP: - RTME

Dolāb işitdi benden bu ḫiṭābı
Zebān-ı ḥāl ile virdi cevābı
Ḫabersiz ādem[1533] oġlı mācerādan
Ḳażādan bil dime çūn u çirādan
Yüce dağlar idi evvel mekānım
Benim de var idi tāb u tüvānım
Aḳardı her zamanlar deştsārı
Revān olup ayaġım çeşmesārı
Ṭutup her yanımı ḳolum budaġım
Çemen üzre ṭurup her dem ayaġım
Başımda ḳumrı vü turaç öterdi
Zemīninde niçe güller bitürdi
Libāsım geh yeşil geh al olurdı
Ḥazān vaḳti rezim pāmāl olurdı
Benefşe baş ururdı ṣola ṣaġa
Nihāl-i nevresim ṭurup ayaġa
Ṣafā ile ṭutup cāmını lāle
Ṣaçardı cürʿasını ḫāke jāle
Olup nergis gözi her gice bī-ḫᵛāb
Olurdı nuḳl-i meclis anda ʿunnāb
Esüp bād-ı ecel nāgeh yıḳıldım
Kesildi bīḫ-i ʿömrüm anda bildim
Büke gelmez idi hergiz kemānım
Yıḳıldım ḳalmadı tāb u[1534] tüvānım
Hemān-dem kesdiler ḳolum budaġım
Sürütmekçün biri deldi ayaġım
Ṭaḳup boynuma anda rīsmānı

[1533] ādem RTMHP: - E
[1534] u TMEHP: - R

Ki bildim ḳalmadı ʿişret nişānı

Ḳani ol merġzārım lālezārım

Dirīġā gitdi elden iḫtiyārım

Meni ḳıldılar anda ḫāke yeksān

Ki efġān eyler idim anda[1535] nālān

[60a] Niçe yıl geçdi vü cismim ḳurıdı

Yeşil ṭonım ḳarardı vü çüridi

Zekeriyyā tek meni anda biçerler

İşit imdi baña ne iş geçerler

Ḳılup taḫta meni hem mīḫ ururlar

Tecemmuʿ eyleyüp[1536] ṣuya sürerler

Döner men ol zamandur bu zamandur

Bilürsen kim felek işi yamāndur

Yidi Eyyüb tek baġrımnı kirmān

Ḳażāya çāre ne söyle ne dermān

Sözümden ʿibret alġıl sen de ey ḫān

Felek[1537] milkinde varsız cümle mihmān

Ġurūr itme ṣaḳın sen de cihāna

Gülerdim ben de nice nā-tüvāna

Felek bir yedi başlı ejdehādur

Ki naḳd-i ʿömr-i ādem ḫūd ġıdādur

Niçe mürsellere zehrin içürdi

Niçe yüz biñ velī andan geçürdi

Niçe şehler gelür anda olur māt

Murād üzre sürülmez bunda hiç at[1538]

Ne ḫoş dimiş bu ebyātı bir üstād

[1535] anda HP: gāh RTME
[1536] tecemmuʿ eyleyüp EHP: cemʿ olup daḫi RTM
[1537] felek EHP: fenā RTM
[1538] at TMEHP: āb R

Ki her demde anuñ rūḥı ola şād

Dilāverler cihāna ṭoymadılar

Zamānuñ cümlesine doymadılar

Ki aldanma ʿarūs-ı dehre zinhār

Niçe arslan helāk eyler o murdār

Ne ḥāl olsa aña dil virme bāri

Vefālu dib bu ḳaḥbe rūzgārı

Geçürme ġaflet ile rūzgāruñ

Ki var iken eliñde iḫtiyāruñ

Dilersün kim irişesiñ kemāle

Tevekkül ḳıl her işde Ẕü'l-celāle

İki ʿālemde isterseñ ferāġat

Aḳıt gözün yaşıñı eyle ṭāʿat

Sözüñ ḫatm it yeter didüñ Ġazāyī

Ki ṭāʿat ḳıl dile Ḥaḳ'dan rıżāyı

Rıżā vir her ne kim gelse ḳażādan

Ḫüdā'dan bil Ḫüdā'dan bil Ḫüdā'dan.

Lisān-ı ḳadīmleri olan Çaġatay'ı edā ile bu ebyātı daḫi anlardan naḳl iderler[1539].

Ḳıṭʿa

اسب تک کرچه که غم قیلدی منی چونکه جاراو

شکر تنکریغه که غمنی بزه برکان اودر او

صنمه ای شوخ جفا پیشه بزی قرتایدی

صوق آهم جلدین دوشدی صقال اوزره قراو

Dīger

جمانلق جقشلق کیفیتن فهم ایلکان عارف

[1539] iderler TMEHP: ider R **Derkenar** Carav segirtmek içün īcāʿ itmege dirler ki koşar atlarına dirler. O lafẓı erātdır. Şöyledir a böyledir diyecek yerde müstemeldir. Ḳarav ḳarġaya dirler. Camanlıḳ yamanaḳ caḳşılıḳ eylegen cerige yerine dinmekdir HP: - RTME

Neşr. Bir sefer içün Devlet-i ʿaliyye ṭarafından daʿvet olunup baʿż-ı mevāniʿ ile teʾẖīr iḳtiżā itdiginden pādişāh ṭarafından sitem-āmīz nāme ve Ḫᵛāce Saʿdüddīn Efendi'den **[60b]** iʿtirāż-güne manẓūme taḥrīr ü irsāl olunduḳda ki nāme vü manẓūmeniñ maẓmūnı naẓīrelerinden fehm olunur. Ḫān-ı müşārün-ileyh daḫi tetebbuʿ u tanẓīr eylemişdir. [**Derkenar: İnşā-yı Ġāzī Girāy Ḫān**][1540]

Ṣūret-i mektūb

Neyyir-i aʿẓam-ı sipihr-i kemāl dürre-i dürc-i[1541] cāh u celāl efḍal-ı fāżılān-ı devr-i zamān ekmel-i kāmilān-ı kevn ü mekān ṣadr-ı münşeriḥü'l-ḳadr-ı maḥfil-i kerāmet ü efḍāl aḫter-i saʿd maṭlaʿ-ı saʿādet ü iḳbāl faźl u maʿrifet erkānınıñ ṣadr-ı dīvānı millet-i dīn-i İslām'ıñ müşīr-i ʿaẓīmü'ş-şānı *el-müheymin bimā vecebe't-taʿẓīm*[1542] Ḫᵛāce-i pādişāh-ı heft-iḳlīm *nevvera'llāhu kemālehū bi-esaʿdi'ṭ-ṭavāliʿ ve ṣavvera'llāhu āmālehū bi-aḥseni'l-mevāḳıʿ*[1543] ḫidmet-i āʿlālarına baʿde vüfūri'd-duʿā mā-ḥaṣal müddeʿā budur ki nāme-i ʿitāb-āmīz-i cihād-engīz-i pādişāhī ki mevrid-i ẓunūn-ı mükeddiretü'ṣ-ṣafā ve mümkin-i şevā'ib-i muḥilletü'l-ʿahdü ve'l-vefāda sāniḥ ü lāyiḥ olmuş idi. Ḥīn-i ʿazīmet-i ġazā vü cihād eṣnā-yı saʿy u ictihādda *ke-nüzūlu āyātü'l-vaʿīd*[1544] nāzil olup meżāmīn-i şehādet āyeti müṭālaʿa olduḳda her ḥarfinde mir'āt-ı ḳalbe ṣuver-i tevehhümāt münceli ve her kelimesinden ḫāṭıra envāʿ-ı inkisār müstevlī olup basṭ olunan muḳaddemātıñ her birine taṣaddī-i cevāb-ı re'y-i ṣavāb görildi. **Evvelā** zamān-ı şitā ḥulūl idicek incimād-ı nehre taʿlīḳ[1545] taʿlīḳ-i bi'l-muḥāl olmadıġı ḳalb-i ṣıddīḳ taṣdīḳ ider ve eger mücerred ʿözr ü bahāne murād olunsa ʿumūmen ʿasker-i Tatar maḥall-i ʿubūra izdiḥām idüp müstaḥkem olan meşraʿ u maʿābire şitāb ve Cebelay nām maḥalle degin -ki on günlük mesāfedir- saʿy-ı bī-irtiyāb itmek ne lāzım idi.

[1540] **Derkenar** İnşā-yı Ġāzī Girāy Ḫān RTMEH: Ṣūret-i mektūb-ı Ġāzī Girāy Ḫān P

[1541] dürre-i dürc HP: dürr-i dürc dürc RME, dürr-i dürc T

[1542] O, büyük olduğu kadar koruyucudur.

[1543] Allah onun kemâlini en güzel bahtlarla aydınlatsın ve onun ümitlerini en iyi mevkilerle süslesin.

[1544] Kıyamet günü âyetlerinin indiği gibi.

[1545] taʿlīḳ RTMHP: - E

Belki ol ʿahdda vāḳiʿ tereddüd ü taḥayyür ʿasākir-i Tatar'a bu[1546] sefer deñlü zaḥmet olmuş idi. Lākin umūr-ı memleket ve temşiyet[1547] icrāsı bir vaḳta merhūn ve ḳażā vü ḳader esrārı gencīne-i maḫzūndur. Sebeb-i[1548] te'ẖīri Rabb-ı ḳadīr bilür. Zamān-ı iḫtiyār Rabb-ı muḫtār elindedür.

Naẓm

Ḫayr u şer cümle ḥaḳḳa rāciʿdur
Kimsenüñ iḫtiyārı elde degil
Eldeki iḫtiyār cüz'īdür
Līk ol daḫi her ʿamelde degil

Şāniyen cānib-i Āsitāne'den gemiler ṭaleb olunup gemi[1549] geldikde şimdi ʿubūruñ maḥalli degil deyü ʿöẕr itdigimiz ʿöẕr olmadı deyü işʿār buyurulmuş. Muḳaddemā bu cānibe gönderilen ḳadırġalar gelüp vāṣıl olup lākin[1550] geçid gemileri olmayup mücerred ḳadırġalarla ʿubūr olunmaġa zamān teng **[61a]** olup Ṭaman ve Kerş cāniblerinden[1551] yüz pāre miḳdārı[1552] gemiler getürilüp ḳadırġalara serdār olan Murād Bek'e teslīm olunup ḳadırġalarla maḥall-i ʿubūr olan Özü'ye gelüp ṭurmalarına müteraḳḳıb iken ẕikr olunan geçid gemilerine taḳayyüd mi olundı ve yāḫud ḳayd-ı ṭamaʿla ıṭlāḳ mı olundılar. Tekrār gemilere varılup götürülmesi müteʿassir ve anlara Cānkermān öñünden ʿubūr müteʿaẕẕir olmaġın vech-i meşrūḥ üzre āḫar geçidden geçmege müsāraʿat olunduḳda ol eyyām Kasım gününden ṣoñra idi. ʿAẓīm furtınalar olup her ḳanġı geçide varıldıysa ʿubūr müyesser olmayup bi'ż-żarūre ʿavdet lāzım gelmiş idi.

Naẓm

تا در نرسد وعدهٔ هر کار که هست

[1546] bu H: bir RTMEP
[1547] temşiyet RTMEP: + ve H
[1548] sebeb RTMEP: - H
[1549] gemi EHP: yeñi RTM
[1550] lākin RTMEP: - H
[1551] cāniblerinden RTME: cāniblerin HP
[1552] miḳdārı RTMEP: - H

سودی ندهد یاری و هر بار که هست[1553]

Ṣālişen Rüstem Aġa'yı göndermek maʿhūd iken gönderülmedigi baʿżı tevehhümātı mūriṣ olmuş deyü buyurulmuş. Muḳaddemā Rüstem Aġa'yı Erdel ṣuyuna irsāl itdikde serdār cānibinden bu ʿizzet-ḫ͟ᵛāhlarına mektūb vārid olup Erdel-i aḍall pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretlerine daʿvā-yı iṭāʿat idüp inḳıyād üzeredir. Kendü cānibiñizden bir ādem gönderüp ṣadāḳat u ḫ͟ıyānetin maʿlūm idinesiz deyü buyurulmuş. Rüstem Aġa ol işāret mūcebince gitmiş idi. Baʿdehū Rüstem[1554] Aġa ile ol cānibden gelen elçi ki gelüp bu ʿizzet-ḫ͟ᵛāhlarına vāṣıl oldı. Āsitāne-i saʿādet ṭarafına gönderilmek ḳaṣd olunduḳda meẕkūr elçi Der-i devlete maḫ͟ṣūṣ elçiler gitmişdir. Biz Āsitāne'ye varmaġa me'mūr degülüz deyü ibā idüp elçilere ikrāh münāsib olmamaġın bu vechile mufaṣṣal ʿarż idüp Ḫ͟andān Aġa bendeleriniñ ādemiyle gönderilmiş idi. Rüstem Aġa'nıñ varmadıġına sebeb bu oldı. **Rābiʿan** bundan ṣoñra emr-i ḫ͟üdāvendigāra imtiṣāl olundıġı taḳdīrce baʿde ḫ͟arābi'l-Baṣra neyi müntic olur buyurulmuş. Bu kelām-ı mūriṣü'l-melāliñ[1555] eṣeri maḳṣada teveccühünden[1556] māniʿ belki rāfiʿ-i āṣār-ı menāfiʿ olmuşdur. ʿAle'l-ḫ͟uṣūṣ bu iʿtirāż daḫ͟i vārid olur ki çünki bu imtiṣāliñ netīcesi olmaz. Bu ḳadar zaḥmet irtikābı neden lāzım gelür. Siyemmā girü[1557] ʿizzet-ḫ͟ᵛāhlarına ḫ͟aṣṣ u terġīb ve sefer-i mücerred-i ḫ͟ayvānāta taʿẕīb olundıġı vużūḥ bulup

Beyt

Ne saʿyım begendüñ ne ʿöẕrüm ḳabūl
Melūlüm melūlüm melūlüm melūl

ve bi'l-cümle müşerrefe-i şerīfeleri olan ʿibārātıñ her biri żımnında biñ güne ʿitāb belki mufaṣṣal niçe faṣlü'l-ḫ͟iṭāb variken mücāvebe bāʿiṣ-i taṭvīl ü taṣdīʿ olunmaġın naẓm-ı maʿānī inṭiẓāmlarına **[61b]** tetebbuʿ olunmaḳ evlā ve müşīr-i işāret-ʿitāb irtisāmlarına

[1553] Bir işin zamanı gelmediyse hiç bir şeyin yararı olmaz.
[1554] Rüstem TMEHP: rüsm R
[1555] mūriṣü'l-melālin RTMEP: mūriṣ melālin H
[1556] teveccühünden RTME: teveccühden HP
[1557] girü EHP: + ve RTM

taḳaṣṣī itmek enseb ü aḥrā görildi. Ḫᵛāce Efendi'niñ manẓūmesi ki tetebbuʿ itmişdir maṭlaʿı budur.

Naẓm

Bir gemi geldi semt-i Gözleve'den
Bir ḫaber virdi çarḫ-ı kec-revden
Didi kim ḫan seferden itmez ḥaẓẓ
Ḳomaz anı yanında bir iki faẓẓ

İlā-āḫiri'l-kelām. [**Derkenar: Mektūb-ı manẓūm-ı Ġāzī Girāy Ḫān**]

Cevāb-ı Ḫān-ı ẕī-şān

Umulurken bu cānib aḫbārı
Ki ʿaceb var mı anıñ āṯārı
Nāgehān bir sefīne deryādan
İrişüp cānib-i eḥibbādan
Bir ḫaber virdi deyü buyrulmuş
Ḫaberi canlara eṯer ḳılmış
Dimiş itmez sefer Tatar ile ḫān
Ḥaẓẓı yoḳdur k'ola ʿadū tālān
İstese dāḫi menʿ iderler anı
Faż dimişsiz bu ʿazmi menʿ[1558] ideni
Hem dimişler işi muṣāf degil
Āl-i ʿOṯmān'a ḳalbi ṣāf degil
Böyle aḫbārı eyleyen iḫbār
Ki işidir anı ṣıġār u kibār
Virmeyüp iḥtimāl-i kiẕb aña
Diye ʿaḳl ehli cümle ṣaddaḳnā
Diye her söz ki ebleh ü ġāfil

[1558] menʿ RMEHP: - T

İʿtimād eyleyen degil ʿāḳıl[1559]

Bunda iken ʿAlī ile Ḫandān

Nice sözdür ki diñliye nā-dān

Bunı dāḫi dimiş ki ol nā-dān[1560]

K’eyledikçe ʿaṭā ile iḥsān

Gelmeyüp yādına o luṭf u ʿaṭā

Andan eyler ṣudūr cürm ü ḫaṭā

Kiẕb-i maḥż iftirā-yı ḫālişdir

Dime kāmil aña ki nāḳışdır

Siyyemā cūdı kim ider bāẕil

Ṣoñradan itse mi ider bāṭıl

Bize olan ʿaṭā-yı sulṭānī

Ṣayd içündür dil-i dilīrānı

Her biri bir neheng-i baḥr-ı veġā

Her biri ṣaf-der-i ʿadū-yı veġā

Her ne deñlü ki olsa beẕl-i direm

Müstaḥaḳdır olar ziyādeye hem

Bize iḥsān deyü gelen dīnār

Ḳısmet itdi anı Noġay u Tatar

ʿAdd-i dīnār otuz biñ olsa eger

N’itsün anı yüz elli biñ ʿasker

Özü’den ḫavfımız iden işʿār

Eylemiş kiẕb-i maḥż özine şiʿār

Biz Özü ṣuyını mürūr iderüz

Berḳ-i ḫāṭıf gibi ʿubūr iderüz

Ne ṣudan eyler iḫtirāz neheng

Ne ḫod olur semender otdan neng

[1559] ʿāḳıl RTMHP: ġāfil E

[1560] Bunı daḫi dimiş ki ol nā-dān RMEHP: - T

Līk bī-vaḳt iden olur maġbūn
Her iş olur zamānına merhūn
Bizler ol ṣudan eyledükde güẕār
Ḫ͟ābа varmışdı düşmen-i ġaddār
Şimdi nice geçilsün ol ṣudan
Fitne peydā olur çü her sūdan
Māniʿ olmaġiçün ʿubūrımıza
Gelür aʿdā-yı dīn uġurımıza
Ṣuda çoḳ ḫ͟aylimiz şināver olur
Anlar āteş-feşan bir ejder olur
Olmasaydı eger ki Özü ṣuyı
Düşmeniñ ḳalmaz idi yüzi ṣuyı[1561]
[62a] Geçmege ʿasker-i ẓafer-peymān
Me’men idi ḥiṣār-ı Cankermān[1562]
Mülk-i düşmen tek oldı cümle ḫ͟arāb
Ābı nā-yāb oldı ḳaldı serāb
Gemiler ḳıṣṣasın beyān itdük
Hem yavuz aḥvālini ʿayān itdük
Biz daḥi itmedük anı iẓhār
Bir ṣovuḳ sözdür itmekdür tekrār
Beş baş aḥvāli gerçi kim ḫ͟aḳdır
Hem ġanīmetleri muḫ͟aḳḳaḳdır[1563]
Aña beş yüz nefer ki ḳıldı sefer
Birisi bize virmemişdi ḫ͟aber
Gerçi bī-bāk geçdiler yüzden
Yüzi oldı helāk o beş yüzden

[1561] Düşmeniñ ḳalmaz idi yüzi ṣuyı RMEHP: - T
[1562] Cankermān RTMEH: Ḫ͟ankermān P
[1563] Hem ġanīmetleri muḫ͟aḳḳaḳdır RMEHP: - T

Ol ġanīmet didikleri üserā

Seksen idi bi-leyleti'l-üsrā

Ẕikr olunmuş ki ḫān idüp ḥīle

Gitmez üç günde şimdi bir mīle

Ḥīle içün degül bu mekş ü ḳarār

Ġaraż oldur ki cemʿ ola Tatar

Pādişāhlarda ḥīlekār olmaz

Ḥīle ehline iʿtibār olmaz

Dilerüz ehl-i dīne yār olavuz

Ḥāşe lillah ki ḥīlekār olavuz

Buyurırsız nefīr-i ʿāmm oldı

İstirāḥat bize ḥarām oldı

Bu ʿumūm üzre bir ḫiṭāb mıdır

Yā mücerred bize ʿitāb mıdır

ʿĀmm ise ger bu emr ile fermān

Niye gitmez ekābir ü aʿyān

Ḥamdü lillah ziyāde māl u menāl

Māl ile artar iḳtidār-ı ricāl

Dimesünler bize bahāne ider

Ḫalḳı ʿuzlet-güzīn-i ḫāne ider

ʿUzlet itmez cihānda ġāzīler

Rāḥat ehline iʿtizāl düşer

Ḳanda biz ḳanda rāḥat u ʿuzlet

Ehl-i İslām içün çeküp miḥnet

Niçe yıldır ki ictihād iderüz

Düşmen-i dīne biz cihād iderüz

İderüz her seferde bir niçe ḳarż

Ḳarż olmuş bize ġazā gibi farż

Ḳalmadı ṣatmadıḳ silāḥ u ʿidād

Nicesi idelüm ġaẕā vü cihād
Yine böyle ḳalursa ḥāl el-ḥaḳ
Ne iççirgi ḳalur ne igirçaḳ
Ḳomayup yine ġayreti elden
Ṣalmayup ẕeyl-i himmeti belden
Cān u baş ile eyledük ḫiẕmet
Ḥayf ḫiẕmet ki oldı bī-minnet
Ger bu daʿvāyı itsek istiftā
Müftī-i ʿaḳl vire mi fetvā
Żararı yoḳ mı ola īmāna
İftirā eylemek müsülmāna
Kāfir olmaz mı küfre virse rıżā
Ol ki İslām u dīn ider daʿvā
Şimdi bu ẓulmi biz kime diyevüz
Ḳāḍi ḥaḳḳ olduġunda söyliyevüz
Biz ṣanurduḳ muʿīn-i dīn olduḳ
ʿĀḳıbet müsteḥaḳḳ-ı kīn olduḳ

Ve yine Eflaḳ vilāyetini nehb ü ġāret ve muġtenem ü manṣūr ve ʿavdetlerinde Ḫᵛāce Saʿdüddīn Efendi'ye irsāl itdikleri manẓūme ṣūretidir.

Fażīlet kānınıñ cevher niṣārı
Daḳāyıḳ fażlınıñ ebr-i bahārı
[62b] Ki yaʿnī ḫᵛāce-i şāh-ı[1564] zamāne
Bu nāmem kim saña olmuş revāne
Maʿārif baḥrıdın cūy-ı revāndur
Maḥabbet rāhıdın bu bir nişāndur
Beyān-ı vāḳiʿi iʿlām ider ol
Ḫaber iḳlīmine her saṭrı bir yol

[1564] şāh EHP: ḫān RTM

Geçüp nehri çū Bender ki irişdük
Ferāġat ḳılmaġa anda dürüşdük
Gelüp nāme o gün şāh-ı cihāndan
Ḫaber virmiş yine devr-i zamāndan
Dimiş kim şehr-i Papa'da çū küffār
Ḳılurlar cümleten iḥrāḳ bi'n-nār
Geçüp ṣudan alup anlar ḳarayı
Varup tālān ider bunca ḳurāyı
Semend-i himmete oluñ süvāre
Bir iş idüñ Miḫal-i ḫāksāre
Ala ʿibret kim andan cümle küffār
Ṣalīb ehli ola derde giriftār
Uruñ ol ḳavm-i nāra tīr ü şemşīr
Ṭaḳuñ bāḳī ḳalana bend ü zencīr
Ḳılup biz daḫi ol emre iṭāʿat
Göçüp ʿazm eyledük ol dem ferāġat
Süvār olduḳ ḳılup Ḫaḳḳ'a tevekkül
Resūl-i Ekrem'e ḳılduḳ tevessül
Niçe gün eyledük ḳaṭʿ-ı menāzil
Görüp anda niçe dürlü merāḥil
İki gün ḳonduḳ ve ḳılduḳ ṣafāyı
Unutduḳ miḥnet-i rāh-ı cefāyı
Gelüp anda Miḫal'iñ bir resūli
Ki ol ḳavmiñ ẓulūmi vü cehūli
O hem ilçi ve hem ḳavmiñ papası
Hele fi'l-cümle ḫaylı nā-sipāsı
Dimiş kim nāmesinde ol siyehkār
Ne ʿasker kim bize geldiyse her bār
Firār eyler ḳarār itmez be-her-ḥāl

Giçen yıl ḥāliñiz oldı bu minvāl

İki serdārı Rūm'uñ gelmiş idi

Sezāsın cümle anlar bulmış idi

Ḥasan nāmı idi anuñ birinüñ

Güzin serdār idi Rūm ilinüñ

Biri serdār-ı ʿālī nāmı Yūsuf

Kim ol daḫi gelüp çekdi te'essüf

Gelürsiz siz de görürsiz bu ḥāli

Dimeñ Eflaḳ içini böyle ḫālī

Çū biz daḫi yazup nāme cevābın

Aña taḳrīr idüp bir bir ḫiṭābın

Didük öyle ola ḥāşā ceyş-i Tatar

Niçe yüz biñ olursa ḳavm-i küffār

Yüzin döndürmez andan ceng eridür

Ki anuñ her biri bir derd eridür

Ne yirde kim dilersiñ biz varalım

Er ol baş barsan anda görelim

Didi bir nehrimiz var adı Buza

Giçerler dā'im anı yüze yüze

Gelüñ o nehre ve görüñ nedür ḥāl

Sözin ḫatm eyledi āḫir bu minvāl

Görürsiz anda ṭop ile tüfengi

Niçe olur kim bilürsiz anda cengi

Çū Buza nāmını Tatar işitdi

Ḫum-ı mey tek ṭaşup gör ne iş itdi

Didiler diz çöküp cümle dilīrān

Yürivirmek ḥaḳuñdur ṭurma ey ḫān

[63a] Bu yolda baş virüp biz baş alalum

Bu küffār içine odlar ṣalalum

Yüridi ol zamān bi’l-cümle ʿasker

Giyüp cevşen libāsın cümle yek-ser

Yitişdük Buza’ya yoḳ bir ʿalāmet

Miḫal anda gelüp çekmiş melāmet

Tecessüs eyledük anda eṯer yoḳ

Didiler çünki düşmenden ḥaẕer yoḳ[1565]

Bozayı içmeden ḳaçmış yirinden

Biri de ḳalmamış ol ceng erinden

Başa çıḳmış gibi boza ḫumārı

Muḳarrer eylemiş ol dem firārı

Kim anda ʿaskere ruḫṣat virildi

Beş on günlük yolı ol gün urıldı

Bi-ḥamdi’llah hezīmet tapdı küffār

Ġanīmet baḥrına ġarḳ oldı Tatar

Elinde her Tatar’ıñ bir perī-zād

İder mi evde dīv ṣūretlisin yād

Ele girdi perī-veş dil-rübālar

İder her demde ġāzīler ṣafālar

Ele girdi hele bī-ḥad behā’im

Tilerlerdi Ḫüdā’dan anı dā’im

Size naẓm ile yazdum çoḳ serencām

Ḳıluñ siz de anı yārāna iʿlām

Gel ey nāme bu dem ḫatm it kelāmı

Yetişdür var duʿā ile selāmı.

Neṯr. Maṭlaʿ-ı eşʿār-ı dīvān-ı ḥayāt-ı ḫān-ı maʿārif-irtisām peẕīrā-yı maḳṭaʿ-ı ḫitām olıcaḳ ḥükümrān-ı ḳavm-i Tatar olmaḳ[1566] kendine ve evlādına mü’eyyed olmaġı

[1565] Didiler çünki düşmenden ḥaẕer yoḳ TMEHP: - R

[1566] olmaḳ EHP: - RTM

mü’eyyed-i ḫüdāvendigār-ı esbaḳ ʿaṣrında ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı nevāziş-nümūn ṣudūr itmegin ahālī-i Ḳırım’ıñ muḳteżā-yı ḳıllet-i iẕʿān endāḫte-i beyābān-ı nisyān olup

Mıṣraʿ

Sen rūy-ı dili vaʿde ṣanursun miskīn

ṭuġrası ile muʿanven ḳabāle-i mensūḫetü’l-ʿamele-i dil-besteliklerinden nāṣī [1567] [**Derkenar: Toḳtamış Girāy Ḫān**] erşed evlādı olan Toḳtamış Girāy’ı biñ on altı şevvāli evāḫirinde resm-i ḳadīmleri üzre nişānde itdikleri ḳālīçe-i birīşim-tār-ı iḫtirāmıñ çār-kūşesinden erkān-ı devlet-i Ḳırım olan Şīrīn ve Barın ve Siciut ve Manṣūr ḳabā’ili ümerāsı aḫẕ ve *Tengillü*[1568] *Görünüş* taʿbīr olunan dīvān-ḫāne-i muʿteber ü vālā-ṭāḳlarında inşād olunan serīr-i şikeste-pāy-ı salṭanata[1569] vażʿ u nihād itdikden ṣoñra ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı sābıḳu’ẕ-ẕikri teẕkīr ile sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ mesned-i mevrūṣunda ibḳā ve taḳrīrini mutażammın taḥrīr itdikleri ʿarż u[1570] maḥżarların irsāl-i Āsitān-ı devlet-maṣīr eyledikleri eṣnāda Ḳarayazıcı birāderiniñ cerā’im-i siyeh-rūy-ı ʿışyānı āb-ı ʿafv-ı pādişāh-ı ṣāf-dil ile maḥv u zā’il olmaḳ ḫᵛān-ı iḥsānına Selāmet Girāy daḫi dāḫil olmaġın ricāl-i devletden ḫayr-ḫᵛāh u ṭaraf-gīrleri olan bī-mürüvvetlerin Toḳtamış Girāy ittifāḳ-ı Tatar ile ḫod-be-ḫod ṣandelī[1571]-nişīn-i ḥükūmet oldı deyü[1572] şecere-i nev-bāve-i būstān-ı leṭāfet **[63b]** olan ḳadd-ı bālā-yı sulṭān-ı bī-günāhı ḫūn-ālūd-ı baġy u ʿışyān ve dü-dest-i ṭahāret-peyvestin ilḳā-yı dem-i bühtān idüp Selāmet Girāy’ıñ şekl-i ḳabīḥ-i firār ile ẓıll-i rāyāt-ı Ḥasan Paşa’ya ilticāsın heykel-i aḥsende irā’et ve ṭabʿ-ı hümāyūn-ı pādişāhī ṭaraf-ı müşārün-ileyhe imāle itmegin [**Derkenar: Selāmet Girāy Ḫān**] biñ on altı ẕi’l-ḥiccesinde menşūr-ı ḥükūmet-i Ḳırım nām-ı Selāmet Girāy’a ṣebt ü inşā olunduḳda vādī-i firār u idbārda hem-pā ve Yedi Ḳulle zindānına mübtelā olan Meḥmed Girāy’a ḳalġaylıḳ ve anıñ birāderi Şāhīn Girāy’a nūreddīnlik manṣıbı iʿṭā olundıġın Toḳtamış

[1567] ṭuġrası ile muʿanven ḳabāle-i mensūḫetü’l-ʿamele-i dil-besteliklerinden nāṣī RTMEH: - P
[1568] Tengillü HP: Düngüllü RTME
[1569] salṭanata RTME: + pāy HP
[1570] u RTMEP: - H
[1571] ṣandelī RTMHP: mesned E
[1572] deyü RTMEP: - H

Girāy istimāʿ itdikde bilā-tereddüd ü imhāl resīde-i Āsitān-ı devlet-iştimāl olmaġa[1573] bāl-güşā-yı istiʿcāl olmuşiken bilā-cürm ü günāh ġarīḳ-i baḥr-ı helāk itmege meʾmūr Meḥmed Girāy sevādüʾl-vech fiʾd-dāreyn olan ḳatl-i nefs töhmetinden ictināb itmeyüp Aḳṣu nām maḥallde ten-i nāzenīn ḫūn-ı ġadr ile laʿl-gün eyledikden ṣoñra Selāmet Girāy Ḫān daḫi ḳatırġa sefīnesiyle ḫavza-i ḥükūmetine dāḫil ve bilā-münāziʿ [1574] ü mezāḥim ḥarem-sarāy-ı ḥükūmete vāṣıl olup biʾd-defaʿāt Mosḳov ve Leh ve sāʾir eṣnāf-ı kefereye sefer idüp ekṣerīsinde manṣūr u muẓaffer ve ḳadem-nihāde-i serīr-i ḥükūmet oldıġından bir sene mürūrunda ḫān-ı müşārün-ileyh dīde-i baṣīret ile āyīne-i derūn-ı Meḥmed Girāyʾda ġubār-ı ʿiṣyān u muḫālefet muʿāyene idüp cām-ı ṣafā-baḫş-ı zindegānīsin şikest itmek emāreti ẓuhūr itmegin[1575] irāʾet-i üstüḫᵛān-pāre-i mevāʾid incāz-ı nā-peẕīr ile cemʿ eyledigi kilāb-ı bādiye-peymā[1576] mānend-i gürbe-i gürisne temermür-i bī-fāʾide ve penç-ā-pençe-i bī-ʿāide ile kerde-i maṭlabına dest-i nā-resīde olmaġın[1577]

Beyt

هر که با پولاد بازو پنچه کرد

ساعد سیمین خود را رنجه کرد[1578]

müfādınca[1579] pençe-i ḳartal-ı bī-emāndan taḫlīṣ-i mürġ-i cān itmek içün bālā-yı kūh-ı Elbrūzʾa girīz hevālarında birāderi Şāhīn Girāyʾı hem-cenāḥ[1580] idüp[1581] gūş-ı Selāmet Girāy āvāz-ı bī-āheng-i ġavġādan sālim ü emīn olmaġın ḳalġaylıḳ manṣıbın Şaḳāy Mübārek Girāy evlādından Cānbek Girāyʾa ve nūreddīnligin Devlet Girāyʾa tevcīh idüp iştiġāl-i tanẓīm-i umūr-ı raʿiyyet ile çāşnī-senc-i şerbet-i istiḳlāl-i ḥükūmet oldıġından

[1573] olmaġa RTMEP: - H
[1574] bilā-münāziʿ RTMEP: bir münāziʿ H
[1575] itmegin EHP: + biʾd-defaʿāt ġalebe vü müdāfaʿa sevdāsıyla RTM
[1576] peymā EH: + ile P, - RTM
[1577] irāʾet-i üstüḫᵛān-pāre-i … dest-i nā-resīde olmaġın EHP: - RTM
[1578] Kim ki güçlü birisiyle güreşirse kendi zarif bileğini incitir.
[1579] müfādınca EHP: - RTM
[1580] hem-cenāḥ TMEHP: hem-çünān R
[1581] idüp RTM: itmekle EHP

çoḳ zamān mürūr itmedin[1582] hādimü'l-leẕẕāt cām-ı leb-rīz-i ʿayş u ṣafāsın biñ on ṭoḳuz rebīʿü'l-evvelinde ser-nigūn u şikest eyledi. Müddet-i ḥükūmeti iki sene dört ay ve müddet-i ḥayātı elli iki senedir[1583]. Bu zamān-ı şeref-iḳtirāna gelinceye dek -ki biñ yüz elli[1584] sāl-i ferḫunde-fālıdır- sāye-endāz-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım olan nev-nihāl-i selāṭīn-i Cengiz-nijādlar müşārün-ileyhiñ ṣemere-i fū'ādıdır. El-ḥāṣıl Selāmet Girāy Ḫān ḳadem-nihāde-i serīr-i dārü'ż-żiyāfe-i cinān olıcaḳ **[64a]** Ḳalġay Cānbek Girāy dāḫil-i simāṭ-ı salṭanat olmaġın ṣadr-nişīn-i kāşāne-i ḥükūmet olmaḳ içün veliyyü'n-niʿam-ı ʿālem olan pādişāh-ı ʿālī-himem āsitānına birāderi Nūreddīn Devlet Girāy'ı irsāl idüp keẕālik üftāde-i beyābān-ı firār olan Meḥmed Girāy daḫi naḫçīr-i ümmīd-i ṣayd u tesḫīr sevdāsıyla ṭaraf ṭaraf endāḫte-i dām-ı tezvīr itdigi müfīd olmamaġla [**Derkenar: Cānbek Girāy Ḫān**] sene-i mezbūre rebīʿü'l-āḫirinde niʿmet-i celīle-i ḥükūmet-i Ḳırım Maṭbaḫ-ı ʿāmire-i salṭanatdan pīş-gāh-ı Cānbek Girāy'a keşīde olıcaḳ nūreddīn-i sābıḳ Devlet Girāy'ı ḳalġay ve ebnā-yı Selāmet Girāy'dan ʿAẕamet Girāy'ı nūreddīn itmekle ḫ̔ān-ı devletinden ḥişṣe-dār eyledi. Müşārün-ileyh Cānbek Girāy aḫfād-ı Mengli Girāy'dan Devlet Girāy Ḫān nebīresi Şaḳāy Mübārek Girāy'ıñ ṣemere-i fu'ādı olup pederi dest-keşīde-i ʿalāyıḳ-ı cihān olduḳda Cānbek Girāy henüz güyek-bāz-ı meydān-ı kūdekī olup māderleri ümerā-yı Çerākiseden Beslenī ḳabīlesi re'īsiniñ duḫter-i sīm-endāmı olmaġın birāz müddet ol ser-zemīnde dervāze-nişīn-i mehd-i istirāḥat baʿde zamān miyān-ı maḥbūbe-i nāzenīne Fetiḥ Girāy Ḫān der-āġūş-güşā-yı izdivāc[1585] olmaġın iki birāder[1586] kāşāne-i rubūbiyyet-i müşārün-ileyhde müstaẕıll-i sāye-i ḥimāyeti olmuş idi. Ḫān-ı cüvān-merg dest-i ġadr-ı Ġāzī Girāy'dan cürʿa-keş-i cām-ı şehādet olduḳda

Beyt

Dāmen-i kūh-ı ḳanāʿatda mı bitdi[1587] bilmem
Bir piyāz ile geçindi niçe demler sünbül

[1582] **Derkenar** Fevt-i Selāmet Girāy H: - RTMEP
[1583] **Derkenar** Zamān-ı cemʿ-i tārīḫ H: - RTMEP
[1584] elli EHP: + yedi RTM
[1585] der-āġūş-güşā-yı izdivāc RTMEP: der-āġūş-kerde-i imtizāc H
[1586] iki birāder RTM: - EHP
[1587] bitdi TMEHP: bitdi mi R

mü´eddāsınca yine vaṭan-ı vālidine raġbet ile müteşebbiṣ-i ẕeyl-i kūh-ı ḳanāʿat olmaḳda iki ḳurretü'l-ʿaynı daḫi māderlerine refāḳat itmişler idi. Baʿde zamān Selāmet Girāy'ıñ ḫāne-i ümmīdi muṭallā-nesīc-i ḥuṣūl-i merām ile reşk-fermā-yı zifāf-ḫāne-i ḫāḳān-ı Çīn olıcaḳ muḳaddemā ferā'id-i evṣāf-ı cemāli ile şaḥme-i āẕānı müşennef olmaġın perde-i birīşīm-tār-ı gīsū-yı ʿanber-būy-ı dil-āvīzi noḳṣān-ı māh-rūy-ı tāb-nāki olan kelef-i ḳubare-gīsin setr ü pinhān itmegin ḥarem-sarāy-ı izdivācına idḫāl ile mütemettiʿ-i gevher-i viṣāli olmaḳda iẓhār-ı raġbet idicek ol daḫi[1588] *eş-şey'u lā-yüṣenna illā veḳed yüṣelleṣ*[1589] tertībine riʿāyet idüp leb-cünbān-ı rıżā-i tezvīc olmuş idi. Meḥmed Girāy ve Şāhīn Girāy dest-i zūr-āver-i düşmenden firār ve şeb-i deycūr-ı ġafletde üftāde-i çāh-ı saḳar-ı sefer-i ġurbet[1590] olduḳlarında ḳalġaylık manṣıbı Cānbek Girāy'a iḥsān olunmaḳ bābında māder-i ʿişve-perdāzıñ hengām-ı şīve vü nāzda meşşāṭa-i [64b] ter-dest-i niyāz ile merġūle-ṭırāz ve[1591] naġme-i ṣadā-yı recā-yı ḫazīni kār-ger-i derūn-ı ḫān-ı maḥabbet-ḳarīni olmaġın nān-pāre-i velīʿahd ile ḥiṣṣe-mend oldıġı māye-i ḫamīr-i devlet ve sermāye-i naḳdīne-i saʿādeti olup peder-enderi pāy-ı ḥatfe enfihī ile ḫāne-i ḥayātdan beder ve ṭarīḳ-i fıḳdān u ʿademde şevherān-ı düvvüm-i māderine süvvüm ü refīḳ olıcaḳ süllem-i recā vü ṭaleb ile ʿāric-i serīr-i maṭlab olup ḳalġaylıḳ rütbesine nūreddīn-i sābıḳ Devlet Girāy vāṣıl ve nūreddīnlik manṣıbına ebnā-yı Selāmet Girāy'dan ʿAẕamet Girāy'ı nā'il itdigi ṭanṭana-i kūs-ı dād u sitādı Meḥmed Girāy ve Şāhīn Girāy'ıñ perde-i dimāġ-ı reşk-ālūdın teftīk ve ʿurūḳ-ı ḥıḳd u ḥasedlerin taḥrīk itmegin cemʿ ü iḫtişādına ḳādir oldıġı[1592] şirẕime-i şeḳāvet-bünyād ile ṭurre-zen-i ṭabl-i[1593] fesād olmaġın Cānbek Girāy'ıñ mürġ-ı ārām u rāḥatın remīde ḫuṣūṣā bir defʿa Kefe ve[1594] bir defʿa Baġçesarāy'da fürūzān itdikleri āteş-i ġavġā vü sitīzde ḫānumān-ı devlet-i müşārün-ileyhi bi'l-külliyye maḥv u zevāl rütbelerine resīde olmuşiken fenn-i bāzīçe-i şaṭranc-

[1588] ol daḫi RTMEP: oldu H
[1589] Bir şey iki olmadan üç olur.
[1590] ġurbet RTMEH: + bī-ḳarār P
[1591] ve RTMEP: - H
[1592] oldıġı RTMEP: olmadıġı H
[1593] ṭabl TMEHP: + ve R
[1594] bir defʿa Kefe ve RTMEP: - H

ı[1595] kebīr-i muḥārebāt üstādlarınıñ irā'et-i manṣūbe ile taʿlīm-i esb-endāzī-i tedābir-i merġūbelerinden nāşī meşāt-ı tīz-reftār-ı ʿOṣmānī ve rükbān-ı zırh-pūşān-ı sulṭānī ḥareket-i ferzāne vü dilīrāne ile iʿmāl-i bisāṭ-ı ḳıtālde icrā-yı mahāret eyledikleri leşker-i bādiye-peymā-yı baġy u ʿışyānıñ pāy-ı ṣebātları lerze-nāk-i hezīmet olmasına bāʿiṣ olmaġın Meḥmed Girāy cebhe-i ʿubūdiyyet ü iʿtiẕārın nihāde-i dāmen-i ʿafv-ı ḫüdāvendigār-ı zamān itmegin ḳadr-ı kifāye sālyāne taʿyīn ile Gelibolı ḳaṣabasında iskān olunup Şāhīn Girāy muḳteżā-yı temerrüd ü ışrārda rāst-ı iṭāʿatdan ḫurūc ve sāye-i ḥimāye-i[1596] şāh-ı ʿAcem'e ilticā ve bilā-īcāb u mūceb meşaḳḳat-ı seferi irtikāb ve ḥareket-i nā-bercā eyledi. Cānbek Girāy Ḫān ruḳabā-yı devleti defʿ itdikden ṣoñra pādişāh-ı Cem-cāh ḳıbelinden ʿAcem seferine me'mūr olmaġın ʿasākir-i[1597] vāfire ile Anaṭolı cānibine güẕer idüp Ḳızılbaş ve sā'ir düşmen-i bed-maʿāş ḫuṣūṣā Sulṭān ʿOṣmān *enāra'llāhu burhānehū* ile Ḫoton ḳalʿasında olan perḫāşda saʿy-ı mevfūrı ẓuhūr itmegin ḫidemāt-ı dīn ü devletde ṣarf-ı naḳdīne-i ḳudret itdigi maẕbūṭ-ı gencīne-i ḥāfıẓā-i ricāl-i devlet olup mānīʿ-i ʿazl ü nekbeti olmaḳ ḫūlyāsıyla **[65a]** müttekā-yı bālīn-i ġaflet ve ser-nihāde-i visāde-i emniyyet olmuş idi. Ol ʿaṣırda emīn-i ḍarb-ḫāne-i gīrūdār olanlar mefḳūd u güm-nām ve denānīr-i ḫiẕmet-i ḳadīme ʿayār-ı iʿtibārdan ḫāric olmaġla fī-ʿaṣrinā hāẕā muʿteber ü rāyic degildir deyü biñ otuz iki cemāẕiye'l-evvelinde bilā-sebeb ẓāhiri zaḫm-ḫ˘ār-ı ḫançer-i ʿazl ü idbār ve [**Derkenar: Şāhīn Girāy birāderi Meḥmed Girāy Ḫān**][1598] Şāhīn Girāy birāderi Meḥmed Girāy şerbet-i ḫoş-güvār-ı ḥükūmet-i Ḳırım ile neş'e-dār ve Cānbek Girāy'ıñ iḳāmete me'mūr oldıġı Çirmen[1599] sancaġı ʿām-ı mezbūrda ḫavāṣṣ taʿyīn olunmaġla merhem-sāz-ı ḳalb-i şikāf-dārı oldılar. Ḫān-ı cedīd Meḥmed Girāy Semīn Meḥmed Girāy[1600] Ḫān-oġlu Saʿādet Girāy'ıñ ḳurretü'l-ʿaynı olup ḳalġaylıḳdan ʿazlinde Gelibolı'da iḳāmet itdigi[1601] keşīde-i rişte-i beyān olmuş idi. Baʿde ʿām hediyye-i behiyye-i ġulām u kenīzek ile taḥṣīl-i üns ü ülfet

[1595] şaṭranc TMEHP: saṭranc R
[1596] ḥimāye-i RTMEP: - H
[1597] ʿasākir RTME: ʿasker HP
[1598] **Derkenar** Şāhīn Girāy birāderi Meḥmed Girāy Ḫān RTMEP: - H
[1599] Çirmen TMEHP: ḫarmen R
[1600] Semīn Meḥmed Girāy TMEHP: - R
[1601] itdigi RTMEP: - H

ve teşyīd-i mebānī-i meveddet itdigi Sulṭān Aḥmed vüzerāsından Naṣūḥ Paşa bilā-istīẕān u ruḫṣat-ı pādişāh[1602] ḫān itmek vaʿd-ı kemmūnı ile Edirne'ye daʿvet ol daḫi taḥrīk-i rikāb-ı icābet idüp maḥall-i maḳṣūda ḳarīb olduḳda ʿaynek-i çeşm-i dūr-bīni āsumān-ı ḳażāda pīç-ā-pīçī-i sitīz olan bir[1603] şāhīn ile bir ḳartala teṣādüf ve mālik-i sulṭān-ı mürġān-ı pādişāh-ı cihān[1604] oldıġından ġaflet idüp destinde müheyyā olan şāhīn-i tīz-çengālin iṭāre-i cānib-i ḳartal idicek bilā-te'ḫīr mürġ-i cesīm ü zūr-āveri cümle-i vāḥidede zīr ü zeber itdigin lāne-sāz-ı āşiyān-ı celādet olan pādişāh-ı ʿālī-himmet ḥażretleri müşāhede idicek *pençe-i şāhīnimden ṣaydımı almaḳ ḳaydında olan ne güne küstāḫdır* deyü beyne-hümāya ḥāciz olan bālā-yı püşteye ḫurūc ile nigāh-endāz-ı eṭrāf u cevānib olup ḳırḳ elli miḳdārı müsellaḥ[1605] u cevşen-pūş nökerān ile sulṭān-ı müşārün-ileyhe nümāyān oldıġı ṭabʿ-ı hümāyūna nā-ḫoş gelüp sebeb-i vürūdın tefaḫḫuṣ eyledikde egerçi vezīr-i kec-tedbīr ḳażiyye-i nā-marżıyyeniñ re'y-i ḫaṭā-peẕīri ile oldıġın beyān u taḳrīr eyledi. Lākin bed-ḫʷāhān u ruḳabāsı furṣat-yāb olup *ẕāt-ı hümāyūnuñuza īṣār-ı gezend ḳaṣdındadır* deyü ġubār-ı nifāḳ u ḫıyānet ile mir'āt-ı muṣaffā-yı ṭabʿ-ı hümāyūnı müteġayyir ü jeng-ālūd itdikleri muḳaddeme-i bāṭıleleri paşa-yı bī-cürm ü günāhı iʿdām u ifnā ve sulṭān-ı ġarībü'd-diyārı[1606] Yedi Ḳulle maḥbesinde zindān-bend-i renc ü ʿanā olmaġla izʿāc olunmasını intāc eyledi. Niçe zamān meşaḳḳat-keş-i mużīḳ-i zindān ve furṣat-bīn-i ḫurūc u girīz **[65b]** olmuş idi. Şehīd-i eyādī-i ġadr-ı Şāmiyān-ı Rūm olan Sulṭān ʿOṣmān ḥażretleriniñ cülūsı taḳrībi ile rūzgāra ʿārıż ġubār-ı iḫtilāl mānīʿ-i başīret ü teyaḳḳuż olmaġın ʿuyūn-ı dīde-bāndan pinhān ve niʿmet-dīde vü ṣadāḳat-kārlarından Ḫalef Mīrzā'nıñ āmāde itdigi merākib ile cānib-i Ḳırım'a girīzān olduḳları maʿlūm olıcaḳ aḫẕ u ityānlarına berren ve baḥren ādemler taʿyīn olunmaġın[1607] Prevadi vādīsinde[1608] resīde[1609] olup ḥużūr-ı pādişāhīye iḫżār olunduḳda āteş-i şebāb u ġażabı lemʿa-yāb olmaġın evvelā Ḫalef ile ḳırḳ ḳadar

[1602] pādişāh RTM: + ʿaṣr EHP
[1603] bir RTME: - HP
[1604] sulṭān-ı mürġān-ı pādişāh-ı cihān RTMEP: Sulṭān Murād Ḫān olan ḥālā pādişāh-ı cihān H
[1605] müsellaḥ RTMEP: - H
[1606] ġarībü'd-diyārı TMEHP: ġarībü'l-yārı R
[1607] olunmaġın RTMEP: - H
[1608] vādīsinde RTMEP: vādīsine H
[1609] resīde REHP: - TM

ādemīsin tuʿme-i tīġ-i telef idüp sulṭān-ı müşārün-ileyhi daḫi Rodos cezīresine nefy ü iclā eylediler[1610]. Cezīre-i mezbūrede hem-bezm-i ġurbet ve hem-ḳadeḥ-i şerāb-ı telḫ-kürbet olmaġla taḥṣīl-i meveddet itdigi Ḥüseyin Paşa nā'il-i ṣadāret-i ʿuẓmā olduḳda ḫuḳūḳ-ı ḳadīmeye riʿāyeti muḳteżāsı cūybār-ı ṭabʿ-ı hümāyūnı sūy-ı āmāl-i müşārün-ileyhe imāle itmegin devḥa-i merāmı gül-i ḫoş-būy-ı ḥükūmet-i Baġçesarāy-ı Ḳırım ile ser-sebz ü reyyān olıcaḳ [**Derkenar: Firār-ı Şāhīn Girāy be-şāh-ı ʿAcem**][1611] lāne-sāz-ı kūh-ı ġurbet ü idbār olan Şāhīn Girāy irā'et-i beftere-i iltifāt ile daʿvet ol daḫi bilā-te'ḫīr ü imhāl şehper-güşā-yı istiʿcāl olduḳda Şāh ʿAbbās ebnā-yı cinsi miyānında ṣāḥib-i ṭabʿ u ḳadr-şinās olmaġın dest-i iltifātın vażʿ-ı rikābı idüp *eger pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretleri seni bu cāniblere taʿyīn iderse seng-i müşācere vü ḳıtāl*[1612] *ile peymāne-i maḥabbet ü ʿayşı şikest ider misin* didikde *belī şāhım*[1613] *Yahya burada ḫāṭır-ı yārāna baḳılmaz* āvāze-i mehābet-āmīzi ile Şāhīn-i cāyiʿ *mürġ-i ḥamāme ve gürg-i ʿayşüm-i reme-i aġnāma hücūm ider gibi şemşīr-keş-i meydān-ı ṣavlet olurum* deyü merdāne vü dilīrāne virdigi cevābından münbasiṭ ü maḥfūẓ olmaġın ṭarz-ı ʿāmmī üzre engüşt-i vusṭāsın gösterüp *almaz mısın sulṭānım* deyü laṭīfe eyledigi meşhūrdur. El-ḥāṣıl Şāhīn Girāy Ṭrabzon'dan Ḳırım'a ʿubūr idüp üsküf-i muṭallā-yı ḳalġayı ser-pūş ve Çoban Devlet Girāy daḫi ʿaṣā-yı nā-hencār-ı nūreddīni ber-dūş itdiklerinden[1614] bir hefte mürūrunda ṭaraf-dārı olan Ḥüseyin Paşa'nıñ ḫātem-i iḳbāli fütāde-i çāh-ı idbār ve selefiniñ ḫayr-ḫᵛāhları meclis-i pādişāh-ı ʿālem-penāhda Meḥmed Girāy ve Şāhīn Girāy'ı baġy u ḫıyānet ile[1615] ithām **[66a]** u taḳbīḥ ve [**Derkenar: Defʿa-i ṯāniye Cānbek Girāy Ḫān**][1616] Canbek Girāy'ı terġīb itdiklerinden nāṣī biñ otuz üç şaʿbānında ḳabā-yı müsteʿār-ı ḥükūmet-i[1617] Ḳırım defʿa-i ṯāniye dūş-ı müşārün-ileyhe ilbās olunduḳda birāderi Devlet Girāy'ı ḳalġay idüp sefīne-i tebaḫtur ile mersā-yı Kefe'de lenger-endāz-ı

[1610] eylediler RTMEH: muḳaddemā P
[1611] **Derkenar** Firār-ı Şāhīn Girāy be-şāh-ı ʿAcem RTMEP: - H
[1612] ḳıtāl RTMEP: ḳabā'il H
[1613] şāhım RTEHP: pādişāhım M
[1614] daḫi ʿaṣā-yı nā-hencār-ı nūreddīni berdūş itdiklerinden HP: daḫi ʿaṣā-yı ...berdūş itdiklerinden nūreddīn taʿyīn oldıġından RTM, nūreddin taʿyīn oldıġından E
[1615] ile RTMEP: - H
[1616] **Derkenar** Defʿa-i ṯāniye Cānbek Girāy Ḫān REHP: - TM
[1617] ḳabā-yı müsteʿār-ı ḥükūmet RTMEP: - H

iḫtirāz ve ṣadā-yı ṭop-ı ṣāʿiḳa-girdār-ı ʿazl ü idbār gūş-ı Meḥmed Girāy'a vāṣıl olıcaḳ āteş-i ḥıḳd u ḥased bārūt-ḫāne-i ṣabr u ārāmın sūzān itmekle Ṣāḥīn Girāy ile bi'l-ittifāḳ ḫāric-i ḳalʿa-i mezbūrede aṣḥāb-ı fesād u şürūr ile şerāre-pāş-ı ceng ü sitīz olduḳlarında Cānbek Girāy'ıñ ʿacz u żaʿfı nümāyān ve ḳapudan paşa maʿiyyeti ile derūn-ı şehre girīzān olıcaḳ [**Derkenar: Defʿa-i ṣāniye Meḥmed Girāy ez-ferāġat**] re'y-i aṣḥāb-ı ʿaḳl u sedād ile iṭfā-yı āteş-i iḫtilāl ü fesād içün ḫānlıġı Meḥmed Girāy'a ferāġat emr-i müstaḥsen olmaġın Cānbek Girāy ke'l-evvel mutaṣarrıf-ı livā-yı Çirmen oldı. Ṣāḥīn Girāy Sulṭān'dan nev-be-nev ṣudūr iden[1618] ḥarekāt-ı nā-marżıyye vaḳt u zamānıyla mūceb-i ʿitāb u mu'āḫeẕe olacaġın teyaḳḳun u iẕʿān idüp vaḳt-ı iḳtiżāda me'men ü melce olmaḳ mülāḥaẓasıyla muḳaddemā vażʿ-ı esās-ı[1619] āsāyiş-istīnās itdigi Şāh ʿAbbās ṭarafına vefd-i sefīr ve [**Derkenar: Ḫātem-i nā-münāsib-i Ṣāḥīn Girāy**] mutażammın ʿarż-ı ḫulūṣ taḥrīr itdigi nāmesin *bende-i ʿAbbās Şāh Ṣāḥīn Girāy* mıṣraʿ-ı nā-maṭbūʿı ile maṭbūʿ olan ḫātem ile temhīr[1620] itdigin Sikender nām müverriḫ-i ʿAcem *Maḳāṣıd* nām[1621] tārīḫ-i muḫtaṣarında Şāh ʿAbbās'a vaḳʿ u ʿunvān-ı maḳāṣıdı maḳāli ile menḳabet-ḫᵛān-ı ḳīl ü ḳāl olur. Dāmen-ālūde-i naḫvet ü ġurūr olan iki birāderiñ muḳteżā-yı bed[1622]-mestī-i ṣürāḫī-i ʿayş u ṣafāların şikest olup[1623] derd-i serleri olan vaḳt-ı ḫumār-ı idbārları taḳarrüb itmegin cevelān-nümā-yı ʿarṣa-i vücūd olan sülāle-i[1624] Selāmet Girāy'dan Bahādır Girāy ve ʿAẕamet Girāy ve Mübārek Girāy ve İslām Girāy ve Ṣafā Girāy[1625] nām selāṭīn Cānbek Girāy Ḫān'ıñ pervāne-i şemʿ-i maḥabbeti keẕālik Bora Ġāzī Girāy Ḫān-zādelerinden ʿİnāyet Girāy ve Ḥüsām Girāy ve Saʿādet Girāy ve ʿIvaż Girāy ṭaraf-ı pādişāhdan muʿayyen olan nān-pāre-i sālyāne ile ḳanāʿat ve duʿā-yı Devlet-i ʿaliyye'ye iştiġāl ile her biri bir maḥallde ferş-i bisāṭ-ı iḳāmet itmekle bi'l-cümle eḳārib ü ecānib Meḥmed Girāy ve Ṣāḥīn Girāy'dan mütevaḥḥiş ü mütecānib olduḳlarından ġayrı Meḥmed Girāy Ḫān'ıñ daḫi ṣemere-i fu'ādı Boġdan cāriyesinden

[1618] nev-be-nev ṣudūr iden RTMEP: - H
[1619] esās HP: - RTME
[1620] temhīr EHP: temhīz RTM
[1621] nām RTMHP: - E
[1622] bed RTMHP: - E
[1623] olup RTEHP: - M
[1624] sülāle-i RTMEP: - H
[1625] ve İslām Girāy ve Ṣafā Girāy RTMEP: - H

mütevellid olup **[66b]** *rehīnlik* nāmıyla mülāzım-ı rikāb-ı kām-yāb olan Boġdan-laḳab Aḥmed Girāy'a münḥaṣır ve Şāhīn Girāy'ıñ daḫi ḳuvve-i mutaṣavveresi tevlīd ü taṣarrufdan ḳāṣır olmaġın kenār-ı devḥa-i manṣıb-ı nūreddīnde mānend-i tündīse-i şekl-i insānda bir kimesneniñ vücūdı lāzıme-i ḥālden olup lākin ḫıṭṭa-i Ḳırım'da manṣıb-ı mezbūra müstaʿidd nā-yāb olmaġın ol maḳūle bir şaḫṣıñ tedāriki içün ḫān ve sulṭān şināver-i[1626] baḥr-ı ḥayret ü ıżṭırāb olduḳları eṣnāda muḳaddemā Bora Ġāzī Girāy'ıñ ḳalġası Fetiḥ Girāy Ḫān'a üftāde-i eyādī-i Tatar olan Leh boyarlarından[1627] bir nā-be-kārıñ duḫteri ihdā olunup biraz müddet serā-perde-i[1628] ḥarem-i müşārün-ileyhde evḳāt-güẕār olmuş idi. Cāriye-i mezbūre[1629] feyż-i īmān ve leṭāfet-i ḥüsn ü āndan behrever ve şāyeste-i ḫiẕmet-i[1630] sulṭān-ı nezāket-güster olmamaġla[1631] zer-i meskūk-i ḫāliṣü'l-ʿayār ile niʿme'l-bedel itmek aḥsen ü ensebdir deyü müşārün-ileyhiñ niʿmet-dīdelerinden rīş-i sepīdi ḥıżāb-ālūd-ı ḥınā-yı riyā ve ridā-yı ḥaḍrā-yı dūş-ı melʿanet-ḥurūşı ʿıṭr-yāb-ı bayṭarān-ı sümʿa-nümā olan Ḥācī[1632] Aḥmed nām ṣadāḳat-maẕnūnuñ yed-i emānet-i mevhūmuna vedīʿa ḳılınup cāriye-i mesfūreniñ peder-i bed-güheri cānibine irsāl eyledi. Eṣnā-yı rāhda ẓuhūr iden ḥādiṣe-i vaż'-ı ḥaml gūş-ez-gūş sāmiʿāt-ı ḥarem-i sulṭāna resīde olduḳda vecaʿ-ı maḫāż-ı ḥıḳd u ḥased bāʿiṣ-i ḳalaḳ u ıżṭırābları olmaġın seriyyāt-ı[1633] muḳarrebelerinden biri iḫrāc-ı müze iderken *mütemettiʿ-i tuḥaf viṣāli oldıġınız Leh cāriyesiniñ ḫazīne-i raḥminde tekevvün iden güher-i veled-i nā-dīdeñiziñ yaşı uzun ḳademi mübārek olsun* deyü māse-i hezl ü iʿtirāẕ ile serzenişlik idicek[1634] sulṭān-ı ḥamiyyet-şiʿār ʿamel-i ḥamlden ictināb u iʿrāż[1635] itmegin ḥoḳḳa-i dehān-ı ʿayb-gūyı[1636] leked-i naʿl-i müze-i ġażab u ḥiddet ile laʿl-gūn itdikden ṣoñra iẓhār-ı berā'et ü ṭahāret içün sū-be-sū isāle-i āb-ı cüst ü cū iderek vāḳıf-ı keyfiyyet olduḳda ḥācī ve cāriyeniñ

[1626] şināver TMEHP: sināver R
[1627] olan Leh boyarlarından RTMEP: - H
[1628] serā-perde-i TMEHP: serāy-perde-i R
[1629] mezbūre RTMEP: - H
[1630] ḫiẕmet RTM: pister EHP
[1631] güster olmamaġla RTMP: olmamaġla E, güster olmaġla H
[1632] Ḥācī RTM: Ḥāc E, el-Ḥacc HP
[1633] seriyyāt RTHP: seryāb M, seryābet E
[1634] ü iʿtirāż ile serzenişlik idicek RTM: ile serzeniş ü iʿtirāż olıcaḳ EHP
[1635] iʿrāż RTMP: iʿtirāż EH
[1636] ʿayb-gūyı RTME: ʿayb-dānı HP

ṣirāc-ı[1637] ḥayātların riyāḥ-ı ṣarṣar-ı[1638] iʿdām ile iṭfāya ādemler taʿyīn eyledigi eṣnāda lemʿa-i zindegānī-i ümm-i veled bād-ı merg-i ḥatfe enfihī ile mürd ü munṭafī ve ḥācī-i meẕkūr daḫi zīr-i kilīm-pāre-i[1639] ġurbet ü kürbetde muḫtefī olup Fetiḥ Girāy Ḫān şerbet-i tīġ-i şehādet ile mest ü bī-hūş olduḳda masḳaṭ-ı re'si olan Aḳmescid ḳaṣabasına ʿavdet ve ḳurretü'l-ʿayn-ı **[67a]** cāriye-i Boġdan'ı Muṣṭafā nāmıyla raʿy-ı reme-i gūsfend ḫiẕmetinde istiḫdām ider[1640] yāḫud Ġāzī Girāy Ḫān evlād u aḥfād-ı Fetiḥ Girāy'ı istīṣāl eyledikde Muṣṭafā-yı sābıḳu'ẕ-ẕikr henüz ġunūde-i der-āġūş-ı atabekī olmaġın peder-i rıḍāʿiyyesi olan şaḫṣ-ı vefā-dār veled-i ṣulbīsin fidye-i püser-i maʿneviyyesi[1641] itmekle künc-i ceyb ü baġal-i ḥıfẓ u[1642] emānında pinhān ve beliyye-i ḳıtāl ü tedmīr indifāʿından ṣoñra iẓhār u iʿlān eyledi deyü[1643] ḳalem-i[1644] taḥvīl ile[1645] keşīde-i ṣaḥīfe-i setr ü tebdīl eyledikleri rivāyet-i dīgerdir.

Mıṣraʿ

وللناس فيما يعشقون مذاهب على كل التقديرين[1646]

[**Derkenar: Ḥudūṣ-ı nesl-i Çoban Girāy**] Bālā-pervāz-ı āsumān-ı tecessüs olan Şāhīn Girāy Sulṭān vāḳıf-ı vaḳʿa-i mezbūre olmaġın ber-muḳteżā-yı ḳaḥṭ-ı ricāl ve vaḳt u ḥāl Fetiḥ Girāy'ıñ veled-i ṣulbī-i bī-şekk ü reybidir deyü libās-ı köhne nām-ı Muṣṭafā'ya tecrīd ve nişān-ı maḫṣūṣ-ı[1647] câme-i ebnā-yı Cengiz olan tamġa-yı Girāy ile maḫtūm ve[1648] ḳabā-yı cedīd ism-i Devlet Girāy'a ilbās[1649] ve defʿaten nūreddīnlik maḳāmına iclās eyledi[1650].

[1637] ṣirāc EHP: + ve RTM
[1638] ṣarṣar EHP: + ve RTM
[1639] meẕkūr daḫi zīr-i kilīm-pāre-i H: meẕkūr daḫi zīr-i kilīm-pāre-i nessāc RTM, meẕkūr daḫi zīr-i kilīm nessāc E, kilīm-pāre-i P
[1640] ider RTME: iderdi HP
[1641] maʿneviyyesi RTMEP: - H
[1642] u RTMEP: - H
[1643] deyü RTMHP: - E
[1644] ḳalem RTMEH: - P
[1645] ile TEHP: - RM
[1646] Her iki durumda da insanların aşık olmalarında farklı yollar vardır.
[1647] maḫṣūṣ EHP: - RTM
[1648] maḫtūm ve RTM: mersūm EHP
[1649] Girāy'a ilbās EHP: Girāy vażʿ RTM
[1650] nūreddīnlik maḳāmına iclās eyledi EHP: nūreddīn ider RTM

Ġarībe

[**Derkenar: Ġavġā-yı Ḥüsām Girāy**] ʿĪd-i[1651] saʿīd ü şerīfde[1652] cebhe-fersā-yı dāmen-i pādişāh-ı ʿaṣr ile müteşerrif[1653] olmaḳ niʿmetine selāṭīn-i Cengiziyān daḫi vāṣıl olmaġın Meḥmed Girāy Ḫān-zāde Boġdan Aḥmed Girāy'ıñ rehīnligi eṣnāsında olan cemʿiyyet-i ʿīdde bālā-nişīn-i serīr-i ġażab u ḥiddet olan Pehlevān Ḥüsām Girāy daḫi dāḫil olmuş idi. Be-resm-i töre-i Cengiz'i bir daḳīḳa muḳaddem ḳadem-āverde-i vücūd olanlar taḳaddüm iderler iken ḳānūn-ı muʿteber-i ʿOṣmānī üzre bi'l-fiʿl rehīn bulunanlar[1654] ṣadr-nişīn olmaḳ iḳtiżā idüp Ḥüsām Girāy'ıñ ser-i ġażab-ālūdı rīş-i beyāż-ı şeyb ile müştaʿil ve Aḥmed Girāy'ıñ şārib-i siyeh-gūn ve teber-i nā-bürīdesi ʿıṭr[1655]-ālūd-ı şebāb iken cümleye taḳaddümünden müşārün-ileyh mużṭarib ü teng-dil ve bahāne-cūy-ı şūriş[1656] ü ġavġā oldıġından Aḥmed Girāy bī-ḫaber ü ġāfil olmaġın Ḥüsām Girāy sefer ü ġurbetde ṭaleb-i āb u nān ve istifsār-ı mizāc idecek miḳdārı vāḳıf-ı lisān-ı Boġdan olmaġın zebān-ı iʿtirāż ile ḥarf-endāzlıḳ idicek Aḥmed Girāy'ıñ şīr-ḫᵛāreliginden berü[1657] me'lūf oldıġı luġāt-ı Boġdaniyye-i bī-meze[1658] ṭabʿ u mizācına şīrīn gelmegin elfāẓ-ı ġarībe-i reddiyye[1659] ile güftār-ı nā-maṭbūʿı müteselsil ü tekṣīr idicek[1660] āmāde-i sitīz ü sikāliş olan sulṭān-ı bed-endīş-i ümmet-i Muḥammed cāriye-i müseyyebe-i Boġdan'dan mütevellid Türkçe bilmez bir ādemi selāṭīn-i Cengiziyāna taḳaddüm itmek bīrūn-ı dā'ire-i inṣāf u ḥamiyyetdir deyü ḳatl ü iʿdām ḳaṣdı ile ḫançer-keşīde-i **[67b]** feżāḥat olmaġla iẓhār-ı cünūn u naḫvet idicek ehl-i dīvān zencīr-i nuṣḥ-ı[1661] dil-pesend ve resen-i vaʿīd ü vaʿd ile defʿ-i meclis-i[1662] vaḥşet eyledikleri

---

[1651] ʿĪd EHP: tavassuṭ-ı ʿīd RTM
[1652] ü şerīfde EHP: ile RTM
[1653] ile müteşerrif EHP: - RTM
[1654] bulunanlar RTMEP: bulanlar H
[1655] ʿıṭr RTM: ziyād EP, zebāb H
[1656] şūriş RTMEP: - H
[1657] şīr-ḫᵛāreliginden berü EHP: vālidesi taḳrībi ile RTM
[1658] Boġdaniyye-i bī-meze EHP: Yunaniye muvāfıḳ ve RTM
[1659] reddiyye EHP: bī-meze RTM
[1660] idicek RTMEH: - P
[1661] nuṣḥ RTEHP: - M
[1662] meclis RTMEP: maḥbes H

meşhūrdur. El-ḥāṣıl Meḥmed Girāy ve Şāhīn Girāy'ıñ kevkeb-i saʿādetleri burc-ı iḳbāl ü devletden nüzūle müteveccih olmaġın Ḳırım ḫānlarınıñ maḥkūm u fermān-berdārları olan ümerā-i Manṣūr'dan Ḳantimur nām menbaʿ-ı mekr ü şürūr ḫānlara taʿalluḳı vāsıṭasıyla bī-fā'ide vü īrād emīrü'l-ümerālıḳ[1663] rütbesin iḫrāz itdim deyü meydān-ı kibr ü celādetde raḳṣ-ı nā-maṭbūʿ ve ḥareket-i nā-mevzūnun dühül-i fersūde-i pūşīde-i Ḳıbṭiyānesine uydurup evliyā-yı niʿmete iẓhār itdigi pindārı bīrūn-ı dā'ire-i taḥammül olmaġın ḫān-ı Ḳırım'ıñ tār-ı ḳānūn-ı ḥamiyyeti naġme-sāz-ı ġażab u ḥiddet olup ḳavm-i mezbūruñ tedmīr ü istīṣāllerin çengāl-i ser-tīz-i Şāhīn Girāy'a iḥāle itmegin āvāz-ı şehper-i ʿazīmeti vāṣıl-ı mesāmiʿ-i aṣḥāb-ı ġavġā vü fiten olıcaḳ ḥavāşī[1664] vü mevāşīsi ile taḫlīṣ-i mürġ-i cān içün sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ pençe-i ṣavleti[1665] nā-resīde olup ḫāric-i ḳalem-rev-i ḥükūmet-i ḫānī[1666] olan nehr-i Ṭuna'yı ʿubūr ve Dobrıca ḥudūdına mürūrlarında maṭiyye-i ye's ü hirās ile girīzān olan ketā'ibi taʿḳīb muġāyir-i kitāb-ı gīrūdār ve[1667] muḫālif-i fenn-i levend-nāme iken

Beyt

قضا چون زگردون فروهشت پر

همه زیرکان کور گردند و کر[1668]

üsküf-i ġaflet ü idbārı perde-i çeşm-i iḥtiyāṭ u iʿtibārı olmaġın bilā-ārām u te'ḫīr ṣayd u[1669] şikār itmek ḳaydı ile miyān-ı ḳıtāle[1670] nāzil olıcaḳ ahālī-i vilāyet ḳavādim-i iʿānet ile Manṣūrīlere nuṣret itmegin Şāhīn Girāy-ı menkūbuñ rüfeḳā vü ḳafā-dārları olan ümerā-i Şīrīn ve sā'ir müslimīniñ

Mıṣraʿ

[1663] emīrü'l-ümerālıḳ RTMEP: mīrānlıḳ H
[1664] ḥavāşī RTMEH: - P
[1665] ṣavleti TMEHP: ṣavli R
[1666] ḳalem-rev-i ḥükūmet-i ḫānī RTM: ḳalem-rev-i ḥükūmeti EP, ḳalem ve ḥükūmeti H
[1667] ve RTMEP: - H
[1668] Kaza kuşu yeryüzüne indiği zaman bütün bilginler kör ve sağır olurlar.
[1669] u H: - RTMEP
[1670] ḳıtāle HP: ḳartala RTME

Gördüm ḳafāsı başḳa yatur[1671] başḳa ḳafāsı

mefhūmunca ser-i ḳażā-ḳarīnleri ṣadme-i leked-i aṣḥāb-ı kibr ü kīn ile üftāde-i zemīn olıcaḳ

Beyt

چو شاهین باز ماند از پریدن

زگنجشکش لکد باید چشیدن[1672]

müfādınca Şāhīn Girāy-ı menkūbuñ daḫi menākıb-ı şevket ü iḳbāli ḫurd u şikest olmaġın cenāḥ-ı żaʿf u hezīmet ile üftāde-i vādī-i melāl ü ricʿat oldıġı aʿdāsına bāʿiṣ-i taḳviye-i derūn olmaġın esbān-ı kibr ü ʿinādlarına naʿl-zen-i mekr ü fesād olup maḳarr-gāhları olan Baġçesarāy'a degin taʿḳīb ve biñ otuz altı ramażānınıñ üsbūʿ-ı[1673] evvelinden yigirminci gününe varınca muḥāṣara vü tażyīḳ eyleyüp ṭūl-i mekṣden nāṣī żaḫā'ir ü merākibine żaʿf tārī olmaġın mīrzā-yı mezbūr mīr-i mīrān-ı **[68a]** Kefe'ye ilticā ve beş on gün miḳdārı istirāḥat u ārām ve ru'ūs-ı çār-pālarına vażʿ-ı ʿalīḳ-i niẓām ile bār-ı dīger muḳābeleye iḳdāmında ʿavene-i Ḳantimur'dan bir iki biñ ādem pā-nihāde-i vādī-i ʿadem oldıġı dem -ki sābiʿ-i şehr-i şevvāldir- rūze-dār-ı ʿazl ü idbār[1674] ve ḥasret-keş-i ʿīd-i viṣāl-i dār u diyār olan [**Derkenar: Defʿa-i ṣāliṣe Cānbek Girāy Ḫān**][1675] Cānbek Girāy Ḫān *eş-şey'u lā-yüṣennā illā veḳad yüṣelles*[1676] şerbet-ḫāne-i ḳarīḥa-i şehriyārīden defʿa-i ṣāliṣe gülşen-i cān-fezā-yı Baġçesarāy'da ṣelāṣe-i[1677] ġassāle-i ḥükūmet-i Ḳırım ile neş'e-dār olmaḳ içün zevraḳ-ı neşāṭ u sürūr ile Kefe limanına lenger-endāz-ı inbisāṭ oldıġı āvāzesi siyeh-mest-i bāde-i ġurūr u naḫvet olan ḫān ve ḳalġanıñ mesāmiʿine vāṣıl olıcaḳ ḫumār-ı ye's ü ḥırmān derd-i ser-i[1678] nā-be-sāmānları olup ṣadā-yı rezm ü sitīz ile bezm-i ṣafā-yı cemʿiyyet-i ḫān-ı Ḳırım'ı telḫ ü perīşān itmek sevdāsında iken kendi tüfengci-başısı ve ḳapu-ḫalḳınıñ nāfiẓü'l-kelim ü

[1671] yatur EHP: bulur RTM

[1672] Şahin uçma yeteneğini kaybettikten sonra serçeden tekme yemelidir.

[1673] üsbūʿ RTMEP: - H

[1674] ʿazl ü idbār TMEHP: bār R

[1675] **Derkenar** Defʿa-i ṣāliṣe Cānbek Girāy Ḫān RTM: - EHP

[1676] Bir şey iki olmadan üç olur.

[1677] ṣelāṣe TMEHP: ṣelāle R

[1678] ser RTMEP: - H

pīşvāsı olan şaḫṣ-ı bī-vefā mānend-i tüfeng-i ṣāḥib-keşi cānib-i Cānbek Girāy'a cān-endāz-ı muvāfaḳat oldıġı sā'irlere daḫi bāʿiṣ-i mücānebet olmaġın ḫān-ı bergeşte-rūzgār beş on etbāʿı ve ḳalġası ile nehr-i Özü sāḥilinde evḳāt-güẕār olan Ḳazaḳ keferesine firār ve iġāre-i emvāl-i müslimīn itmek ıṭmāʿı ile kendüye etbāʿ itdirdüp biñ otuz sekiz senesi evāsıṭında ḫāric-i Feraḥkermān'da ḫān-ı cedīd ile idāre-i kās-ı gīrūdār eylediklerinde ekṣer-i küffār

ʿArabiyye

يدير باطراف السهام عليهم كؤس المنايا حيث لا تشتهى الخمر[1679]

mey-ḫāne-i ḳudretden piyāle-nūş-ı merg ü[1680] ʿadem olıcaḳ baḳıyyetü's-süyūf olan Ḳazaḳ-ı bī-meẕāḳ[1681] ahālī-i Ḳırım eṣnā-yı ġavġā vü sitīzde muḳteżā-yı ʿahd u mīṣāḳ dest-nihāde-i seyf-i intiḳām olmazlar dürūġı ile iġfāl eyledik deyü şerāb-ı[1682] ḫoş-güvār-ı ḥüsn-i ittifāḳların *isteḥelle'l-ḫallen ḫamrā*[1683] mefhūmunca māliḥ-i ücāc-ı lec ü kec ile taḥvīl-i şūriş ü nifāḳ idüp [**Derkenar: Ḳatl-i Meḥmed Girāy Ḫān**][1684] eṣnā-yı müşācere vü cengde ḫān-ı ḳażā-resīde itmām-ı rūzī-i ḥayāt itdigi muḳteżāsı dāne-ḫʷār-ı tüfeng ve üftāde-i ḫāk-i merg olmaġla naʿşını Baġçesarāy'a götürüp hem-civār-ı peder-i büzürgvārı eylediler, sene 1038 şevvāl. Müddet-i ḥükūmeti defʿa-i ūlāda[1685] bir sene iki ay ve defʿa-i ṣāniye üç sene ṭoḳuz ay ve taġallüb ile dört ay daḫi mutaṣarrıf olmaġın bi'l-cümle dört sene on bir ay ve zamān-ı ḥayātı ḳırḳ beş seneye bāliġ olmuşdur. Miyān-ı ġavġā vü sitīzde Ḳalġay Şāhīn Girāy **[68b]** şikeste-bāl-i iḫtiyāl ile muḳaddemā āşiyān-sāz-ı iḳāmet oldıġı[1686] şāh-ı ʿAcem livā-yı ḥimāyetine girīzān olmaġla egerçi eyādī-i aʿdā-yı bed-girdārdan taḫlīṣ-i girībān-ı cān[1687] eyledi. Lākin ol zamān ḥükümrān-ı memālik-i Īrān olan Ṣafī-i bī-inṣāf naḳḳād u ḳadr-dān olmamaġla üftāde-i dest-i

[1679] Okların etrafıyla kadehlerine ölümler dolduruluyor ki artık canları içkiyi çekmez.
[1680] ü RTM: - EHP
[1681] bī-meẕāḳ RTMEP: - H
[1682] şerāb RTMEP: şeker-āb H
[1683] İçkiyi sirke gibi helal kılmıştı.
[1684] **Derkenar** Ḳatl-i Meḥmed Girāy Ḫān RTEHP: - M
[1685] ūlāda TMEHP: ila R
[1686] oldıġı EHP: ol daḫi RTM
[1687] cān MEH: ḫān RP, - T

dihḳāniyān olan bāz-ı bürīde-minḳār gibi sāḳıṭ-ı muşt-ı iʿtibār oldıġından nāşī ʿārıż olan nāmūs u neng mānīʿ-i ārām u direng olmaġın nümūne-nümā-yı çāh-ı saḳar olan Ḳumuḳ ve Çerkes cāniblerine sefer idüp beş sene miḳdārı zamān ol ser-zemīnde daḫi tażyīʿ-i naḳd-ı ʿömr-i nāzenīn itdigi eṣnāda bālā-nişīn-i serīr-i şevket ve zīb-efzā-yı taḫt-ı ʿaẓamet olan Sulṭān Murād Ġāzī ḥażretleriniñ maẓhar-ı ḳahr-ı[1688] ḳahramānīsi olmaḳ endīşesiyle anda daḫi ārāma mecāli olmayup pāy-ı lerze-dār-ı iḫtiyārı ve aḳdām-ı istiʿfā vü iʿtiẕārı[1689] ile cebhe-sāy-ı[1690] pīş-gāh-ı çetr-i ʿadālet ve ser-fürū-bürde-i otaġ-ı merḥamet oldıġı[1691] cenāb-ı maʿdelet-penāhıñ şuḳḳa-güşā-yı[1692] kişver-i İrān ve Fātiḥa-ḫᵛān-ı feṭḥ-i Revān olup[1693] ṣaḥrā-yı Firdevs-āsā-yı Üsküdār'ı ḫıyem-i reng-ā-reng ü zerrīn-sütūn ile reşk-āver-i Behişt-i berīn eyledikleri zamāna teṣādüf itmegin Silaḥdār Paşa'nıñ lüle-i tavassuṭ u istişfāʿıyla çeşme-sār-ı ʿaẕbü'l-beyān-ı dehān-ı niyāzından icrā eyledigi mā'ü'l-ḥayāt-ı recāsı bāʿiṣ-i temevvüc-i baḥr-ı merḥamet-i pādişāh-ı Cem-cāh olmaġın ʿitāb-ı iltifāt-āmīz ile istiḫbār-ı iyāb u ẕehāb idicek

Beyt

گاه در دشت بود سرگشته

گه زراه عراق برگشته[1694]

mefhūmunca *neticī-i*[1695] *tīr-i āmālim īṣāl-i hedef-i merām itmek içün eḳārib ü ecānib ile āzmāyiş-endāz-ı sa'y u ictihād oldıġımda kemān-ı tedbīrim nā-mülāyim-i bāzū-yı baḫt ve pençe-i iḳtidārım şikest olmaġla kefen*[1696] *ber-dūş-ı iʿtiẕār ser-nihāde-i bāb-ı devlet-me'āb oldum* didikde suṭūr-ı cerā'im ü ḳuṣūrına ḫaṭṭ-ı ʿafv keşīde ve ḳadr-ı kifāye sālyāne taʿyīni ile Rodos cezīresine iclā ile iktifā ḳılındı, sene 1043. El-ḥāṣıl Cānbek

[1688] ḳahr RTMEP: - H

[1689] ve aḳdām-ı istiʿfā vü iʿtiẕārı EHP: - RTM

[1690] sāy RTMEP: fersāy H

[1691] cebhe-sāy-ı pīşgāh-ı çetr-i ʿadālet ve ser-fürūde-i otaġ-ı merḥamet oldıġı EP: cebhe-sāy-ı niyāz olmaḳ ārzūsıyla Āsitāne-i ʿaliyyeye vuṣūlı RTM, cebhe-fersā-yı pīş-gāh-ı çetr-i ʿadālet ve ser-fürūde-i otaġ-ı merḥamet oldıġı H

[1692] şuḳḳa-güşā-yı EHP: güşādın RTM

[1693] Fātiḥa-ḫᵛān-ı feṭḥ-i Revān olup EHP: ṭarḥ-ı esās-ı kāḫ-ı feṭḥ-i Revān ve isticlāb-ı duʿā-yı ḫayr ile maẓhar-ı ʿināyet-i āferīnende-i şāh ve gedā olmaḳ içün beẕl-i nuḳūd-ı merḥamet ve RTM

[1694] Irak'dan geri dönünce kimi zaman çöllerde yolunu kaybeder.

[1695] neticī RTM: - EHP

[1696] kefen RTMEP: - H

Girāy Ḫān bār-ı dūş-ı emn ü rāḥatı olan ṣıḳl-ı reḳābetden ḫalāṣ ve nezd-i pādişāhīde ḥāṣıl itdigi iltifāt u iḫtişāş bāʿiṣ-i istiḳlāl-i[1697] ḥükūmet ve mūceb-i istiḳrār-ı merkez-i salṭanat olmaġın ḳalġası Devlet Girāy Sulṭān'ı Leh memleketi iġāresine taʿyīn itmegin eṣnā-yı gīrūdārda cānib-i İslām'da[1698] **[69a]** eṣer-i hezīmet nümūdār olup maʿiyyetine me'mūr olan İslām Girāy Sulṭān'ı bend-i zencīr-i esīrīye giriftār ve niçe müddet ḥasret-keş-i dār u diyār oldı. Ḳalġay-ı müşārün-ileyh maṭiyye-i sefer ü ḥareketine vażʿ-ı ligām-ı ʿavdet eylediginden çoḳ zamān mürūr itmedin ru'ūs-ı eṣābiʿ-i çār-merdüm-i piyāde-rev ile ser-nihāde-i kişver-i āḫiret olıcaḳ manṣıb-ı maḥlūle Nūreddīn ʿAẓamet Girāy nā'il ve ḫānıñ veled-i ṣulbīsi Aḳça Sulṭān Mübārek Girāy'a nūreddīnlik manṣıbı[1699] tebrīki ʿaḳībinde ʿAẓamet Girāy'ıñ iẓhār-ı ʿaẓamet ü ʿunvān ve irā'et-i şekl-i baġy u ʿiṣyānı bāʿiṣ-i ṭuġyān-ı baḥr-ı ġażab-ı ḫānī olmaġın biñ ḳırḳ ẕi'l-hiccesinde ġarīḳ-i yemm-i ʿadem ve manṣıb-ı metrūk ü nā-mübārek ile Mübārek Girāy dil-şād u ḫurrem olup sulṭān-ı maḳtūlüñ birāderlerinden Meḥmed Girāy'a işrāb-ı şerbet-i tehniye-i manṣıb-ı münḥall ile iṭfā-yı āteş-i furḳat idüp Aḳça Sulṭān'ıñ daḫi beyāż-ı vech-i[1700] ḥayāt-ı pāki üftāde-i ḫāk-i siyāh-ı memāt olıcaḳ Meḥmed Girāy'ı ḳalġaylıḳda istiḫdām ve girdgān-bāz-ı künbed-i kūdekī olan heft-sāle Ḥācī Girāy nām püseriniñ ṭanṭana-i ṭabl-i sūr-ı ḫatnasına āvāze-i kūs-ı[1701] sürūr-ı manṣıb-ı mezbūrı taḳdīm ile iḫtirām eyledigi eṣnāda Cānbek Girāy'ıñ daḫi ḳabāle-i ḥükūmet ü[1702] iḳbāli ricāl-i ḳıtālden olmamaḳ[1703] saḳāmeti ile maʿyūb olmaġın keẕālik debīr-i taḳdīr ile ḥakk ü ifnā ve [**Derkenar: ʿİnāyet Girāy Ḫān**] biñ ḳırḳ dört ramażānında menşūr-ı ḫānī ḳalem-i tevḳīʿ-i refīʿü'ş-şān-ı sulṭānī ile nām-ı ʿİnāyet Girāy'a ketb ü inşā ḳılınup ḫān-ı maʿzūl düşmen-i cānı olan Şāhīn Girāy ile hem-ḫāne-i taġrīb ü iclā olundılar. [**Derkenar: Fevt-i Cānbek Girāy Ḫān**] Cānbek Girāy Ḫān biñ ḳırḳ altı cümāde'l-āḫirinde leşker-i ḥummā-yı[1704] ġumūm u ekdāra tāb-āver olmamaġla bilā-iḫtiyār fenā-yı ḳalʿa-i Rodos'da ʿuzlet-nişīn-i

[1697] istiḳlāl EHP: + ve RTM
[1698] cānib-i İslām'da RTM: - EHP
[1699] manṣıbı RTMEP: - H
[1700] vech RTME: cebhe-i HP
[1701] kūs RTM: dühül EHP
[1702] ü RTME: - HP
[1703] olmamaḳ RTEH: olmaḳ M, - P
[1704] leşker-i ḥummā-yı RTEH: - MP

peyġūle-i mezār oldı. Müddet-i ḥükūmeti defʿa-i ūlāda on iki sene ve defʿa-i ṯāniyede iki sene üç ay ve defʿa-i ṯāliṯede yedi sene ve zamān-ı ḥayātı yetmiş seneye ḳarīb olmuşdur. Deşt-i Ḳıpçaḳ ve beyābān-ı Azaḳ'a güncāyiş-i nā-peẕīr olan iki merd-i ʿaẕīmü'ş-şān düşmen-i cān bir ḫāna müşrifü'l-indirās miḥnetde[1705] hem-ḥāl-i ġurbet olup mefrūşātlarından olan[1706] ẕī-ḳıymet ʿAcem ḳālīçelerin[1707] taṭhīr içün ferş ü lerzān[1708] eylediklerinde maṣlabātdan olmaġla iki cānibiñ ḫiẕmet-kārlarına iştibāh ʿārıż olup daʿvā-yı istiḥḳāḳ ile olan muḥāvere [69b] vü mücāvebeleri muḍārebeye mütebeddil ve refte refte ālet-i muşt u sīlī ile muḥārebeye müteḥavvil olduḳda ekṣeriyyā[1709] Şāhīn Girāy Sulṭān cānibi[1710] ġālib olduḳda *bu şaḫṣ-ı fesād-endīşiñ ġurbetde ve devletde keder ü zaḥmetinden emīn*[1711] *oldum* deyü Cānbek Girāy'ıñ te'essüf-künān-ı şikāyet itdigin ḥikāyet iderler[1712]. Egerçi Şāhīn Girāy Sulṭān ḫaṣm-ı cān ve düşmen-i ḫānedānın üftāde-i ḫāk-i helāk oldıġın müşāhedesinden[1713] çoḳ zamān mürūr itmedin müşārün-ileyh īḳāẕ-ı fiten ü şürūr itmekde nām-āver ü meşhūr olmaġın taḥrīk-i mefāsid itmek ile umūr-ı Ḳırım'a ḫalel virmekden ḫālī degildir deyü ol zamān ḥükümrān-ı Ḳırım olan[1714] Bahādır Girāy Ḫān'ıñ ʿarż u iştikāsı eyyāmında

Beyt

چون کار زمین[1715]نیکو ساختی

اکنون باسمان پرداختی[1716]

mekteb-i cehl ü dürūġunda[1717] ṣadr-nişīn olan bir şaḫṣ-ı mecḥūl ü ġadr-āyīn fenn-i nücūmda mahāret iddiʿāsı ile Ṭuyūr isminde bir merd-i meşhūrdan taḥrīk-i bād-ı[1718]

[1705] miḥnetde RTME: muḥibbde H, - P
[1706] olan TMEH: evvelā R, - P
[1707] ḳālīçelerin H: ḫālīçelerin RTME, - P
[1708] ü lerzān RTM: - EHP
[1709] ekṣeriyyā RTME: ekṣer H, - P
[1710] cānibi RTM: ḫademesi EH, - P
[1711] emīn RTME: - HP
[1712] iderler RTME: ider H: - P
[1713] müşāhedesinden RTM: müşāhede eyledi lākin EH, - P
[1714] Ḳırım olan RTME: - HP
[1715] زمین RTME: + را H: - P
[1716] Yeryüzünün işini bitirdin şimdi de gökyüzünün işiyle mi uğraşıyorsun.
[1717] dürūġunda RTME: dürūġda H, - P

fesād iḥtimāli vardır deyü ġayr-ı muḥtemelü'ṣ-ṣıdḳ olup edille-i felekiyyeye isnād ile virdigi ḫaber-i nā-mülāyimi bāʿiṣ-i ıżṭırāb-ı derūn-ı aṣḥāb-ı merāḳ olmaġın ḳabl-i ṣudūrü'l-cürm mürġ-i rūḥ-ı Şāhīn Girāy'ı iṭāre itmek naḳş bü'l-ʿacebin kār-gāh-ı siyāsetde[1719] rişte-i dek ü ḥīle ile nesc itmek ḫidmeti[1720] ol zamān[1721] vālī-i Mıṣr-ı Ḳāhire olan Naḳḳāş Muṣṭafā Paşa'nıñ dest-i ḳahr u tedmīrine iḥāle olmaġın[1722] Rodos'a vuṣūlünde sulṭān-ı ecel-resīdeyi dām u tezvīr-i ʿarż-ı maḥabbet ile bīrūn-ı ḳalʿada ḥaṭṭ-ı raḥl-i ḫuṣūmet itdigi menzil-i ẓulm[1723]-bünyādına daʿvet ol daḫi ümmīd-i luṭf u merḥamet ile müteveccih-i ḫāne-i siyāset olmuş idi. Miṣāl-i Būrzū-yı tünd-ḫūy üftāde-i çāh-ı hevl-nāk olmaḳ ḳıṣṣasına vāḳıf bir dervīş-i seyāḥat-muʿtād varaḳ-pāreye taḥrīr ve ṣūret-i ʿarżuḥālde refʿ-i ruḳʿa idüp āgāh eyledikde [**Derkenar: Şehādet-i Şāhīn Girāy**] sulṭān-ı bergeşte-rūzgār sevdā-yı ḫām-ı ḥuṣūl-i[1724] merām ile ʿömr-i nāzenīni ḫāne-i zeyn-i seferde güẕer idüp efḍal-i niʿam-ı Perverdigār olan şeref-i ʿilm ü hünerden behre-dār ve mektūb-ı ḫulūṣ-maṣḥūb-ı dervīşe nigāh-endāz-ı iʿtibār olmayup ʿaṭā-cūy-ı dirhem ü dīnār olmaḳ ẓann u gümānıyla maʿiyyetinde bulunan ḫuddām-ı bī-iẕʿāna ṣadaḳa virmek işāretin idüp kendisi bilā-vehm ü teşvīş dāḫil-i meclis-i mūḥiş ve kemen-dār-ı cüvān-ı ḳahr u sitem ile **[70a]** mübtelā-yı maraż-ı ḥunnāḳ-ı ʿadem olup

Beyt

Memlekete ṣıġmayan ejder-zamān
Eyledi sūrāḫ-ı ʿademde mekān

mü'eddāsınca mużīḳ-i laḥd-ı ḳabrda hem-civār-ı ʿadū-yı kīne-dārı oldı. Ḫān-ı cedīd[1725] ʿİnāyet Girāy[1726] muḳaddemā fermān-fermā-yı[1727] ḫıṭṭa-i Ḳırım olan şāʿir Bora Ġāzī Girāy'ıñ veled-i ercümendi olup vālidi ʿāzim-i dārü'l-beḳā ve birāderi Toḳtamış Girāy

[1718] bād E: ḳavādim RTMH, - P
[1719] siyāsetde RTME: siyāsete H, - P
[1720] ḫidmeti RTM: ḫiẕmeti EH, - P
[1721] **Derkenar** Der-ʿaṣr-ı Sulṭān İbrāhīm Ḫān H: - RTMEP
[1722] olmaġın RTME: olunmaġın H, - P
[1723] ẓulm RTMH: - EP
[1724] ḥuṣūl EH: āferīd R, kilid-i āferīd TM, - P
[1725] **Derkenar** Ḥāniyet-i ʿİnāyet Girāy H: - RTMEP
[1726] ḥayāt-ı pāki üftāde-i ḫāk-i siyāh-ı memāt ... Ḫān-ı cedīd ʿİnāyet Girāy RTMEH: - P
[1727] fermā-yı RTMEP: fezāy H

ve Sefer Girāy tīġ-i ḳahr u[1728] siyāsete mübtelā olduḳda müşārün-ileyh ve birāder-i kihteri Ḥüsām Girāy ve Ṣafā Girāy ve ʿIvaż Girāy nām birāderleri ile taḫlīṣ-i cān içün dārü'l-emān-ı sükkān-ı cihān olan sāye-i pādişāh-ı ʿālem-penāha cebhe-fersā-yı ʿubūdiyyet ve maẓhar-ı ʿināyet ü merḥamet olmaġın ḳadr-ı kifāye sālyāne taʿyīni ile Yanbolı ḥavālisinde iḳāmet itdirilmiş idi. Cānbek Girāy'ıñ necmü's-saʿāde-i iḳbāli āsumān-ı iʿtibārdan[1729] sāḳıṭ u dūr oldıġı bāʿiṣ-i ẓuhūr-ı ʿayb u ḳuṣūrı olup ʿazli iḳtiżā idicek ʿİnāyet Girāy'ıñ rişte-i ḥuṣūl-i merāmı Ḳantimur-ı mezbūr[1730] murāfaḳatıyla Bābü'l-ebvāb'dan mürūr ve cānib-i şarḳa sefer içün āmāde olan sāye-bān-ı ictihādıñ sütūn-ı saʿy-ı mevfūrına merbūṭ ve nevbet-i taṣarruf-ı mülk-i ḥükūmet ṭarīḳ-i ġazāda ṣarf-ı nuḳūd-ı himmet itmege meşrūṭ olmaġın maṭiyye-i tebaḫtur u ihtizāza vażʿ-ı ligām-ı celālet idüp Ḳırım'a vuṣūlünde evvelā zīr-i ḳubbe-i felek-medār-ı şehriyārīde iẓhār-ı kibr ü kīn ile velvele-i ġavġāsı ṭarrāḳa-endāz-ı āsumān-ı heftümīn ve kesr-i ḳulūb ve ġażab-ı müfriṭ ile maʿyūb olan birāderi Pehlevān Ḥüsām Girāy'ı ḳalġaylıḳ rütbesine isʿād ile dest-i ẓulm-peyvestine iʿṭā-yı kenden-i[1731] fesād ve taḫrīb-i esās-ı devletine saʿy u ictihād[1732] idüp *ve'l-ġażabu cemretü'ş-şeyāṭīn*[1733] rāh-ı saḳīm-i tehevvüründe sulṭān-ı sābıḳu'ẕ-ẕikriñ refīḳ ü hem-pāsı olan birāder-i dīgeri Saʿādet Girāy'ı nūreddīn itmekle umūr-ı fitne-i ḳalġay-ı endek-şuʿūra[1734] temşiyet virüp sefer-i ʿadīmü'l-yümn-i[1735] ʿAcem'e teveccüh eṣnāsında ġūl-i beyābān-ı baġy u ʿiṣyān olan Ḳantimur-ı mezbūr merkūz-ı nihād-ı melʿanet-bünyādı olan fitne vü fesādın iẓhār ile maʿiyyetine me'mūr oldıġı ḫān-ı Ḳırım'dan mücānebet ve bi'l-cümle ʿavene vü müteʿalliḳātıyla vaṭan-ı pür-mekr ü fiteni olan Aḳkermān cānibine ricʿati ʿİnāyet Girāy'ıñ bāʿiṣ-i temevvüc-i baḥr-ı ġażab u ḥiddeti olmaġın sefer-i[1736] İrān'ı istīṣāl şaḫṣ-ı bī-idrāke bedel ve nehr-i Ten

[1728] u RTMEP: - H
[1729] iʿtibārdan RTMEP: iʿtibārından H
[1730] Ḳantimur-ı mezbūr EP: Ḳitmur-ı mezbūr RTM, Ḳantimur H
[1731] kenden RT: kendīn M, kenden ve E, bonken HP
[1732] ictihād RTHP: ictihād himmet M, himmet E
[1733] Hiddet şeytanların kömürüdür.
[1734] şuʿūra RTMEP: şiʿāra H
[1735] yümn RTMEP: + ʿayn-ı saḳar H
[1736] sefer RTMEP: - H

sevāḥilinde sākin Oraḳ-oġlu ḳabīlesi maʿiyyetiyle Kefe ḳalʿası[1737] **[70b]** pīrāmeninde vażʿ-ı ḫıyem-i buġż u ʿadāvet eyledikde mānīʿ-i muḳātele-i firaḳ-ı muvaḥḥidīn olan ahālī-i ḳalʿa-i mezbūre ile ṣaff-beste-i muḫāṣamet ve maʿlem-i mes'ele-i iṭāʿat ḫalīfe-i ʿaṣr olan [**Derkenar: Şehādet-i Ḥāmid Efendi ve mīr-i mīrān Bıçaḳçı İbrāhīm Paşa**] ḳāḍī-i belde-i Kefe[1738] (ve) Fāżıl Ḥāmid Efendi ve tenfīẕ-i evāmir-i pādişāhī ḳaydı ile ʿalem-[1739]keşīde-i sikkīn-i cidd ü cehd[1740] iden Bıçaḳçı İbrāhīm Paşa'yı eṣnā-yı[1741] ceng ü sitīzde resīde-i yasā-yı Cengiz idüp māye-i boza-i fitne vü şürūr olan Ḳantimur memleketine mürūrunda gerden-i nām-ı nā-fercāmı mīr-i mīrānlıḳ ḳılādesiyle muʿanven olmaġın Āsitān-ı pādişāh-ı gītī-sitāna firār ve ol zamāna degin bi'l-iştirāk mānend-i kūh-ı Elburz ẓuhūr u būrūz iden bār-ı girān ḳabāyiḥi yalıñız dūş-ı ḫān-ı müşārün-ileyhe taḥmīl idüp ḫān daḫi muḳteżā-yı nefsāniyyet kendiden ṣudūr iden[1742] efʿāl-i nā-marżıyyesinden iẓhār-ı nedāmet itmeyüp bilā-te'emmül ü iḥtiyāt cānib-i Devlet-i ʿaliyye'ye iẓhār-ı ʿinād u muḫālefet ve ḫuṣemāsı emvālin iġāre ve Kili ḳaṣabası ḥavālīsinde sākin zümre-i müslimīne īṣār-ı mażarrat ḫuṣūṣā sāye-i ḥimāye-i pādişāh-ı ḥamiyyet-penāha ilticā iden Ḳantimur mübtelā-yı selāsil ü aġlāl ṭarafına īṣāl olunmaḳ emr-i mümteniʿ ü'l-ḥuṣūlı içün ḫāric-i dā'ire-i edeb ricāl-i devlete mekātib-i nā-sezā taḥrīr ü ketb eyledigi eṣnāda lisān-ı ricālü'l-ġaybdan ḳable'l-vuḳūʿ ḫaber-i nā-mülāyim-i ʿazli şüyūʿ bulmaġın Ḳantimur'a dā'ir olan ḳabā'il-i Manṣūriyānıñ ricāl ü nisāsın emvāl ü eşyāsı ile derūn-ı Ḳırım'a naḳl ḫiẓmetin Ḳalġay Ḥüsām Girāy ve Nūreddīn Saʿādet Girāy'ıñ dest-i ġadr-ı iştirāk-i ẓulm-peyvestlerine iḥāle ve kendisi ḫān-ı cedīdi kāşāne-i ḥükūmete duḫūlden menʿ içün ligām-ı esb-i tünd-ḫūyun cānib-i Ḳırım'a imāle eyledi. [**Derkenar: Şehādet-i Ḥüsām Girāy ve Nūreddīn Saʿādet Girāy be-ġadr-ı Ḳantimur**][1743] Reme-i ʿibādu'llāhı meskenlerinden iḫrāc ve eẕā-yı gūn-ā-gūn ile iẕʿāc iderek mesken-i Ḳantimur olan maḥallden bir iki merḥale dūr olduḳlarında iki sulṭān-ı

[1737] maʿiyyetiyle Kefe ḳalʿası RTMEP: - H
[1738] Kefe H: - RTMEP
[1739] ʿalem EHP: - RTM
[1740] ü cehd RTMEP: - H
[1741] eṣnā-yı RTME: - HP
[1742] ṣudūr iden RTMEP: - H
[1743] **Derkenar** Şehādet-i Ḥüsām Girāy ve Nūreddīn Saʿādet Girāy be-ġadr-ı Ḳantimur RTMEH: - P

hem-meşreb ü bī-ḫıred vāṣıl olduḳları niʿmet-i ẓafer ü nuṣrete ḫursend olmayup tezyīd-i neş’e içün idāre-i ümmü’l-ḫabā’iṣ-i bintü’l-ʿinebde ifrāṭ[1744] ve ḫuddām-ı nökerān daḫi[1745] hem-nişīn-i seccāde-i[1746] ḥamīr-ālūd-ı[1747] neşāṭ olup ḳadem-nihāde-i rütbe-i cünūn ve dā’ire-i idrāk ü ḥareketden bīrūn olduḳlarında ḫumār-keşīde-i ye’s ü ḥırmān olan ümerā-i Manṣūriyāndan Devletşāh ve Süleymānşāh[1748] ve Oraḳ Mīrzā ve sā’ir raḫne-dārān tīġ-i taʿzīb ü eẕāda[1749] müteʿāżıd u yek-zebān olup ġunūde-i zemīn-i [71a] ġaflet olan siyeh-mestān-ı meykede-i kibr ü naḫveti bāde-i telḫ-i tīġ-i ġadr ile biñ ḳırḳ altı ẕi’l-hiccesinde üftāde-i ḫāk-i helāk eyledikleri āvāze-i hevl-nāki sene-i ātiye muḥarreminde muḳārin-i ḥādiṣe-i ʿazl sāmiʿa-i ḫān-ı müstaʿiddü’l-idbāra vāṣıl olıcaḳ taḫlīṣ-i girībān-ı cān ve ümmīd-i ʿafv-ı ḳuṣūr ile cebhe-fersā-yı Āsitān-ı pādişāh-ı ẕī-şān olmaḳdan ġayra mecāl ü imkān olmamaġla bilā-te’ḫīr ü ārām ḳadem-nihāde-i bāb-ı devlet-me’āb olıcaḳ[1750] Ḳantimur[1751] maʿiyyetiyle[1752] ḥużūr-ı hümāyūna iḥżār olunup eṣnā-yı muḫāṣamada cerā’im-i sābıḳayı biribirine ġerv ve aḥadü-hümā āḫarıñ zīr-i ḳadem-i ṣebātına vażʿ-ı ṣābūn-ı iẕlāḳ ile üftāde-i çāh-ı ʿadem itmek içün muḥāvereleri eṣnāsında [**Derkenar: Şehādet-i ʿİnāyet Girāy Ḫān**] ʿİnāyet Girāy’ıñ müteşebbiṣ-i dāmen-i istiʿfā vü niyāzı müfīd olmayup

Mıṣraʿ

عذر ظالمرا نميشايد شنيد[1753]

mefhūmunca muḳaddeme-i cüyūş-ı fitne vü töhmet olmaġla maẓhar-ı ġażab-ı ḳahramān-ı ʿaṣr olmaḳda Ḳantimur’a sebḳat itmegin būstāniyān-ı cellād-ṣıfatān[1754] mübāşeretiyle mübtelā-yı resen-i siyāset ü iʿdām baʿdehū baġçe-i ḫāṣṣada techīz ü

[1744] İfrāṭ TMEHP: eṭrāf R
[1745] daḫi RTMEP: - H
[1746] seccāde-i RTMEP: kilīm H
[1747] ḥamīr-ālūd H: ālūd RTMP, mey-ālūde-i E
[1748] Süleymānşāh RTMEP: - H
[1749] eẕāda RTM: eẕā EHP
[1750] bilā-te’ḫīr ü ārām ḳadem-nihāde-i bāb-ı devlet-me’āb olıcaḳ EHP: lede’l-vuṣūl RTM
[1751] Ḳantimur RTME: - HP
[1752] maʿiyyetiyle RTMEP: maʿiyyet-i ḥaşm ile H
[1753] Zalimin özrü işitilmeye değmez.
[1754] ṣıfatān RTMEP: + hassa H

tekfīn ve ʿulemā-i ʿiẓām u ricāl piīş-gāhında yürüyüp Ebū Eyyūb-ı Enṣārī *raḍıya'llāhu ʿanh* civārında defn itmekle iḫtirām eylediler[1755]. Müddet-i ḥükūmeti iki sene üç ay ve zamān-ı ḥayātı ḳırḳ dört senedir. Egerçi Ḳantimur Mīrzā[1756]

Beyt

دل نهادن بر جفای دشمنان خون خوردنست

خصمرا دیدن بخاک افتاده جان پروردنست[1757]

mefhūmunca çend rūz fıḳdān-ı ʿadd u neşāṭıyla mesrūr lākin müddet-i medīde ṭurre-zen-i ṭabl-i fitne vü fesād olmaġla mürġ-i ārām-ı āsāyiş-i nāsı remīde eyledigi ʿamel-i nā-şāyestesiniñ zamān-ı mükāfātı resīde olmaġın [**Derkenar: Tevcīh şuden-i eyālet-i Ḳaramān Ḳantimur-ı bī-iẕʿān**] Ḳaramān Eyāleti iḥsānı ile şuḳḳa-i ceberūtunı efrāşte-i ẕirve-i kūh-ı[1758] enāniyyet idüp Üsküdār'a ʿubūr ve tedārik-i ʿunvān-ı kāẕibe eyledigi eṣnāda [**Derkenar: Ḳışāş-kerden-i veled-i Ḳantimur der-ḥużūr-ı hümāyūn**] evlād-ı şeḳāvet-nihādından *el-veledu sırru ebīhi* bāde-i ʿaḳl-ı rübūdī ile[1759] mest ü bī-ḫodı olan[1760] bir püser-i bed-güheri li'l-muḥarriri'l-faḳīr[1761]

Beyt

Ṣuyı şerle virilme bir şemşīr

Anıñ içün şerāb ādıdur

[1755] **Derkenar** Ḫān-ı müşārün-ileyh civār-ı Ḫażret-i Ḫālid'de medfūn oldıġı ekṣer tevārīḫde meṣṭūr ise de biñ ikiyüz yigirmi bir sālinde civār-ı Beşikṭaş'da vāḳiʿ merḥūm Yaḥyā Efendi merḳadlarını ziyāret olundukda müşārün-ileyhiñ seng-i mezārları manẓūr-ı faḳīr olduḳda türbedār efendiye istinṣār olunurḳen seksen sekiz tārīḫine ḳadar maḥalle-i Ḳırım'dan taʿyin olunan yigirmi iki kil ṭoḳuz yüz ṣadaḳāyı Ḳırım tarafından beher sene aḫz olunurdı. Ḫān-ı merḥūm defn olunduġu meḳāndan menḳūldur deyü naḳl ü ḥikāyet eyledi E: - RTMHP

[1756] mīrzā EHP: + çend rūz RTM

[1757] Düşmanın cefasına gönül bağlamak kendine eziyet etmektir. Toprağa düşmüş düşmanı görmek ise ferahlık sebebidir.

[1758] kūh RMEHP: - T

[1759] ile TMEHP: + ile R

[1760] olan RTMEP: - H

[1761] li'l-muḥarriri'l-faḳīr RHP: - TME

mü’eddāsınca[1762] ẓalām-ı siyeh[1763]-mestī-i şerāb nūr-ı dīde-i ʿaḳl u hūşun izāle itmegin seyr-i sūḳ u bāzār ideriken ḳadem-nihāde-i dāmen-i kibr ü naḫvetim olduñ deyü bilā-cürm ü günāh ṭavā’if-i ʿaskeriyyeden bir bī-çāreyi ḫançer-i ser-tīz ile zaḫm-nāk-i helāk itmegin iḥżār-ı dīvān-ı dādār-ı cihān olunduḳda baʿde şübūti’l-cürm tīġ-i ḳışāṣ-ı şerʿ-i ḳāṭıʿü’n-nizāʿ ile [1764]ولكم فى القصاص حيوة **[71b]** ḥükmi īḳāʿ olunduḳdan ṣoñra cesed-i bī-rūḥı kefen-i ḫūn-ālūd-ı pīrehen ile pederi cānibine irsāl olunduḳda derd-i būrīde-dünbāl-i mār ve āteş-i furḳat-ı māder-i püser-i zaḫm-ḫ̆ār miṣilli lāyiḥ-i ḳalb-i pādişāh-ı cihān-dār olmaġın [**Derkenar: Ḳatl-i Ḳantimur Paşa**][1765] Ḳantimur-ı mezbūr[1766] bir ḫān-ı ẕī-şānıñ iʿdāmına bāʿiṣ muḥarrik-i fiten ü şürūrdur deyü ḳatline *ebḳā li’l-ḫayr etḳā li’l-şerr*[1767] ḳalem-i āhen-tīġ-i şerʿ-i muṭahhar ile iʿdāmı bābında ḫaṭṭ-keşīde-i siyāset olmaġın ser-būstāniyān-ı ḫāṣṣa vesāṭetiyle

Beyt[1768]

چنین است رسم سرای دو در

نه روبه بماند نه شیر هزبر[1769]

mü’eddāsınca kedū-yı bī-nevāsı üftāde-i mezbele-i fenā oldı. *Vaḳaʿa ẕālike eyżan fi’ṣ-ṣafer*[1770]. Mīrzā-yı bī-fehm ü iẕʿān resen-keşīdegān-ı būstāniyānı muʿāyene ve mübtelā-yı bend-i siyāset olacaġın müşāhede idicek [1771]ولو ترى اذ الظالمون ilāḥ maẓmūn-ı münīfi nümāyān olup muḳteżā-yı cehl ü ḫamāḳat istiġfār-ı ẕünūb ve ṭaleb-i maġfiret hengāmında kendi ışṭılāḥı üzre *ḳaltaḳ*[1772] *su yemem ölüm geldi buġay başıma* lafẓ-ı mühmeli ile ḫātem-zen-i ḫatm-ı[1773] dehān-ı ḥayāt oldığı meşhūrdur. *Neʿuẕu-bi’llāhi min*

[1762] mü’eddāsınca RTMEP: - H
[1763] ẓalām-ı siyeh RTH: - MEP
[1764] Kısasta sizin için bir hayat vardır. Kur’an, Bakara sûresi, 179. âyet.
[1765] **Derkenar** Ḳatl-i Ḳantimur Paşa RTMEP: - H
[1766] mezbūr TEHP: + ber-feḥvāyü’l-bādı aẕlem RM
[1767] Hayır için daha kalıcı, şerr için daha koruyucu.
[1768] beyt EHP: - RTM
[1769] İki kapılı dünyanın kuralı şöyledir; ne tilki kalıcıdır ne de güçlü arslan.
[1770] O safer ayında yine olmuştu.
[1771] O zalimlerin halini bir görsen. Kur’an, En’âm suresi, 93. âyet.
[1772] ḳaltaḳ RTMEH: + eyvāh P
[1773] ḫātem-zen-i ḫatm RMEHP: ḫātem T

şürūri enfüsinā ve min seyyi'ati aʿmālina[1774]. Egerçi ʿİnāyet Girāy Ḫān'ıñ ẓāhiren bāʿiṣ-i ʿiṣyān u ʿinādı Ḳantimur'uñ iẓhār-ı muḫālefet ve taḥrīk-i melʿanet ü fesādı oldı. Fi'l-ḥaḳīḳa Ḥüsām Girāy'ıñ ḫān-ı Ḳırım'a istinād ile taʿcīz ü iẕʿācıdır[1775]. Sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ eyyām-ı ʿazlinde ṣadā-yı mürġ ü ẕübāb muġāyir-i resm ü[1776] ādāb olan dīvān-ı pādişāh-ı şevket-me'ābda refʿ-i perde-i ṣavt-ı[1777] bī-āheng ile ḫārīḳ-i ḥicāb-ı nāmūs u neng oldığı sebḳat-yāfte-i ṣaḥīfe-i kitāb olmuş idi. Ḳarīḥa-i şehriyār-ı cihāndan ʿİnāyet Girāy Ḫān fermān-fermā-yı Ḳırım olup Ḥüsām Girāy'ıñ vücūd-ı kibr-ālūdı ḳabā-yı zer-endūd-ı ḳalġayī ile zīver-yāb-ı ʿucb u ġurūr olıcaḳ ecānib ü eḳārib zaḫm-ḫūrde-i ḫançer-i cevr[1778] ü sitemi olmaġla bilā-şekk ü gümān ḫūn-rīḫte-i bī-çāregān olan

Beyt[1779]

زینهار از قرین بد زینهار[1780]

و قنا ربّنا[1781] عذاب النّار[1782]

muḳārenetiyle dāmen-i pāk-i ʿİnāyet Girāy'a daḫi te'ṣīr ü sirāyet itmegin mübtelā-yı derd ü belā ve üftāde-i renc ü ʿanā oldı. Ḥüsām Girāy'ıñ ḥiddet ü ġażabı muḳteżāsı bir defʿa Çerkes cānibleri niẓāmına me'mūr olup ber-vech-i iʿtidāl ḫareket ve itmām-ı ḫiẕmetde kendine ve ḫān ṭarafına kenīzek[1783] ü ġulām maḳūlesi īrād-ı ʿaẓīm ḥuṣūlı muḳarrer iken ṭavā'if-i mezbūreden evvel **[72a]** menzili olan Jane ḳabīlesine nüzūlünde

Beyt

شب پشه و شب کار و شب رو[1784]

دیجور پرست و خصم پرور[1785]

[1774] Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden Allah'a sığınırız. Hz. Muhammed (s.a.v)'in her hutbesinde okuduğu duâdır.

[1775] iẕʿācıdır RTMHP: + zīrā E

[1776] ü EHP: - RTM

[1777] ṣavt RTEHP: ṣūret M

[1778] cevr TMEHP: ḫavr R

[1779] Beyt EHP: - RTM

[1780] Uzak dur, kötü akrabadan uzak dur.

[1781] و قنا ربّنا EP: فقنا ربّنا RTM, و قنا H

[1782] Ve bizi ateş azabından koru!, derler. Kur'an, Bakara sûresi, 201. âyet.

[1783] kenīzek MEHP: kenīz RT

[1784] رو RMEHP: - T

Olmuşdı falaḳ ʿadū-yı cānı

Sevmezdi ʿasesle pāsbānı

mefhūmunca kemend-endāz-ı kevkeb-i āsumān ve sürme-keş-i[1786] ʿayn-ı ʿömr-i[1787] ʿayyār olan bir niçe düzdkārān bir şeb-i deycūrda raʿy-ı çerā-gāh-ı ihmāl ü ġaflet[1788] olan esb-i ḥalīʿü'l-ʿiẕār-ı güsiste-efsārdan beş on çār-pāyı fütāde-i ṣaḥrā-yı fıḳdān eylediklerin[1789] maʿrūż-ı pīş-gāh-ı sulṭān-ı ḫuşūnet-pīrā eylediklerinde bilā-te'ḫīr ü imhāl aḫẕ u ityān-ı vālā-bahāsını żaʿfıyla edāyı taʿahhüd ü iltizām itdirüp mevāżıʿ-ı töhmeti tecessüsi eṣnāsında ol miḳdār bārgīriñ daḫi deşt-i ḳażā vü ḳaderinde ser-be-ṣaḥrā-yı ʿadem[1790] oldıġı sāʿat ḥākim-i ḳabīleyi resen-i ḫuşūnet ile[1791] āvīze-i diraḫt-ı siyāset itdigi[1792] fiʿl-i ġayr-ı mesbūḳı resīde-i mesāmiʿ-i ḳavm-i[1793] mesfūr olıcaḳ bi'l-cümle ẕirve-i cibāl-i ṣaʿbeye firār itmegin ṣarf-ı naḳdīne-i meşaḳḳat ile bilā-fā'ide ricʿat eylediler. Be-resm-i ḳadīm-i Tatar ḫān ve sulṭān eṣnā-yı seferde bir maḥalle nüzūl[1794] eylediklerinde gürisne-çeşmān-ı rü'esā-yı ḳavm pīrāmenlerinde gird-ā-gird olup mānend-i Ḳıṭmīr ümmīd-i nevāle ile merdümek-i dīdelerin keff-i ʿaṭāsına iḥāle iderler. Anlar daḫi

Beyt

جوان کلهٔ پژمن که دل سراچه اوست

تمام لذت عالم میان پاچهٔ اوست[1795]

[1785] پرور H: پرتو RTMEP. Herşeyi karanlık, işi karanlık ve karanlıkta yürüyendir, zifiri karanlığa tapar ve düşman besler.

[1786] sürme-keş EHP: ḳudret-yāb-ı keşīde-i sürme RTM

[1787] ʿömr EHP: + ve RTM

[1788] ü ġaflet E: - RTMHP

[1789] çār-pāyı fütāde-i ṣaḥrā-yı fıḳdān eylediklerin HP: bārgīr-i serḳa itdiklerin aṣḥāb-ı çār-pā RTM, re'īs-i ḳabīleyi iḥżār E

[1790] deşt-i ḳażā vü ḳaderinde ser-be-ṣaḥrā-yı ʿadem EHP: üftāde-i deşt-i fıḳdān RTM

[1791] ile RTMEP: - H

[1792] itdigi RTMEP: eyledigi H

[1793] ḳavm RTMHP: - E

[1794] eylediler be-resm-i ḳadīm-i Tatar ḫān ve sulṭān eṣnā-yı seferde bir maḥalle nüzūl RTM: eylediler be-resm-i ḳadīm-i Tatar ve selāṭīn ve ḫānān eṣnā-yı seferde bir maḥalle nüzūl E, eylediler be-resm-i ḳadīm-i Tatar ḫānān ve selāṭīn eṣnā-yı seferde bir maḥalle nüzūl P, - H

[1795] Akılsız genç ki, gönül onun sarayıdır, dünyanın bütün lezzetleri onun bacak arasındadır.

enbānından gūşt u üstüḫ̆ān u nān u ḳahve vü duḫāndan ḥiṣṣe-yāb iderler idi. Ammā sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ meclisine duḫūl idenlere cerāb-güşā-yı cureb-i şīrīn olup sevişi sögüşe bedel ve ḳahve-i Yemen'e semm-i ḳātili[1796] muʿādil idüp gāh u bī-gāh zebān-ı āteş-feşānı şerāre-rīz-i ḳahr u sitīz olmaġla dūd-ı āh-ı bī-çāregānı peyveste-i evc-i berīn idüp nümūne-dāde-i duḫān-ı ḳırcālı oldıġından ne terk-i resm-i ḳadīme ḳudret[1797] ve ne taḳarrüb-i[1798] encümene cesāretleri olmaġla ʿaks-ı şīşe-i dūr-bīn ile naẓar-endāz olup uzacıḳdan merḥabā ile iktifā iderler idi. *Neʿūẕu-billāhi min şürūri enfüsinā ve min seyyi'āti aʿmālinā*[1799]. **Bahādır Girāy Ḫān** bin Selāmet Girāy Ḫān ibn Devlet Girāy Ḫān ibn Mübārek Girāy Sulṭān ibn Mengli Girāy Ḫān ibn Ḥācī Girāy Ḫān[1800]. Müşārün-ileyhiñ vālidi Selāmet Girāy Ḫān ḥükümrān-ı iḳlīm-i Ḳırım olduḳda Bahādır Girāy'ı rehīn ve Yanbolı ḳaṣabasın ḫāṣṣ[1801] taʿyīn itdirmekle niçe zamān ol ḥavālīde perveriş-yāb olup ricāl-i devlet **[72b]** ve müteʿalliḳāt-ı salṭanat ile[1802] taḥṣīl-i sermāye-i ülfet itmegin ʿİnāyet Girāy ser-keşīde-i ṣaḥrā-yı[1803] baġy u ʿinād olup *eger bizim kişversüzlüḳ levāzımın ibdāʿ u icrā eylemekde berzede-i dāmān-ı saʿy u ictihād oldıġımıza Murād Çelebi vāḳıf olurise ufaḳ ufaḳ gezinür* deyü pādişāh-ı müşārün-ileyh *nevvera'llāhu burhānehū*[1804] ḥażretleriniñ dūd-ı kebūd-ı cerā'im-i ṭuġyān ile leb-rīz-i lūle-i dehān iden aṣḥāb-ı baġy u ʿiṣyānıñ şīşe-i tenbākū-yı vücūdların şikest itmek içün dīvān-ḫāne-i celādetde taʿdād-ı envāʿ-ı siyāset ve pāy-ı ġażab u ḥiddet ile āmed-şüdlerinden kināyet itdigi[1805] vāṣıl-ı semʿ-i hümāyūnları olıcaḳ baḫr-ı ġażab-ı ḳahr-engīzleri müteḥarrik ü mevc-ḫīz olup ʿİnāyet Girāy'ı ġarīḳ-i yemm-i ʿadem ve[1806] biñ ḳırḳ yedi muḥarreminde Bahādır Girāy'ı meclis-i hümāyūna daʿvet idüp[1807] evvelā dīde-i sinnevr-i nānkör ve

[1796] ḳātili RTMP: ḳātil-i ḳahr u sitemi E, + ve mühliki H
[1797] ḳudret RTMEP: - H
[1798] taḳarrüb RTMHP: taḳrīb E
[1799] Neʿūẕu-billāh min şürūri enfüsinā ve min seyyi'āti aʿmālinā RTM: Neʿūẕu-billāh minġażabi elleẕi hemzeten min hemezātü'ş-şeyṭān EHP
[1800] ibn Mengli Girāy Ḫān ibn Ḥācī Girāy Ḫān RTMEP: - H
[1801] ḫāṣṣ H: ḫavāṣṣ RTMEP
[1802] ile RTMEP: - H
[1803] ṣaḥrā-yı RTEHP: - M
[1804] nevvera'llāhu burhānehū EHP: - RTM
[1805] **Derkenar** Nuṣḥ-ı pādişāh be-Bahādır Girāy Ḫān TMEHP: - R
[1806] ve EHP: - RTM
[1807] idüp RTMEP: - H

büzürg-çeşm-i ʿaynü'l-baḳar olan ʿİnāyet Girāy gibi ḳuṭb-ı merkez-i ʿālem-i veliyyü'n-niʿam cānibine nigāh-endāz-ı naẓar-ı[1808] ḫıyānet olmayup *pergār-ṣıfat dā'ire-i iṭāʿatdan dūr olmıyasun* deyü maʿāyib-i ʿİnāyet Girāy'ı taʿdād ile şāhnāme-ḫᵕān-ı nuṣḥ u pend olduḳdan ṣoñra tāc-ı muraṣṣaʿ-ı ḫānī ve külāh-ı mücevher-i ilḫānī[1809] ile bāzār-ı merāmına revāc viricek ol daḫi ʿaṣr-ı Cānbek Girāy'da Leh keferesine esīr ve baʿde zamān dest-gīrī-i pādişāh-ı bende-nüvāz-ı raʿiyyet-perver ile resīde-i kişver-i selāmet olan birāderi İslām Girāy'ı ḳalġaylıḳ ile kām-bīn ve birāder-i dīgeri Ṣafā Girāy'ı nūreddīn taʿyīn idüp kendüsi baḥren ve Ḳalġay Sulṭān berren müteveccih-i cānib-i maḳṣūd olup ḳalġay-ı müşārün-ileyh ber-muḳteżā-yı vaḳt u ḥāl müteʿalliḳāt-ı Ḳantimur'ı māl ü menāl ve ehl ü[1810] ʿıyālleri ile rehīne-i viḳāye-i emān olmaḳ maḳāl-i istimālet iştimāliyle Ḳırım'a īṣāle me'mūr olmaġın ḥasbe'l-emrü'l-ʿālī itmām-ı ḫidmet[1811] eyledi. Ḥüsām Girāy'ıñ vaḳʿa-i hā'ile-i şehādeti ẓuhūrunda ışṭılāḥlarınca Aḳıncı Bek taʿbīr itdikleri mīrāḫūrī maḳāmında olan meşāhir-i aʿyān-ı Ḳırım'dan Sefer Ġāzī Aġa maḥall-i āḫarda bulunup ṣadā-yı bī-āheng-i ḳatl ü iʿdām vāṣıl-ı gūş-ı ḥamiyyet-ḫurūşı olıcaḳ pīrehen-i ḥayāt-ı veliyyü'n-niʿamın ḫūn-ālūd-ı ġadr u kīn ile bāʿiṣ-i inşiḳāḳ-ı ʿaṣā-yı muvaḥḥidīn olan aṣḥāb-ı baġy u [1812] nifāḳın girībān-ı zindegānīlerin hetk idüp fetḳ-i[1813] raḫne-i umūr-ı memleketi rüfū-yı tedbīr-i dil-peẕīr ile iltiyām ve retḳe ḳādir bir merd-i Cengiz-nijād-ı şecāʿat-muʿtādı buluncaya dek pā-nihāde-i ḫāne-i iḳāmet[1814] **[73a]** olmamaḳ üzre esb-i ḥamiyyete ligām-zen-i[1815] ʿahd u mīṣāḳ olmaġın maḳarr-ı selāṭīn olan Yanbolı ḥavālīsinde geşt ü güẕār idüp İslām Girāy Sulṭān'ıñ cebhe-i ġarrāsında ʿalā'im-i ḥamiyyet müşāhede ve vech-i vecīhinde āṣār-ı celādet[1816] muʿāyene itdikden mānend-i sitāre-i Yemānī ḳuvvet-i istidrāc ile ẕirve-i

[1808] naẓar RTEHP: - M
[1809] tāc-ı muraṣṣaʿ-ı ḫānī ve külāh-ı mücevher-i ilḫānī RTM: ḳalpaḳ-ı semmūr-ı ḫānī ve külāh-ı sürūr-ı ilḫānī E, ḳalpaḳ-ı ḫānī ve külāh-ı ilḫānī HP
[1810] ü H: - RTMEP
[1811] ḫidmet RTH: ḫiẕmet MEP
[1812] baġy u RTMHP: - E
[1813] fetḳ HP: + ve RTME
[1814] pā-nihāde-i ḫāne-i iḳāmet RTM: ḳadem-nihāde-i ḫāne-i iḳāmet E, ḳadem-nihāde-i iḳāmet HP
[1815] esb-i ḥamiyyete ligām-zen REHP: der-i dehānına ḳufl-zen T, esb-i ḥamiyyete ligām-zen der-i dehānına ḳufl-zen M
[1816] celādet RTMEP: + ve H

ʿişyān u ḫurūca ʿurūc iden küştenīleriñ zevāli zebān-ı tīġ-i ḫūn-efşānından me'mūl ve hengām-ı ʿazl ü idbārında dā'ire-i taʿalluḳ u iḫtişāşına duḫūl idüp müşārün-ileyh ḳalġaylıḳ rütbesin iḫrāz idicek aġa-yı emek-dārı vekīl ü vezīr itmekle iʿzāz eyledi. Bahādır Girāy Ḫān mesned-nişīn-i erīke-i ḫānī olıcaḳ Nūreddīn Ṣafā Girāy'ı Rūs seferine me'mūr eylemiş idi. Ol zamān-ı fesād-iḫtirānda Manṣūriyānıñ evżāʿ-ı taġallübāneleri bāʿiṣ-i ʿadem-i istiḳlāl ve tefriḳa-i ḳulūb-ı ahālī-i memleket olmaġın bilā-fā'ide-i ġanīmet imāle-i ligām-ı ʿavdet eyledi. ʿAvene-i Ḳantimur olan ḳabīle-i Manṣūr müddet-i vāfireden berü şuḳḳa-i baġy u ʿināddların efrāşte-i kūh-ı enāniyyet idüp sefk-i dimā ve ġaṣb-ı[1817] emvāl-i fuḳarā maḳūlesi evżāʿ-ı nā-hencār u taʿaddīleri mütezāyid ü efzūn olup[1818]

Mıṣraʿ

من و گرز و میدان افراسیاب[1819]

deyü kendüyi Behrām-ı[1820] Gūr ve Rüstem-i Vebūr[1821] ẓann iden *Ṭoḳsan Oḳ* laḳabıyla meşhūr Zenīm Ḳutlu Şāh didikleri maġrūr u le'īm Uyşen nām bir ḳaryede ʿādet-i rediyye-i[1822] Tatar üzre kūşe-i āḫūr ve kenār-ı āteş-i ẕeyl-i sütūrda boza-i munaffaḫ-ı nā-maṭbūʿı çamçāḳ-ı mülevveṣ ü meksūr ile ḫumār-ı ʿaṭşān gibi baṭmān baṭmān nūş idüp bī-hūş u ser-ḫoş oldıġı eṣnāda ümerādan yine kendiniñ hem-pāsı Ḳonġırat ḳabīlesiniñ ṭoḳuz nefer mīrzāsı dāḫil-i meclis olmaġla boza-ḫˇārāndan bir bed-mest ve lā-yuʿḳal enker-i aṣvāt ile temesḫurāne edā ve mezbūrlardan birine mīrzā lafẓıyla nidā idicek [**Derkenar: Ḳatl-i nüfūs-ı keşīre be-ġadr-ı Manṣūriyān**] ol bī-raḥm u dādıñ ʿırḳ-ı ġayret-i cāhiliyye vü ʿināddı nābıż olmaġla mefāsid ü meẓālime bādī olup *ḫużūr-ı pür-mekr ü şürūrumuzda bizden ġayrıya mīrzā ḫiṭābı münḥall-i ʿulüvv ü şān ve mükesser-i şīşe-i*[1823] *kibr ü ʿunvānımızdır* deyü ṭoḳuz nefer-i bī-cürm ü günāhı tīġ-i ġadr u ḫayf ile telef

[1817] ġaṣb TE: ġażab RMHP
[1818] olup RTEHP: + belaġ tāmm M
[1819] Ben ve gürz ve Efrasyab meydanı.
[1820] Behrām EHP: + ve RTM
[1821] Vebūr EH: Vepū R, Vepūr TMP
[1822] ʿādet-i rediyye TMEHP: + de ʿādet-i rediyye R
[1823] şīşe-i RTM: bādiye-i EP, bāṭiye-i H

eyledi. Ḳabīle-i müteġallibeniñ evżāʿ-ı ʿacībesi bāʿiṣ-i sūz u güdāz ve ḥāl ü şānları Firʿavn ve Şeddād'a mümāṣil ve sülleme-i istidrāc ile dervāze-i kemāle vāṣıl ve saḳf-ı dūde-i iḳbālleri indirās u idbāra mā'il olmaġla ṣūret-i **[73b]** ḳahr-ı Kibriyā olan cezā-i aʿmāl-i seyyi'eleri derūn-ı ḫān-ı ġayret-şiʿārdan nümūdār olup meşaḳḳat-ı dü-cihānīden müceb-i felāḥ ve ebvāb-ı ḫazā'in-i ṣaʿbü'l-infitāḥa miftāḥ[1824] olan kilīd-i şerʿ-i vācibü'l-ittibāʿı derdest itmek ʿādet-i ḥasene-i aṣḥāb-ı ʿaḳl u fiṭnat olmaġla [**Derkenar: İstiftā-kerden-i Bahādır Girāy Ḫān ez-ʿAfīfüddīn Efendi istīṣāl-i Manṣūriyān**] ol zamān

ʿArabiyye

كالنار بالاثر لكن ليس مشتعلاً كالمأ فى الجرى لكن ليس منسكباً[1825]

mażmūnı üzre tīġ-i āteş-tāb ve seyf-i ḳāṭıʿ-ı şerʿ ü kitāb-ı müsteṭāb ile bilā-şekk ü irtiyāb ḳaṭʿ-ı münāzaʿāt-ı şeyḫ ü şāb idüp belde-i Kefe'de me'ẕūn bi'l-iftā olan ʿiffet-ḳarīn seyyidinā ve mevlānā eş-Şeyḫ ʿAbdullāh ʿAfīfüddīn *metteʿana'llāhu bi-berekāti enfāsihi'l-ḳudsiyye*[1826] ḥażretlerinden istiftā ve ġılāf-ı seyf-i ṣārim-i[1827] bāṭına lemeʿānı ẓāhir-i şemşīr-i Ẕülfiḳār-te'ṣīr-i[1828] duʿā ve[1829] āvīze-i ḳalb-i ʿālīleri olan[1830] ṣadaḳ-ı ṣıdḳ[1831]-āyinlerinde maḥfūẓ kemān-ı teveccüh ü müşāhede ile endāḫte itdikleri sihām-ı recā-yı[1832] *aʿle'llāhu seyfehū ʿalā mefāriḳi'ẓ-ẓālimi'l-ḳassār*[1833] ile muʿīn ü ḳafā-dār olmaları içün dehān-bāz-ı niyāz olıcaḳ[1834] Ḥażret-i Şeyḫ daḫi mā-ṣadaḳ-ı الفتنته اشد من القتل[1835] *ẓulm u fesādı muʿtād iden*[1836] *aṣḥāb-ı baġy u ʿinādıñ vücūd-ı bī-sūdın ṣaḥīfe-i rūzgārdan refʿ ve mekāyid ü mażarratların bendegān-ı Rabb-ı ʿibāddan defʿ itmek imām-ı zamāne lāzımdır* deyü iftā ve ecnād-ı ġaybiyye-i İlāhiyyeniñ ketā'ib-i ḫāne-i

---

[1824] miftāḥ RTMEP: - H
[1825] Ateşin yanıp tutuşmadığı gibi, suyun akıp dökülmediği gibi.
[1826] Allah onun kutsal nefesinin bereketlerinden bizi faydalandırsın.
[1827] seyf-i ṣārim REHP: zerrīn-şikāf TM
[1828] te'ṣīr MEHP: + ve RT
[1829] ve MEHP: - RT
[1830] olan TMEHP: - R
[1831] ṣıdḳ RTME: - HP
[1832] sihām-ı recā-yı REHP: duʿā-yı TM
[1833] Allah onun kılıcını zalimlerin üzerine doğrultsun.
[1834] olıcaḳ RMEHP: + recā eyledikde T
[1835] Fitne öldürmeden daha şiddetlidir. Kur'an, Bakara suresi, 191. ayet.
[1836] Ḥażret-i Şeyḫ … muʿtād iden RMEHP: - T

iʿānet ü imdādın baʿde'l-istidʿā bender-gāh-ı kiyāsetde naḳḳād-ı ḫurde-bīn-i dārü'l-ʿayār-ı ḥaḳāyıḳ olan ḫān-ı daḳāyıḳ-şinās u ʿālī-himmet hükm-i nāfiẕü'l-ḳavl-i şemşīri gerden-i[1837] gerden-keşāna īḳāʿ ḫuṣūṣunda ber-feḥvā-yı [1838]و شاورهم فی الامر aṣḥāb-ı re'y ü ferāset ile basṭ-ı bisāṭ-ı meşveret idüp

Beyt

چو رأی خرده دان در کار بستی

بیک تدبیر صد لشکر شکستی[1839]

mefhūmunca evvelā reme-i aṣḥāb-ı nifāḳıñ şeml-i vifāḳların tefrīḳ içün bāzār-ı kārzār iki maḥallde ḳurulmaḳ üzre ittifāḳ olunmaġla o ḫargeleniñ bir bölügini sefer bahānesiyle Or ḳalʿası ṣaḥrāsında Ḳalġay Sulṭān maʿiyyetine sürdiler. [**Derkenar: Ḳatl ve istīṣāl-i Manṣūriyān be-saʿy u tedbīr-i Bahādır Girāy Ḫān**] Bir sürisini daḫi[1840] be-re'y-i şūra terġīb-i ebleh-firīb[1841] ile [1842]فانظر کیف کان عاقبته الظالمین ḥükmüni tenfīẕ içün Baġçesarāy'a daʿvet olunduḳlarında

Beyt

الناس فی غفلته عما یراد بهم

کانّهم غنم فی دار جزار[1843]

pāy-ı ġafleti ile bilā-tereddüd ü ictināb aġnām-ı nemek-dīde gibi biribirini teʿāḳub iderek **[74a]** şehre duḫūl [1844]واقتلوهم حیث وجدتموهم ziyāfet-ḫānesine nüzūllerinde [1845] ḫidmet-i mihmān-dārīye me'mūr[1846] olan ḫuddām-ı cellād-nihādān fermān-ı ḫānī üzre

---

[1837] gerden RTMEP: - H

[1838] فی الامر MEHP: فی الاصحاب R, والامر T. Yapacağın işlerde onlara da danış. Kur'an, Âl-i İmrân suresi, 159. âyet.

[1839] Akıl sahibi olanların önerisini dinlediğin için bir tedbir ile yüz orduyu yenilgiye uğrattın.

[1840] bir sürüsüni daḫi RTMP: bir sürüsüni daḫi taʿyīn H, - E

[1841] ebleh-firīb RTMEP: - H

[1842] Ama bak zalimlerin akıbeti nasıl oldu. Kur'an, Yûnus sûresi, 39. âyet.

[1843] İnsanlar gafletin içine dalmışlar, sanki bir kasabın evindeki koyun gibi.

[1844] Ve bulduğunuz yerde öldürün. Kur'an, Nisa sûresi, 89. âyet.

[1845] nüzūllerinde RTMEP: nüzūlünde H

[1846] me'mūr RTMEP: - H

Mıṣraʿ

قتل عامی آرزودارم هلاگو خان کجاست[1847]

ḫ̆ānından iṭʿām ve saḳḳāyān-ı ḫūn-efşān

Beyt

رخنه گر ملک سر افگنده به

دشمن بد عهد پراکنده به[1848]

şerbet-ḫānesinden saḳy-ı şerāb-ı mergile ikrām itdikleri vaḳt-ı maʿhūdda Ḳalġay Sulṭān daḫi maʿiyyetinde olan bed-revīşāna yasa-yı Cengiz'i icrā ve resm-i mürde-i Timur'ı iḥyā eyledi. Ḳavm-i mezbūruñ müteʿayyinlerinden[1849] yalıñız Aytimur Mīrzā saḳf-ı vālāsı[1850] و من دخله کان امناً vaṣf-ı Kirdigārī ile reşha-pīrā olan beyt-i Ḫüdā'da mücāveret şarṭıyla emān u ḫalāṣ ve dūn-ı sinnü'l-bülūġ dört beş nefer-i mechūlü'l-esāmī maʿṣūmlar mehd-i iḫtifāda pinhān ve diyār-ı baʿīdeye firār idüp ibtilā-yı ʿumūm-ı belvādan rehā-yāb oldılar. Fırḳa-i mezbūreniñ istīṣāli ḫān-ı Ḳırım'a bāʿiṣ-i istiḳlāl ve edā-yı ḫiẕmet-i dīn ü devlet itmekde sebeb-i taḥṣīl-i ḳudret ü mecāli olmaġla birāderlerinden Küçük Ḳırım Girāy Sulṭān ekber-i selāṭīn-i ʿiẓāmdan cenāb-ı Ebu'l-maġāzī Sulṭān Murād Ġāzī[1851] ʿāzim-i fetḥ-i Baġdād olduḳda ser-i tebcīlin nihāde-i rikāb-ı maʿiyyet ve dest-i celādetin vażʿ-ı tīġ-i ḥamiyyet itmegin maẓhar-ı envāʿ-ı ʿināyeti oldı. Sulṭān-ı meẕkūr ʿasker-i mevfūr ile Leh seferine me'mūr olup muġtenem ü mesrūr ʿavdet ve nehr-i Özü'den ʿubūrı eṣnāsında dest-i ṣanʿat-ı iştimāl-şimāl[1852] ile münʿaḳid olan muḳanṭara-i yaḫ-tīşe-i ḥarāret rīḥ-i[1853] cenūb ile münḥall olmaġla merākib-i ġuzāt-ı Tatar-ı bādiye-peymā ṭuʿme-i neheng-i deryā[1854] oldığından nāşī mutaraṣṣıd-ı furṣat olan kefere-i bed-maʿāş ʿaskeriñ vaḳt-ı telāşında ḫırs u gurāz gibi

---

[1847] Bir katliam yapmak istiyorum Hülagu Han neredедir.

[1848] Bir ülkenin başına kötü iş açanın başının eğik kalması iyidir, sözünü tutmayan düşmanın dağılması daha iyidir.

[1849] müteʿayyinlerinden TMEHP: maʿiyyetlerinden R

[1850] Oraya giren güvene erer. Kur'an, Âl-i İmrân suresi, 97. âyet.

[1851] Sulṭān Murād Ġāzī RTMEP: - H

[1852] şimāl RTMEP: - H

[1853] tīşe-i ḥarāret rīḥ RTMEH: - P

[1854] deryā RTE: dūr-ı deryā M, dūr-ı diyār HP

dest-i melʿanetlerin dirāz idüp iġtināmolunan emvāliñ bir miḳdārını ġāret eylediler. Sulṭān-ı müşārün-ileyh ḳudūmiyye vü hediyye cemʿi içün Çerkes cānibine taʿyīn olunmaġla be-resm-i ḳadīm ʿā'id olan üserāyı bilā-redd ü kedd cemʿ ü taḥṣīl eyledi. Mosḳov çarı[1855] nā-be-kārınıñ āyīne-i milket-i[1856] Tatar'a ʿārıż olan ġubār-ı iḫtilāli ṣanem-ḫāne-i ḫayālinde muṣavver olan şekl-i ḳabīḥ-melʿanetin irā'ete furṣat ʿadd idüp ber-vech-i muʿtād āvīze-i gerden-i iltizāmları olan bedel-i cizyelerin teslīm ḫuṣūṣunda iẓhār-ı ṣūret-i muḫālefet eylediklerinde ber-vech-i sefāret tesyīr olunan Turtimur Mīrzā vaʿīd-i **[74b]** şedīdi mutażammın yarlıġ-ı ḫānī teblīġ idicek bilā-te'ḫīr ü imhāl teslīm ü edā ve envāʿ-ı nuḳūd u tuḥaf ile sefīr-i mezbūrı irżā eylediler. Ḳalġay İslām Girāy'ıñ Jane Çerkesi beki[1857] olan Aḳçomaḳ didikleri muʿānid ü bed-ḫūya ʿadāvet-i dīrīnesi olmaġla ol cānibe sefer idüp ber-vefḳ-i murād ẓafer müyesser olmamaġla güş-mällerini rehīn-i vaḳt-ı āḫar eyledi. Güẕāriş-peẕīr-i ṣaḥīfe taḥrīr ḳılındığı üzre Şāhīn Girāy birāderi Meḥmed Girāy maʿreke-i Ḳazaḳ-ı bī-idrākde zaḫm-ḫo͡ʿār-ı bunduḳa-i tüfeng-i merg ü helāk oldığı vaḳt-ı hevl-nākde muḳaddemā [**Derkenar: Şehādet-i Boġdan Aḥmed Girāy-ı bilā-cürm ü günāh**] maḳtūl Ḥüsām Girāy'ıñ dīvān-ı pādişāhīde iḫāle-i ḫançer-i bürrān itdigi Boġdan Aḥmed Girāy Çerkes memleketine[1858] firār ve taḥṣīl-i rūze içün her rūz bir bāba ilticā ile meşaḳḳat-bīn-i miḥnet ü āzār olup iḫtilāl ü fesāda dā'ir bir ʿameli ẓāhir ve saʿy iderse de icrāsına ḳādir degil iken

Mıṣraʿ

عاقبت گرگ زاده گرگ شود[1859]

maẓmūnıyla ʿameli muḳteżāsı ʿafv-ı cerā'im-i sābıḳa ve vaʿd-ı emān ile[1860] daʿvet eyledikde[1861] bī-çāreniñ peymāne-i ḥayātı leb-rīz olmaġla güftār-ı ḳāṣıd-ı fesād-endīşe iʿtimād ile iṭmīnān ḥāṣıl idüp maʿber-i Ṭaman'a vuṣūlünde üftāde-i tīh-i ġurbet olan

[1855] çarı RTM: çasarı EHP
[1856] milket RTMEH: memleket P
[1857] beki RTMHP: - E
[1858] memleketine RTMEP: - H
[1859] Kurttan doğan en sonunda kurt olur.
[1860] vaʿd-ı emān ile RMH: vaʿd-ı inʿām-ı lāḥıḳa ile E, vaʿd-ı emān T, vaʿd ile P
[1861] eyledikde RTM: olunduḳda EHP

sulṭāna ser-i tīġ-i ser-tīz ile işāret idüp diyār-ı ʿademe seyāḥat itdirdi. Neseb-i ʿadīmü'l-ḥaseblerin[1862] ṣaḥā'if-i güzeşte-i kitābda mesṭūr olan Ḳalmuḳ-ı bed-maġlūḳ ümerāsından Burġut Hürlük[1863] nām melʿanet-nihād re'īsleri cānibine refʿ-i şuḳḳa-i muḫālefet idüp ifsād u ıḍlāline ḳādir oldığı otuz biñ ḫāne miḳdārı cünūd-ı şeyāṭīn-i kerīhetü'l-menāẕır ile miṣāl-i baḥr-ı zaḳḳūm nehr-i İtil sāḥiline sā'il olup ol ḥavālīde sākin mü'ellefetü'l-ḳulūb olan ṭavā'if-i Noġay'ı müslim ü kāfir emvālin iġāre itmek mevāʿid ü mekāyidi ile kendüye itbāʿ itdirdüp bi'd-defaʿāt Ḳırım memleketine[1864] ḳaṣd-ı ḥasāret eylediklerinde ahālī-i vilāyet āgāh bulunmaġla maġlūben ricʿat ve gāh kelb-i ʿaḳūr gibi ʿale'l-ġafle hücūm idüp īṣār-ı mażarrat iderler idi. Baʿde zamān cemʿiyyet-i ʿabede-i evṣān[1865] ne vechile perīşān oldığı keşīde-i ṣaḥīfe-i beyān ḳılınsa gerekdir. Ol eyyāmda Nūreddīn Ṣafā Girāy'ıñ mir'āt-ı muṣaffā-yı ḥayātı gerd-peẕīr-i ġubār-ı memāt olmaġla żiyā-i manṣıb-ı nūreddīnī ile dīde-i Ḳırım Girāy ḳarīr oldı. Ümerā-i Ḳırım'dan ʿAyş-oġlu Aḥmed Mīrzā ve Dīvan-oġlan ve ʿĀdil Mīrzā nām şücʿān **[75a]** ecnās-ı Tatar-ı cihād-muʿtād[1866] ile bilād-ı[1867] şeḳāvet-bünyād-ı kefereden Leh memleketin iġārede pīşvā vü ser-ʿasker ve ġanā'im-i bī-şümāra dest-res müyesser olup [**Derkenar: Şikest-yāften-i Tatar be-ḳażā-i İlāhī**] nehr-i Özü'yi ʿubūrları hengāmında ḫāyşek-zen-i derāy-ı bed-ṣadā-yı taʿḳīb olan melāʿīn-i şeyṭanet-āyīn miṣāl-i ervāḥ-ı ḫabīṣe derūn-ı ʿaskere duḫūl idüp āvāze-i tüfeng-i bī-āheng āteş-i iltihāb ile şerer-pāş-ı taḫdīş-i ıżṭırāb olduḳlarında ʿasker-i İslām idḫāl-i zīr-i dest-i iġtinām itdikleri emvāl ü eṣḳāli muḥāfaẓa sevdāsıyla iʿmāl-i edevāt-ı ḳıtālde olan noḳṣān u reḫāvetleri ṭavā'if-i Tatar'dan Oraḳ-oġlu ḳabīlesinden nüfūs-ı keṣīreniñ neş'e-dār-ı şerbet-i şehādet olmalarına bāʿiṣ oldı. Nehr-i Ten baṭāyiḥi neyistānında tekevvün iden gurāz-ı dendān-dirāz-ı[1868] Ḳazaḳ tecemmuʿ u ittifāḳ idüp müstevlī-i ḳalʿa-i Azaḳ oldığı mesmūʿ-ı pādişāh-ı şevket-iltiḥāḳ olduḳda eyādī-i aṣḥāb-ı şirk ü nifāḳdan taḫlīṣ içün tertīb olunan ʿasker-i ʿOṣmānī-i nusret-ḳarīn

[1862] ʿadīmü'l-ḥaseblerin RTMEP: ʿadīm-i ekberleri H
[1863] بورغوت هورلک
[1864] memleketine RTMEP: - H
[1865] cemʿiyyet-i ʿabede-i evsān RMEHP: - T
[1866] muʿtād RTMEP: - H
[1867] bilād RTMEP: - H
[1868] dendān-dirāz TMEHP: + dendān-dirāz R

ile Ḫān daḫi taʿyīn olundı[1869]. Ḫayrizāde nām müverriḫiñ yalıñız Ḳırım veḳāyiʿini taḥrīr itdigi *Taḳvīm* tārīḫinde müşārün-ileyhi vaṣf u medḥ ʿaḳībinde sefer bahānesiyle fuḳarādan tüfeng ü tamġa[1870] aḳçesi ve aña müşābih tekālīf īcād ve envāʿ-ı me'kūlāt mübāyaʿa itdirdi deyü ol cāniblerde muʿtād olmadıġından maʿāyibinden taʿdād idüp ẕemm ü ḳadḥ ider. El-ḥāṣıl techīz itdigi ʿasker ile ḳaṭırġalara süvār ve maʿber-i Ṭaman'dan ʿubūrlarında Mosḳov tevābiʿinden olup sevāḥil-i Ḳırım'a irsāl-i seylü'l-ʿarim-i ḫasāret iden Ten Ḳazaġı otuz ʿaded zevraḳ ile defʿaten ẓuhūr eyledikde mevcūd olan ḳaṭırġalar iḥāṭa idüp bunduḳa-i tüfenglerin tegerk-i seḥābdan tīz ve tīr ü kemān-ı sīne-nişānların bād-ı ṣaḥrādan sebük-ḫīz eylediklerinde melāʿīn-i ḫāsidin ḥamelāt-ı ġuzāta ṭāḳat-güzīn olmayup kimi temevvüc-i baḥr-ı ʿasker ile vehmü'l-muġreḳūne zümresine dāḫil ve kimi şemşīr-i āteş-te'sīr ile [1871] ذلك جزاء اعداء الله النّار vaʿīdine maẓhar olup ḳaʿr-ı caḥīme vāṣıl ve bir miḳdārı daḫi ḫār u ḫāşāk-i vücūdların

Mıṣraʿ

اگر خواهی سلامت در کنارست

mevc-i fevc-ā-fevci ile her çi bād-ābād sāḥiline endāḫte ve [**Derkenar: Nuṣret-yāften-i Tatar be-ʿināyet-i Perverdigār**] [1872] ümerā-i Ḳırım'dan Velīşāh ve Turtimur Mīrzā maʿiyyetlerinde olan leşker-i Tatar ile teṣādüf eylediklerinde bilā-ḳayd şest ü bend-i māhī-i ʿaḳl ve merdüm heykelleri aḫẕ u ṣayd eylediler. Perde-i ġaybiyye-i İlāhiyyeden ser-zede-i bezm-i ẓuhūr **[75b]** olan ṣūret-i ḥasene-i nuṣret muḳaddeme-i feth ü ẓafer ʿadd olundı. Lākin ʿarūs-ı sīm-endām-ı miftāḥ-ı ḳalʿa dāḫil-i dest-i[1873] taṣarruf-ı ehl-i İslām olmaḳ müddeti henüz tamām olmamaġla teslīm-i mü'eccele-i terhīb ü taẕyīḳ ve sene-i ātiyede ṣarf-ı nuḳūd-ı mihr-i muʿaccele-i saʿy u himmete taʿlīḳ ile ʿavdet olunduḳda ḫān-ı Ḳırım sefīneye ʿadem-i raġbetinden nāşī irtikāb-ı meşaḳḳat ile itʿāb-ı nefs idüp maḳarr-gāhına vāṣıl olduḳda muḳteżā-yı veḫāmet-i hevā-yı sefer[1874] ve bī-tābı

[1869] **Derkenar** Tārīḫ-i Taḳvīm Ḫayrizāde TME: - RHP
[1870] tamġa RTMEP: damġa H
[1871] İşte Allah'ın düşmanlarının cezası ateştir. Kur'an, Fussilet sûresi, 28. âyet.
[1872] **Derkenar** Nuṣret-yāften-i Tatar beʿināyet-i Perverdigār RTMEP: - H
[1873] dest RTMHP: - E
[1874] sefer RTMEP: - H

fütāde-i[1875] firāş-ı bīmārī oldı. [**Derkenar: Vefāt-ı Velīşāh Mīrzā ez-şücʿān-ı Tatar**][1876] Sene-i mezbūrede ʿulüvv-rīz olan āteş-i vebā ḫānumān-sūz-ı ʿayş u ṣafā olup lemʿa-i tīġ-i ser-tīzin şerer-pāş-ı mefārıḳ-ı küffār itmekde şehīr ve mürġ-i semender küre-i nār-ı celādet olmaḳda ʿālem-gīr olan Velīşāh Mīrzā daḫi mübtelā-yı kānūn-ı ḥarāret-nümūn-ı[1877] ʿumūm-ı belvā-yı ṭāʿūn olanlara refīḳ ü hem-pā[1878] oldı. [**Derkenar: Fevt-i Bahādır Girāy Ḫān**] [1879] Mizāc-ı ḫān-ı müşārün-ileyhe ʿārıż olan ʿarż-ı maraż mütezāyid oldıġından nefs-i nāṭıḳası ḥareketden ʿārī ve rūḥ-ı sulṭānīniñ kişver-i bedeninde[1880] ḥükmi ġayr-ı cārī olmaġın biñ elli bir senesi recebinde misāfir-ḫāne-i cihāndan sefer ü ḥareket ve cedd ü vālidi zīr-i kāşāne-i türbesinde niyyet-i iḳāmet eyledi. Müddet-i ḥükūmeti dört sene altı ay ve zamān-ı ḥayātı ḳırḳ senedir. Ol eblaḳ-süvār-ı deşt-i[1881] maʿārif gāh u bī-gāh ligām-ı[1882] kümeyt-i ṭabʿ-ı tīz-reftārın sūy-ı naẓm u inşāya imāle itmegin *Rezmī* maḫlaṣı ile tertīb-i dīvān-ı eşʿār eyledi. Netīce-i ṭabʿ-ı naḳḳādlarından ve *li'l-ʿārifu yekfī el-işāre*[1883] mü'eddāsınca iki ġazel-i bī-hemtāları ile[1884] iktifā ḳılındı[1885].

Ġazel

Bu çarḫ-ı sifle-perver ehl-i ṭabʿa cūd göstermez
Metāʿ-ı maʿrifet gūyā ziyāndur sūd göstermez
Çeker bir perde dā'īm dīde-i ḥasret nigāh üzre
Ruḫ-ı cānāna baḳsam eşk-i ḫūn-ālūd göstermez
Olup seng-i ḥavādiṯden şikest āyīne-i ṭabʿum
Murādum üzre rūy-ı şāhid-i maḳṣūd göstermez
Ṭabābet gösterüp her zaḫmuma elmās bend eyler

[1875] fütāde-i RTMEP: üftāde-i H
[1876] **Derkenar** Vefāt-ı Velīşāh Mīrzā ez-şücʿān-ı Tatar RTME: - HP
[1877] ḥarāret-nümūn REHP: dūzaḫ-nümūn T, dūzaḫ-nümūn mirāt ḫūn M
[1878] hem-pā RTM: hem-ḫāne E, hem-pāları HP
[1879] **Derkenar** Fevt-i Bahādır Girāy Ḫān RTME: - HP
[1880] bedeninde RTM: bedende EHP
[1881] deşt TMEHP: dest R
[1882] ligām RTMHP: - E
[1883] Arife işâret yeterlidir.
[1884] ile RTMHP: - E
[1885] **Derkenar** Eşʿār-ı Bahādır Girāy Ḫān TME: - RHP

Mürüvvetsüz felek bir merhem-i bihbūd göstermez
N'ola āteş-eşer olsa sevād-ı şiʿri Rezmī'nüñ
Derūnı ġāne-i āteşdür ammā dūd göstermez

Ve lehū[1886]

Sūz-ı sīnemdür iden dil-germ ol bī-şefḳati
Āheni nerm eylemekdür āteşün ġāṣiyyeti
Feyż-baḫş-ı ʿālem-ārā cām-ı ʿaşḳ-efzā yeter
Sāġar-ı[1887] leb-rīz-i ġurşīdüñ nedür māhiyyeti
Mālik-i kān-ı Bedeḫşān olsa dil bulmaz yine
Laʿl-i nā-yāb-ı lebüñ tek gevher-i ẕī-ḳıymeti
[76a] Şāḫ-ı iḳbāl-i viṣālüñ bulmaz ol Ṭūbā-ḳaddüñ
Evc-gīr olmasa ʿuşşāḳuñ hümā-yı himmeti
Lāle-āsā sūz-ı dil dāġ-ı derūnun gösterür
Bilmezem Rezmī nedendür sīnemüñ germiyyeti

Ve bu maṭlaʿ-ı ciger-sūz daḫi anlarıñ zāde-i ṭabʿ-ı maʿārif-pīrālarındandır.

Beyt

Her ḳanlı yaş ki dīde-i terden ẓuhūr ider
Bir çeşmedür ki dāġ-ı cigerden ẓuhūr ider

Et-ṭayyibāt li't-ṭayyibīn[1888] ʿarūs-ġānesinde hem-firāş-ı vuṣlatı oldığı Ḫānzāde Ḫānım ki Şāʿir Ġāzī Girāy Ḫān'ıñ duḫter-i leṭāfet-perveri olup müşārün-ileyhā ḥüsn-i ṣūret ile yegāne-i zamāne[1889] oldığından ġayrı derārī-i naẓm-ı zībāyı āvīze-i güş-ı hūşı itmekde nādire-i devrāndır. [**Derkenar: Şiʿr-i Ḫānım Ḫānzāde ḥalīle-i Bahādır Girāy Ḫān**][1890]

[1886] ve lehū TME: - RHP
[1887] sāġar RTMHP: saġīr E
[1888] İyilikler iyiler içindir.
[1889] zamāne RTMEP: - H
[1890] **Derkenar** Şiʿr-i Ḫānım Ḫānzāde ḥalīle-i Bahādır Girāy Ḫān RTME: - HP

Beyt

Ḫār ṣanmañ görinen şāḫ-ı gül üzre bülbülüñ

Ṭırnaġı ḳalınca çalışmış viṣāline gülüñ

Gevher-i şiʿr-i bī-naẓīrin keşīde-i rişte-i naẓm ve ʿarż-ı pīş-gāh-ı ṣarrāfān-ı nuḳūd-ı maʿārif eyledikde şuʿarā-yı nādire-gūyān-ı zamān rūy-ı[1891] zībā-yı pür-mażmūn-ı beytden burḳaʿ-ı berekātı[1892] dest-i ṭanẓīr ile refʿe mecālleri olmamaġla vezn ü[1893] ʿarūżına daḫl ve[1894] taʿarruż idüp *bizüm ebyātımızuñ evzānı ḳaṣīre oldıġından idrāc-ı meżāmīn-i keṯīre ʿasīrdür. Ammā ḫānımuñ*[1895] *naẓm itdigi baḥr-ı remel*[1896] *aṭvel olmaġla melḥūẓı olan naḳṣ-ı*[1897] *dil-firīb-i maʿnāyı eşkāl-i gün-ā-gün ile işlemek emr-i yesīrdür* diyenlere [**Derkenar: Leṭā'if-i Ḫānım-ı meẕkūre**][1898] *bizim gīsū vü merġūlımız daḫi medīddür* deyü virdigi cevāb-ı şāʿirānesi meşhūrdur. Ḫān ve Ḫānzāde miyānında güẕerān iden leṭā'if-i meşhūredendir ki ḫamīre-i ʿişve ve murabbā-yı şīve ile ḥarem-i ʿizz ü nāzıñ perveriş-yāftesi olan

Beyt

Laʿl-i nābı ʿaḳīde-i müşkīn

Gerdenin ṣorma rāḥatü'l-ḥulḳūm

memdūḥası[1899] Nerīmān nām[1900] cāriye-i şīrīn-kārıñ ḫalḳa-i zülfine giriftār olmaġın necm-i gīsū-dār-ı ḫurşīd-i Çīnī üftāde-i çāh-ı ṣayd itmeke müteraṣṣıd u furṣat-bīn olup nihān-ḫāne-i germābe-i meveddet-iltihābda gāh ḳavl-i leyyin ve gāh güftār-ı[1901] āteşīn ile dil-i āhen-ṣıfat-ı Nerīmān'ı nerm ve kānūn-ı maḥabbeti germ itmekle miṣmār-ı

[1891] zamān rūy EHP: zebān RM, - T
[1892] berekātı R: bekāreti TMEHP
[1893] ü RTMEP: - H
[1894] ve MEHP: - RT
[1895] ḫānımuñ TMEHP: nımuñ R
[1896] baḥr-ı remel RTME: remel P, - H
[1897] naḳṣ RTMEP: - H
[1898] **Derkenar** Letā'if-i Ḫānım-ı meẕkūre RTME: - HP
[1899] memdūḥası RTMEP: memdūḥa H
[1900] nām RTMEP: - H
[1901] güftār TMEHP: giriftār R

maḥabbet ve ālet-i muvāṣalata metānet virüp cünne-i pīrehen-i birişīm-tārın ālūde-i ḫūn-ı laʿl-gūn itdikden ṣoñra āb-ı istiġfār u nedāmet ile şüst ü şūyun ve beyne-hümāda vāḳiʿ olan sitād u dādı nābe-i vedādı maḳūlesi nebāt-ı ezraḳa cāẕū ve sāl-ḫūrde-i kenīzekān-ı ḫam-süvār ve mār-ı tāziyāne ve ʿaḳreb-i bānūlar ıṭlāʿ-ı aḥvāl-i ʿālem-i bālā içün[1902] miṣāl-i şeyāṭīn fürce [76b] vü sūrāḫa duḫūl idüp netīce-i muḳaddemāt-ı nāz u niyāz olan aḥkām-ı ictimāʿ-ı Müşterī ve Zühre'yi istirāḳ u istimāʿların Ḫānım'a ġamz u remz ile ismāʿlarından[1903] ḫān ḥażretleri ġāfil olmaġla

Mıṣraʿ

Şehbāz-ı deşt-i himmetüm aldım şikārımı

neşāṭı ile iẓhār-ı inbisāṭ iderek menkūḥası nüzhet-gāhına dāḫil olup rūy-ı pür-tābında eṣer-i keder[1904] müşāhede idicek kār-ı nühüfteden ḫaber-dārdır deyü nevʿan telāş ʿārıż olmaġla şāne vü ʿıṭr[1905] ile şārib ü rīşine niẓām u ārāyiş içün naẓar-endāz-ı mir'āt-ı muṣaffā olup

Beyt

بروتم اگر سام در خواب دید

بترسید و لرزید و جایش پرید[1906]

demdemesiyle *hey'et-i vaḳūrānem müşābih-i Ḳahramān degil midir* deyü maḍreb-i leṭā'if ile taḥrīk-i evtār-ı güftār idicek ol ʿandelīb-i būstān-ı ʿiffet ve ṭūṭī-i şekeristān-ı necābet[1907] *belī pādişāhım şol Ḳahramān'sın ki Nerīmān'lara ḳan feşāndırırsın* deyü bilā-ızṭırāb-ı te'emmül cevāb-dāde olduḳda ʿaraḳ-rīz-i hicāb olaraḳ *ġālibā dīvānda ġalebe vardır* deyü şitāb ider. Ve yine bir gün sūre-i Nisā'dan [1908]مثنی و ثلاث و رباع āyet-i kerīmesin tilāvet iderken *naṣṣ-ı kerīmin maʿnā-yı laṭīfin fehm eylediñiz mi* deyü ibāḥa-i

[1902] bālā içün TMEHP: + bālā içün R
[1903] ismāʿlarından EHP: istimāʿlarından RTM
[1904] keder RTMEP: - H
[1905] ʿıṭr RTMEP: ʿar H
[1906] Burutem Sam'ı rüyasında görünce korktu, titredi ve yerinden sıçradı.
[1907] necābet RTMEP: ʿişmet H
[1908] İki, üç ve dört. Kur'an, Nisâ sûresi, 3. âyet.

taʿaddüd-i zevcātı İmā idicek *belī pādişāhım āyet-i ātiyede*[1909] فان خفتم الاّ تعدلوا *kelām-ı muʿciz-beyānı sürūrı ile tesliyet-baḫş-ı ḳalb-i ḥazīnim* deyü şeker-feşān-ı cevāb-ı şīrīn oldığı meşhūrdur[1910]. Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ ʿaşrında ḳuṭbü'l-ʿārifīn re'īsü'l-vāṣılīn Şeyḫ ʿAbdullāh ʿAfīfüddīn ḥażretleri ārzū-yı dīdār ile[1911] maṭiyye-i ʿaşḳ u maḥabbete süvār olup ʿālem-i vücūddan ḥareket ve bender-gāh-ı beḳā bi'llāhda ḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet eyledi. Ḥażret-i Şeyḫ'iñ vālid-i mācidleri Tatar Şeyḫ İbrāhīm ve anlarıñ peder-i büzürgvārları Ḥaḳ Muḥammed Efendi'dir ki Deşt-i Ḳıpçaḳ'dan hicret ve kişver-i Ḳırım'da iḳāmete raġbet itmekle rūḥ-ı muṭahharları ol ser-zemīnde vāṣıl-ı mele'-i ʿilliyyīn oldı. Eyyām-ı riyāżet ü mücāhedelerinde bir şeb ʿuhde-i iltizām u sülūküne müteḥattim olan evrād u eẕkārı edā ve dūr-bīn-i çeşm-i[1912] billūrīn-i ḫ̬ūb-ı nāzenīn ile nāẓır-ı nüzhet-gāh-ı ʿālem-i maʿnā olduḳda bir pīr-i nūrānī gencīne-i esrār-ı Ṣamedānī olan mücelled bir ḳıṭʿa Ḳur'ān-ı ʿaẓīmü'ş-şānı yed-i naẓīflerine iʿṭā ider. Anlar daḫi rāḥa-i taʿẓīm birle ber-vech-i tekrīm ser-i saʿādetlerine taḳdīm eyleyüp ṣābit olmamaġla nihāde-i bālā-yı zānū-yı iḥtirām ider. Yine rāsiḫ olmayacaḳ ṭaraf-ı miyānlarına [77a] vażʿ ile ḳarār[1913] eyledikde bīdār olup müşāhedeleri olan rü'yā-yı ʿacībeyi dāḫil-i ḫalḳa-i irādeti oldığı ḳuṭb-ı[1914] ḳādirü'l-irşāda ifāde eyledikde ser-fürū-bürde-i ceyb-i te'emmül olduḳdan ṣoñra *kābiren ʿan-kābir ṣulb-i ṭāhir-i maʿārif-i müẓāhiriñden bir vücūd-ı ṣāḥib-i cūd ser-zede-i ʿālem-i ṣuhūd olur* deyü beşāret-gūy-ı te'vīl olur. Fi'l-ḥaḳīḳa çoḳ zamān mürūr itmedin Şeyḫ İbrāhīm Efendi mānend-i nūr-ı lāmiʿ ufḳ-ı ʿademden ṭāliʿ olup mebādī-i ḥālinde genc-i ʿulūm-ı āliyye vü ʿāliyeye ḫatm-zen-i temellük olduḳdan ṣoñra cibilletlerinde merkūz mıḳnāṭīs-ı istiʿdād ve ʿaḳl-ı muʿād cāzib-i semt-i ḳıble-i murād olup lākin keştī-i ṭalebiñ varṭāt-ı lücce-i baḥr-ı ʿamīḳ-i ḥayret-efzā-yı māsivādan ḫalāṣ ve resīde-i sāḥil-i kişver-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣ[1915] olması saʿy-ı keştībān-ı mürşid-i ṣāḥib-himmete menūṭ ve zevraḳ-ı vücūduñ dāḫil-i liman-ı selāmet olup maḳṣūd-ı aṣlīniñ

[1909] و ان خفتم ان لا تعدلوا Eğer adaleti gözetmemekten korkarsanız. Kur'an, Nisâ sûresi 3. âyetten iktibastır.
[1910] **Derkenar** Vefāt-ı Şeyḫ ʿAfīfüddīn ḳuddise sırruhu EH: - RTMP
[1911] ile RTMEP: - H
[1912] çeşm HP: - RTME
[1913] ḳarār TMEHP: - R
[1914] ḳuṭb RTEHP: - M
[1915] ḫāṣṣ RTM: ḫavāṣṣ EHP

ḥuṣūlı dest-i kerāmet-peyvest-i pīr-i ṭarīḳata merbūṭ olmaġla bir şeb ġınā-yı cān-fezā-yı ʿālem-i lāhūt ve lisān-ı hātif-i ġayb-ı nāsūtdan derd-i derūnuña devā-sāz olan ṭabīb-i ḥāẕıḳ şifā-ḫāne-i emrāż-ı muḫtelifetü'l-aʿrāż olan Ḳosṭanṭiniyye *ḥafaẓahāa'llāhu teʿālā*[1916] *ʿan-cemīʿi'l-beliyye*[1917]de seccāde-nişīn-i irşād olan ẕāt-ı muḫteremdir deyü ẓuhūr iden āvāz-ı dil-nüvāz resīde-i gūş-ı maḥrem-i rāzı oldıġı sāʿat

Mıṣraʿ

زهی مراتب خوابی که به زبیداری[1918]

sürūr u neşāṭı ile bilā-ārām u rāḥat Ḳırım'dan ḥareket idüp evvelā muḳīm-i misāfir-ḫāne-i deryā ṣāniyen pā-bürehne vü ḳafā müttekā-yı ʿaṣā-yı[1919] cüst ü cū ve müteşebbiṣ-i ẕeyl-i tekāpū olup muḳteżā-yı şiddet-i maḥabbet ve keṣret-i ḫulūṣ u meveddet kaʿbe-i maḳṣūdı olan Filibevī Nūreddīn-zādeniñ pīş-gāh-ı bāb-ı kerāmet-bünyādlarından güẕerānında şeyḫ-i müşārün-ileyh[1920] teveccüh-i ṭālib-i rāh-ı ṣafā olup

Beyt

از بسکه نازکیست تن بی نظیر او

پیداست هر چه میگذرد از ضمیر او[1921]

āyīne-i ʿālem-nümāyı keşf ve maʿnā-yı şeyḫ-i ṣāfī-żamīrde peydā vü rū-nümā olmaġın ḳable'l-vurūd ḳudūm-ı meymenet[1922]-meşhūdın işʿār ve żayf-ı mükerremi tekrīmin dervīşlere sipāriş itmekle rūy-ı zerd ve āh-ı serdinden ʿāşıḳ ve[1923] ṣāḥib-i derd oldıġın fehm idüp derḥāl gerd-i rāhdan taṭhīr ve celse-i[1924] ḫafīfe-i istirāḥatdan [77b] ṣoñra ḫalvet-ḫāne-i şeyḫe idḫāllerinde ibtidā-i kesr-i sevret-i nefs deyü hey'et içün aḫker-i faḳr u felāket ve kānūn-ı āteş-nümūn-ı riyāżetde ʿamel-i kibrīt-i aḥmer-i esmā ile iksīr-i

[1916] teʿālā RTM: - EHP
[1917] Allah bütün belālardan korusun.
[1918] Uyanıklıktan daha değerli olan rüya aşamaları vardır.
[1919] ʿaṣā-yı RTMHP: - E
[1920] şeyḫ-i müşārün-ileyh RTMEH: - P
[1921] Onun eşsiz teni o kadar incedir ki, zihninden geçenler bile görünüyor.
[1922] meymenet RTMEP: - H
[1923] ve RTMEP: - H
[1924] celse-i TEHP: cülle-i RM

aʿẓam olan taṣfiye-i derūnī ḥāṣıl itdikden ṣoñra pūte-i ʿaşḳ u maḥabbetde ḳāl olup sebīke-i ẕeheb-i ḫāliṣü'l-ʿayār-ı vücūdları ḳābil-i sikke-i ḥaḍrā ve müstaʿidd-i emānet-i kübrā olmaġın ser-i saʿādetleri zīver-yāb-ı tāc-ı ḫilāfet olup vaṭan-ı aṣlīleri olan Ḳırım'a ʿavdet itmişler idi. Ol kişverde ẓuhūr iden meẓālimi defʿe ḳudretleri olmamaġla icrā-yı sünnet-i hicret ve belde-i Ḳosṭanṭiniyye'de vāḳiʿ Küçük Ayaṣofya zāviyesinde ferş-i seccāde-i iḳāmet idüp gāh neşr-i ʿulūm-ı nāfıʿa ḫuṣūṣā menbaʿ-ı cūybār-ı faźl u ʿirfān olan Cāmiʿ-i Sulṭān Meḥmed'de ezber-i tefsīr-i şerīf naḳl idüp maġz-ı Ḳur'ān ve lübb-i lebīb-i kelām-ı Yezdān ve müştemil-i nüket ü mezāyā olan *Medāric* ve *Mekātīb* nāmında iki kitāb-ı[1925] bī-naẓīr keşīde-i rişte-i te'līf ü taḥrīr eylediler. Şeyḫ ḥażretleri īḳāʿ-ı aḥkām-ı şerʿ-i muṭahhar ve iḥyā-i sünen-i ḫayrü'l-beşerde müteḫalliḳ-i aḫlāḳ-ı fārūḳ olmaġın Babaṭaġı ḥavālīsinde refʿ-i şuḳḳa-i ilḥād iden zümre-i[1926] mübtediʿ anıñ çūb-ı livā-yı baġy u fesādların kesr içün dīvān-ı āsumān-ı ṣūret ü maʿnādan me'mūr olmaġın evvelā derāy-ı gelū-yı bed-ḫūyān ve ḫar-meşrebāna idḫāl-i giyāh-ı cevāb ve dehān-ı yāve-gūyān-ı bī-iẕʿāna dest-i edille-i müsellimetü'l-muḳaddemāt ile ṭabance-zen-i ḫiṭāb olmaġla iskāt baʿdehū tīġ-i şerʿ-i muṭahhar ile vücūd-ı fesād-ālūdların refʿ ve ġubār-ı fitne vü ḍalāleti defʿ eyleyüp biñ bir senesi ḥudūdunda baḥr-ı ʿaşḳ u maḥabbeti cūş *cezbetün min-ceẕābati'r-Raḥmān tüvaẕī ʿamele'ṯ-ṯeḳaleyn*[1927] cūybār-ı meveddeti ḫurūş itmegin ser-fürū-bürde-i ceyb-i fenā fi'llāh dem-beste vü ḫāmūş oldı. Pertev-i mihr-i ʿālem-gīr-i fu'ād-ı tāb-nāk ve ṯemere-i şecere-i[1928] ḳalb-i pākleri olan dürr-i yektā-yı kān-ı faźīlet veled-i necībi ʿAfīfüddīn ʿAbdullāh Efendi zübde-i maḥṣūl-i civār zi-Baġdād-feṣāḥat olan ḳalem-i gendüm-gūn-ı ʿarabiyyü'l-lehçe ile[1929] ṯebt ü taḥrīr itdigi veṯīḳa-i belāġat-nümūnunda *inteḳale'l-merḥūm ʿārif-bi'llāh er-rāsiḫ el-müsellemü'l-küll şeyḫü'l-meşāyiḫ İbrāhīm Efendi el-Ḳırımī vaḳtu'ẓ-ẓuhr min yevmi'l-aḥad eṯ-ṯānī ʿaşer min şehr-i cümāde'l-āḫir sene iḥdā ve elf münzeviyen bi-zāviyeti Küçük Ayaṣofya* [78a] *bi-Ḳosṭanṭiniyyi'l-maḥmiyye vecteme'u'l-cenāzetihi ʿulemāuhā*

[1925] kitāb RTMEP: kātib H
[1926] ilḥād iden zümre RTMEH: - P
[1927] Rahmani olan cezbe bir insana gelirse, insanların ve cinlerin sevabının hepsini tartar. (Hadis)
[1928] şecere-i RTME: - HP
[1929] ile H: + müşābih-i ḳabāle-i ʿAbbāsī RTM, + lehçe-i feṣāḥat-maḳrūn-ı ḥükūmet-meşḥūn EP

ve vüzerāuhā ve sā'ir ehluhā ve ṣallu ʿaleyhi min cāmiʿ fātiḥihā Sulṭān Meḥmed Ḫān ve defenuhū fī ḫāric-i bāb-ı Edirne ḥameluhū ilā ḳabrihī bi'r-ru'ūs ve ru'ūsü'l-eṣābiʿ semiʿtu min keṣīrin ḳālu lā-şekke fī kevnihī ṣāḥibü'l-mi'e ʿalā māfi'l-ḥadīṣ ḫallede'llāhu cismehū fi'l-cenneti ve rūḥahū fi'l-ʿālā ve men ṭāliʿin mü'ellefātihī ve iṭṭaleʿa ʿalā ḥālātihī ve kemālātihī ve ictihādihī fī iḥyā'i's-süneni ve cihādihī ʿale'l-mülḥidīn bi-ḫulūṣi'n-niyyeti lā-şekke fīmā ḳālu vellāhu aʿlemu bi-ḥaḳīḳati'l-ḥāl ve ḥafiyeti'l-maḳāl[1930] deyü ber-vech-i iḫtiṣār merṣiye-ḫᵛān-ı rivāyet ü aḫbār olurlar. Bu tārīḫ-i laṭīf daḥi [1931]لله كنوز مفاتحها السنّة الشعرا miftāḥı ile ḫazīne-i esrār-ı İlāhiyye olan ṭabʿ-ı daḳīḳa-dānlarından taḫrīc itdikleri gevher-i girān-bahā ve bī-hemtālarıdır.

Beyt

Ey ʿAfīfī fevtine tārīḫ içün ehl-i kemāl
Şeyḫ-i kāmil didiler hem şeyḫ-i ekmel didiler[1932]

Fi'l-ḥaḳīḳa ṣadā-yı daʿvet-i ircīʿiye icābet ile [1933]كلّ نفس ذائقة الموت żiyāfet-ḫānesine teveccüh emāreti ẓuhūr idicek dāḫil-i ḥīṭe-i sūr ve taḥt-ı ḳubbe-i kārgīrde maḥṣūr olmayup ḳurb-ı ḳabr-ı[1934] mürebbīlerinde şeref-yāb-ı ṣoḥbet-i maʿnevī olmaḳ içün Edirneḳapu'sı ḫāricinde Ṣırt Tekke civārında medfen-i maḫṣūṣ taʿyīn eylediler. Ber-vech-i iḫtiṣār *Tatar Şeyḫ İbrāhīm el-Ḫalvetī* deyü ḥacer-pāreye naḳş ve miyāne-i seng-i mezāra vażʿ olunan beş on pāre ḳıymetinde seng-pāreyi dest-i[1935] ḥırṣ u ṭamaʿ ile bir nebbāş u ḳallāş iḫrāc u ḳalʿ idüp züvvār-ı ḫulūṣ-kārāne teşḫīṣ-i merḳad-ı ʿasīr

[1930] Şeyhlerin şeyhi Kırımlı İbrahim Efendi, 1001 senesinin cemâziye'l-âhir ayının 12. Pazar günü öğle vakti Allah'ın rahmetine kavuştu. Küçük Ayasofya zâviyesinin bir köşesinde vefât eden Şeyh'in cenâze namazı oranın âlimleri ve ahalisinin de iştirâkıyla Kostantiniyye'yi fetheden Sultan Mehmed Han Câmisi'nde kılındı. Onu Edirne kapısı dışındaki kabrine başları üstünde ve parmak uçlarıyla taşıyarak defnettiler. Çok kimseden duyduğuma göre; hadîs ilminde üst mertebelerdeymiş. Allah onun cismini cennette ve ruhunu da yüksek mevkilerde ebedileştirsin. Onun eserlerini okuyanları, hallerine ve sünnetleri ihyâ etmekteki ictihâdına ve kafirlere karşı hâlis niyetle cihat etmesine vâkıf olanları da ebedileştirsin. Şüphesiz ki gizliyi ve gerçeği Allah bilir.

[1931] Allah'ın hazineleri vardır, onun anahtarları şâirlerin dilleridir. (Hadis)

[1932] Ebced ile 1001 yılı çıkıyor.

[1933] Her canlı ölümü tadacaktır. Kur'an, Âl-i İmrân sûresi, 185. âyet.

[1934] ḳabr RTME: - HP

[1935] dest RTMEP: - H

olmaġın be-tevfīḳ-i Rabb-ı ḳadīr biñ yüz[1936] elli iki ṣaferü'l-ḫayrında taʿmīr ve elfāẓ-ı meẕkūre ẕeyline tārīḫ-i mezbūr tahrīr olundı. Ḥīn-i riḥletlerinde niʿamü'l-ḫaleflerine meşīḫat-ı ḫānkāh teklīf olunduḳda henüz[1937] lābis-i câme-i ḥamrā-yı şebāb olmaġla bār-ı girān-ı rugūy-ı rüfū-dār-ı Hind ve ṭırāz-ı faḳr u temkīne tāb-āver olmayup nemed-i[1938] tecerrüd ü ferāġatı rehīn-i sinn-i şeyḫūhet idüp heves-kār-ı ṭarīḳ-i tedrīs olmaġla pādişāh-ı ʿaṣr Sulṭān Murād-ı Ṣāliṣ'iñ vālid-i bāhirü'l-kerāmetlerine olan ḥüsn-i iʿtiḳādı muḳteżāsı bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn defʿaten ibtidā dāḫil medresesine vāṣıl ve be-resm-i ʿulemā-i ʿOṣmānī pūşīde-i bergüstüvān-ı rīşe-dār ile tezyīn-i esb-i ḫoş-reftār itmek mertebesine vuṣūl ile maṭlablarını ḥāṣıl idüp baʿdehū refte refte[1939] [78b] ṣaḥna dāḫil oldığı eṣnāda Selāmet Girāy ḥükümrān-ı iḳlīm-i Tatar oldığı zamān kişver-i Ḳırım'da fürūzān itdikleri[1940] āteş-i baġy u ʿiṣyānı defʿ ü iṭfāya me'mūr olmaġın temşiyet-i umūrı[1941] ḥikmet-i ʿilmiyyeden müftī ḥükm-i şerʿ-i vācibü'l-itbāʿı īḳāʿa ḳādir ḳavl ü fiʿli şāyeste-i iḥticāc bir fāżıl-ı ʿaẓīmü'l-ḳadra muḥtāc olmaġın ser-i saṭr-ı cerīde-i maʿrifet ve dībāce-i kitāb-ı fażīlet ʿAfīfüddīn Efendi'ye rütbe-i ḥaleb ile sevāḥil-i Ḳırım'da vāḳiʿ Mankub ve Ṣuġdaḳ manṣıbların Kefe'ye ilḥāḳ u te'bīd idüp ġuzāt-ı ʿasākir-i Tatar'a şerḥ-i metn-i duʿā-yı seyf-i şerʿ ve şemşīr-i kitāb-ı müsteṭāb ile şecere-i iḫtilāl ü nizāʿı defʿe me'mūr itmegin ʿulemā-i Ḳırım berāy-ı imtiḥān-ı mesā'il-i ġāmıża vü muʿaḳḳada ʿarż eylediklerinde enāmil-i fażl ü dāniş ile ʿuḳde-i müşkülelerin ḥall idüp müsellimü'l-küll oldılar. Selāmet Girāy ʿāzim-i dārü's-selām-ı ʿuḳbā olduḳdan ṣoñra te'bīdleri olan belde-i Kefe'de basṭ-ı seccāde-i şerīʿat idüp zamān-ı ḳadīmden berü ḫāric-i ḳalʿada binā olunan maḥkeme-i ṣuġrāda telvīṣ-i ḳālīçe-i ḥükūmet iden nā'ib-i bed-ṭıynet on sekiz aḳçe daʿvādan resm nāmıyla on[1942] aḳçesine ṭamaʿ itdigine cenāb-ı ʿiffet-me'āb vāḳıf olduḳda bilā-tevaḳḳuf nā'ib-i keṣīrü'l-maʿāyibi te'dīb ve dār-

[1936] yüz RT: - MEHP
[1937] henüz RTM: - EHP
[1938] nemed EHP: nemend RTM
[1939] refte RTMHP: - E
[1940] itdikleri RTM: olan envāʿ EHP
[1941] umūrı RTMH: - EP
[1942] on RTM: sekiz EHP

ı tezvīr-medārını hedm ü taḫrīb itdikden ṣoñra bu vaż‘-ı nā-sezā muġāyir-i ṭab‘-ı zühd-pīrāları olmaġla

Şi‘r

الی متی انت باللذات مشغول
و انت عن کلّ ما قدّمت مسؤل
فی کلّ یوم ترجی ان تتوب غداً
و انت عزمك بالتّسویف محلول[1943]

mışdāḳınca ṭarīḳ-i ḳażādan ibā ve manṣıb-ı ḥükūmetden istīfā idüp berāy-ı isti‘fā-yı cürm ü ḫaṭā maḥall-i ḳabūl-i[1944] du‘ādır deyüp

Beyt

فطوبی لباب کبیت العتیق
حوالیه من کلّ فجّ عمیق[1945]

reh-i müstaḳīmi ile ‘āzim-i ümmü’l-ḳurā

Şi‘r

یا مجمع المحاسن یا منبع الکرم
لولاك کیف یخلق شئ من العدم
انت الرّسول منك رجا ئ شفاعة
یا خاتم الرّسالة یا سیّد الکرم[1946]

medīḥasıyla çehre-sāy-ı[1947] türāb-ı ‘anber-şemīm-i ravża-i Ḫātemü’l-enbiyā *‘aleyhi efḍalü’s-ṣalavāt* olup āb-ı zemzem-i teberrā ile vużū ve mā’ü’l-ḥayāt-ı terk-i māsivā birle ġubār-ı ālāyiş-i dünyādan şüst ü şūy idüp ‘avdetlerinde

[1943] Ne zamana kadar lezzetlerle meşgul olacaksın ve sen her yaptığın şeyden sorumlusun. Her gün yarın tövbe edeceğim diye umuyorsun ve senin azmin geciktirmeyle dağılmıştır.
[1944] ḳabūl TMHP: + ve RE
[1945] Ne mutlu ki, kabe gibi bir kapının etrafına, uzak yollardan yorgun develer üzerinde gelinir.
[1946] Ey güzelliklerin toplandığı yer, ey kerem kaynağı, sen olmazsan yokluktan nasıl yaratılır. Sen peygambersin, senden ümidim şefaattir. Ey peygamberliğin mührü, ey kerem efendisi.
[1947] medīḥasıyla çehre-sāy RTM: - EHP

Beyt

Rāsiẖā ḳadrin bileydin ẖırḳa vü peşmīneniñ

Ḳıl ḳadar gelmez baña semmūrlar sincāblar

mefhūmunca Kefe ḳurbunda **[79a]** vāḳiʿ Seyyideli nām ḳaryede inşād itdikleri ẖānḳāh-ı taḳvā-bünyādda meşġūl-i terbiye vü irşād iken[1948] [1949]والله يدعوا الى دار السلام būstānına dā'ir ve gülşen-sarāy-ı ʿālem-i lāhūtı sā'ir oldı. Ḳabr-ı pür-nūrı fenā-yı ḳarye-i mezbūrededir. *Yüzār ve yüteberreku bihi*[1950]. Şeyẖ-i müşārün-ileyh ḥażretleri vālid-i mācidlerinden ṣoñra[1951] miṣāl-i dürr-i yetīm münferid ü yektā ḳalmaġla

Beyt

غرض زمحنت زن در جفا كشيدن مرد

همين تفرّج فرزند نازنين باشد[1952]

manṭūḳasınca taʿaddüd-i menkūḥāt u cevārī ve ʿaṭā vü ʿināyet-i Bārī ile ṣemere-i şecere-i fu'ādların derece-i mi'e-i kāmileye īṣāl ve iʿlā ve ẖānumān-ı müşrifü'l-indirās-ı nesl-i ṭāhirlerin tecdīd ü iḥyā eyledi. Dīg-i ḥikmet ü muʿīnde puẖte-i āteş-i maḥabbet ve āmīẖte-i şīr ü sükker-i[1953] mecāz u ḥaḳīḳat olan ḥelvā-yı şīrīn-ṭaʿm-ı güftārlarından bir bendesin ṭabaḳçe-i teberrük ile maʿrūż-ı pīş-gāh-ı mihmān-ı tekye-i aṣḥāb-ı ʿaşḳ u[1954] vefā ḳılmaḳ sezā vü şāyeste[1955] görildi[1956].

Ġazel

Nev-cüvānum gibi yārı kişiye yār olıcaḳ

Ġam çeker mi ḳamu ʿālem aña aġyār olıcaḳ

N'ola zār eyler isem gül yüzüñe ḳarşu şehā

[1948] iken RTMEP: + ve meşūf-ı ezkār u evrād H

[1949] Allah, selamet yurduna çağırır. Kur'an, Yûnus sûresi, 25. âyet.

[1950] O hem ziyaret edilir hem de mübârek sayılır.

[1951] ṣoñra HP: - RTME

[1952] Erkeğin kadının cefasına katlanma sebebi nazlı çocuğun sevgisidir.

[1953] ü sükker RTM: şeker EP, - H

[1954] u RT: - MEHP

[1955] vü şāyeste EHP: - RTM

[1956] **Derkenar** Füyūżāt-ı Şeyẖ ʿAfīfüddīn EHP: - RTM

Bülbül itmez mi fiġānı gül ü gülzār olıcaḳ
Müfti-yi ʿaşḳa maḥabbetden olınduḳda su’āl
Didi cā’iz durur ol ʿāşıḳ-ı dīdār olıcaḳ
Sen gül-i gülşen-i ḥüsne nice öykinse gerek
Bāġ-ı ʿālem gülinüñ dāmeni pür-ḫār olıcaḳ
Ey ʿAfīfī gören ol yār-ı vefādārı didi
Böyle olmaḳ gerek işte kişiye yār olıcaḳ

Dīger[1957]

Yārdan cevr ü ger ḥaḳīḳat olur
İkisi daḫi cāna minnet olur
Gün olur yüz ṭutar saʿādete devr
Şanma her dem dilā nuḥūset olur
ʿUsruñ çün ṣoñ ucı yüsre çıḳar
Şeb-i hicrāna ṣubḥ-ı vuṣlat olur
Cümle itdükleri raḳībe gelüp
Umarın ʿan-ḳarīb nekbet olur
Devlet el virse irse ḫizmetine
ʿĀşıḳa ḳulluġuñ siyādet olur
Rāh-ı dilberde ḫāksār olmaḳ
ʿİzzet ammā göñül ne ʿizzet olur
Çekme ġam ger tezāḥüm ide ġumūm
Her işe çün ʿAfīfī ġāyet olur

Dīger[1958]

Bağlayup ebrūlaruñ şeklüñ görindi çun-hilāl
Ḫalḳ yimez içmez oldı ʿāşıḳ-ı şeydā-miṣāl

[1957] dīger RTM: ve lehū E, - HP
[1958] dīger RTM: ve lehū E, - HP

Gāh rā oldı gehī dāl oldı māh-ı nev dilā
Remz ider ṣañ rūzeye kim olmaḳ ister ġayra dāl
Ṣavm-ı hicrüñ māh u sāl olsa nigārā ġam degül
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ olıcaḳ āḫiri ʿīd-i viṣāl[1959]
Ḫ͡ʷāb-ı rāḥatda yatan bī-derd bilmez ḳadrüñi
Derd ile bīdār olan ʿuṣṣāḳa ḳıl ʿarż-ı cemāl
[79b] Ḫālüñ efyūnı ġıdāsın bulmayaldan ḫaste-dil
Bende-i kemter ʿĀfīfī'ye dimezsiñ keyfe ḥāl

Dīger[1960]

Ol ki ẕāt-ı pāk-i bī-hemtāsına hū ḳoymış ad
Yārda göstermiş adın aña āhū ḳoymış ad
Rūḥ-ı maḥża ad içün üstād yazmış elf ü dāl
Elf ḳadd ü dāla cānā caʿd u gīsū ḳoymış ad
Eyleyüp bir ẕerreyi vāsiʿ felekden dil dimiş
Aña bir mihr-i żiyā-güster ḳılup ad ḳoymış ad
Ṭabʿ-ı pāküñden çıḳan āb-ı zülāl-i şiʿrüñe
Ey ʿAfīfī ehl-i diller cūy-ı dil-cū ḳoymış ad

Dīger[1961]

Görünmüyor bāʿiṣ nedür ortada ol nāzik-miyān
Var ey ṣabā gör ḳandadur ol ġonce-i şīrin-zebān
Ṣan ʿīd-i aḍḥādur şehā bölük bölük ʿāşıḳlaruñ[1962]
Başladılar gezdürmege ḳurbān içün kūyuñda cān
Furḳat daḥi ki ʿīd ola bu bir ʿaded çeşmüñ hele
Bir sürḫ-câme geydürür baña bu çeşm-i ḫun-feşān

[1959] viṣāl EHP: ṣāl RTM
[1960] dīger RTM: ve lehū E, - HP
[1961] dīger RTM: ve lehū E, - HP
[1962] bölük bölük ʿāşıḳlaruñ RTM: ʿāşıḳlaruñ bölük EH, ʿāşıḳlaruñ bölük bölük P

ʿĪd olur eylersen eyā gelmez elüñden merḥabā
Dil derdini ey dil-rübā bilmez gider misin hemān
Pā-būs-ı dildāra nice ola ʿAfīfī dest-res
Sen bir gedā-yı nā-tüvān ol pādişāh-ı kāmrān.

Mıṣraʿ

ما باز بقصهٔ خود آیم[1963]

Bahādır Girāy Ḫān[1964] biñ[1965] elli bir recebinde fürū-nihāde-i libās-ı ḥayāt olıcaḳ[1966] Ḳalġay İslām Girāy câme-i maḥlūl-i ḥükūmeti ber-dūş[1967] itmek ārzūsıyla çārsū-yı metāʿ-ı maḳāṣıd-ı sükkān-ı heft-iḳlīm olan Der-i devlet-iştimāle Nūreddīn Ḳırım Girāy'ı irsāl itmiş idi. Ol nevbet ṣarf-ı nuḳūd-ı cidd ü cehd itmekden sūd-mend olmamaġla ḳabā-yı zībā-yı ḫānī[1968] birāder-i kihteri Meḥmed Girāy'ıñ[1969] ḳāmet-i istiʿdādına münāsib görildi. Müşārün-ileyh Meḥmed Girāy[1970] pederi Selāmet Girāy Ḫān pā-nihāde-i vādī-i ʿadem oldıġından üç ay ṣoñra kişver-i vücūda vażʿ-ı ḳadem idüp iḫvānınıñ aṣġarı ve Cānbek Girāy Ḫān'ıñ lāmm-ı birāderi olup ḫān-ı meẖkūr bilā-cürm ü cināyet ʿAẓamet Girāy'ı iʿdāma cesāret eyledikde Mübārek Girāy ve Ṣafā Girāy[1971] daḫi esb-i hirās u istiṣʿār ile üftāde-i vādī-i firār olmuşlar idi. Meḥmed Girāy[1972] birāderiniñ ḳātili olan Cānbek Girāy'ı ibtidā nūreddīn baʿdehū ḳalġay oldıġı iḫvānına girān gelmegiñ iẓhār-ı ʿadāvet itmekle Cānbek Girāy ʿazlinden ṣoñra birāderlerinden mufāraḳat ve münferiden Yanbolı ḥavālīsinde iḳāmeti eṣnāsında çeşm-āşinā-yı ülfeti oldıġı vükelā-yı salṭanatıñ inẓār-ı saʿy u himmeti ile cālis-i serīr-i ḥükūmet **[80a]** ve nigehbān-ı reme-i raʿiyyet olmaḳda birāderān-ı büzürg münşe'ātına sebḳat[1973] ve resm-i ḳadīm-i Cengiz'e

[1963] Biz hikayemize geri dönelim. **Derkenar** Fevt-i Bahādır Girāy EHP: - RTM
[1964] Ḫān TMEHP: Ḫān'ıñ R
[1965] bin RTME: + yüz HP
[1966] olıcaḳ RTM: olup EHP
[1967] ber-dūş HP: der-pūş RTME
[1968] **Derkenar** Naṣb-ı Meḥmed Girāy Ḫān EHP: - RTM
[1969] Girāy'ıñ HP: Girāy RTME
[1970] ḳāmet-i istiʿdādına münāsib görildi müşārün-ileyh Meḥmed Girāy RTMEH: - P
[1971] ve Ṣafā Girāy RTMEP: - H
[1972] Meḥmed Girāy RTMEP: - H
[1973] olmaḳda birāderān-ı büzürg münşe'ātına sebḳat MEHP: - RT

muḫālefet itdi deyü bi’l-cümle selāṭīn iʿlā-yı livā-yı mücānebet itmegin ṣaḥrā-yı nesy ü ferāmūşīde raʿy olunan Çobān Devlet Girāy’ıñ gürg-beççe-i bārān-zedesi Fetiḥ Girāy’ıñ der-beste-i idbār olan gūsfend-ḫāne-i merāmın miftāḥ-ı manṣıb-ı ḳalġayī ile güşād ve henüz neş’e-yāb-ı şerāb-ı şebāb olan birāder-zādesi Ġāzī Girāy’ı nūreddīnlik ālāyişi ile firīfte vü dil-şād eyleyüp sāl-i güẕeştede fetḥ ü tesḫīri ḳuvvet-i ḳarībeye vāṣıl olan Azaḳ ḳalʿasını taḫlīṣe taḫṣīṣ ḳılınan ʿasākir-i ʿOṯmānī maʿiyyetine me’mūr olmaġın lede’l-vuṣūl ḥuṣūl-i sürūr-ı fetḥ ü nuṣret ile muʿāvedet eylediler. Zīr-i ḥükūmet-i ḫānīde olan ṭavā’if-i Tatar’dan Ten Meḥmed-oġlu ḳabā’ili nehr-i Ten’i ʿubūr idüp Azaġ’a tābiʿ olmaġla yine ṭavā’if-i Noġay’dan Or Meḥmed-oġlu ve Oraḳ-oġlu ḳabīleleri mütābaʿat-ı devlet-i ebed-peyvendi esbāb-ı ḫuṣūmet ü ʿadāvetden ʿadd ve bi’l-ittifāḳ ḳabīle-i mezbūreniñ der-i ʿayş u ārāmların dest-i ġāret ü ġaṣb[1974] ile sedd ü bend ve daʿvā-yı İslām iderler iken ʿıyāl ü evlād-ı müslimīni seby ve gebr ü tersāya beyʿ ve cerāb-ı melʿanetlerinde[1975] pinhān olan rūy-ı turş u ḫuşūnetlerin iẓhāra cesāret eylediler. Ḳabā’il-i meṣā’ib-dīde rü’esāsından Ṭoḳuzlar-oġlu ḳabīlesi mīrzāları Ḳaṣay-oġlu[1976] zümresiniñ sāye-i rāyāt-ı ḥimāyesine daḫīl olup eyādī-i meşaḳḳat u kedd ile emvāl-i maġṣūbeyi taḥṣīl ve aṣḥābına redd ü teslīm içün ṣavb-ı[1977] mezbūra ʿazīmetleri eṯnāsında Oraḳ-oġlu ümerāsı şeb-ḫūn ve işʿāl-i āteş-i ḥarb u ḳıtāl eylediklerinde Yaman Ḳan nām mīrzāyı iʿdām ve ḫarmen-i cemʿiyyetlerine şerer-endāz-ı şeml ü tefrīḳ olduḳdan ṣoñra cerā’im-i sābıḳa-i bī-ʿadd u ḥaddlerine istiʿfā içün ḳavs-ı istişfāʿ ve kemān-ı istirḫām ile endāḫte itdikleri[1978] tīr-i niyāzları vāṣıl-ı hedef-i ḳabūl oldı. Azaḳ muḥāfıẓı İslām Paşa ḳapu-ḫalḳı ve Or Meḥmed-oġlu ḳabīlesi ile ḳaṣabü’s-sebḳ-i celādetde hem-ʿinān-ı kümeyt-i murāfaḳat olup Çerkeskermān ve Münācidīnkermān nām Ḳazaḳ palanḳalarına hücūm idüp Azaḳ istīlāsı eṯnāsında giriftār-ı dām-ı esīrī olan [80b] ehl-i İslām’ı taḫlīṣ ve emvāl-i keşīre iġtinām itdikden[1979] ṣoñra Or Meḥmed

[1974] ġaṣb TMEH: ġażab RP
[1975] melʿanetlerinde TMEHP: + melʿanetlerinde R
[1976] Ḳaṣay-oġlu EHP: Ḳażay-oġlu RTM
[1977] ṣavb TMEHP: ṣūret R
[1978] itdikleri RTEHP: eyledikleri M
[1979] itdikden TMEHP: itdin R

ḳabīlesi ḫıṭṭa-i Ḳırım'da tavaṭṭuna raġbet ve ehl ü ʿıyāl ve emvāl ü eṣḳālin[1980] naḳle himmet eylediler. Şücʿān-ı Tatar'dan beş on nefer merd-i kārzār memālik-i kefereden Küril[1981] nām maḥalle iṭāle-i dest-i iġtinām itdikleri vāṣıl-ı semʿ-i ḫānī olıcaḳ muġāyir-i şürūṭ-ı sulḥdur deyü emvāl ü mevāşīsin iġāre ve ḫānumānların tārūmār eyledi. Bir merd-i bī-cürm ü ḳażā-resīde ḫānesinden ḫaṭve-i vāḥide bīrūn olmamış iken ḳadem-nihāde-i bilād-ı küffār olup iġtinām-ı emvāl eylemek cürm-i nā-maʿlūmı ile ithām ve āvīze-i resen-i siyāset ve bu maḳūle emr-i nā-mülāyim ẓuhūrı żabṭ u rabṭ-ı memleket ve fetḳ ü retḳ-i[1982] câme-i dād u sitādda ʿadem-i ḳudret ile şöhretine bāʿiṣ olup biñ elli dört rebīʿü'l-āḫiri evāḫirinde saʿy-ı bī-şümār ile dāḫil-i ligām-ı taṣarruf[1983] itdigi esb-i bī-vefā-yı ḥükūmetden nāzil ve mübāşeret-i mīr-āḫūr-ı sulṭān-ı ʿaṣr birle[1984] semend-i ṣabā-reftār-ı ḥükūmet-i Ḳırım'a İslām Girāy rākib olup ḫān-ı maʿzūl maṭiyye-i[1985] sefīne-i tünd-ḫūyı mühlike-i der-pey ile cezīre-i Rodos'a nefy olundı deyü müverriḫ Ḫayrizāde ʿaḳāḳīr-i medḥ ü ẕemden mürekkeb maʿcūn-ı ṭurfe-edā-yı tārīḫinde bilā-cürm ü günāh ḳatl-i nefs-i ẕekiyyeye cesāretini ẕikr ile ḳadḥ ʿaḳībinde *ḫān-ı mezbūr murāʿī-i şerīʿat ve ṣāḥib-i ġayret ü ḥamiyyet olup şehr-i meẕkūr evā'ilinde ṭaraf-ı devletden nāme-i hümāyūn ve ḳānūn-ı ḳadīm üzre teşrīfāt-ı sulṭānī ve ḫazīne-i tīrkeş-bahā gelüp ʿaskere ʿadem-i kifāyetinden nāşī gencīne-i ḥıfẓında iddiḫār itdigi mücevher ḫançer ve sā'ir tuḥaf u ṭurafın bahā-i raḫīṣ ile endāḫte-i sūḳ-ı ḥayf ve maṣārif-i ʿasākire ṣarf ile telef idüp pā-der-rikāb-ı ʿazīmet iken meşaḳḳat-ı ġurbet ü nefy ile ġadr u itʿāb itdiler* deyü te'essüf-künān-ı teksīr-i sevād-ı medḥ ü ẕem ider. Ḫān-ı cedīd İslām Girāy ol zamān mevcūd olan Selāmet Girāy evlādınıñ mihter ü muʿteberi olup Cānbek Girāy Ḫān ʿaṣrında Leh keferesi eyādī-i ġamm u miḥnetine giriftār ve yedi sene miḳdārı zamān mübtelā-yı derd-i ḥasret-i dār u diyār olup be-ḳavl-i eṣṣaḥ ve meşhūr Sulṭān Murād-ı Rābiʿ *enāra'llāhu burhānehū* ḥażretleri resen-i ʿināyet ile çāh-ı hevl-nāk-i melāletden

[1980] eṣḳālin RTM: eṣḳāllerin EHP
[1981] كورل
[1982] fetḳ ü retḳ TMEHP: fiten ü retḳ R
[1983] taṣarruf TMEHP: nuṣret R
[1984] **Derkenar** Naṣb-ı İslām Girāy Ḫān EH: - RTMP
[1985] maṭiyye-i RTMHP: - E

taḫlīṣ ḫidmetin[1986] sefāret-i Leh-i mesfūra me'mūr[1987] olan Ḳara Muṣṭafā Paşa'nıñ rīş-i sepīd-i saʿy **[81a]** u himmetine rabṭ itmegin ʿiḳāl-bend-i Tersāne-i ʿāmire olan üsārādan on nefer boyar ile istibdāl ü taḫlīṣ idüp sevād-ālūd-ı ḥüzn ü ġamm olan āyine-i derūnuna żiyā-pāş-ı sürūr u ṣafā olmaġın bir müddet maḳarr-ı selāṭīn-i Cengiziyān olan[1988] Yanbolı ḥavālīsinde intiẓār-ı kerem-i Perverdigār ve taʿyīn-i niʿam-ı celīle-i ḫüdāvendigār ile ḳāniʿ vü evḳāt-güẕār iken sene-i sebʿ ve erbaʿīn ve elf ḥudūdunda Bahādır Girāy ḥükūmet-i iḳlīm-i Ḳırım ile ser-firāz olduḳda müşārün-ileyh daḫi ḳalġaylıḳ rütbesin iḥrāz idüp Manṣūr oymaġı istīṣāli emṣāli ḫidemātda saʿy-ı mevfūr ile mümtāz olup Bahādır Girāy ḥilye-i ḥayātdan ʿārī ve İslām Girāy daḫi ḥükūmet-i maḫṣūṣasından berī olıcaḳ sāḥil-i fem-i Ḫaliç-i Ḳosṭanṭiniyye'de vāḳiʿ Sulṭāniyye ḳalʿasında vażʿ-ı mersā-yı iḳāmet itmege me'mūr olmuş idi. Ṭabīʿat-ı[1989] beşerde merkūz olan ḥubb-ı riyāset muḳteżāsı ḫātem-i yarlıġ-ı ḥükūmeti kendi nāmına tabʿ[1990] içün vezīr-i müşīri sābıḳu'ẕ-ẕikr Sefer Ġāzī Aġa'yı çārsū-yı ḳafes-dārān-ı nigīn-i devlet[1991] olan Āsitān-ı devlet[1992]-āşiyāna irsāl itmiş idi[1993]. Ol daḫi merd-i kārzār[1994] olmaġın esb-i ḫalīʿ ü'l-ʿiẕār-ı ihtimāma tāziyāne-zen-i ibrām olup

Beyt

Recānıñda avcunda rüşvet ister olmaġa nāfiẕ
Hedefden tīrüñ istircāʿı demrensüzlügindendür

tuḥaf-ı nādiresin derdest ve dūr-ı ebvāb-ı devlet-i dünyā-perest iderek ol ʿaṣrda dehān-ı fās-iştihāsın fesān-ı[1995] ṭamaʿ-ı Eşʿabī ile tīz[1996] ve fem-i tīr-i ẕihn-i saḳīmin çarḫ-ı[1997]

[1986] ḫidmetin RTP: ḫiẕmetin MEH
[1987] mesfūra me'mūr RTMEP: mesfūr H
[1988] olan RTEHP: - M
[1989] ṭabīʿat TMEHP: ṭabīb R
[1990] tabʿ EHP: ḥakk RTM
[1991] devlet RTMEP: ḥükūmet H
[1992] Āsitān-ı devlet RTMHP: - E
[1993] itmiş idi RTMHP: itmişler idi E
[1994] kārzār EHP: kār-güzār RTM
[1995] fesān RTMHP: feşān E
[1996] tīz EHP: tīr R, teber TM
[1997] çarḫ RTMEP: ḫarc H

revġan-ālūd-ı irtişā ile teşḫīż idüp sözin kesdirmege ḳādir olanlardan ketḫüdā-yı teberdārāna[1998] intisāb ile ḥuṣūl-i[1999] maḳṣūdı ḳuvvet-i ḳarībeye[2000] vāṣıl olmuşiken ḫān-ı Ḳırım'ıñ sulṭān-ı müşārün-ileyhi taḥrīk ü ifsād ile ithām ve Rodos'a iclāsını mutaẓammın ʿarż u iʿlāmı ser-ā-ser-pūş-ı ṣadāret-i ʿuzmā olan Cüvān Meḥmed Paşa'ya vāṣıl olduḳda müşārün-ileyh ḫilāf-ı İslām'a mā'il olmaġın pençe-i fermān-ı ḥiddet[2001] ile aġa ve sulṭānı cezīre-i ġurbet ü furḳata ilḳāda hem-nişīn-i zevraḳ-ı miḥnet eyledi. Sefer Ġāzī'niñ seng-i[2002] elmās-ı derūnunda mużmer olan ʿulüvv-i himmeti ʿulüvv-rīz olmaġın

Beyt

دادیم نشان زگنج مقصود ترا

گر ما نرسیدیم تو شاید برسی[2003]

mefhūmunca nefy ü istiṣḳāl mūriṣ-i fütūr u kelāl olmayup lenger-i sefīne-i seyāḥati resīde-i kaʿr-ı liman-ı istirāḥat **[81b]** olmadın kān-ı lü'lü'-yi maḳāṣıd u merām olan مرج البحرین یلتقیان[2004] sāḥilinde Ḫıżır-ı tevfīḳe telāḳī ile[2005] āb-ı ḥayāt-ı merāmı nūş itmek ārzūsı ile keştī-i ʿazīmetine āvīze-i bād-bān-ı sürʿat idüp bu nevbet

Beyt

Şeyḫ Efendi ʿaceb oġlan ile ḫalvetde midür

Yoḫsa cinnīleri şeyṭan gibi daʿvetde midür

demdemesiyle ḥuṣūl-i merām-ı enām mütekeffil ve şāhid-i bāzār olan nigār-ı meṭālib-i ḫavāṣṣ u ʿavāmı muḥaṣṣıl Cinci Ḥüseyin Ḫᵛāce ḫuddām-ı himmetine mürācaʿat eyleyüp evvelā buḫūr-ı[2006] pīşīn-i ḫālişü'l-ʿayār-ı ẕeheb-i maʿdūd ṣāniyen ġarāyim-i cülcülūtiye-i

[1998] teberdārāna RTMEP: tīrdārāna H
[1999] ḥuṣūl RTMEP: - H
[2000] ḳarībeye RTMEP: ḳarīneye H
[2001] ḥiddet RTMHP: - E
[2002] seng RTMEP: - H
[2003] Biz sana saadet hazinesinin kılavuzunu gösterdik, biz ulaşamazsak da belki sen yetişirsin.
[2004] İki denizi salıverdi, birbirine kavuşuyorlar. Kur'an, Rahman sûresi, 19. âyet.
[2005] ile RTMHP: içün E
[2006] buḫūr RTEP: nuḫūr M, nūr H

ġulām u kenīzek-i sīm-endām-ı mevʿūd ile deyü nefs-i ʿazīzi tesḫīr baʿdehū lisān-ı ʿaẕbü'l-beyān-ı niyāz ile metn-i maḳṣūdı tefsīr idicek telaḳḳī bi'l-ḳabūl idüp ruḳye-i mekr ü ḥiyel ile ʿālem-i bālāyı cānib-i İslām Girāy'a[2007] meyl itdirmegin Rodos'a vuṣūlünüñ altmış dördinci güni -ki biñ elli dört senesi rebīʿü'l-āḫiridir- ḳatırġa-i dībāşirāʿ-ı iḥtirām ile Der-i devlet-medāra[2008] daʿvet ve ḥużūr-ı pādişāhīde libāçe-pūş-ı ḥükūmet oldı. Bāde-i nā-ḫoş-güvār-ı idbār ile üftāde-i çāh-ı esīrī olmaḳda peder-i ʿālī-ḳadrı Selāmet Girāy ile yek-reng-i kürbet olmuşlardır deyü egerçi Naʿīmā Çelebi merḥūmuñ[2009] maḥṣūl-i ṭıbāʿ-ḫāne-i ṭabʿ-ı müsteṭābı olup *Ravżatü'l-Ḥüseyn fī Ḫulāṣati Aḫbāri'l-Ḫāfiḳayn* nāmın vażʿ itdigi tārīḫ-i bī-naẓīr ü maṭbūʿunda taḥrīr ider. Lākin gūş-ı tetebbuʿ u istiḳrā ile istiḫbār olunup ẓafer-i istimāʿ müyesser olmamaġın ḳalem-i şürūʿı vażʿ-ı devāt-ı taʿarruż ḳılmamaḳ sezā görildi. El-ḥāṣıl İslām Girāy maṭiyye-i mücevher-rikāb-ı ʿunvān u ḥaşmet ile vāṣıl-ı kişver-i ḥükūmeti olıcaḳ birāderlerinden Ḳırım Girāy'ıñ çeşm-dūz-ı intiẓārı oldıġı kühlü'l-cevāhir manṣıb-ı ḳalġayī ile dīde-i ümmīdin ḳarīr ve selefiniñ nūreddīni olan Ġāzī Girāy'ıñ rūy-ı ḳıbāle-i köhne-i maʿmūl-bahāsını imżā-yı ibḳā vü taḳrīr ile tenvīr ve Sefer Ġāzī'yi baş-aġalıḳ manṣıbı ile ser-defter-i ricāl-i Ḳırım ve fāżıl-ı zamāne ve yegāne-i devrān Sinān Efendi'yi ḳāḍīʿaskerlik pāye-i vālāsıyla ṣadr-nişīn-i maḥfel-i şerīʿat-ı ġarrā eyledi. Dest-i ecel ile ʿuḳde-i ḥayāt-ı ḳalġay münḥall olmaġın manṣıb-ı maḥlūlı nūreddīne vāṣıl olıcaḳ birāder-i dīgeri ʿĀdil Girāy nūreddīnlik rütbesin ḥāṣıl itdi. Ol eṣnāda Azaḳ ve Kefe vālīlerine **[82a]** ilticā vü iltiḥāḳ ile ṣāḥib-i ṭuġ-ı bī-fürūġ ve ʿalem-i şibh-i dürūġ ile mālik-i ḫadem ü ḥaşem olup taḫt-ı livā-yı ḥükūmet-iltivā ve zīr-i dest-i maʿdelet-pīrālarında neşv ü nemā bulmuşiken Ḳırım ḫānlarına irā'et-i şuḳḳa-i celādet ve ismāʿ-ı ṭanṭana-i ṭabl-i bī-āheng-i Ḳıbṭī-hey'et ile bāʿiṣ-i taḫdīş-i mesāmiʿ olup iẓhār-ı ḫuşūnet iden eṣnāf-ı Çerākiseden Jane ḳabīlesi beki Aḳçomaḳ didikleri esvedü'l-vech ʿāṣī vü ʿāfik tertīb-i cezāsına ḳalġaylıġında muvaffaḳ olmamaġla bu nevbet aʿṣāb u ʿurūḳ-ı şehāmet-i sebuʿiyyetin nār-ı telhīb-i tīġ-i ḳahr ile teber ü ḳaṭʿda ṭarīḳ-i ʿazm u cezme riʿāyet ve teşmīr-i sāʿid-i

[2007] İslām Girāy'a EHP: İslāma RTM
[2008] devlet-medāra RTMEP: + şevket-i iḳtidāra H
[2009] Çelebi merḥūmuñ RTMHP: Çelebi'niñ E

himmet idüp mīr-i mesfūra istimālet ve cānib-i āḫara sefer itmek üzre şehre[2010] şöhret virüp Ṭaman'a ʿubūrundan ṣoñra ʿasker-i mevfūr ile ʿale'l-ġafle hücūm idüp kendüsin ve[2011] müteʿalliḳātın miṣāl-i kendü-yı zenbūr dūd-ı bārūt-ı tüfeng ve lemʿa-i tīġ-i tābnāk ile perīşān u helāk itdikden ṣoñra şehd ü sükker-i[2012] lebān-ı kenīzek ü ġulāmların iġtinām ile şīrīn[2013]-meẕāḳ-ı viṣāl olup eṣnā-yı ʿavdetinde mefhūm u mā-ṣadaḳları ṣaḥīfe-i sābıḳa-i kitābda mersūm olan ḳaraçu mīrzāları ile ḫānlara maḫṣūṣ ḳapu-ḳulı miyānında münāfese vü şiḳāḳ ẓuhūr idüp ve Sefer Ġāzī Aġa'nıñ ḳaraçu mīrzāları ile ittihād u ittifāḳı olmaġla ṣınıf-ı āḫar ḳalġay ile yek-cihet olup müşārün-ileyhiñ manṣıbından ʿazli ḫuṣūṣunda ṣūret-i recāda muʿāmele-i cebr ü ʿunf itdiklerinde müsāʿade-i recā-yı nā-bercāları ḫilāf-ı marżī-i ḫān-ı ḥamiyyet-pīrā olmaġla[2014]

Beyt

چون شود دشمن ملایم احتیاط از کف منه

مکرها در پرده باشد[2015] اب زیر کاهرا[2016]

zīr-i tūde-i kāh-ı leṭā'ifü'l-ḥiyelden isāle-i cedāvil-i tedbīr ve ümerā-i Şīrīn ve sā'ir[2017] ḳaraçu mīrzālarına ilticā ve muḫālifinden aḫẕ-ı intiḳām recāsı muḳaddemesin tertīb idüp aġa-yı mūmā-ileyhi irsāl ve kendüsi dūr-bīn-i tecāhül-i ʿārifāne ile mekān-ı baʿīdden nigāh-endāz-ı netīce vü me'āl[2018] oldı. Ḳāʿide-i ḳadīme-i Tatar üzre daḫīl-i derk ü ḥimāyemiz oldığından ġayrı[2019] ḳapu-ḳulı jāj-ḫˇāylarınıñ ṭarīḳ-i müstaḳīm-i iṭāʿatdan inḥırāf ile cenāb-ı ḫān-ı ülü'l-emre muḫālefet ve nişāndeleri olan vezīr ü muʿtemedin ʿazl ile vizr-i ʿaẓīm irtikāblarına rıżāmız yoḳdur deyü mezbūrlar ile muḳāteleye ʿazīmetlerinde ḫān daḫi ber-muḳteżā-yı vaḳt u ḥāl **[82b]** kendüye iẓhār-ı ḫuşūnet iden

---

[2010] şehre RTMEP: - H
[2011] ve TMEHP: - R
[2012] sükker R: şeker TMEHP
[2013] ile şīrīn RMEHP: - T
[2014] olmaġla RTMEP: - H
[2015] باشد RTM:دارد EHP
[2016] Düşman ılımlı olduğu zaman bile sen ihtiyatı elden bırakma, perde arkasında bir çok hile ve saman altında suyu vardır.
[2017] ve sā'ir RMEHP: - T
[2018] netīce vü me'āl RTM: netīce-i me'āl EHP
[2019] ġayrı RMEHP: - T

nā-dānlar ile maʿiyyet idüp Ḳulatay nām maḥallde ṣaff-beste-i ḥarb u ḳıtāl oldılar. Ṭarafeyniñ mest-i bāde-i[2020] ġurūr u enāniyyet olan mübāriz ü şehbāzları

Beyt

صد گونه بلا بود[2021]درین کوی

در کوی بلا کسی نهد روی[2022]

şerāb-ı tīġ-i ser-tīz-i merg-i telḫ ü turşı ile bī-hūş olmaġa başlayacaḳ bu[2023] vaż̇ʿ-ı nā-ṣavābdan bāʿiṣ̱-i cemʿiyyet-i yārān olan Sefer Ġāzī Aġa'ya ıżṭırāb gelüp

Beyt

گر امدی و بسر دویدی

هر دم طرف دیگر دویدی[2024]

mefhūmunca kendisin endāḫte-i bīrūn-ı meclis-i ġavġā itmegi istiṣvāb itmekle Kefe ḳalʿasına duḫūle şitābından bed-ḫᵕāhları āgāh olıcaḳ merdümek-i dīde gibi ṣaḳbe-i maḥbes-ḫāne-i çeşmde ḥirāsete iştiġāl ve silsile-i ʿiḳāl-i nigāh-ı muḥāfıẓı pāy-ı ḥareket ü ḫurūcuna şikāl ḳılınmaḳ baʿdehū Der-i devlet-medāra iʿlām ve fermān-ı ḳażā-cereyān ışdār idüp iʿdām[2025] olunmaḳ ḫuṣūṣunda ḫān-ı Ḳırım'a ilḥāḥ itmeleriyle ber-muḳteżā-yı ibrām Kefe żābiṭlerine taḥrīr itdigi yarlıġ-ı bī-me'ālin dest-i raʿṣe-dār-ı ıżṭırār ile ḫatm u temhīr ve nüsḫa-i saḳīme-i ʿarż u iʿlāmı resen-i müteselsil-i vaʿd-ı ʿarḳūbiye ile āvīze-i cidār-ḫāne-i leyte ve leʿalle itmekle ʿavḳ u te'ḫīr eyledi. Sefer Ġāzī ise pāy-ı ṭaleb ü irādetiyle sicn-i maʿneviyye duḫūl ve rişte-i emeli ile çāh-ı hevl-nāk-i helāke nüzūlünden münfaʿil ü müteḥayyir ve ḳafā-dār u ṭaraf-gīrleri olan mīrzālar daḫi muḫālifleri ile iʿmāl-i edevāt-ı ḳıtāl olunsa ser-i süḫan-ı suṭūr ve re's-i ṣaḥīfe-i ṣufūf-ı sitīz olan selāṭīnden biriniñ zaḫm-ḫᵕār-ı helāk olmaḳ muḫāṭarası ẓuhūrundan mużṭacir

[2020] bāde-i RTMEP: - H

[2021] بود RTMEP: + در H

[2022] Bu sokakta yüz çeşit bela bulunmaktadır. Belalar sokağına o insan girer ki...

[2023] bu RTMHP: - E

[2024] Eğer bu yola girip teslim olursan, her an başka bir yöne koşturduysan...

[2025] iʿdām RTEHP: iʿlām M

ve ʿillet-i beliyye-i cemʿiyyet-i[2026] kübrāyı defʿe çāre-cūy olduḳları ḥīn-i ḥayret-ḳarīnde bāʿiṣ-i cūşiş-i ḫamīr-i ġavġā olan Sefer Ġāzī Aġa'nıñ ʿalāḳa-i ṣıhriyye ile ʿaḳd-ı meveddet itdigi ümerā-i Çerākiseden Bik Mīrzā'nıñ ışṭabl-ḫāne-i[2027] temellükünde ḥıfẓ ve[2028] merdümek-i dīdesinden dirīġ idüp ġarsı bedr-i münīr gibi tābān u zā'ibesi ḫurşīd-miṣāl perīşān

Meṣnevī

چو پیلان بزور و چو مرغان به پر
چو ماهی بپوشش چو شیران بر
ززخم سمش گاو و ماهی ستوه
بجستن چو برق و بهیکل چو کوه[2029]

nüsḫa-i ġarrāsı āvīze-i cebhe-i zībāsı olup *ḳanadlı dūrī*[2030] nāmıyla müsemmā raḫş-ı ḥayāt-baḫşı mānend-i kebūter-i nāme-ber iṭāre *ve'l-firāru min-süneni'l-mürselīn*[2031] mefhūmun işāre ve aġa-yı[2032] daḳīḳa-dān ṣūret-i ḳalem-gūşān-ı[2033] feres-i Düldül-nişāndan[2034] **[83a]** daḫi maʿnā-yı girīzi fehm ü iẕʿān[2035] itmekle edā-yı ṣalāt-ı cumʿayı ʿuyūn-ı dīde-bān-ı kec-naẓarāna perde-i iġfāl ve ḥicāb-ı iḥtiyāl idüp esb-i bād-pāy-ı himmete süvār ve ser-nihāde-i vādī-i[2036] firār oldıġından ḫaber-dār olduḳlarında ṭarīḳ-i ḫalāṣına ḫafr-ı ḫandaḳ-ı mümānaʿat ve piyāde vü süvārī bir niçe eşḫāṣ ʿaḳab-gīrlik idüp der-i ḳalʿaya ḳarīb olduḳda gerdūn-ı dūn[2037] bālā-yı ḫandaḳ-ı ḥişārda memdūd olan muḳanṭara-i ʿayn-ı muḫāṭara üzre iki gerdūne-i hāmūn-gūn u ṣaḳīli keşīde ve sedd-i sedīd-i ṣırāṭ-ı müstaḳīm itdigin muʿāyene idicek bād-ı ṣarṣar-ı ye's ü hirās şecere-i

[2026] cemʿiyyet RTMEP: ḥamiyyet H
[2027] ḫāne-i RTEHP: - M
[2028] ve RTMEP: - H
[2029] Güçte fil gibi, uçmada kuşlar gibi, örtünmede balık gibi ve çöl arslanları gibi, toynağının yarasından inekler ve balıklar bezmiş, çeviklikte şimşek gibi heybette dağ gibidir.
[2030] دوری RTM: طوری EHP
[2031] Kaçmak peygamberlerin sünnetlerindendir.
[2032] aġa-yı RTMEP: izʿān H
[2033] ṣūret-i ḳalem-gūşān RP: şekl-i ḳalem ṣūret-i levş dü-zebāndan E, ḳalem-gūş H, - TM
[2034] nişāndan RMEHP: + ḳalem-gūşān T
[2035] iẕʿān RTM: teferrüs EHP
[2036] vādī-i RMEHP: - T
[2037] dūn RTEHP: - M

ümmīdin şikest idüp dil-i ḥazīn ve zebān-ı leyyin ile besmele-ḫᵛān-ı niyāz olaraḳ rākib oldıġı esb-i hüner-mende pāy-ı ḥadīd-i şecāʿat[2038] ile mahmūz-zen-i ḥiddet olıcaḳ nemāyāb-ı ışṭabl-i ferāset olan feres-i vefā-dār ıżṭırāb-ı fārisi teferrüs itmekle cenāḥ-ı pāy-ı istiʿcāl ile bī-pervā vü pāk endāḫte-i verā-yı ẕeyl-i[2039] hevl-nāk idüp rākib ü merkūbuñ tār u mūy ve yāl ü bāl ḫaṭā-yı nā-resīde vāṣıl-ı ṣaḥrā-yı selāmet oldıġın müşāhede iden ʿaḳab-gīrān engüşt ber-dehān-ı ḥayret ve ḥavḳale-ḫᵛān-ı istiġrāb olup ricʿat eylediler. Aġa-yı mūmā-ileyh daḫi zebān-güşā-yı ḥamd-ı Kirdigār olaraḳ ḳafā-dārānına ḳarīb olduḳda imdād-ı bād-ı āh ve iʿānet-i rūzgār ile gerd ü ġubār-ı rāhdan āşikār olıcaḳ ʿavene vü ḫayr-ḫᵛāhānı der-āgūş-güşā-yı istiḳbāl baʿdehū bār-ı dīger tertīb-i ṣufūf-ı muḳābele itmek ḫuṣūṣunda tīr-i güftār-ı ṣūrī ile ḳurʿa-endāz-ı ḳīl ü ḳāl olduḳlarında hey'et-i[2040] ictimāʿiyyeleri ile ḫāric-i Feraḥkermān'a revān ve ol ḥavālīde sākin Or Meḥmed-oġlu oymaġını kendülere hem-zebān idüp muḥārebeye ḳarār virdikleri eṣnāda aṣḥāb-ı ḥall ü ʿaḳddan nāfiẕü'l-kelim maṣāliḥ-bīnler aġa-yı mezbūrı ḫiẕmet-i ḳadīmesinde ibḳā itmek üzre dībāce-bend-i ḫuṭbe-i ṣalāḥ ve şīrāze-keş-i kitāb-ı ışlāḥ oldılar. Ol eṣnāda ḫān-ı Ḳırım [2041]و من یجاهد فی سبیل الله فسیؤتیه اجرا عظیما maʿnā-yı naṣṣ-ı kerīmin edā ve tehyi'e-i esbāb-ı kārzār içün zümre-i münādiyāna nidā itdirüp ümerā-i Şīrīn'den Ḳutluşāh nām cesūr u be-nāmı bir miḳdār Tatar-ı sebük-bāra sipeh-sālār ve bilād-ı kefereye īṣāl-i ḫasāret itmege me'mūr olmaġın ġanā'im-i bī-şümāra dest-res müyesser olup ʿavdetlerinde cānib-i ḫāna ʿā'id ṣavġa taʿbīr itdikleri ḫumsı edāda **[83b]** ḳaraçu ve ḳapu-ḳulı muḫālefet ve taḥṣīline muʿayyen mübāşirler daḫi ḫuṣūnet idüp müşātemeleri muḳāteleye mü'eddī olmaġla nüfūs-ı keşīreniñ telef olmasına bādī oldı. Ḫān-ı ferḫunde-ṭālīʿ yümn ü iḳbāl ile sāye-endāz-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım oldıġı eyyāmda henüz ebvāb-ı muġlaḳa-i cihād[2042] ber-vefḳ-i dil-ḫᵛāh güşād olmayup taʿayyüş-i ahālī-i vilāyet münḥaṣır-ı ṣanʿat-ı felāḥat oldıġından maraż-ı faḳrdan felāḥ nā-ḳābil ve ekṣer-i nās

[2038] şecāʿat TMEHP: secāʿat R
[2039] ẕeyl RTM: pül EHP
[2040] hey'et RTMEP: - H
[2041] Kur'an Maide suresi 54. ayet ve Fetih suresi 10. ayetten iktibastır. Kim Allah yolunda savaşırsa Allah ona büyük bir mükafat verecektir.
[2042] cihād RTMEP: ichād H

mübtelā-yı ḫāriş-i iflās olup köhne ʿabā ile ḳanāʿat çuḳa vü ḳabāyı çārsū vü[2043] bāzārda irā'et iderler iken ḥükūmetinden bir iki sene mürūrunda

Mıṣraʿ

منفعت در دین ما جنگ و شکوه[2044]

kār-gāh-ı ḳıtāl ü cidālin sūḳ-ı bilād-ı küffāra sevḳ idüp çarḫ-ı cünne ve dūk-i ṭīr ile tār u[2045] pūd-ı iyāb u ẕehābı āhençe-i kemend-i ḥamiyyete bend itmegin dībāc-ı laʿl-gūn ve kirpās-ı reng-i būḳalemūn-ı ġazā nesc olunmaġın ġanī vü faḳīr ṣaġīr ü kebīr aḳmişe-i sürḫ ü sepīd ve câme-i gūn-ā-gūn-ı cedīd ile tezyīn ve ṣaḥn-ı zemīn-i Ḳırım'ı reşk-fersā-yı nigār-ḫāne-i Çīn eyledi. Ṭanṭana-i kūs-ı tevātür ü şöhret ile kāse-i gūş-ı ahālī leb-rīz idüp velvele-endāz-ı naġme-i neşāṭ olan ḥikāyāt-ı mūriṣü'l-inbisāṭdandır ki İslām Girāy'ıñ ḳayd-ı esīriye ibtilāsı eyyāmında Leh keferesiyle Purus didikleri ḳavm-i menḥūsuñ kelben kelbā[2046] muḥārebe vü cidālleri iḳtiżā itmekle cemʿiyyet-i müşāvere vü cumhūrlarında ricāl-i ḳıtāldendir deyü ḫān-ı müşārün-ileyhi idḫāl ve muvāfiḳ-ı vaḳt u ḥāl olan tedbīr-i dil-peẕīri su'āl eylediklerinde ʿaḳl u idrāk ve ẕihn-i pākiniñ resīde oldığı re'y-i aḥseni īrād idicek ʿaraḳ-nūş-ı kibr ü nifāḳ olan zen-perestān-ı Ḳazaḳ güftār-ı merd-i dilīri pesend itmeyüp taṣfīḳ-i yed-i menḥūs ve ṣadā-yı bī-āheng-i erġanūn-ı istihzā-yı bu'ūsları velvele-endāz-ı ṣanem-ḫāne-i kibr ü naḫvet oldığı bāʿiṯ-i[2047] infiʿāl-i ḫān-ı[2048] ḥamiyyet-perver olup

Beyt

مکن نصیحت اهل لباس بخیه بلب زن

عبث گلاب میفشان بروی صورت دیبا[2049]

mażmūn-ı dil-peẕīri ile defʿ-i keder ve aḫẕ-ı intiḳām-ı ʿabede-i aṣnāmı iḫāle-i dest-i ḳahr-ı Rabb-ı enām itmiş idi. Müsāʿade-i rūzgār ile āsiyāb-ı felek ḳuṭb-ı dā'ire-i merām-

[2043] çārsū vü HP: çārsūy RTME
[2044] Bizim dinimizde menfaat savaş ve ihtişamdır.
[2045] u RTM: - EHP
[2046] kelbā EH: - RTMP
[2047] bāʿiṯ RTME: - HP
[2048] ḫān RTMEP: ḥāl H
[2049] Dilini tut, fazilet ehline nasihat verip kıymetli ipek kumaşın üzerine boşuna gül suyu serpme.

ı ḫānī üzre dā'ir olup bir sefer-i ẓafer-rehberde şücʿān-ı Tatar vażʿ-ı nā-hencār-ı bī-meze-i küstāḫī vü müzāḥe ile leb-rīz-i dehān-ı hezl iden aḍall ü erẕellerinden bir niçe küşteni mübtelā-yı **[84a]** selāsil ü aġlāl keşīde-i pīş-gāh-ı ḫān-ı maʿdelet-penāh idicek rūy-ı nā-pāklerine zehr-ḫand-ı melāmet ile savṭ-zen-i şe'āmet olup dest-i istihzā vü levmi nihāde-i *ṣadrun münşeriḥun eşşe ḥālike'l-yevm*[2050] eyledigi meşhūrdur. Ḳavm-i Rūs-ı menḥūs vaḳt-ı maʿhūdda ricāl-i Ḳırım içün[2051] *ṭıyış* nāmıyla edāya mültezim olduḳları bedel-i cizyeleri -ki[2052] eṣnāf-ı ferve ve envāʿ-ı emtiʿadan kināyedir- zamān-ı teslīmi ḥulūl itmekle ecnās-ı hedāyā vü müstaḥaḳḳını ṣebt ü taḥrīre gelen Mosḳovlı ber-vech-i ḳadīm esāmī-i ḥiṣṣe-dārānı taḥrīr ve itmāmında ḫiẕmet-i[2053] aḫbāra me'mūr olan ādem kendi lisānı üzre *tamām oldı* maʿnāsına[2054] *şolaveḳ*[2055] deyü ḫatm-ı kelām eyledikde[2056] ṣalābet-i Tatar ve ḫaşyet-i ḫān-ı ġayret-şiʿār derūn-ı küffārda cāy-gīr ü ber-ḳarār olmaġla lafẓ-ı mezbūr bir şaḫṣ-ı maʿlūmuñ ismi veyā laḳabı olmaḳ ẓannıyla ḳayd-ı defter idüp vaḳt u zamānında[2057] *şolaveḳ*[2058] ḥiṣṣesin iḫrāc iderler. Be-resm-i ʿādī tāvān-ı maḳṭūʿların edā itdiklerinde ḫāric-i ez-defter-i ḳadīm[2059] şürūṭ-ı ṣulḥ-ı merʿī vü mü'eddī kılınmaḳ içün evān-ı sīm ü zer miṣilli rü'esā-yı ḳavme maḫṣūṣ tuḥaf-ı nādire irsāl idüp ʿarż-ı ḫulūṣ iderler idi. Bir defʿa mākiyān-ı ʿaḳl ve öz[2060]-āvāz-ı ḳavm *eger lāne-i ḫāne-i vīrānemize şāhīn-i rūyīn-çeng ġuzātı işāle*[2061] *ile mürġ-i ārām u rāḥatımızı iṭāre itmezseñüz bu nevʿi beyż-i sürḫ-i Meryemī ile işbāʿ u iġnā iderüz* deyü zīr-i cenāḥ-ı ḥimāyesine dāḫil olmaḳ içün Sefer Ġāzī Aġa'ya *varī*[2062] taʿbīr itdikleri duʿā-i meşhūr ile memlū zer-i ḫāliṣü'l-ʿayārdan maṣnūʿ yumurṭalar irsāl ve istimzāc-ı iştihā-yı ġavġā

[2050] Gönül ferahlığı günün kasvetini dağıtır.
[2051] **Derkenar** Ṭıyış diş maʿnāsınadır. Filāna degecek maʿnāsına E: - RTMHP
[2052] ki RMEHP: - T
[2053] ḫiẕmet RMEHP: ḫidmet T
[2054] **Derkenar** Şolaveḳ lafẓ-ı Çaġaṭaydır şu ḳadar maʿnāsına E: - RTMHP
[2055] شول اوق
[2056] **Derkenar** Ḫān-ı müşārün-ileyhin vaḳt-ı ḫāniyetinde içki beklerinden ve Velīşāh nām mīrzā Mosḳovlu cizyesi vürūdunda aḫẕ itmelerini şarṭiyyetle taʿyin eyledigi sālyāne yarlıġı sevḳ-i sā'iḳ ḳadar ile işbu biñ ikiyüz yigirmi sāli muḫarreminde vāṣıl-ı dest-i ḫaḳīr olup bir zamān E: - RTMHP
[2057] zamānında RTMEH: + ḫāric-i ez-defter-i ḳadīm P
[2058] şolaveḳ RTMEP: - H
[2059] be-resm-i ʿādī ... ez-defter-i ḳadīm RTMEH: - P
[2060] öz RTMEP: - H
[2061] işāle RTMEP: iḫāle H
[2062] واريل

vü ḳıtāl eylediler. Ḥayf ṣad ḥayf dirīġ ve hezār dirīġ ki muḳteżā-yı ġaflet ü ʿ işyān ferāḫ-ı decāyicden żaʿīf ve erẕel-i ḳavm-i Naṣārā olan şirẕime-i Rūs ṣadā-yı faḳīdü'l-yümn mākiyānesiyle[2063] kendi vīrānelerinde āvāzeye ḳudretleri yoġiken tūde-i mezbele-i ecānibde bāng-ı bī-āheng-i ḫurūsāneye cesāretinden ġayrı kürsī-i memleket-i Ḳırım olan Baġçesarāy dārü's-salṭanesine hücūma cür'et idüp muḳteżā-yı şe'āmet-i ḳadem ḫānumān-ı ḳadīm ve kāşāne-i ʿaẕīmleri lāne-i cuġd u ġurābdan nümūdār oldıġı ol zamān-ı ḳıyāmet-nişānda visāde-i zer-endūd-ı ḫāniyeyi iktirāṣ-ı ittikā iden āhen-dil ü rūy-beden ve ḳahramān-iddiʿā vü peleng-müsemmānıñ ẕikrinde dīde-i ḳalem reşḥa-pīrā-yı eşk-i iştikā olsa gerekdir. *Nerciʿu ilā ṣadedinā*[2064]. İslām Girāy Ḫān **[84b]** evā'il-i ḥükūmetinde

Mıṣraʿ

كانو اعلى الا عداء ناراً محرقا[2065]

mefhūmun taʿlīm itdigi ecnād-ı Tatar-ı ġazā-muʿtād ile basṭ-ı bisāṭ-ı ceng ü sitīz idüp lü'lü'-yi tīġ-i cevher-dār-ı cihādı aʿnāḳ-ı aʿdā-yı kīne-cūdan dirīġ itmeyüp ḫˇāh nā-ḫˇāh

Mıṣraʿ

Bi'ż-żarūrī itdirir ġavvāṣa lü'lü'-i ser-fürū

mefhūmunca ḳavm-i gerden-keşānı kān-ı[2066] gevher-i şecāʿat ve künām-ı neheng-i cesāret olan sükkān-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım'a ser-fürū itdirdikden ṣoñra

Beyt

چنین است کار سپهر دو رنگ

گهی صلح باید گهی جنگ جنگ[2067]

mażmūnı üzre şirẕime-i küffār-ı bed-girdār beẕl-i ḫazā'in-i bī-şümār itmekle efʿī-i seyf-i ḫūn-bārı ḫāne-i niyāmda pinhān ve şāhīn-i tīr-i cān-sitānı lāne-i ṣadaḳda nihān idüp *eṣ-*

[2063] mākiyānesiyle RTMEP: bi'l-kināyesiyle H
[2064] Konumuza geri dönelim.
[2065] Onlar düşman için yakıcı ateştir.
[2066] kān RTMEP: - H
[2067] Bu iki yüzlü dünyanın işi böyledir, bazen barış bazen de savaş gerekiyor.

ṣulḥu ḫayr[2068] kāşāne-i vālāsında cā-nişīn-i ʿāfiyet oldığı müddetde ʿayn-ı ʿināyet ve çeşm-i merḥamet ile naẓar[2069]-endāz-ı aḥvāl-i raʿiyyet olup tamġa[2070] aḳçesi didikleri teklīf-i muḥdeş-i ʿanīfi dūş-ı fuḳarādan refʿ ve ḳabā-yı zībā-yı tereffüh ilbāsıyla serdī-i meşaḳḳatlerin defʿ itdikden ṣoñra zamān-ı āsāyiş ve hengām-ı[2071] ẕevk ü ʿayşdır deyü biñ altmış dört şaʿbānı evā'ilinde ṣığār evlādınıñ sūr-ı ḫitānına āğāz idüp be-resm-i Tatar envāʿ-ı meşrūbāt-ı muḫtelifü'l-elvān ve ecnās-ı meżāmīr-i gūn-ā-gūn-ı[2072] ḫoş-elḥān ile

Beyt

Elümde cām ḳarşumda dururken sāḳī-i gül-ruḫ
Ne māha iʿtibārum var ne mihr-i ʿālem-efrūza[2073]

demdeme-i ḥayāt-baḫşı ile ṣabūḥı ġabūḳa resīde idüp ṣaḥn-ı baġçe-serā-i meclis-i Bayḳara belki bezm-i Cemşīd'den nümūne-nümā oldığı demde

Mışraʿ

توقع زوالاً اذا قيل تم[2074]

ḳalem-i nāsiḫi ile ser[2075]-levḥa-i ḳaṣīde-i ʿişret ve şīrāze-bend-i mecmūʿa-i ṣoḥbet olan ḫān-ı ṣāḥib-i żiyāfetiñ nām-ı zindegānīsiñ ṣaḥīfe-i vücūddan maḥv olmasınıñ zamānı taḳarrüb itmegin bālā-yı ketfinde[2076] miḳdār-ı ʿadese bir beşere-i ṣaġīre[2077] ve vecīʿa-i ser-zede ẓuhūr olup münḥarifü'l-mizāc olmaġla ḫarācından şikāyet ve iḫrāc-ı madde

[2068] Barış hayırdır.
[2069] naẓar RTMEP: - H
[2070] tamġa RMEP: tamẓa T, damġa H
[2071] hengām EHP: zamān RTM
[2072] ecnās-ı mezāmīr-i gūn-ā-gūn RTM: istimāʿ-ı muġanniyāt-ı ġam-zidā-yı EP, istimāʿ-ı muġanniyāt-ı ġam-zādı H
[2073] Elümde cām ḳarşumda dururken sāḳī-i gül-ruḫ, ne māha iʿtibārum var ne mihr-i ʿālem-efrūza EH: Olaydı künbed-i fīrūze-i pīrūz, ḥased eyler idi ol rūze-i nevrūz RTM, Elümde cām ḳarşumda dururken sāḳī-i gül-ruḫ, ne māha iʿtibārım var ne P
[2074] Eğerki tamama ererse.
[2075] ser RTMEP: - H
[2076] ketfinde RTMEP: ketfde H
[2077] beşere-i ṣaġīre RTEP: beşere M, şebze-i ṣaġīre H

içün ʿaṣr itdirdikde[2078] sūd-mend oldıġın ḥikāyet idicek mest-i şeb-mānde vü bī-şuʿūrlar dünbül-i maʿhūddan iḫrāc-ı ṣadīd içün ʿaṣr-ı şedīd itmek tedbīrin idüp hezeyān-gūy-ı ibrām u ilḥāḥ olduḳlarında ber-muḳteżā-yı ḳażā re'y-i nā-ṣavāba rıżā virmegin ʿaḳlı gözünde deliḳanlılar miṣāl-i enbür-i ḥadīd süm-i sütūräneleri ile āzmāyiş-i ḳuvvet itdiklerinde ġaşy ʿārıż olıcaḳ dest-keşīde-i taʿarruż oldılar. El-ḥāṣıl **[85a]** beşere-i şīr-pençe pençe-i şīrmīne olmaġla şekl-i sūr u niʿam mütebeddil-i ṣūret-i mātem ü ġamm[2079] olup

Beyt

Tev'emandur ẕevḳi dehrüñ miḥnet-i pür-şūr ile
Bir dükanda yapılur tābūt-ı naḫl sūr ile

mefhūmı nümāyān olmaġın [**Derkenar: Fevt-i İslām Girāy Ḫān**] aʿdād-ı sinni vāṣıl-ı ḫamsīn olduḳda dest-keşīde-i ʿalāyıḳ-ı cihān olup ceddi türbesiniñ cānib-i ḳıblesinde defīn-i ḫāk-i mezār baʿdehū müceddiden ḳubbe-i kārgīr binā olundı, fī şehri'l-mezbūr[2080]. Müddet-i ḥükūmeti on sene ve[2081] beş aydır. Bu ḫaber-i mūriṣü'l-kederi Or muḥāfaẓasına me'mūr Ḳalġay Sulṭān'a iḫbār itmek lāzıme-i ḥālden olmaġla ḫāme-i miṣāl-i esrāra vāḳıf ve nāme-i ṣaffet-derūnı pür-maʿārif-i kitāb-ı Ḳırım'dan Vahhāb Efendi intiḫāb olunup çifte bārgīr ile irsāl ü tesyīr olunmuş idi. Yek-şebāne-rūzda ḳırḳ sekiz sāʿat nücūmı maḥalli ṭayy idüp ṣaḥrā-nişīn Tatarlardan bir pīr-i sāl-ḫūrde dūdesine nüzūl itdikde pīr-i mezbūr müşārün-ileyhiñ şekl ü hey'et ve kemāl-i süʿatine naẓar-endāz-ı imʿān u diḳḳat olduḳdan ṣoñra te'essüf-künān *ḥālā Ḳırım'da sūr-ı ḫitān-ı meşhūr ve eṭrāf-ı bilāddan ḥareket-i aʿdā ġayr-ı mesmūʿdur. Ġālibā Ḫān ḥażretleri bu teng-nāy-ı cihāndan füsḫat-sarāy-ı cināna ḫırām idüp cenābıñız Ḳalġay Sulṭān'a iḫbāra me'mūrsız* deyü iẓhār-ı ferāset itdigin mūmā-ileyh efendi naḳl idermiş. Ḥükm-i ḥākim-i maḥkeme imāte vü iḥyā ile İslām Girāy'ıñ ʿāzim-i dārü'l-beḳā oldıġı ḫaberi vāṣıl-ı

[2078] itdirdikde RTMEP: itdikde H
[2079] ü ġamm RTMEP: - H
[2080] şehri'l-mezbūr RTMEP: el-mezbūr H
[2081] ve EH: - RTMP

sāmiʿa-i şehriyār-ı cihān olduḳda muḳaddemā[2082] dūş-ı iḫtişāşından tecrīd olunan köhne-ḳabā-yı ḫānī yed-i üstād-ı taḳdīr ile tecdīd ü taʿmīr olunup tekrār Meḥmed Girāy'a ilbās olunduḳda selefiniñ ḳalġası Ġāzī Girāy ve Nūreddīn ʿĀdil Girāy'ı manṣıblarında ibḳā ve Sefer Ġāzī Aġa'yı ḫizmet-i vezāretinde mübtelā-yı vizr idüp müstaʿid-i iʿdām u ifnā eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyh cānib-i Āsitāne'den rāḥile-bend-i ʿazīmet ve ḳadem-nihāde-i serīr-i salṭanat oldıġı eyyām-ı fetretde sükkān-ı bilād-ı fıḳdān-ı rāʿīden nāşī rem-ḫūrde-i gürg-i iḫtilāl ü fesād olmaġın Mübārek Girāy Sulṭān-zādeler ile Bahādır Girāy Ḫān evlādı miyānında muḫālefet ve Bahādır Girāy muḥibblerinden Sefer Ġāzī ve ʿavenesi müşārün-ileyhiñ nesline iʿānet ve Mübārek Girāy eşyāʿı olan Manṣūriyān anıñ evlādına nuṣret idüp bilā-rü'yet-i Ḳāsım ve bedīʿ-i Ḥamza nāme-ḫᵛān-ı **[85b]** ḳīl ü[2083] ḳāl olduḳları eṣnāda evlād-ı Bahādır Girāy'dan Selīm Girāy Sulṭān -ki ser-firāz-ı Cengiz-nijāddır- kendi muʿtādları üzre İlan nām ḳaryede nemā-yāb-ı[2084] der-āġūş-ı iḫtirāmı oldıġı atabeki ḫānesinde müttekā-yı visāde-i[2085] istirāḥat iken biñ nefer erāẕil ile Mübārek Girāy-zāde ʿĀdil Girāy sū'-i ḳaṣd-ı iʿdām ile ʿale'l-ġafle ẓuhūrunda sulṭān-ı ġayūr üç yüz miḳdārı müsellaḥ-ı merd-i cān-sipār ile muṭāraḥa-i ḳurʿa-i gīrūdār içün feres-i himmete süvār olıcaḳ mezbūrlarıñ pāy-ı ḥamiyyetlerine reḫāvet ve dest-i celādetlerine irtiʿāş u saḳāmet ʿārıż olmaġla

Mışraʿ

طبل برگشتن بزن من مرد میدان[2086] نیستم[2087]

esb-i nā-fercām-ı ye's ü ḫırmānı ile imāle-i ligām-ı ricʿat eylediklerinde Selīm Girāy Sulṭān derk-i ḳabā'il-i Şīrīniyāna duḫūl idüp bi'l-külliyye gezend-i aʿdādan sālim oldı. Ol eyyāmda Meḥmed Girāy Ḫān daḫi maʿber-i ḫıṭṭa-i Ḳırım olan Ḳılburun'a vuṣūlünde tebrīk-i muḳaddem-i ḫānī içün taḥrīk-i rikāb-ı istiḳbāl iden ahālī-i muḫtelifü'l-maḳāl

[2082] **Derkenar** Defʿa-i ṣāniye Meḥmed Girāy Ḫān HP: - RTME
[2083] ü RTMHP: - E
[2084] nemā-yāb RTMP: nümāyān H, - E
[2085] nemā-yāb-ı der-āġūş ... visāde-i RTMHP: - E
[2086] میدان RTMHP: زان E
[2087] Geri dönüş davulu çal ben meydan eri değilim.

muḳteżā-yı ʿadāvet biribirlerine[2088] nigāh-endāz-ı ġażab u ḥiddet olaraḳ ḫānıñ cānibeyninde ḳuʿūd idüp der-i dehānlarına ḳufl-zen-i sükūt olmuşlar idi. Ol cemʿiyyetde ʿulemā-i Ḳırım'dan muḳtedā-yı nās bulunan nāfiẕü'l-kelim ve Gülec[2089] ḫānḳāhında seccāde-nişīn-i ḫilāfet olan Şeyḫ Efendi

Beyt

صورتگر جمال تو بنهاد نقطهٔ

از بهر امتحان قلم افتاب شد[2090]

mażmūnıyla *ẕerrāt-ı mihr vech-i tāb-nākiñiz olan nūr-ı siyeh maḥāsin-i pākiñizde cā-be-cā ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi noḳṭa-i beyżā-yı şeyḫūḫet rū-nümā olmuş*[2091] deyü cerr-i nuḳūd-ı kelām içün feth-i gencīne-i maḳāl eyledikde ḫān-ı daḳīḳa-dān daḫi īrād-ı kelām-ı dürrü'n-niẓām-ı[2092] ilzām ile merġūle-i pīç-ā-pīç-i küdūret-i derūnlarına meşşāṭa-zen-i iʿtirāż olup *deh sāledir ki taʿab-ı nefy ü iclā ve envāʿ-ı meşaḳḳata ibtilā ser-i mū tekdīr itmemiş iken bilā-mūceb ḥıḳd u ḥasedden nāşī miyānıñızda ẓuhūr iden āteş-i münāfese vü müşācereniz vāṣıl-ı semʿim olmaġla*[2093]

Beyt

شد از فشار گردون موی سپید سرزد

شیری که خورده[2094] بودیم در روزگار طفلی[2095]

dūd-ı bī-sūdı rīş-i siyāh-ı melāḥatım sepīd ve ḳadd-ı bālā-yı ferāġatım kūtāh itdi deyü iẓhār itdigi infiʿāl ü te'essüfi derūn-ı ṣıdḳ-maḳrūn-ı şeyḫ bāʿiṣ-i riḳḳat olmaġın aḳbeḥ-i aḫlāḳ-ı ẕemīmeden olan çirk-i buġż u ʿadāveti lāk-i istiġfār ile endāḫte-i mezbele-i insā vü terk **[86a]** ve ıṣlāḥ-ı ẕātü'l-beyne dā'ir neṣāyiḥ-i dil-peẕīr ile fetḥ-i dehān-ı duʿā idicek sihām-ı istidʿāsı miṣāl-i tīr-i müstaḳīm ḳulūb-ı cüvān u pīre te'ṣīr idüp herkes

[2088] biribirlerine RTMEP: biribirine H

[2089] Gülec RTMEP: Gükec H

[2090] Senin yüzünün güzelliğini resmeden ressam bir nokta koymak istedi, kalem örnek olsun diye gökyüzüne güneşi çizdi.

[2091] olmuş RTMEP: olmasın H

[2092] dürrü'n-niẓām TMEHP: rūyü'n-niẓām R

[2093] vü müşācereniz vāṣıl-ı semʿim olmaġla EHP: ifsādıñızdan nāşī RTM

[2094] خورده RTMHP: + بوده E

[2095] Saçlarım feleğin baskısından çocuklukta içtiğim beyaz süt gibi ağardı.

būse-dār-ı rīş ü dest ve der[2096]-āġūş-güşā-yı muṣāfaḥa olmaġla himmet-i şeyḫ-i maḳbūl-ḥācāt ile bi'l-cümle ḳābil-i feyż-i muṣāfāt olup Ḳırım'a vuṣūllerinden çoḳ zamān mürūr itmedin Nūreddīn Sulṭān esb-i ḥatfe enfihī ile ʿāzim-i mülk-i ʿadem-ābād olmaġın manṣıb-ı maḫlūl andañ īrād ile birāder-i dīgeri Murād Girāy ber-murād oldı. Ḫān-ı müşārün-ileyh defʿa-i ṣāniyesinde envāʿ-ı fütūḥāt u ġanā'ime dest-res ve[2097] muḳteżā-yı imsāk ḫāric-i defter-i ʿaḳl-ı derrāk[2098] māl-ı[2099] bī-şümār ḥāṣıl idüp Köprüli-zāde Fāżıl Aḥmed Paşa Uyvar seferine taḥrīk-i ʿalem-i ʿazīmet ve ḫān-ı Ḳırım daḫi refʿ-i livā-yı maʿiyyet itmek mażmūnunda cenāb-ı şevket-me'āb Sulṭān Meḥmed-i Ṣāliṣ *enāra'llāhu burhānehū* ṭaraf-ı bāhirü'ş-şereflerinden ḫaṭṭ-ı hümāyūn vürūd eyledikde müşārün-ileyh müteşebbiṣ-i dāmen-i aʿẕār ve oġlu Aḥmed Girāy bedel-i iʿtiẕār ve mārü'ẕ-ẕikr Sefer Ġāzī[2100]-zāde İslām Aġa'yı resen-i ketḫüdāyī ile ʿamūd-ı çetr-i vefā-mefḳūda[2101] bend ve sefer-i maʿhūda irsālinden ṣoñra peder-i büzürc-mihri Sefer Ġāzī'yi tīġ-i siyāset ile ifnā itmek murād itmegin evvelā manṣıb-ı vezāretden tebʿīd idüp bār-ı girān-ı irāḳa-i dem-i nā-ḥaḳḳı Nūreddīn Meḥmed Girāy'ıñ iḥāle-i dest-i şemşīr-dārı itmegin zīr-i zemīn-i keyd ü kīnde[2102] berkende-i niʿam-ı mekr ü mefsedet ve nişān-gāh-ı tüfeng-i dek ü desīseden dīde-güşā-yı[2103] baṣīret olduġundan aġa-yı[2104] bī-cürm ü günāh ḫabīr ü āgāh olduḳda taḳdīr-i Rabb-ı ḳadīr ile fürūzān olan āteş-i ḳażā-yı cihān-sūzı çeşme-sār-ı fikr ü ḫayālinden tereşşuḥ iden ḳaṭarāt-ı āb-ı tedbīr ile iṭfā itmek ḫayāl-i muḫālin idüp edevāt-ı[2105] ḳıtāl ile ārāste ḳırḳ nefer ʿabd-ı memlūk-i Çerkesü'l-aṣlı der [ü] dervāze-i ḫānumān-ı müşrifü'l-indirāsında ḫiẕmet-i muḫāfaẓaya me'mūr ve kendisi müttekā-yı bālīn-i ferāġat u ġaflet olmuş idi. Ḳasr-ı felekü'l-eflāk-i taḳdīr ile cürm-i şems-i ḥayātı ufḳ-ı ʿademe ġurūb itmek sāʿati taḳarrüb[2106] itmegin nigeh-bānān-ı der-i ḥirāset olanlar

[2096] der TM: ve R, - EHP
[2097] ve RTEHP: - M
[2098] derrāk RTMEP: idrāk H
[2099] māl RTMEP: - H
[2100] Ġāzī REHP: Aġa TM
[2101] mefḳūda TMEHP: maḳṣūda R
[2102] kīnde RMEHP: kīnlere T
[2103] dīde-güşā-yı EHP: dīde-i dūz RTM
[2104] aġa-yı RTMEP: - H
[2105] edevāt TMEHP: edāt R
[2106] taḳarrüb RTMHP: taḳrīb E

çeşm-ḫufte[2107] vü[2108] dehen-güşā ser-fürū-bürde-i[2109] inā'-i şūrba iken muḳaddemā āmāde olan ḫazīne-i bārūta fitīl-i āteş-ālūde-i mülemmaʿ ü'n-nefṭi[2110] vażʿ itmek ḫiẕmetin iki zebānī-hey'et mā-ṣadaḳ-ı *ḥammālete'l-ḥaṭab ramāhüma Allāhü bi'n-nīṭ*[2111] gerden-i ḫamāḳatlarına **[86b]** [2112]فی جیدها حبل من مسد rişte-i ṭūl-i emel-i vaʿd u vaʿīdi ile bend ü rabṭ itmegin ḳabīl-i maġribde ebnā-yı sebīlden olmaḳ üzre ḫānesine nüzūl ve[2113] miṣāl-i fedā'ī gürbe[2114]-ḫ ̆ār-ı meclis-i aġaya duḫūlünden ferd-i vāḥid ḫaber-dār olmamaġla birisi ḳadd-ı ḫamīde-i ʿarż-ı ḫulūṣ ve çe günegī-i ḫāṭır ile işġāl dīgeri müşekkel[2115] nīşterde īcād ve lisān-ı Çerākise'de bīdā ve Türkī'de panyāl taʿbīr itdikleri ālet-i ser-tīz ü bī-dād ile iḫrāc-ı dem-i ḫāmil-i rūḥ-ı ḥayvānī[2116] eylediklerinde

Mıṣraʿ

هر که زخمی خورد البته فغانی دارد[2117]

āvāz-ı mehībi vāṣıl-ı mesāmiʿ-i ḫuddām olmadın firārlarından ṣoñra vāḳıf olup ʿaḳab-gīrlik ḫulyāsıyla üftāde-i[2118] ṣaḥrā-yı ʿabeṣ olanlar bilā-fā'ide ricʿat eyledikleri eṣnāda aġa-yı ecel-resīde daḫi[2119] raḥmet-baḫş-ı ʿālemiyān olan cenāb-ı Rabb-ı müntaḳim dergāhına cebhe-sāy-ı[2120] niyāz olaraḳ ʿāzim-i Ḫuld-ı berīn olduḳdan ṣoñra ḫān-ı bī-mürüvvet dest-i ẓulm-peyvest-i müṣādereyi iṭāle-i ḫazīne-i iddiḫārı itmekle bi'l-cümle mevcūdātın aḫẕ ve ḳabża-i ḳanāʿat itmeyüp veled-i necībi İslām Aġa'yı daḫi reh-i rāst-ı Behişt-i berīn olan ṭarīḳ-i şehādetde pederine hem-pā vü refīḳ eylemek ʿamel-i nā-

---

[2107] ḫufte EHP: duḫte RTM
[2108] vü TMEHP: - R
[2109] fürū-bürde-i EHP: ferdā-perde-i RM, ferdā-bürde T
[2110] mülemmaʿ ü'n-nefṭi RTMEP: mülemmaʿ H
[2111] Allah odun taşıyan yaşlı kadını kuyuya attı.
[2112] Boynunda da hurma lifinden bir ip olacaktır. Kur'an, Tebbet sûresi, 5. âyet.
[2113] **Derkenar** Eṣnāf-ı ḫavārici iʿmāl-i muḥāṭarada aʿmāl ve istiḫdām itdikleri melāʿine laḥm-ı gürbe yedirüp ve şīr-ḫ ̆ārlıklarında leben-i ḫarra içirdikleri مهوددر ṭabīʿat-ı sütūrda olan ġażab ve ḥiddet ve şecāʿat ve ṣavletin te'ṣīri içün E: - RTMHP
[2114] gürbe TMEHP: + gürbe R
[2115] müşekkel RTM: şekl EHP
[2116] ḫayvānī TMHP: ḫayātı RE
[2117] Yaralanmış insanın elbette feryadı olur.
[2118] üftāde-i TMEHP: + üftāde R
[2119] daḫi RTMEP: - H
[2120] cebhe-sāy RTMEP: cebhe-fersāy H

meşrūʿun der-beste-i bāb-ı ḫiẕmeti oldığı Nūreddīn Aḥmed Girāy'a tefvīż ü sipāriş eyledigi vāṣıl-ı semʿ-i aġa-yı müteyaḳḳıẕ olıcaḳ ẓıll-i ḥimāye-i ṣadrıaʿẓamı penāh itmegin ancaḳ ol ḥīnde gezend-i düşmenden sālim ü emīn oldı. Fi'l-aṣl Sefer Ġāzī Aġa ümerā-i Ḳırım'ıñ ḳapu-ḳulı taʿbīr itdikleri zümresinden Cān Mīrzā Aġa nām bir merd-i şecīʿiñ netīce-i ṣemere-i naḫl-i merdānegīsi olup evvelā Ḥüsām Girāy'a mīr-āḫūr baʿdehū Bahādır Girāy'ıñ ḳalġası İslām Girāy'a baş-aġa ve ḫān-ı müşārün-ileyhiñ vefātında İslām Girāy'ı ber-vech-i muḥarrer Sulṭāniyye ḳalʿasına iclā olunduḳda ġamm-güsār-ı eyyām-ı ġurbet ü[2121] kürbet ve sulṭān-ı müşārün-ileyh kāşāne-nişīn-i devlet olduḳda Sefer Ġāzī daḫi ḫātem-zen-i ḳabāle-i vekālet olup baʿde ʿām Meḥmed Girāy'ıñ defʿa-i ṣāniyesinde tekrār manṣıb-ı riyāset ile iẓhār-ı ʿunvān u celādet eyledi. Lākin muḳaddemā üftāde-i vādī-i ʿazl ü ġurbet ve İslām Girāy'ıñ nā'il-i[2122] mülk ü salṭanat olmasına ṣarf-ı naḳdīne-i himmet itmekle[2123] sebeb-i müstaḳill oldı deyü āteş-i ḥıḳd u ḥasedi nihān-ı[2124] zīr-i ḫākister-i ʿadāvet itmegin āteş-endāz-ı ḫarmen-i vücūd[2125] olmaġa furṣat-bīn oldığına vāḳıf olan ḥussād-ı bed-ḫʷāhān tennūr-ı ġażab-ı ḫāna heyme-endāz-ı taḥrīk ü[2126] ifsād olmaġla bilā-cürm sūḫte-i nār-ı ḳahr u siyāset eylediler. Aġa-yı müşārün-ileyh te'līf-i **[87a]** ḳulūb ve ʿilm-i ḳıtāl ü ḥarbde ṣāḥib-i mahāret olup aʿyān-ı memleketden baʿżılarınıñ dil-i ḥadīd ü şedīdin *el-insānu ʿabīdü'l-iḥsān* mıḳnāṭīs-i istīnāsı ile imāle vü ceẕb itmegin efʿāl ü aḳvālin düstūrü'l-ʿamel ve kerem ü leṭā'ifine dā'ir ḥikāyāt naḳl iderler. Ez-cümle İslām Girāy Ḫān ʿaṣrında kendi emṣāli aġalar meclis-i ṣafā vü ʿayşında[2127] müşārün-ileyhi der-pīş idüp nemek-i meclisdir deyü ḳāʿide-i ebnā-yı zamān üzre teẕkīr-i maʿāyibi ile faṣl ü taʿyīb itdiklerin istimāʿ itdigi sāʿat[2128] dest-āvīz-i ẕehebü'l-ḳādir-i ḫālişü'l-ʿayār ve nuḳl-i şerbet-i dīnār-ı neş'e-dār itmegin vücūh-ı ḳavme telāş ve ḥumret ve ʿamel-i nā-sezālarına nedāmet ʿārıż olup ser-fürū-

[2121] ġurbet ü EHP: - RTM
[2122] nā'il RTMEP: mā'il H
[2123] itmekle REHP: - TM
[2124] nihān RTM: pinhān EHP
[2125] ḫarmen-i vücūd EHP: ḫarmen-i mevcūdı R, itmekle ḥarfen-i vücūdı T, itmekle ḫarmen-i vücūdı M
[2126] ü RTEHP: - M
[2127] ʿayşında RTM: ʿayşlarında EHP
[2128] Derkenar Edviye envāʿından altun ile maʿmūl bir devādır ki ẕehebü'l-vaʿd daḫi dirler H: - RTMEP

bürde-i[2129] ḫacālet oldılar. Meḥmed Girāy Ḫān kemān-ı[2130] saḫt-ı ḳahr u sitem ile endāḫte-i beyābān-ı ʿadem itmek vādīlerinde iẓhār-ı fenn-i ferāset idüp *gerdūne-i ʿazl ü idbār ile dā'ire-i devletinden*[2131] *dūr ve pīrāmen-i ḳurbiyyetden mehcūr itdigimiz çend rūz kāşāne-i ferāġ*[2132] *u ʿāfiyyetde ser-nihāde-i visāde-i emn ü rāḥat olmasıçündür. Aʿyān-ı Ḳırım'dan ṣarf-ı*[2133] *naḳdīne-i leṭā'ifü'l-ḥiyel-i tedbīr ile iʿmāl-i cüyūş-ı umūr-ı enāma ḳādir ve şāyeste-i libāçe-i niʿamü'l-ḫalef ve dest-i ġadr u kīninden muṭma'in ü emīn oldıġı her kim ise*[2134] *işāret ü taʿyīn eylesün* deyü istifsār idicek *eger mıḳrāż-ı siyāset ve rişte-i leyyin ü mülāyemet ʿadālet ile fetḳ ü retḳ-i umūr-ı memleketde icrā-yı mahāret iden bir merd-i ṣāḥib-i himmet murād*[2135] *iderler ise Sübḥān Ġāzī Aġa ve eger gāv-ı bī-şuʿūra iʿṭā-yı kāh u giyāhdan ʿāciz olup ancaḳ tāziyāne-i īḳāẓ u tenbīh ile āsiyā-yı devletlerin idāre içün baġletü'ṭ-ṭāḥūn-ı ḥumḳ u ruʿūnet bir ḫar-ı lā-yefhemi ḳaṣd iderler ise Ḳıṭas Aġa'yı istiḫdām itsünler* deyü āteş-i ḫuṣūmet-i ḳadīmesi ʿulüvv-pāş-ı şöhret ü yaḳīni olan Sübḥān Ġāzī'niñ ṣadā-yı evṣāf-ı[2136] cemīle ve aḫlāḳ-ı ḥamīdesin[2137] resīde-i küngüre-i āfāḳ itdigin istimāʿ iden eşyāʿ u etbāʿı zebān-dirāz-ı iʿtirāż olduḳlarında *eger ḫān ḥażretleriniñ ṭabʿ-ı naḳḳādları ḫarīdār-ı mālik-i gevher-i*[2138] *hüner ü maʿrifet olsa bu bendelerin endāḫte-i mezbele-i defʿ ü istiṣḳāl buyurmazlar idi. Maṭlūbları ḳuṭas maḳūlesi bir ebleh ve aḥvāl nā-şināsdır. Öyle olıcaḳ Sübḥān Ġāzī'niñ nā'il-i manṣıb-ı vekālet olması mümteniʿü'l-ḥuṣūldür* deyü dehān-ı faṣīḥü'l-beyān ile leb-cünbān-ı cevāb oldıġından bir iki gün mürūrunda

Mıṣraʿ

Āsiyāb-ı devleti **[87b]** bir ḫar da olsa döndürür

[2129] ser-fürū-bürde-i TMEHP: ser ü bürde-i R
[2130] kemān TMEHP: kemāl R
[2131] devletinden TMEHP: devletden R
[2132] ferāġ RMH: emn EP, - T
[2133] ṣarf RMEHP: + ferāġ T
[2134] oldıġı her kim ise EP: oldıġın RM, olduġın T, oldıġı kim ise H
[2135] murād RTMEP: - H
[2136] evṣāf RTMEP: - H
[2137] cemīle ve aḫlāḳ-ı ḥamīdesin RTMEH: cemīlesin P
[2138] gevher TMEHP: her R

mażmūnunca bār-ı girān-ı ḳuṭas rīşe-dār-ı emānet ü vekāleti vażʿ-ı gerden-i ḥamāḳat-istīnās-ı Ḳıṭas eyledikde istimāʿ idenler engüşt ber-dehān istiġrāb oldılar. Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ muḳarreb ü emek-dārlarından Ramażān nām şaḫṣ-ı nā-fercām[2139] ʿaṣā-yı köhne-i kirm[2140]-ḫūrde-i taḳarrübüne istinādı muḳteżāsı ʿunvān u celādet ve ḥasbe'l-ḳudret tekdīr ile ʿarż-ı şekl-i zişt-i ḫuşūnet iderdi. Şaḫṣ-ı mezbūr ṭaraf-ı ḫāna ʿā'id rüsūm-ı maʿhūdeden[2141] altmış kīse[2142] miḳdārı[2143] māl taḥṣīl idüp ʿavdetinde muḳteżā-yı kibr ü ġurūr vekīl-i ḫāna mülāḳāta[2144] tenezzül itmeyüp ḳadd-ı bālā-yı naḫvet-bünyād-ı tebaḫtur u ihtizāz ile dīvāna girdikde ḫān-ı Ḳırım ber-muḳteżā-yı resm-i ʿādī cānib-i mezbūra nigāh-endāz-ı iltifāt olmayup Sefer Ġāzī'ye ḫiṭāb ile *Ramażān şehre ne zamān duḫūl itdi* deyü istifsārında bilā-tevaḳḳuf[2145] *Ramażān ḳuluñuz pertev-i mihr-i*[2146] *ʿināyetiñiz ile şeb-i tārīkī-i faḳr u żīḳden rūz-ı rūşen-i refāh u ġınāya resīde olmaġa şāyeste-i bende-i ṣadāḳat-pīşeñiz olup meʾmūr oldıġı māddeden altmış kīse taḥṣīl itdigin evvelā bendeñize iḫbār itdikde ṭarafıma ʿā'id on iki kīseyi kendüye iʿṭā eyledim. Ḫazīne-i ʿāmireñize maḫṣūṣ olan baḳıyye-i meblaġı dest-i cūd u keremiñiz ile müşārün-ileyhe iʿṭā idüp ḫāne-i müşrifü'l-indirās-ı ḳalb-i vīrānın iḥyā buyurmañız recā iderim* deyü vücūh-ı ḳavmda cebhe-fersā-yı ḫāk-i niyāz olıcaḳ redd ü defʿ muġāyir-i töre-i Cengiz olmaġın *çünki sen dāmen-i ḥışşe-i şāyiʿiñden keff-i yed-i taʿarruż itmişsin. Biz daḫi kīse-i güşāde-fem-i varaḳa-i istişfāʿıña ḫātem-zen-i*[2147] *müsāʿade olsaḳ baʿīd degildir* deyü ṣūret-i vaʿdda olan cümle-i inşā'iyyeyi maḥż-ı ḥükm ü aḫbāra ḥaml ile taḳbīl-i dāmen-i ḫānī itmekde Ramażān ile maʿiyyet idüp ḫān-ı müşārün-ileyh şöhret-yāb-ı ḫisset ü imsāk iken muḳteżā-yı ʿulüvv-i[2148] himmet gürisne Ramażān'ıñ marаż-ı fāḳa vü iḥtiyācına devā-sāz-ı ġınā ve zaḫm-ı ḳalb-i faḳrına merhem-baḫş-ı reḫā olup derūn-ı kāşāne-i ʿayş u ṣafāsın ḳanādīl-i zer ü sīm-i ḫālişü'l-ʿayār ile tenvīr ve şeb ü

[2139] nā-fercām TMEHP: fercām R
[2140] kirm RTEHP: - M
[2141] maʿhūdeden RTEHP: maʿhūde olan M
[2142] kīse RTMHP: - E
[2143] miḳdārı RTMEP: - H
[2144] mülāḳata RTMEP: - H
[2145] bilā-tevaḳḳuf EHP: bilā-telaʿşüm ü tevaḳḳuf RTM
[2146] mihr RTMEP: - H
[2147] ḫātem-zen HP: ḫatm-zen RTME
[2148] ʿulüvv RTEHP: - M

rūzın müşābih-i ḳadr u ʿīd eyledi. Bir defʿa ʿasākir-i Ḳırım[2149] seferden ʿavdet ve maḥall-i tefriḳa-i ʿasker olan Feraḥkermān'da herkes ḫānesine[2150] ʿavd u inṣirāfa me'ẕūn olup be-resm-i vedāʿ u be-dürūd meclis-i aġaya duḫūl ü vürūdlarında *eger müşebbek-i derīçe-i bālā-ḫāne-i ʿiṣmetden* [88a] *çeşm-i intiẓār ile nigāh-endāz-ı rāh-ı dirāz ve sāmiʿa-gīr-i daḳḳu'l-bāb u baḳla-endāz ve sarāy-ı nüzhet-efzā-yı ferec-bünyād-ı maʿhūdın çārūb-ı nevre-i verd-ālūd ile taṭhīr*[2151] *ü tenvīr itmiş zevcāt-ı āşüfte-mizāc ve nigār-ı nāzenīn-i leṭāfet-imtizācı ile esb-i çār-pāsından nāzil oldıġı sāʿat ālāt u bisāṭın iḫrāc itmedin hem-ışṭabl-i maḥabbeti olduḳları mādiyān-ı zer-efsār u muraṣṣaʿ-tengine rākib olan fārisü'l-ḫayl-i meydān-ı ʿaşḳ u maḥabbete ḫilʿat-ı celīle-i ʿarūsa bedel ferve-i semmūr ilbās iderim* deyü leb-cünbān-ı müzāḥe vü laṭīfe olmuş idi. Bir iki ay mürūrunda aġa-yı mezbūruñ duḫter-i ʿiffet-perveri ḫānım gerdūne-süvār-ı ʿizz ü nāz icrā-yı merāsim-i tehniye-i ḳudūm idüp hengām-ı vedāʿında *peder-i vālā-güherimiz kemāl-i keremlerinden dāmādlarına ʿināyet buyurup beynlerinde maʿhūd olan mevʿūduñ edā ve teslīmin recā iderler* deyü teblīġ-i emānet eyledikde *ol vaż'-ı Ḳahramānī dāmādımızdan ẓuhūr idüp kerīmemizde mi vāḳiʿ oldı* deyü ḫande-künān incāz-ı vaʿd eyledikden ṣoñra duḫterleri ḫāber-dār olduḳda niçe müddet burḳaʿ-ı ḫacālet māniʿ-i rūy-ı ziyāret oldıġın naḳl iderler. Sefer Ġāzī Aġa egerçi ʿaḳl-ı maʿāş ve umūr-ı ġazā vü perḫāşda bī-hemtā lākin niʿmet-i celīle-i dāniş ü maʿrifetden bī-behre vü bī-nevā olup mecālis ü maḥāfilde esb-i leng-i ışṭılāḥ sürmege mā'il olmaġın bir defʿa ṣaḥan-ı sofra-i ṭaʿāma vażʿ olunan ḫoşāb-ı ālūyı medḥ ḳaydı ile *pādişāhım tenāvül buyuruñ Frenk incāsıdır* didikde ḫān-ı müşārün-ileyh *kāse-ī*[2152] *dehān-ı ṣenāñızı leb-rīz-i şerbet-i nā-ḫoş-güvār iden bir muʿteber ü nādir şey ise kendiñize taḫṣīṣ idüp ẕevk-yāb oluñ* didigi ve *bir defʿa nevbet şekerinden şerbet tedārik*[2153] *ü āmāde itdim didikde nevbet-i dīger mānde olur* deyü şīrīn-meẕāḳ-ı müzāḥe vü istihzā oldıġı meşhūrdur.

[2149] ʿasākir-i Ḳırım EHP: - RTM
[2150] herkes ḫānesine H: - RTMEP
[2151] taṭhīr RTEHP: muṭahhar M
[2152] kāse RTEHP: ser M
[2153] tedārik TMEHP: tedār R

Nerciʿu ilā mā künnā fīhi. Ḫān-ı Ḳırım Sefer Ġāzī'yi bilā-cürm ü cināyet[2154] iʿdāmına cesāret ve biñ yetmiş senesi evāḫirinde Bucaḳ ḥavālīsinde sākin ṭavā'if-i Noġay muḳteżā-yı cibillet ü muʿtād iʿlā-yı şuḳḳa-i baġy u ʿinād itmegin bilā-istīẕān-ı pādişāh-ı zamān Ḳazaḳ keferesi maʿiyyetiyle mużāfāt-ı memālik-i maḥrūseden olan[2155] Bucaḳ arāżīsinde mutavaṭṭın buġāt-ı şeḳāvet-āyīniñ mevcūdātların ġāret ve ḫāric-i dā'ire-i inṣāf īṣār-ı envāʿ-ı mażarrat ve Sefer Ġāzī-zāde İslām Aġa'nıñ **[88b]** refʿ-i ruḳʿa-i şikāyeti ve Uyvar seferine daʿvet olunduḳda ʿadem-i icābeti bāʿiṣ-i iġbirār-ı derūn-ı pādişāh-ı ġayret-şiʿār[2156] olmaġın[2157] biñ yetmiş altı senesi ẕi'l-hiccesinde rütbe-i vālā-yı devletden nāzil ve[2158] serīr-i ḥükūmete Çobān Devlet Girāy-oġlu ʿĀdil Girāy[2159] vāṣıl oldıġı ḫaber-i bāridi vārid olduḳda nev-be-nev ṣudūr iden cerā'im-i sābıḳası muḳteżāsı endīşe-i tīġ-i ḳahr-ı[2160] ḳahramān-ı zamān[2161] kārgīr-i cism ü cānı olmaġın cerīḥa-i devā-i nā-peẕīr-i derūnuna tertīb-i merhem-i iltiyām itmek ḫulyāsıyla ahālī vü aʿyānı daʿvet ve basṭ-ı ḳālīçe-i ġubār-ālūd-ı meşveret eylediklerinde bir niçe melʿanet-pīşe vü bü'l-fużūl sifāl-i şikeste-dehān-ı rīş-ḫandīdede[2162] puḫte itdikleri piyāz-ı müdāhene ile ḫān-ı ṭavīlü'l-ḥayyeyi firīfte idüp

Mıṣraʿ

در سخن گفتن خطای جاهلان پیدا شود[2163]

müfādınca evvelā ḫān-ı cedīdiñ şecere-i nesebiyesine[2164] seng-endāz-ı ṭaʿn olup *eger nehr-i Özü'yi ʿubūr iderse ʿasker-i mevfūr-ı Tatar ile muḳābele ve gīrūdār idüp Ḳırım'a duḫūlden menʿ iderüz ve eger bu ṭarīḳ ile mündefiʿ olmaz ise celā-yı vaṭan idüp diyār-ı*

[2154] cināyet RTMEP: ḥıyānet H
[2155] olan RTME: - HP
[2156] ġayret-şiʿār RTMEP: - H
[2157] Derkenar ʿAzl-i Meḥmed Girāy Ḫān sene 1076 EHP: - RTM
[2158] Derkenar Çobān Girāy-zāde ʿĀdil Girāy EHP: - RTM
[2159] oġlu ʿĀdil Girāy RTMEP: - H
[2160] ḳahr RTMEP: - H
[2161] zamān RMEHP: - T
[2162] ḫandīdede RTM: ḫandīde E, ḥandında HP
[2163] Cahilin hatası konuşunca ortaya çıkar.
[2164] nesebiyesine RTEHP: beste M

āḫara giderüz deyü[2165] ṣadā-yı lāf u güzāf ve ṭanṭana-i nifāḳların resīde-i küngüre-i āfāḳ itdiklerinde sāl-ḫūrdegān-ı Tatar'dan bir pīr-i cihān-dīde ṭabl-i bī-āheng-i Ḳıbṭīyāne ve kerrenāy-ı perde-i[2166] bīrūn-ı güft ü gülarına dest-i redd ile ṭurre-zen-i iʿtirāż olup *ḫār u ḫāşāk-i güftār-ı beyhūde ile ṭarḥ itdigiñiz ṣürḫ-i nā-hencār-ı ḳīl ü ḳāliñiz müşrifü'l-indirās ve şecere-i ḫabīṯe-i ẕihn-i kec*[2167] *ve ṭabʿ-ı muʿavveceñiz ṣemeresi naḫl-i ʿāṣī-i ḫurmā miṯilli meyve-i telḫ ü zehr-āmīz olup ḫān-ı ṣāfī-derūnı rişte-i pūşīde-i ıġrā ile ġıyābetü'l-cübb-i muḫāṭaraya ilḳādır. Zīrā şevketlü pādişāhıñ ḳumuruşḳa*[2168] *vü ḳırḳayaḳ yaʿnī ḳarınca*[2169] *vü ṣad-pāyesi resīde oldıġı emkinede dehān-ı iṭāʿat ile telṯīm-i āsitān-ı ʿubūdiyyet itmekden ġayrı emr-i nā-meşrūʿı şürūʿ ḫāric-i dā'ire-i imkāndır* deyü ışṭılāḥ-ı[2170] maḫṣūṣı üzre mūrdan ṭavā'if-i Bektaşiyān ve[2171] ṣad-pāyeden ḳaṭırġa[2172] vü fırḳate maḳūlesi sefā'in murād itdigin naḳl ü īrād iderler. Fi'l-vāḳiʿ iddiʿā-yı ḫulūṣ u ḥuḳūḳ iden bī-vefālar ḫān-ı cedīde taḳarrüb ü lüḥūḳ içün izhār-ı ʿuḳūḳ eylediklerinde ne sitīze mecāl ve ne ser-nihāde-i āsitān-ı saʿādet olmaġa[2173] iḥtimāl olup[2174] bi'ż-żarūr esb-i güsiste-ligām-ı ye's ü ḥırmān ile Ḳumuḳ cānibine firār ve dil-sūḫte-i āteş-i ḥasret-i **[89a]** dār u diyār olup biñ seksen beş cemāziye'l-āḫirinde ṣandūḳa-i tābūt ile vedīʿa-i künc-i mezār ve sene-i ātiye cemāziye'l-āḫirinde evlādından Cānbek Girāy Sulṭān naʿş-ı vālidin Ḳırım'a naḳl ve Baġçesarāy'da ceddi türbesi civārında defīn-i ḫāk-i fenā eyledi. Müddet-i ḥükūmeti iki defʿada on ṭoḳuz sene olup ve kümeyt-i ḥayātı dā'ir-i pīrāmen-i sūḳu'ṣ-ṣemānīndir. Ḫān-ı bergeşte-rūzgārıñ çūb-ı rāyāt-ı iḳbāli şikest olmazdan muḳaddem dest-i ġazve vü cihād ile naḳdīne-i ganā'im-i bī-şümāra nā'il olmaġla ebnā-yı cinsi miyānında müşārün-bi'l-benān miknet ü ṣervet olup Baġçesarāy'da germābe-i nev-bünyādı inşād ve ḥāṣıl olan icāresiyle cāmiʿ-i kebīrde cüz-ḫᵕān u duʿā-gūyānıñ sermāye-i faḳr ve germābe-i iḥtiyācların defʿ ve vesaḫ-ı fāḳaların izāle idüp bundan

[2165] deyü RTMEP: - H
[2166] perde RTMHP: - E
[2167] kec MEHP: genc RT
[2168] Derkenar Ḳumuruşḳa Çaġaṭaydır be-maʿnā-i ḳarınca E: - RTMHP
[2169] ḳarınca RTEHP: - M
[2170] ışṭılāḥ TMEHP: ışṭılā R
[2171] ve RTMEP: - H
[2172] ḳaṭırġa RTM: ḳadıġa H, ḳadırġa EP
[2173] olmaġa RTMEP: olmaġla H
[2174] Derkenar Fevt-i Meḥmed Girāy Ḫān sene 1085 EHP: - RTM

māʿadā ifāża-i āb-ı ṣadaḳāt-ı cāriye ile devḥa-i derūn-ı muḥtācını ser-sebz ü reyyān eyledi. Gāh u bī-gāh çeşm-i[2175] dünyā-perestān ve dīde-i ṭamaʿ-dārān ile tesurru'n-nāẓırīn[2176] dervāzesinden naẓar-endāz-ı[2177] rūy-ı zer-i[2178] ḫāliṣü'l-ʿayār olmaḳ ḥayāt-baḫş u ṣafā-resdir deyü zamān-ı idāre-i kās-ı ṣabūḥ ve ġabūḳ-ı neşāṭ-efzā ve vaḳt-ı şürb-i ḳahve-i ġamm-zidāda maḥfūẓ ḫazīne-i iddihārı olan ṣandūḳa-i ẕeheb-i meskūkün güşād ve miṣāl-i serīr-i zer-mismār-ı Efrenci bālāsında murabbaʿ-nişīn-i ʿişret oldıġı meşhūrdur. Mevlānā *ḳaddesa'llāhu sırrahū*[2179] ḥażretleriniñ ṭarīḳat-ı ʿaliyyesine intisāb iddiʿāsıyla hengām-ı ʿayş u nūşda baḥr-ı ʿaşḳ u maḥabbeti cūş itmegin ser ü dūşun[2180] külāh-ı Mevleviyān ve ḫırḳa-i sepīd-i sebz-girībān ile ārāste ve muġannīyāt-ı ḫoş-naġamātı daḫi tennūre-i dībāc-ı müşaʿşaʿ ve pāleheng-i ḫurşīd-reng ile pīrāste ve def ü ṭanbūr u çenglerin

Beyt

من این و آن نه دانم سرمست عشق و جامم

مطرب بزن نوایی ساقی بده پیاله[2181]

naġmesini āheng idüp miṣāl-i çarḫ-ı felek ẕevḳ ü şevḳ ile semāʿ itdigin istimāʿ idenler ṭurre-zen-i ṭabl-i naḳl ü ḥikāyet olurlar. Rū-be-rāh-ı beyābān-ı Ḳumuḳ oldıġı hengāmda mālik oldıġı evān-ı sīm ü zerin terāzū vü ḳanṭār ile sencīde ve evlād u etbāʿına ʿalā-merātibihim taḳsīm eyleyüp sefīne-süvār-ı firār oldıġı eṣnāda ebnā-yı zamānıñ ʿadem-i vefāsı iḳtiżāsı aḳall-i ḳalīl kimesne[2182] maʿiyyet idüp muḳarrebānından pertev-i mihr-i ʿināyeti ile lemʿa-yāb-ı ġınā ve āsumān-ı tüvāngerīde mānend-i kevkeb-i raḫşende ve şöhret-yāb **[89b]** olmuş bir ḥarīf-i bī-ḥicāb *eyyām-ı saʿādetiñde emvāl-i bī-şümār ile ser-firāz-ı aḳrān oldum. Şimdi siziñile hem-rāh olsam ḫarmen-i mevcūdātım suḫte-i*

[2175] çeşm RTMEP: - H
[2176] nāẓırīn RTMEP: + ve H
[2177] naẓar-endāz RTM: nāẓır EHP
[2178] zer H: + ve zer RTM, zer ve EP
[2179] ḳaddesa'llāhu sırrahū RTME: ḳuddise sırruhu'l-aʿlā HP
[2180] ser ü dūşun TEHP: ser dūşun R, - M
[2181] Ben şunu bunu bilmem aşk ve kadeh sarhoşuyum, çalgıcı bir nağme çal, sâkî bir kadeh getir.
[2182] kimesne RHP: kimesneler TME

āteş-i telef olmaḳ muḥtemeldir deyü dāmen-būs-ı vedāʿ[2183] ve der-ʿaḳab bir şaḫṣ-ı kec-iẕʿān daḫi *ḫānlıġıñ avānında ḫ ʿān-ı ʿināyet ü iḥsānıñdan ḥiṣṣe-dār itmediñ*[2184]. *Şimdi seniñile ṭarīḳ-i ġurbet ü kürbetde hem-ʿinān-ı murāfaḳat olsam ʿıyāl ü evlādım üftāde-i beyābān-ı ẕull ü miḥnet olmaḳ muḳarrerdir* diyerek taḳbīl-i ẕeyl idicek iḥsān-ı dīdelerimiz ʿusr-ı yesār-ı ġınā ile rāh-ı refāḳati sedd ve dā'ir-i pīrāmen-i ḫarmen-i[2185] ḥırmān olanlar ḫāşāk-i iẓhār-ı faḳr u müżāyaḳa ile ʿuyūn-ı ḥuḳūḳ-ı ḳadīme-i meveddeti kūr ve bend iderler deyü dest-zen-i zānū-yı te'essüf oldıġı meşhūrdur. Nihāl-i vücūdı bād-ı ṣarṣar-ı ġamm u vehm ile üftāde-i ḫāk-i ʿadem olmazdan

Beyt[2186]

خامشی دریا و گفت و گو خس و خاشاک اوست

پاک کن از خار و خس این بحر گوهر خیزرا[2187]

mażmūnı ile ʿamel ve bir sene miḳdārı zamān ḳīl ü ḳāl-i bī-me'ālden keff-i lisān idüp zebān-ı lāl-i enāmili ile ṭaleb-i āb u nān[2188] itdigin görenler maʿāẕa'llāh teʿālā felc ü cünūn ve[2189] yāḫud bir āḫar ʿillet ʿārıż olmaḳ ẓunūnun iderler idi. Bir gün bende-i ḳadīmlerinden ḥużūrunda ḳā'im olan iki ādemīsine üç defʿa ḳuʿūd itmegi[2190] işāret ü īmā ve mezbūrlar daḫi ḫilāf-ı ʿāde ḥareketden istinkāf u ibā eyledikde ḳufl-i dehān-ı sükūt-muʿtādına irā'et-i kilīd-i maḳāl idüp *biz şimdi kemān-ı ḳażā ile beyābān-ı bī-pāyān-ī*[2191] *ġamm u endīşeye endāḫte-i tīr-i bī-rīş gibi bir derīş-i bī-mecāl ü dil-rīşiz. Oturuñ künc-i ḥücre-i ġurbetde setr*[2192] *ü kerbe ṣoḥbet idüp çend rūz güẕerān-ı vaḳt idelim* deyü iẓhār-ı ḫüzn ü melāl ile eşk-rīz-i ḥasret ü kelāl olduḳda lisān u şuʿūrunda ʿillet ü fütūr olmayup mā'il-i semt-i[2193] ṣamt u sükūt olması evżāʿ-ı[2194] nā-pesendīde-i

[2183] dāmen-būs-ı vedāʿ EHP: dāmen-būs ve duʿā RTM
[2184] itmediñ TMEHP: itmekdeñ R
[2185] ḫarmen RTMEH: - P
[2186] beyt RTMHP: + muḳaddemce E
[2187] Susmak deniz gibi, konuşmak ise denizdeki çöpler gibidir. İnci dolu bu denizi çöplerden arındır.
[2188] āb u nān RTM: nān u āb EHP
[2189] ve H: - RTMEP
[2190] itmegi RTMEP: - H
[2191] bī-pāyān RTMEH: - P
[2192] setr MH: şer R, şatr TEP
[2193] semt RTMEH: - P

rūzgār ve elfāẓ-ı mühmele-i saḫt Ehremen-ṣıfatān-ı[2195] ḳavm-i dil-āzāra ʿadem-i taḥammül ü istisḳālden oldıġın işʿār ider. Zamān-ı ġurbet ü melālinde ḥasb-i ḥāli olmaḳ üzre Türkī edā ile inşād eyledigi kelām-ı müseccaʿ u āteş-engīzidir.

Türkī

Bu dehrüñ ḥāline eyledüm naẓar
Her biri bir derde giriftār ancaḳ
Kemāle irince ḫār ile gülzār
Bülbülüñ ʿādeti āh u zār ancaḳ
Eger pādişāh ol eger kim gedā
İdegör borcını vaḳtinde edā
Kimini ṣafāya düşürmüş Ḫüdā
Kiminiñ ḳısmeti zehr-i mār ancaḳ
Kimi mālik olmuş tāc u ḳabāya
Kimi dervīş olmuş girmiş ʿabāya
Kiminiñ meyili māl-ı dünyāya
Kiminiñ başında tāc var ancaḳ
[90a] Ḳarār olmadı mı ey dil-i ʿāḳıl
Nice bir gezersün ʿālemde ġāfil
Bārī çalınaydı sūr-ı İsrāfīl
Bizden gidenlere intiẓār ancaḳ
ʿAşḳ-ı İlāhī'den alıñur sebaḳ
ʿĀrif ol her işe ʿibret ile baḳ
İşiden ʿāşıḳlar disünler el-Ḥaḳḳ
Kāmiliñ bu sözi yādigār ancaḳ

Receʿnā ilā mā künnā fīhi. Ḫān-ı cedīd ʿĀdil Girāy'ıñ pederi Çobān Devlet Girāy güẕāriş-peẕīr-i taḥrīr oldıġı üzre Leh boyārı duḫterinden tevellüd itdikde peder-i

[2194] evżāʿ TMEHP: eżāʿ R
[2195] ṣıfatān RTMEP: - H

maʿnevīsi Ḥācī Muṣṭafā re’yi ile anıñ daḫi ismi Muṣṭafā olup ḫiẕmet-i raʿy-ı aġnāmı iġtinām ʿadd itdigi eyyāmda gūsfend-i mādesinden tevellüd iden maʿz-ı işneyniñ birine Ḳulbuldı ve digerine Çulbuldı ism-i ġarībini vażʿ itmiş idi. Baʿde zamān ḳalem-i taḳdīr ile Muṣṭafā-yı mezbūr ṭūmār-ı sülāle-i Cengiziyye[2196] Devlet Girāy ʿunvānıyla taḫrīr olunduḳda püserānınıñ isimlerin taġyīr ve Ḳulbuldı’yı Fetiḥ Girāy ve Çulbuldı’yı ʿĀdil Girāy taʿbīr eyledi. Baʿde ʿām Meḥmed Girāy ve Şāhīn Girāy’ıñ Kefe ḳurbunda tertīb itdikleri[2197] meclis-i telḫ-i[2198] gīrūdārda Devlet Girāy ḥabbe-i tüfeng yiyüp şerbet-i mergden neş’e-dār olduḳda Fetiḥ Girāy ve ʿĀdil Girāy[2199] Yanbolı ḥavālīsinde vażʿ-ı dūde-i iḳāmet itmişler idi. Maḥall-i mezbūr maḳarr-ı ebnā-yı Cengiziyān olmaġla ol ṭaraflarda iḳāmet-güzīn olan selāṭīn-i müşārün-ileyhimāyı ithām itdikleri iḫtilāl-i neseb-i[2200] ḥasbī ile civārlarında sākin olduḳlarına rıżā-dāde olmayup nefy ü iclā ve mevżiʿ-i āḫarda iskānlarını Devlet-i ʿaliyye’den recā eylediklerinde bā-fermān-ı iṭāʿat-ḳarīn Vizesarāy nām ser-zemīn mesken taʿyīn olundı. Meḥmed Girāy Ḫān defʿa-i ūlāsında Fetiḥ Girāy-ı mezbūruñ der-beste-i merāmın miftāḥ-ı kilīd-i rütbe-i ḳalġayī ile güşād itmegin eyyām-ı ʿazl ü[2201] kürbetinde ḥuḳūḳ-ı ḳadīmeye riʿāyet ve Rodos’a iclā olunduḳda refāḳat u maʿiyyet idüp ḫān-ı müşārün-ileyhi esb-i mücevher-rikāb-ı iḳbāl defʿa-i ṣāniye ser-menzil-i maḳṣūda īṣāl idicek mezbūrı istiḫdāmdan ibā ve cezīre-i mezbūrede ibḳā itmekle bād-ı ḥatfe enfihī ile ġarīḳ-i lücce-i deryā-yı ʿadem oldı. Ḫān-ı mütelevvinü’l-aḥvāl[2202] muḳaddemā Fetiḥ Girāy’ı ḫiẕmet-i ḳalġayīde aʿmālinden nāşī ebnā-yı cinsiniñ ṭaʿn u teşnīʿine infiʿāl idüp ḫilāf-ı rıżā-yı Rabb-ı Ẕü’l-celāl olan tīġ-i ser-tīz-i siyāset ile ʿırḳ-ı rāʿiyeyi ḳaṭʿ u tebere ʿazīmetinden Ḳırım’da mevcūd olanlar ḫaber-dār olduḳlarında Abaza ve Çerākise memleketlerine firār idüp Rūmili ṭaraflarında bulunanlarınıñ **[90b]** daḫi istīṣāli içün der-i Devlet-i ʿaliyye’ye iʿlām eyledikde bu emr-i

[2196] Cengiziyye RTM: Cengiziyāna EHP
[2197] itdikleri TMEHP: eyledikleri R
[2198] telḫ RTMEP: + ve H
[2199] ve ʿĀdil Girāy TMEHP: - R
[2200] neseb RTMHP: + ve E
[2201] ü RTMEP: - H
[2202] mütelevvinü’l-aḥvāl RTEHP: mütelevvin M

ʿacībe şürūʿ muḥāl olmaġla bedel-i ḳatl ü ifnā ṣaġīr ü kebīrini Rodos cezīresine[2203] nefy ü iclā ile iktifā eylediler. Ebnā-yı Cengiziyānıñ dendān-ı dehān-ı himmet ve enāmil-i dest-i irādet ile ḥall ü ʿaḳd-ı umūr-ı memlekete ḳādir olanlarınıñ menfāsı[2204] olan maḥalle iclāların istimāʿ iden aṣḥāb-ı ʿaḳl u sedād mezbūrlarıñ hem-reng-i[2205] şerbet-i ġurbet olmaġla taḥḳīḳ-i neseb idüp müşārün-bi'l-benān istiʿdād oldılar deyü dehen-güşā-yı tefevvüh ü[2206] tefe'ül olduḳlarından çoḳ zamān mürūr itmedin Sefer Ġāzī-zāde İslām Aġa'nıñ[2207] zencīr-i eşk-i ḥasret ü iştikāsı selāsil-i esbāb-ı şitā-yı ʿazl ü tedmīr ile āmūḫte[2208] olmaġla metānet ḥāṣıl itmegin ḫān-ı ḳażā-dīdeyi[2209] ṣaḥrā-yı ġamm u idbāra keşīde ve[2210] biñ yetmiş altı ẕi'l-hiccesinde çevgān-ı teveccüh gūyek-i devleti pīş-gāh-ı ʿĀdil Girāy'a resīde[2211] idicek birāder-zādesi Devlet Girāy *ʿaselün ḫıtne lā-yüsminu velā yuġni*[2212] velīʿahdī ile firīfte ve birāderi Ġāzī Girāy'ı[2213] şerāb-ı teb-āver-i nūreddīnī birle ser-mest ü şīfte idüp ṭāḳ ve'l-inṭāḳ salṭanata işʿād içün tehyi'e-i feṣeḳa-i mirḳāt-ı himmet iden[2214] İslām Aġa'yı ḳabā-pūş-ı rüfū nā-peẕīr-i rīşe-i dāmen-i vekālet itmekle müstaʿidd-i ilbās-ı[2215] pīrehen-i ḫūn-ālūd-ı şehādet eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ[2216] āyīne-i mihr-i devleti peẕīrā-yı ġubār-ı zevāl olmaġın rükn-i rekīn-i salṭanat-ı Ḳırım olan ḳabīle-i Şīrīniyānıñ esās-ı ḫāne-i ḥayātların hedm ü taḫrībe berzede-i dāmen-i ʿazīmet ve zümre-i[2217] Manṣūriyān engüşt-nihāde-i teʿāżud u murāfaḳat eyledigine[2218] ḳavm-i mezbūr tāb-āver-i muḥārebe vü sitīz olmayup taḫlīṣ-i girībān-ı cān içün rū-nihāde-i vādī-i girīz olduḳlarında emvāl ü mevāşīlerine iṭāle-i yed-i ḫasāret eyledigi

[2203] Rodos cezīresine RTM: Rodos'a EHP
[2204] menfāsı RTMHP: muḳteżāsı E
[2205] hem-reng RTEHP: - M
[2206] tefevvüh ü HP: tefevvüh RTM, füh E
[2207] İslām Aġa'nıñ EHP: İslām'ıñ RTM
[2208] āmūḫte TMEHP: āmūcte R
[2209] ḳażā-dīdeyi RTEHP: - M
[2210] ve RMEHP: - T
[2211] resīde RTM: ġalṭān EHP
[2212] Bal gibidir ne besler ne de kurtarır.
[2213] Girāy'ı EHP: + şerbet RTM
[2214] iden RTEHP: - M
[2215] ilbās EHP: - RTM
[2216] Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ EHP: - RTM
[2217] dāmen-i ʿazīmet ve zümre-i RTMEP: - H
[2218] eyledigine RTM: olduġuna EHP

vāṣıl-ı mesāmiʿ-i pādişāh-ı maʿdelet-güster olıcaḳ dāmen-i ẓulm ü ġadrdan keff-i yed ve emvāl-i maġṣūbeyi teslīm ü redd bābında emr-i ekīd ü şedīd ṣādır olmaġın ser-fürū-bürde-i[2219] ceyb-i iṭāʿat ve dest-nihāde-i ẕeyl-i nābet oldı. Lākin gāh ḫod-be-ḫod[2220] ve gāh ıḍlāl-i muḳarrebān-ı şeyṭanet-āyīn ile irtikāb-ı[2221] envāʿ-ı meẓālim idüp ḫuṣūṣā çāh-ı bī-kerān-ı miḥnet ü ġurbetden[2222] resen-i destresi ile taḫlīṣ iden İslām Aġa'yı *itteḳi şerre fī aḥsente ileyh*[2223] seyf-i ḥayfı ile iʿdām u[2224] telef ve āteş-i müṣādere birle gencīne-i iddiḫārın hebā veʿıyāl ü evlādın endāḫte-i būriyā-yı faḳr u fenā itmek maḳūlesi āvāze-i ceng-i ḥarbī-i bī-endāzı **[91a]** maġz-fersā-yı ṣıġār u kibār olmaġın ve[2225] biñ seksen bir[2226] ẕi'l-hiccesinde çeşn-i ʿayş-ı devlet veʿīd-i ẕevḳ-i ḥükūmeti endūh-ıʿazl ü ġurbete müteḥavvil ve sene-i ātiye māh-ı rūzesinde iḳāmet-güzīn oldıġı ḳarye-i Ḳarīnābādda rūzī-i ḥayātı resīde-i ḫitām ve rūz-ı rūşen-i zindegānīsi şeb-i[2227] deycūr-ı memāta mütebeddil oldı. Müddet-i ḥükūmet-i nā-marżıyyesi beş sene ve zamān-ı ḥayātı elli beş senedir. Ḫān-ı maġṣūşü'd-dimāġıñ ḳaṣīde-i şöhreti ḥumḳ u belāhet ile muʿanven olup ligām-ı iḫtiyārı eyādī-i etbāʿ u[2228] ḫuddāmda olmaġın herkes celb-i nefʿ içün kendi ṭaraflarına ceẕb idüp envāʿ-ı mefāside bāʿiṣ oldılar[2229]. Ahālī-i Ḳırım'ıñ kār-dānları müşārün-ileyhiñ kemān-ı ḥadīd-i evżāʿ-ı nā-pesendin çekmekden ʿāciz olup seng-i girān-ı vücūdın felāḫan-ı tedbīr-i dil-peẕīr ile endāḫte-i ṣaḥrā-yıʿazl ü idbār ve peymāne-iʿayş u ṣafāsın şikest ve telḫ ü ücāc-ı vesāvis ü ḥiyel birle bāde-i ḫoş-güvār-ı ḥükūmet-i neş'e-nümāsın zehr-āmīz ü temkīn itmek içün mütemaḥḥiż u furṣat-bīn olduḳlarından nāşī Or memleḥasın keşf ve irā'et maḳūlesi efʿāl-i sāḫte ve aʿmāl-i perdāḫte ile[2230] firīfte vü işʿāl

[2219] ser-fürū-bürde-i TMEHP: ser ve bürde-i R
[2220] ḫod-be-ḫod RTMEP: ḫod H
[2221] irtikāb TMEHP: - R
[2222] miḥnet ü ġurbetden RTM: ġurbet ü miḥnetden EHP
[2223] İyilik yaptığın kişinin şerrinden sakın.
[2224] u RMEHP: - T
[2225] ve RTM: - EHP
[2226] bir RMEHP: - T
[2227] şeb RTMEP: - H
[2228] etbāʿ u RTME: - HP
[2229] oldılar RTMHP: oldı E
[2230] ile RTEHP: - M

Mıṣraʿ

Gitmez üç günde dilā bir mīle

ḫar-ı şikeste-pāyı ile beş altı merḥale maḥalli üç dört ay zamānda āvāre ve imrār-ı vaḳt ile kārīde-i şūre-zemīn-i derūnları olan toḫm-ı mekāyidlerine cūybār-ı ġaraż-ı fāsidlerin icrā idüp hengām-ı ʿavdetlerinde miṣāl-i seyl-i şedīdü'l-cereyān yek-şebāne-rūzda Baġçesarāy'a vāṣıl[2231] olduḳlarında ṭāvūs-ı gülistān-ı kerāmet ve ṭūṭī-i būstān-ı ḥārīḳ-i ʿādāt olan aṣḥāb-ı mücāhidātıñ şehper-i sīm ü zer-rīş-i riyāżet ile[2232] zamān-ı yesīrde aḳṣā-yı[2233] bilād-ı şarḳdan nihāyet-i memālik-i ġarbı sā'ir olup ṭayy-ı mekān taʿbīr itdikleri keyfiyyet-i ʿacībeyi muʿāyene eyledik deyü zebān-ı cidd ü rāst ile heẕeyān-gūy-ı lāf u güẕāf oldıġı keẕālik bir defʿa ṣayd-ı ḫargūşān-ı bādiye-peymā içün nigāh-endāz-ı eṭrāf u cevānib olduḳda naẓar-ı belāhet-maẓharı Tula[2234] nām mevḳiʿde binā olunan sarāy-ı Behişt-āsāya teṣādüf[2235] idüp bānīsinden istifsār eyledikde *ser-nihāde-i visāde-i devām u ṣebāt ve rāḥat-güzīn-i ʿāfiyet olmaḳ ḥūlyāsıyla selefiñiz ḫān-ı ḫāne-ḫarābıñ ʿimāretidir* deyü cevāb virdiklerinde *eyvāh böyle cāy-ı bī-naẓīri terk ü fedā ve girīve-i Daġıstān-ı Ḳumuḳ'da seng-i ḫārā-yı ḥüzn ü ālāmdan* [91b] *binā olunan lāne-i būm u ġurābda sākin olmaġı niçün irtikāb ider* deyü istiġrābı keẕālik emek-dār-ı ḳadīmlerinden olup ḥuḳūḳ-ı dīrīnesine binā'en[2236] ḳapucılar ḳetḫüdālıġında istiḫdām itdigi şaḫṣ-ı esmerü'l-levniñ bir zerger-i Ḳıpṭiyyü'n-nesebe nevʿan müşābeheti olmaġın her[2237] çend bir maṣlaḥat irā'eti içün dāḫil-i meclis-i ḥamāḳat-enīsi olduḳda *hey ḳapumcı-başı ḫoş geldiñ. Aḥcār-ı zī-ḳıymet ve tuḥaf-ı nādireden bir şey tedārik itmişe beñzersin* didikde *pādişāhım ḳuluñuz bende-i ḳadīmiñizden ḳapucılar ḳetḫüdālıġı ḫiẕmetiyle şeref-yāb olan fulānım* deyü yevm-i vāḥidde bir ḳaç defʿa taʿrīf be-nefs

[2231] vāṣıl RTM: dāḫil EHP
[2232] ile EHP: - RTM
[2233] aḳṣā-yı TMEHP: iḳtiżā-yı R
[2234] توله
[2235] teṣādüf HP: müṣādif R, müteṣādif TME
[2236] binā'en RTMEP: - H
[2237] her RTMEP: - H

iḳtiżā ider deyü[2238] bu gūne perde-i bīrūn-ı ʿaḳl u sedād olan āvāze-i ʿacībi ṭanīn-endāz-ı ḳubbe-i[2239] heft-āsumān ve[2240] bāʿiṯ-i ʿazl ü idbārı oldıġın naḳl ü īrād[2241] iderler. **El-Ḥācc Selīm Girāy Ḫān** ibn Bahādır Girāy Ḫān ibn Selāmet Girāy Ḫān ibn Devlet Girāy Ḫān ibn Mübārek Girāy Sulṭān ibn Mengli Girāy Ḫān ibn Ḥācī Girāy Ḫān ibn Ġıyāṯüddīn Sulṭān. El-müşārün-ileyh Selīm Girāy Ḫān miṯāl-i merdümek-i ʿayn henüz ṣadefçe-i ḥadeḳa-i pederde ṣūret-i ḥasene-i ṣabā ile cilve-ger iken vālid-i büzürgvārı Bahādır Girāy çeşm-ḫufte-i ālāyiş-i cihān olmaġla ol dürr-i yetīm-i şāhvār ṣandūḳa-i ḥıfẓ-ı der-āġūş-ı atabekīde maḥfūẓ olup eyyām-ı şebābında ʿamm-ı muḥteremi İslām Girāy ve Meḥmed Girāy Ḫān'ıñ[2242] müstaẓıll-i şecere-i ḥimāyet ve ḫūçe-çīn-i naḫl-i ʿināyeti olup be-ḥükm-i ḳażā ḫānlıḳ ʿĀdil Girāy'a iḳtiżā eyledikde[2243] Selāmet Girāy evlādından Ḳırım ḥavālīsinde mevcūd olanlar ḫān-ı müsemmā bi'n-naḳīżiñ ġadr u gezendinden ʿadem-i emniyyet muḳteżāsı Rūmili ve Çerkes cāniblerinde me'men ü me'vā iḫtiyār eylediklerinde anlar daḫi Yanbolı civārında basṭ-ı seccāde-i iḳāmet idüp müteraḳḳıb-ı niʿam-ı Kibriyā olmuş idi. ʿĀdil Girāy'ıñ pençe-i ḳahr u ẓulmünden firār ve ümmīd-i merḥamet ile zīr-i bāl-i hümā-yı pādişāh-ı dād-güstere ilticā iden aʿyān-ı Ḳırım mürġ-i Bismil-şüdeleriniñ[2244] vāḳıf-ı naẓm-ı manṭıḳu't-ṭayr-ı güftār-ı nerm ü şīrīn olanlarından Sübḥān Ġāzī Aġa[2245] ve anıñ emṣāli kār-güẕār u pür-gūlar ṭūbā-yı sāye-dār-ı dīvān-ı şehriyārī ve aġṣān-ı şecere-i salṭanat olan ricāl-i Devlet-i ʿaliyye nāmdārları ebvābında merreten baʿde uḫrā maʿāyib-i ʿĀdil Girāy'ı taʿdād ve maḥāsin-i Selīm Girāy'ı şümār eyleyüp[2246] demdeme-sāz-ı dād-ḫᵛāhī olduḳları ḳalb-i pādişāh-ı maʿdelet-penāha te'ṯīr ve[2247] muḳaddemā ṣudūr iden ḳabāyiḥ-i ʿadīdesi teẕkīr olunmaġla biñ seksen bir[2248] ẕi'l-

[2238] ider deyü RTMEP: idermiş H
[2239] ḳubbe-i RTM: - EHP
[2240] ve RMEHP: - T
[2241] ü īrād RTMH: - EP
[2242] İslām Girāy ve Meḥmed Girāy Ḫān'ıñ RTMEP: İslām Girāy Ḫān'ıñ H
[2243] ʿĀdil Girāy'a iḳtiżā eyledikde TMHP: iḳtiżā eyledikde E, - R
[2244] şüdeleriniñ RTMHP: südeleriniñ E
[2245] **Derkenar** Sübḥān Ġāzī Aġa Çelebi-zāde Muṣṭafā Aġa Ḳayaçlı Arslan Aġa بواوچی Aġa Ḳırım'dan maḥżar ile Ḫᵛāce Ḳöprüli-zāde vezāretinde mesned-i ḫāniyye Selīm Girāy Sulṭān ricālidir E: - RTMHP
[2246] eyleyüp HP: ile RTME
[2247] ve RTMEP: - H
[2248] bir RTMEH: + sāli P

hiccesinde menşūr-ı ḫānī midād-ı zerrīn ile nām-ı selāmet-encām-ı Selīm[2249] Girāy'a terkīm olunduḳda birāderlerinden Selāmet Girāy'ı ḳalġaylıḳ manṣıbı ile **[92a]** kām-bīn ve ʿammī-zādesi Ṣafā Girāy'ı daḫi nūreddīnlik ḫiẕmetine taʿyīn eyledi[2250]. Leh[2251] keferesi bilādında cizye edāsı şarṭıyla raʿiyyet ḳabūl idüp İslām-nihād olan[2252] Lipḳa Tatar'ı ecnāsınıñ sākin olduḳları maḥall ḥudūd-ı İslāmiyye civārında olmaġla çāh-ı meẕellet-i raʿiyyetden ḫalāṣ u emān ve Bucaḳ ḥavālīsinde iskān recāsını mutażammın ʿarżuḥālleri Ḳırım'a teveccühi[2253] eṣnāsında vürūd idüp ḫān-ı daḳīḳa-dān ḫod-be-ḫod cevāb[2254] virmekden ictināb itmekle mutaṣarrıf-ı livā-i Silistre Ḫalīl Paşa ile baʿde'l-müşāvere müttefiḳan Der-i devlet-medāra ʿarż u iʿlām eylediler. Ḫuṣūṣ-ı meẕkūr paşa-yı mezbūruñ[2255] ḫilāf-ı marżıyyesi olup bu maṣlaḥatıñ ḥuṣūl-peẕīr olmasında ṣuʿūbet ü hücnet[2256] vardır deyü ḫafiyyeten ḳā'ime taḥrīrinden nāṣī mütārekeyi mutażammın mektūb-ı ṣadrıaʿẓamī ṣudūr itmekle gelen ādemler cevāb-ı ye's ile ircāʿ olundılar. Ḫān-ı müşārün-ileyh sāye-endāz-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım olduḳda ḳalem-rev-i ḥükūmetinde olan Çerkes memleketi niẓāmı içün ol cānibe sefer idüp Ḳabarṭay meştāsında iken Sulṭān Meḥmed *tābe ṣerāhu* ḥażretleri Ḳamaniçe ḳalʿasın eyādī-i küffārdan taḫlīṣe ʿazīmet itmekle muʿtād-ı ḳadīm üzre ḫān-ı Ḳırım'ı daʿvet içün ḳetḫüdā-yı bevvābān-ı şehriyārī Aḥmed Aġa ile iki ḳıṭʿa ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı sulṭānī ve ḫilʿat-ı fāḫire-i ḥaḳanī vāṣıl olduḳda bilā-ārām Baġçesarāy'a ʿavdet ve levāzımāt-ı sefer tedārikine mübāşeret idüp biñ seksen üç muḥarreminde ʿasker-i şecāʿat-şiʿār ile neheng-i bād-pāya süvār ve müteveccih-i ordu-yı ẓafer-şiʿār oldı. Ḳamaniçe'ye ḳarīb olduḳları zamān şirẕime-i müşrikīne ser-ʿasker olan Ḫantu[2257] nām laʿīne dūçār ve tertīb-i bezm-i gīrūdār olunduḳda mey-i ḫoş-güvār-ı nuṣret neş'e-baḫş-ı ḫān-ı ṣāḥib-i himmet oldıġı muḳaddeme-i nuṣret ʿadd olunup fetḥ-i ḳalʿa-i mezbūra dā'ir ṣarf eyledigi naḳdīne-i rāyicü'l-vaḳt-ı ḫidmeti meşkūr ve gevher-i

[2249] Selīm RTMEP: Selāmet H
[2250] eyledi RTMEP: - H
[2251] Leh RMEHP: - T
[2252] olan TMEHP: - R
[2253] teveccühi RTEHP: - M
[2254] cevāb RTMEP: - H
[2255] paşa-yı mezbūruñ RTMEP: - H
[2256] hücnet RTEHP: miḥnet M
[2257] خانتو RTME: خانق HP

girān-ḳadr-ı ẕāt-ı muḥteremi nezd-i ḫavāṣṣ u ʿavāmda memdūḥ u muʿteber oldı. Ru'ūs-ı ser-geştegān Noġay ve Tatar'a taʿlīḳ-i[2258] ʿalīḳ-i[2259] vaʿd u vaʿīd idüp ligām-ı ihtimām ile ıṣṭabl-ḫāne-i iṭāʿata idḫāl itmegin ricāl-i Devlet-i ʿaliyye'niñ emniyyetleri muḳteżāsı Ḳırım'a ʿavdetlerinde Boġdan memleketinden mürūra muraḫḫaṣ oldı. Żamā'im-i memālik-i Devlet-i ʿaliyye'den olan Aḳkermān ḥavālīsinde[2260] ḥall ü ʿaḳd-ı rişte-i umūrları eyādī-i ḫānān-ı Ḳırım'a **[92b]** müfevveż olan ḳavm-i Tatar çāşnī-senc-i şerbet-i zehr-ālūd-ı tekālīf ü tāvān olmamaġla ol ʿaṣırlarda iḥdāṣ olunan aʿşār-ı ġallāt[2261] ve sā'ir rüsūmāt-ı tapu maḳūlesi umūr-ı şāḳḳada olan tekāpū[2262] çamçaḳ-ı[2263] derūnların leb-rīz-i boza-i sikāliş ü sitīz itmegin baʿż-ı evbāşlar şaḥne vü sipeh-dārların derūn-ı āḫūr-ı[2264] sütūrda iḥrāḳ bi'n-nār itmek maḳūlesi ḳabāyiḥ-i nev-ẓuhūrları muḳteżāsı ḳatl ü istīṣālleri nefy ü iclālarına ibdāl olunmaḳ murād-ı Devlet-i ʿaliyye olmaġla ḫān-ı Ḳırım daḫi cūybār-ı evāmir-i şedīdü'l-cereyānı tenfīẕ ü icrāda berzede-i dāmān-ı[2265] saʿy u ictihād olup kendin iẕʿāc ile bīḫ-i şecere-i ārāmların ḳalʿ ve nev-zemīn-i Ḳırım'a ġars vażʿ eylemekden ṣemere-i cedīde ḥāṣıl oldıġından ġayrı zamān-ı ḳalīlde nüzūl-i tegerk-i fiten ü şürūr ve intişār-ı ḥaşerāt-ı cerād-ı bī-şuʿūr sünbüle-i berekāt-ı āsāyişi[2266] maḥv u refʿ ve Kili ve İsmāʿīl ḳaṣabātınıñ bāzār-ı dād u sitādlarına müżāyaḳa-i külliyye ṭārī olmaġın ḫˇāhişger-i tecerruʿ-ı āb-ı vaṭan ve ʿıṭāş-ı tīh-i ġurbet olanlardan ceste ceste meskenlerine revān olanlarıñ pāy-ı ʿazīmetlerinden refʿ-i ʿiḳāl-i mümānaʿat olunmaġın refte refte *el-ḳadīmu yutreku ʿalā ḳıdemihī*[2267] būriyā-yı köhne-dārların ferş-i zemīn-i vaṭan-ı ḳadīm eylediler. Āvāze-i faẕl u veraʿı ṭanṭana-endāz-ı cihān ve ordu-yı hümāyūn-ı[2268] ẓafer-peyvendde[2269] kürsī-nişīn-i nuṣḥ u pend olan[2270] Vānī Efendi'niñ

[2258] taʿlīḳ MEHP: taʿalluḳ RT
[2259] ʿalīḳ RTMEP: - H
[2260] ḥavālīsinde EHP: + ve RTM
[2261] ġallāt TMEP: ʿalāf R, - H
[2262] aʿşār-ı ġallāt ve sā'ir ... olan tekāpū RTMEP: tekālif-i anīf H
[2263] çamçaḳ EHP: ḥamḥāḳ RTM
[2264] āḫūr-ı sütūrda EHP: āḫūrda sütūr RTM
[2265] dāmān EHP: emān RTM
[2266] āsāyişi MEHP: astāmeşi RT
[2267] Kadim kıdemi üzerine terk olunur.
[2268] hümāyūn TMEHP: hümān R
[2269] peyvendde TMEHP: + peyvendde R
[2270] Derkenar Ḳasaba-i Şeyh Vānī Efendi H: - RTMEP

ḥalḳa-i meclis-i faż̄ilet-en̄isinde pergār-ı baḥṯ u ṣoḥbet-i ḫavāṣṣ-ı aḥcāra dā'ir olup bilād-ı Türkistān'da müşābih-i seng-i Yada bir nevʿi ḥacer-i cālibü'l-maṭar mevcūddur ki baʿż-ı efsūn ʿilāvesi ile ʿamel olunduḳda r̄iḥ ü seḥāb vezān u nümāyān ve berf ü bārān r̄izān[2271] olur didikleri müşābih-i kimyā vü ʿanḳā kelām-ı b̄i-maʿnā vāṣıl-ı semʿ-i pādişāh-ı cihān-penāh[2272] olıcaḳ ḥacer-i mezbūrı iʿmāle ḳādir bir şaḫṣ-ı efsūngeri irsāl eylemek bābında ḫān-ı Ḳırım'a ḫiṭāben mektūb-ı ṣadrıaʿẓam̄i taḥr̄ir olunmaġın ḥasbe'l-emr ḳaṣabāt u ḳurā ve bi'l-cümle Tatar-ı bādiye-peymā tecessüs olunduḳda Çek̄i ʿAl̄i M̄irzā nām bir[2273] jāj-ḫāy fenn-i maʿhūdda mahāret iddiʿā itmegin ordu-yı şehriyāra irsāl eyledi. İcrā-yı ṣanʿat-ı mezbūre fermān olunduḳda dehān-ı telaʿsüm ile *ḥacer-i maʿhūd yanımda mevcūd degildür* deyü itdigi ʿöz̲r-i nā-maḳbūlünden ġayrı inzāl-i maṭar ʿameline dā'ir *bir giyāh-ı nādir daḫi vardır ki seng-i mezbūrdan müstaġn̄i belki nehr-i Nil̄*[2274] *ve Fırāt'dan muġannīdir* deyü muḳaddemāt-ı ġayr-ı müselleme ile hem-dāstān Müseylemetü'l-Keẕẕāb[2275] **[93a]** oldıġı Ḫıṭāy maḥżı maḥmūl-i ṣıdḳ u sedād olmaġın cüz'-i muʿaẓẓam-ı iks̄ir-i aʿẓam olmaḳda meşhūr-ı cihān ve verā-yı kūh-ı[2276] Ḳāf'da nihān olan ṭaramūn-ı Ḫıṭā tedāriki içün ḫarc-ı rāh ve sermāye-i giyāh iʿṭā olunup ser-nihāde-i vādī-i seyāḥat olduḳdan ṣoñra Tekiş[2277] nāmında bir ḥar̄if-i bed-k̄iş daḫi muḳaddeme-i bāṭılaya tāl̄i ve Müseyleme-i evvele ṣān̄i olup irā'et-i ṣuver-i ḫayāl-bāzı içün ḫāric-i dā'ire-i uṣūl ü edeb henüz def-zen-i şürūʿ olduḳda rūy-ı sep̄id ve ṣāf-ı hevā-reng-i vech-i efsūnger olan şekl-i siyeh ü küdūrete meyl ile eṣer-i maṭar ẓuhūr idecek baʿżılar ḫāṣṣa-i ḥacere ve[2278] baʿżılar teşādüf-i vaḳt-ı nüzūl-i bārān ve tecemmuʿ-ı ʿasker-i firāvāna ḥaml idüp zümre-i ẓürefā ise

Beyt

ʿĀdet oldur şāhlar çıḳsa yola bāran yaġar

[2271] r̄izān RTME: - HP
[2272] cihān-penāh RTMEP: - H
[2273] bir TMEH: - RP
[2274] N̄il RTMHP: İtil E
[2275] Keẕẕāb RTEHP: kiẕb M
[2276] kūh TMEHP: ḳūh R
[2277] تكش
[2278] baʿżılar ḫāṣṣa-i ḥacere ve RTME: - HP

Sen ne şehsün yolıña ḫalḳuñ gözinden ḳan yaġar

naẓmıyla istişhād idüp bereket-i ḥareket-i sulṭāndan muḳteżī feyż-i Yezdān'dır didiler. *El-ʿilmu ʿinda'llāhi'l-meliki'l-mennān*[2279]. Ol eyyāmda Selīm Girāy Ḫān ʿārıża-i marażı[2280] şedīd ile bīmār ve yemīn ü yesārına ḥarekete ʿadīmü'l-iḳtidār iken miyān-ı Tatar'da Ladrin nāmıyla meşhūr olan Leh keferesi[2281] seferine daʿvet olunduḳda esb-i ġayret ve gerdūne-i ḥamiyyete süvār olup iẓhār-ı celādet ve bi't-tedrīc ṣıḥḥat-yāb olmaġla ḫidemāt-ı dīn ü devletde ṣarf-ı tāb[2282] u ḳudret eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyh ṣāḥib-i fikr-i ʿamīḳ-i merd-i tāmmü'ş-şuʿūr olmaġla müterettib evveliyāt-ı[2283] naṣb u iḳbāl olan netīce-i żarūriyye-i ʿazl ü idbārı muḳaddemāt-ı reddiyye-i ġayr-ı vāḳıʿa-i cerā'ime mübtenī olmaḳ muġāyir-i ṭabʿ-ı naḳḳādı olmaġın kendi ṭaleb ü irādetiyle dest-keşīde-i dāmen-i ḥükūmet ve peyġūle-nişīn-i ḫāne-i ʿāfiyet olmaḳ içün ḳavs-ı iltimās ile endāḫte itdigi tīr-i niyāzı vāṣıl-ı hedef-i ḥuṣūl olmayup Çehrin ḳalʿası istiḫlāṣına taʿyīn olunan ser-ʿasker maʿiyyetine me'mūr oldı. Be-ḥükm-i ḳadr feṭḥ-i ḳalʿa muḳadder ve Leh ḥatmanıyla[2284] olan ṣulḥuñ daḫi inʿiḳādı müyesser oldıġın[2285] Ṣadrıaʿẓam Ḳara Muṣṭafā Paşa kendiniñ ve[2286] serdār-ı cebānet-şiʿārıñ yüzin aġartmaḳ içün re'y ü tedbīrde olan taḳṣīrātı ṭaraf-ı ḫāna ʿazv itmegin müctenib[2287] ü muḫteriz oldıġı noḳṣān u ʿayb ile vech-i māh-ı münīri maʿyūb ve ṭarīḳ-i pertev-i teveccüh-i neyyir-i aʿẓamı mesdūd[2288] idüp[2289] biñ seksen sekiz ẕi'l-hiccesinde ferve-i semmūr-ı ḫānī sūzen-i tercīh-i bilā-müreccaḥ ile Murād Girāy dūş-ı [93b] iḳtidārına dūḫte ḳılındıġı eyyām-ı şitāya teṣādüf itmekle Selīm Girāy Ḫān ol bahār-ı ḫuceste-āṣāra degin Kefe ḳalʿasında ārām ve sene-i ātiye ṣaferinde sefīne-nişīn-i ḫüzn ü ālām[2290] ve[2291] ḥareket-i ḳasriyye-i rūzgār ile vāṣıl-ı Āsitān-ı devlet-

[2279] İlim Melik ve Mennan olan Allah'ın katındadır.
[2280] maraż TMEHP: marīż R
[2281] keferesi HP: - RTME
[2282] tāb MEHP: bāb RT
[2283] evveliyāt RTMHP: olunan E
[2284] ḥatmanıyla RMEHP: - T
[2285] oldıġın TMEHP: oldıġından R
[2286] ve RMEHP: - T
[2287] müctenib RTM: mütecannib EHP
[2288] mesdūd RTMEP: + ve menkūb H
[2289] idüp RTMEP: - H
[2290] ālām RTEHP: elem M
[2291] ve H: - RTMEP

medār olduḳda ḫalefiniñ aḫẕ-ı intiḳām ḳaydı ile itdigi saʿy u ihtimāmı muḳteżāsı bilā-imhāl ü teʾḫīr çekdirme sefīnesi taʿyīn olunup Rodos cezīresine nefy ile tekdīr olundı, fī şehri'l-mezbūr[2292]. Ḫān-ı cedīd Murād Girāy Selāmet Girāy Ḫān-zāde Mübārek Girāy'ıñ şemere-i naḫl-i vücūdı olup vālidi ḥatfe enfihī ile[2293] Yanbolı ḳaṣabasında tārik-i bezm-i şühūd olduḳda Murād Girāy henüz ser-mest-i bāde-i şebāb olmaġla birāderleri Ġāzī Girāy ve ʿĀdil Girāy ile ʿammīleri Bahādır Girāy Ḫān'ıñ feyż-i terbiye-i vālālarında nemā-yāb olup[2294] ve ʿamm-ı dīgeri Meḥmed Girāy Ḫān'ıñ defʿa-i ṣāniye ḫānlıġında nūreddīn ve müşārün-ileyhiñ ʿazlinden ṣoñra ḳaṣaba-i mezbūre ḥavālīsinde rāḥat-nişīn oldı. Miftāḥ-ı gencīne-i ḫānī dest-i Selīm'e teslīm olunduḳda maḥbūb-ı bī-vefā-yı manṣıba Murād Girāy'ı raḳīb ʿadd itmekle ḳurb-ı Devlet-i ʿaliyye'den tebʿīd içün Rodos'a nefy itdirdüp kendüye ḫalef olmaḳ istiʿdādın kesb itdirmiş idi. Reʾy-i vezīr-i kec-tedbīr ile Selīm Girāy ʿazli iḳtiżā idüp bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı[2295] iṭāʿat-maḳrūn manṣıb-ı münḥalle Murād Girāy taʿyīn olunduḳda ḳalġaylıḳ menşūrın ʿammī-zādelerinden Ṣafā Girāy-oġlu Toḳtamış Girāy[2296] nāmına taḥrīr ve birāderi Ḳırım Girāy-zāde Aʿver Saʿādet Girāy'ıñ dīde-i merāmın nūreddīnlik manṣıbı ile ḳarīr ü tenvīr idüp techīz itdigi leşker-i Tatar ile ordu-yı hümāyūna dāḫil olup meʾmūr oldıġı Leh ve Nemçe muḥārebesinde feṭḥ ü nuṣrete muvaffaḳ olmamaġla ṣadrıaʿẓam-ı mezbūr Selīm Girāy'da itdigi ṣanʿat-ı şīşe-bāzı Murād Girāy'da daḫi icrā ve kendiden selb-i cürm içün *bāʿiṣ-i inḥizām-ı leşker-i İslām ḫān-ı Ḳırım'dan ẓuhūr iden ʿadem-i saʿy u ihtimāmdır* deyü mütekerriren Āsitān-ı gītī-sitāna irsāl itdigi telḫīṣ-i ḫulūṣ-mefḳūd u nifāḳ-ālūdı muḳteżāsı biñ ṭoḳsan dört şevvālinde nigīn-i müṣelleṣü'ş-şekl-i ḫānī engüşt-i Ḥācī Girāy'a vażʿ olundıġı[2297] selefiniñ ʿırḳ-ı şecere-i ṭabʿ-ı celādet-āyīnin taḥrīk itmegin ahālī-i vilāyet ile teʿāżud u ittifāḳ ve ʿadem-i ḳabūl-i ʿazl-i meyve-i telḫ ü ḫāmın[2298]

[2292] Derkenar Naṣb-ı Murād Girāy Ḫān E: - RTMHP
[2293] ile HP: - RTME
[2294] olup RTMEP: - H
[2295] hümāyūn TMEHP: hümān R
[2296] oġlu Toḳtamış Girāy RTMEH: - P
[2297] olundıġı RTMEP: - H
[2298] ḫāmın RTMEP: ḫāmīde H

çīde[2299] ve kişţzār-ı ḥükūmetden ḳaṭʿ olunan rūzīsin redd ü taḥṣīl sevdāsıyla dihḳāniyān-ı ahālī-i[2300] Ḳırım'ı cemʿ eṣnāsında **[94a]** ekṣer-i ecnās-ı Tatar-ı nifāḳ-muʿtādıñ[2301] ḫān-ı cedīd ṭarafına iẓhār-ı meyl ü inḳıyād itmegin be-ḥükm-i żarūret ʿarż-ı iṭāʿat ile Rūmili cānibine mürūrunda bā-fermān-ı ʿālī Yanbolı civārında vāḳiʿ Ṣarıcalı çiftliginde iḳāmete me'mūr olmaġla biñ yüz yedi māh-ı rūzesinde rūzī-i ḥayātdan sīr ve ālāyiş-i[2302] cāme-i[2303] cedīd-i ʿīd-i zindegānīden dāmen-gīr oldı. Müddet-i ḥükūmeti beş sene on ay ve müddet-i ḥayātı altmış ṭoḳuz senedir. Murād Girāy merḥūm egerçi hengām-ı mest ü ṣaḥvında edā-yı ṣalāt-ı ḫamseye ihtimām iderdi. Lākin ʿilm ü maʿrifetden behre-dār olmayup mā'il-i ʿayş u ṭarab ve lā'ubālī-meşreb olmaġla rüsūm-ı bāṭıle-i Cengiziyye icrāsıyla iftiḫār ḫuṣūṣā ber-mażmūn

Rübāʿī

ای دل تو بسّر این معما نرسی
بانکتهٔ زیرکان و دانا نرسی
اینجا زمی و جام بهشتی میساز
انجا که بهشت است رسی یا نه رسی[2304]

ümerā vü aʿyān ile iʿlān-ı ʿayş u nūş itdigi muvāfıḳ-ı mizāc-ı cehele-i[2305] Tatar olmaġla berekāt böyle zamānda olur deyü ḫān-ı müşārün-ileyhe ebnā-yı cinsinden ziyāde iʿtibār iderler idi. Bir defʿa ḫān-ı ṭarab-cū şeb tā-be-seḥer aḳdāḥ-ı leb-rīz-i pey-der-pey ile tā-be-gelū memlū olmaġla ḳıyāma ḳudret belki yemīn ü yesāra ḥarekete ṭāḳati olmadıġı yevm-i cumʿaya teṣādüf idüp

ʿArabiyye

دع المساجد للعباد تسكنها

[2299] çīde RTMEP: - H
[2300] ahālī-i EHP: - RTM
[2301] nifāḳ-muʿtādıñ RT: muʿtād ME, nifāḳ-muʿtād HP
[2302] ve ālāyiş RMEHP: - T
[2303] cāme RTMEH: ḫāme P
[2304] Ey gönül, zeki ve alimlerin nüktesi ile bu muammanın sırrına varamazsın. Buradaki Cennet içkisini andıran mey ile yetin, zira Cennet'e gidip gidemeyeceğini bilemezsin.
[2305] cehele-i RTMEP: - H

و قم الى خانته الخمار واسقينا
ما قال ربكّ ويل للذى شربوا
بل قال ربكّ ويل للمصّلينا[2306]

mażmūn-ı bāṭıl ve mefhūm-ı muḫālifiyle ʿamel itmiş idi. Ol eyyāmda meşāyiḫ-i ʿiẓāmdan maẓanne-i kirāma Ḳaçı ḳaryesi ḫānḳāhında seccāde-nişīn-i irşād olan efendi *ḳuddise sırruhū* ḥażretleri ġayret-i dīniyye ve ḥaḳḳ-gūylığı muḳteżāsı *ḥākim-i ehl-i İslām bil ki muṭlaḳā müselmān ʿīd-i mü'minīn olan yevm-i mübāreki merʿi ṭutmayup bilā-ʿöẕr-i şerʿi terk-i ṣalāt-ı*[2307] *cumʿa itmek lāyıḳ degildir.* [2308]إن اكرمكم عند الله اتقيكم. *Sizler kendiñizi zīb-i ṣalāḥ ile ārāste itmege muḥtācsız ki ʿinda'llāh mükerrem olmaġla beyne'n-nās muḥterem olup fermānlarıñız nāfiẕ ve ḥükümleriñiz cārī ola* deyü nuṣḥ u pendi müşʿir-i teẕkire-i vāʿiẓāne taḥrīr idüp bir dervīşi ile memhūren īṣāl eyledi. Veṣīḳa-i mezbūre ṣadr-nişīn-i dīvān-ı kibr ü ʿucb olan dest-i ḫān-ı bed-meste vāṣıl olduḳda [2309]و اذا قيل له اتق الله اخذته العزة ġayret-i cāhiliyesine bintü'l-ʿineb ibn-i ġunnesi iʿānet idüp çekīde-i ḳaṣabü's-sükker-i ḳalem-i şīrīn-raḳam-ı şeyḫ-i[2310] muḥterem olan *el-ḥaḳḳu murr*[2311] ḳand-ı dil-pesendi sekrān-ı bāde-i **[94b]** naḫvet ve medhūş-ı meykede-i ceberūt u ʿaẓameti ḫumār-ālūd u telḫ-kām itmegin dervīş-i dil-rīşe dehān-ı tehevvür ü küdūret ile[2312] zebān-dirāz-ı[2313] ḫuşūnet oldıġından çoḳ zamān mürūr itmedin şeyḫ-i bāhirü'l-kirāme fuḳarāsından bir dervīşiñ ʿaṭā-yı ṣūrī-i ḫāna dā'ir[2314] maṣlaḥatı ẓuhūr idüp ḥuṣūlı bābında recāyı müşʿir taḥrīr-i[2315] ḫulūṣ-nāme-i niyāz eyledikde viṣāl-i ʿīd-i merāmıñ içün ḫalvet-ḫāne-i taḥammülde

Mıṣraʿ

[2306] Bırak mescitleri Allah'ın kulları otursunlar, sen de kalk bize meyhaneden doldur. Allah'ın içenlere helak olsun demediki, ancak namaz kılanlara helak olsun demişti.
[2307] ṣalāt RTM: - EHP
[2308] Muhakkak ki Allah yanında en üstününüz en takvalınızdır. Kur'an, Hucurât sûresi, 13.âyet.
[2309] Ona: "Allah'tan kork" dendiği zaman da kendisini gururu işlemeye sevk eder. Kur'an, Bakara sûresi, 206. âyet.
[2310] şeyh RTMEP: - H
[2311] Hakikat acıdır.
[2312] ü küdūret ile RMH: ile ve küdūret T, ile EP
[2313] dirāz TMEHP: dāz R
[2314] ḫāna dā'ir RTEHP: ḫānedānı M
[2315] taḥrīr RTMH: - EP

Göñül ṣabr eyle ṣabr eyle[2316] ṣabūr ol

naġme-i teselli-baḫşāyişi ile çend rūz hücre-nişīn-i istirāḥat ol ki bi'l-müşāfehe recā itmekle me'mūlüñ bilā-vāsıṭa ḳarīn-i ḳırṭās-ı ḥuṣūl olur didiginden bir iki gün ṣoñra ḫān-ı müşārün-ileyh berāy-ı ṣayd u şikār geşt ü güẕār iderek ḳurb-ı ḳarye-i şeyḫden mürūrunda bir ḫargūş ẓuhūr idüp cānib-i ḫānḳāha şitāb ve fi'l-ḥaḳīḳa tekke-i[2317] pīr-i ṭarīḳata reh-nümālıḳ itmekle civār-ı āsitāneye geldikde *bu mekān-ı*[2318] *dil-nişīn ḳanġı mekīn-i muḥterem ile şeref-ḳarīn*[2319] *olmuşdur* deyü isticvāb ve muḳārinleri daḥi ṣāḥib-i ḫānḳāhıñ ism-i sāmīlerin taʿyīn eylediklerinde muḳaddemā ṣudūr iden vażʿ-ı nā-hemvārına peşīmān ve cebr-i ḫāṭır itmege bahāne-cūyānı[2320] olmaġla hücre-i şeyḫe nüzūl ve baḫş-ı ʿaṭā vü iḥsāndan ṣoñra ṣaḥīfe-i maḳṣūd-ı ṣūfī-i mezbūra ḳalem-keşīde-i ḥüsn-i ḳabūl oldı. Berāʿa-i[2321] ṣıḥḥat ile nigāşte-i sāmiʿa-i faḳīr olup ʿaṣr-ı ḫān-ı mezbūrda vāḳiʿ ḥikāyāt ve leṭā'if-i meşhūredendir ki deh sāleliginden ḳıṭʿa ez-rübāʿī beyt-i āḫir

میزند ناخن بدل خط پشت[2322]

لب بچشم ما زابرو بهترست[2323]

mefhūmunca çār-ebrūligi zamānına gelince der-āġūş-ı ricāl-i zen-düşmenān-ı ʿOṣmāniyānda perverde ve zīr-i fārisü'l-ḫayl-i meydān-ı maḥabbetden çıḳup dizgin ṭanur bir ġulām-ı pāk-dehān ʿāşıḳ u efgendesi olan aġasından rū-gerdān olmaġla bir ṭarīḳ ile ḫāna intisāb ve ṣanʿat-ı ser-tirāşī ile ḳurbet iktisāb itmiş idi. Ḫān ise

Beyt

غلام پاره نیم من ندارم آن مذهب

اسیر چار شب و بندهٔ لچک پوشم[2324]

[2316] ṣabr eyle RTMH: - EP

[2317] tekke RTM: tekye EHP

[2318] mekān RTMH: cāy EP

[2319] şeref-ḳarīn TH: şer R, şeref-yāb MEP

[2320] cūyānı RTM: cūy EP, cūyān H

[2321] berāʿa-i HP: + berāʿa-i RTME

[2322] پشت MH: بشت RTE, پشطت P.Beyitin anlam kazanması bakımından birinci mısranın son kelimesinin لبت olması daha uygundur. Bu kelimeyi esas alıp beyti açıkladığımızda bir sonraki dipnotta verilen anlam çıkmaktadır.

[2323] Benim gönlümü çalan senin dudağındaki çizgidir. Bize göre dudak gözden daha caziptir.

mefhūmı üzre ruḫsāra ṭırāz-ı vesme vü ġāliye üftādeleri ser-fırāzlarından olup ẕevḳ-i ʿişve ve maḥbūb-ı dil-nüvāz ve şīve-i ʿaşḳ-ı pāk ü naẓar-bāzīden[2325] bī-ḫaber olmaġla sā'ir ḫuddām muʿāmelesiyle istiḫdām idüp ferş-i ḳuṭn-ı menḳūş ve cilbāb-ı nerm [ü] nāzda nemā-yāb olmuş ʿuẕv-ı laṭīfi zīn-i saḫt-şümārı ve esb-i lāġar ile terk- **[95a]** tāz-ı Tatar cān-ı ʿazīzinden bīzār itdiginden ġayrı fiʿl-i müstaḳbeḥ-i[2326] maʿhūd ile[2327] muʿāmele-i ʿaşḳ u maḥabbet nā-būd olmaġın bi'ż-żarūr ḳadr-dān-ı ḥüsn ü ān bābına ilticāya ʿazīmet idüp ḫazīnedārdan istīẕān ol daḫi sebeb-i ʿacz ve[2328] seyāḥatdan istifsār eyledikde

Beyt

Ḫaṭuñ ey tāze rū geldükde bu ḥüsne[2329] bahā ḳalmaz
Yüzüñ olmaz baña cevr itme ki dünyā saña ḳalmaz

demdemesiyle leb-cünbān-ı ʿizz ü nāz olup[2330] *rūy-ı tāb-dārımda ḫaṭṭ-ı nev-demīdem çemen-i köhne-bahār gibi āşikār*[2331] *oldıġı ġālibā ġonçe-i ḥüsn ü ānıñ ḫazānına ve sermāye-i devletim olan naḳdīne-i cemāliñ fiḳdānına ʿalāmetdir. Āb u tāb-ı leṭāfet ve feyż-i devḥa-i ṭarāvetim mā'-i ḥayāt-āsā ẓulümāt-ı mūy-ı siyeh-tārda mestūr olduḳda baña kim iʿtibār ider ve leyletü'l-ḳadr-i zülf-i ʿanber-şemīm şeb-i deycūr-ı rīş-tirāş dümūya mütebeddil olduḳda bayrām ḳaçan deyü kim ḫ̆āhiş-ger-i seyr-i*[2332] *ʿīd-gāh-ı cemālim olur. Ḫān ise ne būs u kenārıma iʿtibār ve ne ḫalvet-gāh-ı viṣālime raġbet iẓhār ider. Muḳaddemā ḫiẓmet itdigimiz aġalarıñ dest ü pāların delk eyledigimde gāh taḳbīl-i çeşm ü gerden idüp taḥṣīl-i ḳurbiyyet ve gāh zīr-i sürre-i sīmīn-ṭurre-i meh vażʿ-ı visāde-i zer-endūd idüp*

[2324] Ben oğlancı değilim, o yola mensup değilim, çarşaf ve örtü içerisindeyim.
[2325] pāk ü naẓar-bāzīden RME: pāk T, tāk ü naẓar-bāzīden H, pāk bāzīden P
[2326] müstaḳbeḥ RTMH: - EP
[2327] ile RTMEP: ve H
[2328] ve RTMEH: - P
[2329] ḥüsne EHP: ḥüsn ve RTM
[2330] olup RTHP: - ME
[2331] rūy-ı tābdārımda ... gibi āşikār RTMHP: - E
[2332] seyr RTMEP: - H

Mıṣraʿ

تمام لذت عالم میان پاچه اوست[2333]

sofra-i viṣālimden mütemettiʿ ve naḳdīne-i sīm-i żīḳ-ı[2334] *tisʿinimden müntefiʿ olurlar idi* deyü ʿarż-ı merām eyledikde[2335] ḫazīnedār daḫi meẕāḳ-ı ḫāna vāḳıf olmaġla ġulām-ı maʿhūdı defʿ itdigin nihānīce ḳulaġına yanaşup keyfiyyet-i mezbūreyi beyān idicek ḫān-ı tünd-meşreb perde-i bīrūn-ı ḥicāb kendi lisānıyla قره قره شو جر مکز کو تلکنی منی ترکینک جمان قومبورلری نک اوزون اوردیره یم دیه مش من اندای نیمانی بلمان قوغانک چقشی بولغان dimek maḳūlesi fuḥşiyyāt ile ġulāmı düşnām ve rütbe-i ʿaḳl u sedādın iẓhār ile kendisin bed-nām ider. Ḫān-ı mezbūruñ buġż u ʿadāvet itdigi selefi Selīm Girāy Ḫān'ıñ maʿāyibin taʿdād idüp veliyyü'n-niʿam-ı ʿālem olan mülūk-i ʿOṣmāniyān *ebbeda'llāhu devletehū ilā-āḫiri'd-devrān* evāmirine ziyāde inḳıyād ve Töre-i Cengiziyyeyi bi'l-külliyye ibṭāl ve her ḫuṣūṣunı şerʿe taṭbīḳ itmekle nizām-ı Ḳırım'a ḫalel virdi deyü muḳteżā-yı cehālet ḳadḥ[2336] u meẕemmet ve efʿāl-i ʿālem-pesendine muḫālefet ḳaydında olmaġla Nemçe seferine ʿazīmeti eyyāmında bu ġazādan ʿavdet idince ʿasākir-i[2337] Tatar'da ẓuhūr iden dād u sitād ve vāḳıʿāt-ı **[95b]** nīk ü bedde Töre-i Cengiziyi icrā ve dehān-ı maḥfaẓa-i kitāb-ı şerʿ-i müsteṭāba baḫye-keşīde-i terk ü insā ḳılınsun deyü maḳūl-ʿaleyh kāffe-i Tatar olmaḳ üzre aʿyān-ı Ḳırım'dan bir şaḫṣ-ı maġşūşü'l-meẕhebi[2338] *töre-başı*[2339] naṣb idüp rişte-i ḥall ü ʿaḳd-ı umūrı dest-i ẓulm-peyvestine teslīm ve tīġ-i mücevher-i şerʿ-i ġarrā ile ḳaṭʿ-ı bīḫ-i şecere-i muḫāṣamāta me'mūr olan ḳāḍīʿasker efendi bir müddet kūşe-nişīn-i ḫayme-i[2340] emn ü[2341] istirāḥat olup şaḫṣ-ı mezbūr daḫi nuḳre-i maġşūş-ı fikr-i fāsidin bāzār-ı kāsid-i Tatar'da ḫarc u beẕl idüp ḥużūr-ı nā-pākinde muḫāṣama idenleriñ re'y-i[2342] bāṭılınca birine ḥükm itdikde ḫaşmı rāżī olmayup muʿāraża ḳaydında olıcaḳ *ṣuṣ töre-i ḳadīme muḫālefet iẓhār itmekle*

[2333] Dünyanın bütün lezzetleri onun bacakları arasındadır.
[2334] żīḳ RTEHP: - M
[2335] eyledikde RTM: itdikde EHP
[2336] ḳadḥ RTMEP: ḳad H
[2337] ʿasākir RTM: ʿasker EHP
[2338] maġşūşü'l-meẕhebi HP: müşevveşü'l-meẕhebi RTME
[2339] töre-başı HP: töre-i baş RTME
[2340] ḫayme-i EHP: - RTM
[2341] ü TMEHP: - R
[2342] re'y RTMEP: - H

günāha[2343] *girdik* deyü şetm ü āzār idüp günde biñ kerre kāfir oldığı meşhūrdur. Bu keyfiyyet-i ʿacībe ile ordu-yı hümāyūna vāṣıl olduḳda Vānī Efendi merḥūm ḳażiyye-i nā-marżıyyeden ḫabīr olup tebrīk-i ḳudūm içün ḫāna geldikde kümeyt-i güftār-ı belāġat-irtisāmına ṭuruḳ-ı şitā-yı belāġat[2344] ve meydān-ı feṣāḥatda cevelān göstererek ligām-ı me'āl-i kelāmın cānib-i maḳṣūda imāle idüp *Devlet-i ʿaliyye'de ḳānūn ve lisān-ı Tatar'da Töre-i Cengiziyyeden maʿdūd olan resm-i maʿhūdı şerīʿat-ı muṭahhara-i efḍalü's-ṣalavāt ʿalā-ṣāḥibihāya tercīḥ iden şaḫṣ-ı ḳabīḥiñ imān u nikāḥı tecdīd olunmaġa muḥtācdır* deyü gevher-efşān-ı nuṣḥ u pend olmaġla[2345] bilā-ġaraż u ʿıvaż[2346] bürrān itdigi ḫadeng-i[2347] nuṣḥ-ı vaʿẓı tīr-i duʿā-yı şeyḫ-i maḳbūlü'l-ḥācāt miṣillü hedef-i saḫt-ı ḳalb-i ḫāna te'ṯīr itmekle nümūne-nümā-yı dārü'n-nedve-i cehele-i Ḳureyş olup töre-başıya maḫṣūṣ sāye-bān-ı ẓulm-sütūn u küfr-ṭınābın ḳaṭʿ itdikden ṣoñra ʿamel-i mekrūhdan menʿ olunmaġla ḳāḍīʿasker efendi ke'l-evvel icrā-yı aḥkām-ı şerʿ-i muṭahhara me'ẕūn oldı. Ol zamāna gelince[2348] Mosḳov çasarından taʿyīn olunan[2349] sefīrler Ḳırım ḫānlarına ilticā anlar daḫi Devlet-i ʿaliyye'ye iʿlāmı iḳtiżā iden mevāddı taḥrīr ü inhā iderler idi. Be-resm-i ḳadīm me'mūr olan elçi Ḳırım'a vürūdunda baʿż-ı evżāʿından münfaʿil olmaġın esb-i hey'etinde[2350] şecer-pāreden şekl-i[2351] çār-pāda ibdāʿ itdigi ālet-i ġarībeye tendīse-i[2352] besātīn-i bī-rūḥ gibi mesfūrı süvār ve ayaḳlarına seng-i raḥā āvīḫte ve devr-i sūḳ u bāzār itdirmek maḳūlesi evżāʿ ile taḥḳīr ü tekdīr itdirmek sebebiyle Mosḳovlılara ġayret düşüp elçi göndermek iḳtiżā itdikde[2353] Ḳırım **[96a]** ḫānlarına iʿtibār itmeyüp Uḳranya ve Bender cāniblerinden ṭaraf-ı Devlet-i ʿaliyye'ye gelmek ʿādet-i rediyyesin īcāda bāʿiṯ oldı. *Tecāveza'llāhu ʿan-seyyi'ātihī*. Ḫān-ı

[2343] günāha RTMHP: günāhına E
[2344] irtisāmına ṭuruḳ-ı şitā-yı belāġat TMEHP: - R
[2345] muḥtācdır deyü gevher-efşān-ı nuṣḥ u pend olmaġla RMEHP: - T
[2346] ʿıvaż RTM: lā-ʿavż EHP
[2347] ḫadeng RTM: - EHP
[2348] gelince RTMEP: - H
[2349] olunan EHP: + melāʿīninden RTM
[2350] hey'etinde HP: heybetinde R, heybetde TM, hey'etde E
[2351] şekl MEHP: sekl T, - R
[2352] tendīse MEHP: + ʿarabi recülün leʿīndir RT
[2353] itdikde EHP: itdikçe RTM

cedīd[2354] Ḥācī Girāy Selāmet Girāy Ḫān-oġlu Ḳırım Girāy[2355] Sulṭān'ıñ püser-i saʿd-aḫteri olup Beç seferinde vāḳiʿ inhizām-ı küllī eṣnāsında müşārün-ileyh tīġ-i be-dest-i ġayret pīrāmen-i nūr-ı rāyāt-ı ẓafer-ġāyāt server-i kā'ināt *ʿaleyhu efḍālü'ṣ-ṣalavāt*da miṣāl-i pervāne dā'ir olup ḫidemāt-ı pesendīde vücūda getürdigi ṣadrıaʿ ẓamıñ meşhūdı olmaġla Murād Girāy ʿazli iḳtiżā eyledikde aʿmāl-i ḥasene-i Ḥācī Girāy'a Ḳırım Ḫānlıġı ile mücāzāt olıcaḳ ol daḫi ruḳabā-yı devletinden olan Selīm Girāy Ḫān'ıñ ekber evlādı Devlet Girāy'a ḳalġaylıḳ ve anıñ kihteri ʿAẓamet Girāy'a nūreddīnlik ḳabā-yı zer-endūd-ı mār-naḳş ilbās ve yed-i lerze-dār-ı ıżṭırārlarına kendin iḳtidār taḫrīk-i iḫtiyārı iʿṭā itmekle ḫānumān-ı devletin müstaʿidd-i indirās eyledi. Ḳırım'a teveccühi Lehlü melāʿīniniñ Bucaḳ memleketine istīlā içün ḫāyşek-zen-i derāy-ı ḥareket oldıġı eyyāma teṣādüf idüp ṭabur-ı mesfūr ile İsmaʿīl geçidi ḳurbunda inşād itdikleri dār-ı cezzār-ı gīrūdārda kebş-i ḥayātların[2356] fidye-i rāh-ı dīn-i mübīn ve ṣadā-yı mehīb-i Allāhu ekber ile velvele-endāz-ı küngüre-i zemīn ve ekṣer-i reme-i ḫanāzīri üftāde-i ḫāk-i helāk itdikden ṣoñra Nūreddīn ʿAẓamet Girāy'ı bir miḳdār Tatar ile Budin cānibine taʿyīn eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ selefi Murād Girāy ḫuṣūṣā anıñ selefi Selīm Girāy'ıñ pertev-i mihr-i seḫāsı ʿuyūn-ı ahālī-i Ḳırım'ı tenvīr idüp Ḥācī Girāy'ıñ muġāyir-i aḫlāḳ-ı mülūkden mübtelā vü maʿyūb oldıġı ḥisset ü ṭamaʿı müceb-i tenfīr-i ḳulūb olmaġla müstaʿidd-i baġy u ʿiṣyān olan baʿż-ı ümerā-i Ḳırım'ıñ taḫrīkine ḳādir oldıġı sāde-dilān-ı ḳavme tāziyāne-zen-i fesād u iġvā olması[2357] ẕirve-i tecebbür ü baġya ʿurūc ve nişānde-i ḫalīfe-i rūy-ı zemīn olan ḫān-ı ülü'l-emr üzerine ḫurūclarına[2358] bāʿiṣ oldı. Ḫān-ı müşārün-ileyh muḳteżā-yı buḫl ü imsāk *el-insānu ʿabīdü'l-iḥsān* rişte-i zer-tārı ile ricāl ü aʿyāndan ferd-i vāḥidi kendi cānibine rabṭ u taʿlīḳ ḳaydında olmayup mezbūrlar ile ḫod-be-ḫod mücāvebeden ʿāciz olmaġla bi'ż-żarūr beş on nefer ġulām-ı perestārı ile Mankub ḳalʿasına taḥaṣṣun u firārı iḫtiyār eyledikden ṣoñra muḳteżā-yı ḥareket-i gerdūn-ı vājgūn şirẕime-i **[96b]** buġātıñ ḫāric-i dā'ire-i edeb ḫazīne yaġması

[2354] **Derkenar** Ḥācī Girāy Ḫān E: - RTMHP
[2355] Girāy RTEHP: - M
[2356] geçidi ḳurbunda ... kebş-i ḥayātların RTMEH: - P
[2357] iġvā olması RTMEP: iġvāsı H
[2358] ḫurūclarına RMEHP: - T

bahānesiyle gerdūne-i ḥarem-i ḫāniye iṭāle-i yed-i ḫasāret itmek maḳūlesi efʿāl-i nā-pesende cesāret ve ḫarḳ-ı perde-i nāmūs u ḥürmet itdiklerinde ḳalġaylıḳ manṣıbında istiḫdām itdigi Devlet Girāy'ıñ aġmāż-ı ʿayn itmek ṭarīḳi ile rıżā-dāde-i hetk-i ʿırż oldıġın müşāhede iden aṣḥāb-ı ʿaḳl u sedād taʿyīb[2359] ü istibʿād eylediler. El-ḥāṣıl evżāʿ-ı Ḥācī Girāy muġāyir-i mezāḳ-ı ahālī-i Ḳırım olmaġla bi'l-ittifāḳ taʿdād-ı maʿāyib ile Ḥācī Girāy'dan iştikā ve Selīm Girāy'ıñ naṣb olunmasın irāde vü ibrām ile iẓhār-ı baġy u ṭuġyāndan ṣoñra[2360] müstemendāne recā eylediklerinde niyāzları maḳbūl-i pādişāh-ı cihān-penāh olmaġla[2361] biñ ṭoḳsan beş recebinde menşūr-ı ḫānī defʿa-i ṯāniye nām-ı nāmī-i Selīm Girāy'a taḥrīr olunduḳda ḳalġaylıḳ Devlet Girāy ve nūreddīnlik ʿAẓamet Girāy'a taḳrīr olundıġı Ḥācī Girāy'ıñ mesmūʿı olıcaḳ sefīne-i ıżṭırāb u ḥayret ile ʿāzim-i ḫākipāy-ı devlet olduḳda Rodos cezīresine iclā[2362] ve biñ yüz ramażānında zevraḳ-ı tābūt-ı şikeste-sükkān ile üftāde-i girdāb-ı fenā[2363] oldı. Müddet-i ḥükūmeti ṭoḳuz ay ve müddet-i ḥayātı ḳırḳ bir senedir.

Rü'yā-yı ʿacībe

Muḳaddemā ḳalem-i ḫulūṣ-raḳam ile nām-ı ḫuceste-encāmları pīrāye-i[2364] ṣaḥīfe-i taḥrīr ü beyān ḳılınan Şeyḫ ʿAfīfüddīn ʿAbdullāh Efendi ḥażretleriniñ veled-i necībleri ʿAzīz Efendi *ḳuddise sırruhu* ḥażretleri vālid-i mācidleri vāṣıl-ı melā-i ʿilliyyīn olduḳda be-resm-i ʿādī nesḫ-i mütedāvileyi istifāde ve bi'd-defaʿāt ifādeden ṣoñra cūybār-ı ṭabʿ-ı müsteṭābları *el-veledu sırru ebīhi* feyż ü istiʿdādı ile būstān-ı lā-mekān ve gülistān-ı ʿilm ü ʿirfān cānibine mā'il ü cārī olmaġın riyāżet ü ictihād ve himmet-i şeyḫ-i ḳādirü'l-irşād[2365] ile ṭayy-ı ṭuruḳ u mesālik iderek vāṣıl-ı kişver-i ser-maʿād[2366] olmaġın mıḳrāż-ı lā vü illā ile ḳaṭʿ-ı rişte-i ʿalāyıḳ-ı dünyā itmegin pederleri ḫānḳāhında zāviye-nişīn-i ʿuzlet ve iṭʿām-ı fuḳarā içün naḳdīne-i mevcūdātın vażʿ-ı meydān-ı beẕl ü semāḥat

[2359] taʿyīb EHP: taʿayyüb RTM
[2360] ṣoñra TMEHP: - R
[2361] **Derkenar** Defʿa-i ṯāniye-i Selīm Girāy Ḫān E: - RTMHP
[2362] iclā TMEHP: + biñ R
[2363] fenā RTMEP: - H
[2364] pīrāye RTEHP: - M
[2365] ḳādirü'l-irşād RTMH: ṣāḥibü'l-irşād EP
[2366] ser-maʿād RTMEP: maʿād H

itdigi eṣnāda Ḥācī Girāy mesned-nişīn-i erīke-i ḫānī olduḳda temşiyet-i umūrı içün[2367] ḳāḍīʿ askerlik bār-ı girānın āvīze-i gerden-i ʿiffet-ḳarīnleri itmekde teklīf belki tehdīd ü taḫvīf itmegin bi'ż-żarūr rıżā-dāde-i ḥükm-i[2368] ḳażā olmuşlar idi. Şirẕime-i buġāt-ı yek-zebān ittifāḳ olmazdan beş on gün[2369] muḳaddem ʿaynek-i billūrīn [97a] ve müşāhede-i dīde-i ḳalbi ile ḫurde-bīn-i ḫuṭūṭ-ı levḥ-i ḳalem olan aṣḥāb-ı mükāşefeden bir ẕāt-ı muḥterem muhīṭ-i envār-ı İlāhiyye olan merḳad-ı muṭahhar-ı ʿAfīfī civārında ʿuzlet-nişīnān-ı Cennet-mekānlarıñ merāḳıdı mütezelzil ü münşaḳḳ olup ibtidā ʿAzīz Efendi'niñ māder-i muḥteremi baş ḳaldırup dest-berdāşte-i cānib-i semā-i İlāhī her[2370] ṣubḥ u mesā *nūr-ı dīdem oġlum ʿAzīz'iñ ḫānḳāhında ṭabḫ olunan ṭaʿāmıñ būy-ı laṭīfī maṣḥūb-ı rāyiḥa-i ʿanber-i ümmü'l-kitāb pīş-gāhımıza geldikde cümlemiz ḥişşe-yāb olurduḳ. Bizi ol ḫāṣṣa-i maḫṣūṣa-i duʿādan maḥrūm iden şaḫṣ-ı ġaddārı tāc u taḫtından dūr eyle* deyü nefrīn idicek sā'ir aṣḥāb-ı ḳubūr-ı ehl-i dīn zebān-güşā-yı āmīn olduḳların muʿāyene itmegin midād-ı ḫulūṣ-imtidād[2371] ile taḥrīr idüp ḫiẕmet-i ʿAzīz'e irsāl itmiş idi. Ḳabl-i vuḳūʿ ülfetine cenāb-ı ḥażret-i şeyḫ-i ʿālī-cenābın[2372] istīfā vü ʿuzlet recāsı nezd-i ḫānīde maḳbūl olmamaġla tā-be-ẕuhūr-ı vaḳʿa ḳurb-ı sünen ü ferā'iż ʿaḳībinde naẕar-endāz-ı veşīḳa olduḳça eşk-i ḥasret ü[2373] nedāmet ile giryān olduḳların naḳl iderler. *Nerciʿu ilā ṣadedinā.* Ol eṣnāda Nemçe küffārı Ṣofya civārında vāḳiʿ Şehirköyi ḳaṣabasına gelince iṭāle-i pāy-ı istīlā idüp defʿ-i aʿdā-yı bed-girdāra dā'ir meşveret-i ʿāmme iḳtiżā itmekle[2374] ḫān-ı[2375] Ḳırım'ıñ daḫi maʿiyyeti iḳtiżā itmekle[2376] Kili ḳaṣabası meştāsında iken ser-bevvābān-ı felek-medārdan Muṣṭafā Aġa bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn vürūd eyledikde ol zamāna gelince bu nevʿi daʿvet sebḳat itmediginden ʿuḳūl-ī ḳāṣıra aṣḥābı ḫānıñ icābetin istiṣvāb itmediler[2377]. Ammā ḫān-ı[2378] müstaḳīmü'ẕ-ẕihn ü daḳīḳa-dān

[2367] içün TMEHP: - R
[2368] ḥükm RMEHP: - T
[2369] beş on gün RMEHP: - T
[2370] her MEHP: bir RT
[2371] imtidād HP: imdād RTME
[2372] cenābın EHP: cenāb RTM
[2373] ü TMEHP: - R
[2374] itmekle RTM: idüp EHP
[2375] ḫān RTMEP: - H
[2376] iḳtiżā itmekle RM: muḳteżā itmekle T, muḳteżiye olmaġın EHP
[2377] itmediler RTMH: itdiler EP

netīce-i ṭabʿ-ı muʿavvecleri olan[2379] güftār-i lec ü keclerine iʿtibār itmeyüp erbāb-ı müşāvereden[2380] ḳābil-i ḫiṭāb beş on nefer merd-i kār-güẕār intiḫāb idüp biñ yüz rebīʿü'l-āḫiri evāḫirinde müteveccih-i Āsitān-ı pādişāh-ı ʿālem-penāh oldı. Edirne'ye vuṣūlünde Ṣadrıaʿẓam Muṣṭafā Paşa be-resm-i ḳadīm istiḳbāl idüp Ḳaramuṣṭafā Paşa Sarāyı'na nüzūl eylediler. İcrā-yı merāsim-i mihmān-dārīden ṣoñra ḫān-ı Ḳırım ṣadrıaʿẓam maʿiyyetiyle Nemçe seferine me'mūr olmaġla techīz ü tedārik-i mühimmāt-ı sefer içün Kili ḳaṣabasına ʿavdetinde -ki sene-i mezbūre recebiniñ yigirmi yedinci ṣülaṣā günidir- Mosḳov çasarı ḥīle-kārınıñ biñ ʿaded ṭop ve iki yüz biñ nefer[2381] ṭabur-ı maḳhūra başbuġ taʿyīn itdigi **[97b]** Ġalisin[2382] nām kāfir-i[2383] bed-girdārıñ Ḳırım istīlāsı sevdāsıyla maḥall-i ḳarībe vuṣūlı ḫaber-i nā[2384]-mülāyimi vāṣıl-ı sāmiʿa-i ḫān-ı ġayret-şiʿār olıcaḳ bilā-tevaḳḳuf esb-i ḥamiyyete vaż'-ı ligām-ı ılġār eyledi.

Laṭīfe

Bu ḫaber-i dehşet-eṣer vürūd itdigi şeb-i ḫaşyet-efzāsında ümerā vü aʿyān يجعلون اصابعهم فى اذانهم من الصواعق حذر الموت[2385] dehşet-i ʿazīmesiyle penbe-i vaḥşet ber-āzān ve engüşt-i ḥayret ber-dehān muẓṭarib ü ser-gerdān olduḳları dem-i ḳıyāmet-nişānda ḫān-ı müşārün-ileyh

Beyt

به از روی خوبست اواز خوب

که ان حظّ نفس است و این قوت روح[2386]

āvāze-i ġamm-zidāsın ney ü[2387] ṭanbūr u çenge seyr-i āheng itdigine encümen-i ḫānīde bulunan ümerādan bir bed-meşreb ü tünd-ḫū muẓṭarib ü dil-teng olup *kefere-i bed-āyīn*

[2378] ḫān RTMEP: - H
[2379] olan TMEHP: + olan R
[2380] müşāvereden EHP: müşāvere ve RTM
[2381] nefer RTMEH: - P
[2382] غاليسن
[2383] kāfir RTEHP: kām M
[2384] nā RTEHP: - M
[2385] Yıldırımdan ölürüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Kur'an, Bakara sûresi, 19. âyet.
[2386] Güzel ses güzel yüzden daha iyidir, çünkü güzel yüz nefsin lezzet kaynağı oysa güzel ses ruhun gıdasıdır.

iṭfā-yı nūr-ı dīn-i mübīn itmek içün ṭaraf ṭaraf işʿāl-ı[2388] *āteş-i ḥarb u ḳıtāle iştiġālde ḫān-ı Ḳırım ise bir süri şehr oġlanlarını cemʿ idüp ḫurūslar gibi çār-pend durup ḳopuzlar çaldurup terelelli terelelli çaġırdup ẕevḳ ü āheng ider* deyü ḫāna ismāʿ[2389] iderek meclisden bīrūn olduḳda tekrār daʿvet ve mezbūruñ ḫilāf-ı meşrebi olan mūsıḳī ṣoḥbetinde ekṣeriyā aña ḫiṭāb ile iġżāb *ve'l-fezeʿü lā-yedfeʿü'l-meṣā'ib*[2390] kelām-ı dürrü'n-niẓāmı ile cevāb virdigi meşhūrdur. El-ḥāṣıl teşvīş-i hücūm-ı gürg-i ʿaysüm-i düşmen-i bed-kīş ve ʿadem-i rāʿī-i ṣāḥib-tedbīr ü nīk-endīş fikri ile dāḫil-i zīr-i ʿaṣā-yı ḥimāyesi olan reme-i aġnām-ı raʿiyyet *el-intiẓār eşeddü mine'n-nār*[2391] teb-i ḥasreti ile ser-fürū-bürde-i zemīn-i ḥayret olduḳları zamān -ki sene-i mezbūre şaʿbānınıñ dördinci ṣülaṣā günidir- Or ḳalʿasına ḳarīb Ḳañlıcaḳ nām mevżiʿde ḫān-ı ferḫunde-ṭāliʿ ufḳ-ı ġayb u ʿademden lāmiʿ olup irtesi rūz-ı fīrūz-ı erbaʿāda ġayret-nihād-ı ʿasker-i ẓafer-peyker-i şecāʿat-muʿtād ile Ḳarayılġa[2392] nām maḥalle vuṣūlünde ṭabur-ı meş'ūm misāl-i baḥr-ı zaḳḳūm ṣademāt-ı ṭop-ı ṣāʿiḳa-girdār ve lehebāt-ı tüfeng-i āteş-tebār ile āşikār olup tā-be-ġurūb-ı mihr-i ʿālem-gīr vāḳiʿ olan dārūgīrde bī-ḥadd küffār üftāde-i çāh-ı bevār oldı. Ol şeb-i ḥayret-efzāda ümerā vü aʿyāndan erbāb-ı ʿazm u ḥazm-ı pervāne vü ḫuffāş-vār[2393] bezm-ārā-yı ḫān-ı Müşterī-re'y ile [2394]و شاورهم فى الامر bārgāhında cemʿ olup kitāb-ı güftār-ı vācibü'l-iʿtibār ve nüṣḫa-i[2395] ẓafer-nāme-i **[98a]** gīrūdārdan ḥiṣṣe-dār olduḳları mertebe-i re'y-i sezā-vārı ṣaḥīfe-i tibyān ve cerīde-i beyāna getürdiler. Ṭalāyiʿ-i sipāh-ı mihr-i gītī-fürūz meṭāliʿ-i sipihr-i neyrūzdan ẓuhūr u bürūz idüp leşker-i siyeh-pūş-ı ẓulmeti mānend-i cemʿiyyet-i küffār tār u mār eyledikde egerçi fi'e-i ḳalīle-i muvaḥḥidīn zümre-i müşrikīne ḳıyās ile baḥrdan ḳaṭre degilse daḫi deryā-yı bī-ġāye-i ʿināyet-i Ḫüdā'ya iʿtimād ile sipāh-ı nuṣret-penāh üç bölük olup bir bölüginde

---

[2387] ü EHP: - RTM
[2388] işʿāl TMEHP: işġāl R
[2389] ismāʿ TEHP: istimāʿ RM
[2390] Korku musibetleri gidermez.
[2391] Beklemek ateşten daha beterdir.
[2392] قره يلغه
[2393] ḫuffāş-vār EHP: + şemʿ RTM
[2394] Yapacağın işlerde onlara da danış. Kur'an, Âl-i İmrân sûresi, 159. âyet.
[2395] ve nüṣḫa-i RTMEP: - H

Beyt

Gerek Dārā vü Cem'dür ger Sikender

Ġuzātıyla olur bunlar berāber

pāy-ı tevekküli ile ḫān-ı ẕī-şān ṣābit-ḳadem ve bir alayda daḫi Ḳalġay Devlet Girāy Sulṭān rāsiḫ-dem olup fırḳa-i ṣāliṣede ʿAẓamet Girāy ve Selāmet Girāy-zāde Şāhīn Girāy dīvār-ı müşeyyedü'l-erkān gibi ṣaff-beste vü üstüvār olup evvelā Āferīnende-i Keyvān u Māh ve żiyā-baḫşā-yı sipihr-i heft-gāh ḳıbelinden nuṣret ü ẓafer niyāzın maḳāl-i hidāyet-iştimāl-i *bismi'llāh* ve iʿlān-ı kelime-i ṭayyibe-i[2396] *lā-ilāhe illa'llāh*[2397] ile zāviye-i cihānı māl-ā-māl eyledikden ṣoñra bilā-ārām u direng üç cānibden cenge āheng ḳıldılar ki tīġ-i āteş-endāz-ı bezm-i ḥarb-sāzda[2398] miṣāl-i kāne ser-i kirpās-ı ḥayātı ḳaṭʿ ve tīr-i bülend-pervāz-ı minḳār-ı cān-güdāz[2399] ile mürġ-i rūḥı lāne-i bedenden redʿ iderdi. Kelle-i bī-devlet-i küffār rimāḥ-ı ibṭāle-i iżāfet-i ḥālinde nūn-ı teşniye gibi sāḳıṭ ve cemʿ-i tīr-i hemze-ṣıfat[2400] nūn-ı te'kīd-i kemāna mülāṣıḳ ve elif-i sihām daḫi ḳalbe ʿillet oldıġı cihetle yāya ḳalb olmaġla rīzān olan ḫūndan rūy-ı ṣaḥn-ı ġabrā bāde-i ḥamrā ile reng-ā-reng oldı. Nūreddīn Sulṭān bi'l-fiʿl atından nüzūl ve yed-i ṭūlā-yı ḥamāset[2401]-pīrāsın müsāʿade-i felek ile resīde-i çarḫ-ı felek itdigi sā'irlere mūceb-i ʿibret olmaġla derūn-ı ṭabura duḫūl ve otuz ʿaded ṭop ve biñ ḳadar esīr aḫẕ eṣnāsında nüfūs-ı keṣīre-i müşrikīn ṭuʿme-i şīr-i şemşīr olmuş iken keṣret ü[2402] vefretlerinden nāşī saʿylarına fütūr gelmeyüp Ḳırım'a[2403] istīlā ḫūlyāsıyla āteş-efşān-ı ṭop u tüfeng olaraḳ Or ḳalʿası civārında vāḳiʿ Ḳuyaş nām maḥalle -ki ḫandaḳ muḳābilidir- ber-vech-i muʿtād ṭabur-bend-i küfr ü ʿinād pey-der-pey ve bī-pervā muḳātelelerinden ehl-i İslām mutażaccır oldılar. Türk ve Tatar'dan derūn-ı[2404] ḳalʿa-i Or'da muḥāfaẓaya me'mūr olan ʿasker-i endek-şümāra Ḫān Aġası Bahādır Aġa serdār

[2396] ṭayyibe-i RTMEP: - H
[2397] Allah'tan başka ilâh yoktur.
[2398] ḥarb-sāzda TMEHP: ḥarb-sāz ki R
[2399] cān-güdāz TME: ḫān-güdāz RP, cān-güẓār H
[2400] nūn-ı teşniye gibi sāḳıṭ ve cemʿ-i tīr-i hemze-ṣıfat RTMEP: - H
[2401] ḥamāset RTMH: ḥimāyet EP
[2402] ü EHP: - RTM
[2403] Ḳırım'a RTMEP: - H
[2404] derūn RMHP: - TE

taʿyīn olup ḫān ve sā'ir aʿyān tīġ ber-dest ve kefen ber-dūş ġalebeden me'yūs īstāde-i kenār-ı ḫandaḳ olduḳları **[98b]** eṣnāda daʿvā-i İslām ile Mosḳov melāʿīnine raʿiyyet ḳabūl iden Alatur Tatarından[2405] Ḳalmuḳ Aġa nām şaḫṣ-ı nā-fercām ṣulḥ u emānı müşʿir-i müzevver kelimātı ile ṭaraf-ı ṭaburdan muʿasker-i ḫānīye geldikde ḫān daḫi Başlü ḳabīlesi ümerāsından Kemāl Mīrzā'yı sefāret ile irsāl eyleyüp ol şeb tā-be-ṣabāḥ ligām-ı teyaḳḳuẓların esb-i intibāh u ḥıfẓa āvīḫte idüp müteraḳḳıb-ı ḳudūm-ı maḫdūm-ı ẓafer-mersūm celā-yı[2406] leyl-i pür-veyl[2407] oldılar. Nā-gāh Sulṭān sitāre-i çarḫ-ı āteşīn-reng-i bī-ārām u direng bir yed-i ṣubḥ-gāh ile cumūʿ-ı[2408] sipāh-ı zerrātı āgāh itdi. Ḫān-ı ġayret-şiʿār ẕirve-i püşte-i bālāda Ḳahramān ve Rüstem-vār ḳarār idüp muntaẓır-ı ʿināyet-i Perverdigār oldı. Düşmen-i dīn alayların tertīb ve ṭarīḳ-i ḳahḳarī üzre ricʿat idicek ḳıllet-i nān u āb bī-tāb idüp ve[2409] ḥareket-i dilīrāne-i şücʿān bāʿiṣ-i tersānī vü hirāsānī[2410] olup elçi irsāli umūr-ı firārlarına niẓām içün iġfālden ʿibāret oldığı maʿlūm-ı ʿasker-i Tatar olıcaḳ ʿaḳablarından hücūm idüp Ṭokuzlı Oba nām mevżiʿde tīġ-zenlik icrāsında müsāmaḥa vü ihmāl itmemekle ol maḥalli lāşe-i ḫınzīr ile māl-ā-māl ve biñ ḳadar esīr ve evānī-i sīm ü zer iġtinām idüp ehl-i İslām maḳżiyyü'l-merām oldı. Melāʿīn-i ḫāsirīn kendi ḥudūdına duḫūle degin bisāṭ-ı bezm-i sitīz-i tecdīd olunmaġla ḫān-ı Ḳırım bi'l-fiʿl Çapaşḳır taʿbīr olunan maḥalle degin ʿumūmen ʿasker ile ʿaḳab-gīrlik idüp ṭabur-ı mesfūr sevād-ı vechile ricʿat anlar daḫi mevżiʿ-i mezbūrdan ʿavdet ve Kekiş[2411] Oba nām ṣaḥrā-yı vāsiʿde ḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet ve basṭ-ı ḳālīçe-i şūrī idüp evvelā tebşīr-i nuṣret-i celīle ṣāniyen cünūd-ı mütecennide-i Tatar'ıñ aḳreb-i ezminede ordu-yı hümāyūna ʿazīmeti içün tehyi'e-i esbāb-ı kārzār eylediklerini iḫbār-ı ṣavāb-dīd-i ṣıġār u kibār olmaġın ʿulemā vü ümerādan müteʿayyin ādemlar maʿiyyetiyle sekiz ʿaded Mosḳovlu üserāsı irsāl ve işhād-ı daʿvā-yı ẓafer ḫuṣūṣunda

[2405] Alatur Tatarından RTMEP: - H
[2406] celā-yı EP: cīlā-yı RTM, celāyı H
[2407] pür-veyl RMHP: - TE
[2408] cumūʿ TMEHP: - R
[2409] ve RTMHP: - E
[2410] tersānī vü hirāsānī RTMHP: hirāsān E
[2411] ككش

Mıṣraʿ

شنیدن کی بود مانند دیدن[2412]

şiʿr-i bī-naẓīri ile istişhād[2413] eylediler. Ol zamān ṭabur-ı mesfūrda müctemiʿ mār u mūr-ı Gebr ü Tersā dā'ire-i[2414] ʿadd u ḥaddan[2415] bīrūn oldığından ġayrı Alatur Tatarından tīr-endāz u ʿalef-keş on biñ miḳdārı ādem mevcūd[2416] olup ḳavm-ı[2417] mezbūruñ mürāʿāt-ı şürūṭ-ı dīniyye ideni aḳall-i ḳalīl ve[2418] anlar daḫi **[99a]** bürrān itdikleri tīrleriniñ peykānların iḫrāc u remy ve ekṣerīsi ıżrār ḳaṣdıyla taʿannüd ü ışrār idüp küffārdan ziyāde ḳıtāl itdigi ve eṣnā-yı cengde aḫẕ olunup ḥużūr-ı ḫāna iḥżār olunduḳda bāʿiṣ-i necāt-ı ʿuḳūbāt-ı[2419] her dü-serā olan dāmen-i muṭahhar kelimeteyn-i şehādetine teşebbüṣ ü ilticā ve müselmānlıḳ iddiʿā itmekle ḳatl ü sebyden rehā bulurlar idi. Melāʿīn-i dūzaḫ-ḳarār tedārik-i ʿaẓīme ve ʿasker-i bī-şümār ile tāb-āver-i ḳarār olmayup sevād-ı vech ile ricʿat u firārları ẓāhiren ḫān ve Tatar'ıñ[2420] saʿy u ictihādından ve fi'l-ḥaḳīḳa te'bīd-i Rabbānī ve ecnād-ı semāviyye-i Ṣamedānī iʿāneti[2421] ve āṣār-ı muʿcize-i cenāb-ı risālet-penāh-ı Muṣṭafāvī *ʿaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt* oldığı bī-iştibāh olup eṣnā-yı ẓuhūr-ı ṭabur-ı maḳhūrda Düldül-süvār-ı meydān-ı veġā ibn-i ʿamm-ı Resūl-i Kibriyā ve ser-levḥa-i cerīde-i Ḫāndān *Muṣṭafā ʿaleyhi'ṣ-ṣalātü mādāme ẓuhūru'ṣ-ṣubḥi ve'l-mesā Esedu'llāhi'l-ġālib ʿAli ibn Ebī Ṭālib raḍıya'llāhu ʿanhu ve ʿan-cemīʿi'ṣ-ṣaḥābihi*[2422] ḥażretlerini müşāhede idüp zebān-ı gevher-feşānlarıyla fetḥ ü nuṣreti iḫbārların ṣuleḥā-i kirām ve meşāyiḫ-i ʿiẓāmdan baʿżılarınıñ ḳabl-i vuḳūʿu'ẓ-ẓafer ḫaber virdikleri ve Or ḳalʿası sükkānından maẓanne-i kirāme Şeyḫ ʿAbdullāh Efendi *ḳuddise sırruhu* ḥażretlerine maẓhar-ı füyūżāt-ı İlāhiyye oldığı ḫāne-i kerāmet-bünyādların taḫliye ve evlād u ʿıyālin sā'irleriñ taḥaṣṣun itdikleri emkine-i ṣaʿbeye naḳl ü taʿbiye içün terġīb

[2412] İşitmek görmek kadar olamaz.
[2413] istişhād EHP: işhād RTM
[2414] Tersā dā'ire-i MEHP: Tersāda RT
[2415] ʿadd u ḥaddan RTM: ʿaded ü ḥaddan E, ʿaded ü ḥudūddan HP
[2416] mevcūd TMHP: - RE
[2417] ḳavm TMEHP: + mezbūrum R
[2418] ve TMEHP: - R
[2419] ʿukūbāt EHP: ʿaḳabāt RTM
[2420] Tatar'ıñ TMEHP: ve tarıñ R
[2421] iʿāneti RTMEP: - H
[2422] Gece ve gündüz durdukça Mustafa'ya salavat olsun. Galip olan Allah'ın arslanı Ali bin Ebi Talip'ten ve bütün sahabelerden Allah razı olsun.

itdiklerinde *ʿināyet-i Perverdigār ile pāy-ı menḥūs-ı küffār bu mevżiʿe resīde olmaz* deyü itdigi tebşīri kezālik zümre-i şeyāṭīniñ duʿā-yı nār-ı necāt ricāl-i maḳbūlü'd-daʿvāt-ı ġuzāt ile indifāʿ u inṣırāfından ṣoñra me'ḫūẕ olan üserādan keyfiyyet-i firārları istifsār olunduḳda *ʿimāme-i ḥaḍrā ve ʿalem-i sebzīn ü muḥallā ile ḳadd u ḳāmetleri serv-i bālādan aʿlā destlerinde āteşden ḥarbe-güne āletleri müheyyā bir niçe cünūd-ı ʿacībe ve ʿasker-i nā-dīde beyne'l-arż ve's-semā cevānib-i erbaʿa-i muʿasker-i İslāmiyyeyi ḥıfẓ u ṣıyānet ve ru'ūs-ı menḥūsamıza bürrān-ı tīr-i celādet itdigin muʿāyene eyledigimizde*[2423] *ḳulūb-ı ḳāsiyemize ruʿb u ḫaşyet ṭārī oldıġın papas-ı nā-sipāslarımız vāḳıf olduḳda kitāb-ı mensūḫlarına taṭbīḳ ile ruḫṣat-dāde-i firār*[2424] *oldılar* deyü ḫaber virdikleri berāʿa-i ittifāḳ u icmāʿ ile keşīde-i suṭūr-ı tevātürdür. Ḫān-ı müşārün-ileyh levāzımāt-ı seferi itmām [2425] idüp biñ yüz şevvāliniñ dördinci çehārşenbe[2426] güni ʿazīmet-cūy-ı rāh-ı ġazā ve müteveccih-i ordu-yı hümāyūn-ı ẓafer-pişvā oldıġı **[99b]** ʿārıż-ı semen-sīmālarınıñ şiddet-i ʿārıża-i marażdan tār-ı zaʿferān ve sīb-i zerde[2427] mümāṣil oldıġı vaḳta teṣādüf itmekle hezār taʿab u meşaḳḳat ile Alma nām maḥalle ḥareket ve irtesi Tubaçokrak[2428] didikleri mevżiʿe resīde olduḳlarında aʿrāż-ı ʿillet müzdāde olmaġla on iki gün maḥall-i mezbūrda ser-nihāde-i bālīn-i istirāḥat olup baʿdehū pāy-ı ḥamiyyeti ḫāric-i Feraḥkermān'a dek vażʿ-ı rikāb-ı himmet eyleyüp min-baʿd ḫaṭve-i vāḥide ḥarekete ḳudretleri olmamaġla sāḥil-i Ḳırım'da vāḳiʿ Baydib nām mevżiʿden sefīne-i necāt-efzā ve muvāfaḳat-ı rūzgār-ı ḥayāt-baḫşā ile Aḳkerman'a vāṣıl olduḳda [2429]و اذا مرضت فهو يشفين dārü'ş-şifā-yı Ḥakīm-i lem-yezelī'den ṣıḥḥat-ı kāmile ḥāṣıl olmaġla taḥrīk-i livā-yı ʿazīmet idüp zamān-ı ḳalīlde dāḫil-i ẓıll-i ẓalīl-i ʿalem-i ṣāḥib-şefāʿat olduḳdan ṣoñra ceste ceste teṣādüf itdikleri düşmen-i dīnden tīr ü tīġi dirīġ itmeyüp ḫuṣūṣā eyyām-ı şitāda Üsküb meştāsında müctemiʿ Nemçe ṭaburına hücūm ve Ḳaçnaḳ nām maḥallde mesfūrlarıñ külliyyetli cemʿiyyetine teṣādüf

[2423] eyledigimizde RTM: itdigimizde EHP
[2424] firār RMEHP: - T
[2425] itmām RTME: tamām HP
[2426] çehārşenbe TMEHP: çehārsenbe R
[2427] ve sīb-i zerde RTMEH: - P
[2428] توبه چوقراق
[2429] Hastalandığım zaman bana O, şifa verir. Kur'an, Şu'arâ sûresi, 80. âyet.

eyleyüp mānīʿ-i firār u girīzleri olmaġla dilīrāne ḳahr u tedmīr ve serdārları olan Hersek nām seg-i murdārların giriftār-ı bend ü zencīr eyledi. Egerçi ol maʿrekede meşāhīr-i şücʿān-ı Ḳırım'dan Çelebioġlu Muṣṭafā Aġa ve ʿAbdurraḥīm Çelebi ve sā'irlerden niçe kimseler şerbet-i şehādet ile neş'e-dār oldılar. Ammā zümre-i müşrikīnden nüfūs-ı bī-ḥadd u ʿadd[2430] şemşīr-i[2431] ḳahr u tedmīr ile[2432] üftāde-i nār-ı saḳar olmaġla ḫān-ı müşārün-ileyhi muḳābele-i ḫizmet-i tekrīm ü iʿzāz içün Edirne'ye daʿvet ve bi'd-defaʿāt ḥużūr-ı sulṭān-ı zamānda tertīb-i bezm-i meşveret ḳılınup sene-i ātiyede Köprüli-zāde[2433] Muṣṭafā Paşa ile sefere me'mūr[2434] olmaġla Belġırad'a varınca Nemçe'niñ istīlā itdigi memāliki istiḫlāṣ ḫuṣūṣunda olan saʿy meşkūr oldı[2435]. Belġırad'a metānet virilüp Niş'e ʿavdet eṣnāsında evlād-ı kirāmından Nūreddīn ʿAẓamet Girāy'ıñ iṭāʿat-ı[2436] emr-i irciʿī ile vāṣıl-ı melā-i ʿilliyyīn oldıġı ḫaber-i mūriṣü'l-kelāli vāṣıl olduḳda muḳteżā-yı ġayret egerçi iẓhār-ı te'evvüh-i[2437] te'essüf-nümā ile mübtelā-yı şemātet-i aʿdā oldı. Lākin āteş-i iftirāḳ-ı veled dil-i ḫazīnin sūzān itdiginden dest-keşīde-i dāmen-i ʿalāyıḳ olup bir niçe müddet kūşe-nişīn-i ʿuzlet ve cebhe-fersā-yı ḥacer-i esʿad olmaġla müstesʿid ve nūş-ı mā'ü'l-ḥayāt-ı zemzem-i mükerrem ile iṭfā-yı nār-ı furḳat itmege ʿazīmet ile icāzet- **[100a]** ḫāʿh-ı ziyāret-i beyt-i Rabb-ı ʿizzet olduḳda ḫüdāvendigār-ı ʿaṣr daḫi ḥabīb-i āmālin nuḳūd-ı[2438] ruḫṣat ile māl-ā-māl itmekle biñ yüz iki cemāziye'l-āḫirinde dāmen-i ḥükūmet-i Ḳırım'ı dest-i ṭavʿ u iḫtiyārı ile Saʿādet Girāy'a teslīm idüp kendüsi reh-nümā-yı ḳible-nümā-yı tevfīḳ ile ṭarīḳ-i Mıṣr-ı Ḳāhire'den ʿāzim-i ümmü'l-ḳurā oldı.

Ḥikmet

[2430] u ʿadd EHP: - RTM
[2431] şemşīr RTMHP: bā-şemşīr E
[2432] ile HP: - RTME
[2433] zāde RTMHP: - E
[2434] me'mūr EHP: mū'r RTM
[2435] Belġırad'a varınca Nemçe'niñ ... saʿy meşkūr oldı RTMEP: - H
[2436] iṭāʿat EHP: - RTM
[2437] te'evvüh RTMHP: mürūh E
[2438] nuḳūd RTMHP: menḳūd E

Eṣnā-yı rāhda kürre-i nār-ı āsumān-ı feżādan şerer-pāş olan berḳ-i cihān-sūz rākib olduḳları sefīneye iṣābet eyledikde ḫiẕmet-kār-ı ṣadāḳat-kārlarından Merdān ʿAlī Aġa merdlik iẓhār[2439] idüp miṣāl-i semender eṣer-i āteşden bilā-ḥaẕer ḫarc-ı rāh içün taḫṣīṣ olunan ẕeheb-i ḫālişü'l-ʿayār ṣandūḳasın iḫrācda iẓhār-ı āteş-i ṣanʿat-bāzī itmekle defʿ-i bürūdet-i iflās u keder eyledi. El-ḥāṣıl saʿādet-i ḥacc-ı beyt-i Rabb-ı ʿizzet ve ziyāret-i Ravża-i Muṭahhara-i ṣāḥib-i şefāʿat ile şeref-yāb olup ṭarīḳ-i Şām'dan ʿavdetlerinde ʿurbān-ı bādiye-peymā-i ġāret-nümā[2440] ile ḍarb olunan ḳaddāḥ-ı ezlām-ı sitīzde nā'il-i ḳadeḥ-i muʿallā-yı nuṣret ve ʿaḳd-ı müyesserü'ṣ-ṣulḥ-ı ḫayr-ı rişte-i āmīzişinde kenār-ı rümḥ-i celādet ile iẓhār-ı semāḥat itmekde mīr-i ḥicce muvāfaḳat idüp zevraḳ-nişīn-i selāmet Gelibolı maʿberinden ʿubūr ile Silivri ḳurbunda vāḳiʿ Ḳāḍīḳaryesi çiftliginde rāḥat-güzīn-i żayʿa-i[2441] ferāġat oldı. Biñ yüz[2442] tārīḫinden yigirmi sene miḳdārı Ḳırım ḥavādiṣi taḥrīri ile tesvīd-i rūy-ı evrāḳ-ı sepīd iden ʿAbdülvelī Efendi Mecmūʿası'nıñ terkībi süst ve elfāẓı nā-dürüst ise de leṭā'if-gūy u muḍḥikçe ādem olmaġla mecālis ü maḥāfile dāḫil ḫuṣūṣā Selīm Girāy Ḫān'ıñ ʿāmme-i nāsa şāmil olan ḫ͡vān-ı iḥsānına vāṣıl ve fi'l-cümle aḥvāl-i rūzgārdan ḫabīr olmaġla mecmūʿa-i mezbūreden baʿżı veḳāyiʿ aḫẕ olunmaġın müverriḫ-i ṭurfe-āyīniñ eṭvār-ı ʿacībesinden bir nebze beyān olunmaḳ maḳāli ile nemek-i meclis-i eḥibbā[2443] oldı. Müşārün-ileyh ḳurā-i Ḳırım'dan bir ḳaryede nemā-yāb olup ʿilm-i[2444] maḥżariyyeye nevʿan intisābı olmaġla ḳużāt-ı Ḳırım ḳaṭarına münselik olup ḥālince taʿayyün ve ümerā vü selāṭīne taḳarrüb kesb itmekle refte refte ḥasretü'l-ḳużāt-ı Ḳırım olan Ḳaraṣu şehri ḳāḍīligiyle yüzin aġardup ḫabīṣ ü ṭayyib cemʿine ḳādir oldıġı emvāli iddiḫār ile ḥālince ṣāḥib-i miknet olmuş idi. Ḳalem-rev-i ḥükūmeti olan ḳaryeniñ birinde beş on çār-pāya mālik bir ādem-i hālik olup mūceb-i **[100b]** ḳısmet ü taḥrīr olur. Vāriṣ-i[2445] ṣaġīri olmadıġı mizāc-ı ḳāḍīyi taġyīr ve mādde-i maʿhūdeden ṣadīd-i maʿāşıñ ʿadem-i

[2439] iẓhār RTME: - HP
[2440] peymā-i ġāret-nümā RTMH: - EP
[2441] żayʿa-i RTMH: zāviye-i EP
[2442] yüz RMEHP: - T
[2443] eḥibbā RMEHP: + gūyı T
[2444] ʿilm RTEHP: - M
[2445] vāriṣ RTEHP: ḳırā'at M

cereyānı müşārün-ileyhi dağ-ı ber-dil ve ziyāde tekdīr itdiginden nāşī cerīḥa-i ye's ü ḥırmānına çāre-cūy-ı iltiyām[2446] olmaġla mütevefā-yı mezbūruñ benī aʿmāmından bir[2447] şaḫṣ-ı endek-şuʿūrı iḫżār-ı ḥużūrı idüp *baḳa müselmān niçün merḥūm ʿammiñdan saña intiḳāl iden ḥişşe-i şāyiʿa ki ṭalebde ihmāl idersin. Yoḫsa mes'ele maʿlūmuñ mı degil. Ḥaḳḳ-ı şarīḥiñden bilā-mūceb keff-i yed itmekle sen isrāf u tebẕīr-i vizr-i ʿaẕīmete biz daḫi icrā-yı aḥkām-ı ʿādiyye itmemek şān-ı elīmine giriftār olmamız muḳarrerdir* didikte şaḫṣ-ı mezbūr *sulṭānım ben efendilerden su'āl*[2448] *itdigimde ṣulbi evlād-ı ẕükūr aṣḥābınıñ ʿasabesine nesne iṣābet itmezimiş didiler* deyü muḳābele idicek *be hey ādem sen fenn-i dek ü desīsede cāhil*[2449] و فوق كل ذى علم عليم *maẕmūnundan ġāfilsiñ. Herkes mesā'il-i ġāmıża vü nādireye vāṣıl degildir. Biz muḫarrib-ḫāne vü ḫūn-efşān olan kendi ḳalem-i būrīde-zebānımız ile cemʿ ü taḥrīr ve mesā'il-i merdūde vü tezvīrāt ile māl-ā-māl idüp Ḳara Ḳılıç tesmiye itdigimiz siyāh cildli mecmūʿamızda muṣarraḥdır. Hemān sen maḫżar-ı mużırrıñ ücretin eline bandır. Biz daḫi ḫāna sözlüḳde taḳṣīrāt itmezüz* deyü edāʿı ebleh-firīb ile şaḫṣ-ı sāde-dili üftāde-i çāh-ı ṭamaʿ itmekle iḫżār-ı ḫuṣemā idüp bilā-mūceb ʿammī-zādeler miyānına īḳāʿ-ı ʿadāvet ider. Şaḫṣ-ı ebleh ü ṭammāʿ ḳāḍī-i mezbūruñ kelāmına iʿtimād idüp ḥişşe almaḳ ḫūlyāsıyla raṭb u yābis kelimāt söyleyerek iẓhār-ı ʿadāvet ile[2450] terāfuʿa şürūʿundan ḳāḍī-i merḳūm tecāhül ṣūretiyle *baḳa bu merḥūmuñ oġlu mıdır* didikde *belī* deyü iḳrār eyleyecek *veled-i ṣulbīsi olan ādemiñ mālına ʿaṣabe müdāḫale idemez. Ḥaḳḳ anıñdır* deyü ḳalemiyyesin baʿde'l-aḫẕ muʿārażadan menʿ birle mā-vaḳaʿa bi'ṭ-ṭaleb ketb olundı deyü müddeʿī ʿaleyhe ḫüccet iʿṭā ider. Ḫaşmı olan ādem *be-hey efendi bu ne olmaz işdir. Beni aḳrabā ile ʿaḳreb ḫışmım ile ḫaṣm eylediñ. Bir fā'ide daḫi terettüb itmedi* didikde *ẓāhiren pīrlik hezār ʿillet ve naẓar-ı evvel ḫumḳādır. Meger bizim Ḳara Ḳılıç ẕü'l-vechin imiş. Der-ceng-i evvel görmemişiz. Varaḳ-ı dīgerde saña nesne iṣābet itmemek üzre kesmiş atmış* deyü cevāb virdigin naḳl iderler. ʿUlemā-i daḳāyıḳ-şināsve ẓürefā-yı maʿārif-istīnās **[101a]**

[2446] iltiyām RTEHP: - M
[2447] bir RTMHP: - E
[2448] su'āl RMEHP: + ihmā T
[2449] Ve her bilgi sahibinin üstünde bir başka bilen vardır. Kur'an, Yûsuf sûresi, 76. âyet.
[2450] ile RTMEP: - H

ve ümerā vü aʿyān ile māl-ā-māl olan[2451] Selīm Girāy Ḫān'ıñ bezm-i ʿayş u ṣafāsında ḥükm-i ḫafiyye-i cenāb-ı Kibriyā'dan olan ḫilḳat-ı cenīn ve vażʿ-ı ḥamle dā'ir mesā'il-i ġarībe der-miyān olup *laḥm u ʿaẓmdan mürekkeb cism-i cesīm mevlūd-i pā-nihāde-i ʿālem-i vücūd oldıġı sāʿat ḫuddām-ı dārü'ş-şifā-yı Ḥakīm-i lem-yezelī'den taʿyīn olunan melik-i ḥikmet-āşinā yed-i mü'eyyed-i şifā-peyvendi ile mess*[2452] *itdikde maḥall-i maʿhūddan*[2453] *reḫāvet ü vüsʿat müdefiʿa*[2454] *olup ḥāl-i evveline ʿavdet ider* didiklerinde ḳāḍī-i yāve-gūy vech-i te'eddüb ü ḥayādan refʿ-i burḳaʿ-ı ḥicāb idüp *eyvāh oġlum Meḥmed der-i ḫāne-i raḥm-ı māderden be-der olduḳda ġālibā ol melik-i mübārekü'l-yed ḫānemize nüzūl itmemişdir*[2455] *ki cāy-ı mūy-dār ve künām-ı mūş-ı*[2456] *kūrdur. Kerbā*[2457]*-sarāy-ı ʿĀyşe ḳadından daḫi vāsiʿdir* deyü rüsvā-yı ʿālem[2458] oldıġı meşhūrdur. *Nerciʿu ilā mā künnā fīhi.* Ḫān-ı cedīd Aʿver Saʿādet Girāy Selāmet Girāy Ḫān-zāde Ḳırım Girāy Sulṭān'ıñ ḳurretü'l-ʿaynı olup birāder-i kihteri Ḥācī Girāy[2459] Beç seferi[2460] inhizāmında itdigi ḫizmet-i maḳbūle muḳābilinde birāder-i mihterine tercīḥ olunup ilbās-ı[2461] libāçe-i zer-beft-i ḫānī ile müstesʿid olıcaḳ ġışāve-i reşk[2462] ü ḥased dīde-i ārām u rāḥatın nā-bīnā itmegin defʿ-i derd-i remed-i ḥırmān içün cüst ü cūy-ı[2463] kühl-ḫāne-i aḫẕ u ʿaṭā[2464] eyledigi eṣnāda mikhele-i ferāġat Selīm Girāy vesāṭetiyle sene-i mezbūre cemāẕiye'l-āḫirinde çeşm-i ümmīdi tūtiyā-yı ḥuṣūl-i merām ile rūşen olıcaḳ ḳalġaylıḳ menşūrın Selīm Girāy Ḫān evlādından Devlet Girāy'a taḥrīr ve kendi püserānından Fetiḥ Girāy'ıñ ḥadeḳa-i ʿayn-ı siyeh-gūn-ı recā vü niyāzın żiyā-i manşıb-ı nūreddīnī ile tenvīr idüp raḳīb ü bed-ḫᵕāhın şerīk-i zen-i bī-vefā-yı şāhid-i bāzār

[2451] olan RTMEP: - H
[2452] mess RMEHP: müsin T
[2453] maʿhūddan MEHP: maʿhūdun RT
[2454] müdefiʿa TMEHP: müdemiʿa R
[2455] itmemişdir TMEHP: itmişdir R
[2456] mūş RMHP: yūş T, būş E
[2457] kerbān RTM: kārbān EHP
[2458] rüsvā-yı ʿālem E: sevā-yı ʿālem R, rüsvā-yı ʿāmm TMHP
[2459] Ḥācī Girāy RTMEP: - H
[2460] seferi HP: - RTME
[2461] ilbās RTM: - EHP
[2462] reşk RTMEP: şevk H
[2463] cüst ü cūy RTM: cüstcūy EHP
[2464] ʿaṭā RTM: iʿṭā EHP

itmekde selefi Ḥācī Girāy'ı taḳlīd eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyh ṣadrıaʿẓam ile Nemçe seferine me'mūr olmaġın rū-be-rāh-ı ʿazīmet oldıġı eṣnāda ahālī-i Ḳırım'ıñ ʿaṣr-ı Ḥācī Girāy'da pārū-yı buġż u kīn ile isāle-i rūy-ı zemīn itdikleri cūy-ı[2465] şūriş ü fitende[2466] Devlet Girāy'ıñ sebbābe-i taḥrīk ü saʿyı munżamm oldıġı gibi Noġay mīrzāları ile müttefiḳan sizi daḫi endāḫte-i tīh-i ḥayret itmek tedārikindedir deyü zīr-i tūde-gāh-ı cemʿiyyet[2467] ü ittifāḳlarına isāle itdikleri seyl-i nā-ḫoş-güvār-ı nifāḳ u ifsādlarına ittikā vü iʿtimād idüp dūr-bīn-i tecessüs ü iḫtiyāṭ ile keyfiyyet-i taḥrīk-i fitneye vāḳıf olmadın muḳteżā-yı sebük-seri[2468] ḥareket-i ṭıflāne[2469] ile Babaṭaġı'nda [101b] meḳṣ ü tevaḳḳuf ve ḳalġay-ı müşārün-ileyhi ʿazl ü istiṣḳāl ve ālāyiş-i manṣıb-ı münḥall ile birāderānından Cihān Girāy'ı işġālde tehālük ü[2470] istiʿcāl itmegin Devlet Girāy zevraḳ-nişīn-i ʿazl ü iġbirār ʿāzim-i[2471] Der-i devlet-medār olıcaḳ ḫān-ı müşārün-ileyh ġarīḳ-i baḥr-ı ıżṭırāb u perīşānī seyl-revān-ı[2472] mevc-i ʿiṣyān-ı[2473] Noġay'a irā'ete mā'ü'ẕ-ẕeheb-i iḥsān ile[2474] çāh-ı te'līf ü ittifāḳda cemʿ ü żabṭ içün Tatarbeḳarı nām maḥallde çend rūz iḳāmet idüp ḳavm-ı mezbūruñ ṣıġār u kibārına ilbās-ı ḫilʿat-ı fāḫire ve ṣarf-ı nuḳūd-ı nevāziş ü iḫtirāmda diḳḳat ile tażyīʿ-i naḳd-ı vaḳt eyledi. Ol eṣnāda ordu-yı hümāyūnuñ ṣavb-ı maḳṣūda ḥareketi zamānı ḳarīb olup Ḳırım'a varmaġa vaḳtiñ taḥammüli olmamaġla ʿasker iḫrācına Ḳalġay Cihān Girāy'ı taʿyīn ol daḫi me'mūr oldıġı üzre leşker-i Tatarı evāḫir-i şehr-i ramażānda Aḳkermān'a īṣālde saʿy-ı mevfūr idüp ḫān ve sā'ir ümerā vü aʿyān ʿīd-i fıṭrıñ dördünci güni müteveccih-i ordu-yı hümāyūn oldılar. Ḳara Eflaḳ memleketinden mürūrlarında ʿasker-i ḫasāret-muʿtādıñ iġāre-i emvāl-i reʿāyā maḳūlesi ḥarekāt-ı nā-marżıyyeleri ẓuhūr itdikçe ḫānıñ ḥiddet-i ṭabʿı muḳteżāsı siyāset ü taʿzīr ḫuṣūṣunda itdigi ifrāṭ u şiddeti ḳulūb-ı nāsa mūceb-i nefret oldıġından ġayrı baʿż-ı etbāʿıniñ celb-i māl sevdāsıyla ḫānı iġfāl ve memleket-i

[2465] zemīn itdikleri cūy RTMEP: - H
[2466] fitende RTM: fitnede EHP
[2467] cemʿiyyet RTMHP: cemʿiyyetlerine E
[2468] muḳteżā-yı sebük-seri EHP: - RTM
[2469] ṭıflāne RTM: kūdekāne EHP
[2470] ü RMHP: - TE
[2471] ʿāzim TMEHP: ġāzim R
[2472] revān EHP: + ve RTM
[2473] ʿiṣyān EHP: - RTM
[2474] mā'ü'ẕ-ẕeheb-i iḥsān ile RTMH: seylān ve nān idüp E, seylān ve zamān idüp P

mezbūrede imrār-ı vaḳt ile meşy ü ḥareketde olan imhāl ḫānıñ taḳṣīr ü ihmāline ḥaml olunmaġın Ṣadrıaʿẓam Ḳöprili-zāde Muṣṭafā Paşa'ya bāʿiṣ-i şikestegī-i[2475] derūn olmuş idi. Binā'en-ʿaleyh ordu-yı hümāyūna taḳarrübün[2476] iḫbār içün irsāl itdigi dīvān kātibi şipāriş olundıġı üzre teblīġ-i peyām idicek serdār-ı müşārün-ileyh ḥażretleri iẓhār-ı iġbirār eyleyüp[2477] [2478]اياك نعبد و اياك نستعين naẓm-ı kerīmin taẓmīn ile *biz iʿānet ü nuṣreti cenāb-ı Kibriyā'dan recā ideriz* deyü irā'et-i keder ü infiʿāl[2479] idicek kātib-i endek-şuʿūruñ telaʿşüm ü ıżṭırāb ile iʿtiẕār u cevāb ḳaydında oldıġı cenāb-ı paşayı ziyāde iġżāb itmekle ḫayme-i taʿẕīr-i keder-sütūn-ı ser-çavuşānı refʿ ile taḥḳīr ü teẕlīli cānib-i ḫāna ʿā'id olmaġın ḳulūb-ı ḳāsiye-i bed-ḫᵛāhānına bāʿiṣ-i ḳuvvet olmuş idi. Be-ḥükm-i ḳażā vü ḳader ḫānıñ orduya vuṣūlı ṣadrıaʿẓamıñ çāşnī-senc-i şerbet-i şehādet oldıġı **[102a]** eyyām-ı dehşet-encāma teṣādüf idüp Serʿasker Ḫalīl Paşa ile baʿżı umūr müşāveresi içün kendüye maḫṣūṣ beş on ādemi ile nehr-i Ṭuna'yı ʿubūr eyledikde rü'esā-yı buġāt-ı Ḳırım Tatar-ı nifāḳ-āyīni ḫāndan tebʿīd ile ser-nihāde-i vādī-i ḍalālet ve ḳadem-āverde-i ṣaḥrā-yı ġavāyet oldılar. Hey'et-i mecmūʿa-i ṭuġyāniyeleriyle Ḳırım'a vuṣūllerinde zamān-ı ḳalīlde iki ḫān üzerine ḫurūc ile itdikleri baġy u ʿudvān ḳubḥ u ʿiṣyānı tār u pūd-ı[2480] kiẕb ü bühtān ile nesc[2481] olunan kirpās-ı mülevveṣ ü pālās[2482] ile setr ḳaydına düşüp muḳaddemā Ḥācī Girāy ḥaḳḳında ṣudūr iden efʿālimizden nāşī birāderi Saʿādet Girāy aḫẕ-ı intiḳām ḳaydında oldıġı bī-reyb ü gümān olup emniyyetimiz olmamaġla biz bu ḫānı istemezüz dimek maḳūlesi güftār-ı boza-i turş-ı fesād-āmīzleri ile bir niçe ḫaẕeleniñ çamçaḳ-ı dehānların leb-rīz idüp ḥilye-i ṣıḥḥatdan ʿāṭıl ʿarż u[2483] maḥżar-ı bāṭıl ile bilā-şerm ü ḥicāb irsāl-i Bāb-ı saʿādet-me'āb eylediler. Devlet-i ʿaliyye-i ebed-peyvendiñ işġāl-i keşīre-i düşmen-i dīn ile iştiġāli olup ber-muḳteżā-yı vaḳt u ḥāl ʿadem-i müsāʿadeye mecāl olmamaġla biñ yüz üç senesi

[2475] şikestegī RTM: şikestī EHP
[2476] taḳarrübün RTM: taḳrīr EHP
[2477] iẓhār-ı iġbirār eyleyüp RTM: muḳteżā-yı infiʿāl ü küdūret EHP
[2478] Ancak sana kulluk ederiz, ve ancak senden yardım dileriz. Kur'an, Fâtiha sûresi, 5. âyet.
[2479] keder ü infiʿāl RTM: hüzn ü melāl EHP
[2480] tār u pūd RTEP: tār-pūd MH
[2481] nesc RTMHP: nesīḫ E
[2482] pālās RTMEP: palās H
[2483] u RTM: - EHP

rebīʿü'l-āḫirinde menşūr-ı ḫānī nām-ı[2484] Ṣafā Girāy'a ketb ü imlā ve Saʿādet Girāy Rodos'a iclā olunup be-ḥükm-i Rabb-ı ḳadīr biñ yüz altı senesi şevvālinde pā-nihāde-i ʿālem-i fenā oldı. Müddet-i ḥükūmeti on ay ve zamān-ı ḥayātı elli senedir. Ḫān-ı mezbūr fī'l-cümle ṣāḥib-i seḫā-i merd-i ġayūr idi. Lākin ḥiddet ü[2485] ġażabı dā'ire-i iʿtidālden ḫāric olmaġla ümerā vü aʿyān ve bi'l-cümle ahālī-i memleketi kendiden rū-gerdān idüp bir defʿa Ṭuna kenārında vażʿ olunan sāye-bānında ʿasākir-i Ḳırım'ıñ ʿubūrın temāşā ve tenāvül-i ṭaʿāma iştiġāli eṯnāsında ümerā-i Şīrīn'den bir iki maʿrūfçe ādemi görüp ḥużūrına daʿvet ve anlara daḫi sefere tedārik itdirdüp ekl-i mā-ḥażara şürūʿlarında *eṣḳāl ü mevāṣīñizi taḥmīl-i sefīne itdiñiz mi* deyü su'āl eyleyecek ol sāde-dil mīrzālar meşreb-i ḫāndan ġāfil olmaġla *pādişāhım bizim içün taʿyīn olunan sefīneye baş aġanıñ etbāʿı kendi eşyāların taḥmīl itmişler. Anlarıñ maṣāliḥi itmāmında biz daḫi ʿubūr iderüz* deyü henüz kelāmına ḫitām virmedin āteş-i ġażab-ı ḫānī bālā-keş olup zānūsında olan peşgīri endāḫte ve cānib-i nehre şitāb idüp dest-i ġażab-peyvestine rāst gelen kūzīne-i çetr ile derūn-ı sefīnede buldığı **[102b]** Tatarlara miṯāl-i gürz-i girān[2486] ḍarb-ı ḳahramānīler urup icrā-yı meẕāḳ itmekle defʿ-i merāḳ ider. Memleket-i Eflaḳ'dan mürūrunda reʿāyādan bir ʿalīḳ-i şaʿīr ġażab itdigi içün birḳaç nefer müselmānıñ enf ü gūşun bürīde idüp keẕālik memleket-i mezbūreden seby olunan üsārānıñ bā-fermān-ı ʿālī istirdādı eṯnāsında bir Tatar-ı penç-sāle bir raʿiyyet-beççeyi zīr-i kepenek-i siyāhda setr idüp meşaḳḳat u kedd ile pençe-i fermān-ı redden taḫlīṣ ḳaydında oldığından āgāh olıcaḳ savṭ-ı siyāset emr idüp sekbān-ı cellād u[2487] şān daḫi aḫẕ u ḍarba iştiġāllerinde ḫān-ı ġażab-ālūduñ dāmen-i iḫtiyārı yed-i şuʿūrundan dūr olmaġla atından nüzūl ve mütebeyyin[2488] āhenin ile ser-i[2489] ḳażā-resīdesin ḫurd u şikest eyledi. Ketḫüdā-yı ışṭabli olan şaḫṣ-ı bī-maġz ṣadā-yı ceġez ü zaġ ile esb-i ḥarūnī gibi ışṭılāḥ-ı bī-maʿnā sürmege mā'il olmaġla ol bī-fehm ü ferāset pīş-gāh-ı ḫānda icrā-yı ṣanʿat-ı ferāset sevdāsıyla

[2484] nām RTM: - EHP
[2485] ü RTMEP: - H
[2486] girān RMEHP: ān T
[2487] u RTEHP: - M
[2488] mütebeyyin MEHP: metīn R, - T
[2489] ser RMEP: - TH

muḳteżā-yı cehālet *ʿaleyke ʿaynu'llāh*[2490] bedeli *ifteḥ ʿaynek*[2491] *pādişāhım* āvāzesiyle cevelān-nümā-yı ʿarṣa-i feżāḥat olıcaḳ yeke-süvār-ı meydān-ı ḫuşūnet olan ḫān-ı[2492] müşārün-ileyhiñ çeşm-i cihān-bīninde olan ʿillet ḫāṭırına gelmegin *hāy bıre melʿūn sen benim dīde-i mükaḥḥal-i ʿibret-nümāmda olan cüz'ī noḳṣānımı*[2493] *vücūh-ı ḳavmda yüzime urduñ* deyü dāll-i ġaddāre-i ġadr u ġażab olup[2494] ḳatl itmek niyyetiyle hücūm itdikde bī-çāre ḥarīf firār ve baʿde zamān nāfiẕü'l-kelim-i şüfeʿā tavassuṭ u recāsıyla taḫlīṣ-i girībān-ı cān eyledi deyü ʿAbdülvelī Efendi Mecmūʿası'nda naḳl ider. *Tecāveza'llāhu ʿan-seyyiātihī*. Ḫān-ı cedīd Ṣafā Girāy Selāmet Girāy Ḫān-zāde Nūreddīn Ṣafā Girāy'ıñ veled-i dil-pesendi olup pederi Ṣafā Girāy ṣafā-yı bezm-i ḥayātdan[2495] dest-keşīde-i ferāġat olduḳdan ḳırḳ gün mürūrunda ʿālem-i ġayb u[2496] ʿademden ẓuhūr itmekle ʿammīsi Bahādır Girāy Ḫān nām-ı vālidi teẕkīr ü iḥyā içün Ṣafā Girāy ismiyle müsemmā eyledi. Tā-be-vefātihi ʿammīsi zīr-i terbiyye-i niʿamīsinde nemā-yāb ve baʿde ʿām Selīm Girāy'ıñ defʿa-i evvelī ḫānlıġında nūreddīn ve baʿde ʿazlihi Ḳarīnābād civārında rāḥat-nişīn olup Saʿādet Girāy Ḫān vaḳʿasında baʿż-ı ḳuyūd u şürūṭ iltizām ve ḫānlıḳ ṭalebinde saʿy u iḳdām itmekle be-ḥükm-i[2497] muḳadder ḫānlıḳ müşārün-ileyhe müyesser olıcaḳ Ḳara Devlet Girāy'ı ḳalġaylıḳ ve Şāhīn Girāy'ı nūreddīnlige **[103a]** taʿyīn eyledi. Ṣadrıaʿẓam Ḥācī ʿAlī Paşa ile sefere me'mūr olup ʿasker cemʿi içün Ḳırım'a teveccüh ile Rūmili'nden mürūrunda sābıḳan ḫān-ı Ḳırım[2498] ol zamān Yanbolı ḥavālīsinde iḳāmet-güzīn-i dā'ire-i ṣıḥḥat olan Murād Girāy'a uġrayup *idāre-i kās-ı ḳīl ü ḳāl eṣnāsında Ḳırım'dan yüz biñ Tatar ile lāḥiḳ-i ordu-yı hümāyūn-ı ẓafer-medār olmaḳ üzre şāyiʿ olan taʿahhüd ü iltizāmıñız vāḳiʿ midir* didikde *bu dām-ı ḥiyel-encām ile naḫçīr-i merāmı ṣayd eyledik* didikde Murād

[2490] ʿaynu'llāh H: ʿavnu'llāh RMEP, - T. Allah'ın gözü üstündedir.
[2491] Gözünü aç.
[2492] ḫān RTEHP: - M
[2493] cüz'ī noḳṣānımı RMEP: - TH
[2494] reʿāyādan bir ʿalīḳ-i şaʿīr … dāll-i ġaddāre-i ġadr u ġażab olup RMEHP: - T
[2495] ṣafā-yı bezm-i ḥayātdan RTEP: bezm-i ḥayātdan M, bir dem ṣafā-yı ḥayātdan H
[2496] u RTMEP: - H
[2497] be-ḥükm REHP: - TM
[2498] Ḳırım RTMP: + ve EH

Girāy daḫi [2499]فان لم تستحی فاصنع ما شئت deyü işrāb-ı şerāb-ı nā-ḫoş-güvār-ı cevāb itmekle telḫ-i meclis-i ṣoḥbet itdigin naḳl iderler. El-ḥāṣıl meşaḳḳat u kedd[2500] ile bi-ḥasebi'l-imkān techīz itdigi leşker-i ʿişyān-me'lūfı mānend-i seḥāb-ı siyāh-ı şām-ı[2501] şitā der-ḳafā idüp miṣāl-i māh-ı müstaʿiddü'l-ḫusūf ve münʿadimü'ż-żiyā Yergögi ḳaṣabasına nüzūlünde ʿinde-i meslūbetü'l-ḥayā vü[2502] melʿanet-nihādlar ber-vech-i muʿtād ḫāna imsāk ü ḥisset ve etbāʿına ẓulm u şeḳāvet isnād idüp berzede-i dāmān-ı ṭuġyān olmaġla bir şeb-i deycūrda miṣāl-i nüsḫa-i saḳīm cümlesi bir yerden[2503] bozılup rū-nihāde-i ṣaḥrā-yı firār oldılar. Ümerā-i Ṣīrīn ve sā'ir aṣḥāb-ı kibr ü kīniñ muʿasker-i ḫānīye ircāʿları ḫuṣūṣunda ḳavl-i leyyin ve beẕl-i emvāl ile ṣarf itdigi nuḳūd-ı himmeti bir pāre itmeyüp müteḳallide-i ḳılāde-i[2504] ʿişyān olanlar esb-i tünd-ḫūy-ı taʿannüd ü ışrār ile vāṣıl-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım olduḳlarında be-resm-i ḳadīm ḫāndan iştikā ve Selīm Girāy'ıñ naṣbı recāsını mutażammın ʿarż u[2505] maḥżar ile bir niçe eşḫāṣı vekīl-i kā'ināt olmaḳ üzre intiḫāb ve irsāl-i Bāb-ı devlet-me'āb eylediler[2506]. Ḫān daḫi ol bādiye-peymā-yı baġy u fesād olan şeḳāvet-nihādlarıñ cerā'im-i sābıḳa ve ḳabāyiḥ-i lāḥiḳaların beyān ve mesnedinde ibḳā vü taḳrīr ve bāʿiṣ-i şıḳḳ-ı ʿaṣā-yı muvaḥḥidīn olan küfrān-ı niʿmet-i mürde deyü nefsiñ tertīb-i cezāları içün himmet ü iʿānet niyāzı ile ḳuṭb-ı dā'ire-i ʿālem-i pādişāh-ı ʿālī-himem dergāh-ı muʿallāsı bābına iʿlām eyleyüp iki mektūb-ı muḫtelifü'l-mażmūn u żıddān zamān-ı vāḥidde müctemiʿ olıcaḳ kār-āzmūde-i devlet ve sepīd-rīşān-ı salṭanat baʿde te'emmül ü tenḳiḥ gūş-māl-i aṣḥāb-ı fiten ü fesādı vaḳt-ı āḫara iḥāle idüp ber-feḥvā-yı *el-ḥükmü limen ġalib* ahālī-i Ḳırım'ıñ aḳvāl-i bī-me'āl ü kiẕb-iştimālleri taṣdīḳ[2507] ü tercīḥ olunmaḳ lāzıme-i ḥālden olmaġla [**Derkenar: Defʿa-i şāliş Selīm Girāy Ḫān**][2508] biñ yüz dört ṣaferinde tīġ-i mücevher-i şaʿşaʿa-dār-ı[2509] ḫānī defʿa-

[2499] Eğer utanmıyorsan dilediğini yap. (Hadis)
[2500] kedd RTEHP: keder M
[2501] şām RTEHP: - M
[2502] vü RTEHP: - M
[2503] bir yerden RTMEP: bir bir H
[2504] ḳılāde-i RTME: - HP
[2505] u P: - RTMEH
[2506] eylediler RTMHP: eyledi E
[2507] taṣdīḳ RTMHP: - E
[2508] **Derkenar** Defʿa-i şāliş Selīm Girāy Ḫān R: - TMEHP
[2509] şaʿşaʿa-dār RMEHP: şaʿşaʿa T

i ṣāliṣe miyān-ı[2510] Selīm Girāy'a erzānī görülmekle Ṣafā Girāy Ḫān Rodos **[103b]** cezīresine iclā ve baʿde zamān Devlet Girāy Ḫān recāsıyla Ḳarīnābād ḳurbunda Ḳulaġözli nām maḥalle naḳl olunup[2511] biñ yüz on beş cümāde'l-āḫiresinde ḳadem[2512]-nihāde-i diyār-ı ʿadem oldı. Müddet-i ḥükūmeti on ay[2513] ve zamān-ı ḥayātı altmış altı senedir. Ḫān-ı Behişt-maḳāmıñ nūreddīnlik ḫiẓmetinde istiḫdām itdigi birāder-i mihteri Toḳtamış Girāy-zāde şāʿir Şāhīn Girāy Sulṭān'dır ki miṣāl-i şecere-i behişt-i leṭāfet Yanbolı civārında vāḳiʿ İbrāhīm ḳaryesinde sāye-endāz-ı iḳāmet olmaġla ol ser-zemīn-i diraḫşān nümūne-nümā-yı ravża-i cinān oldı. Nev-nihāl-i[2514] būstān-ı feṣāḥatıñ[2515] maḥṣūl-i devḥa-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣ-ı ṭabʿ-ı derrākī olan ezhār-ı reng-ā-reng-i eşʿārından dest-res-i ẓafer[2516] müyesser oldıġı miḳdārı vażʿ-ı derūn-ı mecmūʿa-i faḳīrāne ḳılındı. Evvelā ol ḳuṭb-ı dā'ire-i maʿārifiñ[2517] inşād itdigi bir ġazel-i bī-naẓīrin pergār-ı sīm-i ṭabʿ-ı müstaḳīm ve cedvel-i zer-i ẕihn-i[2518] selīm ile resm-i ʿacīb ü nā-dīdeyi īcād u iḫtirāʿ eyledi. Ve bu ḳaṣīde-i ġarrā-yı meṣnevī-edāyı Selīm Girāy Ḫān'a ihdā eyleyüp maẓhar-ı iltifāt ve nā'il-i kerem ü ʿināyeti oldı.

Ḳaṣīde[2519]

Bāreka'llah zihī Ḳırım ḫānı
Cümletü'l-mülk-i āl-i ʿOṣmānī
Maʿdelet-güster ü hüner-perver
Hem-dem-i pādişāh-ı heft-kişver
Ḥāmi vü ḥāfıẓ-ı bi-ʿavn-i Ṣamed
Dīn ü mülk-i Muḥammed ü Aḥmed
Ṣon melik-i ahāli-yi İslām

[2510] miyān RTMH: - EP
[2511] olunup TMEHP: idüp R
[2512] ḳadem RTEHP: müddet M
[2513] ay RTEHP: aydır M
[2514] nev-nihāl EHP: nev-nihāde-i RTM
[2515] feṣāḥatıñ TMEHP: feżāḥatıñ R
[2516] ẓafer TMEHP: - R
[2517] maʿārifiñ TMEHP: maʿārif R
[2518] ẕihn RMEP: dehen TH
[2519] ḳaṣīde RTMEP: - H

Mūcebü’l-emn vācibü’l-ikrām

Nā’il-i iltifāt-ı sulṭānī

Pādişāh’uñ ʿazīz mihmānı

[104a] Bu saʿādet Ḳırīm ḫānında

Olmamışdur selef miyānında

Aña muḫtaṣ ziyāret-i Ḥaremeyn

Maẓhar-ı luṭf-ı devlet-i dāreyn

ʿĀmil ü ʿādil ü şecīʿ ü cerī

Ġāziler serveri kerāmet eri

Pīşvā-yı cünūd-ı ehl-i cihād

Reh-nümā-yı ṭarīḳ-i rüşd ü sedād

Zīnet-efzā-yı taḫtgāh-ı Ḳırım

Pādişāh-ı ḥalīm Ḫān Selīm

Nām-ı pākinde muntaẓam o ḥurūf

Ḥükmi anıñ mübeyyen ü maʿrūf

Çār-der çün ʿadedde erḳāma

Çār-rükn oldı dār-ı İslām’a

Sīni sermāye-i saʿādetdür

Süllem-i mülkine ʿalāmetdür

Çünki pīrāye-i ʿadldür o lām

Yaraşur salṭanat içinde müdām

Luṭfı deryāsına o bir yādur

Ḳurılur düşmene müheyyādur

Noḳṭa-i yā ki ḫāl-i devletdür

Merdüm-i dīde-i başīretdür

Mīmdir ṣadr-ı mülk-i taḫt-ı niẓām

Eyyeda’llāhu mülkehū bi-devām

Ey şifā-ṣāz-ı derd-i ehl-i niyāz

Pādişāh-ı kerīm ü bende-nüvāz

Ne ḳadar itse vaṣfuñı şuʿarā

Ẕātuñ andan hezār ḳat aʿlā

Vaṣfuñ itmek degül iken ḥaddüm

Dil-i pür-iʿtiẕārı yeñemedüm

Seyl-veş itdi cūşiş ü ṭuġyān

Midḥatıñ gülşenine oldı revān

Kām-yāb oldı ārzūsından

Şeref aḫẕ itdi ḫāk-būsından

Çünki medḥüñden irdi istiʿdād

Beni ḳıldı süḫan-ver ü üstād

Dest-i luṭfuñla ey kerem-pīşe

Feṭḥ olındı kilīd-i endīşe

Tāc beytimde şimdi her gevher

Yalıñız biri Rum ḫarācı dīger

İmdi görsün kelāmımı Vaṣṣāf

Cānı var ise itmesün inṣāf

Ṣanʿatın görse beytümüñ bu zamān

Añlar idi ḳuṣūrını Selmān

Bende Şāhīn degül maḥall-i güẕāf

Ḫān-ı aʿẓam bilür sen eyleme lāf

Yine bu feyż medḥ-i Ḫan'dandur

Terbiye gevherine kandandur

Midḥatuñ baḥrına olan ġavvāṣ

Bulur elbette dürr-i maʿnā ḫāṣ

Naẓm-ı pākīze-cūy-ı dil-cūdur

Dāġ-ı dilden gelür aḳar ṣudur

ʿĀlemi cüst ü cū ider ammā

Keremüñ baḥrıdur nihāyet aña

Gerçi bisyār-ı dīdeyim kerem it

Yine bendeñ keremle muḥterem it

ʿAyb olınmaz keremde istikṣār

Ḥasen imiş çü ḳavl-i et-tekrār

Keremüñ ḫ̆ānı çün firāvandur

Ḳalmaz aç ol ki ṭālib-i nandur

Ḳapuña kim ki geldi girye-künān

ʿĀḳıbet gitdi ḫurrem ü ḫandān[2520]

Eski ḳul geldi ḳapuña yekile

Aġlayu geldi gide güle güle

Tīr ey ḫāme-i şikeste-raḳam

Cümleden devlete duʿādur ehemm

Bir duʿā kim ola ḳabūle ḳarīn

Kerrubiyan[2521] diye aña āmīn

Her ġazāda yanıñca fetḥ ü ẓafer

Birisi tīr ola birisi siper

Ẕātuñı eyleye Ḫüdāy hemīn

Emn-baḫşā-yı mülk-i devlet ü dīn

Umaruz ide cümle ʿusrı yesīr

Keremüñden [104b] cenāb-ı niʿme naṣīr

Ḥaḳ teʿālā bu dīn[2522] ḥürmetine

Vire nuṣret ḥabībi ḥürmetine

نعم شاه روم دين پناه

نوش جان باد عليك عون الله

احسن الله جلّ خير جزاك

ليس امر بغير حسن رضاك[2523]

Bir duʿā hem niẓām-ı ḫāküñden

[2520] ḫandān TMEHP: ḫīndān R

[2521] kerrubiyan TMEHP: kerruḫbiyan R

[2522] bu dīn TMEHP: yüzin R

[2523] Dinin koruyucusu Rum sultanı nimetlendirdi seni/Allah'ın yardımı yarasın sana/Allah sana bütün hayırları ihsan eylesin/Rızık verenin ihsanı dışında birşey yoktur.

Armaġan ola rūḥ-ı pāküñden

از حد دولت تو دست زوال

دور و[2524] مهجور باد درهمه حال[2525]

Mübāşeret-i ṭabʿ-ı miʿmārisi ile taʿmīr ü inşā itdigi levḥa-i Cennet-āsāsına ġars içün bulunan maḥallden diraḫt-ı mütenevviʿa tedārik ü āmāde itmek mażmūnunda Yanbolı sükkānı ẓürefāsından olup sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ icrā-yı meclisinden olan Dāʿī Aḥmed Efendi'ye ṣūret-i naẓm ile taḥrīr ü tasṭīr[2526] itdigi teẕkire-i[2527] laṭifedir.

Naẓm

الایا دعیا بعد السلام

بهذا القول ان تسمع کلامی[2528]

نهال گل که در باغ تو هست است

مدار از من دریغ از آن که هست است[2529]

Eger sizden ve gerçi sā'ir elden

Ne deñlü ḳopar ise bāġ-ı dilden

Getür ḳucaḳ ḳucaḳ nevreste güller

Açılsun çeşm-i nergis gibi diller

Saḳız güli ile ey yār-ı cānım

Ḳaranfil-zāra dönsün būstānım

Eger bulınur ise fi'l-arāżī

Nihāl-i erġuvān ile beyāżı

Ẓuhūr itdi anuñçün daḫi minnet

Virür gülzāra zīrā ḫayli zīnet

Meẕkūr Dāʿī Aḥmed Efendi iddiʿā ider ki bir defʿa bi-ḥasebi'l-iḳtiżā devāt-ı şübhem istiʿāre[2530] idüp baʿde ḳażā'i'l-vaṭar bir şey'-i ḥasīsdir deyü endāḫte-i kūşe-i

[2524] و EP: - RTMH

[2525] Her halükarda zeval eli senin devletinin sınırlarından uzak dursun.

[2526] ü tasṭīr EHP: - RTM

[2527] teẕkire-i RTEHP: - M

[2528] Ey duacımız, selam verdikten sonra sözümü dinlemeni istiyorum.

[2529] Senin bahçende bulunan gül fidanından beni mahrum etme.

[2530] istiʿāre RTMHP: işʿāre E

nisyān itmekle ḳapaġı şikest olmuş idi. Baʿde zamān devātı ṭaleb eyledikde[2531] zīr-i ḫār u ḫāşākde beş pāre olan rīze-i devātı bulup sulṭāna götürürler. Ol daḫi beş pāre ile bir kaġıda vażʿ idüp ve üzerine bi'l-bedāhe inşād itdigi bu beyt-i laṭīfi taḥrīr ü irsāl eyledi.

Beyt

Ḫacāletden ciger bir pāre[2532] oldı
Devātuñ ḳapaġı beş pāre oldı

Yine bir defʿa Süleymān nām bir ādemden *Ṣıġır Dili* taʿbīr itdikleri eşʿār mecmūʿasın istiʿāre ve miṣāl-i beççe-i gāv berī-i vādī-i faḳd u żıyāʿda iżāʿa[2533] itmegin laṭīfe[2534] vü iʿtiẕār-āmīz bu beyti taḥrīr ü irsāl ider.

Beyt

Tecessüs eyledük ṣaḥrā-yı dehri
Süleymān'um Ṣıġır Dilin bilür yük

Bu beyt-i bī-naẓīr daḫi ol yeke[2535]-tāz-ı meydān-ı feṣāḥat[2536] ḫān-zāde-i ser-firāzıñdır.

Beyt

Mürġ-i dil bāġ-ı İrem ẕevḳini vaṣluñda bulur
Uçmaḳ ister mi senüñ gibi melekle ḳonuşan

Lāle-i gūn-ā-gūn[2537] ve sünbül-i reng-i būḳalemūn ile müzeyyen ü meşḥūn itdigi devḥa-i bī-naẓīrinde olan ezhār-ı reng-ā-reng-i būḳalemūndan

Beyt

[2531] eyledikde RTMH: eyledigimde EP
[2532] bir pāre RTM: pür bāde EHP
[2533] iżāʿa RMEHP: - T
[2534] laṭīfe RTEHP: - M
[2535] ol yeke RMEHP: - T
[2536] feṣāḥat TMEHP: feżāḥat R
[2537] gūn-ā-gūn RMEHP: gūn T

Şükūfe her ṭarafdan reng der-reng[2538]

[105a] Giderdi būy-ı gül ferseng ferseng

mefhūmunca ber-muḳteżā-yı ṭarḥ u ġars-ı envāʿ-ı şükūfeye dā'ir ebyāt-ı pür-mażmūn rū-nümūn oldığı meşhūrdur. *Nercīʿu ilā*[2539] *ṣadedinā*. Selīm Girāy Ḫān sākin oldığı Ḳāḍīḳaryesi'nden daʿvet içün mīr-āḫūr-ı evvel taʿyīn[2540] ve biñ yüz dört ṣaferiniñ üçinci güni bā-ʿizz ü iḳbāl Edirne ḳurbuna vuṣūlı muḥaḳḳaḳ olmaġla resm-i ḳadīm üzre alay tertīb olunup Ḥafṣa'dan istiḳbāl ve bisāṭ-ı maḫṣūṣa ile ferş ü āmāde olunan Ḳara Muṣṭafā Paşa Sarāyı'na nüzūl eylediler. Māh-ı mezbūruñ onuncı rūz-ı fīrūzunda dāḫil-i meclis-i pādişāh-ı ʿālem-penāh olup ilbās-ı teşrīfāt-ı ḫānī ile mükerrem ve ḫiẕmetlerinde olan ümerā-i Ḳırım ʿalā-merātibihim ḫilʿat-ı fāḫire ile muġtenem oldılar. Evlād-ı kirāmından Devlet Girāy ve Ġāzī Girāy ve Toḳtamış Girāy ve Ḳaplan Girāy ve nebīresi Ḥüsām Girāy ol zamān maʿiyyetinde olmamaġla daʿvetleri içün maḫṣūṣ mīr-āḫūr-ı ṯānī me'mūr olup şehr-i mezbūruñ on[2541] beşinci bāzār güni anlar daḫi vāṣıl-ı dārü'l-meymene olduḳlarında ḥużūr-ı pādişāhīye daʿvet olunup Ḳalġay Devlet Girāy'a ferve-i semmūr ve sā'ir selāṭīn ü etbāʿına ḫilʿat-ı fāḫire ilbās olunduḳdan ṣoñra ḫān-ı müşārūn-ileyhiñ bir ḳaç gün mekṯi iḳtiżā itmekle Devlet Girāy ve Ġāzī Girāy ve Toḳtamış Girāy māh-ı mezbūruñ on ṭoḳuzuncı yevm-i ḫamīsde Bucaḳ ṭarafına ḥareket ve yigirmi altıncı güni ḫān daḫi imāle-i ligām-ı ʿazīmet idüp mesrūr u dil-şād ṭayy-ı merāḥil iderek İsmāʿīl Geçidi nām maḥalle resīde olduḳları rūz-ı ġamm-efrūzda -ki sene-i mezbūre rebīʿü'l-evvelidir- ṯemere-i fu'ādı Toḳtamış Girāy'ıñ nihāl-i nev-bāve-i vücūdı bād-ı ṣarṣar-ı merg ile üftāde-i ḫāk-i helāk oldığı ḫaber-i nā-mülāyimi vāṣıl olduḳda ḫān-ı ġayret-şiʿār egerçi miṯāl-i pīr-i[2542] Kenʿān dāmen-i ṭāhir-i[2543] *fe-ṣabrun cemīl*e[2544] teşebbüṯ ile iẓhār-ı ḥüzn ü melāl itmedi. Lākin şiddet-i rūzgār iftirāḳ-ı bīḫ-i şecere-i

[2538] der-reng RMEHP: - T
[2539] ilā RTEHP: + mā M
[2540] taʿyīn RTMEP: - H
[2541] on RTEHP: - M
[2542] pīr RTEHP: tīr M
[2543] ṭāhir RTMP: ẓāhir EH
[2544] Güzel sabır.

rāḥatın mütezelzil ve te’eṣṣür-i[2545] hevā-yı firāḳ ḳadd-ı bālā-yı refāhiyyetin ḫam-derḫam ve naḫl-i ʿāfiyetin müteḫalḫıl eyledi. Nüdemā-i[2546] ḫānīden Kefevī ʿAbdüsselām Efendi-zāde ʿAbdülḥalīm ḫoş-ṣoḥbet ü laṭīfe-gūy olmaġla muḳteżā-yı taʿalluḳ u intisāb ḫānıñ iltimāsıyla çelebi rütbesinde bir manṣıb ile kām-yāb olup sürūr u inbisāṭ ile iẓhār-ı neşāt iderek Bucaḳ ḳaryelerinden bir ḳaryeye nüzūllerinde[2547] mā-ḥażar-ı ṭaʿām iḥżār olunup ber-vech-i muʿtād[2548] mevlānā-yı mezbūr ḳulaḳ sofrasında ḳulaḳ ṣalaraḳ loḳm-ı **[105b]** pey-der-pey ile imlā-i şikem ider iken ḫoşça ṭabḫ olmuş aġleẓ-i eṭʿimeden olan ḳaz-ı püryānı der-miyān olduḳda ḳāḍī-i gürisne-çeşm ü ebü’l-baṭn pādişāhım

Beyt

Ḳazı vü ḳaz u ḳuzı vü ḳız u ḳımız gerek
Ey müslimānlar anda bizim parçamız gerek

mefhūmunca *ḳaz ve ḳuzı ḳużāt içindür. ʿAvām u ġulāma ḥiṣṣe yoḳdur. Ṭaʿām-ı nefīsde ḫuddāmiyye olmaz. Ben bunı kendime taḫṣīṣ iderüm* deyü laṭīfe iderek āḫir ṭaʿāmı olan laḥm-ı ġalīẓ-i baṭṭa[2549] farṭ üzre girişdikde menʿ idenlere *gāv-ı ṣaḥīḥe kāh-ı pūsīde żarar virmez* deyü fevḳa’ş-şebʿ ekl idüp mezbūruñ mizācında ḳaṭʿan eṣer-i ʿillet yoġiken bir iki sāʿat mürūrunda kebed ü miʿdesine ḥarāret-i ġarībe müstevlī olup

Beyt

Çāk olurdı sīne-i kuhsār tīġ-i berḳden
Raʿd-veş feryād iderdi ḫāk bīm-i ġarḳdan

şiddet-i berd-i pür-ḫaṭardan beyża-i mürġ-i semender derūn-ı baṭn-ı māderde füsürde-ter ve ḥiddet-i beyāż-ı berf ü yaḫdan[2550] zīr ü[2551] bālāya naẓar-ı ʿayn żarar iken mebīti[2552] olan ḫāneniñ revzenlerin güşād ve *amān yandım* deyü feryād iderek mürġ-i cān-ı ʿazīzi

[2545] te’eṣṣür RTM: te’ṣīr EHP
[2546] nüdemā RTMHP: nedāme E
[2547] bir ḳaryeye nüzūllerinde RMEHP: - T
[2548] muʿtād RTMEH: + ile P
[2549] baṭṭa RTEHP: - M
[2550] yaḫdan EHP: ṣelcden RTM
[2551] ü EHP: - RTM
[2552] mebīti EHP: mebnī RTM

beççe-i evez gibi ser-fürū-bürde-i[2553] cūybār-ı ʿadem oldı. *Neʿuẕubi'llāhi mine'l-ḥırṣ ve'ṭ-ṭamaʿ*[2554]. El-ḥāṣıl ḫān-ı müşārün-ileyh biñ yüz dört rebīʿü'l-āḫiri evā'ilinde maḳarr-ı ḥükūmetleri olan Baġçesarāy'a vāṣıl olduḳda ekber evlādı Devlet Girāy'ı ḳalġaylıḳ manṣıbında *et-tekrāru ḥasen* ile ʿamel ve defʿa-i ūlāsı ḫānlıġında ḳalġası olup baʿdehū vefāt iden birāder-zādesi Selāmet Girāy-oġlu Şāhīn Girāy'ıñ ʿuḳde-i maḳṣūdın enāmil-i nūreddīnī ile[2555] ḥall idüp gāh ṣayd u şikār ve gāh[2556] muṭrib-i ḫoş-edā ve nüdemā vü üstāddan Buḫūrī-zāde[2557] ʿIṭrī Çelebi[2558] ve Naẓım Çelebi ve Ḥāfıẓ Post ve Şāmī Derviş ʿAlī ve Ṭanbūrī Meḥmed ve Sanṭūrī ʿAlī ve Kemānī Ḥüseyin emṣāli ẓürefā ḫuṣūṣā Derviş Gedā -ki muḥāverāt u ḳıṣṣa-ḫᵛānlıḳda mümtāz u yektādır- meclisinden münfekk olmayup her birine dest-i kerem-peyvestiyle itdigi iḥsān u ʿaṭādan māʿadā Buḫūrī-zāde'ye[2559] İstanbul esīr pāzārı ketḫüdālıġın ve Naẓım Çelebi'ye meyve-i ḫuşk pāzārbaşılıġın recā idüp Kemānī ve sā'iri ḳadr-ı kifāye nān-pāreye nā'il olup ḳuvvet-i bāzū-yı ḫān-ı ḳadr-dān ile iḫtiyāc-ı kāse-līsiden ʿārī[2560] ve kemān-ı saḫt-āhen-i faḳrı çekmekden berī oldılar. **[106a]** Ol[2561] ḳışı ṣafā vü ʿayş ile geçürüp biñ yüz beş şaʿbānında muraṣṣaʿ tīġ ve ḳamaniçe kürki ve tīrkeş-bahā ve sekbān aḳçesi ile dergāh-ı ʿālī ḳapucı-başısı aġa nāme-i hümāyūn ile gelüp sefere daʿvet itmekle sene-i mezbūre ramażānında ʿasākir-i[2562] Tatar-ı ṣabā-reftār ile cānib-i maḳṣūda teveccüh idüp ṣalāt-ı ʿīd-i fıṭrı Aḳkermān'da edādan ṣoñra basṭ-ı[2563] seccāde-i meşveret eylediklerinde Erdel-i aḍall cānibine ʿazīmete ḳarār virilmişiken Paçan-oġlu ve Zerīn-oġlu nām nā-be-kārlar yüz biñden mütecāviz küffār-ı bed-girdār[2564] ile dārü'l-cihād Belġırad'ı şiddet ü ḥiddet ile muḥāṣaraya olan[2565] mücāsireleri meşhūr u mütevātir olmaġla livā-yı ẓafer-iltivā-yı

[2553] ser-fürū-bürde-i MEHP: ser-fürū ve perde-i RT
[2554] Hırs ve tamahkarlıktan Allah'a sığınırız.
[2555] ile RTMEP: - H
[2556] ve gāh TMEHP: - R
[2557] Buḫūrī-zāde TMEHP: Buḫūrcī-zāde R
[2558] Çelebi EHP: - RTM
[2559] Buḫūrī-zāde'ye TMEHP: Buḫūrcı-zāde'ye R
[2560] ʿārī RTMHP: ġāzī E
[2561] ol RTME: o HP
[2562] ʿasākir RTME: - HP
[2563] basṭ RTMHP: - E
[2564] bed-girdār EHP: - RTM
[2565] olan RTMEP: gelen H

Aḥmedī ol cānibe iḥāle olunmaḳ iḳtiżā itmekle muḳaddeme-i ceyş-i Tatar'a serdār olan selāṭīniñ vāṣıl-ı pīrāmen-i ḥiṣār olduḳları cidār-ı ḥışn-ı ḥaṣīn-i ġayret-i murābıṭına bāʿiṯ-i metānet ve dīvār-ı ḳulūb-ı müşrifü'l-indirās-ı küffāra mūceb-i vehn ü ḫaşyet olup derʿaḳab ordu-yı hümāyūn daḫi vürūd itmekle mesfūrlarıñ ārāma ʿadem-i ḳudretlerinden nāşī Ḥayẕar-oġlu[2566] Varadin cānibine mürūr eyledikde ḫān-ı Ḳırım ʿaḳab-gīrlige me'mūr olmaġın ṭabur-ı maḳhūr cevānib-i ṣelāṣeden ʿasker-i Tatar'ı iḥāṭa idüp miṣāl-i kelb-i ʿaḳūr hücūm idicek ebnā-yı Selīm'den Devlet Girāy Sulṭān'ıñ iẓhār-ı ḥamiyyeti sā'irlere bāʿiṯ-i ġayret olmaġın zümre-i şeyāṭīniñ duʿā-yı seyf-i ḳāṭıʿ ile münhezimen inṣirāfından ṣoñra sulṭān-ı müşārün-ileyh Ṭameşvar ve Kili ẕaḫīrelerin īṣāle me'mūr olmaġla bir miḳdār dilīrān-ı Tatar ile Pançuva'dan geçüb ẕaḫā'ir-i mezbūreyi baʿde't-teslīm ḫāric-i dā'ire-i iṭāʿat-ı pādişāhī olan reʿāyāyı ġāret idüp Dobresen cānibine ʿazīmetinde Macar iʿānetiyle Ḥayẕar-oġlu[2567] ṭarafından taʿyīn olan melāʿīn ü evbāşıñ devāb u mevāşiye iṭāle-i yed-i ḫasāret itdikleri Devlet Girāy'a mūceb-i keder ü telāş olmaġın ol fiʿl-i şenīʿe cesāret iden melʿanet-pīşelerden bir miḳdārın ṭuʿme-i şemşīr ve baḳıyyetü's-seyf[2568] olanları esīr idüp müteveccih-i cānib-i maḳṣūd oldı. Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ Ḳırım'a ʿavdeti fermān olunmuş iken der-ʿaḳab bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn pīşgīr aġası gelüp rikāb-ı hümāyūna daʿvet itmegin bi-ḥasebi'l-emr Edirne'ye vuṣūlünde çend rūz dāḫil-i bezm-i **[106b]** meşveret baʿdehū ruḫṣat-yāb-ı ʿavdet olmaġla vāṣıl-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım olduḳda celse-i istirāḥat itmedin me'mūr oldıġı üzre techīz-i leşker-i ẓafer-rehber idüp biñ yüz beş şevvāliniñ yigirmi sekizinci güni Baġçesarāy'dan ḥareket ve ẕilḳaʿdeniñ on beşinci güni Çitçaġan[2569] nām maḥallde ḫaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet itdiklerinde Ḳaplan Girāy Sulṭān ve ḫazīnedār-başı Merdān ʿAlī Aġa'yı Ḳabarṭay Çerkesi beki Ḳarġuḳ[2570] ile ol cānibiñ niẓāmına me'mūr eyledi[2571]. Ḫān daḫi baʿd-ı ṭayyü'l-merāḥil Berezen nehri māverāsında Ṣallıḳ nām maḥalle vāṣıl olduḳlarında etbāʿ-ı ḫānīden İbrāhīm Yazıcı'nıñ

[2566] Ḥayẕar-oġlu RTMEP: Ḥaydar-oğlu H
[2567] Ḥayẕar-oġlu RTMEP: Ḥaydar-oğlu H
[2568] seyf RTMEP: süyūf H
[2569] چت چغان
[2570] قزغوق RTME: قرغوق HP
[2571] eyledi RMEHP: + eyledi T

şevāyeli taʿbīr olunur sefīne ile Cānkermān'a[2572] mürūrunda yigirmi yedi nefer ādemiyle be-ḥükm-i taḳdīr Özü Ḳazaġına esīr oldıġı ḫaberi ḫān-ı müşārün-ileyhi tekdīr eyledi. Selḫ-i ẕi'l-ḳaʿde nehr-i[2573] Burut ḳurbunda Oraḳ yurdunda vāḳiʿ Cānbeki nām maḥalle nüzūllerinde baʿde'l-ʿaṣr Serʿasker Muṣṭafā Paşa icrā-yı merāsim-i tebrīk-i ḳudūma riʿāyet ve çend sāʿat tertīb-i ṣoḥbet-i muʿāşeret baʿdehū imāle-i ligām-ı ʿavdet eyledi. Sene-i mezbūre ẕi'l-hiccesinde maḥall-i meẕkūrdan ḥareket ve Ḳarayılġa nām mevżiʿde vażʿ-ı çetr-i sepīd-gūn-ı istirāḥat eylediklerinde ser-ʿasker-i mūmā-ileyh tezyīd-i zād-ı muvāḫāt içün ḫān-ı müşārün-ileyhi daʿvet idüp evvelā zīr-i çetr-i sīmīn-sütūn-ı ülfetde basṭ-ı ferş-i Hind ve ḳumāş-ı ṭaʿām-ı ikrām s̱āniyen muraṣṣaʿ zīn ve ligām-ı zerrīn ile ārāste bir esb-i ṣabā-reftār baḫş idüp fevḳü'l-ḥadd iḥtirām eyledi. İrtesi kenār-ı cūybār-ı nehr-i Burut'da vażʿ-ı[2574] seccāde-i birişīm-tār-ı ḳarār idüp çeşm-i ḫurrem ü iḥtiyāṭ ile maʿiyyetinde olan ʿasker-i Tatar'ı yegān yegān şümār itdikden ṣoñra nehr-i mezbūrı ʿubūr idüp naḳl-i eṣḳāl içün māverā-i nehrde vāḳiʿ Gölbaşı nām mevḳiʿde iki gün ārāmları eṣnāsında evlād-ı kirāmından ʿAẕamet Girāy-zāde Ḥüsām Girāy Sulṭān'ı ser-ʿaskerlik ʿunvānı ile Bucaḳ cānibinde sākin Noġay ḳavmi umūrı irā'etine me'mūr eyledi. Barlan[2575] ve Sart[2576] maʿābirin muḳteżā-yı müsāraʿat-ı ʿasker-i mevfūr ile yevm-i vāḥidde ʿubūr ve s̱āmin-i yevm-i şehr-i ẕi'l-hiccede Ḳalmansa cūybārı sāḥiline vāṣıl olduḳlarında bir sāʿat aḳdem[2577] ordu-yı ẓafer-maḳrūna resīde olunup ṣadrıaʿẓam maʿiyyetiyle ḫidemāt-ı dīn ve Devlet-i ʿaliyye ve taḥṣīl-i rıżā-yı hümāyūn [107a] ile nā'il-i[2578] inʿām-ı mülūkāne olmaḳ bābında nevāziş ü vaʿdı mutażammın ḫaṭṭ-ı şerīf vürūd itmekle fermān-ı ḫalīfe-i zamāna iṭāʿat u inḳıyād muḳteżāsı mānend-i ʿuḳāb-ı Süleymān bilā-teneffüs ü ārām şitāb iderek Calu nehrini ʿubūr eṣnāsında irāde-i rezzāḳ-ı sükkān-ı cihān[2579] olan pür-ḫūy pādişāh-ı gītī-sitān-ı

[2572] Cānkermān'a TMEHP: Cānkerān'a R
[2573] nehr RTEHP: - M
[2574] fevḳü'l-ḥadd iḥtirām eyledi irtesi kenār-ı cūybār-ı nehr-i Burut'da vażʿ RTMHP: - E
[2575] بارلان
[2576] سرت
[2577] aḳdem RTMHP: aḳdām E
[2578] nā'il TEHP: - RM
[2579] sükkān-ı cihān RTM: ve ḫallāḳ ile erzāḳ E, ve ḫallāḳ ile muḳassem erzāḳ HP

vālā-ṭāḳdan[2580] ʿasākir-i Tatar içün ber-vech-i muʿtād tertīb olunan ẕaḫā'ir-i sedd-i ramaḳ vāṣıl olup *li-ecli't-tevzīʿ*[2581] mekṣ iḳtiżā itmekle her bir nefere otuzar vuḳıyye ḫevīd gendüm ve dörder[2582] vuḳıyye peksimāt taḳsīm idüp murtāż-ı ġuzāt-ı Tatar ḫumre-i bī-revġan-ı ṭurfe-ṭaʿm ile muġtenim ve şehr-i mezbūruñ onıncı ṣülṣa güni nehr-i Ṭuna sāḥili ʿasker-i[2583] ḫāniye muḫayyem olduḳda cenāb-ı ṣadrıaʿẓamdan ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı sābıḳu'ẕ-ẕikr mażmūnunda mektūb-ı emr-üslūbı kendi aġalarından bir muʿtemed ādem ile vāṣıl olduḳda ḫān-ı müşārün-ileyh daḫi tamām-ı sī-rūzda lāḥiḳ-i ordu-yı fīrūz olmaḳ üzre ligām-ı ʿazīmetin vābeste-i sütūn-ı meşiyyet-i Rabb-ı[2584] ḳadīr eyledi. Olta[2585] nehriniñ ṭuġyānı ve üzerinde binā olunan köpriniñ kesr ü noḳṣānı muḳteżāsı ʿubūrda ʿusret olmaġla meşaḳḳat-ı hezār bār ile māverā-yı cūybārdan güẕār ve şehr-i mezbūruñ yigirminci bāzār güni Vudin muḳābilinde sāḥil-i nehr-i Ṭuna'da vażʿ-ı ḫar-gāh-ı ārām eyledikde muḥāfiż-ı ḳalʿa-i mezbūre ḫān-ı müşārün-ileyhi daʿvet itmekle kendi etbāʿından beş on nefer ādem ile taḥrīk-i pāy-ı[2586] icābeti ümerā-i gürisne-çeşmānıñ fażla-i ṭaʿām u nān ve pāre-i üstüḫ̆āndan ḥırmānları bāʿiṣ-i heyecān-ı cūʿ-ı kelbīleri olmaġla ʿasker-i Tatar'dan[2587] muḳaddem nehri ʿubūr eyledi deyü isāle-i āb-ı nā-ḫoş-güvār ġayr-ı vāridü'l-iʿtirāż ile cūybār-ı ṭabʿ-ı[2588] ḫān-ı ṣāfī-żamīri iġżāb[2589] u tekdīr eylediler[2590]. Biñ yüz altı muḥarremü'l-ḥarāmıñ ġurresi yevm-i aḥadda Timuḳ[2591] balḳanından lede'l-ʿubūr[2592] sūrāḫ u vādīde der-kemīn ü mestūr[2593] olan[2594] mār u mūr-ı melāʿīn-i ḥaydūdun[2595] iḥtiyāṭ u ḥıfẓ[2596] içün derbendiñ maḫūf u teng olan üç maḥallinde

[2580] gītī-sitān-ı vālā-ṭāḳdan EHP: gītī-sitāndan RTM
[2581] Dağıtmak için.
[2582] dörder RTMHP: dörd E
[2583] ʿasker RTEHP: - M
[2584] Rabb RMEHP: - T
[2585] اولته
[2586] pāy RMEHP: - T
[2587] ʿasker-i Tatar'dan RTM: ʿaskerden EHP
[2588] ṭabʿ EHP: - RTM
[2589] iġżāb RTM: tīre EHP
[2590] eylediler TMHP: eyledi RE
[2591] تیموق
[2592] lede'l-ʿubūr EHP: lede'l-ḥubūr R, lede'l-ḥubūrda T, ledel M
[2593] ü mestūr EHP: - RTM
[2594] olan RTME: - HP
[2595] mār u mūr-ı melāʿīn-i ḥaydūdun RTM: melāʿīn-i ḥaydūd-ı mār u mūrun EHP

bir miḳdār sekbān ile Saʿādet Girāy ve Ġāzī Girāy vażʿ-ı ḳālīçe-i direng itmişler idi[2597]. Ḫān ve eṣḳāl ü aḥmāl sālimen mürūr idüp[2598] Palav Tepesi nām tūde-i[2599] maʿhūda vürūdlarında Saʿādet Girāy Sulṭān'ıñ reḫāvet ü baṭā'eti muḳteżāsı müteḥaffıẓ[2600] oldığı ʿaḳabe-i maḫūfe vü żīḳden pes-māndegān-ı ʿaskere düzdān-ı şeyāṭīn-refīḳ musallaṭ olup anlar daḫi mükelle-i tīġ-i ser-tīzlerin ālūde-i ḫūn-ı düşmen-i şūr-engīz eylediklerinde itmām-ı rūzī-i ḥayāt iden bir niçe müslimīn **[107b]** ḳanlı Palav bedeli dāne-i tüfeng-i zehr-ālūd ile teb-zede-i dehān-ı ıżṭırāb[2601] u miḥnet ve cürʿa-keş-i şerbet-i şehādet olduḳları zamān[2602] melāl ü ḥayretde bilā-mürāʿāt-ı şürūṭ-ı İslām ber-mażmūn-ı şerīf قالوا انا وجدنا اباءنا على امة[2603] daʿvā-yı müselmānī ile ser-be-ṣaḥrā-yı fesād u[2604] iġvā[2605] olan ḫıyānet-pīşegān-ı eşḳıyā-yı Noġay iġāre-i emvāl-i muvaḥḥidīn ve ıżrār-ı zümre-i mücāhidīnde müteraṣṣıd u furṣat-bīn olmaġla iṭāle-i dest-i ḫasāret ü melʿanetde hem-pāy-ı düşmen-i dīn oldılar[2606]. *ʿAleyhim mā yesteḥiḳḳūn*[2607]. Şehr-i mezbūruñ altıncı cumʿa güni Ḫān bi'l-cümle ʿasker-i Tatar ile vāṣıl-ı ḳurb-ı ordu-yı ẓafer-şiʿār oldığı maʿlūm olmaġla ber-vech-i muʿtād alaylar tertīb olunup keṯüdā-yı ṣadrıaʿẓam ve ricāl-i devlet istiḳbāl idüp fer ü iḳbāl ile sāye-bān-ı ṣadrıaʿẓamīde celse-i ḫafīfe itdikden ṣoñra ḫān ve selāṭīniñ dūş-ı istiḥḳāḳları ferve-i semmūr ile tezyīn olunup baʿdehū Zemun ṣaḥrāsına mürūr ve irtesi ṣadrıaʿẓam daḫi ṣaḥrā-yı mezbūra duḫūl ve berāy-ı taʿẓīm ü ikrām sāye-bān-ı ḫāniye nüzūl itmekle evvelā ṭabaḳça-i faġfūr-ı pāk-ṭıynet-i maḥabbete nihāde gül-i şeker-ḳand-ı meveddet ile şīrīn-kām ṣāniyen ġılmān-ı ḫoş-reftār gendüm-gūn u ġonce-fem destinden fincān-ı çār-gül ve muraṣṣaʿ ṭurfe ile

---

[2596] iḫtiyāṭ u ḥıfẓ RTM: istiḥbār u istinbāt EHP
[2597] itmişler idi RTEHP: itmiş idi M
[2598] sālimen mürūr idüp RTM: dest-resīde-i dāmen-i kūh-ı selāmet olmuşlar iken EHP
[2599] tūde-i EHP: dūde-i RTM
[2600] reḫāvet ü baṭā'eti muḳteżāsı müteḥaffıẓ EHP: dīde-dūz-ı ḥırāset RTM
[2601] teb-zede-i dehān-ı ıżṭırāb RTM: rūz-ı yaḫ-vār-ı belā HP, rūz-ı yaḫ-vār E
[2602] zamān RTMEP: zamāndan H
[2603] bilā-mürāʿāt-ı şürūṭ-ı İslām ber-mażmūn-ı şerīf قالوا انا وجدنا اباءنا على امة REHP: beyt mülḥid gürisne der-ḫāne ḫālī ber-ḫ˘ān, aḳl bāveren-küned güzer miżān endīşed mü'eddāsınca T, - M. Onlar diyorlar ki: Elbette biz babalarımızı bu ümmet üzerinde bulduk. Kur'an, Zuhruf sûresi, 22. âyet.
[2604] ser-be-ṣaḥrā-yı fesād u RTMEH: - P
[2605] iġvā RTMH: ġavā E, - P
[2606] oldılar EHP: + muḳallid-i ḳılāde-i düşmen-i dīn belki ṣadr-nişīn-i ṣaffa-i aṣḥāb-ı kibr ü kīn oldılar RTM
[2607] Hakettiklerini bulsunlar.

Şiʿr

نقل الاراك بان خمرة ريقه

من قهوة مزجت بماء الكوثر

صدق الاراك بما رواه فانّه

يرويه نصا من صحاح الجوهر[2608]

muʿarrāsınca[2609] ḳahve-i neşāṭ-efzā ile ikrām ve[2610] tā-be-ʿaṣr ṣoḥbet-i germ-ā-germ baʿdehū basṭ-ı sofra-i nevāle-i mā-ḥażar itdikden ṣoñra ber-feḥvā-yı[2611] و اذا طعمتم فانتشروا çavuşān-ı sīm-çevgān ṭurre-zen-i ṭabl-i irtiḥāl[2612] olduḳlarında ṣadrıaʿẓam dest-i seḫā-peyvesti ile ġılmān-ı enderūn-ı ḫāniye zer-feşān-ı ʿināyet Ḫān daḫi Ḳırım vādīsi üzre muraṣṣaʿ zīn ile[2613] müzeyyen bir raḫş-ı sebük-ḫırām ve bir ġulām-ı Çerkes-nijād u sīm-endām baḫş idüp teşyīd-i mebānī-i meveddet eyledi. Ḫān ve bi'l-cümle ʿasker-i Tatar evānī-i[2614] maṭbaḫ u kīlār maḳūlesi bār-ı girānların ḳallāş u nebbāşdan ḥıfẓ içün Belġırad ḳurbunda vāḳiʿ kūh derūnunda dest-i ḳudret-i Perverdigār ile ḫafr olunmuş ġār-ı ġā'ir-i iḫtifāda[2615] pinhān ve bi'l-cümle ʿasker-i nuṣret-penāh Varadin ḳurbunda vāḳiʿ nehr-i Ṭuna sāḥilinde vażʿ-ı ḫayme vü[2616] ḫar-gāh idüp ol gün mīr-i ḳabīle-i Manṣūr Ḳababek-zāde Ḫāntimur Mīrzā dil aḫẕına me'mūr olmaġın cāsūs-ı felek-i devvār-vār[2617] çār[2618]-kūşe-i cihānı geşt **[108a]** ü güẕār iderek üç nefer kāfir aḫẕ u iḥżār idüp lede'l-istinṭāḳ Nemçe çasarınıñ tedārik-i tāmm ve[2619] gūşiş ü ihtimām ile müstaʿidd-i kārzār oldıġı nümāyān olmaġla[2620] sünnet-i seniyye-i ḫayrü'l-enām üzre kitāb-ı müsteṭāb-ı istişāreden tefe'ül olunduḳda Varadin ḳalʿasına teveccüh iḳtiżā itmegin biñ yüz altı muḥarremü'l-

[2608] Misvak ağacı, salyasının kahve ve kevser suyuna katıldığını söyler. Misvak ağacının söylediği doğrudur. Çünkü söylediği Cevheri'nin Sihah'ından alınmıştır.
[2609] muʿarrāsınca RTEHP: mü'eddāsınca M
[2610] ve RTMEP: - H
[2611] Yemeği yediğinizde hemen dağılın. Kur'an, Ahzâb sûresi, 53. âyet.
[2612] irtiḥāl RTM: raḥīl EHP
[2613] muraṣṣaʿ zīn ile H: zīn R, muraṣṣaʿ zīn TMEP
[2614] evānī-i TMEHP: - R
[2615] iḫtifāda RTMHP: istiḥfāda E
[2616] ḫayme vü TEHP: ḫayme-i RM
[2617] devvār-vār RTEHP: devvār M
[2618] çār RTM: çehār EHP
[2619] ve RTMHP: - E
[2620] olmaġla TMEHP: - R

ḥarāmıñ yigirmi birinci ḫamīs güni pīrāmen-i ḳalʿada meterīs ḥafrine iştiġāl olunup hengām-ı vaḳt-ı şāmda cānib-i düşmen-i dīnden endāḫte olan ṣadā-yı tüfeng ü ṭop-ı ṣāʿiḳa-girdār ʿasker-i muvaḥḥidīne dehşet īrāṣ idüp maʿāza'llāh teʿālā āṣār-ı hezīmet ü firār nümūdār olmuş iken ḫān-ı celādet-şiʿār ferş-i seccāde-i ṣebāt u metānet itdigi sā'irlere daḫi bāʿiṣ-i kuvvet-i kalb ü ḥamiyyet olmaġla metīn-i[2621] saʿy u himmet ile ber-vech-i[2622] muʿtād meterisler ḥafr olunup irtesi ṭabur-ı küffāra īṣāl-i ḫasāret ḫizmetine bir miḳdār şücʿān-ı Tatar maʿiyyetle[2623] Ḳalġay Sulṭān me'mūr olmuş idi. Hey'et-i ictimāʿiyyeleri ile bir maḥallden hücūm itmek rütbe-i vücūbda iken muḳteżā-yı tefriḳa-i ḳulūb ceste ceste birer cānibe[2624] intişārlarından ġayrı bi-emri vāḥidi'l-Ḳahhār nüzūl-i berf ü bārāndan nāṣī ḥareket-i mevāṣī mümkün olmamaġla kenār-ı ṭaburdan esb ü biġāl maḳūlesi eşyā-i kemter-bahā iġtināmı ile iktifā ve ʿavdet[2625] eylediklerinde küffār-ı desīse-kār tefriḳa-i ʿaskerden ḫaber-dār olmaġla yedi biñden mütecāviz āhen-pūş miṣāl-i reme-i ḫınzīr ʿaḳab-gīrlik ile resīde-i ʿasker-i Tatar olıcaḳ iʿmāl-i edevāt-ı gīrūdāra bir vechile iḳtidārları olmayup rū-nihāde-i vādī-i firār olduḳlarında merākibi lāġar ve mevtleri muḳadder olanlar ḳand-ı leẕīẕ-i ġanīmet ile şīrīn-meẕāḳ olmaḳ ümmīdinde iken kāse-i leb-rīz-i merg ile zehr-ābe-nūş-ı ġamm u elem oldılar. Eyyām-ı şitā ḳarīb olup keṣret-i nüzūl-i bārān-ı nā-be-hengāmdan bir vechile ārām ḳābil olmamaġla ṣaferü'l-ḫayr evā'ilinde meterīslerden ḫurūc ve meşaḳḳat-ı hezār bār ile ẕirve-i[2626] girīve-i selāmete ʿurūc eylediler. Tise cāniblerinde aḫẕ-ı ġanā'im ve aḥvāl-i küffārı teftīşe me'mūr olan selāṭīn ü ʿaskeriñ aḥvāli maʿlūm olmadıġı nevʿ-i dīger keder ü endīşeye bāʿiṣ olmaġın maṣḥūbü'l-ʿāfiye orduya lüḥūḳları ġanīmet-i ʿuẓmā ʿadd olundı[2627]. Ol eṣnāda Nemçe ve reʿāyā ḥaydūdunuñ tecemmuʿ u taʿaffününden hīme vü ʿalef-keş maḳūlesi ḫuddām u çār-pāyı aḫẕ u telef itmek marażı-ı **[108b]** rediyyesi ẓuhūr itmekle nīşter-i tīġ ü sinān ile irāḳa-i ḫūn idüp ḫizmet-i müdāvāt-ı ʿillet-i maʿhūdeye ḫān

[2621] metīn RTMEP: - H
[2622] ber-vech TMEHP: vech R
[2623] maʿiyyetle RTM: maʿiyyetiyle EHP
[2624] birer cānibe RTME: - HP
[2625] ʿavdet RTEHP: daʿvet M
[2626] ẕirve-i RTEHP: - M
[2627] olundı RTMEP: olunup H

cānibinden me’mūr olan Tatarlarıñ teşḫīṣ-i sebeb-i maraż ve izāle-i ʿarażda mahāretleri olmamaġla bilā-fā’ide irtikāb-ı zaḥmet eylediler. Ḫān’ıñ mizācında ʿillet ve hevāda[2628] bürūdet ve ḫayme vü ḫar-gāhda ārāma ḳudreti olmamaġla çend rūz derūn-ı ḳalʿa-i Belġırad’da iḳāmet iḳtiżā idüp ḳābil-i[2629] süknā-i maḥall tedāriki mümkün olmadığından medrese-i ḥacerātın evānī-i mā-ḥażar-ı sefer ile ārāste idüp künc-i ḫāne-i fuḳarāda ber-muḳteżā-yı vaḳt u ḥāl basṭ-ı ferş-i[2630] istirāḥat eyledi. Sene-i mezbūre ḥudūdunda ʿuẕemā-i meşāyiḫ-i Ḳırım’dan sābıḳu’ẕ-ẕikr ʿAfīfī-zāde ʿAzīz Efendi ārzū-yı ziyāret-i Mekke-i Mükerreme idüp mürde-i[2631] dervīşān ve aḳrabā vü ḫ̆īşānından cemāʿat-ı keşīre ile zevraḳ-nişīn-i lücce-i[2632] tevekkül ve bād-bān-güşā-yı felek-i taḥammül[2633] olup İstanbul’a vuṣūlünde ekābir ü eşāġır şeyḫ-i müşārün-ileyhiñ ẕāt-ı[2634] fā’iżü’l-berekātına nevʿan ıṭṭılāʿ ḥāṣıl itdiklerinde bāʿiṣ-i ḥuṣūl devlet-i dāreyndir deyü sāye-i bāl-i hümā-yı bālā-pervāz-ı dil-āgāhlarına duḫūl içün ṣarf-ı dāne-i dirhem ü dīnār itmekle *bāliġan mā-belaġ*[2635] maṣārif-i rāhları irā’et olunmaġla ṭayy-ı merāḥil iderek ḥudūd-ı Ḥicāz’a dāḫil olduḳlarında *bu beyābān-ı bī-pāyānda bir vücūd-ı bī-naẓīr ü muḥterem üftāde-i ḫāk-i ʿadem olsa gerekdür* deyü baʿż-ı maḥremlerin āgāh itdiginden iki gün mürūrunda mürġ-i rūḥ-ı muḳaddes ü pür-fütūḥları ḳurb-ı aḳdes-i Rabb-ı ʿizzete ṭayerān ve ʿālem-i mülk-i lāhūtı seyrān eyledi. *Neffeʿana’llāhu bi-enfāsi ḳudsihī.* Şeyḫ-i mūmā-ileyh ḥażretleri ḳadem-nihāde-i[2636] ʿālem-i vücūd olmazdan beş on[2637] gün muḳaddem vālid-i mācidleri ʿAfīfüddīn ʿAbdullāh Efendi[2638] ḥażretleri dest-i kerāmet-peyvestin baṭn-ı māder-i muḥteremleri üzre vażʿ idüp baʿde’t-te’emmül maḳarr-ı tevḥīd-i Yezdān olan zebān-ı gevher-feşānları ile *ey ḫāmile-i ḫāmil-i*[2639] *māye-i Aḥmedī*

[2628] ve hevāda TH: ve MEP, - R
[2629] ḳābil TMEHP: - R
[2630] ferş HP: firāş RTME
[2631] mürde-i RTMHP: + ve E
[2632] lücce RTMHP: - E
[2633] taḥammül EHP: + himmet-i ʿazīmet RTM
[2634] ẕāt RTEHP: ḳāmet M
[2635] Fazlasıyla, ziyadesiyle, bol bol anlamlarını ihtiva eder.
[2636] ḳadem-nihāde-i RTME: nihāde-i HP
[2637] on EHP: - RTM
[2638] Efendi RTEHP: - M
[2639] ḫāmil TMEHP: ḥaml R

firāş-ı ʿiffet-nişābıñıza miftāḥ-ı künūz-ı İlāhiyye olan Bismi'llāh ile taḳarrüb itdigimizde raḥm-i muṭahharañıza nāzil olan ḳaṭre-i mādan be-ʿināyet-i Rabb-ı ḳadīr ismi müsemmāsına muṭābıḳ bir ʿazīzü'l-aḳrān ile ḳarīrü'l-ʿayn olsaḳ gerekdür deyü tebşīr idüp tevellüdleriniñ yevm-i sābiʿinde ribḥ-i[2640] fidye-i[2641] ʿaḳīḳaya mübāşeret eşnāsında gerd ü[2642] ġubārdan ḥıfẓ içün vech-i vecīh-i ṣabī-i pāk-ṭıynete dest-māl **[109a]** vażʿ olunmaġla zīr-i perde-i istiḥfādan[2643]

Mıṣraʿ

Kāmil olurmuş ehl-i ḥaḳḳ[2644] doġmazdan evvel annesi

mefhūmunca lafẓa-i celāl ile bed'en[2645] maḳāl itdigin peder ü māder müşāhede itdiklerinde mübtehic ü mesrūr olup mevlüd-i mesʿūdı ʿAbdülʿazīz ismiyle tesmiye[2646] eylediler[2647]. Şeyḫ ʿAfīfüddīn Efendi ḥażretlerinin vücūd-ı bihbūdları ġarīḳ-i baḥr-ı raḥmet ü ḳurbet olduḳda[2648] ol dürr-i yetīm-i ṣedef-i kerāmet henüz cilve-nümā-yı bezm-i şebāb[2649] olmaġla ʿulūm-ı ẓāhire iktisābına beẕl-i tāb u ḳudret ve sinn-i şerīfleri vāṣıl-ı ḥadd-ı erbaʿīn olduḳda taʿlīm ü taʿallümden[2650] ferāġat idüp *el-maʿrifetü'r-resmiyye ke-ḳaṭretin desmiyye lā-ʿalilen teşfī velā ġalīlen tesḳī*[2651] mażmūnun[2652] *çün bārān est tābistānī ne bīmār-rā şifā dehed ve ne teşne-rā sīr āb gerdāned*[2653] mefhūmuna taṭbīḳ idüp mīrāṯ-ı ābā vü ecdādları olan istikmāl-i nefs-i ʿişyān-muʿtād ve taṣfiye-i āyīne-i ʿālem-nümā-yı fu'ād içün post-nişīn-i zāviye-i irşād olan[2654] pīr-i ṭarīḳat ḫiẕmetine raġbet itmekle sefīne-i ʿaşḳ-ı maḥabbet ile İstanbul cānibine bād-bān-güşā-yı iştiyāḳ

[2640] ribḥ RTME: ẕibh HP
[2641] fidye-i TMEHP: ḳadīme-i R
[2642] ü RTMP: - EH
[2643] istiḥfādan RTM: ḥafādan EHP
[2644] ḥaḳḳ RMEHP: - T
[2645] bed'en TMEHP: bed' R
[2646] tesmiye RMEHP: - T
[2647] eylediler RTMHP: eyledi E
[2648] efendi ḥażretlerinin vücūd-ı bihbūdları ġarīḳ-i baḥr-ı raḥmet ü ḳurbet olduḳda EHP: vefātında RTM
[2649] şebāb RTEHP: şitāb M
[2650] taʿlīm ü taʿallümden RTME: taʿallüm ü taʿlīmden HP
[2651] Resmi bilgi pislik damlası gibidir. Ne bir illeti tedavi eder, ne de susuzluğu giderir.
[2652] mażmūnun MEHP: + Farsī RT
[2653] Yaz yağmuru gibi ne hastaya şifa olur ne de susuzu doyurur.
[2654] olan RTMEP: - H

olup Kefe limanından ḫurūcunda sā’iḳ-i[2655] taḳdīr Sinob cānibine sevḳ ü tesyīr[2656] idüp ol ʿaṣrda terbiye-i dervīşān ile evḳāt-güẕār olan Şeyḫ Aḥmed Sinobī ṭarafından bir dervīş gelüp żayf-ı[2657] ʿazīzi daʿvet ve terbiye vü irşāda me’mūr olduḳların ifāde eylediklerinde fesḫ-i ʿazīmet itmeyüp üç defʿa İstanbul’a teveccühlerinde bād-ı şedīd ü ʿaḳīm ile mertebe-i ġarḳa ḳarīb olaraḳ ḳalʿa-i mezbūre limanında lenger-endāz-ı selāmet oldılar. Defʿa-i sālişede mürşid ü rehberleri şeyḫ-i müşārün-ileyh oldıġı rü’yā-yı ṣādıḳa ile müşāhede idicek silsile-i inābet ü teslīmini vażʿ-ı gerden-i mücāhede eyledikde anlar daḫi yed-i himmet ile destgīr-i hidāyet olup taʿlīm-i uṣūl-i esmā ḫiẕmetin fuḳarāsından Ḳayyum Dede’ye sipāriş itmegin müşārün-ileyh maʿiyyetiyle vaṭan-ı aṣliyyelerine ʿavdet eylediler. Dervīş-i kāmil emr ü himmet-i şeyḫ-i mükemmel üzre pūte-i riyāżāt u[2658] mücāhedātda āteş-i pür-te’şīr-i esmā-i İlāhiyye ile denes-i māsivāyı iḥrāḳ ve ẕeheb-i[2659] ḳalb-i müstaʿidd-i ṣalāḥların nuḥās-ı aḫlāḳ-ı ẕemīmeden tefrīḳ ü ıṣlāḥ itdikden ṣoñra ser-i saʿādet-āşiyānın tāc-ı devlet-i ḫilāfet ile tezyīn ve ḫānḳāh-ı vālid-i mācidlerinde post-nişīn eyledi. Ve[2660] şeyḫ ḥażretleri muḳteżā-yı istiʿdād-ı ẕātı zamān-ı ḳarībde[2661] vāṣıl-ı ser-menzil-i maḳṣūd olup eṣnā-yı iltihāb-ı **[109b]** āteş-i ʿaşḳ u maḥabbetde tevḥīd ü temcīde dā’ir kendilerden ṣādır olan kelām-ı muʿciz-beyānların fehmde cehele vü ʿinde-i ḳavm ʿāciz ü ḳāṣır olup taʿbīr-i dil-peẕīrlerine ʿadem-i vuḳūfdan nāşī resm-i cāhilāne üzre ṭaʿn u iʿtirāż ve güftār-ı nā-sezā ile tekdīr iderler idi. Ẕāt u ḥāletleri[2662] ilā el’ān ol ḳuṭruñ[2663] ahālīsi miyānında meşhūr u müstaġnī ʿanü’l-beyāndır. Ol ser-levḥa-i kitāb-ı ṭarīḳat ve fihrist-i mecmūʿa-i maʿrifetiñ ḫum-ḫāne-i ḳalb-i ṣafā[2664] -ṭıynetinde maḫż-ı ḥāli olan şerāb-ı esrār-ı ḫafiyye-i Ṣamedāniyyesi ġaleyān itdikçe *inne mine’ş-şiʿri le-ḥikme*[2665] manṭūḳı üzre nihāde-i

[2655] sā’iḳ MEHP: sābıḳ RT
[2656] ü tesyīr HP: - RTME
[2657] żayf RTMEP: żaʿīf H
[2658] u HP: - RTME
[2659] ve ẕeheb RMEHP: - T
[2660] ve RTMEH: - P
[2661] ḳarībde RTMHP: ḳurbunda E
[2662] ḥāletleri HP: zamānları RTME
[2663] ḳuṭruñ RTM: ḳuṭrnuñ E, ḳuṭr HP
[2664] ṣafā RTMEP: - H
[2665] inne mineş’ş-şiʿri le-ḥikme RMEHP: le-ḥikme T. Şiirde hikmet vardır. (Hadis)

kūze-i maḳāl itmekle kesr-i sevret ve taʿdīl-i mizāc u keyfiyyet itdigi āb-ı ḥayāt-ı[2666] ḫoş-güvār-ı eşʿārından[2667] bir niçe ebyāt-ı maʿnīdārı *li-ecli't-teberrük*[2668] keşīde-i ṣaḥīfe-i taḥrīr ḳılındı. *Ve mine't-tevfīḳ*[2669].

İlāhī

Eyā sālik olan rāh-ı Ḫüdā'ya
İdüp ifnā vücūduñ ir ṣafāya
Sülūkinde ṣafā vü ẓevḳı olmaz
Şu kim meyl eyleye naḳş-ı fenāya
Şerāb-ı şevḳ ile sīr-āb olmaz
İrişmezse zülāl-i vaṣl-ı yāra
Bu ʿİzzī ḳulıñı āzād eyle
Eyā ʿālim olan[2670] esrār-ı rāza

Ve lehū

Küntü kenz esrārını seyrāna düşdi göñlümüz
Sırr içinde sırr olan sulṭāna düşdi göñlümüz
Ṣūret-i ʿālem ẓılāl-i zā'il oldıġın bilüp
Ol beḳā mülkündeki sulṭāna düşdi göñlümüz
Teşne-leb vādī-i ḥayretde gezerken sāde-dil
Limaʿa'llah ḫamrı ile ḳana düşdi göñlümüz
Dil hümāsı sāye ṣaldı çünki her bir menzile
Ẓıll-i ʿarşu'llāh ile ẓıllāna düşdi göñlümüz
ʿİzziyā dilde olan gevherleri naẓm eyleyüp
Dürr içinde muntaẓam dürdāne düşdi göñlümüz

[2666] ḥayāt RTMEP: - H
[2667] ḫoş-güvār-ı eşʿārından RTMEP: ḫoş-güvārından H
[2668] Mübarek saymak için.
[2669] Başarı Allah'tandır.
[2670] olan TMEHP: - R

Ve lehū

Kendimi kendim ile kendim perīşān eyledüm
Aldanup zāhid sözine ġayr-ı iẕʿān eyledüm
Eyleyüp hādī hidāyet çünki geldüm kendime
Kendimi kendimle bilüp ḫāke yeksān eyledüm
Kendimi ṣaldıḳça ḫāke izdiyād oldı ziyād
Ṣoñra keṣretden geçüp ben kesb-i ʿirfān eyledüm
Dil hümāsı ṣayd-ı dildāra derūnı ʿazm idüp
Dām-ı tevḥīd içre kendim ʿarż-ı cānān eyledüm
Kendimi ʿizzet bilüp kendi vücūdum yoḳluġun
Dām u dāneden geçüp kendimi sulṭān eyledüm
Kendüñe kendüñ gerekse böyle gör sen kendiñi
Men ʿaref sırrını zāhid keşf ü iʿlān eyledüm
Çünki geldim ʿİzziyā kendüme bildüm kendimi
Kendi derdüme yine kendimle dermān eyledüm

Ẕikr-i serʿasker-şuden-i Şehbāz Girāy be-ṭā'ife-i Noġay ve inhizāmeş ez-Lehlu ve bāz ẓafer-yāften-i ū be-ḳavm-i mesfūr bā-ʿināyet-i Rabb-ı Ġafūr ve baʿż-ı veḳāyiʿ-i nīk ü bed ki ẓuhūr-yāfte būd der-ān sāl-i ferḫunde-fāl

[110a] Fesāne-perdāz-ı zamān-ı kühen ve veḳāyiʿ-nüvisān-ı felek-i pür-miḥen ḳavli üzre Selīm Girāy Ḫān'ıñ nev-bāve-i[2671] devḥa-i ṣulb-i pāk-i feyż-baḫşāları ser-firāzlarından serv-i[2672] bālā-yı būstān-ı celādet Şehbāz Girāy Sulṭān sitīz-i luʿbede-i bāzī-i felek ile vālid-i mācidine mücānebet-i[2673] ṣūrī[2674] iẓhār ve ḥıfẓ-ı şāh-ı cāh[2675] maḳūlesi manṣūbe-i şaṭranc-ı tedbīr ü tefekküri ile irtikāb-ı renc-i sefer idüp cevelān-

[2671] nev-bāve-i EP: nev-bāde-i RTMH
[2672] serv RTMHP: ser E
[2673] mücānebet TMEHP: mücānib R
[2674] ṣūrī RTMHP: ṣūret E
[2675] cāh RMHP: çān E, - T

gāh-ı esb-i istiẕhār olan Ḳumuḳ ve Çerkes cāniblerine imāle-i ligām-ı sefer itmiş idi. Ḥareket-i ferzāne ile pīl-i demān-ı ruḳabā-i manṣıbıñ rūḥları alınup meclis-i şehriyār-ı cihānda muʿallimān-ı ḫayr-ḫᵛāhānıñ maġlūbiyyet-i Selīm ve tenaṣṣur-ı aʿdāya dā'ir piyāde sürüp ḫilāf-ı taʿlīm itmege ḳudretleri meslūb olıcaḳ sulṭān-ı müşārün-ileyh biñ yüz beş senesi ḥudūdunda Ḳırım'a ʿavdet ve der-ʿaḳab muʿasker-i ḫāniye lüḥūḳ ārzūsıyla Aḳkermān'a vuṣūlı ḫānıñ nebīrelerinden Ḥüsām Girāy'ıñ Muṣṭafā Paşa maʿiyyetiyle[2676] Ḳamaniçe ḳalʿasına ẕaḫā'ir īṣāline āmāde oldıġı zamāna teṣādüf idüp sulṭān-ı müşārün-ileyh edā-yı ḫiẕmet-i mezbūreye iẕhār-ı raġbet idicek ḫānıñ veled-i ṣulbīsi ve[2677] Ḥüsām Girāy'dan müsinn olup menʿ ü defʿi nā-ḳābil olmaġla biñ yüz altı senesi evā'ilinde ḫod-be-ḫod mevcūd olan ʿaskere serdār olup cānib-i mezbūra teveccühünde emniyyet-i ṭarīḳ-i emniyyesiyle ṭavā'if-i tüccārdan vāfir ādemler refīḳ olup Ḳamaniçe Boġazı taʿbīr itdikleri maḥall-i muẓīḳde ser-nihāde-i muḥadde-i ġaflet ve ḫāb-ālūde-i reḫāvet olduḳları nıṣf-ı leylde beş biñ miḳdārı sebük-bār Lehlü küffārı şeb-ḫūn idüp emvāl-i tüccār ve eṣnāf-ı ẕaḫā'ir-i bī-şümāra iṭāle-i yed-i ḫasāret eyledikde şeḳāvet-muʿtād olan Noġaylar daḫi iẕhār-ı ṣanʿat-ı ġāret[2678]-gerī itmekle kefereden ziyāde īṣār-ı[2679] mażarrat eylediler. Sulṭān-ı müşārün-ileyh maṭiyye-i mücellā-i celādet-ligām-ı nuṣretden nāzil ve esb-i sikkīt-i şikeste-pāy-ı inhizām ile Bucaḳ ḥavālīsinde kūşe-nişīn-i endūh u ġamm oldıġı ḫaber-i mūriṣü'l-hemmi resīde-i mesāmiʿ-i evliyā-yı niʿam olduḳda mencenīḳ-i ḫacer-i ḥacr-ı ḫiṭāb[2680] ile endāḫte-i āteş-i zecr ü[2681] ʿitāb itmeyüp[2682] ẓuhūr-ı şekl-i muvaḥḥiş-i inhizāmı iḥāle-i ḳalem-i taḳdīr-i Rabb-ı ḳadīr eylediler[2683]. Ol eṣnāda Mosḳov çarına tābiʿ Uḳrayna keferesinden Pani[2684] nām seg-i cesūr beş on biñ miḳdārı melāʿīn ile Mayaḳ ʿAzīz maʿberinden nehr-i Ṭurla'yı [110b] ʿubūr ve Yanıḳ palanḳasını ve Ḳızılbekarını iġāre ve Ḫān Ḳışlāsı'nda Selīm Girāy'ıñ

[2676] Paşa maʿiyyetiyle RTH: maʿiyyetiyle paşa ile M, paşa ile EP
[2677] ve RTMHP: - E
[2678] iṭāle-i yed-i ḫasāret ... iẕhār-ı ṣanʿat-ı ġāret RTMHP: - E
[2679] īṣār RTM: īṣāl EHP
[2680] ḫacer-i ḥacr-ı ḫiṭāb RTEHP: ḥacer-i ḫiṭāb M
[2681] ü RTMEP: - H
[2682] itmeyüp TMEHP: + itmeyüp R
[2683] eylediler RTMHP: eyledi E
[2684] Pani RTMEP: Pali H

eczā-yı meclis ve nüdemā-yı bezm-i maʿārif-enīsinden Dervīş Ḥüseyin'i esīr idüp ḳadem-nihāde-i būriyā-yı meşaḳḳat olmaḳdan ictināb u ʿār iden bī-riyā dervīş ve ehl-i keyf-i dil-rīşi[2685] ḳorbaşmış abdāl-ṣıfat resen ber-gerden ser ü pā bürehne tā-be-ṣabāḥ cehīdekārlıḳ itdirdüp şirẕime-i derende-kilāb[2686] ekl-i ṭaʿām u şerāb içün bir maḥalle nüzūl eylediklerinde dervīş-i bī-tāb u tüvāna merg-i füc'e-i ḥayāt-ı cāvidān ve kendi helākine bahāne-cūyān olmaġla ṭurduġı maḥallden āvāz-ı bülend ile *ser-ʿaskeriñiz kimdir. Kendüye nāfiʿ sözüm vardır* deyü feryād eyledikde ümmīd-i nefʿ ü īrād ile ḳurb-ı ʿaḳreb-i bī-dīn ü meẕhebe götürdüklerinde kāfir-i mesfūruñ zebān-ı Türkiyye vāḳıf oldığı maʿlūmı olmaġla taḥammüli muḥāl olan envāʿ-ı cürūb u şütūm ile dehen-bāz-ı düşnām oldığında *baḳa Türk bīrūn-ī*[2687] *ṭabʿ-ı baġal-ı tünd-ḫūyuma direfş-zen-i nūk-i cürūb u iġżāb olmaġla ḳıç atdırdup*[2688] *zīr-i leked-i ġażabım ile üftāde-i ḫāk-i helāk olup*[2689] *meşaḳḳat-ı piyāde-rūydan ḫalāṣ olmaḳ istersen ḥużūr u ġıyābımda ḳaṣīde-ḫᵛān-ı medḥ ü ṣenā olmaḳ iḥtimāliñ yoḳdur. Seni ḳatl ü iʿdām ile bigāne fā'ide ʿā'id olur. Ammā zer-i ḫālişü'l-ʿayāra tebdīl itsem ʿaraḳ-ı cebīnim ile kesb itdigim ḳanım bahāsı mālımdır* deyü laḥm-ı semīn ve ʿaraḳ u bāde-i nemekine tebdīl idüp bir niçe zamān ʿayş u ʿişret ve bālā-yı serīr-i ṣafāda iṭāle-i pāy-ı istirāḥat idüp *aḳrānım ḫanāzīr ile ẕevḳ ü ṣoḥbet iderim. Lākin sen bir çelebi ādem ve söz añlar merdüme beñzersin. Min-baʿd bir bārgīre süvār idüp cevr ü eẕiyyet itmesünler* deyü iẓhār-ı beşāşet eyledikde müşārün-ileyhi aḫẕ iden kāfir-i bed-kīş zer ü sīm ve tuḥaf-ı nādire ṭamaʿı ile ceyb ü baġalin teftīş ideriken dest-i nā-mübārekī dervīş-i ḫoş-edā vü ẕū-fünūnuñ re's-i mālı ve ḥayāt-ı cāvidānı olan dürc-i [2690] efyūna rāst geldikde Ḳazaḳ-ı bī-meẕāḳ ḫilāf-ı me'mūl ẓuhūrundan münfaʿil ü bī-ḥużūr olmaġla *ḫulāṣa-i ḥaşīş ve vesīle-i ẕevḳ ü ʿayşı bir şey'-ī*[2691] *ḫasīsdir* deyü kendüye redd ü iʿtāsı recāsın istimāʿ itmeyüp endāḫte-i beyābān itmekle *bu bī-çāreyi dem-beste vü ḥayrān eyledi* didigi güftār-ı muḍḥikānesinden

[2685] dil-rīşi RTEHP: - M
[2686] şirẕime-i derende-kilāb EHP: sirẕime-i kilāb RT, kelām M
[2687] bīrūn RTM: sizden EHP
[2688] ḳıç atdırdup TMEHP: ḳaçtırdup R
[2689] olup EHP: ve RTM
[2690] dürc RMEHP: - T
[2691] şey' TMEHP: sey' R

münbasiṭ ü ẕevḳ-yāb olmaġla hemyān u enbānında li-ecli't-tedāvī maḥfūẓı olan metāʿ-ı Ḳaraḥiṣār'dan ḥiṣṣe-dār **[111a]** idüp semm-ḫūrde-i mār-ı iftirāḳa baḫşende-i[2692] pād-zehr ü tiryāḳ olmaġla bāʿiṣ-i ḥayātı oldıġın ve[2693] çoḳ zamān mürūr itmedin Selīm Girāy Ḫān bir iki esīr ile abdāl ve ḳayd-ı belā vü miḥenden taḫlīṣ itdikden ṣoñra eṣnā-yı müzāḥe vü temesḫurunda ʿilāve-i ḥikāyāt ferec-i baʿde'ş-şidde iderdi. Sene-i mezbūre yaʿnī biñ yüz altı rebīʿü'l-āḫirinde Selīm Girāy Ḫān iḳāmet itdigi Rūscuḳ ḳaṣabasından Edirne'ye daʿvet olunmaġla taḥrīk-i rikāb-ı icābet idüp zamān-ı ḳalīlde vāṣıl-ı ser-menzil-i maḳṣūd olduḳda ḥużūr-ı pādişāh-ı ʿālem-penāh ve meclis-i ṣadrıaʿẓamīde bi'd-defaʿāt aṣḥāb-ı ʿaḳl u sedād ile esās-ı mümteniʿü'l-indirās-ı müşāvere bünyād[2694] eylediler. Ol eṣnāda Ḳalġay Sulṭān bi'l-cümle ʿasker-i Ḳırım ile Bucaḳ meştāsında bir müddet kūşe-nişīn-i iḳāmet olmaġın ārzū-keş-i rü'yet-i dīdār-ı ʿıyāl ü evlād olanlarıñ ceyb ü baġal-ı istiẕānların leb-rīz-i naḳdīne-i icāzet-i ʿavdet eyledi. Selīm Girāy Ḫān daḫi techīz-i ʿasker ve tehyi'e-i mühimmāt-ı sefere me'mūr olduḳları vaḳt-ı şiddet-i şitāya müteṣādif ve rişte-i teselsül-i[2695] berf ü bārān ʿiḳāl-i pāy-ı sürʿat olmaġın meşaḳḳat-ı hezār bār ile şehr-i cemāẕiye'l-evvel evā'ilinde nūk-i ḳalem-rev-i ḥükūmeti olan ḥavālī-i Aḳkermān'a resīde olmaġın çend rūz murabbaʿ-nişīn-i serīr-i istirāḥat oldı. Ol eyyāmda nüdemā-yı ḫavāṣṣından ḥiṣṣe-dār-ı niʿam-ı maʿiyyeti olmıyan ẕürefā-yı duʿā-gūyānıñ ceyb ü kīse-i āmālleri derāhim ü denānīrden ḫālī ve ḫāne-i Ebu'd-Dürdā-yı derūnlarına leşker-i iflās u keder müstevlī olmaġla teşrīflerine intiẕārı müşʿir

Ḳıtʿa

Cūy-ı eşküm bād-ı serd-i āh ile yaḫ-bestedür
Gel ʿubūr eyle şehā hicrüñle ʿālem ḫastedür
Rāstdur ʿUşşāḳ dirsüñ[2696] çār-ebrūsın görüp
Bir murabbaʿdır maḳām-ı Būselikde bestedür

[2692] baḫşende RTMEP: - H
[2693] ve RTMH: - EP
[2694] bünyād MEHP: bīnā RT
[2695] teselsül RTH: müteselsil MEP
[2696] dirsüñ RTM: dirse EHP

ḳavli ile Şāmī Dervīş-i Muḥammed-maḳām bu silkde ʿamel idüp

ʿArabiyye

عجل علی فعندی سبعة کملت

و لیس فیها من اللذات اعواز

طار و طبل و طنبور و طاس طلا

و طفله و طباهیج و طناز[2697]

demdemesiyle naġme-sencān ve ṣadā-yı duʿā-yı ḫoş-elḥān-ı nādire-edāların peyveste-i ḳubbe-i[2698] āsumān itmişler idi. Evāḫir-i şehr-i cümāde'l-āḫirede ġubār-ı pāy-ı āsitānın dīde-i ḥayret-zedelerine iktiḥāl içün çeşm-dūz-ı intiẓār olan bendegānını ḳarīrü'l-ʿayn ve ḫıṭṭa-i Baġçesarāy'ı ḳadem-i meymenet-demleri ile reşk-fersā-yı Behişt-i berīn eyledi. Bir iki gün mürūrunda mizācında ʿillet ü fütūr ve ḥarekāt-ı müteʿibeden [111b] nāşī pāy-ı yümn-intimālarında maraż-ı niḳrīs ẓuhūr itmekle bir niçe gün mülāzımān-ı dīvān rü'yet-i dīdārlarından maḥrūm oldılar. Ol eṣnāda Şehbāz Girāy Sulṭān Ḳamaniçe ẕaḫīresi baḳāyāsın īṣāle me'mūr olup [2699] ḥareketleri incimād-ı nehre muḥtāc olmaġla müteraḳḳıb-ı berd-i şedīd iken keṣret-i nüzūl-i bārān-ı berf-ālūddan nāşī incimād tāmm olmadıġından ġayrı her bir beṭāyiḥ vürūd-ı deryā-yı muḥīṭden maʿdūd olup temādīsi mūceb-i te'ḫīr oldıġı sulṭān-ı ḥamiyyet-iştihārı pā-der-gil-i ḥayret ü ıżṭırār[2700] itmekle mütevekkilen ʿale'l-ḥayyü'l-ḳadīr biñ yüz altı şehr-i receb-i teriyyü'l-ʿacebinde merdān-ı kār u mübārizān maʿreke-i kārzār ile ṣūreten ẕaḫā'ir īṣāli ve fi'l-ḥaḳīḳa zaḫm-ḫūrde-i hezīmet oldıġı Lehlü melāʿīninden aḫẕ-ı intiḳām içün ẕaḫīreyi baʿde't-teslīm re'īs-i cumhūr-ı ḳavm-i mesfūr olup *ḫaṭman* tesmiye itdikleri laʿīn-i bed-nihādıñ ḥükümrān-ı ẓulm u fesād oldıġı bilād-ı şeḳāvet-bünyādlarından İlbav ḳaṣabasına istīlā içün esb-rānde-i celādet ve ḥudūd-ı maʿhūda duḫūllerinde sekiz biñ miḳdārı Lehlü ʿaskeri ile bir nām-dār boyara dūçār olup zebān-ı tīġ-i ser-tīz ve lisān-ı nār-ı tüfeng-i āteş-engīz ile istifsār-ı iyāb u ẕehāb eylediklerinde leşker-i düşmen hezīmet-yāb-ı idbār

[2697] Acele et çünkü bende yedi şey tamamlandı ve onların içinde ihtiyaç olacak lezzetler yoktur. Bunlar: tar, tabl, tanbur, yaldızlı tas, kız çocuk, tabahic ve tannaz.

[2698] ḳubbe RTMHP: - E

[2699] olup TMEHP: olur R

[2700] ıżṭırār RTMEP: ıżṭırāb H

ve pā-nihāde-i vādī-i firār olduḳda sulṭān-ı ʿālī-himmet nigāh-endāz-ı nuḳūd-ı taʿḳīb ü ġanīmet olmayup pā-nihāde-i rikāb-ı teveccüh olduḳlarınıñ ṣubḥ-ı ṣādıḳ-ı rūz-ı heştümünde ẓulmet-ālūd-ı küfr ü ʿināد olan pīş-gāh-ı ḳalʿa-i mezbūreyi żiyā-i ḳudūm-ı esb-i eblaḳ-süvār-ı aṣḥāb-ı ṣıdḳ u sedād ve leşker-i cihād-muʿtād tenvīr idüp evvelā maḳālīd-i ebvāb-ı muġlaḳa-i merām u maḳāṣıd olan sūre-i Feth-i nuṣret-ḫitāmı gülbāng-ı Allāhu ekber ile itmām idüp ve[2701] üç maḥallden muḥāṣara vü taḥdīḳ ve ārāyiş-kerde-i rīş-i per-i hümā olan pençe-i āhençe-i sihām-ı ḳażā-irtisām ile tażyīḳ eylediklerinde ḫaṭman-ı laʿīn-i şeyṭanet-āyīn daḫi tebrīk-i ḳudūm-ı ʿarūs-ı ẓafer-me'nūs içün ru'ūs-ı eʿizze-i mihmāna maḥfūẓ ḫazīne-i ṭop u tüfeng olan zer-i zerrīn-i āteşīn-gūn nisār iderek derūn-ı ḳalʿadan ḫurūc ve bālā-yı püşte-i tekebbür ü ʿucba ʿurūc idüp naẓar-endāz-ı meydān-ı ḥarb u[2702] ḳıtāl olıcaḳ cevher-i tīġ-i şecāʿat-nihād-ı Tatar diraḫşende vü mevc-ḫīz olup ibtidā-yı bürūz-ı neyyir-i aʿẓamdan zamān-ı ġurūb-ı mihr-i ʿālem-fürūza degin

Beyt

[112a] Cümle evḳāt-ı ʿibādātı gürūh-ı beşere
İtdi merbūṭ Ḫüdā sāʿat-ı işnā-ʿaşere

müfādınca [2703]وثبت اقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين vasaṭ-ı dā'ire-i ḳuṭbiyyetde rāsiḫ-dem ve püşt-dāde-i burc-ı metīn-i rüyīn-bārū-yı *lā-ilāhe illallāh*da hem-zebān u yek-dem olmaġla nıṣf-ı nehār-ı rūz-ı ṣāliṣ-i ceng ü sitīzde tamām-ı lemʿa-i mihr-i ẓafer-i żiyā-efgen mefārıḳ-ı muvaḥḥidīn olıcaḳ ḫaṭman-ı[2704] bī-ḥamiyyet kūze-i nāmūs u ġayretin endāḫte-i zemīn-i meẕellet idüp beş on nefer[2705] hem-sifāl-i ʿayş u ünsiyyeti olan kilāb-ı herze-ḫʷār ile mażcaʿ u maḳarr-gāhları[2706] olan ḥişār-ı ḫacālet-cidāra duḫūl içün rū-nihāde-i firār olıcaḳ piyādegān-ı mūr u mār zīr-i pāy-ı esbān-ı ġuzātda pāy-māl ve bir miḳdārı ṭuʿme-i tīġ-i ācāl olup dem-i aʿdā ile deşt-i cihānı lāle-zār itdi. Seyl-i hücūm-ı

[2701] ve RTM: - EHP
[2702] ḥarb u RTME: - HP
[2703] Ayaklarımızı sabit tut ve kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et. Kur'an, Bakara sûresi, 250. âyet.
[2704] ḫaṭman EHP: ol RTM
[2705] nefer EHP: - RTM
[2706] maḳarr-gāhları HP: ḳarār-gāhı RTME

erbāb-ı ġazā vü cihād ile meydān-ı ceng ü veġā çirk-i düşmen-i bed-ṭıynetden[2707] taṭhīr ü taḫliye olunmaġın ḫāric-i ḥiṣārda olan büyūt u dekākīn be-resm-i Tatar iḥrāḳ bi'n-nār ve muʿtenāları olan ṭop u cebeḫāneleri bi't-tamām naṣīb-i ehl-i İslām oldı. Ol zamāna degin aṭyeb-i mekāsib-i millet-i beyżā olan kenīzek ü ġulām ve evānī-i sīm ü zer iġtināmına imāle-i çeşm-i raġbet ü ihtimām olunmamaġın min-baʿd İlbav māverāsında üç merḥale maḥalle[2708] degin aḳın içün esb ü bisāṭları mükemmel ādemler intiḥāb u irsāl olunup ḫāric-i dā'ire-i taṣavvur u ḫayāl emvāl-i bī-şümāra dest-res müyesser olmaġın Azladin memleketi ṭarafından nehr-i Ṭurla'yı ʿubūrlarında ḥaṭman-ı bī-iẕʿānıñ pīrāye-zīb-i ḥiṣār-ı faḫr u iʿtinā ve mersūm-ı şekl-i çelīpāsı olan maḫṣūṣ u muʿteberi dört ʿaded ṭop-ı sengīn ü ḳalʿa-kūb olup tesyīri nā-ḳābil olmaġla fütāde-i dest-i düşmen olmamaḳ içün endāḫte-i nehr idüp Bucaḳ'dan teveccühleriniñ yigirmi ikinci[2709] güni ḥuṣūl-i merām-ı nuṣret ile[2710] Ḳamaniçe'ye vuṣūllerinde[2711] Der-i devlet-medāra

Mıṣraʿ

چنين باد هميشه دشمن دين[2712]

duʿāsıyla[2713] Aktanaġac[2714] nāmında bir muʿteber boyarı altı nefer ṭopçı ve iki ʿaded ṭop ve rāyāt-ı menkūs u naḥs-iltivāların irsāl ü ihdā ile ḫātem-zen-i taṣdīḳ ü taḥḳīḳ oldılar.

Āmeden-i nāme-i hümāyūn ez-cānib-i pādişāh-ı şevket-maḳrūn

Sāl-i güẕeştede ser-i ḥudūd-ı Feraḥkermān ve Çungar ve Ribāṭ ve s̱üġūr-ı sā'ireniñ ḫarāb u raḫne-dār **[112b]** ve cebeḫāne vü müstaḥfıẓından ḫālī ve leşker-i şeyāṭīn-i ḫidaʿ-āyīniñ fürce vü[2715] s̱aḳbdan derūn-ı Ḳırım'a duḫūl iḥtimāli ve taʿmīr-i ḳılāʿ ve taʿyīn-i ʿasker-i ʿOs̱mānī ve ḫān ve ḳalġayı seferden ʿafva iḥtiyāc-ı küllī

[2707] ṭıynetden RTMEP: ṣıfatdan H
[2708] maḥalle RTMEP: - H
[2709] ikinci RTEHP: altıncı M
[2710] ile TMEHP: - R
[2711] vuṣūllerinde RTMEP: vuṣūlünde H
[2712] Din düşmanı her zaman böyle olur.
[2713] duʿāsıyla RTM: - EHP
[2714] اكتان اغاج RTM: كتان اغاج EHP
[2715] vü RTEHP: - M

oldıġın iʿlām idüp müstaʿidd-i fenn-i ferāset-i meydān-ı güftār olan ʿulemā-i Ḳırım'ıñ erbāb-ı baṣīretinden ḥāmil-i bār-ı emānet ʿAynī ʿAbdullāh Efendi esb-i istiʿṭāf[2716] u dādḫ͟ᵕāhī ile cebhe-fersā-yı āsitān-ı niyāz u istirḥām olmuş idi. Edirne'ye vuṣūlı Sulṭān Aḥmed[2717] *enāra'llāhu burhānehū* rākib-i taḫt-ı revān-ı rāh-ı āḫiret ve Sulṭān Muṣṭafā Ḫ͟ān[2718] pīrāye-zīb-i serīr-i salṭanat oldıġı zamān-ı behcet-efzāya teṣādüf itmekle mülaḫ͟ḫaṣ-ı[2719] recāları maʿrūż-ı pīş-gāh-ı maʿdelet-penāhları ḳılınacaḳ egerçi varaḳa-i mültemesānları şaʿşaʿa-yāb-ı ṭuġrā-yı zerrīn-ṭırāz-ı müsāʿade vü ʿināyet oldı. Lākin ligām-ı cevher-dār-ı niyyet-i ḫ͟ālişe-i ġarrāyı bi'ẕ͟-ẕ͟āt vaż'-ı esb-i muraṣṣaʿ-zīn-i ḥamiyyet itmeleri müteḥaḳḳıḳ ve irāde-i hümāyūnları ḫ͟ān ve ḳalġayıñ hem-sāye-i[2720] ẓıll-i livā-yı nuṣret-iltivā olmalarına[2721] müteʿalliḳ olmaġın maʿiyyet-i müşārūn-ileyhimāyı mutażammın nāme-i hümāyūn ile ser-ibtihācı şeref-yāfte-i destār-ı muṭallā nūk-i hidāyet olan mīr-āḫ͟ūr-ı evvel Frenk ʿOs̱mān Aġa biñ yüz altı şaʿbānında vedīʿa-i yed-i emāneti olan tuḥfe-i nādire-i şevket-eyādīyi pīş-i inẓār-ı ḫ͟ān-ı Tatar'a vaż'u[2722] nihāde[2723] eyledigi es̱nāda aʿyān-ı Ḳırım'dan ber-vech-i sefāret Ḳalmuḳ cāniblerine baʿs̱ olunan Merdān ʿAlī Aġa ʿavdet idüp Mosḳov tīre-nihādınıñ[2724] mużmer-i derūn-ı şeḳāvet-maḳrūnı olan[2725] naḳż-ı ʿahd-ı resm-i reddisin icrāya mübāderetin iẓhār keẕ͟ālik Azaḳ ser-ġurebānınıñ aḫ͟ẕ͟ u ityān eyledigi diller tāziyāne-i istinṭāḳ ile inṭāḳ olunduḳda *zamān-ı tesāfüd-i ḥaşerāt olan evvel bahārda mār-ı būrīde-dünbāl-i küffār Azaḳ ve Ḳırım cāniblerinde zehr-efşān-ı şerr ü fesād olmaḳ tedārikindedir* deyü iḫ͟bār idicek ahālī-i Ḳırım'ıñ merġūle-i sekīnelerine ʿārıż olan pīç ü tāb-ı ıżṭırāb mütezāyid olup *civār-ı memleketimizde ṭaraf ṭaraf āteş-i fiten ʿulüvv-pāş iken ümmīd-i feyż-i ʿināyet itdigimiz menbaʿ-ı cūybār-ı şecāʿat olan ṣāḥib-i memleketiñ diyār-ı āḫ͟ara revān olması*

[2716] istiʿṭāf P: istiʿṭā RTMEH
[2717] Aḥmed EP: + s̱āliṣ RTMH
[2718] Ḫ͟ān RMEP: + S̱āliṣ ibn Meḥmed Ḫ͟ān TH
[2719] mülaḫ͟ḫaṣ TMEHP: muḫ͟liṣ R
[2720] hem-sāye-i RTMEP: hümā-sāye-i H
[2721] olmalarına RTMEP: olmaları H
[2722] u RTMEP: - H
[2723] nihāde EHP: nihād RTM
[2724] nihādınıñ RTMH: nihādıñ EP
[2725] olan RTMEP: - H

bāʿiṣ-i sūziṣ-i ḫarmen-i rāḥat u emnimiz olur deyü Alman cānibine[2726] seferden ʿafva dā'ir midād-ı siyeh-gūn-ı iştikā ile māl-ā-māl itdikleri rūy-ı ʿarżuḥāllerin isfence-i redd ile maḥv **[113a]** u izāle idüp ancaḳ ʿināyet-i mülūkāneyi mutażammın ḍarāʿat-nāme taḥrīr ve muḳaddemā aḫẕ olunan esīrleri maṣḥūbü's-selāmete Āsitān-ı devlet-medāra tesyīr ve şāyeste-i ḫiẕmet-i mülūk olan kenīzek ü ġulām-ı Çerkes-nijāddan be-resm-i tebrīk-i cülūs āmāde vü[2727] tehiyye itdigi hediyye-i behiyye irsāli ʿaḳībinde Venedik küffārınıñ[2728] dest-i ʿanve ile Saḳız cezīresi maḥṣūlün idḫāl-i kām-ı istīlā eyledigi eṣnāda muḥāfiẓ-ı[2729] ḳalʿa nām-ı bī-aṣl ü[2730] dürūġı ile idāre-i āsiyā-yı umūr-ı nāsa me'mūr olan Ḥasan Paşa çeşm-ḫufte[2731] vü güşāde-dehān olmaġla cezīre-i bī-naẓīri miṣāl-i ḥabbe-i maṣṭakī ve elmās-gūnı dest-i taṣarrufundan rübūde itdirdi deyü aʿnāḳ-ı ṣalābet iltiḥāḳına bār-ı girān-ı ḥaṭab-ı ihmāl ü müsāmaḥa taḥmīl ve bir müddet ḳapu arası maḥbesinde ḥabs ile terhīb ü teẕlīl olunmuş idi. Selīm Girāy Ḫān'ıñ tāfte-i derk-i niyāzı olan resen-i himmeti çāh-ı mużīḳ-i idbārdan iḫrāc ve Kefe[2732] manṣıbını tevcīh itdirmek muḳaddemesi ibtidā-yı cülūs-ı Muṣṭafā Ḫān'da rikāb-ı ḳā'immaḳāmlıġı ile kām-yāb olmaġı intāc eyledi. Esb-i tīz-reftār-ı sürūr u neşāṭ ile ʿazīmet-cūy-ı Āsitān-ı devlet-medār olduḳda evlād-ı ḫān-ı müşārün-ileyhden Saʿādet Girāy Sulṭān Feraḥkermān'a gelince cūybār-ı merāsim-i teşyīʿi icrā ile devḥa-i meveddeti ser-sebz[2733] ü reyyān eyledi. Ṣadrıaʿẓam Sürmeli ʿAlī Paşa içün ihdā olunan mikḥel-i çeşm ve ʿişve-bāz ve meşşāṭa-ṭırāz-ı gül-gūne-i ʿizz ü nāz olan üsārānıñ İstanbul'a vuṣūlleri[2734] müşārün-ileyhiñ dīde-i iḳbāli ẓulmet-i idbār ile nā-bīnā oldıġı zamāna teṣādüf itmekle yevāḳīt-i girān-bahā-yı mühdā dāḫil-i zīr-i nigīn-i taṣarruf-ı Elmās Paşa oldı. Ol eyyāmda Baḥr-ı Azaḳ'da miṣāl-i ḥabāb-ı bī-ṣebāt sefā'in-i Ḳazaḳ ḥudūṣ itmegin sevāḥil-i Baḥr-ı Siyāh'da vāḳiʿ ḳurā vü ḳaṣabāta īhāb-ı ṣarṣar-ı nehb ü ġāret itmek endīşesi bāʿiṣ-i tīregī-i rūd-ḫāne-i

[2726] cānibine RTEHP: cānibe M
[2727] vü TMEHP: - R
[2728] küffārınıñ RTMEP: kāfiriniñ H
[2729] muḥāfiẓ EHP: muḥāfaẓa-i RTM
[2730] bī-aṣl ü EHP: - RTM
[2731] ḫufte RTMH: beste EP
[2732] ve Kefe RTMEH: - P
[2733] ser-sebz RTMEP: sebz H
[2734] vuṣūlleri EHP: vuṣūllerini RTM

müslimīn oldığı eşnāda perveriş-yāfte-i ḫāne-i ḫāṣṣa olup ḫaṭṭ-ı pür-āverde-i şevket ü iclāl olan maḥbūb[2735] dībā-pūş-ı lemʿa-perdāz yaʿnī nāme-i hümāyūn-ı bende-nüvāz mānend-i hilāl-i ʿīd biñ yüz altı şehr-i ṣıyām-ı[2736] vācibü'l-iḥtirāmında miṣāl-i mihr-i lāmiʿ ve berīd-i sebük-seyr[2737] vesāṭetiyle ufḳ-ı ḳuṭr-ı Ḳırım'da ṭāliʿ olup ṭaraf-ı şehriyār-ı cihāndan iʿṭā olunan seyf-i muraṣṣaʿ-ı sulṭānī ve zer ü sīm ve ḫilaʿ-ı fāḫire-i ḫaḳanīyi teslīm **[113b]** idüp der-i nīm-beste-i seferi[2738] [2739]واقتلوا المشركين كافّة miftāḥ-ı cihādı ile tamām fetḥ ü güşād idüp ordu-yı hümāyūna mülḥaḳ olmaḳ maẓmūn-ı belīġin ber-vech-i feṣāḥat inhā vü teblīġ idicek tehniye-i ḳudūm-ı şeref-mersūm ve iʿlān-ı[2740] mefhūm içün peyk-i ṣabā-yı tīz-reftār ile rü'esā-yı ḳavme neşr-i yarlıġ-ı daʿvet olunduḳda maʿnā-yı emr-i ʿālī muġāyir-i meẕāḳ-ı ahālī olmaġın ser-defter-i ümerā-yı Ḳırım'dan mīr-livā-yı Şīrīn Oraktimur-ı[2741] bī-şuʿūruñ zebān-ı āteş-feşānından ẓuhūr iden maraż-ı cüẕām-ı ʿiṣyān u mücānebet sā'irlere daḫi sirāyet itmegin esb-i güsiste-efsār-ı icābete vaż-ı[2742] naʿl-i bāzgūn-ı muḫālefet eylediklerinde ḫān-ı daḳīḳa-şinās vāḳıf-ı keyfiyyet-i aʿyān-ı[2743] ḫabāṣet-istīnās olmaġla āyīne-i körük-firīb-i letā'ifü'l-ḥiyel ile[2744] ṣūret-i nāme-i[2745] daʿveti şekl-i āḫarda irā'et itdirmegin ḫargele-i ḫuşūnet-muʿtād u cünūn-nihādı tār-ı mūy-ı nezāket ile ḥużūrına cemʿ idüp sırr-ı mektūm-ı fermān-ı celīlü'ş-şānı bi'l-müşāfehe keşf ü ibrāz eyledikde ḳavm-i mezbūruñ terāvide-i sifāl-i efvāh-ı ittifāḳları olan ḳaṭarāt-ı güftār-ı ḫuşūnet-rīz ü nifāḳ-āmīzleri ṣaḥīfe-i derūn-ı ḫān-ı ṣadāḳat-meşḥūnda kilk-i āhenīn-i ḫulūṣ ile mersūm olan ḥüsn-i ḫaṭṭ-ı inḳıyādı maḥv u izāle itmeyüp muḳaddemāt-ı bāṭılelerin nūk-i gizlik-i[2746] edille-i ḳāṭıʿa ile menʿ ü ḳaṭʿ itmişiken ru'ūs-ı gerden-keşān-ı nigūn-sār ceyb-i sükūt olmayup perde-i

[2735] maḥbūb RTMHP: + ve E
[2736] ṣıyām TMEHP: - R
[2737] misāl-i mihr-i lāmiʿ ve berīd-i sebük-seyr RTEHP: - M
[2738] seferi RTMHP: saḳrı E
[2739] Müşriklerle de topyekün savaşın. Kur'an, Tevbe suresi, 36. ayet.
[2740] iʿlān RTMEH: iʿlām P
[2741] اوركتيمور
[2742] vaż RTMEH: + ve P
[2743] aʿyān RTEHP: - M
[2744] körük-firīb-i letā'ifü'l-ḥiyel ile EHP: - RTM
[2745] ṣūret-i nāme-i EHP: ṣūret-i emr RM, emr T
[2746] gizlik R: girlik T, āb-gūn EP, gūzluk H, - M

bī̇rūn-ı leṭāfet olan ṣadā-yı kerrenāy-ı Rūs-ı[2747] menḥūs iki aya degin bu ṭarafda taḫdīş-i mesāmiʿ itmezse ḫiẕmet-i ordu-yı pādişāhī̇ye şitāb itmek üzre netī̇ce-i re'y-i nā-ṣavābları olan naġamāt-ı bī̇-āhenglerine aṣamma ḳarār virmişler idi. Ḥulūl-i vaḳt-ı maʿhūdda Mosḳov çasarınıñ Ḳırım ve Azaḳ ve Leh ḫaṭmanınıñ Özü ḥavālī̇sine iṭāle-i pāy-ı ʿadāvet itmekde yek-zebān-ı ittifāḳ olmaḳ maḳūlesi aḫbār-ı hevl-nāk şāyiʿ olmaġın herkes müteşebbiṣ-i dāmen-i lā-ḥavle olduḳları zamān-ı ḥayret-efzāda *eger cevv-i hevā-yı müstaʿidd-i taʿaffün ü fesād ʿālemde müterākim olan dūd-ı bārūd-ı cihān-sūz ḫıṭṭa-i Ḳırım'da şerer*[2748] *-rī̇z olmadıysa*[2749] *bir sāʿat aḳdem orduya lüḥūḳ içün esb-i āb-güẕār-ı teveccühe tāziyāne-zen*[2750] *ihtimām olasız* deyü nāme-i hümāyūn ẓuhūr itmegin ḫān-ı müşārün-ileyh daḫi bi-ḥasebi'l-emri'l-ʿālī̇ tehyi'e-i edevāt-ı sefer iştiġāli eṣnāsında Rūs memleketi dārü'n-nedvesi olan Mosḳov şehrinden **[114a]** Azaḳ ḳalʿasına gelince derende-kilāb-ı küffāra yigirmi iki menzilde tertī̇b-i ẕaḫā'ir idüp[2751] ʿażż u lesʿ-i muvaḥḥidī̇n içün gürāz-ı dendān-dirāz-ı ḫaṭman ile yek-dehān-ı ittiḥād olduḳları fütāde-i efvāh-ı ʿavām olmaġla[2752] bāʿ iṣ-i küdūret-i derūn-ı ḫavāṣṣ[2753] oldıġı eṣnāda *Azaḳ ḳalʿası memālik-i üstüvār ve ḳılāʿ-ı felek-medārım miyānında ḥiṣār-beççe-i bī̇-iʿtibār*[2754] *olup mübtelā-yı baḫr-ı mūriṣü'l-ġaṣeyān-ı taʿannüd ü ışrār olan küffār-ı bed-ṭıynet vecc murrü'ṭ-ṭaʿam*[2755] *Azaḳ'ı idḫāl-i ḳuvve-i kec ü muʿavvecleri iderse daḫi enbür-i enāmil-i himmet-i Ḳahramānem*[2756] *ve*[2757] *gelüp ṣavlet-i Nerī̇mānım ile Saḳız ḥiṣārı miṣālli dendānın şikest iderek bilā-meşaḳḳat u kedd fem-i düşmenden aḫẕ u redd itmek muḳarrerdir. Ḥālā maṣlaḥat budur ki ʿasker-ī*[2758] *Tatar ile ordu-yı hümāyūnum cānibine şitāb idüp ḫiẕmet-i dī̇n ü devletde ṣarf-ı ḳuvvet ü tāb idesüz* deyü ḫaṭṭ-ı şerī̇f ile[2759] ekī̇d

[2747] Rūs RTMHP: ru'ūs E
[2748] şerer RTMHP: şürūr E
[2749] olmadıysa EP: olduysa RTM, olmasaydı H
[2750] tāziyāne-zen RTMEP: tāziyāne H
[2751] idüp RTMH: olunup EP
[2752] olmaġla RMH: olmaġı T, oldıġı EP
[2753] bāʿ iṣ-i küdūret-i derūn-ı ḫavāṣṣ RTMEH: - P
[2754] bī̇-iʿtibār RTMEP: iʿtibār H
[2755] Deve kuşunun tadı acıdır.
[2756] Ḳahramānem P: Ḳahramāne RTMEH
[2757] ve RTMHP: - E
[2758] ʿasker RTM: - EHP
[2759] ile RTMHP: + muʿavven E

ü şedīd nāme-i hümāyūn tekerrür itmekle egerçi ḫān-ı Ḳırım der-i sāye-bān-ı iṭāʿat-ṭınābın ol cānibe imāle eyledi. Lākin ekṣer-i ahālī-i dün-himmetiñ cibilletlerinde merkūz cebānetleri muḳteżāsı ʿıyāl ü evlād ṣıyāneti bahānesiyle ʿaṭf-ı ḳarīne ūlādır mes'elesin īrād ile būy-ı naḥv-iştimām[2760] ve teys-i aḫfeş gibi taḥrīk-i ser ü liḥye iderek ṭarīḳ-i ḥaḳḳdan ṣarf içün zīr-i ʿaṣā-yı iṭāʿatdan ḫurūc ve reme-i buġāta lüḥūḳlarından nāṣī ʿidād-ı ʿaskere[2761] noḳṣān ṭārī olmaġla ḥasbe'l-imkān cemʿ itdigi leşker-i endek-şümār ile biñ yüz altı ẕi'l-ḳaʿdesiniñ on beşinci güni müteveccih-i muʿasker-i pādişāh olup şehr-i mezbūruñ yigirminci güni Or ḫandaḳı[2762] muḫayyem-i cünd-i ḫānī oldı. İrtesi Yalñızaġaç nām şecer-i bī-sāye pīrāmeninde baḳıyye-i ʿaskere intiẓār ile vaż'-ı ḫayme-i ārām olundıġı eyyāmda Özü sāḥilinde vāḳiʿ Ġāzīkermān palanḳasından rākib-i maṭiyye-i şekvā müteʿāḳiben vürūd iden dād-ḫᵛāhān-ı müslimīn Mosḳov melāʿiniñ pīrāmen-i ḥiṣār-ı mezbūra pā-nihāde-i ġavġā vü sitīz oldıġın iʿlām u[2763] inhā eylediklerinde ḫān-ı mekārim-pīrā daḫi kendi ḳā'immaḳāmı olan aġa-yı ṣāḥib-niẓāmı Ḳırım'da mevcūd selāṭīn ve ḍarb u ḥarbe ḳādir kār-güẕārān ile iʿānet ü imdāda taʿyīn ve zamān-ı ḳarībde Donanma-yı hümāyūn ile ʿasker-i firāvān-ı ʿOṯmānī vürūdunı mutażammın tebşīr-i istimālet-gūn ile ḳulūb-ı keder-ālūd-ı sükkān-ı bilādı memnūn ve kendisi me'mūr oldıġı üzre [114b] ʿāzim-i cānib-i maḳṣūd oldı. Şehr-i ẕi'l-hicceniñ beşinci güni reme-i ḫanāzīr-i küffār çarḳacılıḳ ʿunvānı ile serdārı olan bed-girdār taḥrīk-i pāy-ı çirk-ālūdı ile Ḳoyunṣuyı nām kenār-ı cūybāra ḫılāb-endāz-ı vuṣūl olup[2764] der-ʿaḳab ḳıral-ı menḥūsuñ refʿ-i şuḳḳa-i menkūs iderek dehen-güşā-yı fitne vü fesād oldıġın[2765] Or muḥāfıẓı Saʿādet Girāy Sulṭān pīş-gāhında fürū-figende-i ḳalpaḳ-ı dād-ḫᵛāhī beṣṣ-i şekvā eyledikleri bāʿiṣ-i ġaṣeyān-ı miʿde-i ehl-i īmān olmaġla ol daḫi maraż-ı şedīdü'l-buḥrān-ı sitīziñ esbāb u ʿalāmātın taʿdād iderek recā-yı ʿilāc-ı sū'i'l-mizācı mutażammın mektūb-ı ʿarżuḥāl-üslūb ile cāmiʿ-i tedābīr-i dil-peẕīr olan ḫān-ı ḥikmet-şināsıñ dārü'ş-şifā-yı keremine irsāl itmegin ol daḫi ḫaşāyiş-i leşker-i sehlü'l-ḥuṣūl-i

[2760] iştimām TMH: iştimāl R, işmām EP
[2761] ʿidād-ı ʿaskere RTMEP: - H
[2762] Or ḫandaḳı TMEHP: - R
[2763] u EHP: - RTM
[2764] olup RTEHP: oldı M
[2765] oldıġın TMEHP: oldıġından R

beledī ile tertīb-i edviye-i berrü's-sāʿe idüp Nūreddīn Şāhin Girāy ve mīr-livā-yı Şīrīn ve sā'ir rükūb u nüzūle ḳādir ahālī-i maṣāliḥ-bīn ile Ġāzīkermān palanḳası imdādına saʿy u ictihādları içün yarlıġ-ı nefīr-i ʿām ṣudūrı hengāmında Mosḳov çarınıñ birāder-i bed-girdārı seksen biñden mütecāviz küffār ile Azaḳ ḳalʿasın muḥāṣara-i medīd ile ḳıtāl-i şedīd ve ḥiṣār-ı mezbūruñ baʿż-ı maḥallerin raḫne-dār itdigi ḫaber-i mūriş̱ü'l-kederini müşʿir maḥżar ile şikāyet vürūd itmegin bilā-te'ḫīr ḳāṣıd-i serīʿü's-seyr ile ṭaraf-ı ḫāna irsāllerinden bir iki gün mürūrunda yine melāʿīn-i ġadr-āyīniñ Özü sāḥilinde Ġāzīkermān palanḳası ḳurbunda vāḳiʿ Şāhkermān palanḳasına hücūmı maḳūlesi ẓuhūr iden āvāz-ı bī-āheng taḥrīk-i tār-ı ġayret ü teng itmekle ecnād-ı cihād-muʿtād rāh-ı ṣavāb-ı iʿānet ü imdāda hem-ʿinān-ı esb-i ittifāḳ u ittiḥād olup ḳabīl-i ṣubḥ-ı ṣādıḳdan pīrāmen-i ḥiṣār-ı[2766] sābıḳu'ẕ-ẕikre lāḥiḳ olduḳlarında kenār-ı nehr-i Özü'de resen-bend-i tertīb ve gird-ā-gird-i silsile-i müżāyaḳa vü taʿẕīb olan melāʿīn ru'ūs-ı müslimīne felāḫan-ı ṭop ile seng-endāz-ı ḳahr u küdūret-sāz olmaġla zīr-i[2767] cidār-ı ḥiṣāra duḫūl ve zemīn-i ḫavf u ḫaşyetde nüzūl eylediler. Muḥāṣara-i ḳalʿa-i mezbūrede olan te'ḫīr melāʿīn-i ḥiyel-āyīniñ vürūd-ı imdāda tevaḳḳuflarından iḳtiżā itmekle ʿasker-i İslām Aḳgöl nām maḥalle varup teftīş-i aḥvāl-i düşmen-i dīn içün ṭuruḳ **[115a]** [u] mesālike müteʿaddid cāsūslar taʿyīn idüp ṭabur-ı mesfūruñ Ġāzīkermān'a ḳarīb Ṣaṣıḳ[2768] Çoḳraḳ nām maḥalli levs̱-i küfr ile telvīs̱ itdiklerin muʿāyene[2769] ʿaḳībinde ber-vech-i muʿtād Ġāzīkermān ḳalʿasından āvāz-ı ṭop-ı āteş-bār ile āgāh u iḫbār eylediler. Ḳalʿa-i mezbūre ahālīsiniñ midād-ı niyāz-imtidād-ı istimdād ile naẓm u inşād itdikleri maḥżar-ı mers̱iye-edāların ḫāna irsāl es̱nāsında ʿasker-i ḳıral-ı bed-fiʿāliñ ḫıṭṭa-i Ḳırım'a iṭāle-i yed-i ḍalālet-iştimāl itmek iḥtimāliyle maʿber-i[2770] Çekçeke nām fem-i mużīḳe kendi ḳapu-ḫalḳıyla Nūreddīn Şāhin Girāy ve Çunġar maʿberine Şīrīn ḳabīlesi ümerāsın ve dil aḫẕı maḳūlesi ḫiẕmet-i[2771] tecessüse yine ḳabīle-i mezbūre

[2766] ḥiṣār EHP: - RTM
[2767] zīr RTEHP: pīr M
[2768] صاصق
[2769] muʿāyene EHP: ḫāniye RTM
[2770] maʿber RTMH: maʿābir-i meşhūreden E, maʿābir P
[2771] ḫiẕmet RTMEH: - P

ümerāsınıñ[2772] muʿteber ü meşhūrlarından ʿAbdülʿazīz Mīrzā'yı me'mūr eylediler. Şehr-i mezbūruñ yigirmi ikinci[2773] güni Mosḳovlu boyarlarından Şeremet-oġlu ḥīlekārınıñ şirẕime-i eşrāra[2774] serdār olup[2775] Ġāzīkermān palanḳasın sekiz gün muḥāṣara idüp henüz sükkān-ı ḳalʿadan ferd-i vāḥid zaḫm-ḫūrde-i ṭop u tüfeng olmamış iken muḳteżā-yı cebānet taḫlīṣ-i nefs ü māl içün baʿż-ı şürūṭa mebnī[2776] miftāḥ-ı[2777] emān ile der-i ḳalʿayı güşād eyledikde ber-muʿtād-ı ḳadīm nā-pesend[2778] sīşe-i ṣulḥ u emānların sifāl-i köhne-i nāmūsları gibi şikest itmekle cümlesini esīr ve mevcūdātların nehb ü ġāret eyleyüp keẕālik Potḳallı Ḳazaġı eṣnāfından dört yüz miḳdārı melāʿīn-i bī-inṣāf bilā-ḥarb u ḳıtāl Nuṣretkermān palanḳasına vażʿ-ı pāy-ı istīlā-yı şeḳāvet itdiginden nāşī ol ḥavālīde vāḳiʿ Mübārekkermān ve Şāhkermān palanḳaları ahālīsi mütevehhim ü mütelāşī olup meskenlerin taḫliye vü firār ile irtikāb-ı cürm ü cināyet[2779] iden muḥanneṣ ü nākesleri mu'āḫeẕe vü te'dībe me'mūr olan ẓālim Muṣṭafā Aġa aḫẕ ve Feraḥkermān ḳalʿasına ḥabs ve bilā-fā'ide itʿāb-ı nefs eyledi. Ḳavm-i Tatar iʿmāl-i edevāt-ı ḳalʿa-gīrīden behre-dār olmamaġla üç dört gün pīrāmen-i palanḳada serāsime vü ser-gerdān pūyān olup bi'l-āḫire aḥvāl-i mūriṣü'l-melāli ḫān-ı Ḳırım'a iʿlām ve Şāhkermān palanḳası enbārında mevcūd[2780] olan ecnās-ı ẕaḫā'iriñ naḳl ü[2781] tesyīri nā-ḳābil olmaġla[2782] aḥmāl ü eṣḳāli iḥrāḳ bi'n-nār idüp herkes ḫānesine ʿavdet ve düşmen-i dīn ḳanġı cānibden ẓuhūr iderise ol ṭarafa **[115b]** ʿazīmet itmek üzre yek-zebān-ı ittifāḳ olduḳları eṣnāda pīşānī-i ser-i melʿanet-nihādı

Beyt

رنگئ روی چون در دوزخ

[2772] ümerāsınıñ RTMEP: re'siniñ H
[2773] ikinci RTEHP: altıncı M
[2774] eşrāra TMEHP: esrāra R
[2775] olup RMEHP: + olup T
[2776] mebnī RTMEP: müstenī H
[2777] miftāḥ TMEHP: mitāḥ R
[2778] nā-pesend RTMH: bā-pesend E, pesend P
[2779] cürm ü cināyet HP: cürm cebānet RTM, cürm ü cebānet E
[2780] mevcūd RTEHP: + naḳl M
[2781] naḳl ü RTH: - MEP
[2782] olmaġla RTMH: - EP

بینئ همچو موریٔ مطبخ[2783]

tamġa-yı zişt-i nā-maṭbūʿī ile nişāne-dār[2784] olan Potḳallı Ḳazaġı dūzaḫları dūde-nişīn-i pīrāmen-i ḥişār-ı Ḳılburun olan ehl-i İslām'a īṣār-ı mażarrat ve Feraḥkermān ḳurbunda vāḳiʿ Ḳaret Ḳazaḳ didikleri maḥalle sefīne ile duḫūl ve yaylaḳ taʿbīr olunan mevżiʿden Or ḳā'immaḳāmı Ẕekeriyyā Aġa'yı zaḫm-dār ve on nefer[2785] müselmānı selāsil-i iġlāle giriftār itdigi Saʿādet Girāy'a iḫbār olunduḳda ḳurā vü ḳaṣabātıñ her ḫānesinden birer nefer ādem taḥrīr ve Feraḥkermān ḳalʿası muḥāfaẓasına īṣāl ü tesyīr eyledi. Ol zamāna gelince nev-be-nev taḫdīş-i mesāmiʿ-i muvaḥḥidīn-i dīn iden[2786] āvāze-i[2787] hücūm-ı aʿdā temevvüc-i rūzgār ile ḫān-ı müşārün-ileyh Vudin ḳalʿasına ḳarīb olduḳda mütezāḥim-i pīrāmen-i tārik-i belā ve şükr-ālūd-ı niʿmet-i maʿiyyeti olan meks nākesleriñ mesmūʿ ı olıcaḳ *kendū-yı bī-şehd-i maġzlarına zenbūr-ı bīm ü hirās müstevlī olup taʿaffün-i veḫāmet-i hevā ile civār-ı memleketimizde tekevvün*[2788] *iden peşe-i nīş-dār ve mūr-ı ḳalīlü'l-miḳdār henüz ẕübāb-ı bī-tāb ve neml-i endek-mecāl iken bād-ı ser-tīz-i himmet ve leked-i pāy-ı celādet ile şeml-i ittifāḳların tefrīḳ itmezsek giderek ḳartal-ı tīz-çengāl-i bī-emān*[2789] *ve teneffüs itdikçe ejder-i zehr-efşān olup bilādımızı taḫrīb ü vīrān itmek emr-i muḳarrerdir. Be-her-ḥāl cenāḥ-ı istiʿcāl ile sūy-ı vaṭana ʿavdet itmelisin* deyü cenāb-ı ḫān-ı ḥamiyyet-me'āba iẓhār-ı ḫuşūnet eylediklerinde güftār-ı germ ü serd ve ḳavl-i vaʿīd ü vaʿd ile üstüḫ̆ān-endāz-ı cevāb oldıġı dehān-ı bed-gūyān-ı kilābı sedd itmegin irtikāb-ı ʿayb-ı ricʿat-ı ḳahḳarī idenlere Ḳalġay Devlet Girāy hem-rikāb olmaġın ḫān-ı müşārün-ileyh dā'ir-i pīrāmen-i şemʿ-i[2790] iḫtişāşı olan ḳapu-ḫalḳı ile nihāde-i ġazve-i[2791] mübārek ü meymūn ve cebhe-fersā-yı ordu-yı hümāyūn oldı. Eṣnā-yı[2792] muḥāvere ve ḳīl ü[2793] ḳālde ʿİnāyetşāh Mīrzā didikleri şaḫṣ-ı ḥadd nā-şināsıñ

[2783] Yüzünün rengi Cehennem kapısı gibi, burnu mutfaktaki böcek gibi.
[2784] nişāne-dār MEP: nişānedir RT, nişān-dār H
[2785] nefer EHP: - RTM
[2786] iden RTMHP: - E
[2787] āvāze-i RTME: erre-i HP
[2788] tekevvün RTEHP: - M
[2789] bī-emān H: - RTMEP
[2790] şemʿ EHP: semʿ RTM
[2791] ġazve RTMHP: - E
[2792] eṣnā-yı TMEHP: + eṣnā-yı R
[2793] ü EHP: - RTM

dest-i nā-pāki rīş-i sepīd-i nūr-ı maḥż-ı ḫān-ı Ḳırım'a mümās oldığın ʿārıża-i maraż-ı infiʿāl ile bīmār ve derūn-ı gerdūneden naẓar-endāz-ı ḥarekāt-ı gerdūn-ı kec-reftār olan Ḳalġay Sulṭān muʿāyene itmegin ʿaraḳ-ı[2794] ġażab u ġayret ve reg-i ḥiddet ü ḥamiyyeti nābıż olmaġın dehān-ı bed-gūya ṭabance-zen-i te'dīb [116a] olmaġa ʿazīmet itmişiken müttekā-yı visāde-i taḥammül ve ser-nihāde-i muḫadde-i lā-ḥavle oldığı iẕʿān-kerde-i[2795] ḳavm-i mezbūr olmaġın Feraḥkermān'a vuṣūllerinde[2796] idāre-i ke's-i şūrī içün Baġçesarāy'a daʿvet olunduḳda esb-i icābete vażʿ-ı ʿiḳāl-i muḫālefet itdikleri derūn-ı sulṭān-ı müşārün-ileyhe girān geldiyse de

Mıṣraʿ

در مع الدهر كيف ما دار[2797]

kāse-i şekīb ü hemmi ile zehr-ābe-nūş-ı cevr ü sitem olup biñ yüz yedi muḥarremü'l-ḥarāmı evā'ilinde ḳurā-i Ḳırım'dan ikişer nefer ādem iḫrāc ve Azaḳ ḳalʿası imdādı ḫiẕmetlerin Nūreddīn Şāhin Girāy Sulṭān'ıñ pençe-i ser-tīz-i himmetine iḥāle ve kendisi Feraḥkermān muḥāfaẓası içün ḳāfile-bend-i ʿazīmet olup ümerā-i Ḳırım'ıñ ʿişyān u nifāḳda yek-zebān-ı ittifāḳ olduḳların muḫbir-i midād-ı rāst-gūy u ketm-nihād ile ḫān-ı Ḳırım ve Der-i devlet-medār-ı pādişāhīye iḫbār eyledi. Azaḳ cānibine taʿyīn olunan ʿasākir-i nuṣret-şiʿār ḳalʿanıñ derūn u[2798] bīrūnunda merdāne vü[2799] dilīrāne gīrūdār idüp şücʿān-ı ʿArab'dan Seyyid Ḥasan nām bir[2800] merd-i kār-bīn tīġ-i cān-sitān ile seksen nefer melāʿīn ḳatl itdikde ḳafā-dārları olan şuʿarā-i zümre-i Bektaşiyān

Beyt

Yardım itdi şübhe yoḳ muʿiddi kerb
Anda seksen kelle kesdi bir ʿArab

[2794] ʿaraḳ RTMEP: ġarḳ H
[2795] lā-ḥavle oldığı iẕʿān-kerde RTMEP: - H
[2796] vuṣūllerinde RTMEP: vuṣūlünde H
[2797] Dünyadaki rahatlığımıza imkan sağlayınız.
[2798] u E: - RTMHP
[2799] vü HP: - RTME
[2800] bir EHP: - RTM

maḳūlesi meşşāṭa-i güftār ile vücūh-ı medḥe ārāyiş ve mecmāʿ-ı[2801] ebṭālde taḥrīk-i tār-ı şeş-tār-ı sitāyiş eyledi[2802]. Sene-i mezbūre rebīʿ ü'l-ūlānıñ sekizinci güni pādişāh-ı cihān-gīr ḥażretleriniñ Şebeş ve Luġoş ve Lipova ḳalʿalarını feth ü tesḫīr[2803] ve Vetiran ṭaburını ḳahr u tedmīri ve ḫān-ı Tatar'ıñ dīn ü devletde ḫidemāt-ı pesendīdesi maḳbūl u meşkūr oldığın ḥükkām-ı[2804] serḥadd-i manṣūre ṭaraflarından tebşīr olundığı ḥīn-i saʿd-ḳarīnde ḳıral-ı bed-fiʿāliñ eyādī-i muḥāṣarası tīġ-i ye's ü ḥırmān ile ḳaṭʿ olunup sevād-ı vech ile rū-nihāde-i bilād-ı şeḳāvet-bünyād keẕālik ḫān-ı Ḳırım'ıñ aşḳar-ı perī-zād-ı nuṣret ü ḥamiyyet ile vāṣıl-ı Aḳkermān oldığı aḫbār-ı meserret-resānı derūn-ı ġamm-ālūdegān-ı ahālī-i Ḳırım'ı mesrūr u ḫandān eyledi. Eṣnāf-ı kefereden Berebaş melāʿīni[2805] evbāşı Ġāzīkermān palanḳasını istīlā ve Mosḳov ḳıralı daḫi ṭoḳsan gün miḳdārı Azaġ'ı muḥāṣara itmekle ahālīsi mübtelā-yı renc ü ʿanā olduḳlarından **[116b]** māʿadā ḳalʿa-i mezbūre muḳābilinde *şāṣ* taʿbīr itdikleri müteʿaddid ḥavāle ḳulleleri iḥdāṣ ve mükemmel[2806] cebeḫāne vü ẕaḫā'iri[2807] ile üç biñ miḳdārı melāʿīni emr-i muḥāfaẓaya taʿyīn itmegin[2808] *eger eyyām-ı ṣayfda tīşe-i ḳahr u tedmīr ile*[2809] *nev-bünyād olan ebniye-i muḥdeṣeleri taḫrīb ve zamān-ı şitā ve eyyām-ı incimād-ı enhārda Berebaş bilādı ġāret olunmazsa hengām-ı ḥareket-i ḥaşerāt olan vaḳt-ı rebīʿde mār u mūr-ı küffār ḥudūd-ı İslāmiyye ḫuṣūṣā kişver-i Ḳırım'a münteşir olup īṣār-ı envāʿ-ı maẓarrat itmesi emr-i muḳarrerdir* deyü mutaẓammın istīẕān-ı maḥẓar ile maʿrūż-ı pīş-gāh-ı pādişāh-ı gītī-sitān olunduḳdan ṣoñra muʿtād-ı ḳadīm-i Tatar üzre merākiblerin tesmīn ve edevāt-ı ḥarb u ḳıtāl tehyi'e olunmaḳ içün kūşe kūşe münādīler taʿyīn eylediler. Potḳallı[2810] Ḳazaġı re'īsine[2811] mektūb taḥrīr ve ceng ü ṣulḥa dā'ir aḥvāl

[2801] mecmāʿ EHP: cemʿ RTM
[2802] eyledi HP: eylediler RTME
[2803] tesḫīr RTMEP: - H
[2804] ḥükkām EHP: mekārim RTM
[2805] melāʿīni EHP: + ve RTM
[2806] mükemmel REHP: + şaṣ lisān-ı Fārsī'de senger dirler TM
[2807] vü ẕaḫā'iri RTMEP: yeri H
[2808] itmegin RTMEP: itmekle H
[2809] tedmīr ile RTEHP: tedbīr M
[2810] Potḳallı TMEHP: Portaḳallı R
[2811] re'īsine RTMH: ḥākimine EP

istiḫbār olunduḳda müddet-i medīde cevābı[2812] ẓuhūr itmemekle beş on ādem[2813] aḫẕ u istinṭāḳ olunduḳda *lisān-ı Türkīye māhir ve terceme-i mektūba ḳādir ādem bulunmadıġı müceb-i te'ḫīr oldı* deyü fürce-i[2814] dehān-ı küfr-iḳtirānlarına[2815] vaż'-ı seng-i sükūt eylediler. Sene-i mezbūre rebī' ü'l-āḫiriniñ on birinci güni fermān-fermā-yı iḳlīm-i Ḳırım olan Ḫān Selīm Baġçesarāy'a sāye-endāz-ı 'izz ü 'alā olduḳda meşaḳḳat-ı[2816] ḥareket-i müte'abeden nāşī vücūd-ı pür-sūdunda maraż-ı şedīdü'l-'arż ḥādiṯ oldıġı ahālī-i Ḳırım'ıñ taşmīm-kerdeleri olan Berebaş seferi te'ḫīrine bā'iṯ oldı deyü engüşt-nihād-ı deryā-yı umūr ve 'uḳde-güşā-yı maṣāliḥ-i cumhūr olan Şīrīn ve Arġın ve sā'ir rü'esā-yı ḳabā'il Baġçesarāy'da cem'iyyet ve velī'ahd-ı ḫānī olan ḳalġay ve nūreddīn sulṭān ile sefer-i mezbūra dā'ir 'aḳd-ı[2817] meclis-i meşveret eyledikleri eṯnāda ebnā-yı Selīm Girāy'dan Şehbāz Girāy Sulṭān Çerkes cāniblerinde ser-'asker olup Ḳaplan Girāy Ḳırım'a 'avdet itmek üzre ḳarār virilmişiken Şehbāz Girāy'ıñ cibilletinde merkūz ḥamiyyet ü celādet muḳteżāsı dā'ire-i ḳurb-ı pederden ḫurūcı revā ve ḫiẕmet-i dīn ü devleti terk itmegi sezā görmeyüp ser-'askerlikden ibā itmekle yine Ḳaplan Girāy manṣıb-ı ḳadīm-i bī-īrādında[2818] ibḳā olunup ümerā-i Ḳırım ümmīd-i aḫẕ-ı ġanā'im ile tehyi'e-i esbāb-ı sefere iştiġāl eylediler. Lākin memleket-i [117a] mezbūreye duḫūl incimād-ı enhāra muḥtāc olup emr-i Rabb-ı 'ibād ile 'arż-ı tis'īne ḳarīb arāżīde bürūdet ü cümūdetden āṣār yoġiken ahālī-i füsürde-dimāġ u 'inād-mu'tādıñ taḥrīk ü fesād ve cebr ü 'unfları iḳtiżāsı Devlet Girāy ve Şehbāz Girāy Sulṭān rükūb u nüzūle ḳādir ümerā vü a'yān ile biñ yüz yedi[2819] cemāẕiye'l-evveliniñ yigirmi beşinci ve erba'īniñ ṭoḳuzuncı güni Ḳırım'dan ḥareket ve yine ḫān-ı müşārün-ileyhiñ evlādından Bucaḳ ser-'askeri Ġāzī Girāy 'asker-i Noġay ve Ḳaplan Girāy daḫi Çerkes ve aḳvām-ı sā'ireden cem'ine ḳādir oldıġı ḥaşerāt ile Ḳalġay Sulṭān 'askerine mülḥaḳ olup bi'l-ittifāḳ aḳın itmek üzre

[2812] cevābı EHP: - RTM
[2813] ādem RTMEP: - H
[2814] fürce RTMH: - EP
[2815] iḳtirānlarına RTMH: āşiyānlarına EP
[2816] meşaḳḳat RTMEP: + ve H
[2817] 'aḳd RTMEP: + ve H
[2818] bī-īrādında RTMEP: īrādında H
[2819] yedi RTME: - HP

müteġallibe-i aʿyānıñ cūşīde-i dīg-i[2820] taṣavvurları olan boza-i bī-meze-i tedbīr-i ḫaṭā-peẕīrleri muvāfıḳ-ı taḳdīr olmamaġla evvelā Devlet Girāy ile Ġāzī Girāy miyānında olan[2821] münāfese vü ʿadāvet muḳteżāsı vaḳt u zamānıyla muʿasker-i ḳalġaya resīde olmayup Ḳaplan Girāy Sulṭān daḫi eṣnā-yı rāhda Ten Ḳazaġınıñ sehlü'd-duḫūl olan maḥallerinden ġanīmet-i cüz'iyye ile ḳanāʿat ve imāle-i ligām-ı ricʿat eyledi. Ḳalġay[2822] Sulṭān daḫi maʿiyyetinde olan külliyyetli ʿasker ile Ucḳan[2823] taʿbīr itdikleri maʿbere vuṣūllerinde buzlarda olan nerm ü[2824] nedāvetden nāşī ʿubūra cesāret idemeyüp ümmīd-i metānet itdikleri Ġāzīler Geçidi nām maḥalle şitāb ve hezār taʿab u ıżṭırāb ile ʿubūr idüp yigirmi dört gün miḳdārı zamān taʿẕīb-i ḥayvān-ı bilā-fā'ide beliyyesine ibtilādan ṣoñra inḥilāl-i celīd maʿābir-i ʿaskere sedd-i sedīd olmaḳ ḫavfıyla cānib-i vaṭana ʿavdet eylediler. Cühelā-yı Tatar ecr-i cezīl ümmīdi ile me'kūlāt-ı küffārdan olan gürāz-ḫāne kīlerin emr-i cihād içün müheyyā itdikleri tīr ü seyf ile ḳatl ü telef itmekle ol sefer-i bī-ẓafer miyān-ı Tatar'da *Ṭoñuz Ḳıranı* nām-ı murdārı ile şöhret-şiʿār oldı. Ümerā vü aʿyān düşmen-i bī-emānıñ ḫıṭṭa-i Ḳırım'a olan sū'-i ḳaṣdın ve kişver-i mezbūr serḥaddinde vāḳiʿ ṣüġūr u ḳılāʿda cebeḫāne vü muḥāfıẓ nā-mevcūd[2825] ve taʿmīr ü termīme muḥtāc oldıġın ve ḫān-ı Ḳırım Nemçe seferinden ʿafv olunmaġı mutażammın maḥżar taḥrīr ve ümerā-i Şīrīn'den ʿİnāyetşāh Mīrzā ve ḳapu-ḫalḳından Defterdār Muṣṭafā Aġa ve zümre-i ʿulemādan *dört ocaḳ* taʿbīr itdikleri muʿteber[2826] ḫānḳāhlardan Çoyuncı Tekyesi'nde seccāde-nişīn-i irşād [117b] olup kendüyi serīr-i devletiñ çār-erkānı ẓannı ile her muḥarremiñ ʿāşūresi ve her ʿāşūreniñ baḳlatü'l-ḥamḳāsı olup cerr-i eṣḳāl-i ḥaṭab[2827]-ı emvāl içün rīsmān-ı zünnār-āsā-yı māsivāyı miyān-ı iştihāsına kemend ve ḥırḳa-i çirk-ālūd-ı ḥubb-ı dünyāyı dūş-ı riyāsına bend itmekle pīşvā-yı ṭarīḳ-i fitne vü fesād olan Şeyḫ Murtażā Efendi'niñ kelāmı mü'eṣṣir olmaġla elbette nefesi

[2820] cūşīde-i dīg RTMEP: - H
[2821] olan RTMH: - EP
[2822] ḳalġay RTMEH: - P
[2823] اوج قان
[2824] ü EHP: - RTM
[2825] nā-mevcūd RTMEH: mevcūd P
[2826] muʿteber TMEHP: maʿber R
[2827] ḥaṭab RTMHP: ḥaṭīb E

ṭutulmalıdır deyü ṣūfīleriniñ iṭāre vü[2828] ṣenāsı muḳteżāsı ʿalā-cenāḥi'l-istiʿcāl Āsitān-ı devlete uçurdılar. Maḥżarıñ cevābı[2829] vürūdına degin ahālī-i Ḳırım'dan aṣḥāb-ı iḳtidārıñ setr ü ketmānı nā-ḳābil olup ḥavāyic-i aṣliyyesinden ḫāric ḥavāşī vü mevāşīsi baʿde't-taʿdād bahāsı taḳdīr olunup cemʿ olunan meblaġları edevāt-ı ḳıtāl ve muḥāfıẓān-ı ṣüġūr u ḳılāʿa ṣarf itmek üzre ḳarār virilmişiken encere-i televvün ü iḫtilāl dimāġ-ı re'y ü niẓāmların müşevveş ü muḫtell eyledi. Taḥrīk-i bād-ı ṣarṣar-ı hücūm-ı aʿdā ile āyīne-i rūzgāra ʿārıż olan ġubār-ı[2830] fitne vü fesādıñ irtifāʿı ḫuṣūṣunda herkes dūr-bīn-i ʿaḳl u idrāk ile ḳuvve-i naẓariyyesi resīde oldıġı ṣuver-i muḫtelifetü'l-eşkāli irā'et iderler idi. Binā'en-ʿaleyh ʿaṭāriḳa-i Ḳızılbaş ve baṭāriḳa-i[2831] küffār-ı bed-maʿāş ile mühre beṭās-endāz ve ḫalḳa-i feżāḥatında vāfiḳ-ı şen-i ṭabaḳa-i dehān-ı püştī ile hem-ḥabaḳa-i ittifāḳ olup *yeḍribü'ṭ-ṭable taḫte'l-kisā*[2832] ṭarrāḳasıyla şarīr-endāz-ı encümen-i *ṭaşt zi-bām-üftād* bī-iştibāh iken re'y-i fātir-i kūteh-bīnāyān ve[2833] ʿaḳl-ı ḳāṣır-ı sebük-maġzān mülāḥaẓasınca şāhān-ı Ṣafeviyān aṣḥāb-ı taḳıyyeden olmaġla zümre-i muvaḥḥidīne iẓhār-ı ḫulūṣ u ṣafvet belki li-ecli'l-maṣlaḥatihi nuṣret ider ẓannın idüp riyāḥ-ı āferse-i zişt-būy-ı küffārıñ buṭūn-ı bilād-ı müslimīnden ḳuvve-i[2834] saḳmūniyā ve yebrūḥu'ṣ-ṣanem-i[2835] leşker-i sürḫ-serān ile[2836] iḫrācına himmet yāḫud murabbā-yı zencebīl-i ṣulḥ u emāna tavassuṭ birle taḥlīline iʿānet ider deyü ḫāne-i Ḳıbṭīden gūşt u nān ve çeşme-i ḫuşk-i ḳalb-i mülḥid-i bed-meẕhebden ümmīd-i feyż ü īmān idüp nāme-i nev-inşā ile sefīr-i ṭurfe-edā irsāl ü tesyīrin dest-i iḫtiyār-ı ḫān-ı Ḳırım'a iḥāle maẓmūnunda mektūb-ı ṣadrıaʿẓamī vürūd eyledikde egerçi ṣūret-i mezbūre mir'āt-ı muṣaffā-yı ḫān-ı ḥaḳāyıḳ-bīni gerd-ālūd-ı infiʿāl eylediyse de daḫi rūy-ı sepīd-i varaḳa-i **[118a]** tedbīr-i vezīri midād-ı redd ile siyeh-gūn itmek muḫālif-i kitāb-ı ṣadāḳat-ʿunvān-ı ṭabʿ-ı müsteṭābları olmaġın cezaʿ-ı ḳaṣīr-i enfe-i dehān-ı ṣıdḳ-iştihāsıyla *ḳanġı merd-i ḥaḳīḳat-kār*

[2828] iṭāre vü HP: iṭāre E, - RTM
[2829] cevābı EHP: + iṭāre RTM
[2830] ġubār RTMEP: + ve H
[2831] Ḳızılbaş ve baṭāriḳa RTMEH: - P
[2832] Elbisenin altında davul çalar.
[2833] bīnāyān ve TEHP: binā R, bünyād ve M
[2834] ḳuvve-i TMEHP: - R
[2835] yebrūḥu'ṣ-ṣanem RTH: - MEP
[2836] ile RTMEP: - H

ḫᶜāhişger-i kāsāt-ı murru'ṭ-ṭaᶜm-ı sefer olur deyü istimzāc-ı ṭabāyiᶜ-i merd-i kārzār eyledikde[2837] ferd-i vāḥidiñ ṭālib-i manṣıb-ı sefāret ve rāġıb-ı rütbe-i risālet-i dest-i muᶜāşeret[2838] olmadıḳları bāᶜiş-i tekdīr-i cām-ı ᶜālem-nümā-yı ṭabᶜ-ı ḫān-ı ḥamiyyet-perver oldıġı debīr-i dīvān-ı ḫānī olan Mesᶜūd Efendi'niñ meşhūdı olıcaḳ taᶜbiye-i pūte-i derūnı olup ẕeheb-i ṣıdḳ u sedādı lemᶜa-yāb-ı ḥamiyyet ü celādet[2839] olan

Ḳıṭᶜa

لقمقم ماء الورد حسن لطافت
لدفع ثقيل مثل قطعة جلمود
يقول له قمقم فان دمت جالساً
نعتبر بايتك بعدما بعود[2840]

mü'eddāsınca *bendeleriñizden biriniñ dest-i saᶜy u ihtimāmına fermān-ı*[2841] *ibrām u te'kīd ile iḥāle buyursañız irā'et-i rūy-ı redd ü lāya ḳudret ü tābı olmaz* didiginden ḫān-ı daḳīḳa-dān şemm-i būy-ı iᶜtirāż itmegin[2842] henüz ḳıbāle-i güftārına ḫatm-zen-i itmām olmadın ḳabā-yı rīşe-dāmān-ı sefāret-i kişver-i Īrān'ı dūş-ı müşārün-ileyhe ilbās itmekde kendi fetvāsıyla ᶜamel idicek kātib-i şīrīn-edā *men*[2843] *ḫafere bi'ren li-aḫīhi ḳad vaḳaᶜa fīhi*[2844] *dest-i irādemiz ile kende itdigimiz çāh-ı ᶜamīḳ-i sefere fütāde*[2845] *oldıḳ* deyü leb-cünbān-ı[2846] müzāḥe vü laṭīfe oldıġın naḳl[2847] iderler. El-ḥāṣıl esb-i nerm-rev üft ü ḫīz ile dārü'l-mülk-i Işfahān'a duḫūl ve ḥużūr-ı şāh-ı Īrān'a vuṣūlünde be-hükm-i ḳader ü ḳażā Özbek ve Mosḳov elçīleri ile maᶜiyyet iḳtiżā itmegin Mesᶜūd Efendi'ye

---

[2837] eyledikde RTEHP: itdikde M
[2838] ṭālib-i manṣıb-ı sefāret ve rāġıb-ı rütbe-i risālet-i dest-i muᶜāşeret R: ṭālib-i manṣıb-ı dest-i muᶜāşeret-i sefāret ve rāġıb-ı rütbe-i risālet T, ṭālib-i manṣıb-ı dest-i muᶜāşeret ṭālib-i manṣıb-ı sefāret ve rāġıb-ı rütbe-i risālet M, iṭāle-i dest-i sefāret ve rāḥa-güşā-yı pençe-i raġbet EP, ṭālib-i manṣıb-ı sefāret ve rāġıb-ı rütbeye risālet H
[2839] celādet HP: + iḥtimāli RTME
[2840] Üzerlerindeki taş gibi ağırlığı giderebilmeleri için gül suyu ve hoş şeyler vardır. Ona, ey ulu kişi oturduğun müddetçe sana yöneliriz ve bütün emirlerine itibar ederiz.
[2841] fermān RTMEP: + ve H
[2842] itmegin TEHP: + istiᶜdād itdigiñiz bendeleriñizden RM
[2843] men RMEHP: + fütāde-i T
[2844] Kim kardeşinin kuyusunu kazarsa o kuyuya kendisi düşer.
[2845] fütāde RMEHP: mübtelā T
[2846] leb-cünbān RTEHP: - M
[2847] naḳl RTEHP: + leb-cünbān M

taḫṣīṣ itdikleri serīr-i müşrifü'l-indirās zīr-i sefīr-i küfr-istīnāsa vaż‘ ile taḥḳīr eylediklerinden āteş-i ġayret-i dīniyyesi bālā-keş olmaġla pīrāye-i zīb-i[2848] kemer-i ḥamiyyeti olan [**Derkenar: Āb-gūn kılıç ve bir nev‘i bıçaḳdır minhu**][2849] āb-gūn-ı ser-tīzin iḫrāc idüp fermān-fermā-yı iḳlīm-i Ḳırım ve ḥükümrān-ı Özbek-i Cengiz-nijād ve İslām-nihād iken erẕel-i ḳavm-i küffār ve cizye-güẕār-ı Tatar olan murdārı taḳdīm itmek muġāyir-i nāmūs-ı ṣāḥib-i seyf-i şerī‘atdır deyü ḳatl ü i‘dām niyyetiyle dilīrāne hücūm itmegin çār u[2850] nā-çār sefīr-i çarı zīr-i[2851] serīr-i ḥaḳāretde teẕlīl ve ‘ırż u nāmūs-ı sefāreti tekmīlden ṣoñra vedī‘a-i yed-i emāneti olan nāmesin teslīm idüp mefhūm-ı mektūb ma‘lūm-ı ḳavm-i mü'ellefetü'l-ḳulūb olduḳda ‘arż-ı ‘unvān-ı kāẕibeden ġayrı muvāfiḳ-ı mes'ūl bir cevāb **[118b]** ṣudūr itmeyüp muḳaddemāt-ı sefer[2852] ġayr-ı müntic ü ‘aḳīm olmaġın sene-i ātiye evāḫirinde esb-i ḥırmān u nedāmet ile vāṣıl-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım oldı. El-ḥāṣıl[2853] cānib-i Ḳırım'dan[2854] mūṣil maḥżar-ı bī-me'āl şeyḫ-i tekye-i ṭūl-i āmāl mürde-i ‘indesiyle merkez-i[2855] ḳuṭb-ı ‘ālem olan pādişāh-ı ‘ālī-himem dā'iresine dāḫil olup ḥāmil oldıġı bār-ı girān-ı emānet[2856] teblīġi nihāde-i pīş-gāh-ı vükelā-i salṭanat eyledigi sefer-i hümāyūn sebebiyle pā-der-rikāb-ı ‘azīmet olduḳları zamāna müṣādefet itmekle *müsted‘āları olan*[2857] *mevādd-ı müte‘addideden ancaḳ Özü ve Azaḳ ḳal‘aları memālik-i maḥrūsemiz tevābi‘inden olmaġla ḥıfẓ u ḥirāseti lāzıme-i ẕimmet-i mülūkānemizdir* deyü dervāze-i ḥiṣāriçe-i recālarına āvīze-i ṭop-ı va‘de-i ‘urḳūbiyye ve fānūs-ı ḫayāl-i bī-me'āl ile irā'et-i rāh-ı inṣirāf itdirdiler[2858]. Ḫān-ı Ḳırım'ı seferden ‘afv ve da‘vete dā'ir cevāb-ı lā vü ne‘am ṣādır olmamaġla muḳaddemā ṭarḥ u taḫnīṭi emr olunan ḫar-gāh-ı seferi sözün ḫitām ile dūḫte idüp biñ yüz yedi şevvāliniñ yigirminci

---

[2848] pīrāye-i -zīb E: pīrāye-i zīr-tār-ı zīr R, pīrāye-i zīr-tār T, pīrāye-i be-zīr-tār-ı zīb M, pīrāye-i zer-tār H, pīrāye-i nā'ib P

[2849] **Derkenar** Āb-gūn kılıç ve bir nev‘i bıçaḳdır minhu RT: Āb-gūn tayġān didikleri bıçaḳdır minhu H, - MEP

[2850] çār u EHP: çā ve RTM

[2851] zīr EHP: + pes RTM

[2852] muḳaddemāt-ı sefer RTMEP: muḳaddemā sefīr H

[2853] el-ḥāṣıl RTM: - EHP

[2854] cānib-i Ḳırım'dan EHP: - RTM

[2855] merkez TMEHP: - R

[2856] emānet EHP: sefāret RTM

[2857] olan TMEHP: - R

[2858] itdirdiler HP: + ve RTME

güni Baġçesarāy'dan ḥareket ve vürūd-ı baḳıyye-i ʿasker-i Tatar'a intiẓār ile ṣaḥrā-yı Feraḥkermān'da ḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet eyledigi eṣnāda Mosḳov çarı ṭarafından taʿyīn olunan şirẕime-i şeyṭanet-āyīn aʿnāḳ-ı sükkān-ı ḳalʿa-i Azaḳ'ı kistāre-i[2859] kīşān-ı āhendendān muḥāṣara ile taẓyīḳ ve nehre-i ṭop-ı cihān-āşūb ile meske-i āb u tābların iġrāc u iẕʿāc eylediklerin iġbār[2860] iderek nev-be-nev dād-ḫʷāhān vürūd itmegin esb-i ẕü'l-cenāḥ-ı istiʿcāl ile Nūreddīn Şāhin Girāy iṭāre olunmuş idi. Müşārün-ileyhiñ etbāʿ-ı şecāʿat-muʿtādından nüfūs-ı keşīreniñ mürġ-i rūḥları bām-ı ḳuṣūr-ı cenāna ṭayerān idinceye degin pençā-pençe-i ceng ü sitīz olmaḳda ihmāl ü ḳuṣūr itmediler. Lākin ʿaṣāfīr-i beyābān-ı bī-ḥadd u pāyāna erzen-feşān-ı cevāb olmaḳ güncāyiş-peẕīr-i enbān u cerāb-ı taḥammül olmamaġın iẓhār-ı ṣanʿat-ı ḳıyḳāç-endāzī iderek imāle-i ligām-ı ʿavdet eyleyüp Göklen nām maḥalle vuṣūlünde -ki sene-i mezbūre ẕi'l-ḳaʿdesidir- Ḳalġay Devlet Girāy ve Ḥācī Girāy Ḫān-zāde Meḥmed Girāy bir miḳdār Tatar ile tāziyāne-zen-i esb-i ḳafā-dārī oldılar. Suṭūr-ı ṣaḥīfe-i sābıḳada muḥarrer ü[2861] mesṭūr oldıġı üzre Bucaḳ ḥavālīsinde sākin Noġay mīrzālarına ḫilāf-ı ʿāde ḫazīne-i sulṭānī ve ḫilʿat-ı fāḫire-i **[119a]** cihān-bānī ile maḫṣūṣ ḳapucı-başı taʿyīn ve ʿasker iġrācı içün emr-i ʿālī ışdār olundıġı buġāt-ı Ḳırım'ıñ ʿaraḳ-ı ḥıḳd u ḥasedleri ḥareketine bāʿiṣ olmaġla evāmir-i ʿaliyyeye ʿadem-i iṭāʿatlarından ġayrı Bucaḳ ʿaskeriniñ pāy-ı ʿazīmetlerine vażʿ-ı ʿiḳāl-i mümānaʿat idüp şerāre-i melʿanetlerin remād-ı ṣūret-i ḥaḳḳgūyīde pinhān ve eşk-i nifāḳ-ālūdın[2862] isāle vü rīzān[2863] eylediklerinde ḫān-ı daḳīḳa-dān u gevher-şinās güftār-ı şübeh[2864] ü kem-ʿayārların āvīze-i gūş-ı iʿtibār itmeyüp muḳteżāyı ibrām u ihtimām nefs-i Ḳırım'dan üç biñ nefer ādem maʿiyyetin[2865] iltizām itmişler iken bed-mestān-ı boza-i şerr ü fesād olan ḳavm-i ʿiṣyān-muʿtād peymāne-i vifāḳı dest-i ḫuşūnet ü nifāḳ ile şikest eylediklerinde muḳteżā-yı devr-i rūzgār-ı nā-hencār ḫān-ı fermān-fermā-yı kişver-i ʿaḳl der-i dehān-ı celādete ḫatm-zen-i ṣabr u şekīb oldı. Azaḳ

[2859] kistāre-i EHP: - RTM. **Derkenar** Kistāre işkence ve zaḥmet, kīşān mengenedir H: - RTMEP
[2860] iġbār EHP: + ve dest-res-i iʿānet ü imdād olmaḳ āvāzesin resīde-i küngüre-i āsumān RTM
[2861] muḥarrer ü RMEHP: - T
[2862] ālūdın RTM: ālūdların EHP
[2863] rīzān EHP: + zīr-i kāh RTM
[2864] şübeh RTMEH: sübeh P
[2865] maʿiyyetin MHP: müteʿayyin RTE

ḳalʿası ahālīsiniñ imtidād-ı resen-i muḥāṣara ve tekāṣür-i seng-i sengīn-i müşācere ve taṭarruḳ-ı ḳıllet-i me’kūlātdan rişte-i taḥammülleri güsiste ve inā-i ġınā-i mīnā-yı ʿayş u ʿanāları[2866] ḫālī vü şikeste olmaḳ rütbesine resīde oldıġın iʿlām ile istiʿṭāf[2867] u istirḥām eylediklerinde ḫān-ı ḥamiyyet-muʿtād [2868]ولا ترد السأل ولو بشق تمر müfādınca tedārik ü tehyi’esine ḳādir oldıġı leşker-i Tatar ve gendüm ve daḳīḳ sedd-i ramak īṣāli bār-ı girānın evlād-ı şecāʿat-nihādından Şehbāz Girāy’ıñ zīn-i esb-i saʿy u ihtimāmına āvīze vü irdāf eyledi[2869]. Ahālī-i Ḳırım’ıñ ġaleyān-ı mādde-i maraż-ı māder-zād-ı baġy u fesād lāḥiḳlerine[2870] sebeb-i sābıḳ olan Bucaḳ ʿaskeri maʿiyyet ü tevāfuḳı ile ordu-yı hümāyūna mülāṣıḳ[2871] olmaḳ içün pāy-ı ihtimāmı vaż‘-ı rikāb-ı iḳdām eyledigi eṣnāda eger bād-ı ṭūfān-ı rūzgār tegerk-i ṭop u tüfeng-i küffārı ḳalem-rev-i ḥükūmetinin[2872] ḥavālī vü civārına niṣār idüp bered ü celīd-i düşmen ṭarīḳ-i teveccühüñüze sedd-i sedīd olup ve tūde-i berf-i[2873] şedīd ḳaṭʿ-ı cādde-i[2874] ʿazīmet iderise cünne-i ḥazm u iḥtiyāṭ ile müfārıḳ-ı ʿibādu’llāha sāye-bān-ı ḥıfẓ u ḥimāyet olup fi’e-i sebük-bār-ı Tatar’ı bir ḫān-zāde-i şecāʿat-iştihār maʿiyyetiyle muʿasker-i ẓafer-rehber cānibine tesyīr baʿdehū berḳ-i düşmen-sūz-ı şecāʿat ve mihr-i ʿālem-fürūz-ı ḥamiyyet ile mānīʿ-i āmed-şüd olan sevret-i bürūdet-i düşmen-i bed-ṭıynet ve veyl-i[2875] ṣāʿiḳa-i gīrūdār-ı küdūreti izāleden ṣoñra rūdçe-i serīʿü’l-cereyān-ı Tatar ile[2876] baḥr-ı bī-kerān-ı **[119b]** ʿasker-i nuṣret-me’āṣire āmīziş ü iḫtilāṭa saʿy u gūşiş itmek mażmūnunda emr-i celīlü’ş-şān-ı ḥaḳanī ṣudūr itmişiken der-ʿaḳab ru’ūs-ı[2877] cefā-me’nūs ahālī-i Azaḳ’a endāḫte ḳılınan şerāre-i āteş-i[2878] bārūt-ı ıżṭırārı maʿṣarāt-ı ṣeccāc-ı nuṣret[2879] olan ḳavs-ı ḳuzaḥ-ı ḥamāset ve zūr-

[2866] ʿanāları RT: ġınāları MEHP
[2867] istiʿṭāf HP: istiʿṭā RTME
[2868] Muhtaç birini kapından boş çevirme, hurma parçası dahi olsa ver. (Hadis)
[2869] eyledi RTEHP: eylediler M
[2870] fesād lāḥiḳlerine RTMH: fesādına EP
[2871] mülāṣıḳ RMH: mülāḥıḳ T, lāḥiḳ EP
[2872] ḥükūmetinin HP: ḥükūmeti RTME
[2873] berf TMEHP: fe R
[2874] cādde-i RTMEP: ḥadde-i H
[2875] veyl EHP: ẕeyl RTM
[2876] ile RTMEP: - H
[2877] ru’ūs TMEHP: ūs R
[2878] āteş RTEHP: - M
[2879] ṣeccāc-ı nuṣret RTMHP: - E

ı bāzū-yı celādet ile ḳaṭarāt-ı emvāc-ı tīr-i bārānı remy ü inzāle bi'n-nefsü'n-nefīs mübāşeret idüp *istilām-ı ẕeyl-i bārgāh-ı muṭallā-nesīc-i pādişāha taḫşīş olunan leşker-i Tatar'a evlād-ı kirāmıñızdan Şehbāz Girāy yāḫud Ḳaplan Girāy'ı ser-ʿasker idüp esb-i cevād-ı tīz-reftārlarına tāziyāne-zen-i teşcīʿ ü taḥrīş olasız* deyü defter-i esāmī-i Cengiziyāndan müşārün-ileyhimānıñ nām-ı ferḫunde-irtisāmlarına vażʿ-ı engüşt-i taʿyīn ḳılınup nevāziş-i mülūkāneyi mutażammın[2880] nāme-i dil-nişīn ile taḥrīk-i tār-ı ḳānūn-ı ḥamiyyet itmegin ḫān-ı ṣadāḳat-pīrā daḫi nūk-i ṣenāyā-yı[2881] ġayret ve nāḫun-ı ser-tīz-i himmet ile şeml-i muʿtād olan erzen-i cünūd-ı Tatar'ı cemʿ ü iḫtişāda beẕl-i mechūd eyledigi eyyāmda Berebaş ḥaṭmanı Ḳavaduzun[2882] Çelebi ve Şeremet-oġlu didikleri ibn fācire[2883] ve vaʿi vü bī-meẕhebi dest-i ḫażḥaża-muʿtād ve ʿömre iʿtiyād istīlāların bi'l-münāvebe dārü'l-ʿarūs-ı Ḳırım'a idḫāl itmek ārzū vü iştihāsıyla pīş-i çāṣlıḳ-ı şeyāṭīn-refīḳde telṣīm-i[2884] şecer[2885]-pāre-i ʿahd[2886] u yemīn ṣalīb idüp berzede-i dāmān-ı ʿazīmet olduḳları ḫaber-i nā-mülāyimi bāʿiṣ-i perīşānī-i ḳulūb-ı ehl-i İslām olmuşiken īṣāl-i ẕaḫā'ir ve imdāda me'mūr[2887] olan Şehbāz Girāy Sulṭān'ıñ baʿd-ı edā-i ḫiẕmet ʿavdet ve kenār-ı baḥr-ı Azaḳ'da sefā'in-i Ḳazaḳ-ı bī-meẕāḳa teṣādüf idüp dilīrāne hücūmunda ekṣerisin ṭuʿme-i şemşīr ve seksenden mütecāvizin keşīde-i zencīr eyledigi ḫaber-i mūriṣü's-sürūrı mūceb-i inşirāḥ-ı ṣudūr oldı. Azaḳ ḳalʿasına ʿazīmetde hem-rikāb-ı maʿiyyet ve iki sulṭān-ı meẕkūrlardan biriniñ ordu-yı hümāyūna vuṣūle müsāraʿatların mutażammın nāme-i sulṭānī ser-bevvābān-ı şehriyārīden [2888] Nigdeli ʿAlī Aġa mübāşeretiyle vāṣıl olmaġın biñ yüz yedi ẕi'l-hiccesiniñ on beşinci güni Ḳañlıcaḳ nām maḥallden ḥareket idüp ḫān-ı müşārün-ileyh Azaḳ ve Şehbāz Girāy muʿasker-i şehriyārī cānibine taḥrīk-i rikāb-ı ʿazīmet eylediler. Sābıḳu'ẕ-ẕikr Murtażā Şeyḫ'iñ ṭarīḳ-i ḥaḳḳdan ḫurūc u iġvāya dā'ir fesāne-gūy-ı şerr ü fesād olması zümre-i Tatar'ıñ ḫalāʿat

[2880] mutażammın RTEHP: + beliġ nām M
[2881] ṣenāyā-yı RTMHP: ṣenā-yı E
[2882] قوادوزن
[2883] fācire RTMEH: fāḫire P
[2884] telṣīm RMHP: ḳilīm T, ṣelaṣīm E
[2885] şecer RMEHP: - T
[2886] ʿahd RTMEH: - P
[2887] ḳulūb-ı ehl-i İslām olmuşiken īṣāl-i ẕaḫā'ir ve imdāda me'mūr RTMHP: - E
[2888] **Derkenar** Mümā-ileyh Nigdeli ʿAlī Aġa eṣnā-yı cülūs-ı Sulṭān Maḥmūd'da ketḫüdā-yı ṣadraʿẓamī ve baʿde'l-ʿazl Burusa'da fevt oldı H: - RTMEP

ve refʿ-i burḳaʿ-i **[120a]** iṭāʿatlarına bāʿiṣ olup ḫiẕmet-i maʿiyyetden imtināʿları ḫān-ı[2889] ġayūra müceb-i kelāl ü fütūr olmayup üç dört biñ nefer ādemi ḥareket-i ḳasriyye ile Azaḳ cānibine taḥrīk itmiş idi. Eṣnā-yı rāhda otuz ḳırḳ ʿaded tuz ʿarabaları ile yetmiş seksen miḳdārı Mosḳov küffārına dūçār olduḳlarında mesfūrlar endek-şümār ve dihḳānī-i gerdūne-süvārdır deyü nigāh-endāz-ı çeşm-i iʿtibār olmayup miṣāl-i[2890] reme-i aġnām ve gürg-i gürisne-i[2891] maġşūşetü'l-efhām-ı Tatar bilā-tefekkür ü iḥtiyāṭ tūde-i nemek-iġtināma hücūm-ı yek-bār eylediklerinde rākib olduḳları ʿarabaları mütelāṣıḳatü'l-aḍlāʿ-ı ṣıyāsī ve biḳāʿ-hey'etinde tertīb ve resm-i ḳadīmleri üzre ṭabur u me'men[2892] iḫtirāʿ ve derūnunda taḥaṣṣun u ictimāʿ itmekle kerre-i ḥelvā-yı ġāzīler ẓann idüp

Beyt

هر مائدهٔ که دست داد فلکست

یا بینمک است ویا سراسر نمکست[2893]

mü'eddāsınca dehān-güşā-yı cūʿ u iştihā[2894] olduḳlarında mesfūrlar daḫi[2895] kebāb-ı[2896] ḫām-sūz olan[2897] iki ʿaded şāhī ṭoplarına fitīl-endāz-ı bārūt-ı iḥtiyāl olıcaḳ āb u dāne-i rūzīsin itmām iden ehl-i İslām'dan niçe kimseler dāne-i ṭop u tüfeng ile niʿmet-i şehādetden[2898] sīr ve baʿżıları daḫi çāşnī-senc-i cerīḥa-i şemşīr oldılar. Eṣnā-i gīrūdārda Azaḳ ḳalʿasınıñ ʿanveten fütāde-i[2899] dest-i küffār oldıġın iḫbār ile nemek-pāş-ı zaḫm-ı ciger-i nev-şüküfte-i muvaḥḥidīn olduḳda kiẕb ü şemātet ve kelām-ı maṣnūʿ olmaġa ḥaml olunmaġla merākib-i teveccühlerine irā'et-i ʿalef-i inṣirāf ve taʿlīḳ-i[2900] ʿalīḳ-i

[2889] ḫān TMEHP: + ġayu R
[2890] misāl HP: - RTME
[2891] gürisne RTM: + ve EHP
[2892] u me'men RTMEH: - P
[2893] Feleğin sana sunduğu nimetler ya tuzsuzdur yada aşırı tuzludur.
[2894] iştihā RTEHP: iştihār M
[2895] mesfūrlar daḫi EHP: - RTM
[2896] kebāb RTMEH: kitāb P
[2897] olan TMEHP: - R
[2898] şehādetden EHP: ḥīld R, ḥīlden TM
[2899] fütāde-i EHP: üftāde-i RTM
[2900] taʿlīḳ RTMEP: taʿalluḳ H

şaʿīr-i rücūʿ itmediler[2901]. Meşāhir-i şücʿān-ı Tatar'dan Ṣarı Ġāzī nām merd-i dilīr kemend-i şecāʿat ile keşīde-i silsile-i temellük itdigi esīrleri li-ecli'l-istinṭāḳ ḥużūr-ı ḫāna tesyīr idüp ʿavdetinde peymāne-i ḥayātı leb-rīz olmaġla tār u pūd-ı ḫudʿa-i ḥarb ile tāfte itdigi cāme-i siyāh-ı Mesīḥī ve ḫilḳat-ı aṣlīsinde olan ṣufret-i vech ve çeşm-i kebūd-pesendin[2902] nāṣī bir şaḫṣ-ı ẓāhir-bīn ü endek-maġzıñ ġışāve-i ḥamāḳat-ı dīde-i başīretin[2903] remed-ālūd-ı ġaflet itmekle müşārün-ileyhi düşmen-i dīn ẓann idüp iḥāle-i sinān-ı cān-sitān-ı ʿale'l-ʿamyā[2904] ile irā'et-i ṭarīḳ-i müstaḳīm-i Firdevs-i berīn eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyh biñ yüz sekiz muḥarreminiñ sekizinci güni Yalancıḳ[2905] nām maḥalle vuṣūlünde mār-ı zehr-ālūd-ı küffārıñ semm-efşān-ı şerāre-i bārūt olaraḳ sūrāḫ-ı ḳalʿa-i Azaġa duḫūl ḫaber-i muvaḥḥişi **[120b]** lesʿ-i gūş-ı sāmiʿa-i muvaḥḥidīn itmekle semmiyet-i kederi defʿ ü izāle ümmīdi ile nehr-i Süd sāḥilinde müctemiʿ ʿasker-i Tatar'a mülḥaḳ oldılar. Ḫurūc-muʿtād-ı ḥīṭe-i iṭāʿat olan ümerā-yı bī-ḥamiyyet ü neng maḥall-i mezbūrda daḫi ārām u direng itmeyüp ḫānelerine ʿavdet ve rāḥat-nişīn-i firāş-ı istirāḥat olmaḳ bābında ḫān-ı Ḳırım'a itdikleri tecemmuʿ u ṣıḳlet müfīd[2906] olmamaġla[2907] dü-şebāne-rūz bir mevḳiʿde iḳāmet[2908] itmeyüp memerr-i aʿdā olan Özü sāḥili ile seyr iderek Ḳaraçoḳraḳ nām maḥalle iltiḥāḳlarında lisān-ı Tatar'da *may* taʿbīr itdikleri sütūr-ı vaḥṣī-i bī-ʿadd u ḥadd ẓuhūr itmekle iġtinām-ı emvāl-i küffāra bedel ḥayvān-ı bī-günāh ḳatl ü ṣayd eylediler. ʿAbdulvahhāb nām bir cüvān-ı bī-iẕʿān ḳaṣd-ı şikār ile pes-i ḫargelede ziyādece şitāb idüp pīrāmen-i ʿaskerden dūr ve iki üç gün deşt-i taḥayyür ü ġaybetde nā-būd olmaġla pederiniñ ḳadeḥ-i muʿallā-yı ʿayş u[2909] reġadı zaḫm-ı çeşm-i zamāne ile ḳasṭ u ġadra mütebeddil olmuşiken vefd-i ḳāyif ve cüst [ü] cū-yı mefḳūdda beẕl-i mechūd olunup efsār-ı[2910] tefaḫḫuṣ u tecessüs[2911] ile keşīde-i ışṭabl-i

[2901] itmediler TMEHP: itmeleri R
[2902] kebūd-pesendin RTMHP: kebūdīsinden E
[2903] başīretin TMEHP: nuṣretin R
[2904] amyā RTMEP: aʿmā H
[2905] Yalancıḳ RTMEP: Yancıḳ H
[2906] olmaḳ bābında ... ṣıḳlet müfīd RTMHP: - E
[2907] olmamaġla RTMHP: olmaġla E
[2908] iḳāmet RTMEP: - H
[2909] u HP: - RTME
[2910] efsār RTEHP: - M
[2911] tecessüs EHP: istiḫbār RTM

vücūd olunmaġın şekl-i keder-i furḳat-ı vālidi ṣūret-i sürūr-ı vuṣlata müteḥavvil oldı. El-ḥāṣıl meşaḳḳat-ı geşt ü güẕārdan bir fā'ide ḥāṣıl olmamaġla leşker-i Tatar esb-i lāġar-ı gedā-hey'et-i ġamm u idbār ile Şāhkermān palanḳası muḳābilinde vaż'-ı ḫar-gāh u ḫıyem eylediklerinde palanḳa ḳurbunda vāḳi' Nuṣretkermān ḳal'asında beş on biñ miḳdārı küffār-ı bed-nihād cem'iyyet ü iḫtişād itmekle erbāb-ı cihād tā-be-ṣabāḥ çār-pāy-ı teyaḳḳuẕa vaż'-ı ligām-ı ḥıfẓ u ḥirāset eylediler. Bu eṣnāda Cānkermān beşlüleri aġasınıñ baḥr-ı 'amīḳ-i cüst ü cūda[2912] āmāde eyledigi şest-i ṣaydı ile aḫẕ u bend itdigi māhī-i ḫırs olan Ḳazaḳlar irā'et-i ṭās-ı āteş-gūn-ı terhīb ile[2913] istinṭāḳ olunup dīg-i denes-ālūd-ı derūnlarında ṭabḫ itdikleri ḥelezon-ı bī-meze-i esrārların nihāde-i ṭabaḳçe-i taḳrīr ü beyān eylediklerinde Şeremet-oġlu ve Berebaş ḥaṭmanı ve Pani nām bī-īmān berren Cānkermān ḳal'asına ve elli 'aded ḳayıḳ ile bir miḳdār melā'īn daḫi fem-i ḫalīc-i Cānkermān ya'nī Özü boġazından Baḥr-ı Siyāh'a duḫūl ve Aḳkermān ḥavālīsine īṣār-ı mażarrat ḳaydında olmaġın[2914] fem-i mezbūr muḥāfaẓasına me'mūr olan firḳateler 'icāleten vāṣıl olup neheng-i baḥr-ı şecā'at ve semender-i kürre-i nār-ı[2915] cesāret olan ġuzāt-ı muvaḥḥidīn āteş-endāz-ı[2916] ṭop u tüfeng olmaġın beş 'aded **[121a]** be-nām ḳayıḳların iḫrāḳ bi'n-nār ve derūnunda olan zümre-i müşrikīni endāḫte-i deryā-yı demār eylediler. Mesfūrlar daḫi sefā'in-i müslimīnden *şevāyeli* ta'bīr olunur bir ḳayıġa ẓafer-yāb olup me'ḫūẕ olanlar isticvāb olunduḳda Ġāzī Girāy Sulṭān 'umūmen Bucaḳ Tatar'ı ve Ser'asker Yūsuf Paşa otuz biñ Rūmili ġāzīleri ve bir vezīr-i nām-dār

'Arabiyye

و سلاحه فی یده مشهوره و دماء قتلاها علیه[2917]

menzil-i zırh-ı zerrīn[2918]-mismārı ile pīrāye-zīb-i celādet on biñ nefer merd-i dilīr[2919] ile Aḳkermān ve Cānkermān muḥāfaẓasına me'mūrlardır[2920] deyü

[2912] cüst ü cūda RTM: cüstcūda EHP
[2913] ile EHP: - RTM
[2914] ḳaydında olmaġın EHP: ḳayda o R, ḳaydında o TM
[2915] kürre-i nār EHP: kürre-i RT, kerde-i M
[2916] āteş-endāz EHP: fitīl-endāz RTM
[2917] Öldürdüğü kişilerin kanının üzerinde olduğu silahı doğrultmuştu.
[2918] zerrīn RTEHP: - M
[2919] dilīr RTMEP: - H

Mıṣraʿ

دروغ مسلحت امیز به از راست فتنه انگیز[2921]

dehān-ı ittifāḳı ile yek-zebān-ı vifāḳ olmalarıyla sefīne-i ḫıyānet-istīnāslarına āteş-endāz-ı ruʿb u hirās olup dest-i lerze-nāk-i iḫtiyārları ile otuz ʿaded ḳayıḳların sūzān ve on ʿadedin daḫi nehr-i Özü'de pinhān ve kendileri Çorḳa sāḥiline firār itdiklerin silsile-bend-i miḥnet-i esīrī olan bir müslim-i rehber-hidāyet ile vāṣıl-ı menzil-i selāmet olup ḫaber virdikde taḥṣīl-i vuḳūf-ı tāmm içün[2922] teftīş ü tefaḫḫuṣa ümerā-i Ḳırım'dan ʿĀdilşāh Mīrzā me'mūr olmaġın bir iki nefer dil aḫz idüp taṣdīḳ-i maḳāl[2923] itmekle ol cāniblerde mevcūd olan firḳate vü çekdiriler taʿyīn olundı. Pīrāmen-i ḳalʿa-i Azaḳ'da imdād-ı muḥāfaẓa[2924] nāmıyla üftāde-i ṣaḥrā-yı ḥayret olan Ḳalġay Devlet Girāy ve Nūreddīn Şāhin Girāy'ıñ Yamanṣadaḳ didikleri Noġay ṭā'ifesiyle maṣḥubu'l-ʿāfiye Kertemeli Ḳavger[2925] nām maḥalle vuṣūlı keẕālik Mosḳov ve aña tābiʿ Ḳalmuḳ-ı bī-dīniñ bilād-ı Ḳırım'dan keff-i yed tasalluṭ u istīlā idüp Azaḳ ḳalʿasına altı biñ ve lāne-i ġurāb u būm olan Ḳuş Ḳullesi merzbūmuna altı biñ nefer melāʿīn taʿyīn idüp ḳıral-ı bed-fiʿāliñ bilād-ı ẓulmet-bünyādına rū-nihāde-i ricʿat ve endīşe-i gezend-i düşmen ile endūh-nāk olan Ṭaman ve Temrūḳ ḳalʿası ahālīsiniñ taḥṣīl-i[2926] emn ü iṭmīnān ve Babaṭaġı ser-ʿaskeri Yūsuf Paşa'nıñ Bucaḳ ve Rūmili ʿaskeri ile Özü cāniblerine taḥrīk-i livā-yı ʿazīmet itdigi iḫbār-ı meserret-āsārı peyk-i ṣabā-yı ḫoş-reftār ile vāṣıl ve bād-ı ṣarṣar-ı hümūm u aḥzān ile[2927] peẕīrā-yı[2928] ġamm u miḥnet olan devḥa-i ḳulūb-ı muvaḥḥidīne feyż-baḫş-ı sürūr u rāḥat oldı. Māder-i felek

Mıṣraʿ

[2920] me'mūrlardır RTME: me'mūrdur HP
[2921] Barış amaçlı söylenilen yalan fitneye sebep olan gerçekten daha iyidir.
[2922] içün TMEHP: ile R
[2923] maḳāl RTMHP: maḳām E
[2924] muḥāfaẓa TEHP: muḥāfıẓ RM
[2925] كرتمه لى قوكر
[2926] taḥṣīl RTMEP: + ve H
[2927] ile EHP: - RTM
[2928] peẕīrā-yı EHP: peẕīr RTM

تولد الدهر تربا الغم صايحة[2929]

āvāze-i cihān-āşūbı **[121b]** ile zamān-ı ṭulūʿ-ı sitāre-i Yemānīde tevlīd[2930] ve taḥmīl-i aʿnāḳ-ı muṣībet-zedegān itdigi veled-i nā-merġūb u gīsū-dārınıñ feşār-ı vażʿ-ı nā-mülāyim-i ḳahr u sitemi ile ḫān-ı ḥamiyyet-şiʿārıñ şīrīn-meẕāḳ-ı hengām-ı ṭufūliyyet oldıġı şīr-i māder-i şīrīnin enf ü dehānından bīrūn itmegin nehr-i Süd sāḥilinden Ḳañlıcaḳ[2931] nām vādiye taḥrīk-i gerdūne-i ḥareket ve çend rūz maḥall-i mezbūrda vażʿ-ı ḫıyām-ı iḳāmet eyledigi[2932] eṣnāda düzdān-ı Ḳazaḳ on ʿaded ḳayıḳ ile miṣāl-i mūş-ı bī-hūş sūrāḫ-ı nehr-i Özü'de pinhān ve sirḳa vü ızrāra fırṣat-cūy olmaġla muṣīb nehr-i mezbūrdan Baḥr-ı Siyāh'a ʿubūr ve cünne-i hārib ü nāhib olan sevād-ı nıṣfü'l-leylde sāḥil-i deryāda vāḳiʿ Ḳırım nevāḥīsinden Burunili ḳaryesine īṣār-ı nehb ü ġāret baʿdehū Cānkermān ḳurbunda vāḳiʿ aṭalara ḫurūclarında bādiye-peymā-yı Tatar'ıñ āb-güẕār-ı[2933] istiʿcāl ile resīde olmaḳ ḫavfından nāṣī pāy-ı ṣebātları müteẕāllik olmaġın ḳayıḳların iḥrāḳ bi'n-nār idüp dest-nihāde-i vādī-i firār olduḳları[2934] müteḥaḳḳıḳ olmaġın biñ yüz sekiz ṣaferi ġurresinde[2935] Saʿādet Girāy ve Ḳaplan Girāy ve Mengli Girāy Sulṭān ve Cānkermān muḥāfıẓı ve ser-ʿasker ve ümerā-i deryā hem-pāy-ı ʿazīmet-i rāh-ı ġazve olmuşlar iken yine nehr-i Özü'de sā'ir olan sefā'inden çorniḳ taʿbīr itdikleri zevāriḳ-i ṣaġīreniñ her birine dörder nefer kürek bābınıñ süvār ve Çorḳa sāḥili sūḳ u bāzārında ʿarż-ı kālā-yı gīrūdār itdikleri münādī-i ṣabā-yı bülend-āvāz ile vāṣıl-ı mesāmiʿ-i Tatar olıcaḳ sefer-i ʿayn-ı nefʿ-i Dīmyāṭ ve mubāyaʿa-i[2936] çārsū-yı pür[2937]-fevā'id-i mīnā olmaḳ şevḳ ü ḫūlyāsıyla pā-nihāde-i rikāb-ı iḳdām olmaḳda mütesāviyetü'l-aḳdām[2938] oldılar. Hengām-ı dād u sitād-ı rezmde fürce-yāb-ı sūrāḫ-ı firār ve üftāde-i çāh-ı bevār olanlardan māʿadā iki yüz miḳdārı küffār[2939] kemend-i ʿadū-şikār-ı ġuzāta giriftār oldı.

[2929] Zaman gamlı toprakları feryat ederek doğurdu.
[2930] tevlīd RTEHP: tevellüd M
[2931] Ḳañlıcaḳ RTMEP: Ḳılcıḳ H
[2932] eyledigi RTMEP: itdigi H
[2933] āb-güẕār EHP: āb-güvār RTM
[2934] olduḳları RTMEP: oldu H
[2935] ġurresinde RTMEP: ʿuhdesinde H
[2936] mubāyaʿa-i RTMEP: mutābiʿa H
[2937] pür RTEHP: - M
[2938] mütesāviyetü'l-aḳdām RTMHP: müsāviyetü'l-aḳdām E
[2939] küffār RTMEP: - H

Muḳaddemā ẓuhūr-ı zevbaʿa-i ġuzāt-ı muvaḥḥidīn ḫavfından nāşī kenār-ı baḥra ḫurūc iden nāḫudālar tīr-i[2940] bārān-ı Tatar'dan emīn olmaḳ içün nūk-i nāḫun ile ḥafr itdikleri ḫāne-i mūş-ı bī-hūşda müteḥaşşın-ı zīr-i zemīn ve taḥrīk-i āteş-zene-i tüfeng-i bunduḳa-feşān ve püf-kende-i fitīl-i ṭop-ı kelle-resān olmaḳdan dest-keşīde-i ferāġat olmamaġla[2941] taḳarrüb ü ẓafer mümkün olmayup ālāt-ı ḥafr u kende iḫtiyācdan ġayrı hengām-ı gīrūdārda nüfūs-ı keşīreniñ **[122a]** lemʿa-i bārūt-ı ḥayfla üftāde-i āteşgede-i telef olmaları müteḥaḳḳıḳ olmaġın *eṣ-ṣulḥu ḫayr* kāşāne-i[2942] metīnine ilticā vü iltiḥāḳ münāsib-i ḥāl ü şānımızdır deyü rü'esā-yı[2943] ḳavm [2944]لا تجتمع امّتى على الضلالته keffe-i ittiḥādına vażʿ-ı enāmil-i ittifāḳ itmegin maʿārik-i sābıḳada[2945] üftāde-i eyādī-i küffār olan müslimīni emvāl ü eşyāsıyla redd ve mesfūrlarıñ ālāt u[2946] bisāṭına bilā-iṭāle-i dest-i taʿarruż ser-ʿasker-i Donanma-yı hümāyūn olan Aḥmed Paşa ẕeyl-i nā-pāk-i vücūdların bārū-yı ḥıfẓ u ḥirāset ile ḫafrāt-ı vaṭanlarına ilḳā itmek üzre zevāriḳ-i ḫuṣūmetlerine vażʿ-ı şirāʿ-ı ṣulḥ u emān olunmaġın ser-i ḥabl-i īṣāli Ḳaplan Girāy'ıñ dest-i himmetine teslīm eylediler. Sāye-bān-ı şeref-sütūn-ı ḫān-ı Ḳırım şehr-i mezbūruñ yigirmi beşinci güni Or ḳalʿası muḳābilinde ẓıll-efgen-i re'fet olup baḳıyye-ḫʷār-ı sofra-i ḫāṣṣ ve kāse-līs-i bezm-i iḫtiṣāṣı olan etbāʿından māʿadā teb-zedegān-ı āteş-i furḳat-ı ʿıyāl olanlara saḳy-ı şerbet-i ʿavd u icāzet eyledi. Ol eṣnāda Ṭameşvar ṭarafından ʿasker-i nuṣret-ḳarīn-i ʿOṣmāniyānıñ himmet-i pādişāh-ı ẓafer-dest-gāh ile nalḳıran nā-be-kārınıñ zīr-i naʿl-i esb-i ġuzāt-ı muvaḥḥidīnde pāymāl u şikest ve ḫānıñ veled-i necībi Şehbāz Girāy ve maʿiyyetinde olan ʿasker-i Tatar'ıñ ḫoş-nişīn-i ḫāne-i zīn-i selāmet oldıġı ḫaber-i meserreti[2947] bāʿiṣ-i güşādegī-i çeşm-i ḫʷāb-ı nā-dīdegān şeb-i deycūr-ı ġamm u miḥnet olmaġın ḫān-ı müşārün-ileyh daḫi çend rūz ġunūde-i pister-i istirāḥat olmaḳ içün cānib-i Baġçesarāy'a teveccüh ile gerdūne-nişīn-i ʿazīmet olup henüz ser-nihāde-i visāde-i emn ü rāḥat oldıġı eṣnāda sevāḥil-i Baḥr-ı Siyāh'da vāḳiʿ ḳılāʿ muḥāfaẓası ve ḫidemāt-ı

[2940] tīr RTMEP: + ve H
[2941] olmamaġla RTMEP: olmaġla H
[2942] kāşāne RTMEH: kāne P
[2943] rü'esā-yı RTMEP: - H
[2944] Ümmetim dalalet üzere toplanmaz. (Hadis)
[2945] sābıḳada RTMEP: sābıḳalarda H
[2946] u RTMEP: - H
[2947] meserreti RTEHP: - M

sā’ire edāsı içün Donanma-yı hümāyūn merāsī-i Ḳırım’da lenger-endāz-ı meştā-yı iḳāmet olmaḳ yāḫud bād-bān-güşā-yı muʿāvedet içün nev-inşād tersāne-i devāt-ı sīm olan keştī-i aṭlas-şirāʿ emr-i vācibü’l-iṭāʿanıñ icrāsı keştībānī-i re’y-i rezīn ḫān-ı Ḳırım’a iḥāle olunmaġın müşārün-ileyh daḫi muvāfıḳ-ı rūzgār-ı tenfīẕ ü ibḳāʿ olan vech üzre taḥrīk-i sükkān-ı zevraḳ-ı saʿy u ihtimām idicek ricāl-i donanmanıñ imtidād-ı meşaḳḳat-ı seferden nāşī mismār-ı elvāḥ-ı sefīne-i sekīneleri müteḫalḫıl olup yek-laḥẓa ārāma ḳudretleri ḳalmamaġla min-bʿad ru’ūs-ı [122b] esb-i baḥrī-i bād-peymāların zīver-efzā-yı ḳuṭās-ı şuḳḳa-i ʿavdet ve idḫāl-i ışṭabl-ı ḫalīc-i ricʿat itmek[2948] içün āb-gīr-i dīde-i ḥasretlerinden eşk-i iştikā[2949] vü niyāzların isāle-i[2950] bāb-ı ḫān-ı devlet-me’āb itmegin bād-ı nesīm-i luṭf-ı ḫānī[2951] vezān-ı[2952] bād-bān-ı isticāzeleri olmaġın her birin resīde-i sāḥil-i selāmet eyledi.

Laṭīfe

Cenāḥ-ı ḫiẕmet-i nāme-beri ile Ḳırım’a iṭāre olunan Çaḳırcı-başı Ḥasan Aġa ki zamān-ı ḳalīlde şeh-bāl-i himmet-i pādişāh ve ḳavādim-i ṣıhriyye-i muṣāḥib-i şehinşāh ile rütbe-i vālā-yı vezārete ṣuʿūd ile mümtāz[2953] ve müddet-i medīde Baġdād-ı behişt-ābādda lāne-sāz olan paşa-yı kām-kār ḥażretleri zīver-i zīr-i rīş-i emāneti olan mektūb-ı emr-üslūbı baʿde’t-teslīm ʿurūc-ı āşiyān-ı şevket ü iclāl ārzūsıyla bāl-efşān-ı ʿavdet olıcaḳ zaḫm-ı pençe-i ḳartal-ı vaḥşet-i seferden ṣıyānet içün aʿyān-ı Ḳırım’dan hem-cenāḥ-ı murāfaḳatı olan Merdān ʿAlī Aġa ligām-ı kümeyt-güftāra irā’et-i küllāb-ı[2954] leṭā’if idüp ricāl-i Devlet-i ʿaliyye’niñ nemā-yāb-ı gülistān-ı āġūş-ı maḥabbet ve derūn-ı sürādıḳ-ı ḳurbiyyetde hem-ḫᵕāb-ı pister ve ʿalāḳa-i meveddetleri olup süllem-i kāşāne-i ḥaseb ü nesebde hem-pāye vü yek-ḳadem belki yaḳasından geçirüp *leḥmuke leḥmī*[2955] mertebesin iḥrāz ile veled ittiḫāẕ itdikleri kūdekān-ı sīm-endām kesr-i şīşe-i neşāṭ ve

[2948] itmek MHP: itmemek RTE
[2949] iştikā RTMHP: - E
[2950] isāle-i HP: + ve RTME
[2951] ḫānī EHP: - RTM
[2952] vezān RTMEP: + ve H
[2953] ṣuʿūd ile mümtāz EHP: - RTM
[2954] **Derkenar** el-küllāb timurdan maṣnūʿ mehmūz didikleridir minhu H: - RTMEP
[2955] Etin etimdir.

iżāʿat-ı şerbet-i inbisāṭ ve lüle vü mecmereye nā-münāsib āteş vażʿ itdik deyü felaḳ[2956] ve çenber ḳulanına ṭaḳup biñ beş yüz ḳadar savṭ-ı siyāset ile ḳāmet-i bālā-yı nāmūs u vaḳārların üftāde-i ḫāk-i meẕellet iderler. Ḥamd olsun hele Ḳırım'da bu güne mevt-i maʿnevī ile ḥayyen idḫāl-i ḳabr-ı ḥaḳāret itmek resm ü ʿādet degildir deyü taḳbīḥ-i efʿāl-i ricāl ile taʿrīż ḳaydında olıcaḳ Ḥasan Aġa *belī buyurdıġıñız vech üzre ḫuddām-ı ḫulūṣ-kārları müstaẓıll-i şecere-i ʿināyet ve meyve-çīn-i nihāl-i mekremetleri olduḳları veliyyü'n-niʿmetler*[2957] *ḫidemāt-ı şāḳḳada aʿmāl anlar*[2958] *daḫi bilā-imtinān mükibben ʿale'l-vech*[2959] *edā-yı ḫiẕmet idüp taḥṣīl-i rıżālarında beẕl-i ḳudret iderler. Muḳteżā-yı beşeriyyet rākib-i esb-i nefsāniyyet olurlar ise baġl-i siyeh-gūn-ı duvāl-i rikāb-ı falaḳaya*[2960] *rükūb ile çend rūz piyāde-rev-i rāh-ı meşaḳḳat olurlar*[2961]*. Lākin ber-feḥvā-yı*

Beyt

Ẕillet erbābı olur bāb-ı İlāhīde ʿazīz
Ḫalḳ cāmiʿde el üzre götürür pāpūşın

(123a) *taḥammül ü ışṭıbār muḳābili kimi vezīr-i şāḥib-i serīr ve kiminiñ kevkeb-i baḫt u devlet ve żiyā-i mikneti lemʿa-rīz ve mālik-i derāhim ü denānīr*

Beyt

مضى خالدوالمال تسعون ورهما
و عاد و رأس المال ثلث الدراهم[2962]

maʿżūnunca bir veled-i yetīm[2963] *ü ʿāciz iken ebu'ẕ-ẕüheylik ile mükennā vaṣiyyet ġınāsı bālā-keş ü ʿālem-gīr olur. Ricāl-i Tatar'ıñ ṣadr-nişīn-i ḫāne-i iflās olanlarıñ aʿlāsı Şāhpolad Aġa gibi kepenek-pūş u āhen-rikāb ḫān vezīri olmaḳ degil midir. Degnek*

[2956] felaḳ RM: ḳalaḳ T, falaḳa EHP
[2957] niʿmetler RTEHP: niʿamları M
[2958] anlar RTMHP: - E
[2959] Yüzüstü kapanarak.
[2960] falaḳaya RTMEH: ḳalʿaya P
[2961] olurlar RTM: olur EHP
[2962] Doksan dirhem para biriktirenler yola çıktılar, döndüklerinde dirhemlerinin üçte biri kalmıştı.
[2963] yetīm TMEHP: yüm R

degil bir sille-i Dımaşḳıyye iştirā iden taẕyīʿ-i sermāye-i ʿömr-i ʿazīz idüp mağbūn olur deyü teslīm-i muḳaddime-i bāṭıla ṣūretinde muvāfıḳ-ı ādāb-ı münāẓara ilzām-ı ḫaṣm itdigin naḳl iderler. *Receʿnā ilā mā künnā fīhi*. Sene-i māżiye veḳāyiʿinde Şehbāz Girāy Sulṭān'ıñ ordu-yı hümāyūna me'mūr oldıġı keşīde-i rişte-i suṭūr-ı ṣaḥīfe-i pür-ḳuṣūr kılınmış idi. Müşārün-ileyh ḥasbe'l-ḳudret ḫidemāt-ı dīn ü devletde saʿy u himmet ḫuṣūṣā Mure ve Tise nām palanḳalar fetḥi ve muḳteżā-yı vaḳt u ḥāl ahālīsine iḳtiżā iden ḳatl ü istīṣāl ḫuṣūṣunda seyf-zen-i ġayret olmaḳda işbāt-ı vücūd itmek şekl-i ʿālem-pesendi ṣūret-nümā-yı āyīne-i şühūd olmaġla manẓūr-ı naẓar-ı pādişāhī olup me'ẕūnen ʿavdet ve biñ yüz sekiz senesi cemāẕiye'l-evveli evāḫirinde Baġçesarāy kāşāne-i ʿāfiyetinde müttekā-yı bālīn-i istirāḥat oldı. Mosḳov çarı ḥīle-āyīni ahālī-i Ḳırım'a ʿārıż olan sū'-i mizāc-ı iḫtilāl ve Devlet-i ʿaliyye'niñ Nemçe düşmeni ile olan iştiġālini icrā-yı melʿanete vaḳt-ı furṣatdır deyü bārūt-ḫāne-i iḫtiyāle fitīl-endāz-ı ḫadīʿat oldıġın ve ḳavm-i Tatar'ıñ medār-ı ceng ü sitīz olan ṭop u tüfengsiz ḫod-be-ḫod muḥārebeye ʿadem-i iḳtidārlarını iʿlām ve cebeḫāne vü ʿasker ṭalebiyle bi'd-defaʿāt ketb-i veşīḳa-i istirḥām itmişler idi. Niyāz-mend olduḳları mevādd-ı[2964] müteʿaddideden ancaḳ Çorḳa ve Özü boġazlarına beş on ʿaded ḳaṭırġa vü firḳate ve berren bir miḳdār ʿasker ile Yūsuf Paşa[2965] taʿyīn olunup[2966] lākin ol miḳdār[2967] ʿaskeriñ ʿadem-i kifāyetinden ġayrı cenāb-ı pādişāh-ı ḥamiyyet-perver ḥażretleriniñ be-ḥükm-i ḳażā vü ḳader Santa seferi cānibine zamān-ı naḥs-ı müstemirrde taḥrīk-i maṭiyye-i ḫaṭar idecekleri muḳarrer olup Ḫān Selīm'den icrā-yı şanʿat-ı tīr-endāzī-i cesāretinde pīş-rev ve yümn-i ḳadem-i nīk-baḫtında mevṣūḳ-bih ve āzmāyiş-kerde-i ʿāmme-i ʿālem olan **[123b]** Şehbāz Girāy bir miḳdār ʿasker-i Tatar ile ordu-yı hümāyūna daʿveti[2968] mutażammın emr-i vācibü'l-imtiṣāle maṣḥūb baḥr-ı bī-kerān-ı şehriyārīden tīrkeş-bahā ve sekbān aḳçesi miṣillü tereşşuḥ iden ḳaṭarāt-ı ʿaṭāyā sebebiyle be-her-ḥāl Ḳırım'dan ḫurūcı müteḥaḳḳıḳ olmaġla cūybār-ı ḳulūb-ı ṣıġār u kibāra emvāc-ı hümūm u ġumūm müstevlī oldı. Rāh-ı

[2964] mevādd RTME: umūr H, murād P
[2965] Paşa EHP: + maʿiyyetiyle RTM
[2966] olunup EHP: olunan RTM
[2967] lākin ol miḳdār EHP: - RTM
[2968] daʿveti RTEHP: ʿavdeti M

seyl-i aʿdā-yı dīn-i mübīni sedd itmek ḳaydıyla üftāde-i çāh-ı endīşe-i tedbīr olan ahālī-i vilāyet naṭʿ-ı[2969] ḥaḍrā-i zemīn-i Ḳırım pā-zede-i aʿdā-yı dīn olmazdan muḳaddem süvārī vü piyāde herkes āmāde olmaḳ üzre ṭaraf ṭaraf münādīler nidā itdirdiler. Daʿiyy-i[2970] laʿīn-i Ḳalmuḳ-ı bī-dīniñ nesl-i nā-pākinden mest-i şerāb-ı ġurūr u naḫvet ve ol zamānda ḳavm-i Moġol ḥākimi olan Ayuke melʿūnı zümre-i Tatar ile itdigi peymāne-i ṣulḥ u emānı seng-i televvün ü iḥtiyāl ile şikest itdiklerinden ḳurb-ı mesākin taḳrībiyle idāre-i kāsāt-ı muvāneset ile ṣūreten ʿarż-ı maḥabbet iden Yedişan Noġayı ḳabīlesi ümerāsınıñ nāfiẕü'l-kelim ü muʿteberi Toġan[2971] Mīrzā ve aña tābiʿ olanlar ḫabīr olduḳda muḳteżā-yı tevāfuḳ-ı dīn mesfūrlarıñ cānib-i ehl-i İslām'a vezān itdirdikleri bād-ı ṣarṣar-ı buġż u kīninden baḥr-ı ḥamiyyet-i İslāmiyyeleri mevc-ḫīz olup mezbūrlardan rū-gerdān ve cūybār-ı fu'ādları miṣāl-i bārān-ı raḥmet ḥudūd-ı İslāmiyyeye revān olmaḳ ʿalā'imi nümāyān olmaġla ʿaṭş-ı āteş-i ye's ü peşīmānī ile teb-zede-i[2972] dehān-ı ḫizy ü ḫiẕlān olan[2973] melāʿīn-i bī-iẕʿān sīm-āb-ı hedāyā-yı girān-bahā ile ẕeheb-i ḳulūb-ı ehl-i īmānı sūy-ı ittiḥād u ṣulḥa ceẕb ü imāle sevdāsıyla evlād-ı şeḳāvet-nihādından Küncab nām veled-i nā-pesendin ṭarīḳ-i sefāret[2974] ile baʿṣ eylediler. Peder-i bed-güheri ṭarafından tebliġine me'mūr oldıġı vesāvis-i şeyṭāniyye ile iġvā ḳaydında olduḳda zümre-i muvaḥḥidīn-i mülk-ḫaṣlet istirāḳ-ı aḫbār u esrār idin deyü vādī-i ġavāyeti istiʿāẕe-i ṣebāt-ḳadem ile ṣarf u refʿ itdikden ṣoñra ṣaḥīfe-i kāġıd-ı ʿaḳab-gīride ṣebt ü taḥrīr itdikleri duʿā-yı seyf-i ḳāṭıʿ-ı pür-te'ṣīr ile ʿazāzīl-i ḳavm-i muḳarreblerinden lisān-ı maʿhūdlarınca *ḳaşḳa*[2975] taʿbīr itdikleri ümerāsından niçe şeyāṭīni bürīde-zebān ve ser-üftāde-i çāh-ı saḳar eyleyüp min-baʿd nehr-i İtil'den teşerrüb-i āb-ı hem-reng-i serāb olmaġla ʿıyāl ü emvāli ile sāḥil-i[2976] cūybār-ı Ḳuban'a şitāblarında ṣandelī-nişīn-i ḳışṣa-perdāzı olup ser-güẕeştleri olan bāʿiṣ-i **[124a]** seyāḥatlerin naḳl ü beyān ve kendülere münāsib maḥall taʿyīn olunmaḳ bābında istidʿā-

[2969] naṭʿ EHP: ḳaṭʿ RTM
[2970] daʿiyy TMEHP: daḫi R
[2971] Toġan RTMEP: Nogay H
[2972] teb-zede-i RTMEP: zede-i H
[2973] olan RTME: - HP
[2974] sefāret EHP: şeḳāvet RTM
[2975] قشقه RTMP: فشقبه E, قشه H
[2976] sāḥil RTME: - HP

yı ʿināyet eylediklerinde ḫān-ı Ḳırım daḫi memleket-i Çerākise ḥudūdunda cārī Urub cūybārı sāḥilinde iskān olunmaḳ üzre yarlıġ-ı āmāllerine midād-ı zerīn-i telaḳḳī ile ṭuġra-keş-i ḥüsn-i ḳabūl olup şīrāze-i kitāb-ı temşiyet-i umūrlarını Devlet Girāy-ı pür-kārıñ pergār-ı[2977] saʿy u ihtimāmına iḥāle eyledigin sābıḳu'ẕ-ẕikr Cānboyluḳ ḳabīlesiniñ mesmūʿı olıcaḳ sulṭān-ı müşārün-ileyhe ādem irsāl idüp eyādī-i tasalluṭ-ı Ḳalmuḳ-ı bed-nihāddan taḫlīṣ idüp bilād-ı İslāmiyyeye taḫrīc ile bāzār-ı ʿayş u[2978] zindegānīlerini tervīc itmek bābında ṣarf-ı naḳdīne-i eşk-i niyāz eylediklerinde şāh-ı Bender çār-sū-yı gīrūdār olan sulṭān-ı ġayret-şiʿār bilā-te'ḫīr ü imhāl Noġay ve Ḳırım'dan maʿiyyetinde mevcūd olan cünūd-ı mütecennide-i mütteḥidetü'l-ḳulūb ile müteveccih-i cānib-i maḳṣūd oldı. Ḳavm-i mezbūrdan bir cemāʿat ṣıdḳ-ı refīḳ-i sünnet-i seniyye-i ḫᵛāce-i kā'ināt *ʿaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt* olan rāh-ı mübārek-i hicretde müsāraʿat ve ġār-ı ġā'ir-i sāḥil-i nehr-i İtil'de istiḫfā idüp hezār bīm-i cānıyla müteraḳḳıb-ı maḳdem-i yārān olmuşlar idi. Sā'iḳ-i tevfīḳ-i efsār-ı hidāyet ile ser-esbān-ı ġuzātı ol cānibe sevḳ itmekle aʿdād-ı muvaḥḥidīn dört biñe bāliġ olup rākib-i maṭiyye-i tevekkül-i tāmm ve ḳadem-nihāde-i vādī-i iḳdām olduḳlarından düşmen-i nā-fercām āgāh olıcaḳ re'īs-i şirẕime-i şeyāṭīn olan Ayuke evlād-ı bed-nihādınıñ muʿteberlerinden Çabdarcab didikleri bī-dīn ü meẕhebi on iki biñ kilāb ile muḳaddeme-i ceyş idüp anıñ ʿaḳībinden veled-i dīgeri Küncab tīre-i fu'ādı altı biñ bī-dīne serdār ve ziyāde iʿtimādı oldıġı bir ser-ʿasker-i meşhūrın dört biñ nefer kelb-i ʿaḳūr ile irsāl idüp ve kendisi daḫi on iki[2979] biñ sebük-bār süvārī ile mesfūrlara ḳafā-dār olup kesr-i beyża-i İslām itmek sevdā-yı ḫāmı ile çār-cihet-i muvaḥḥidīnden misāl-i baḥr-ı zaḳḳūm hücūm eylediklerinde neheng-i deryā-yı şecāʿat sulṭān-ı ṣāḥib-i ḥamiyyet zīr-i ʿalem-i ẓafer-i muḳaddem-i celādetde rāsiḫ-dem ü[2980] ṣābit-ḳadem olup

Ḳıṭʿa

از مرگ حذر کردن دو روز روا نیست

[2977] pergār RTHP: - ME
[2978] u RTMEP: - H
[2979] iki RTMEP: - H
[2980] rāsiḫ-dem ü EHP: - RTM

روزی که قضا باشد و روزی که قضا نیست

روزی که قضا باشد گوشش نکند سود

روزی که قضا نیست در او مرگ روا نیست[2981]

[124b] demdemesiyle tāziyāne-zen-i ġayret olıcaḳ hüner-i bürrān-ı pīşe-i maʿārik ve semenderān-ı āteş-i mehālik

Beyt

Atıldı tīr-i saʿādet kemān-ı ġayretden

Kim ehl-i küfre varup ʿarża[2982] ḳıla meydānı

feḥvāsınca gāh ṣanʿat-ı tīr-i bārānı icrā ve gāh tīġ-i ser-tīz ü cevher-dār[2983] ki pīrāye-zīb-i kitābe-i وينصرك الله نصرا عزيزا[2984] der-i iḥāle-i gerden-i küffār eylediklerinde silsile-bend-i[2985] evlād u ʿıyāl ve sengīn-rikāb u bī-mecāl olan Noġay daḫi ḥasbe'l-ḳudret iʿmāl-i edevāt-ı ḳıtāl itmegin biñ yüz sekiz şevvāli evā'ilinde nesīm-i fetḥ ü ẓafer bisāṭ-ı muḍārib ve ʿarṣa-i maʿāṭibde vezān ve ʿalā'im-i ʿilm-i nuṣret-fezā[2986] evāsıṭ-ı ketā'ib ve miyāne-i merākibde nümāyān olmaġa āġāz idüp evvelā Cabdarcab ʿaskeri ṣāniyen Küncab leşkeri rū-nihāde-i şeb[2987] inhizām olıcaḳ Ayuke Ḫān-ı bī-nāmūs u ʿār daḫi ṣaḥrā-yı vesīʿü'l-feżā-yı gīrūdārdan kenār-ı nehr-i İtil'de vāḳiʿ vādī-i mużīḳe firāra ilġār itdikden ṣoñra pā-bend-i rişte-i raʿiyyet olan ehl-i İslām emvāl ü eşyāsıyla taḫlīṣ olundıġı teblīġ içün cānib-i sulṭān-ı müşārün-ileyhden vālidi ḫān-ı Ḳırım'a vefd-i sefīr ve كم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة[2988] āyet-i kerīmesi fetḥ ü nuṣret ile tefsīr olunup zümre-i muvaḥḥidīnden yalıñız bir sekbān bölük-başınıñ cāme-i lāle-reng-i Behişt-i berīn ile sā'ir żiyāfet-ḫāne-i Rabb-ı ḳadīr oldıġın ve irāḳa-i şerāb-ı ḫūn-ı girīḫtegān ile tecdīd-i bezm-i ceng ü sitīz itmegi istīẕān ile zebān-güşā-yı tebşīr olduḳda ḫān-ı daḳīḳa-dān

---

[2981] İki günde ölümden kaçmak mümkün değildir: Hükmün verildiği gün ve hükmün verilmediği gün. Ölüm hükmünün verildiği gün ölümden kaçmak için çabalamanın faydası yoktur. Hükmün verilmediği gün ise ölüm gerçekleşmez.

[2982] ʿarża EHP: ʿarṣa RTM

[2983] cevher-dār TMEHP: cev-dār R

[2984] Allah, sana şanlı bir zaferle yardım eder. Kur'an, Fetih sûresi, 3. âyet.

[2985] bend RMEHP: - T

[2986] ʿilm-i nużret-fezā RTM: ʿilm ve nuṣret-fezā E, nuṣret-fezā H, ve nuṣret-fezā P

[2987] şeb HP: + ve RTME

[2988] Nice az topluluklar, nice çok topluluklara galip gelmişlerdir. Kur'an, Bakara sûresi, 249. âyet.

esātiẕe-i fenn-i ḥarb u ḳıtālden olmaġla püşt-dāde-i dīvār-ı taḥaṣṣun olan kelb-i me'yūs ve sinnevr-i maġlūba ṣavl ü müşācerede muḫāṭara vardır deyü rıżā-dāde olmamaġla[2989] şāhīn-i kūh-ı Ḳāf veġā-i çeng-keşīde-i dāmen-i sitīz ü ceng ve pā-nihāde-i rāh-ı ārām u direng oldılar. Sene-i mezbūre ẕi'l-ḳaʿdesinde dilāverān-ı Ḳırım'ıñ keşīde-i kemend-i istirḳāḳ itdikleri dillere savṭ-zen-i istinṭāḳ olunduḳda *ḳıral-ı bed-aḫlāḳ baḥr-ı Azaḳ ve Berebaş Ḳazaġı pür-mekr ü nifāḳı Ġāzīkermān'dan ṭop-ı ejder-fem ve ḫumbara-i cāzū-dem ile zehr-efşān-ı ḳahr u sitem olmaḳ tedārikindedir* deyü şerer-engīz-i[2990] cevāb olduḳları ahālī-i memleketiñ ḫānumān-sūz-ı ʿaḳl u şuʿūrları olmaġla āteş-i fitne vü istīlāları bālā-keş olmazdan muḳaddem defʿ ü iṭfā içün ḫān-ı Ḳırım ḫāric-i Feraḥkermān'da [125a] emr-i muḥāfaẓaya iḳdām ve sedd-i rāh-ı aʿdā olmaḳ üzre Fātiḥa-ḫᵛān-ı ʿazīmet olup sene-i mezbūre ẕi'l-hiccesi evāsıṭında ṣaḥrā-yı Feraḥkermān'da Yalıñızaġaç nām şecer-i bī-ṣemerde sāye-endāz-ı ʿizz ü ʿalā oldıġı eṣnāda Ḳalġay Sulṭān ṭarafından firistāde olan esīrler ḫaber-i sābıḳı taṣdīḳ ve Ḳalmuḳ ḫānınıñ Mosḳov çarı mekkārına leşker-i pālās-pūş-ı[2991] müsteʿār ile imdād itdigin iḫbār eyledi. Ol ḫılālde duḫter-i sitīz-peder ü ẓafer-māder olan Ġāzīkermān palanḳası ʿarūsı henüz kimiñ ḫācle-gāh-ı taṣarrufunda nezʿ-i serāvīl-i maḥabbet ve tutuḳ-endāz-ı vuṣlat olacaġı nā-maʿlūm iken *mühr-i muʿaccele-i gūşiş ü ibrām ile ʿale'l-ʿacele idḫāl-i ḥarem-sarāy-ı taḳarrüb itmek murād-ı hümāyūnumdur* deyü ḫiẕmet-i ḫuṭbe-ḫᵛān u ḫᵛāste-gārīsi Aḳkermān ve Babaṭaġı ser-ʿaskeri Yūsuf Paşa'nıñ zebān-ı saʿy u himmetine taʿlīḳ bābında ekīd ü şedīd emr-i ʿālī ṣudūr itmegin techīz-i dāmād-leşker ve cemʿiyyet-i velīme-i şūrī-i maṣlaḥat-şiʿār[2992] içün ṭabl-zen-i iḫbār u[2993] daʿvet olduḳları aḫbārı Ḳırım'a vāṣıl olmaġla ḫān daḫi tenfīẕ-i fermān-ı ʿālīye dā'ir yarlıġlar taḥrīr eyledi. Şehr-i mezbūrda ẕikri mürūr iden Şehbāz Girāy ʿayn-ı aʿyān-ı Ḳırım'dan eşk-i ḥasret rīzān iderek meyl-i güftār-ı dil-firīb ile mānend-i sürme-i ẕehebi keşīde itdigi bir

[2989] olmamaġla EHP: olmaġla RTM
[2990] şerer-engīz TMEHP: şer-engīz R
[2991] pūş RTMHP: - E
[2992] şiʿār RTM: güster H, - EP
[2993] u RTMEP: - H

miḳdār Tatar ile cānib-i orduya ve Ḥācī Girāy Ḫān-zāde İslām Girāy Ḳalġay[2994] Sulṭān maʿiyyetine[2995] ve Maḳṣūd Girāy daḫi Ġāzī Girāy ʿavdetine degin Bucaḳ umūrı rü'yetine[2996] me'mūr olup ve sū-be-sū aḥvāl-i düşmeni cüst [ü] cū ve ḫiẕmet-i kümāt-ı Çinī küffār-ı bed-ḫū içün kümāt-ı[2997] ġuzāt neşr ü irsāl olundıġı eyyāmda rikāb-ı devlet-me'āb-ı pādişāhīden Silaḥşör Aġa vesāṭetiyle nehr-i Ṭuna māverāsında vāḳiʿ umūr-ı kāffe-i enām re'y-i rezīn ve tedbīr-i ṣavāb-ḳarīn ḫāna iḥāle ve Kerş ḳalʿası ser-ʿaskeri İzmirli ʿAlī Paşa maʿiyyetiyle ligām-ı himmetlerin Özü cāniblerine imāle itmek emrini mutażammın nāme-i hümāyūn vārid olmaġla ḫān ve ümerā vü aʿyān sāye-bān-ı cemʿiyyet-i şūrīde ʿAlī Paşa ʿalā-ḥālihī ṣābit-ḳadem-i dā'ire-i ḥıfẓ u ḥirāset ve bādiye-peymā-yı tefaḫḫuş u istiṭlāʿ olanlar tekmīl-i seyāḥat ve *her*[2998] *çi güyed ez-dīde güyed*[2999] āyīne-i ʿālem-nümā-yı tecessüsünde irā'et itdikleri şekl ile ʿamel itmek üzre ṣadā-yı sīne-i kemān-ı güsiste-evtār-ı vifāḳ ve naġme-i kāse-i ṭanbūr-ı müy-dār-ı ittifāḳlarına **[125b]** aṣamma ḳarār virüp defʿ-i meclis eylediklerinden bir ḳaç gün mürūrunda żiyā'-i ḫūrşīd-i celādeti lemʿa-pāş-ı ḳuṭr-ı Ḳırım olan Selmān[3000] Mīrzā kendi etbāʿından yalıñız yetmiş nefer ricāl-i ḳıtāl ile bir şeb-i deycūrda ʿale'l-ġafle Yeñiḥiṣār didikleri Mosḳov palanḳasına hücūm ve emtiʿa-i girān-bahā ile on beş ʿaded tüvānā esīri rişte-i temellüküne rabṭ idüp Ṣamar maʿberinden ʿubūra teveccühünden civār-ı ḳalʿa-i mezbūrede olanlar ḫaber-dār olmaġla ḳırḳ nefer tüfeng-endāz melāʿīn fem-i maʿberi iḥāṭa ile ṭarīḳ-i[3001] ʿubūrın sedd itmek ḳaydında olduḳlarında Selmān-ı müselmān[3002] irḫā-yı[3003] ʿinān-ı esb-i hüner-mend ve dāmen-i ḥamiyyeti miyān-ı ġayrete bend idüp tīġ-i ser-tīz ü maʿreke-engīz ile şeml-i ittifāḳların tefrīḳ ile[3004] kimini endāḫte-i ḳaʿr-ı cehennem ve kimini üftāde-i baḫr-ı ʿadem itdikden ṣoñra baḳıyyetü's-seyf ve ecel-i nā-

[2994] Ḳalġay RTMEH: - P
[2995] maʿiyyetine RTMHP: rü´yetine E
[2996] degin Bucaḳ umūrı rü'yetine RTMEH: - P
[2997] kümāt RTEHP: - M
[2998] her TMEHP: - R
[2999] Söylediği her şey gördüğü şeylerdir.
[3000] Selmān RTEHP: Süleymān M
[3001] ṭarīḳ RTMEH: - P
[3002] müselmān RMEP: - TH
[3003] irḫā-yı RTMEH: icrā-yı P
[3004] ile RTMEH: ve P

resīdelerinden keşīde-i zencīr-i żabṭ u tesḫīr itdiklerin hem-pā vü ḳafā-dārı olan Baybol[3005] Aġa-yı nām-dār u şecāʿat-iştihāra teslīm ve ser-i maʿber-i maʿhūdda vażʿ u nihād idüp kendüsi āzmāyiş-kerde-i fenn-i şecāʿatı olan beş on nefer merd-i kārzār ile miṣāl-i tīr-i ḳażā-yı ʿanḳā-i pür-derdin kişver-i düşmene güẕer idüp mānend-i kūh iki ṭabur-ı pür-şükūhuñ miyānında keşīde-i ʿinān ve verā-yı sürādıḳ-ı zerrīn-mismār-ı şeb-i tārīkde pinhān olup ṭarafından mürūr idenlerden beş on ʿaded küffār-ı rū-be-reftārı ḫudʿa-i ḥarb ile ṣayd u şikār ve maḥall-i ʿubūra ilġār idüp ser-i maʿber muḥāfaẓasına me'mūr itdigi Baybol[3006] Aġa istāde-i çūb-ı ġayret-maḳām-ı ḫiẓmet-i ḥirāsetde ṣābit-ḳadem olmaġla bilā-ḫavf u ḫaşyet mürūr idüp aḫẕ u iġtinām itdikleri üserā mi'e-i kāmileye bāliġ olmaġla *ṣāḥib-i mi'e-i ʿavām oldum* deyü tefaḫḫur-ı ʿāmiyāne ile ḥudūd-ı İslāmiyyeden Cinci nām maḥalle vuṣūlünde muʿtād-ı Tatar üzre ḳamīṣ-i ʿaḳl ve serāvīl-i[3007] şuʿūrların tecrīd idüp ser-nihāde-i visāde-i[3008] ġaflet olduḳları leyle-i ḥabli vażʿ-ı cenīn-i keyd ü kīn itmekle yüz elliden mütecāviz düzdān-ı şeb-revān şeb-ḫūn idüp veled-i zinā-i mūriṣü'l-keder ḳudūm-ı menḥūsın iʿlān içün tüfeng-i bī-āheng ile şehr-āyīn ve lemʿa-i bārūt-ı cihān-sūz ile çerāġān eylediklerinde defʿaten hücūm iden reme-i gürg-i ʿayṣūm[3009] vaḳʿa-i hevl-nākinden ḥüsn-i Yūsuf-ı ḥayātları üftāde-i ġıyābetü'l-cübb-i fıḳdān oldıġı zamān [126a] yine Selmān Aġa miṣāl-i māh-ı münīr yedi nefer ricāle żiyā-pāş u dest-gīr olup ḥamelāt-ı pey-der-pey-i dilīrān ve lemʿa-i mihr-i şemşīrlerinden sā'irleri daḫi müteyaḳḳıẓ u bīdār ve iʿmāle-i[3010] edevāt-ı ḳıtālde[3011] hem-dest ü ḳafā-dār olmaġla mehleke-i hevl-nākden rehā-yāb olup[3012] me'ḫūẕ[3013] olan esīrler istinṭāḳ olunduḳda ḫırs u gürāz-ı küffār Ḳırım ve Özü cāniblerinden pençe-keş-i ṣavlet ve pā-nihāde-i künām-ı ferāġat olduḳların iḫbār itmegin Ġāzīkermān palanḳasın çirk-āb-ı küfr ü şirkden taṭhīr içün menbaʿ-ı cūybār-ı salṭanatdan be-nevʿ iden cedāvil-i emr-i

[3005] Baybol RTEHP: Yanbolı M
[3006] Baybol RTEHP: Yanbolı M
[3007] serāvīl TEP: + ve RMH
[3008] visāde-i RTMEP: - H
[3009] ʿaysûm RTMEP: - H
[3010] iʿmāle RTH: iʿmāl MEP
[3011] ḳıtālde RTEHP: - M
[3012] olup RTMHP: - E
[3013] me'ḫūẕ RTMEP: - H

ʿālī icrāsı dest-i himmet-i ḫān-ı Ḳırım'a iḥāle olunmaġın maʿiyyetine me'mūr olan Yūsuf Paşa ve sā'ir ecnās-ı ʿasākir-i ʿOṯmāniyānıñ cemʿ ve fenā-yı şehr-i Kenʿān-ġazvede istiḥfār-ı çāh-ı[3014] meterīs içün sū-be-sū mübāşirler taʿyīn itmekle biñ yüz ṭoḳuz muḥarreminde paşa-yı müşārün-ileyh vāṣıl-ı muʿasker-i ḫānī oldı. Aʿyān-ı ʿasākir-i Rūm ve Tatar basṭ-ı[3015] bisāṭ-ı şūrī eylediklerinde fem-i ḫalīc-i Kerş muḥāfıẓı ʿAlī Paşa'nıñ maʿiyyet ü içtimāʿında icmāʿ itmeleriyle naḳl-i eṣḳāl-i[3016] levāzımāt-ı sefer gerden-i nizār-ı fuḳarā-yı Ḳırım'a taḥmīl olunmaġla biñ ʿaded gerdūne-i gāv tehyi'e vü tesyīr ve Özü ḳalʿasında mevcūd olan biñ altı yüz nefer Bektaşiyān daḫi[3017] cemʿiyyet-i sünniyān[3018] u muvaḥḥidīne duḫūlünden ṣoñra müteveccih-i tekye-i maḳṣūd[3019] oldılar. Sābıḳan Kefe[3020] mīr-i mīrānı Murtażā Paşa maḥmil[3021]-bend-i ʿazīmet olup eṣnā-yı rāhda dūçār oldıġı yüz miḳdārı küffārıñ ekṣerīsi üftāde-i çāh-ı bevār ve[3022] baḳıyyetü's-seyf olan üserā-yı muḫtelefetü'l-luġāt rivāyātından[3023] taṣḥīḥ-i mes'ele-i ḥavādiṣāt olunduḳda Orunḳul-oġlı ve Berebaş ḥaṭmanı ṭaburunuñ emkine-i[3024] ḳarībede ḫalāb-endāz-ı mekr ü şürūr olduḳların ḫaber viricek kār-āzmūde-i ʿasker ve sepīd-rīşān-ı leşker ecnād-ı[3025] muvaḥḥidīniñ fütāde-i çāh-ı ʿamīḳ-i itʿāb[3026] olundıġın[3027] istiṣvāb itmemişler iken Yūsuf Paşa'nıñ tedbīr-i ḫaṭā-peẕīri muḳteżāsı edevāt-ı ḳalʿa-gīrī itmāmından muḳaddem me'mūr olduḳları palanḳaları istiḫlāṣ sevdāsıyla ʿasker-i İslām'ı ibre-i şikeste-ser ile meterīs ü ḫandaḳ ḥafri maḳūlesi iʿmālde aʿmāl ile evvelā Mübārekkermān palanḳasın muḥāṣara itmiş iken muḳteżā-yı televvün ü sebük-maġzı

[3014] çāh RTMHP: çāre-i E
[3015] basṭ EP: + ve RTMH
[3016] eṣḳāl RTMH: + ve EP
[3017] daḫi RTMH: + ḫalḳa EP
[3018] sünniyān RTME: sīnān H, - P
[3019] maḳṣūd RTMEP: - H
[3020] Kefe RTMEP: - H
[3021] maḥmil MEHP: maḥall RT
[3022] ve EP: - RTMH
[3023] rivāyātından RTMHP: rüvātından E
[3024] emkine-i RTMEP: - H
[3025] ecnād RTMEH: ecnās P
[3026] ʿamīḳ-i itʿāb MEP: ʿamīḳü'l-ʿāb RTH
[3027] olundıġın TMEHP: oldıġın R

Şāhkermān palanḳasına taḥvīl idüp Bucaḳ ser-ʿaskeri Ġāzī Girāy'ı[3028] Ġāzīkermān ḥişārın hedm ü ġārete me'mūr eylediklerinden çend rūz mürūr idüp iki ʿasker miyānın nehr-i Özü ḥāciz ve aḥadü-hümā **[126b]** uḫrā istiʿlāmda[3029] ʿāciz olmaġla mekātīb ü mürāselātı miṣāl-i neheng-i vunūn bir ġavvāṣ-ı ẕū-fünūnuñ bāzū-yı himmetine bend idüp

Mıṣraʿ

Bi'ż-żarūrī itdirir ġavvāṣa lü'lü' ser-fürū

kān-ı ʿināyetinden baḫş-ı derārī-i iʿṭā vü iḥsān ile ser-fürū-bürde-i istiʿcāl verā-yı nehr-i mezbūra ʿubūr ve mektūb-ı mezbūrı teblīġ ve[3030] daʿvet idüp sulṭān-ı müşārün-ileyh ḥişār-ı sābıḳu'ẕ-ẕikri feṯḥ ü tesḫīr ve dört yüz miḳdārı küffārı ḳahr u tedmīr ve Şeremet-oġlu aḳrabāsından Bülkülük[3031] ve Kenz[3032] didikleri iki ʿaded re'īsleri ile dört yüz nefer melāʿīni mübtelā-yı[3033] bend ü zencīr itdigin tebşīr eyledi. Sene-i mezbūre ṣaferi evā'ilinde bi'l-ittifāḳ Şāhkermān palanḳasını taḫlīse yek-zebān-ı vifāḳ olduḳların gümgeşte-i rāh-ı ṣavāb olan iki ʿabd-ı küfr-nihād *leyse evvelü ḳārūretin küsiret fi'l-İslām*[3034] maṭiyye-i ışrār u ʿinādı ile *küllü şey'in yerciʿu ilā aṣlih*[3035] mülk-i ḫarāb-ābādına firār eyledikde birisiniñ merkeb-i tünd-meşrebi ser-keşlik ve fi'l-ḥaḳīḳa kāfir-keşlik ve müselmān-kīşliginden nāşī cānib-i düşmene ẕehābdan ictināb itmekle girü[3036] ricʿat ve refīḳ-i şeyṭanet-endīş ü nā-tevfīḳine ḳamçı-i gürz ü istirāḳ itdigi ittifāḳ-ı İslāmiyānı ḫaber virdikde egerçi sükkān-ı palanḳa Tatar'ıñ ḳaṭʿ-ı ṭarīḳ-i imdād u ẕaḫā'ir ve cünūd-ı ʿOṯmāniyānıñ pey-der-pey ṭop u ḫumbara ile āteş-feşānlıġa iḳdāmlarına tāb-āver olmayup bir şeb-i tārda rū-nihāde-i vādī-i firār oldılar. Lākin şirẕime-i ḳalīle ārām-gāhları olan ḥişār-beççede sāye-i dīvār-ı üstüvār-ı teyaḳḳuẓa ittikā ile mutabaṣṣır u āgāh

---

[3028] Ġāzī Girāy'ı RMEHP: - T
[3029] istiʿlāmda P: istiʿlābda RTMEH
[3030] ve RMEP: - TH
[3031] بولكولك
[3032] كنز
[3033] mübtelā-yı EP: - RTMH
[3034] İslâm'da kırılan ilk kap değildir.
[3035] Her şey aslına döner.
[3036] girü RTMH: girüye EP

olup ʿale't-tevālī yigirmi iki gün muḳābele vü müşācereye cesāret itmelerine bāʿiṣ oldı. Ol eṣnāda ḳaṣabāt u ḳurā-i Ḳırım'da maʿāẕa'llāh teʿālā vebā-i ʿaẓīm ẓuhūr idüp eşk-i ḫūn-ālūd-ı furḳat ḫānumān-ı ḳulūbı berbād ve āteş-i ḥasret-i ṣemere-i fu'ād iḥrāḳ-ı sarāy-ı ekbād eyledi. Sābıḳu'ẕ-ẕikr Şāhkermān palanḳası ol taḳrīb ile fetḥ ü taḫrīb olunduḳdan ṣoñra Nuṣretkermān'a daḫi cebeḫāne vü ʿasker tertīb ve iḥāle-i ṭop-ı ḳalʿa-kūb olunup beden-i ḥiṣār bevāriḳ-i benādıḳ ve nevāʿiḳ-i ṣavāʿiḳ ile sūrāḫ u raḫne-dār olup şihāb-ı āteş-i iltihāb ile ṭabur-ı ḍalālet-intisābı ber-vefḳ-i āyet-i kerīme و جعلناها رجوما للشياطين[3037] recm ü zecr itmekle żaʿfları āşikār ve ḫāṣıl-ı fiʿl-i gīrūdār olan fetḥ-i ḳalʿa[3038] ḳuvvet-i ḳarībeye vāṣıl olmuş iken miyān-ı rü'esā-yı ʿaskerde münāfese ve neferātda ʿadem-i iṭāʿat ve münāḳaşa muḳteżāsı rebīʿü'l-evveliñ [127a] yigirminci yevm-i sebtde ḫān ve vüzerā ve mīr-i mīrān ve ümerā-i deryādan ṣāḥib-i nām u şān üzerlerine ʿasākir-i fesāne-gūyān-ı ʿulūfe-ḫᵛārān berren ü baḥren laḳlaḳa-i lāf-ı[3039] ʿiṣyānda yek-zebān olup zamān-ı taḥrīk-i rikāb-ı merākibde reḫāvet ve keşf-i şirāʿ-ı sefā'in-i ketā'ibde baṭā'etleri ẓuhūr idicek ġāret-gedegān-ı Tatar'ıñ ṣanʿat-ı āteş-bāzī ve pīşe-i ḫumbara-endāzīde fitīl ü ḫamīr ve ʿilm-i piyāde-revīde ʿalāḳa vü ḫaberleri yoġiken muḳteżā-yı ġayret ü ʿār ligām-ı iḫtiyārları ellerinden[3040] gidüp çār nā-çār çār-pālarından nüzūl ve ḥareket-i dilīrāne ile zīr-i ṭop-ı ḳalʿaya duḫūl ve niçe şehbāzlara şerāre-i bārūt-ı ʿālem-efrūza lemʿa-i çerāġ-ı şeb-mānde ḳadar iʿtibār itmeyüp bāl-i himmetlerin güşād ve miṣāl-i mürġ-i semender bālā-yı ḥiṣāra pervāz ve burc u bārūlarında vażʿ-ı ʿalem-i millet-i Aḥmedī ve refʿ-i ṣavt[3041]-ı eẕān-ı Muḥammedī itdikleri ḳulūb-ı ḳāsiye-i cebān-ı ʿaskere te'ṣīr itmeyüp iʿānet ü ḳafā-dārīde reḫāvet ü tekāsüllerinden nāṣī şücʿān-ı Tatar'dan nüfūs-ı keṣīre zaḥm-ḫūrde-i āteş-i ḳahr-ı küffār olmaġla bi'ż-żarūr ʿavdet ve sūrāḫ-ı meterīsde ḫufte olup ṭop u ḫumbara ile müşācereye mübāşeret eylediler. Dilīrān-ı Tatar'ıñ merdāne ḥareketlerin irā'et ve kendileriniñ şīve-i

[3037] Ve onları, şeytanlar için taşlamalar yaptık. Kur'an, Mülk suresi, 5. ayet.
[3038] ḳalʿa RTMHP: - E
[3039] lāf RTMH: + ve EP
[3040] iḫtiyārları ellerinden RTMP: iḫtiyārı ellerinden E, iḫtiyārlarından H
[3041] ṣavt RTMHP: ṣūret E

zenāne ile vaż‘-ı leçek-pūşānelerinden vech-i sevād-gūn ve pīşāne-i ḫıyānet[3042]-nişānelerine reng-i neng ‘ārıż ve töhmet-i ihmāl ü noḳṣānı birbirlerine ‘azv u isnāda müte‘ārıż olup rü’esā vü neferāt miyānında ‘adem-i ittiḥād-ı[3043] marażī ile buġż u ‘adāvet ‘arżı müzdād ve mūceb-i teferruḳ-ı ittiṣāl olan ebleh-i berf ü bārān taḳarrübi ḫılālinde Santa inhizāmı ḫaberi bahāne-cūyān-ı ric‘at u iḫtilāl olan eşḫāṣ-ı bī-idrākiñ mesāmi‘ine vāṣıl olıcaḳ yevm-i muḥāṣaranıñ otuz beşinci ve şehr-i rebī‘ü’l-āḫiriñ dördinci güni ṣarf-ı şeker-pāre-i nuḳūd ile pīrāmen-i ḥiṣārda cem‘ ü iḫtişād olunan ẕübāb-ı bī-ḥicāb ve ‘anḳā-i bī-nihādlar çāşnī-i şehd-i şīrīn-i feth ü ẓaferden neş’e-yāb olmadın āvāze-i bürūdet-i rīḥ ü rūzgār ile ḥasret-keş-i şerbet ve bes-i viṣāl-i evlād u ‘ıyāliz deyü münteşir-i evṭān u bilād oldılar. Ordu-yı hümāyūn cānibine ‘aṭf-ı ‘inān-ı ‘azīmet iden Şehbāz Girāy-ı bālā-pervāz güşāde-i bāl-i isti‘cāl ve vaḳt u zamānıyla vāṣıl-ı mu‘asker-i sulṭānī olup **[127b]** Til palanḳası ve Lipova ḳal‘asında Nemçe ve Macar ile vāḳi‘ olan gīrūdārda ṣarf-ı iḳtidār itmiş idi. Cem‘iyyet-i ġāret-gerān-ı Tatar pāy-ı ḥırṣ-ı aḫẕ-ı cīfe-i emvāl ile müteferriḳ ve tecessüs-i ‘aḳāḳīr-i iġtinām ile rīḥ-i ġalīẓ gibi birer ṭarafa müteḥallil olup leşker-i ‘Oṣmāniyān gird-āb-ı baḥr-ı meşā‘ib-i bī-kerān ve maḳtel-gāh-ı ehl-i īmān olan Santa nehrin ‘ubūrda sulṭān-ı mülk-i ḥamiyyet ve gevher-i kān-ı şecā‘at Elmās Paşa’ya ma‘iyyet ve zīr-i nigīn-i ḫizmetinde olan yetmiş seksen ādem ile dā’ire-i ṣāḥib-i devleti dīvāre-i[3044] ẕeheb-i ḫātem-vār-ı iḥāṭa vü ḥirāseti eṣnāsında teftīş-i keyfiyyet-i düşmen-i bed-endīşe me’mūr olan Küçük[3045] Ca‘fer Paşa

Mıṣra‘

انرا که خبر شد خبری باز نیامد[3046]

vādī-i istīṣālde bī-nām u nişān olmaġla Şehbāz Girāy ṭarafından ādemler irsāl ve istiḫbār olunduḳda ṭabur-ı aṣḥāb-ı ḍalālet ü şürūr maḥall-i ḳarībde vaż‘-ı ḫayme-i şeḳāvet ü ġurūr eyledigin iḫbār itdiklerinde sulṭān-ı müşārün-ileyh taḥṣīl-i vuḳūf-ı tāmm içün bi’ẕ-ẕāt sevḳ-i maṭiyye-i iḳdām ve yüz biñ miḳdārı küffāra dūçār ve tīġ-i ser-tīz ile

[3042] ḫıyānet RTMH: cebānet EP
[3043] ittiḥād RMEP: ilḥād TH
[3044] dīvāre RMHP: dil-vāre T, dīvān E
[3045] Küçük RTMEP: - H
[3046] Haberdar ettiğimiz kişiden bize haber gelmedi.

Cengiziyāne ceng ü sitīz ve iki dil aḫẕ u iḥżār idüp vaż‘-ı dilīrāne ile ṣandelī-nişīn-i sāye-bān-ı vaḳār oldı. Çoḳ zamān mürūr itmedin verā-i Ḳāf-ı ġaybdan ṣadā-yı dīv-i siyeh-rūy-ı hezīmet ṭanīn-endāz-ı ṭās-ı gerdūn olmaġa āġāz ve giderek gülle-i şerāre-ḳarīn-i ṭop-ı zerrīn-i ḫaber-i[3047] aḥżarı üftāde-i zemīn ve seyl-i ‘anā edevāt-ı ḫaşeb-i muḳanṭara-i nehri endāḫte-i baḥr-ı fenā idinceye degin sulṭān-ı mūmā-ileyh cāy-ı metīn ve ṣabr-ı temkīnde ber-ḳarār olmaġla ümerā-i Ḳırım’dan bir ḫayr-ḫ‘āh u ṣāḥib-i başīret ādemīsi āyīne-i ‘ālemde rū-nümā[3048] olan timsāl-i zişt-inhizāmı müşāhede eyledikde tār u pūd-ı ‘aḳl-ı metīn ile nesc itdigi ḥabl-i mürāsele-i re’y-i rezīnin dest-i himmetine muḥkem-bend ve Şehbāz Girāy’ı ġıyābetü’l-cübb-i ḫaṭar-nākden taḫlīṣ ü isti‘ṣāda teşmīr-i sā‘id-i ihtimām ve pīş-gāh-ı ṣadrıa‘ẓamīde ḳıyām idüp āvāz-ı bülend ile *sulṭānım ber-feḥvā-yı el-‘avdu Aḥmed min-ba‘d sulṭān muḫliṣiñiziñ bu maḥallde ārāmı ‘abeṣ ü bī-me’āl belki müceb-i ḥüzn ü melāldir. Ammā ṭaraf-ı pādişāhīye mu‘āvedet itse belki ber-muḳteżā-yı vaḳt u ḥāl ba‘żı ḫidemātda bulunmaḳ iḥtimāldir* deyü basṭ-ı muḳaddemāt-ı leṭā’ifü’l-ḥiyel **[128a]** ile ẓarīfāne isticāze idicek vezīr-i meṣā’ib-dīde ġamż-ı çeşm-i reşk-ālūd[3049] ile işāret itmekle icrā-yı merāsim-i bedrūd ve nümūne-nümā-yı sırāṭ-ı ḥaşr olan muḳanṭara-i müşrifü’l-indirāsdan ‘ubūra müsāra‘at idüp sūy-ı selāmete mürūr itdigi sā‘at pül-i mezbūr dil-i ‘āşıḳ gibi bi’l-külliyye ḫarāb u vīrān oldığın ol zamān-ı ḳıyāmet-nişānda sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ debīr-i müşīri Mes‘ūd Efendi cem‘ itdigi Vāḳı‘āt Mecmū‘ası’nda taḥrīr idüp[3050] zeylinde kendi ser-güẕeşti olmaḳ üzre dimişdir ki *çün dürr-i girān-bahā-yı devlet kām-ı neheng-i ḳażāda merkūz ve genc-ī*[3051] *Ḳārūn-ı sa‘ādet zīr-i ser-i ejder-i heft-serde meknūz ve elsine-i nāsda meşhūr olduġı üzre devlet-i ḳażānıñ māverāsında mestūrdur. ‘Uḳalā-i zamān ve vāḳıf-ı aḫbār-ı güẕeştegāna pūşīde vü nihān degildir ki esb-i cevād u ẓafer zamān-ı muḳadderde mālīde-ligām kendi ayaġıyla ışṭabl-i ḫuṣūle vāṣıl ve naḫçīr-i feṭḥ ü nuṣret pāy-ı*

[3047] ḫaber RT: çetr MHP, ḫatr E
[3048] rū-nümā RTMEH: + ve peydā P
[3049] ālūd MEHP: - RT
[3050] idüp RTMHP: - E
[3051] genc RMEHP: - T

irādesiyle dām-ı ṣayyāda dāḫil olup levḥ-i ezel ve ʿilm-i[3052] *lem-yezelde ṣābit olan elbette vücūda gelmelidir deyü* [3053] قل لن يصيبنا الّا ما كتب الله لنا *ḥabl-i metīnine*[3054] *müteşebbis olup naẓar-endāz-ı encām-ı ṣūret-i vāḳıʿa oldum. Eger felek-i ġaddār dendān-ı çerḫ-i āsiyāb-ı maḳṣūdı seng-i nā-murādı ile şikest idüp kitāb-ı ʿayş u ḥayātım āb-zede-i merg-i ḳażā olmaḳ muḳadder degil ise abā vü ecdādımdan iktisāb itdigim ṣanʿat-ı şināverī-i Tatarı icrā ile nehri ʿubūr ve sāḥil-i selāmete mürūr iderim. Ammā*[3055]

Mıṣraʿ

بخت اگر یاور بود دندان سندان بشکند[3056]

mefhūmunca ṣaḥīfe-i zemīnde maṭāriḥe ḳılınan ḳurʿa-i ḳıtālde ḫāric-i dā'ire-i taṣavvur olan nuṣretü'd-dāḫil-i ḫāne-i saʿdda ictimāʿ ile ʿatebe-i devlete vāṣıl olursa iddiʿā-yı ḫiẓmet ü ḫulūṣ iderim deyü paşa-yı müşārün-ileyhiñ verāsında ḳā'im olmuş idim. Vezīr-i maʿẕūr[3057] *ḥasbe'l-ḳudret teşmīr-i sāʿid-i tedbīr idüp ḳavl ḳavl fermānlar taḥrīr ve rü'esā-yı ʿaskeri mevāʿid-i keşīre ile ceng ü ḳıtāle terġīb ve menāṣıb-ı şühedāyı enseb ü aḥrā*[3058] *ve aḳreb-i aḳrabāyı tevcīh ile taṭyīb iderdi. Rişte-i ʿalāḳa-i ḫuddām refte refte mıḳrāż-ı nefs-i nefsī*[3059] *ile bürīde olmaġa başlayup emr-nüvisān-ı yemīn ü yesār daḫi ġışāve-i ḥayret ü ıżṭırār ile güm-şüde-ī*[3060] *rāh-ı firār*[3061] *ve müneccim-i bī-usṭurlāb gibi müteḥayyirāne birer ṭarafa inṣirāf* [128b] *ve ẕehāblarından ṣoñra devlet-i yāḳūt-reng-i Elmās'dan ḳaṭarāt-ı ḫūn-ı laʿl-gūn miṣāl āb-ı gevher çekīde olaraḳ iḳtiżā iden bir iki ḳıṭʿa evāmir taḥrīrini bu faḳīre fermān itmekle imtiṣālen-leh ḫāme-ī*[3062] *icābeti nihāde-i devāt-ı*[3063] *iṭāʿat itdigim eṣnāda bir gülle-i ṭop bilā-maṣḥūb gelüp sütūn-ı sāye-bānı*

[3052] ʿilm RTMEH: ḳalem P

[3053] De ki: "Hiçbir zaman bize Allah'ın bizim için takdir ettiğinden başkası dokunmaz. Kur'an, Tevbe suresi, 51. ayet.

[3054] metīnine EP: metīne RTMH

[3055] ammā TMEHP: - R

[3056] Bahtın yaver giderse dişin demiri kırar.

[3057] maʿẕūr EHP: maġdūr RTM

[3058] ü aḥrā RTMEH: - P

[3059] nefsī RMEHP: - T

[3060] şüde EP: geşde RTH, keşīde M

[3061] firār RTMHP: iḳrār E

[3062] ḫāme REHP: ḫāne TM

[3063] devāt RTMHP: zevāt E

şikest ve ḳalem-i debīr-i taḳdīr ile[3064] *nüvişte olan dāne-i tüfeng-i āteşīn-reng paşanıñ pīşānesine iṣābet itmegin çāşnī-senc-i şerbet-i şehādet olduḳdan ṣoñra ben daḫi giryān giryān*[3065] *Fātiḥa-ḫᵛān olaraḳ nehr-i mezbūrı ʿubūr eyledim* deyü naḳl ü beyān ider. *ʿAleyhi'r-raḥmeti ve'l-ġufrān*[3066]. Şehbāz Girāy Sulṭān ġubār-ālūde-i ekdār edā-yı ḫidmet-i maʿiyyet-i pādişāh iderek ḥişār-ı Ṭameşvar'a mürācaʿat ve çend rūz iḳāmetden ṣoñra fermān-ı icāzet ile Ḳırım'a ʿavdet eyledi. Ez-īn cānib Selīm Girāy Ḫān dühāt-ı[3067] ebnā-yı zamāndan olmaġla temādī-i esfārdan nāşī ḫazīne-i pādişāhīde müżāyaḳa vü ḳuṣūr ve ṭavā'if-i ʿaskerīde kelāl ü fütūr ẓuhūr[3068] itmekle eger bir müddet daḫi visāde-i ṣulḥ u emāna ittikā ile rāḥat-güzīn-i ḫāne-i istirāḥat olunmazsa rācil-i fenn-i baḥr-ı sitīz olan nāḫudā-yı Ḫüdā nā-terslere[3069] re'yi ile sāl-i keşīrü'z-zevāyiʿ-i iḫtilālde şirāʿ-güşā-yı sefā'in-i sefer kılınursa veyl-i ṣāʿiḳa-bār-ı şerr ü şūr[3070] ve seyl-i nedāmet ile gird-āb-ı ebediyyü't-te'essüfe giriftār olmaḳ muḥtemeldir deyü muḳteżā-yı ḫulūṣ u ḫayr-ḫᵛāhı naḳş-yāfte-i ḫāne-i derūnı olan ṣūret-i dil-peẕīr-i ṣulḥ u emānı āyīne-i müşāfehe ile irā'et itdirmek[3071] içün bilā-ṭaleb ü daʿvet biñ yüz ṭoḳuz rebīʿü'l-evveliniñ ṭoḳuzuncı güni Āsitān-ı pādişāh-ı ʿālem-penāh cānibine sevḳ-i maṭiyye-i ʿazīmet idüp Kili ḳaṣabasına vuṣūlünde zamān-ı iġtināmı-ı ḳavm-i Tatar olan eyyām-ı şitā ḫulūl itmekle Berebaş keferesine sefer içün tesmīn-i merākib maḳūlesi tedārike meşġūl olup aḳıncı ṭā'ifesine Saʿādet Girāy Sulṭān serdār taʿyīn olundıġı ahālīniñ muḫtārı olmayup ebnā-i Selīm'den mücerrebü'l-eṭvār ve yümn-i[3072] ḳudūm ile nām-dār olan Ḳalġay[3073] Devlet Girāy yāḫud Şehbāz Girāy'ı niyāz eylediklerinde tīr-i recāları hedef-i ḳabūle vāṣıl olmaġla ḫāṭır-ḫᵛāhları olan Şehbāz Girāy yevm-i ṣāmin-i şehr-i recebü'l-müreccebde ecnād-ı ġāret-muʿtād-ı **[129a]** Tatar ile[3074] ʿāzim-i rāh-ı cihād oldı. Ḫān-ı Ḳırım daḫi nühüfte-i

[3064] taḳdīr ile RTEHP: ile taḥrīr ile M
[3065] giryān RTEHP: - M
[3066] Ona rahmet ve bağış olsun.
[3067] dühāt RTEHP: zühāt M
[3068] ẓuhūr RMEHP: - T
[3069] nāḫudā-yı Ḫüdā nā-terslere RTMEH: nā-Ḫüdā ve nā-tersler P
[3070] ṣūr RTMEP: ṣürūr H
[3071] itdirmek EP: - RTMH
[3072] yümn RTMEP: + ve H
[3073] Ḳalġay RTEHP: - M
[3074] ile RTMEP: - H

ṣandūḳa-i ḥıfẓ u ketmānı olan emtiʿa-i nādirü'l-vücūd-ı tedbīri revāc-gāh-ı tuḥaf-ı bilād-ı cihān olan ḫazīne-i pādişāhīye ihdā içün on beş yigirmi ādem ile ḳāfile-bend-i ʿazīmet olup ṭayy-ı ṣaḥrā vü vādī iderek Edirne'ye ḳarīb olduḳda resm-i ʿādī üzre istiḳbāl ve bisāṭ-ı mülūkāne ile müzeyyen menzil taʿyīn olunup baʿde'l-istirāḥat ṣadrıaʿẓam-ı cedīd ʿAmuca-zāde Ḥüseyin Paşa ile tertīb olunan bezm-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣ-ı meşveretde[3075] ḫān-ı müşārün-ileyhiñ muḳaddeme-i kelāmın müşk-i Tatar ḫiṭām-ı esfār ile itmām itdigi muvāfıḳ u[3076] meẕāḳı olmaġla nāṣiye-fersā-yı rikāb-ı kām-yāb olduḳlarında bi'l-ittifāḳ lāzıme-i vaḳt u ḥālden olan ṭarīḳ-i eslem-i ṣulḥ u ṣalāḥda sevḳ itdikleri maṭāyā edille-i[3077] eṣ-ṣulḥu ḫayrun maʿāṭın semʿ-i ḳabūl-i şehriyārīde ilḳā-yı cerrān te'sīr idüp ve ṣülme-i meşaḳḳat-ı seferi iġlāḳ ve fetḥ-i bāb-ı istirāḥat-ı ḥażar ile duḫūl-i gülşen-sarāy-ı āştiye muraḫḫaṣ olmaġla[3078] ber-vech-i muʿtād tekmīl-i levāzımāt-ı seferden ṣoñra vezīr ve ḫān dārü'l-cihād Belġrad cānibine ʿazīmetde hem-rikāb u hem-ʿinān oldılar. Sāl-i güẕeştede fetḥ ü tesḫīrine ṣarf-ı ḳudret ü tāb olunup[3079] me'yūsen ʿavdet olunan Nuṣretkermān palanḳasın taḫlīṣe nām-zed olan ʿasker-i ʿOṯmāniyāna maʿiyyet iden Tatar'a serdār ve ḫānıñ ʿavdetine degin umūr-ı memleketi irā'ete Devlet Girāy me'mūr olmaġla vālidi cānibinden muḥarrer yarlıġ mażmūnunda menşūr-ı pādişāhīye maṣḥūb-ı[3080] ʿināyet-i sulṭānī olan ḫilʿat-ı fāḫire ve bir ḳıṭʿa mücevher tīġ īṣāline taʿyīn olunan ser-bevvābān-ı dergāh-ı ʿālī aġa vesāṭetiyle vāṣıl olmaġın ser-ibtihācı resīde-i[3081] evc-i mübāhāt oldı. Sālifü'ẕ-ẕikr Şehbāz Girāy Sulṭān ʿasker-i cerrār-ı Tatar ile Uḳranya memleketi bilādında zerʿ-i[3082] toḫm-ı fitne vü fesād iden Berebaş Ḳazaġı bed-maʿāşına aḳın itdigi eyyām-ı şitānıñ berf ü bārānı keṯret ve bürūdeti şiddet üzre olup mānīʿ-i meşy ü ḥareket olmaġla maʿiyyetinde olanlar selāmetle ḫānelerine vuṣūlı maḥż-ı ġanīmet ʿadd idüp ʿavdetleri ḫuṣūṣunda ibrām u ṣıḳlet itdiklerinde sulṭān-ı müşārün-ileyh dāmen-i tevekküli kemer-i ġayrete bend idüp esb-i ḥamiyyete tāziyāne-zen-i

[3075] meşveretde REHP: - TM
[3076] u RTMEH: - P
[3077] edille-i RTMHP: eẕelle-i E
[3078] olmaġla RTEHP: olmamaġla M
[3079] olunup RMEHP: - T
[3080] maṣḥūb RTMHP: maḥṣūb E
[3081] resīde-i MEHP: vesīle-i RT
[3082] zerʿ RTEP: meżraʿ MH

himmet olmaġın merzbūm-ı küffārdan Çoġay nām **[129b]** ḥiṣār pīrāmenini āteş-i tīr-i[3083] maʿreke-gīr ile lāne-i ġurāb u būm ve iṭāle-i dest-i ġāret itmekle ʿaṭıyye-i ʿatebe-i[3084] İlāhiyyeden olan ġanā'im-i girān-bahā-yı bī-şümār dāḫil-i keffe-i Tatar olup egerçi ʿavdetlerinde āḫir-i şitā olan ʿacūze-i rūzgār irā'et-i füsūn-ı berf ü bārān ile siḥr-āferīnlik idüp ṣūret-i ḥayāt-ı çār-pāyānı şekl-i meyyite tebdīl eyledi. Lākin netīce-i muḳaddemāt-ı meşaḳḳat-ı sefer olan aḫẕ-ı şār-ı devleti ḫuṣūṣā aṭyeb-i emvāl-i müslimīn olan ġanīmet niʿmetinden ḳaṭʿen[3085] naẓar sene-i sābıḳada ḫarmen-i iʿmār-ı ahālī-i Ḳırım'da bālā-keş olan āteş-i bī-emān u pād ve temādī-i esfārdan nāşī küffār-ı ḫāk-sārı Tatar ḥaḳḳında żaʿf-ı[3086] ḥāl ve ʿadem-i ḳudret-i ḳıtāl ile itdikleri ẓann-ı bāṭıllarından taḥvīl eyledi. Sene-i mezbūre şaʿbānınıñ yigirmi yedinci güni Devlet Girāy Sulṭān nām-zed oldıġı ḫidemātı edā içün Çerkes cānibinden Ḳırım'a ʿavdet ve maḳarr-ı[3087] ḳalġay olan Aḳmescid sarāyında tertīb-i bezm-i meşveret idüp ecnād-ı şitā-mesīr-i Tatar'ıñ bārīdin tegerk-i tīrinden sūrāḫ-ı mużīḳ-i zemīnde müteḥaṣṣın ḥaşerāt-ı küffār ḳuvvet-i te'ṣīr-i ḥarāret-i rebīʿ ile rūy-ı arāżī-i Ḳırım'a münteşir olmaḳ fikrinde olduḳları şāyiʿ olmaġla şifā-ḫāne-i pādişāh-ı heft-kişver ve ḫazīne-i şehriyār-ı dād-güsterden pād-zehr ve kibrīt-i aḥmer olan tiryāḳ-ı ekber-i imdād u iʿānet-i mülūkāne içün vaż'-ı ḳalem-i recā itdikleri maḫżar-ı āmāllerine ḫātem-zen-i duʿā olduḳları eṣnāda ordu-yı hümāyūnda ḫayme-nişīn-i maʿiyyet-i ṣadrıaʿẓamī olan ḫān-ı Ḳırım ḫiẕmetine iḳtiżā iden ʿasker-i Tatar'ı iḫrāc u tesyīr bābında Devlet Girāy'a ḫiṭāben ṣudūr iden nāme-i hümāyūn ve ʿaṭıyye-i şehriyār-ı şevket-maḳrūna maṣḥūb[3088] yarlıġ-ı Ḫān Selīm'i müşārün-ileyhiñ aḫaṣṣ etbāʿından Merdān ʿAlī Aġa teblīġ ü teslīm itmegin ḥasbe'l-emr her yigirmi ḫāneden birer ādem iḫrāc u taḫṣīṣ ve maḥalline īṣāli ḫiẕmeti ebnā-i ḫāndan Mengli Girāy Sulṭān'ıñ dest-i himmetine iḥāle vü tenṣīṣ olunup sene-i mezbūre ẕi'l-hiccesinde müşārün-ileyh ordu-yı hümāyūna ve Ḳalġay Sulṭān daḫi Feraḥkermān ṣaḥrāsında vaż'-ı

[3083] tīr RTMEP: tīġ H
[3084] ʿatebe RTMH: ġaybiyye EP
[3085] ḳaṭʿen RTMEP: - H
[3086] żaʿf RTMEP: + ve H
[3087] maḳarr RTEP: muḳarrer MH
[3088] maṣḥūb RTMHP: maḥṣūb E

ḫıyām-ı muḥāfaẓat[3089] içün Baġçesarāy'dan süvār ve ber-vech-i te'ennī müteveccih-i ḳalʿa-i Feraḥkermān olup eṣnā-yı rāhda ʿafārīt[3090] **[130a]** küffārıñ ḳalʿa-i mezbūreye şerāre-rīz-i taẓyīḳ ü taḥāṣur olmaḳ ekāẕibi elsine-i[3091] nifāḳ-pīşe vü mekr-endīşeden mütevātir olmaġla sulṭān-ı ḫayr-encām cemʿiyyet-i şeyāṭīn-i insi ṭard u ibʿād içün ʿazā'im-i nefīr-i ʿām[3092] ile lā-ḥavle-ḫ̆ān-ı himmet olaraḳ maḥall-i mezbūra vāṣıl olduḳda mār-ı ḫulfet-i küffār zehr-efşān-ı istīlā olmaḳ sevdāsıyla nehr-i Özi sāḥilinde vāḳiʿ Şāhkermān palanḳası pīrāmeninde ḫam-der-ḫam-ı taẓyīḳ ü elem ve[3093] gird-ā-gird-i muḥāṣara-i endūh u ġamm olduḳları maʿlūm olup Feraḥkermān ġā'ilesi defʿ olmaġla gürgān-ı[3094] Tatar ol ḥavālīde müctemiʿ olan reme-i ḫanāẕīre ʿale'l-ġafle hücūm içün ṣenāyā-yı iştihāların[3095] vaż'ʿ-ı fesān-ı ʿazīmet itdikleri efsānesin Devlet Girāy'ıñ bende-i direm-ḫarīdesi Abaza nesl-i nā-pākinden bir kāfir-i melʿanet-nihād rākib-i esb-i irtidād olup mesfūrları āgāh itmegin anlar daḫi mütelebbis-i ṣevb-i[3096] āhen-i teyaḳḳuẓ u intibāh olduḳlarından nāşī hengām-ı dād u sitād-ı kārzārda bir miḳdār esīr iġtinām olunup ʿavdet eylediler. Şāhkermān palanḳasında olan ṭabur aḥvālini istiḫbāra ümerā-i Şīrīniyāndan Cāntimur ve Manṣūrīlerden Bahādırşāh Mīrzā me'mūr olmaġla dāmen-gīr-i kūh-ı tecessüs olmuşlar idi. Nā-gāh ġazāl-i devḥa-i Behişt olan tenhā-revān ġuzātı üftāde-i dām-ı belā itmek hevāsıyla ser-be-ṣaḥrā-yı baġy u fesād olan melāʿīnden elli ḳadar kilāb-ı şikārīye teṣādüf itdiklerinde mesfūrlarıñ re'īsleri olan şābb-ı nīk-nihād fi'l-aṣl müslim-i pāk-nijād olup Yedişan taʿbīr itdikleri Noġay mīrzālarınıñ miyān-ı Tatar'da ʿaḳl u fiṭnat u mürüvvet ile meşhūr u maʿrūfi'l-aḳvāt mīrzāya ḳarābeti olan bir ṭıfl-ı endek-sāl eyyām-ı ṣabāvetinde mezāliḳ-i aḳdām olan mekr-i iḫve-i şeyāṭīn ile mübtelā-yı ġıyābetü'l-cübb-i esīrī olduḳda papas-ı nā-sipāslar gerden-i sīmīn-i maʿṣūm-ı pāki taʿlīḳ-i ṣalīb-i zerrīn ve irā'et-i luʿb-ı beyża-i sürḫ ile firīfte ve ten-i nāzenīnin[3097]

[3089] muḥāfaẓat RTMH: muḥāfaẓa EP
[3090] ʿafārīt TMEHP: ʿaḳārīb R
[3091] elsine RTMHP: - E
[3092] ām RTMEP: - H
[3093] ve RTMEP: - H
[3094] gürgān RTMEH: - P
[3095] iştihāların RTMH: iştihā-yı himmetlerin EP
[3096] ṣevb RTMHP: bevb E
[3097] nāzenīnin EP: nāzenīn RTMH

ṭılā-i dehen-i peleseng ile telvīş itmekle iʿtiḳād-ı bāṭıllarınca beyża-i İslāmiyyeyi şikest itmişdir deyü iʿtimād idüp beynlerinde muʿteber bir rütbe ile baʿż-ı ḫidemātda istiḫdām iderler idi. Gencīne-i ḳalbinde taʿbiye olunan nūr-ı īmān-ı hidāyeti ve mıḳnāṭīs-i maḥabbet-i vaṭan-ı aṣlī iʿāneti ile cānib-i İslām'a münceẕib ve kendüye tābiʿ olan **[130b]** beş on ādemiyle kenār-ı selāmete vāṣıl ve mezbūr mīrzā dā'ire-i murāfaḳatlarına dāḫil olduḳda ṭabur-ı maḳhūr ḳıllet-i āb u ʿalefden nāşī mużṭarib ü mütelāşī olup nehr-i Özü'yi ʿubūra şürūʿun ve rākib-i merākibleriniñ żaʿf u fütūrın iḫbār itmekle ʿasker-i Tatar biñ yüz on ṣaferü'l-ḫayrı[3098] evāḫirinde Aralṣamar maʿberinden mürūr ve[3099] eşrār-ı küffār-ı siyeh-rūzgārı tīġ-i lemʿa-rīz-i żiyā-dār[3100] ile idḫāl-i dārü'l-bevār itmek üzre[3101] aṣḥāb-ı hüner-mend-i bād-peymā intiḫāb olunup bī-ḳudret olanlar[3102] ḫānelerine ʿavdet ve ricāl-i Ḳırım'dan Bahādır Aġa Feraḥkermān ḳalʿası muḥāfaẓası ile umūr-ı Ḳırım'ı irā'et itmek üzre ʿaḳd-ı rişte-i tedbīr eyledikleri esnāda Nemçe çasarı ile ṣulḥuñ inʿiḳādın ve ezmine-i ḳarībede ḫānıñ teveccühi ḫaber-i meserret-eserin müşārün-ileyh ṭarafından maḫṣūṣ ādem gelüp tebşīr eyledi. Cihāda me'mūr olanlar daḫi[3103] elbise-i fāḫire-i ʿarūs-ı Behişt-i berīn siyāb-ı ḫāṣṣ-ı rezm ile ārāste vü zeyn idüp Bozoḳ didikleri maḥalli ġārete düzenüp egerçi bir miḳdār esīr ü mevāşī iġtinām ve ḳurā vü ḳaṣabātı iḥrāḳ bi'n-nār itmekle nevʿan aḫẕ-ı sār itdiler. Lākin bir niçe şīr-i bīşe-i[3104] dārūgīr çāşnī-senc-i şerbet-i şemşīr ve ʿuẓemā-i Şīrīniyāndan Cāntimur ve ḳapu-ḳulunuñ maʿrūflarından Bahādır Aġa-zāde ʿOsmān Aġa ve sā'ir ricāl-i kārzār zaḫm-ḫūrde-i tüfeng-i āteş-tebār olmaġla evā'il-i rebīʿü'l-evvelde ser-esbānı imāle-i cānib-i evṭān ve ṣandūḳa-i cevher-i girān-ḳadr-ı[3105] şühedāyı dest-i teʿāżud ile eyādī-i küffārdan taḫlīṣ ve ber-vech-i muʿtād taḥmīl-i maṭiyye-i tābūt-ı ḥürmet ve ʿıyāl ü evlādına teslīme himmet idüp cerīḥa-i zaḫm-dārāna merhem-bend-i iltiyām olduḳdan ṣoñra ġuzāt-ı peleng-intiḳām bār-ı dīger aḫẕ-ı sāra iḳdām ve her şīr-i dilīr ü zūr-mend tehyi'e-i esbāb-ı neberd

[3098] ṣaferü'l-ḫayrı RTMEP: ṣaferiniñ H
[3099] mürūr ve RTMHP: mürūrundan E
[3100] żiyā-dār RTMEP: - H
[3101] üzre RTMEP: - H
[3102] olanlar RTEHP: - M
[3103] daḫi RTMH: + ḳadd-ı bālā-yı himmetlerin EP
[3104] bīşe RP: bişe TMH, pīşe E
[3105] ḳadr RTMH: + vücūd EP

itdiklerin ḫān-ı Ḳırım'a iʿlām *ve cāhidu ʿale'l-küffār fī sebīlillāh*[3106] fermānına dīde-dūz-ı intiẓār olduḳları eṣnāda suṭūr-ı ṣaḥīfe-i kārzāra midād-ı ittifāḳ-ı enām ile ḳalem-i ṣulḥ u emān keşīde ve raḳam-ı defter-i gīrūdāra ḫaṭṭ-ı maḥv[3107] u buṭlān resīde ve kūs-ı nefīr-i sulṭānī *eṣ-ṣulḥu seyyidü'l-aḥkām*[3108] demdemesiyle naġme-sencān ve ʿumūmen pāy-ı esbān-ı ebṭāl-i ricāle vażʿ-ı ʿiḳāl-i istīmān ḳılınmaḳ **[131a]** mażmūnunda taḥrīr olunan mekātīb-i ḫānī sene-i ʿaşere ve mi'e ve elf cümāde'l-ūlā evāḫirinde vāṣıl olup bu vażʿ-ı ḥüsn nezd-i nīk-endīşān[3109] ve aṣḥāb-ı ḫıredde her ne ḳadar müstaḥsen ü dil-pesend ise de ʿavāḳıb-ı kārdan ġāfil olan endek-maġz u lāf-zenān ādemler *tīġ-i ṣamṣām-ı zerrīn-niyām ile ber-vefḳ-i dil-ḫʿāh aḫẕ-ı intiḳām olunmadın ʿaḳd-ı*[3110] *ṣulḥ itmek neden iḳtiżā itmiş* deyü ʿasker ü ḫazīnede żaʿf u noḳṣān nümāyān iken ḫoyrāt bahādırlıḳ iẓhārı ile ṣadā-yı bī-āheng-i iʿtirāżları ānifen ẕikri mürūr iden Şehbāz Girāy Sulṭān'ıñ ṣımāḫ-ı güş-ı pür-hūşun taḫdīş itmekle ol maḳūle güftār-ı nā-ḫoşı istimāʿ itmemek içün ṣayd u şikār bahānesiyle bī-çāreniñ āḫir seferi olup [3111]و ما تدری نفس بمای ارض تموت mażmūn-ı bī-iştibāhı üzre maḳtel-gāhı olan Çerkes cānibine pāy-ı irādesiyle güẕer eyledi. Ol eyyāmda muʿānidān-ı Çerākise Çoban Girāy neslinden bir derd-mend ü bī-günāh sulṭānı āġeşte-i ḫūn-ı ġadr ve sefk-i dimā-i selāṭīne idmān ve irāḳa-i ḫūn-ı sülāle-i Cengiziyyeye ülfet ḥāṣıl itdiler. Sene-i sābıḳda Bucaḳ ser-ʿaskeri olan Ġāzī Girāy Nemçe seferinde vālidine maʿiyyet itmegin ḫiẓmet-i mezbūre silsile-i vekālet ile birāder-i kihteri Ḳaplan Girāy Sulṭān'ıñ gerden-i iḳtidārına bend olunmaġla ber-vech-i muʿtād Ḳamaniçe ẕaḫīresin īṣāl idüp ʿavdetinde Leh memleketiniñ eshelü'l-vuṣūl olan ḳaryelerine iṭāle-i pençe-i ḫasāret ve ṣayd-ı naḫçīr-i ġanīmet eyledi. Ġāzī Girāy Sulṭān daḫi Ḳarlofça'da ʿaḳd olunan ṣulḥ itmāmını müşʿir hücec ü temessükāt manẓūr-ı dīde-i ʿaynü'l-yaḳīni olmamaġın mābeyn maḥṣūlidür deyü Bucaḳ Noġayı ıṭmāʿ u iġvāsı ile cūybār-ı derūnı Leh memleketi aḳınına cereyān itmegin bī-ḥadd u ʿadd duḫter-i gül-fām

[3106] Allah'ın yolunda kafirlerle savaşınız.
[3107] maḥv RTMEP: - H
[3108] Barış hükümlerin efendisidir.
[3109] endīşān TMEHP: endīşiyān R
[3110] ʿaḳd RTMHP: - E
[3111] Hiçbir kimse hangi yerde öleceğini de bilmez. Kur'an, Lokman sûresi, 34. âyet.

ve ġulām-ı serv-endām ve tuḥaf-ı nādireyi idḫāl-i ḥarem-sarāy-ı iġtinām idüp vāṣıl-ı[3112] çārsūy-ı evṭān olduḳlarında bāzār-ı kārzār-ı serd ü kāsid ve dād u sitād-ı ṣulḥ u āşt̄i kerem ü mütezāyid olmaġın şaṭr-ı[3113] aʿẓam ve şarṭ-ı ḳażiyye-i ṣulḥ olan istirdād-ı üserāya dā'ir evāmir-i şed̄ide ṣudūrunda ẓuhūr iden āteş-i ḫānumān-sūz-ı ārām u rāḥat olan beliyye-i fesād u ʿişyān ser-nüvişte-i[3114] midād-ı siyeh-gūn-ı naḳl ü beyān[3115] olsa gerekdir. Ḫān-ı daḳīḳa-dān kāşāne-i nāmūs-ı devleti ḳaṭarāt-ı ṭaʿn-ı aʿdādan ṣıyānet [131b] iderek ṭarḥ-endāz-ı zem̄in-i ittifāḳ oldıġı esās-ı ṣulḥ ve ārāmı itmām ile bāʿiṣ̱-i asāyiş-i fuḳarā vü raʿiyyet ve ṣadrıaʿẓam ile hem-rikāb-ı ʿavdet olup m̄izān-ı ʿaḳl u fıṭnatda senc̄ide itdigi üzre bār-ı idbār-ı ʿazl ıżṭırārı ḥaml-i iḫtiyāriyyeden girān ve temādī-i meşaḳḳat-ı seferden nāş̄i vażʿ-ı nā-hemvār-ı nāsdan ṭabʿ-ı leṭāfet-ist̄ināsına fütūr u[3116] kelāl ʿārıż olup rū-nümūn-ı mirʿāt-ı cihān olan ṣūret-i ṣulḥ u emān peyker-i ricāl-i ceng ü ḳıtāli hey'et-i zişt-i[3117] nā-merġūbda irā'et itdirmegin mütesāḳıṭ-ı āȳine-i iʿtibār olacaḳların teyaḳḳun idüp muḳaddemā sülleme-i vel̄iʿahdı ile rütbe-i istiʿdād-ı hükūmete isʿād[3118] itdigi ekber[3119] evlādı Devlet Girāy'ı yed-i irāde vü iḫtiyārı ile bālā-niş̄in-i ser̄ir-i salṭanat idüp ve kendileri[3120]

Beyt

Bir o kim çıḳdı ildin āgeh oldur
Gedāluḳdın kim āgehdür şeh oldur

tekye-i tecerrüd ü ferāġatında ʿuzlet-niş̄in-i künc-i ʿāfiyet ve cā-niş̄in-i Edhem olmaḳ niyāzı ile ḳuṭb-ı dā'ire-i salṭanat olan pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretlerine vez̄ir-i müşārün-ileyhi tavs̄iṭ birle istidʿā-yı ʿināyet itmegin sene-i ʿaşere ve mi'e ve elf recebinde ketḫüdā-yı bevvābān-ı devlet-me'āb olan Ḳıbleli-zāde Bek mübāşeretiyle

[3112] vāṣıl RTMEP: - H
[3113] şaṭr TMEHP: şarṭ R
[3114] nüvişte RH: nüviş TM, nüvişt EP
[3115] naḳl ü beyān RTMH: ve keder-nümūn EP
[3116] u RTMHP: - E
[3117] zişt RTMEH: + ve P
[3118] ḫükūmete isʿād RTMEP: - H
[3119] ekber RTEHP: - M
[3120] ve kendileri RTMEH: - P

ḳıble-gāh-ı aṣḥāb-ı ḥācāt olan Der-i[3121] devlet-medāra daʿvet ve sene-i mezbūre ramażānında serīr-i ḥükūmete Devlet Girāy'ı iclās ve Selīm Girāy'a daḫi ferve-i semmūr-ı teḳāʿüd ilbās olunup Silivri ḳaṣabası ḳurbunda vāḳiʿ Ḳāḍīḳaryesi çiftliginde basṭ-ı seccāde-i istirāḥat itmek üzre gerdūne-nişīn-i selāmet oldı. Ḫān-ı cedīd daḫi dehān-ı teşekkür ile taḳbīl-i[3122] ẕeyl-i peder-i büzürgvārı içün cebhe-fersā-yı tebcīl ve şebāne-rūz muġtenem-i niʿam-ı żiyāfet-ḫāne-i muʿāşereti olup hengām-ı ʿavdetinde Selīm Girāy'ıñ perverde-i niʿmet-i ḫāṣṣ ve nemā-yāb-ı ḫāne-i iḫtiṣāṣı olan Merdān ʿAlī Aġa'yı zümre-i zīr-i dūstānına idḫāl itmek niyāzında olıcaḳ dehān-ı istidʿāsına laṭme-zen-i redd ü imtināʿ olduḳda Devlet Girāy'ıñ merkūz-ı sirişt ü nihādı olan ışrār u ʿinādı muḳteżāsı vükelā-yı salṭanat-ı ʿaliyye taslīṭ ü ibrāmı ile dā'ire-i veliyyü'n-niʿamından ibʿād ve ḫiẕmet-i vekāletinde istiḫdāmından çoḳ zamān mürūr itmedin kemān-ı ḳahr u ġażabı ile endāḫte-i tīh-i ḥayret ve kāşāne-i meveddet-i vālidini hedm ü[3123] taḫrībe ʿazīmet idüp refte refte esās-ı mülk-i maḥabbet ü istīnās bi'l-külliyye ḳābil-i indirās oldıġın hikāyet [132a] ile ḳalem-i şikeste-raḳam-ı eşk-rīz-i şikāyet olsa gerekdir. El-ḥāṣıl Devlet Girāy mesned-nişīn-i erīke-i ḫānī olıcaḳ ʿamm-zādesi Şāhin Girāy'ı ḳalġay ve Saʿādet Girāy'ı nūreddīn itmek taṣmīm-kerde-i irāde vü iḫtiyārı olmuşiken Şāhīn Girāy pençe-i ḳartal-ı ḥatfe-i ıżṭırāra mübtelā ve Saʿādet Girāy daḫi manṣıb-ı mezbūrdan istīfā itmekle Şehbāz Girāy'ı ḳalġay ve Ġāzī Girāy'ı nūreddīn[3124] ve kendi emek-dārlarından hücec ü mürāselede resm-i imżāyı teşḫīṣe ḳādir olan ʿAbdullāh Efendi'niñ ṣaḥīfe-i āmālin pīrāye-zīb-i ʿunvān-ı ḳāḍīʿaskerī eyledi. Devlet Girāy Ḫān'ıñ hem-ḳadeḥ-i şerāb-ı bezm-i nā-ḫoş-güvār-ı[3125] ġurbet ü kürbet ve ḫidmet-i kitābetinde taẕyīʿ-i nūr-ı çeşm ü başīret idüp müzd-i kitābet[3126] ve aḳṣā-yı merāmı olan[3127] *dīvān efendilik* rütbesin iḫrāz ile fā'iḳü'l-aḳrān olmaḳ ḫulyāsında[3128] fā'iḳiden ez-ḳażā

[3121] der RTMEP: - H
[3122] taḳbīl RTMEP: - H
[3123] ü EP: - RTMH
[3124] nūreddīn RTMH: + idüp EP
[3125] nā-ḫoş-güvār H: nā-güvār RTMEP
[3126] müzd-i kitābet RTMH: - EP
[3127] olan RTMEH: yaʿnī P
[3128] ḫūlyāsında RTMH: + olan yaʿnī E, + olan P

manṣıb-ı mezbūruñ taḫallüfi iḳtiżā eyledikde kilk-i laʿl-gūn ve dīde-i ḥasret-nümūnundan eşk-i ḫūn rīzān iderek dehān-ı te'essüf ü infiʿāl ile

Beyt

Dāġlar yaḳdum elif tek şerḥa çekdüm sīneye
Tā görün tārīḫini Devlet Girāy'ıñ fehm ide

beytini naẓm u inşād ve pīş-i enẓār-ı ẓürefāya vażʿ u nihād idüp *bu merṣiye olmuş* diyenlere *belī muvāfiḳ-ı ḥāl ü şānım olan merṣiyedir* didigi meşhūrdur. Maḥall-i mükāleme-i ṣulḥ olan Ḳarlofça'da Mosḳov ṭarafından mebʿūṯ sefīr-i[3129] bī-dīn ḫākister-i şekk ü ḫafāda mestūr olan mādde-i ṣulḥ u emniyyeti germiyyet-i āştī ile sebk-i erīce-i maḥabbet idüp bir ḳālıba ifrāġ içün iẓhār-ı meyl ü raġbet idicek şāhid-i gül-çehre-i muṣāfātı ṣarf-ı nuḳūd-ı muḫāverāt ile rām itmege me'mūr olan Rāmī Efendi cevābında *sihām-ı ḥuṣūl-i merām kemān-ı ihtimām ile hedef-i iḫtitāma resīde olmaḳ ḳurb-ı memleket muḳteżāsı Ḳırım ḫānınıñ re'y ü*[3130] *irādesi inżimāmına muḥtācdır* deyü rişte-i kelāmı dirāz itmekle mesfūr daḫi iki sene miḳdārı zamān pīş-i aṣḥāb-ı gīrūdāra dīvār-ı mütāreke keşīde ve rāh-ı muḫāṣamet ṭarafından sedd olunup ṣülme-i ḫazm u iḥtiyāṭdan dūr-bīn-i imʿān ile nigāh-endāz-ı eşkāl-i ḥavādiṯāt olunmaḳ üzre ṣūret-i recāda basṭ itdigi elfāẓ-ı mühmele-i müşevveşü'l-maʿnā mażmūnunda ḫāna ḫiṭāben ṣādır olan evāmir ve Mosḳovlınıñ baʿṣ-ı sefīr itdiginden iḥtimāl-i inʿiḳād-ı ṣulḥ ile herkes rāḥat-güzīn-i kūşe-i ferāġat olup Ḳırım'a muḫaṣṣaṣ olan muraḫḫaṣıñ vürūdına intiẓār eyyāmında [132b] ḫiyel ü rūbeh-āyīn olan Mosḳov melāʿīninden merreten baʿde[3131] uḫrā ẓuhūr iden keyd ü[3132] mekrinden nāşī bu vażʿında daḫi ḫīle vü iġfāl olmaḳ iḥtimāliyle reme-i gūsfend ve bere-i raʿiyyeti şeġāl-i küffārdan ḥıfẓ u ṣıyānet ve ṣaḥrā-yı Feraḥkermān'da dīde-güşā-yı başīret olan Ḳaplan Girāy tecessüs-i naḫçīr-i ġanīmet içün ṭaraf ṭaraf neşr ü perākende itdigi pervāneniñ kār-güẕār-ı[3133] esb-i tāzī-süvār-ı

[3129] sefīr RTMEH: - P
[3130] ü RTMEP: - H
[3131] baʿde TMEHP: + merreten R
[3132] ü EHP: - RTM
[3133] pervāneniñ kār-güẕār RTMH: - EP

Tatar'ıñ şikārları olan Ḳazaḳları nihāde-i pīş-i Ḳaplan Girāy idüp ol daḫi pençe-i cebr ü ʿunf ile laṭme-zen-i istinṭāḳ olduḳda ḳıral-ı cuġd-fiʿāl ġurābü'l-beyn melāʿīn ile Ḳarġalıḳ didikleri maḥalle nüzūl ve iṭāre-i mürġ-i rāḥat-ı müslimīn içün mūş-ḥᵛārān-ı küffārıñ tecemmuʿ u iḫtişādın iḫbārlarında mesfūrlar dihḳānī vü bezrger[3134] maḳūlesi eşḫāṣ olup kelāmları mevṣūḳ-bih olmamaġla Ḳaplan-ı müşārün-ileyh künām-ı ḥacer-i terbiye vü rıḍāʿīyyesinde nemā-yāb[3135] oldığı Ṣırtlan Aġa'yı taṣḥīḥ-i maḳāl içün iki yüz miḳdārı şehbāz-ı bālā-pervāz ile irsāl itmegin anlar daḫi rūy-ı berf-i menḳūşda eṣer-i pāy-ı nuḥūset-mersūm-ı küffārı teftīş iderek üftāde-i dām itdikleri iki nefer būzīne-i süḫan-gūy u aḥvāl-şināş vażʿ-ı şīr-ḫāne-i taẓyīḳ istinṭāḳ olunduḳda zümre-i aṣḥāb-ı nifāḳıñ emr-i ṣulḥ-ı vifāḳda hem-zebān-ı ittifāḳ olduḳların taḥḳīḳ itmekle ʿuḳalā-yı zamān iki kelām-ı muḫālifü'l-mażmūnıñ maʿnāsın idrākde müteḥayyir ü ser-gerdān olduḳları eṣnāda Mosḳov cānibinden baʿṣ ve cāme-i siyeh-gūn-ı mekr ü ḥiyel ile ilbās olunan papas-ı nā-sipāsıñ taḥmīl-i gerden-i iḳtidārı itdikleri nüsḫa-i saḳīm-i ceẕʿ-ʿunvānıñ mażmūn-ı nā-maṭbūʿı *ben ki şarḳ ḳıralıyım ve sen ki Ḳırım ḫānısın. Baʿż-ı mevādd mükālemesi içün Ḳosṭanṭiniyye pādişāhına baʿṣ itdigimiz baş elçimiz memerr ü maʿberleriñize vardıḳda mümānaʿat itmeyesüz* maḳūlesi elfāẕ-ı mühmeleden ʿibāret ve mefhūm-ı mektūb ve vażʿ-ı ḳāṣıd-ı müşʿir ẕull u ḥaḳāret[3136] olmaġın sefīr-i mezbūr daḫi nişānde-i künc-i ḫāne-i taḥḳīr olunup ahālī-i vilāyet dervāze-i ḫavf u recādan nigāh-endāz-ı ḥavādiṣāt-ı rūzgār oldılar. Ḫān-ı Ḳırım dāḫil-i ḥavza-i ḥükūmeti olan Bucaḳ ḥavālisinde ḥasbe'l-imkān tanẓīm-i umūr-ı enām idüp sene-i iḥdā ve[3137] ʿaşere ve mi'e ve elf muḥarremü'l-ḥarāmınıñ yevm-i ʿāşirinde sefīne-i ʿavdet ile kūh-ı Cūdī-i Baġçesarāy'da lenger-endāz-ı selāmet olıcaḳ müşārün-ileyhiñ ʿahd-ı şebāb-ı ḥükūmeti olup taḥṣīl-i nīk-nām **[133a]** ve ʿarż-ı şevket ü ʿunvān ḳaydı ile īḳāʿ-ı aḥkām-ı siyāsetde irā'et-i şekl-i şiddet itdigi eyyāmda *el-cünūn fünūn*[3138] şerāb-ı muḫtelifü'l-keyfi ile neş'e-yāb olan mīr-livā-yı Şīrīn Oraktimur-ı bī-şuʿūruñ āvāze-i ṭabl-ı ẓulm u taʿaddīsi

[3134] bezrger RTEP: berz-gīr MH
[3135] nemā-yāb RMEHP: nemāyān T
[3136] ẕull u ḥaḫāret EP: ẕī-ḥaḳāret R, ẕull ḥaḳāret TMH
[3137] ve RTMH: - EP
[3138] Delilik sanattır.

perde-i bīrūn-ı inṣāf olup āteş-i[3139] ḳahr u ġażabı aṣḥāb-ı nefs-i nāṭıḳa ve ẕevi'l-ʿuḳūlden ġayrı ekbād-ı çerende ve rīş-i perendeyi sūzān idüp ḫuṣūṣā veliyyü'n-niʿam-ı ahālī-i Ḳırım olan Ḫān[3140] Selīm'e iẓhār-ı ʿuḳūḳ u muḫālefet ve bi'd-defaʿāt miyān-ı Tatar'da īḳāʿ-ı mefsedet idüp bāʿiṣ-i iḫtilāl-i memleket olmaġla tīġ-i ser-tīz-i siyāset ile keyd ü mażarratın defʿ ve vücūd-ı ḫabāṯet-ālūdın ṣaḥīfe-i rūzgārdan refʿ vācib ve ʿayn-ı[3141] nefʿ iken ḫān-ı müşārün-ileyh şeref-i ziyāret-i Beytu'llāh ile müstesʿad ve mā'-i zemzem-i teberrā ile dest ü[3142] dāmenin irāḳa-i dem ve sā'ir denes-i ʿişyāndan taṭhīr itmekle yed-i mübārekin ālūde-i ḫūn-ı nā-pāki itmek ictinābından ġayrı ricāl-i ḳabīle vefreti[3143] ve ʿavenesiniñ keṣreti ve bi'l-cümle[3144] ümerā-i Ḳırım'a olan riyāseti muḳteżāsı te'dībine şürūʿ olunduḳda müfside-i ʿaẓīme ẓuhūrı iḫtimāliyle ḳatl ü[3145] iʿdāmına mücāseret olunmayup ḳahr-ı Ḳahhār-ı ẕevī'l-intiḳāma iḥāle itmişidi. *İẕā erāde'llāhu şey'en heyye'e esbābenā*[3146]. Dīvān-ı ḳażāsında kilk-i debīr-i taḳdīr ile tertīb-i cezāsı emri ṣebt ü taḥrīr olunmaġın şaḫṣ-ı mezbūr esb-i naḫvet ü ġurūr ile Nemçe seferinden dārü'n-nedve-i müşrifü'l-indirāsına ʿavdeti eṣnāsında yine ḳabīle-i mezbūre mīrzālarınıñ maʿrūf u meşhūrlarından Ṣarı Ḳādirşāh refīḳ[3147] ü hem-rāh olup şaḫṣ-ı kec-reftārıñ evżāʿ-ı bāride ve nā-hemvārına tāb-āver olmayup ṭarīḳ-i refāḳatdan istīfā ve ṣoḥbet ü ülfetden ibā idüp baʿż-ı menāzil ü merāḥilde taḫallüf ü sebḳatından nāşī āteş-i tenevvür-i ceẕbesi feverān idüp Ḳādirşāh'ı ilḳā-yı āteşgede-i endūh u ġamm itmek içün berzede-i dāmān-ı ʿazīmet olup Ḳarabaḫşi nām maḥalle resīde olduḳlarında şürb-i ḳahve-i rū-i siyāh bahānesiyle derūn-ı[3148] kīne-dārında olan yüz ḳaralıġın iẓhār içün dūde-i sevād-pūşına daʿvet eyledikde ġışāve-i ġaflet-dīde-i iḫtiyāṭ u başīretin nā-bīnā itmegin müttekā-yı ʿaṣā-yı icābet olup ber-muʿtād-ı ḳadīm taḳbīl-i dest-i

[3139] āteş RTMEP: + ve H
[3140] Ḫān RTMEP: - H
[3141] ʿayn RTMEP: + ve H
[3142] ü EP: - RTMH
[3143] vefreti EP: ve bi'l-cümle RTMH
[3144] bi'l-cümle MEP: ʿalī maʿmūm ve bi'l-cümle RT, ʿale'l-ʿumūm H
[3145] ü EP: - RTMH
[3146] Allah bir şeyi istediyse sebeplerini hazırlar.
[3147] refīḳ RTMEP: - H
[3148] derūn RTMHP: + ve E

merfūʿü’l- ḳalem içün ser-i ḳażā-resīdesin vażʿ-ı zemīn-i istikānet[3149] mīr-i mecnūn **[133b]** daḫi iṭāle-i yed-i celādet ve bī-çāre[3150] mīrzānıñ rīş-i sepīd ü dirāzından aḫẕ idüp āġuşte-i ḫūn idinceye degin leked-kūb-ı ḥaḳāret ve laṭme-zen-i melāmet olması zaḫm-ḫūrdegān-ı nīş-āzār ve malẕūʿ mār-ı sitem-i Ḍaḥḥāk-i mārī-i ʿaṣr olanlar refʿ-i Direfş-i kāviyānī[3151] idüp [**Derkenar: Tebdīl-i mīr-i ḳabīle-i Şīrīn**][3152] ser-i naḫvet-şiʿārın kūfte-i seng-i demār yāḫud ḫıṭṭa-i Ḳırım’dan ṭard u ibʿād ile endāḫte-i tīh-i idbār itmek içün resm-i ḳadīm-i Tatar üzre çūb-ı rāyāt-ı menkūsun şikest itmek ḫuṣūṣunda nesc itdikleri şuḳḳa-i ittifāḳların ḳattāt-ı[3153] metīn-i ṭalāḳ u yemīne üç yerden rabṭ u taʿlīḳ itmegin ḳayd u bend ve aḫẕ u iḥżār olunmaḳ içün mübāşirler taʿyīn olundıġından ḫaber-dār olduḳda taḫlīṣ-i girībān-ı cān u baş[3154] sevdāsıyla iḫtifā vü firārı mesmūʿ-ı ṣıġār u kibār olıcaḳ ḫiẕmet-i tecessüs ü ītāna Ḳaplan Girāy Sulṭān me’mūr olmaġla eṣnā-yı tefaḥḥuṣunda mezbūruñ zevraḳ-ı ḫavf u keder[3155] ve bād-ı ṣarṣar-ı[3156] ıżṭırāb u ḥaẕer ile Bucaḳ cānibine güẕer itdigi muḳarrer olıcaḳ ḳāʿide-i maʿmūl-bahāları üzre müsinn ü muḫtārları olan Alp Girāy Mīrzā’yı

Mıṣraʿ

كدو افتاد و بادنجان برآمد[3157]

ḳalem-i şikeste-raḳamı ile nām-ı ṭurfe-edāsın cerīde-i riyāsete taḳyīd ḫān daḫi[3158] ḫilʿat-ı fāḫire-i tebcīl ile re’y-i ḳavmi te’yīd eyledi. Güẕāriş-peẕīr-i ṣaḥīfe-i taḥrīr oldıġı üzre evā’il-i inʿiḳād-ı ṣulḥda Ġāzī Girāy Bucaḳ Tatar’ı ḳallāş u nebbāşınıñ dest-i ġażab[3159] u ḫasāret ile sūrāḫ-ı iḫtifāda pinhān itdikleri rūbeh-beççe-i melāʿīni dūd-gāh ve giyāh-ı

[3149] istikānet RTMEH: + ve P
[3150] bī-çāre EP: bī-çā RTMH
[3151] kāviyānī RTMH: + ittifāḳ EP
[3152] **Derkenar** Tebdīl-i mīr-i ḳabīle-i Şīrīn RTE: - MHP
[3153] ḳattāt RTEHP: ḳıtāde-i M
[3154] cān u baş RTMH: baş u cān EP
[3155] keder MEP: güẕer RTH
[3156] ṣarṣar P: + ve RTMEH
[3157] Kabak mevsimi bitti ve patlıcan mevsimi başladı.
[3158] daḫi RTMHP: - E
[3159] ġażab RTMP: ġaṣb EH

tefaḥḥuṣ ile iḫrāc u iẓhāra dā'ir evāmir-i celīlü'ş-şānı tenfīẕ ü icrā[3160] ve nām-ı ser-ʿaskerī ile mütekeffil-i tanẓīm-i umūr-ı enām olan ser-levḥa-i cerīde-i fıṭnat ve noḳṭa-i ḳuṭb-ı dā'ire-i ferāset[3161] Mengli Girāy Sulṭān muvāfıḳ-ı vaḳt u ḥāl olan re'y-i dil-peẕīr ile irā'et-i umūr-ı külliyye vü cüz'iyyede ṣarf-ı tāb u[3162] ḳudret idüp tesāmüḥ ü ihmāl maḳūlesi noḳṣān u ḳuṣūr itmemişiken ḫān-ı Ḳırım ḫiẕmet-i mezbūreyi pençe-i Ḳaplan Girāy'a iḥālesinden Mengli Girāy münfaʿil ü bī-ḥużūr olur deyü ḫalefine maʿiyyet itmek üzre güftār-ı nerm ü şīrīn-i bī-me'āl ile teskīn-i āteş-i infiʿāl ḳaydında olıcaḳ sulṭān-ı müşārün-ileyh serīr-ārā-yı ʿulüvv-i himmet ve bālā-nişīn-i ḳadr-ı menzilet olup bilā-mūceb endāḫte-i ṭāḳ-ı iʿtibār olmaġla mūmiyā-yı tesliyet üftāde-i iltiyām **[134a]** u cebr inkisār itmedügünden ġayrı Ḳaplan Girāy etbāʿınıñ sebük-maġz u bī-şuʿūrlarınıñ iẓhār[3163] itdikleri ʿucb u ġurūrları bāʿiṣ-i tenfīr-i ḳulūb-ı ḳavm-i[3164] mesfūr olmaġın şuḳḳa-i baġy u ʿināḍların efrāşte-i tārek-i[3165] ʿiṣyān u[3166] fesād ideceklerin teyaḳḳun itmegin zevraḳ-ı[3167] dībā-şirāʿ-ı re'y-i aḥsen ile baḥr-ı mevc-ḫīz-i ġavġā vü sitīzden ḫalāṣ ve vāṣıl-ı kenār-ı selāmet olmaġa bahāne-cūy olmaġın ḫiẕmet-i mezbūreden istiʿfā ve taḳbīl-i dāmen-i ḫānī olmaḳ niyāzı şeklinde kilk-i dü-zebān-ı nezāket ile taṣvīr-kerde-i[3168] ṣaḥīfe-i iʿtirāżı olup irsāl itdügi mektūb-ı recā-üslūbuñ henüz[3169] cevābı resīde olmadın müteveccih-i cānib-i Ḳırım oldı. Ḳaplan Girāy daḫi tefhīm-i maʿnā-i kitāb ve tenfīẕ-i emr-i müsteṭāb içün tertīb olunan meclis-i şūr-engīzde ḳavm-i rūbeh-āyīn temelluḳ-ı dil-firīb ile rişte-i teslīm ü inḳıyādı vābeste-i fersūde-i ʿamūd-ı ḫayme-i şūrī idüp kendilerini[3170] ḥużūr-ı peleng-i celādet-meşhūdda şekl-i[3171] gürbe-i bī-mecāl gösterüp[3172] lede'l-ḫurūc pīç-ā-pīçī-i ḳıtāl olmaḳ nehḳ ü āvāzesiyle mānend-i gürg ü

[3160] icrā EP: + ile RTMH
[3161] Derkenar ʿAzl-i Mengli Girāy ez-serʿaskerī ve naṣb-ı birādereş Ḳaplan Girāy TEH: - RMP
[3162] u EP: - RTMH
[3163] iẓhār RTEHP: - M
[3164] ḳavm RTMEP: - H
[3165] tārek EP: tārek ve RTM, tātārek ve H
[3166] u PH: - RTME
[3167] zevraḳ RTMEP: + ve H
[3168] taṣvīr-kerde RTMEH: - P
[3169] henüz RTEHP: manṣūr M
[3170] kendilerini EP: - RTMH
[3171] şekl EP: - RTMH
[3172] bī-mecāl gösterüp RTMH: bī-mecālde irā'et ve EP

şeġāl pīş-gāh-ı müşārün-ileyhde vāḳiʿ püşte-i bālā-yı tecebbüre ʿurūc eylediklerinde sulṭān daḫi vaż̇ʿ-ı çetr ü ḫar-gāh ve taḫmīl-i kāh u giyāh itdikleri gerdüneleri me’men ü penāh idüp rīş-i celādet ve cevher-i cesāret ile ārāyiş-dāde-i tīr ü şemşīr olup egerçi iẓhār-ı ḫavf u ḫaşyet itmedi. Lākin meşāḳḳ-keşīde-i rāh-ı dirāz olan ʿasker-i Ḳırım’ıñ żaʿīf[3173] ü fütūr ve Bucaḳ eşḳıyāsınıñ keşret ü vüfūrlarından nāşī şekl-i ḳabīḥ-i inhizāmıñ rū-nümūn-ı ḥīṭe-i şühūd olmaḳ iḥtimāli ile berdāşte-i tilāl-i ḫuşūnetleri olan rāyāt-ı bülend-āyāt-ı güftār-ı saḫtların şeyb-i leyyin-i müsāʿade-i muṭālebe tenzīl eyledikleri sāʿat mesfūrlar daḫi viʿā-i furṣat-bīnde pinhān itdikleri şuḳḳa-i rūy-ı turş u ḫuşūnet-nessācların ṣūret-i ışrār u ʿināda taḥvīl idüp bilā-te’ḫīr ü ārām rū-nihāde-i ricʿat olması içün ṣafīr-zed-i ibrām olmaġla zevraḳ-ı ıżṭırār-şirāʿ ile nehr-i Ṭurla’yı Cuburca[3174] maʿberinden ʿubūr eylediklerinde ḳulūb-ı ḳāsiye-i buġāta ḳuvvet ḥāṣıl olmaġın tehyi’e-i tedārik-i[3175] zād-ı rāh ve[3176] tehyi’e-i[3177] edevāt-ı gīrūdār ve ḳılāde-i gerden-i melʿanetleri olan ḥalḳa-i cemʿiyyetlerine istiḥkām içün herkes ḫānesine münteşir olıcaḳ Ḳaplan Girāy tekrār[3178] çūb-ı tīr ü sinān [134b] ile tefrīḳ-i şeml-i aṣḥāb-ı baġy u ʿışyāna berzede-i dāmān-ı ictihād olmaḳda ḫalefi Mengli Girāy’ıñ teʿāżud u maʿiyyeti iltimāsıyla veṣīḳa-i maḥabbet taḥrīr eyledikde her ne ḳadar cūybār-ı derūnı ġubār-ı ʿazl ile keder-ālūd-ı ḥüzn ü elem ise de sīm-āb-ı ʿalāḳa-i uḫuvvet cerz-i[3179] ceẕb itmegin nehr-i mezbūrı mürūrda hem-nişīn-i sefīne-i maʿiyyet ve Yanıḳ palanḳası ve Ḫān Ḳışlası[3180] pīrāmeninde cālis-i sāye-bān-ı refāḳat olup ḳavm-i mezbūruñ nūk-i[3181] lisān-ı tīġ-i ser-tīz ve zebān-ı sinān-ı[3182] fiten-engīz ile virdikleri cevāb-ı saḫt u sitīzlerin ḫān-ı Ḳırım’a taḥrīr idüp min-baʿd maḥall-i mezbūrda[3183] ḫayme-nişīn-i ḫaṭar-ṭınāb-ı

[3173] żaʿīf RT: żaʿf MEHP
[3174] جبورجه
[3175] tedārik RTMH: - EP
[3176] ve TMEHP: - R
[3177] tehyi’e RTMH: tedārik EP
[3178] tekrār EP: tekrāra RTMH
[3179] cerz RTMH: + ve EP
[3180] ve Ḫān Ḳışlası RTMEH: - P
[3181] nūk RTMHP: - E
[3182] sinān RTMEH: + maḥall-i mezbūrda P
[3183] maḥall-i mezbūrda TH: - RMEP

ḳarār olmaḳ muvāfıḳ-ı faṣl u rūzgār olmamaġla[3184] Kili ḳaṣabasında çend rūz rāḥat-güzīn oldılar. Ḫān-ı Ḳırım daḫi Noġay-ı kec-reftārdan ṣudūr iden vaż‘-ı nā-hencārların inhā-yı Der-i[3185] devlet-medār idicek tertīb-i cezā-yı gerden-keşān yed-i iḫtiyār-ı ḫān-ı müşārün-ileyhe müsellem olmaḳ mefhūmunda ṣudūr iden ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı ruḫṣat-nümūnı pīrāye-i dest-i ta‘ẓīmi olıcaḳ

Beyt

Bu ceng eyyāmıdur rāmişgeran çengüñ şikest itsün
Kemān-ı ibrīşimüñ bağlasun gūş-ı kemān üzre[3186]

esb-i ḥamiyyet-ligāmı ile sene-i iḥdā ve ‘aşere ve mi’e ve elf rebī‘ü’l-āḫiri evāḫirinde ref‘-i bağy[3187] u iḥcāf ve def‘-i ẓulm u i‘tisāf içün[3188] ‘azīmet-cūy-ı cānib-i maḳṣūd olup Feraḥkermān ṣaḥrāsında vaż‘-ı ḫıyem-i siyāh u kebūd eyledigi zamān-ı ḥüzn-iḳtirānda -ki sene-i mezbūre receb-i bü’l-‘acebidir- māder-i felek-i ‘gadr-āyīniñ perverde-i gehvāre-i ‘adāvet ü kīni olan püser-i nā-ḫalefi ebnā-yı Selīm ser-efrāzlarından ḳalġaylıḳ rütbesin iḥrāz iden siyāvuş-ı maẓlūm Şehbāz Girāy’ıñ ḫançer-i ser-tīz ile pīrehen-i gül-berg-i ḥayātın çāk itmekde Besleni Çerkesi ümerāsından Timurpolād’ıñ veled-i nā-pesend ü endek-şu‘ūrın refīḳ ü şerīk itdigi ḫaber-i muṣībet-me’āli ḳāṣıd-ı keder-maḳāl[3189]

Beyt

بیچاره دل بیسر و سامان مرا
از هر چه بترسید همان امد پیش[3190]

merṣiye-i[3191] ‘umūm-ı belvā-yı āteş-engīzi ile dehen-güşā-yı ḫaber-i dehşet-iştimāl oldıġı niṭāḳ-ı ṭāḳat-ı nāsı sūḫte itmegin seng-zen-i sīne-i te’evvüh-i ḥasret[3192] ve çāk-i

[3184] olmamaġla RTMEP: olmaġla H
[3185] der RTEHP: - M
[3186] beyt bu ceng … gūş-ı kemān üzre RTMEP: - H
[3187] ref‘-i bağy RMEP: ref‘ ve T, ref‘ ve bağy H
[3188] içün RTMEP: - H
[3189] maḳāl RTMH: + ve ḥüzn-me´āl EP
[3190] Yazık benim zavallı gönlüme, korktuğu her şey başına geldi.
[3191] merṣiye-i P: mertebe RTMH, merşe E

girībān-ı ḳabā-yı ʿāfiyet eyledikleri[3193] dem-i ḥasret[3194] ü nedemde şerāre-i ʿālem-sūz-ı ġamm u elemden ḫān-ı Ḳırım'ıñ ʿadem-i te'ṣīri ve muḳaddemā mizāc-ı ümmīd-i emel-imtizācı veḫāmet-i hevā-yı **[135a]** taḫallüf-i maṭlab ile dā'ire-i iʿtidālden ḫāric ve mübtelā-yı maraż-ı keder ü infiʿāl olan birāder-i mihteri Saʿādet Girāy'a tevcīh-i manṣıb-ı münḥallde midāde-keş-i yarlıġ-ı istiʿcāl olmasından Yūsuf-ı Mıṣr-ı ḥüsnüñ ser-fürū-bürde-i ġıyābetü'l-cübb-i ʿadem olmaḳda pāy-ı irādeti kezālik derende-kilāb-ı Çerākise mihmān-ı dārü'l-ḥarb-ı ẓulm-eyvānların zaḫm-ḫūrde-i esnān-ı tīġ [ü] sinān itmek kīş-i bāṭıl u bed-revişlerince ilāhe-i ittiḫāẕı[3195] ile nāṣiye-fersā-yı ʿubūdiyyet ü perestiş olduḳları şecer-i bālā-yı der-āġūş-ı nā-pezīr berḳ-zedelerin[3196] fās-ı ihānet ile ḳaṭʿ belki sāye-i bün ü bīḫinde[3197] ṣıḳl-ı baṭn-ı ḫabīṣin defʿ itmek ḳadar ʿaybdan[3198] maʿdūd[3199] olup ḥıfẓ u[3200] ḥimāye-i müsāfirīne bezl-i mechūd iderler iken muḫālif-i vetīre-i ḳadīme būrzī-i ṣandelī-nişīn-i evc-i eflākı endāḫte-i maġāk-i helāk itmek evābidi ile dest-i nā-pākin āġaşte-i dem-i ḫaṭīr iden küşteni vü ʿaḳūr Saʿādet Girāy'ıñ kāse-līs-i ḫᵛān-ı iḥsān ve fażla-ḫᵛār-ı[3201] sofra-i gūşt u nānı olmaġın ilḳā-yı ḳaʿr-ı çāh[3202] bāʿiṣ-i ʿizz ü cāh olur deyü taḥrīṣ ü terġīb itmek iḥtimāli ile anıñ daḫi enāmil-i işāreti olmaḳ āvāze-i nefīr-i bī-āheng ü ʿālem-gīrī ile ekṣer-i nās zānū-zede-i ḥayf u te'essüf oldılar. *El-ʿuhdetu ʿale'r-rāvī.* Şikeste-i seng-i ġadr olan[3203] gevher-i girān-māye-i şehīdi ṣandūḳa-i serv-i ḫoş-būy-ı tābūt ile Baġçesarāy'a naḳl ve vedīʿa-i künc-i gencīne-i mezār ve tetmīm-i resm-i sūgvārdan ṣoñra tanẓīm-i umūr-ı memleket-i Çerākiseye Nūreddīn Ġāzī Girāy me'mūr olup ḫān-ı Ḳırım daḫi[3204] mānend-i kūh-ı rīg tertīb ü

[3192] ḥasret RTMEP: + eyledikleri H
[3193] eyledikleri RTMEP: - H
[3194] ḥasret RTMEH: ḥayret P
[3195] ittiḫāẕı MEHP: tecāẕı R, ittiḫādı T
[3196] berḳ-zedelerin TMEP: ḳazedelerin RH
[3197] bīḫinde TMEHP: bīḫde R
[3198] ʿaybdan RTMHP: ġaybdan E
[3199] maʿdūd RTMHP: maʿẕūẕ E
[3200] u RTMEP: - H
[3201] ḫᵛār EP: - RTMH
[3202] çāh RTMH: + helāk E, + helāki P
[3203] **Derkenar** Ameden-i naʿş-ı Şehbāz Girāy be-Baġçesarāy TEH: - RMP
[3204] daḫi RTEHP: - M

iḫtişād olunan cünūd-ı nā-maʿdūd-ı Tatar ile Ḳavm Geçidi[3205] nām maḥalli maḏreb-i ḫar-gāh u ḫıyem eyledikleri eṣnāda keṣret-i nüzūl-i berf ü bārān māniʿ-i meşy ü ḥareket olmaġın meşaḳḳat-ı hezār bār ile Ḳızılaġaç nām şecer-i ḫuşk-i rīḫte-i evrāḳ pīrāmeninde debs-i bārān-ı ġamm ve ḥelvā-yı berf-i serd-i bī-meze-i hemm ile telḫ-kām olduḳları hengāmda ḳavm-i zişt-timṣāl Noġay'ıñ sevād-ı rūy-ı nā-pākleri olan resm-i cerā'imleri

Beyt

زابتدای دور عالم تا بوقت پادشاه

از بزرگان عفو بودست از فرو دستان گناه[3206]

cūybār-ı ʿināyeti ile şüst ü şūy ḳılınmaḳ recāsıyla ḳāṣıd-ı ḫaber-i bī-me'ālleri olan Ḳaṣay Mīrzā nāṣiye-fersā-yı dāmen-i ḫān-ı Ḳırım olduḳda maḳālīd-i bāb-ı ṣulḥ u emānı yed-i iḫtiyār-ı Merdān ʿAlī Aġa'ya teslīm ü taḳlīd itmegin aġa-yı müşārün-ileyh **[135b]** egerçi ʿilm-i tedbīr-i müdün ü menāzile vāḳıf lākin āyīne-i derūnı ġubār-ālūd-ı ġurūr olup mir'āt-ı muṣaffā-yı ḳulūb-ı nāsı seng-i sengīn-i ḫūd-pesendī ile şikest itmege me'lūf olmaġın sifāl-i[3207] şikeste-dehān-ı sefīri vażʿ-ı nā-mülāyim-i ceberūtı ile kesr itdigi sā'irleriniñ viʿā-i būze-i sitīzleri ġaleyānına bāʿiṣ olmaġın verā-yı nehr-i Özü'de vāḳiʿ cūybār-ı Berezen'de tertīb-i kārzār eylediklerinde eşḳıyā-yı Noġay der-ceng-i evvel Şīrīniyān alayına hücūm ve bir ḳaç nefer müselmānı ṭuʿme-i tīġ ve bir ḳaçını daḫi zaḫm-ḫ͘ār-ı[3208] tīr-i āteş-bār ve ceyş-i ruʿb u ḫaşyet istīlāsıyla āṣār-ı hezīmet nümūdār olmuş idi. Vaḳtā ki ḫāḳān-ı mihr-i felek sāye-bān-ı zerrīn-ṭınāb-ı nehārı refʿ ve çetr-i siyāh-ı şeb-gūnun ru'ūs-ı sükkān-ı zemīne vażʿ ve ricāl-i Ḳırım daḫi zīr-i ḫıyām-ı taḥaşşüdde ḍarb-ı ezlām-ı meşveret eylediklerinde ḫān-ı daḳīḳa-dān muvāfıḳ-ı iḫtiyāṭ-ı aḫbār ve mülāyim-i fenn-i gīrūdār olan ṭop-ı zerrīn-i re'y-i rezīn-i işābet-ḳarīnin endāḫte-i meydān-ı āzmāyiş-i aṣḥāb-ı ʿaḳl u iẕʿān idicek pesendīde-i ḫavāṣṣ u ʿavām olmuşiken felek-i sitāre-i[3209] sipāh-ı[3210] mütelevvin-meşreb ẕerrāt-ı leşker-i ṣubḥ-ı kāẕibi

[3205] Ḳavm Geçidi P: Ḳavm Geçü RTMH, Ḳavm Geçidi Geçü E

[3206] Dünyanın başlangıcından pâdişâhın zamanına kadar hep büyüklerden af ve himayesindekilerden hata olmuştur.

[3207] sifāl RTMEH: - P

[3208] zaḫm-ḫ͘ār RTM: zaḫm-dār EHP

[3209] sitāre-i RMEHP: + seyyāre T

cemʿ eyledikde ṭarafından ferd-i vāḥid dest-nihāde-i edevāt-ı ḳıtāl olmadın ḳabā'il-i Şīrīniyānıñ tedbīr-i dil-peẕīr-i ḫān-ı Ḳırım'a muḫālefet ile tertīb-i ṣufūf-ı kārzāra ʿadem-i riʿāyet ve ʿale'l-ʿamyā ceng ü perḫāşa mübāderetlerinde rūz-ı evvel-i sitīzde ḥudūṯ iden ten-i[3211] ḥummā-yı muḥriḳa-i hezīmet ḳulūb-ı ḳāsiyelerine te'ṯīr itmegin ḳalem-i mūy-dār-ı cebānet ile nigāşte-i ṣanem-ḫāne-i derūnları olan şekl-i ḳabīḥ-i ṣulḥ-ı maġlūbāneyi bilā-istīẕān u şūrī irā'et idüp pīrāye-i dest-i celādet ve zīb-efzā-yı miyān-ı naḫvetleri olan tīġ-i muraṣṣaʿ ve ṣadaḳ-ı müşaʿşaʿların endāḫte-i ḫāk-i meẕellet itdikleri bāʿiṯ-i tezāyüd-i[3212] sevret-i seyf-i celādet-i aṣḥāb-ı cemʿiyyet oldıġından ġayrı Bucaḳ ḥavālīsinde olan Ḳaplan Girāy ve Mengli Girāy ve maʿiyyetlerine me'mūr müstaḥfiẓān-ı ḳalʿa-i Aḳkermān ve Dobrıca ʿaskeri ve Yūsuf Paşa ve Ḳahramān Paşa gāh muvāfiḳ-ı ḳānūn-ı ḥarb olan ḳavl-i saḫt u leyyin ve gāh ālet-i ceng-āteşīn ile ḳahr u tedmīr-i muḫālifīn ḳuvvet-i ḳarībeye vāṣıl olmuşiken miyānlarına ḥulūl iden ervāḥ-ı ḫabīṯe-i ḍalālet-şiʿār-ı Noġay māniʿ-i istiʿlām u istiḫbār olmaġın **[136a]** ʿasker-i ḫāna ṭārī olan żaʿf u herem anlara daḫi sārī olmaḳ iḥtimāliyle sene-i mezbūre şaʿbānı muntaṣıfında veṣīḳa-i ṣulḥ u emāna ḫatm-zen-i ʿacz u nedāmet ve āb[3213] u ekl-i ḥırmāna[3214] āvīze-i ʿalīḳ-i[3215] ricʿat eylediler. Çerkes cānibi ser-ʿaskeri olan Nūreddīn Ġāzī Girāy ḥudūd-ı[3216] maʿhūda duḫūl ve ḳabā'il-i Noġay'dan Nevrūz-oġlı ve Sulṭān Meḥmed-oġlı oymaġına nüzūl idüp *ed-demu lā-yenām*[3217] āvāze-i ʿālem-āşūbı ile ḫūn-ı Şehbāz Girāy'ı rīḫte-i zemīn-i ḥayf iden Besleni küştenīlerinden ṭaleb-i dem ü diyet ve aḫẕ-ı şāra iẓhār-ı me'mūriyyet ve Ḳabarṭay ve Abaza rü'esāsın pīrāmen-i ḳafā-dāriye daʿvet eyledikde mezbūrlar[3218] hem-kīş-i ḳavm-i kāfir-meniş olup[3219] [3220]الكفر ملّة واحده bezm-i ittiḥādında aʿẕār-ı bāride-i īrādı ile dest-keşīde-i rikāb-ı maʿiyyet oldılar. Muḳaddemā müntezeh-

---

[3210] sipāh RTMEH: + ve P
[3211] ten RTMH: - EP
[3212] tezāyüd RTMHP: kesr E
[3213] āb P: esb RTMEH
[3214] ḥırmāna TMEHP: ḥırāmına R
[3215] ʿalīḳ REP: - TMH
[3216] ḥudūd REP: + ʿalīḳ TMH
[3217] Kan uyumaz.
[3218] mezbūrlar RTMH: mesfūrlar EP
[3219] olup RTMEP: olunup H
[3220] Küfür tek millettir. (Hadis)

i[3221] behişt-i iştibāh-ı pādişāhda idāre-i kāsāt-ı mükāleme iden ṣulḥ[3222] muraḫḫaṣlarınıñ keyfiyyet-i neş’e-i āştīlerine vuḳūf-ı tāmm ḥāṣıl olmayup ve Ḳazaḳ-ı melʿanet-meẕāḳ kesr-i mīnā-yı ʿahd u mīṯāḳa dā’ir berr ü baḥrda icrā-yı zevraḳ-ı şerāb-ı nā-güvārda ittifāḳları ve temādī-i meşaḳḳat-ı seferden nāşī mizāc-ı ahālī-i Ḳırım’a ʿārıż olan żaʿf-ı ḥāl ve Bucaḳ ḥavālīsinde lemʿa-rīz olan āteş-i fesād u iḫtilāl mütezāyid oldıġı ḫılālde sifāl-i zindegānīsi şikest-ḫʷār-ı seng-i iflās olan devlet küskünlerinden bir şaḫṣ-ı bī-idrāk ḫān ve ricāliniñ maʿāyib-i ḫafiyyesin taʿdād ile iġżāb ve tesliye-baḫş-ı derūnı olmaḳ murād idüp mektūb-ı bī-imlā vü nā-maḳrūʿ ve veṯīḳa-i rediyye-i nā-maṭbūʿ-ı ser-be-mührin dest-i iḥtiyāl ile ḫān vekīli olan Merdān ʿAlī Aġa’ya īṣālinde mefhūm-ı mektūba ıṭṭılāʿ ḥāṣıl itdikde tertīb-i cezā-yı ḫaṣma dā’ir saʿy-ı bī-fā’idesi bāʿiṯ-i envāʿ-ı ḳīl ü ḳāl oldı. Sütūr-ı ser-keşān-ı bī-ʿaḳl u iẕʿānıñ ḫāric-i merʿā-yı ādāb[3223] u inḳıyādda ẓuhūr iden ṣadā-yı bī-āheng-i muḫālefetleri süheyl-i ḫīfe-i ḳalem-i serīʿü’l-cereyān ile vāṣıl-ı semʿ-i pādişāh-ı cihān olduḳda mehār-ı vaʿīd ü vaʿd ile[3224] ıṣṭabl-i iṭāʿat u inḳıyāda rabṭ u bend itmek ḫān-ı Ḳırım’ıñ iḥāle-i dest-i re’y-i dil-pesendi olmaḳ mażmūnunda nāme-i hümāyūn ve bir ḳıṭʿa seyf-i muraṣṣaʿ ve ferve-i semmūr īṣāline me’mūr olan Ḳıbleli-zāde dāmādı ḳapucı-başı aġa ḳurā-yı[3225] Ḳırım’dan Buyten nām ḳaryeye vāṣıl olduḳda kāse-i zindegānīsi [136b] [3226]كل نفس ذائقة الموت şerāb-ı mergi ile leb-rīz ve[3227] dest-i sāḳī-i ecelden piyāle-keş-i ḥatf u helāk olmaġın ḫidmet-i risāleti kendi ketḫüdāsı itmām idüp ber-vech-i muʿtād mażmūn-ı nāmeyi işāʿat içün ahālī-i vilāyete ketb-i veṯīḳa-i daʿvet olduḳda pāy-ı esb-i icābetlerine vażʿ-ı dü-şāḫa-i ihmāl ü baṭā’et eyledikleri bāʿiṯ-i infiʿāl ü ḫacālet oldı. Ol eṯnāda nāme-i sābıḳu’ẕ-ẕikr mażmūnunı ḥāvī Babaṭaġı ser-ʿaskeri Yūsuf Paşa’ya ḫiṭāben emr-i ʿālī vārid olmaġın Ḳartal ṭarafına pervāzda ḳavādim imtiṯāl ile şehper-güşā-yı istiʿcāl olup Aḳkermān ḳalʿası müstaḥfiẓānını Noġay ḳavmi miyānlarından tefrīḳ ü iḫrāc ve iltizām-ı bār-ı girān-ı tekālīf-i şāḳḳa ile taʿẕīb ü

[3221] müntezeh RTMH: dergāh EP
[3222] mükāleme iden ṣulḥ RMEHP: mükāleme ṣulḥ iden T
[3223] ādāb RTMP: edeb E, āẕāb H
[3224] ile TMEP: + ḥaṣr R, + ḥafr H
[3225] ḳurā-yı EP: - RTMH
[3226] Her canlı ölümü tadacaktır. Kur’an, Âl-i İmrân suresi, 185. âyet.
[3227] ve EP: - RTMH

iẕʿāc ve meslūl-i ġamma ḥükūmet-i ḫān-ı Ḳırım olan süyūf-ı evāmir-i ʿaliyyeye vażʿ-ı gerden-i inḳıyād[3228] ve Ḫalīl Paşa ḥudūdunda ḫoş-nişīn-i merkez-i iṭāʿat u ittiḥād olmaḳ ḫuṣūṣunda Babaṭaġı ser-ʿaskeri Yūsuf Paşa'ya ḫiṭāben emr-i ʿālī ṣādır olmaġın icrā vü tenfīẕinde berzede-i dāmān-ı saʿy u ictihād olduḳda anlar daḫi dīg-i desīse vü deklerin vażʿ-ı kānūn-ı şūrī idüp ḳalʿa-i mezbūre müstaḥfıẓānı ke'l-evvel miyānlarında bulunup ḳalġay veyā nūreddīn sulṭāndan biri çār-bāliş-nişīn-i erīke-i ser-ʿaskerī olursa gerden-i iltizāmlarına vażʿ-ı ḳılāde-i ʿubūdiyyet itmek üzre ictirā[3229] itdikleri ḫevīd-i bī-meze-i nifāḳlarına nemek-pāş-ı ittifāḳ olup ʿarż-ı pīş-gāh-ı ḫān-ı Ḳırım eylediklerinde ḫoş-ʿalef-i çerā-gāh-ı ḥiyel ü şürūr olan ḳavm-i mezbūruñ güfte-i raḥa-dehānları olan cāvers güftārları keffe-i terāzū-yı ẕā'iḳa-i selīme-i ḫavāṣṣ u ʿavāmda[3230] *merreten baʿde uḫrā*[3231] sencīde mektūb-ı fesād ve firārı meşhūr[3232] u müteʿārif olmaġın ḫılāl-i redd ile[3233] üstüḫ̆ān-ı cevāb-ı lā vü neʿamdan ḥişṣe-dār itmedin ḫılāl-i redd ile fürce-i dehān-ı iʿtibārdan defʿ eylediler. Ol eṣnāda Çerkes ser-ʿaskeri olan Ġāzī Girāy muḳaddemā Şehbāz Girāy'ıñ pīrāhen-i sepīd-i ḥayātın dest-i ḫançer-i ġadr ile çāk iden küştenī vü seffāklardan re'īsleri olan Tumḥin[3234] oġlun üç nefer[3235] rüfeḳāsıyla dīvān-ı ḫāna irsāl itmegin savṭ-zen-i siyāset olduḳlarında ser-nihāde-i visāde-i ġaflet olan sulṭān-ı bī-cürme iṭāle-i ḫançer-i ġadr itdigi ve güẕāriş-kerde-i ḳalem-i şikeste-raḳam oldıġı [137a] üzre Saʿādet Girāy'ıñ taḥrīk-i enāmil-i işāreti[3236] oldıġın *iẕā ye'ise'l-insān ṭāle lisānehū*[3237] dehān-ı āteş-feşānından ġulüvv[3238]-pāş-ı iḳrār olıcaḳ mesfūrlar fütāde-i selāsil-i siyāset olduḳları sāʿat mıḳrāż-ı aḫẕ-ı şār ile ḳaṭʿ-ı lisān-ı ḳīl ü ḳāl olunmayup pinhān-kerde-i kilīm-i ḫafāları olan kūs-ı ḫamrevī-i ʿālem-āşūblarına ṭurre-zen-i şemātet olmaḳdan maḳṣadı şerer-endāz-ı ḫānumān-ı maḥabbet-i iḫvān olmaḳdır deyü ʿārıż olan

[3228] inḳıyād EP: + ve ittiḥād RTMH
[3229] ictirā RTMEH: iḫtirā P
[3230] ʿavāmda RTMH: + miṣāl-i نحناله و عفص تفه nā-ḫoş oldıġı EP
[3231] Birbiri ardınca.
[3232] meşhūr RTH: - MEP
[3233] mektūb-ı fesād ve firārı meşhūr u müteʿārif olmaġın ḫılāl-i redd ile RTMH: - EP
[3234] تومحن R: تومحير T, تومحر M, توقچين E, تومحين H, تومچن P
[3235] nefer EP: RTMH
[3236] işāreti TMEHP: esāreti R
[3237] İnsan umutsuz olursa dili uzar.
[3238] ġulüvv RTMH: ʿulüvv EP

infiʿālden nāşī Ġāzī Girāy'ıñ müteşebbiş-i dāmen-i mütābaʿatı olan ḫuddām u ricāl-i Ḳırım'ıñ dāmen-keşīde-i ülfet ve herkes ḫānesine ʿavdet[3239] itmek ḫuṣūṣunda midād-ı ibrām ile taḥrīr itdigi varaḳa-i ġaraż-ʿunvān bāʿiş-i ḳīl ü ḳāl olduġundan ġayrı Ġāzī Girāy'ıñ der-baġal-i kitmān itdigi şuḳḳa-i ḥamrā-yı Süfyānī-ḳumāşın vaż'-ı kattāt iʿlān idüp çāk-i girībān-ı ʿimāme-i[3240] siyāh-ı sūgvār ve tecerruʿ-ı kāse-i ḥamiyyet ve aḫẕ-ı şārda bi'l-cümle ebnā-yı Selīm Girāy'ıñ hem-reng-i bāde-i ʿār u neng iken şehīd-i dest-i ġadr-ı Mışriyāna[3241] ʿadāvet ü nifāḳ olan ḫūn-ı maẓlūmı ṭaleb ü daʿvā ḫuṣūṣunda naġme-i sūziş-efzā ve riḳḳat-nümā-yı merşiye-edā ile[3242] dīde-i ḳulūb-ı ḫavāṣṣı leb-rīz-i[3243] dem-i ḥasret ve bāde-i taḥrīṣ ü[3244] iġrā ile kāse-i derūn-ı ʿavāmı māl-ā-māl-ı şerāb-ı celādet itdikden ṣoñra nūk-i sinān-ı taḥrīr ile īḳāż-ı fitne-i nā'ime içün āteşgede-i nārü'l-ḥubb-ā-ḥubb-ı fesād olan Aḳkermān cānibine mürūr içün sürūc-ı ʿazīmeti pīrāye-i bergüstüvān-ı ḫuşūnet itmek āvāze-i naʿl-i naṭīḥ-i ʿazīmeti ḫān-ı Ḳırım'ıñ bāʿiş-i ḫadşe-i gūş-ı hūşı oldı.

Veḳāyiʿ-i sene-i işnā ve[3245] ʿaşer ve mi'e ve elf

Şehr-i muḥarremü'l-ḥarāmda vekīl-i salṭanat-ı Ḳırım olan el-Ḥācc Merdān ʿAlī Aġa bā-fermān-ı ḫānī Ḳaraṣu ḳurbunda vāḳiʿ Aḳḳaya[3246] nām mevżiʿde ahālī-i Ḳırım'ı cemʿ idüp nemā-yāb-ı maʿden-i ışrār olan seng-dilān[3247] Noġayıñ evāmir-i āteş-engīz-i şehriyārī te'sīrinden mā'il-i semt-i mülāyemet olduḳların işāʿat idicek esb-i sikkīt-i ḳulūb-ı ahālī-i Ḳırım'a nevʿan ḳuvvet-i celādet tālī olup

Beyt

Ḥāsidüñ ḳalbine luṭf ile selāmet gelmez

[3239] ʿavdet EP: daʿvet RTMH
[3240] ʿimāme RTMH: cāme EP
[3241] Mışriyāna RH: Mışriyān TMEP
[3242] ile RTMH: + müteferrid-i yektā olup EP
[3243] leb-rīz RTMHP: teb-rīz E
[3244] ü EP: - RTMH
[3245] ve RTMH: - EP
[3246] Aḳḳaya MEP: Aḳaḳaya RTH
[3247] seng-dilān RTMEP: - H

Telḫ olan mīveye sükkerle[3248] ḥalāvet gelmez

mü'eddāsınca *ḳavm-i mezbūruñ cerv-ī*[3249] *derūnları efsār-ı iḫtiyār ile münceẕib-i semt-i iṭāʿat olur ise febihā ve illā āvīze-i dehān-ı iştihāları olan ʿaliḳ-i zindegānīleri tīġ-ī*[3250] *celādet*[3251] *ile* [137b] *ḳaṭʿ olunması muḳarrerdir* deyü raḳam-zede-i kilk-i iḫtirāʿları olan mektūb-ı ʿacībü'l-üslūblarına ḫātem-zen-i ittifāḳ u icmāʿ oldılar. Ġāzī Girāy Sulṭān rākib-i esb-i Ḫarūṭ-ı ışrār olıcaḳ irā'et-i umūr-ı sütūr-ı Çerākiseye Ḳaplan Girāy me'mūr olmaġın ḥudūd-ı meẕkūra ʿubūr içün Ṭaman iskelesinde tehyi'e olunan sefā'ine ʿale'l-ġafle Ġāzī Girāy süvār olup Ḳırım cānibine mürūr ve Or Ḳapusı'ndan ḫurūc ve cemʿiyyet-i muḫālifine duḫūle şitābı ḫān-ı Ḳırım'a bāʿiṣ-i ıżṭırāb olmaġın ḳatle-i Şehbāz Girāy'ı āvīze-i çār-mīḫ-i siyāset itmekle ikrām ve[3252] kānūn-ı derūn-ı müşārūn-ileyhde fürūzān olan āteş-i ġażab u ḥiddeti iṭfā ve muṣāfāt u ʿavdın recāda oldıġı müfīd olmayup Ḳırım'dan iḫrāc ve idḫāl-i ḫayme-i maʿiyyeti itdigi ādemleri ile Ḳılburun'a vuṣūlünde nehr-i Özü'yi ʿubūr içün sefīne-ḫᵛāh-ı mürūr olıcaḳ ahālī-i vilāyet pīş ü pes-i zevāriḳ-i ʿazīmete āvīze-i lenger-i mümānaʿat idicek neheng-i deryā-yı şecāʿat şanʿat-ı şināverīde iẓhār-ı mahāret ve balıḳcı çarangı maḳūlesi şecer-pāre-i raḳīḳ ile nehr-i mezbūrı ʿubūra cesāreti vāṣıl-ı rütbe-i taḥḳīḳ olıcaḳ[3253] muḳaddemā mühlike-i der-pey ile ġarīḳ-i baḥr-ı ḥayret olan Oktimur Bek'iñ temşiyet-i umūr ve[3254] müstaʿidd-i baġy u fesād olan ḳavm-i şeḳāvet-muʿtādıñ bāzār-ı fiten ü şürūrlarına revāc virüp kār-gāh-ı mekr ü ḥīlede nesc idecekleri kirpās-ı mülevveṣ ve rīşe-dārlarına sermāye-i tār u pūd[3255] olmaḳ fikr-i fāsidi ile ḳadr-ı kifāye merākib tehyi'e ve istiḳbāl ve kendülere serdār idüp ḫān ile muḳātele[3256] itmek ve muḥārebeye ḳudretleri olmaz[3257] ise terk-i vaṭan idüp diyār-ı āḫara gitmek üzre tesvīd itdikleri ḳıbāle-i ittifāḳlarına ḫatm-zen-i ʿahd u şürūṭ oldılar. Ol ḥavālīde ẓuhūr iden maraż-ı iḫtilāl ü şeḳāvet Çerkes iḳlīminde sākin olan

[3248] sükkerle RMEHP: şekerle T
[3249] cerv RTMHP: cerūr E
[3250] tīġ RHP: + tīz TME
[3251] celādet RTMEP: celālet H
[3252] ve RTMEP: - H
[3253] raḳīḳ ile … rütbe-i taḥḳīḳ olıcaḳ RMEHP: - T
[3254] ve RTMEP: - H
[3255] tār u pūd P: tār-pūd RTMEH
[3256] muḳātele RTMEH: mukābele P
[3257] olmaz RTMEP: bulmaz H

Anapa Noġayı ve Ḳırım ḫalḳına daḫi sirāyet itmegin ḫān ḥażretleri enāmil-i re’y ü tedbīr ile sevād-ı hem-iḫtilāliñ ṣaḥīfe-i ʿālemden refʿine dā’ir vażʿ keẕālik şūrī[3258] idüp kelām-ı mūcebü’n-niẓāmların ṭaraf-ı ḫāna iʿlām itmek üzre ricāl-i Ḳırım’ıñ re’īsi ve kendi nişāndesi olan mīr-livā-yı Şīrīn Alp Girāy Mīrzā’ya meşāhīr-i ʿulemā ve Gülec ḫānḳāhı meşāyiḫiniñ nesl-i ṭāhirinden ʿAbdullāh Efendi’yi irsāl eyledi. Mīr-i mezbūr mübtelā-yı bīḫ-i[3259] efyūn **[138a]** olup teblīġ-i peyāmı hengāmında henüz kelle-i ḳurre-ı[3260] ḥişārīsi ṭarrāḳa-endāz-ı neşāṭ ve şükr-i[3261] kelām-ı bī-mezesi ʿulüvv-ḫīz-i[3262] inbisāṭ olmamaġla ġunūde-çeşm ve dehān-güşā-yı heẕeyān-ı bī-me’āl ile ḳāṣıd-ı müşārün-ileyhi iʿāde vü ircāʿ itmegin ḫān daḫi berş-i ʿaṣā-yı tehdīd ü ibrāmı ḥāvī ḥoḳḳa-i beyāż-ı ser-be-mühr-i yarlıġ-ı ekīd ile keyfiyyet-i sābıḳayı tecdīd ve ḫᵛāb-ālūd-ı ġaflet ü ihmāl olan mīr-i kec-tedbīri īḳāẕ itmekle ahālī-i Ḳırım Çapçaḳlıdere nām maḥallde cemʿ olup puḫte-i dīg-i şūrīleri olan netīce-i maḳāllerini Āsitān-ı pādişāh-ı devlet-āşiyāna īṣāle me’mūr olanlar cemāẕiye’l-ūlā evāsıṭında bād-bān-güşā-yı ʿazīmet olmaġın Selīm Girāy Ḫān’ıñ ṣemere-i fu’ādından sene-i erbaʿa ve ḫamsīn ve mi’e ve elf tārīḫi hicriyyesi ḥudūdunda fermān-fermā-yı[3263] iḳlīm-i Ḳırım olan Selāmet Girāy Sulṭān henüz cilve-nümā-yı bezm-i sinn-i ṭufūliyyet olup vālid-i[3264] mācidleri

Beyt

غرض زمحنت زن در جفا كشيدن مرد

همين تفرج فرزند نازنين باشد[3265]

būstān-ı leṭāfetinde ṭūṭī-i şeker-niṣārı ile[3266] şīrīn-meẕāḳ[3267] olmaḳ ārzūsun idüp ṭaraf-ı bāhirü’ş-şerīflerine[3268] pervāz içün irā’et-i ḳand-ı[3269] nebāt-ı daʿvet itmegin[3270] dāye-i

[3258] şūrī RTMEH: sūri P
[3259] bīḫ RTMH: + ve EP
[3260] ḳurre EP: ḳahr R, merre TM, ḳurr H
[3261] şükr RTMHP: sükker E
[3262] ʿulüvv-ḫīz RTM: ʿulüvv-ḫīz kelle-i EP, ḫīz H
[3263] fermā-yı RTMHP: - E
[3264] vālid MEP: veled RTH
[3265] Erkeğin kadının cefasına katlanma sebebi nazlı çocuğun sevgisidir.
[3266] ile RTMEP: - H
[3267] meẕāḳ RMEHP: + ḳand T
[3268] şerīflerine RTMH: şereflerine EP

Zühre-ṭalʿat ve lālā-yı Behrām-menḳabet ḫidmeti ile mezbūrlara maʿiyyet eyledi. Enbār-ı erzen-i fesād u fiten olan Noġay-ı bed-nihād[3271] u ḥīle-kārları ki[3272] idāre-i āsiyā-yı melʿanet içün ricāl-i Devlet-i ʿaliyye'ye ʿubūdiyyet ve hediyye nāmıyla ṣarf-ı naḳdīne-i daḳīḳ-i rüşvet idüp memleket-i Bucaġ'a maḫṣūṣ bir ḫān yāḫud ṭaraf-ı Devlet-i ʿaliyye'den şaḥne vü żābiṭ naṣb olunup Ḳırım ḫānları müdāḫale itmemek üzre kişţzār-ı derūn-ı mekāyid-iḳtirānlarına muḳārin-i sāl-i kebīse ifsād-ı zerʿ[3273] itdikleri saʿy-ı bī-fā'ide vü maġşūşları her ne ḳadar mümteniʿü'l-ḥusūl ise de iddiḫār-ı[3274] māl-ı ḫabīṣe mā'il olanlardan baʿżıları mükevven merāmlarına çeşme-i ḫuşk ü şūreden āb-ı ġayr-ı cārī-i mevāʿid-i ʿarḳūbiyye-i kibāriyye ile irvā ve hediyye-i nā-behiyyelerin ḳabūl ile iktifā eyledikleri mezbūrlarıñ ḫarmen-i ümmīdlerin sūzān u ḫarāb ve āsiyā-yı bī-āb u[3275] tāb-ı[3276] recāların vīrān u yebāb itmekle beyābān-ı Çekçeke ve yāḫud Feraḥkermān'da müctemiʿ olup āyīne-i gerd-ālūd-ı şikeste-zücāc recā-yı[3277] caʿliyyelerinde irā'et itdirdikleri şekl-i ḳabīḥ-i ʿunf u cebrleri ṣūret-peẕīr-i hey'et-i[3278] [138b] müsāʿade vü ḥuṣūl[3279] olduysa febihā ve illā bi'l-ittifāḳ seng-i sengīn-i ʿişyān u ʿadāvet ile mir'āt-ı muṣaffā-yı iṭāʿatı ḫurd[3280] u şikest idecekleri rū-nümūn-ı ṣaḥīfe-i tevātür ü şöhret olmaġla tefrīḳ-i şeml-i cünūd-ı şeyṭanet-āyīn içün[3281] cemʿ-i leşker-i bī-kerān idüp müteveccih-i[3282] aṣḥāb-ı baġy u ṭuġyān oldıġın rikāb-ı pādişāhiye inhā idüp dāḫil-i zīr-i ḥükūmeti olan[3283] Yamanṣadaḳ Noġayı rü'esāsından Aġuş ve ʿĀdil Mīrzā ve Ḫıṭāy ve Ḳıpçaḳ ve Yedisan mīrzālarına taḥrīr-i emr-i daʿvet eyledikde bi'l-cümle iẓhār-ı raġbet

---

[3269] ḳand RMEHP: - T
[3270] itmegin RTMEP: - H
[3271] nihād RTMHP: nihāde E
[3272] ki EHP: - RTM
[3273] ifsād-ı zerʿ MEP: ifsād-ı derʿ RT, zerʿ H
[3274] iddiḫār TMEHP: idḫāl R
[3275] u EP: - RTMH
[3276] tāb HP: + ve RTME
[3277] recā-yı RTMEP: - H
[3278] hey'et TMEHP: + rikāb-ı pādişāhīye inhā idüp dāḫil-i zīr-i ḥükūmeti olan R
[3279] vü ḥuṣūl RTMEH: vuṣūl P
[3280] ḫurd RMEHP: + rikāb-ı pādişāhīye inhā idüp dāḫil-i zīr-i ḥükūmeti olan T
[3281] içün RTMEH: - P
[3282] müteveccih RTEHP: + rikāb-ı pādişāhiye inhā idüp dāḫil-i zīr-i ḥükūmeti olan M
[3283] rikāb-ı pādişāhiye inhā idüp dāḫil-i zīr-i ḥükūmeti olan EP: - RTMH

eyleyüp sene-i mezbūre cemāẕiye'l-āḫiri evāḫirinde Anapa eṭrāfında olan Noġayıñ[3284] Ḳırım'a vuṣūlı ḫaberi vāṣıl olmaġın Kefe vālīsi Murtażā Paşa Cucḳa maʿberinde iskele bünyādına me'mūr ve ʿubūr idenleri ḳurā-i Ḳırım'a tevzīʿ ve her ḫāneye ikişer süvāri mihmān eylediler. Ġāzī Girāy miyān-ı ḳavm-i mezbūrdan ḫurūc ve Rūmili'nde iḳāmet itmek mażmūnunda melāẕ-ı ḫavāṣṣ u ʿavām olan cenāb-ı ḥażret-i şeyḫülislām *ʿaleyhi'r-raḥmeti'l-meliki'l-ʿallām*[3285] ve vezīriaʿẓam ve sā'ir ricāl-i devlet ve peder-i ʿālī-ḳadrı[3286] Selīm Girāy Ḫān ṭaraflarından taḥrīr olunan mekātīb-i neṣāyiḥ-āmīzden müte'eṣṣir olup ligām-ı kümeyt-i ḳalb-i muḫtelifü's-seyrin imāle-i ṭarīḳ-i ṣavāb-inḳıyād itmegin güm-geşte-i bādiye-i ḥayret Devlet Girāy Ḫān'ı zīn-i[3287] zerrīn-i[3288] ḥükūmetden tenzīl ve bār-ı ḳuṭās-ı salṭanatı rāḥat-güzīn-i ışṭabl-i istirāḥat olan gerden-i esb-i Selīm Girāy'a taḥmīl içün ḳalem-i[3289] girih-i būrīde-bāl-i şikeste-raḳam ve bed-ḫūy-ı Tatarü'n-neseblerine zemīn ve ḫıyemü'l-hevā-yı ʿarż u maḥżarlarında tāziyāne-zen-i taḥrīr olduḳları āvāze-i nā-maṭbūʿı vāṣıl-ı sāmiʿa-i Devlet Girāy olıcaḳ nümūne-nümā-yı nigār-ḫāne-i Çin olan verā-yı perde-i vālā-ṭāḳ-ı pādişāhīden ne gūne ṣūret ẓuhūr ider deyü dūr-bīn-i diḳḳat u imʿān ile nigāh-endāz-ı yemīn ü yesār olmuş idi. Sene-i mezbūre şaʿbānınıñ dördinci güni yevm-i ḫamīsde[3290] ḫān-ı Ḳırım tehyi'e[3291] vü āmāde itdigi ʿasker ile Baġçesarāy'dan ḥareket ve ḫāric-i Feraḥkermān'da vāḳiʿ Ḳañlıcaḳ nām maḥalle resīde olduḳda ḳavm-i mezbūruñ cāme-i reng-i būḳalemūnların[3292] mekr ü efsūn ile perdāḫte idüp tecessüs-i aḥvāl-i Ḳırım içün irsāl itdikleri dört nefer cāsūs-ı melʿanet-me'nūs u nifāḳ-iltiḥāḳları fütāde-i zīr-i savṭ-ı istinṭāḳ olduḳda ḫān-ı müşārün-ileyhiñ müteveccih-i cānib-i Aḳkermān oldıġı Noġay-ı bed-re'yiñ **[139a]** vāṣıl-ı mesāmiʿi olıcaḳ rü'esālarından Cavem[3293] Mīrzā nām ḳallāş hevā-dārları olan evbāşlar ile āmāde-i

[3284] olan Noġayıñ RTMEP: - H
[3285] ʿaleyhi'r-raḥmeti'l-meliki'l-ʿallām RTMH: - EP
[3286] ʿālī-ḳadrı REP: + bir TMH
[3287] zīn RTMEP: + ve H
[3288] zerrīn RMEHP: - T
[3289] ḳalem RTMEP: - H
[3290] ḫamīsde RTMH: ḫamīsinde EP
[3291] tehyi'e RTEHP: - M
[3292] būḳalemūnların RTMEP: būḳalemūn-reng H
[3293] جاوم

ḳıtāl ü perḫāş olduḳların ḫaber vericek mezbūr[3294] mütecessisleri zīr-i çetr-i[3295] ḳahr u miḥende ḥabs u bend eylediler[3296]. Ḫān-ı Ḳırım keyfiyyet-i bed-ḫ͟āhān u nā-fercāma taḥṣīl-i vuḳūf-ı tāmm idüp būriyā-yı terk ü ferāġatda ʿuzlet-nişīn-i zāviye ve tedrīs ü duʿā olan zümre-i meşāyiḫ ü ʿulemādan māʿadā ahālī-i Ḳırım'dan rükūb u nüzūle ḳādir olan bāy u gedāyı hem-rikāb-ı maʿiyyet idüp[3297] ʿasker-i bī-şümār-ı Tatar ile nehr-i Özü ve Aḳṣu'yı ʿubūr ve cūybār-ı Ṭurla'ya ḳarīb Buruboyun[3298] nām mevḳiʿe mürūrlarında zümre-i muḫālifīnden bir miḳdārı ʿarż-ı ḳāmet-i şeḳā ve maḥall-i dūrdan merḥabā ile iktifā eylediler. Ol eṣnāda emvāl-i ahālī-i Ḳırım'ı iġāre itmekde Ġāzī Girāy mezbūrlarıñ iġrālarına vücūd virüp nehr-i Özü'yi ʿubūrda mezbūrlara tebaʿiyyet idicek Noġay-ı bed-ḫūy-ı ʿahd-şikenlerinden yalıñız Cavem ve Arslan Mīrzā muvāfaḳat[3299] idüp māʿadāları eṣnā-yı ʿaḳd u ṣulḥda nigāh-endāz-ı meh-pāregān-ı iġtināmı olmaḳda maʿiyyet ve şekl-i ḳabīḥ-i istirdād ẓuhūrunda aġmāż-ı ʿayn ile[3300] irā'et-i rūy-ı mücānebet itmekle *bāʿiṣ-i baġy u şeḳāvetimiz oldıġından ġayrı tertīb*[3301] *ü bünyādına şürūʿ itdigimiz ḫāne-i müşrifü'l-indirās muʿāhedemiziñ esāsı eger ḫān ḥażretleri tīşe-i ġadr u ḳahr ile beyt-i ārām u ʿayşımızı taḫrībe şürūʿ iderise biz daḫi ḥasbe'l-imkān defʿ-i żarara saʿy u ihtimām ideriz. Ammā cidār-ı dervāze-i ḳulūb-ı bendegānın dest-i*[3302] *ʿināyet ü ʿafvıyla taʿmīr ü inşād ve kemā-fi'l-evvel ḫiẓmet ü*[3303] *ʿubūdiyyetimiz murād iderler ise bi'l-cümle ser-i muṭāvaʿatı nihāde-i zemīn-i iṭāʿat itmek üzre iken şimdi kendi hem-kīşimiz olan müslimīniñ emvālin iġāre itmek neden iḳtiżā ider. Pes size daḫi enseb ü aḥrā olan müteşebbiṣ-i dāmen-i istiʿfā olmaḳdır* deyü verā-yı nehr-i mezbūrdan seng-endāz-ı iʿtirāż olup maʿiyyet ü ḳafā-dārlıġından taḥallüf ü iʿrāż eylediklerinde sulṭān-ı endek-mecāl esb-i serīʿ-i ye's ü infiʿāline vażʿ-ı zīn-i recʿü'l-ḳahḳarī idicek be-resm-i ebnā-yı zamān ekṣer-i etbāʿı kendiden mufāraḳat eyledi. Sefer taḳrībiyle ebṭāl-i şücʿāndan

[3294] mezbūr RTMEP: - H
[3295] çetr TMEHP: ḫatr R
[3296] eylediler TMEHP: oldılar R
[3297] idüp RTEHP: - M
[3298] بوروبويون RTMEP: بوربويون H
[3299] idecek Noġay … Arslan Mīrzā muvāfaḳat RMEHP: - T
[3300] ile RTMEP: - H
[3301] itmekle bāʿiṣ-i … ġayrı tertīb TMEHP: - R
[3302] dest RTMEP: + ve H
[3303] ü RTMEP: - H

memleket ḫālī ve Ġāzī Girāy'ıñ iġāresi iḥtimālinden nāşī[3304] ahālī-i vilāyet mużṭarib ü mütelāşī olup ʿıyāl ü emvāl-i şüġūr u ḳılāʿ ve şühūḳ-ı cibālde setr ü iḫfā ve memerr-i Ḳırım'dan Özü ve Çunḳar ve Ribaṭ palanḳalarına müstaḥfıẓīn tertīb **[139b]** ü tanẓīmine taʿyīn olunan Mengli Girāy Sulṭān'ıñ saʿy-ı[3305] bī-şümārı ile cemʿ ü tedārik itdigi ʿasker endek-şümār ise de güẕer-gāh-ı ḫaşm-ı ḳavī olan Feraḥkermān'a īṣāl eyledikde āyīne-i jeng-ālūd-ı cihānda rū-nümūn olan ṣūret-i nā-maṭbūʿı küdūretiñ naḳḳāş-ı kāmil-i taḳdīr ile şekl-i müstaḥsen ü merġūba taḥvīl itdigi āvāze-i ġamm-zidāsı sāmiʿa-i sulṭān-ı ḥikmet-şināsa vāṣıl olıcaḳ muḫbirān-ı ṣabā-reftār ile aḳṭār-ı kişver-i Ḳırım'a neşr ü işāʿat itmekle mir'āt-ı ḳulūb-ı müslimīnden inkişāf-ı ġubār-ı hemm ü ġamma bāʿiṣ oldı.

Ẕikr-i hezīmet-yāften-i Ḳalmuḳ-ı bed-nihād bā-ʿināyet-i Rabb-ı ʿibād

Çerkes cānibi ser-ʿaskeri olan Ḳaplan Girāy Sulṭān Yedisan ḳabīlesi Noġayınıñ mesken ü me'vāları olan Cincik nām mevḳiʿde vaż-ı ḫar-gāh u ḫıyām ile ārāmları eyyāmında -ki sene-i iṣnā ve ʿaşer ve mi'e ve elf ramażān-ı şerīfi evā'ilidir- vaḳt-ı ṭulūʿ-ı neyyir-i aʿẓamda herkes ser-nihāde-i visāde-i ḫˇāb u[3306] rāḥat iken ʿabede-i maḫlūḳ-ı ḳavm-i menḥūs-ı Ḳalmuḳ ebr-i siyāh-ı ṭūfān-vār tertīb-i ṣufūf-ı gīrūdār iderek maḥall-i ḳarībe vuṣūlın çeşm-i teyaḳḳun ile muʿāyene iden Ġāzī Mīrzā nām merd-i bīdār miṣāl-i ḫurūs-ı cennet bāng-zen-i īḳāẓ u iḫbār olıcaḳ sulṭān ve ʿasker-i bī-müze[3307] vü ḫaftān atlarına süvār ve biñ beş yüz nefer Tatar-ı bī-kem ü kāst üç biñ miḳdārı ḥāżırbaş küffār-ı bed-maʿāş ile ceng ü perḫāşa şürūʿlarında şemşīr-i[3308] cevher-dār-ı şerʿ-i ġarrā ile ḳaṭʿ-ı muḫāṣamāt-ı ʿasker-i sulṭāniye me'mūr olan Ḳāḍī Saʿīd Aḳay Meḥmed Efendi ve on bir[3309] nefer müslim-i ḳażā-resīde ile defʿaten şehīd oldıġından ʿasker-i İslām'a vaḥşet ʿārıż olduḳda[3310] inhizām-ı küllī ẓuhūrundan teḫāşī itmelerinden nāşī ẓıll-i ḥıfẓ u

[3304] nāşī RTMEP: teʼsīr H
[3305] saʿy EP: + ve RTMH
[3306] u RTMEH: - P
[3307] bī-müze RTEHP: mezbūre M
[3308] şemşīr TMEHP: + şemşīr R
[3309] bir RTEHP: bin M
[3310] olduḳda RTMEP: olup H

ḥimāyet ile rāḥat-baḫş-ı bī-tāb u tüvān-ı reh-revān[3311] olup der-ḳafā itdikleri eşcār-ı sāye-dār ḥimāye-i istiḫfāsına mānend-i güncişk-i şikeste-bāl mürācaʿat itmekle defʿ-i teb-i germiyyet-i ḥarb u ceng ve ārāyiş-dāde-i tīġ ü tüfeng[3312] olduḳları eṣnāda mest-i boza-i kibr ü ġurūr olan ḳavm-i bī-şuʿūruñ nezd-i cāhilānelerinde zaḫm-ḫ͟ārı pençe-i hezīmet olan muvaḥḥidīniñ der-ʿaḳab merhem-i Süleymānī ve ʿaṭıyyetu'llāh-ı cidd ü ṣebāt[3313] ile defʿ-i maraż-ı şeml ü herem idüp müstaʿidd-i sitīz ü ḳıṭāl olmaları ʿadīmü'l-iḫtimāl olmaġın bilā-ḫavf u ḫaşyet[3314] taḳsīm-i emvāl ü ġanā'ime iştiġāl ile ġunūde-çeşm-i iḫtiyāṭ u tefekkür olduḳları **[140a]** eṣnāda bīşe[3315]-nişīn-i şecāʿat olan hizebrān u peleng reme-i[3316] gürāz u ʿaysūma *ve sinnevri maġlūb yeṣūlu ʿale'l-kelb* āvāzesiyle hücūm eylediklerinde ḳafā-i müslimīnden imdād-ı vāfir vürūdına ḥaml idüp pāy-ı ṣebātları zalḳ-ı ṣābūn-ı ḥayret ile mütezelzil ve aʿṣāb-ı sekīneleri ḍarb-ı çūb u sinān ile müteḫalḫıl olmaġa başlayacaḳ kār-āzmūdegān-ı sitīz olanlar mācerā-yı Ṭūfān-ı Nūḥ'ı īmā iden cūybār-ı Ḳuban-ı dehşet-efzāyı ʿubūr ve bilā-iḫtiyāṭ u pervā cevelān-gāh-ı şīrān-ı[3317] dilīrāna mürūr itmek bi'l-iḫtiyār zehr-ābe-nūş-ı ḥatf u helāk olmaḳdır deyü inhizām-ı ḳavm-ı mesfūrı[3318] teyaḳḳun u taḥḳīḳ idüp tār-ı ḳānūn-ı ḥamiyyet-i şücʿān-ı şebānı *ḳaddeme'l-ḫurūc ʿale'l-vülūc*[3319] āvāzesiyle naġme-senc-i taḥrīṣ ü teşvīḳ olurlar idi. Fi'l-ḥaḳīḳa nesīm-i nuṣret vezān-ı ru'ūs-ı muvaḥḥidīn ve ʿanākib-i ḳażā ġışāve-keş-i baṣā'ir-i müşrikīn olmaġla nehr-i mezbūruñ ġā'ir ü baṭīḥ olan mevāżıʿına tezāḥüm itmegin ġarīḳ-i baḥr-ı ʿadem olup ṣadr-nişīn-i ḫūk-ḫāne-i melʿanet müteʿayyinlerinden bütān-ı ḳaşfe ve anıñ emṣāli melāʿīn mübtelā-yı bend ü zencīr olmaġın ḫizāne-i bī-kerān-ı münʿim-i Vehhāb'dan muġtenim-i niʿam-ı[3320] ġanā'im-i bī-ḥisāb oldılar[3321]. Ez-

[3311] reh-revān RTMEH: - P
[3312] tīġ ü tüfeng TMEHP: - R
[3313] cidd ü ṣebāt TMEP: ḥadd sebāt R, - H
[3314] bilā-ḫavf u ḫaşyet RTMEP: bilā-vaḥşet H
[3315] bīşe RTMH: pīşe EP
[3316] reme RTMEH: - P
[3317] şīrān TEP: seyrān RH, seyyerān M
[3318] mesfūrı RTMH: mezbūrı EP
[3319] Çıkışı girişe tercih etti.
[3320] niʿam RTEHP: - M
[3321] oldılar RTMEP: - H

ī̇n cānib[3322] Devlet Girāy Ḫān ve[3323] Babaṭaġı ser-ʿaskeri Yūsuf Paşa ile ḫāric-i dā'ire-i iṭāʿat olan zümre-i muʿānidini

Mıṣraʿ

بیک تدبیر صد لشکر شکستی[3324]

pergār-ı[3325] re'y-i tāmm-ı dil-peẕīri ile pīrāmen-i noḳṭa-i iṭāʿatda rāsiḫ-dem ve zāviye-i inḳıyādda ṣābit-ḳadem olmalarına dā'ir ḳuṭb-ı ʿālem ḥażretlerine taḥrīr itdikleri duʿā-nāmelerinde Babaṭaġı ser-ʿaskeri Yūsuf Paşa ile yek-zebān-ı kilk-i ittifāḳ olup Bucaḳ ḥavālīsinde vāḳiʿ Botna nām maḥallde ārām eyledigi[3326] eṣnāda güm-geşte-i rāh-ı ṣıdḳ u sedād olan Ġāzī Girāy ʿaṣā-yı sinān-ı ejder-fām-ı terhīb ile tāziyāne-zen-i taʿẕīb[3327] olmaḳ ḫiẕmetin Ḳalġay Saʿādet Girāy'a sipāriş itmegin Ġāzī Girāy'ıñ mücāvebeden ʿaczi nümāyān olmaġın Çehrin ḳalʿasında sifle[3328]-nişīn-i ḫūk-ḫāne-i melʿanet laʿīn-i bed-ṭıynetiñ ẓıll-i şecere-i ḥimāyetine duḫūl ve nihāl-i nāmūs-ı dīn ü devleti fās-ı[3329] şikeste-dehān-ı bīm[3330] ü hirās ve erre-dendān-ı nā-dürüst-i reẕālet ile ḳaṭʿ ve ḥudūd-ı mezbūreye duḫūl itmekle[3331] Saʿādet Girāy bilā-muṭāraḥa-i ḳurʿa-i ḳıtāl ʿavdet eyledikde ḫān-ı Ḳırım'ıñ āteş-i ġażab [140b] u ḥiddeti müzdād olup liḥye-i beyżā-yı nūr-ı maḥż-ı vālid-i keşīrü'l-maḥāmidin demü'l-kiẕb-i bühtān-ı taḥrīk ü ifsād ile laʿl-gūn-ı ithām idüp *eger pederim olan pīr-i sāl-ḫūrde-i sepīd-rīş ü ṣadāḳat-endīşi ṣadaḳ-ı ārām u ʿayşından iḫrāc ve ḳavs-ı fermān-ı ḳażā-cereyān u nā-gehānī ile ḳaṣaba-i Siroz'a endāḫte itmekle iẕʿāc olunmaḳ niyāzıyla taḥrīr olunan recā-nāmemiz*[3332] *pīrāye-zīb-i ṭuġrā-yı müsāʿade vü ḳabūl olurise ġubār-ı fitne vü iḫtilāliñ zamān-ı ḳalīlde indifāʿ u zevāli bī-reyb ü gümāndır* deyü bāʿiṣ-i istiġrāb-ı ṣıġār u kibār ve mūceb-i taḥayyür-i

[3322] ez-ī̇n cānib RTMEP: - H
[3323] ve RTEH: - MP
[3324] Bir tedbir ile yüz orduyu yenersin.
[3325] pergār RTMEP: bekār H
[3326] eyledigi RTEHP: itdigi M
[3327] taʿẕīb RTMEP: - H
[3328] sifle RTMH: ṣadr EP
[3329] fās RTMEP: - H
[3330] bīm RTEHP: hem M
[3331] duḫūl itmekle EP: müṣūl RTH, müṣūl itmekle M
[3332] recā-nāmemiz RTEHP: recā M

ülü'l-ebṣār olup rūy-ı ṣaḥīfe-i sepīd-i ḥuḳūḳ-ı übüvveti midād-ı sevād-ı reng-i ʿuḳūḳ ile telvīṣ ü tesvīde cesāreti cenāb-ı pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretleriniñ ṣayd u şikār taḳrībi ile ḫayr-ḫᵛāhān-ı devlet ve nāẓır-ı menāẓır-ı salṭanat olan vekīl-i muṭlaḳ ve müftiyyü'l-enām ḥażretlerinden mufāraḳat itdikleri eyyām-ı ġaflet-irtisāma teṣādüf itmegin endāḫte eyledigi[3333] tīr-i[3334] ġadr-ı saʿy[3335] u ibrāmı vāṣıl-ı hedef-i merāmı olmaġın mürġ-i ārām u rāḥatı iṭāre olunan ḳarṭal-ı bī-mecāl terk-i āşiyān-ı köhne-bünyād itmege pervāz içün taḥrīk-i bāl-i ʿazīmet eyledigi eṣnāda ṣadrıaʿẓam ḥażretleri nāsiye-fersā-yı Āsitān-ı pādişāh-ı ʿālem-penāh ārzū-yı behcet-efzāsıyla müteveccih-i ḳıble-i[3336] maḳṣūd olmaġın peyġūle-nişīn-i zāviye-i ferāġat olan şeyḫ-i sülāle-i İlḫānī ḥażretleriniñ kāşāne-i ʿuzlet[3337]-bünyādı Silivri ḳaṣabası civārında olmaġla ṭūbā-yı fu'ād-ı pāk-nihādından ḫūşe-çīn-i duʿā-yı ḫayrı olmaḳ içün tekāver-i iḫtişāṣ ile taḥrīk-i rikāb-ı ziyāret itmegin eṣnā-yı bedrūd u vedāʿda keyfiyyet-i şerāb-ı rediyye-i taġrīb-i ġarīb[3338] işrāb olıcaḳ vezīr-i ḳadr-şinās iẓhār-ı berā'et-i ẕimmet ve iʿtiẕār u iltizām-ı ʿafv-ı pādişāh ile irā'et-i istīnās ve mumyā-yı iʿṭā-yı hediyye-i girān-bahā birle tesliyet-baḫşā-yı ḫāṭır-ı ḥazīni oldı. Devlet Girāy Ḫān'ıñ enbān-ı derūn-ı[3339] kīne-dārında cemʿ ü iddiḫār ve hīş-i ḳalem-i ḫudʿa ile kişţzār-ı Āsitān-ı devlet-medārda tohm-efşān[3340] oldıġı dāne-i istidʿāsı ber-vefḳ-i meẕāḳ ḥāṣıl olmaġın tenfīẕ-i evāmir ve īḳāʿ-ı aḥkām itmege ḳudret-i tāmm taḥṣīl itmegin sene-i mezbūre ẕi'l-hiccesi evā'ilinde Ḳaplan Girāy Çerkes cānibine ʿubūr idüp ve ḥüsn-i Yūsuf Şehbāz[3341] Girāy'ı ilḳā-yı kām-ı ʿadem iden derende- **[141a]** gürg kūh-ı Elbruz'dan pençe-i celādet ile aḫẕ-ı şār itmek sevdā-yı ḫāmın idüp ḫān ve ḳalġayıñ ʿurūḳ-ı maḥabbet ve şerr-āyīn-i[3342] meveddetleri rişte-i ʿalāḳa-i rıḍāʿīyye ile pīç-ā-pīç olmuş Besleni ḳabīlesinden kenīzek ü ġulām ġażab u tecrīm[3343] ve ecānib ü

[3333] endāḫte eyledigi EP: eyledigi TH, - RM
[3334] tīr RTEP: - MH
[3335] saʿy TMEHP: - R
[3336] ḳıble RTMEH: ḳabīle P
[3337] ʿuzlet RTEHP: ʿizzet M
[3338] ġarīb RTEH: ʿazīmet M, - P
[3339] derūn RTMHP: + ve E
[3340] toḫm-efşān EP: laḥm-efşān RTM, laḥm u efşān H
[3341] Şehbāz MH: Şāhbāz RTEP
[3342] şerr-āyīn RTMEP: şīr-āyīn H
[3343] ġażab u tecrīm RMEHP: ġaṣb u taḥrīm T

eḳāribe baḫş-ı ḳalenderī üzre ḫāric-i dā'ire-i ʿadālet tevzīʿ ü taḳsīmi mīzān-ı mizāc-ı ḫān-ı Ḳırım'a girān gelmekle terāzū-yı iʿtidālde sencīde olunup ḫāric-i keffe-i inṣāf olanlarıñ istirdādı içün yarlıġ-ı ekīd ü şedīd taḥrīrinden Ḳaplan Girāy Sulṭān mużṭarib ü dil-gīr olmaġın peder-i vālā-güheri cānibine gitmek üzre istīẕān ve muḳteżā-yı tehālük-i meşreb ẓuhūr-ı cevābdan muḳaddem Baġçesarāy'da iḳāmet niyyetiyle esb-i tīz-rev-i[3344] şitābına vażʿ-ı ligām-ı sürʿat eyledi. Muḳaddemā mübtelā-yı mā'iyā-yı[3345] şerr ü fesād olup dimāġ-ı memleket-i Ḳırım'ı ifsād itmekle ṭard u ibʿād olunan mīr-livā-yı Şīrīn Oraktimur Mīrzā bir zamān Bucaḳ ḥavālīsinde pūyān ve anda daḫi güncāyiş ü ārāmı nā-ḳābil olmaġla mālīde-i zencīr-i sevdā Rūmili cānibine firār ve Murād Girāy Ḫān-zāde Alp Girāy'ıñ ḫānesinde evḳāt-güẕār oldıġı mesmūʿ olmaġın ser-būstāniyān-ı Edirne mübāşeretiyle aḫẕ *ve men cenne sāʿeten lem yefīḳ ebeden*[3346] bīmār-ḫānesinde tedbīr-i maraż-ı ʿilāc-ı nā-peẕīri içün bir müddet zencīr-i nefy ü taḥḳīr ile żabṭ baʿdehū ḳalʿa-i Mevleve'de ḥabs u rabṭ olunup ber-feḥvā-yı

Mıṣraʿ

Olunca ʿillet maʿhūda māder-zād neylersin

taṣḥīḥ-i dimāġ-ı pür-iḫtilāli ʿadīmü'l-iḫtimāl olmaġla biñ yüz on beş tārīḫi ḥudūdunda[3347] taḫliye-i sebīl olunup Rūmili'nde sākin iken silsile-i ḥayātı güsiste ve sükkān-ı bilād şerr ü fesādından reste oldı. Hengām-ı ḥareket-i cünūnunda ẓuhūr iden evżāʿ-ı ʿacībe ve efsāne-i ġarībe[3348] vü meşhūresindendir ki ʿulemā-i Ḳırım'dan mezbūr dīvāneniñ *dīvān-ı*[3349] *meẓālim* ʿunvānında icrā-i aḥkām-ı şerʿ-i mübīne[3350] taʿyīn olunan efendiyi kiştzār-ı taʿdīde seyl-i eşk-i fuḳarā ile irvā ve taḥṣīl itdigi ṭaʿām-ı bī-meze vü ḥarām eklinde teşrīk itmegin ḳāḍī-i ḫāliyyü'ẕ-ẕihn ü ṣāf-dil[3351] ādāb-ı meclis-i ʿavām-ı bī-inṣāfdan nevʿan ġāfil olmaġla *me'kelemiz ḳaz ve revġan-ālūdın pāre-i nān ile tanẓīf*

[3344] tīz-rev RTMEH: + ve P
[3345] mā'iyā-yı RTMH: māniyā-yı EP
[3346] Kim bir saat delirirse asla kendine gelmez.
[3347] tārīḫi ḥudūdunda RTMH: tārīḫinde EP
[3348] ġarībe MEHP: ʿacībe RT
[3349] dīvān TMEHP: dān R
[3350] mübīne RMEHP: - T
[3351] sāf-dil EP: sāf RTH, ṣāf-ādāb M

ve ilḳā-i kāse-i ḫoşāb idicek [141b] *mīr-i mutaẓarrif efḍal-i niʿam-ı Rabb-ı ḳadīr olan nān-ı ʿazīz ile ḳaşığı taṭhīr itmek niʿmet-i celīleyi taḥḳīrdir*[3352] didikde ḳāḍī-i ḳażā-resīde bilā-te'emmül nevʿ-i insān eşref-i maḫlūḳāt olup

Beyt[3353]

ابر و باد و مه و خرشید و فلک در کارند

تا تو نانی بکف اری و بغفلت نخوری[3354]

mefhūmunca *cenāb-ı Kibriyā niʿmet-i nā-mütenāhiyeyi ṣāḥib-i nefs-i nāṭıḳa içün müheyyā itmişdir. Egerçi muḳteżā-yı beşeriyyet pāre-yi nānı maḳām-ı ġayr-ı mā vażʿ-ı lehinde istiʿmāl ile ġaflet ammā yine besmele-i şerīf ile tenāvül ve ber-vech-i alīḳ taʿẓīm ü ḥürmet eyledik* deyü cevāb-ı ʿālimāne ile ilzām ḳaydında olıcaḳ mīr-i mecnūn ḳāḍī-i maḥzūnuñ rīş-i beyāż u dirāzından aḫẕ idüp müzd-i dendāna bedel-i nuḳūd-ı müşt ü sīlī ile tenāvül itdigi ṭaʿām belki şīr-i māder-i sepīd-fāmı muḫteliṭ[3355] ḫūn-ı laʿl-gūn enf ü dehānından revān oluncaya deḳ ḍarb itdikden ṣoñra *cānım gözüm efendi ben seni ziyāde severim* diyerek dīde vü rūyun taḳbīl idüp işte etmek pāresiyle ḳaşığı taṭhīr baʿdehū *ekl etmek buña müşābihdir* deyü kesr-i zencīr-i ʿırż u nāmūs eyledigi ve yine Ḳırım ricāliniñ müsinn ve ehl-i ʿırż ādemlerinden ʿAbdī Aġa nām bī-çāreniñ mīr-i meslūbü'l-ʿaḳl ile ḥuḳūḳ-ı ḳadīme iddiʿāsı olup ziyāret içün ḫāne-i keder-bünyādına vardıḳda livā-i Şīrīniyānda vāḳiʿ Mināreli Şobān nām ḳaryede ʿAbdī Aġa'ya müteʿalliḳ bir ādem sākin olmaġla *ḥarīfī ṣıyānet ve baʿż-ı mertebe ḥimāyet içün bizüm fulāna ʿināyet ve bu nevʿi kerem ü himmet buyursañız* didiginden[3356] ḳalem-rev-i[3357] ḥükūmet-i bāṭılasında olan şaḫṣı kendüye nisbet ider deyü derūn-ı kīne-cūyı ḳābıż ve ʿurūḳ-ı cünūn u ceẕbesi nābıż olmaġla zamān-ı ġażabında muʿtādı olan keyfiyyete rediyye ve şekl-i ḳabīḥ üzre çeşm-i pür-ḫışm[3358] ḥaḳḳ nā-dīdesin ʿayn-ı başīret ü inṣāf miṣillü[3359] dīde-i

[3352] taḥḳīrdir RTMHP: taḥṣīrdir E
[3353] beyt RH: naẓm TME, - P
[3354] Felek, güneş, ay, rüzgar ve bulut sen bir lokma ekmek elde edip gafletle yemeyesin diye çalışmaktadır.
[3355] muḫteliṭ RTMHP: muḫtelif E
[3356] didiginden RTMEP: didikde H
[3357] ḳalem-rev P: ḳalem ve RTME, ḳalem H
[3358] pür-ḫışm E: pür-çeşm RTM, ber-çeşm H, - P
[3359] miṣillü EP: + ile RTMH

kibr ü ġurūr ile[3360] kūr u nā-bīnā ve maḥbūb-ı ḫoşlıḳā der-āġūşuna müheyyā olan ʿāşıḳ-ı medhūş u şeydā gibi dü-dest-i ẓulm-muʿtādın güşād ve Mināreli Şobān ʿAbdī Aġa lafẓın zebān-ı āteş-efşānına evrād idüp ʿunḳ-ı aġayı aḫẕ ve tażyīḳ ü[3361] taḫnīḳ[3362] içün mār-ı şikeste-miyān gibi mükibben ʿale'l-vech[3363] aġa cānibine olan ḥareketinden ḫuddām u perestārgān vāḳıf-ı keyfiyyet-i maḳṣad-ı ẓālim-i bī-īmān olmaġla nigāh-ı çeşm ü intibāh ile müşārün-ileyhi āgāh itdiklerinden **[142a]**

Mıṣraʿ

Duydı pā-bend oldıġın ṣanʿatla ḳırdı köstegi

pāy-ı te'ennī vü nerm ile derūn-ı ḫāneden bīrūn ve esb-i ṣabā-reftār ile dāmen-gīr-i kūh-ı firār oldıġından mīr-i mecnūn ḫabīr olmamaġla ʿAbdī Aġa Mināreli Şobān lafẓını tekrār iderek cālis oldıġı maḥalle ḳarīb olduḳda [**Derkenar: Sebel göze ʿārıż olan ʿilletdendir**][3364] dīde-i sebel-keşīdesin bāzū-i yed-i nā-mü'eyyedin dirāz idüp ḥarīfi maḥallinde görmeyecek aḫẕ u ityānına taʿyīn itdigi ādemleri müsāmaḥa vü ihmāl itmekle pençe-i şikencesinden taḫlīṣ-i girībān-ı ʿırż u nāmūs ider. Mīr-i mezbūr esb-i kibr ü ġurūr ile taḥrīk-i rikāb-ı fiten ü şūr eyledikde rākib oldıġı ḥayvān-ı bī-şuʿūrdan ḥabḳa vü sikender-ḫor maḳūlesi *bir fiʿl ẓuhūrunda ʿunvān-ı sikenderānım ḥalef*[3365]*-peẕīr olup burūt-ı teber-i nā-bürīdeme taʿrīż ve raġmen lā-nefy ḥareket ile beni taḥḳīrdir* deyü naʿllerin iḫrāc ve baṭn u pāyına yalıñız biñ beş yüz ḳadar savṭ-ı siyāset urup ihlāk ider. Bu gūne evżāʿ-ı ʿacībe ve ḥālāt-ı ġarībe ve bī-ʿadd u ḥaddı güncāyiş-peẕīr ḥavṣala-i taḥrīr olmayup mūceb-i taṣdīʿ-i yārān-ı ṣafā olmaġla ḳalem-i fesāne[3366]-gūy-ı süḫan-pīrāya vażʿ-ı midād iktifā ḳılınmaḳ enseb ü aḥrā görildi. *Nerciʿu ilā mā künnā fīhi*. Bucaḳ ḥavālīsinde müştaʿil[3367] olan āteş-i fitne vü fesāda hīme-keş-i saʿy u ictihād

---

[3360] ġurūr ile RTMH: ġurūrı EP
[3361] tażyīḳ ü RTEHP: - M
[3362] taḫnīḳ RTMEH: - P
[3363] mükibben ʿale'l-vech RTMH: sürünerek EP
[3364] **Derkenar** Sebel göze ʿārıż olan ʿilletdendir RT: - MEHP
[3365] ḥalel TMEHP: - R
[3366] fesāne TMEHP: efsāne R
[3367] müştaʿil RMHP: müştaġil TE

olanlardan yedi sekiz yüz ḫāne miḳdārı Noġay-ı şeḳāvet-muʿtādların kānūn-ı[3368] ḫāne-i maʿmūr-ı ārāmlarına şecere-i tīn-i muḫarrib-i iclā-ġarisine[3369] Ḳalġay Sulṭān me'mūr olmaġla nihāl-i āsāyişlerin bün ü panaḫından ḫalʿ ve biñ yüz on üç muḥarreminde derūn-ı Ḳırım'a naḳl ü iskān eyledi. Ġāzī Girāy Sulṭān ser-fürū-bürde-i irtikābı oldıġı bāb-ı ḳalʿa-i ẓulmet-bünyāda ḳarīb olduḳda muḳaddemā zaḫm-ḫūrde-i ḥasāreti olan sükkān-ı[3370] ḥiṣār vaḳt-ı furṣat-ı aḫẕ-ı ṣārdır deyü nigāh-endāz-ı ʿadāvet olduḳların muʿāyene itmekle bi'ż-żarūr dest-keşīde-i taʿannüd ü ʿiṣyān ve müteşebbiṣ-i dāmen-i istiʿfā[3371] olduḳda egerçi muḳteżā-yı ʿalāḳa-i uḫuvvet ṣūret-i niyāz-ı ṣaḥīfe-i derūn-ı ḫān-ı müşārün-ileyhde naḳş-peẕīr-i ḳabūl olup[3372] bilā-mu'āḫeẕe Rūmili cāniblerinde iḳāmete me'ẕūn oldı. Lākin muḳaddemā itdigi taḥrīk-i ġubār-ı fitne vü fesād āyīne-i ḳalb-i pādişāhı gerd-ālūd itmegin Edirne'ye vürūdunda on sekiz gün[3373] miḳdārı ḳapu arasında **[142b]** ḥabs u taẕyīḳ olunduḳda sepīd-rīşān-ı devlet ve ḥikmet-şināsān-ı salṭanat maḥāsin-i beyżā-yı pīr-i rūşen-żamīr Selīm Girāy Ḫān'a merḥamet ile[3374] ḥoḳḳa-i pīrūzec-i ʿināyet-i şehriyārīden iʿṭā-yı devā-yı iḫtināḳ māddesinde bi'l-ittifāḳ terkīb itdikleri tiryāḳ-ı ekber-i şefāʿatları bāʿiṣ-i[3375] izāle-i maraż-ı ḥiddet olmaġla keştī-i deryā-peymā ile Rodos cezīresine iclā ile *bedelü'l-baʿż mine'l-küll*[3376] eylediler. Ġāzī Girāy ġā'ilesi indifāʿından ṣoñra nūreddīnlik manṣıb-ı maḥlūlüne ḫān-ı Ḳırım benī[3377] aʿmāmından Selāmet Girāy-zāde ʿİnāyet Girāy mevṣūl oldı, fi't-tārīḫi'l-mezbūr. Ġāzī Girāy Sulṭān esb-i ʿazl-i tünd-ḫūy-ı nefsāniyyete ligām-nihāde-i şerr ü fesād oldıġı eyyāmda ahālī-i Ḳırım'ı zīr-i livā-yı ʿiṣyān-iltivāsına daʿvet içün ẓāhiren ve bāṭınen tertīb-i mecmūʿa-i nev-ṭarḥ-ı vifāḳ u temhīd muḳaddemāt-ı ittifāḳ idesiz deyü seccāde-nişīn-i zāviye-i fesād[3378] u nifāḳ olan sābıḳu'ẕ-ẕikr Murtażā Efendi āsitānına bir ḳıṭʿa

[3368] kānūn TMEHP: kān R
[3369] iclā-ġarisine RTMH: celā-ġarisine EP
[3370] sükkān RTMEP: - H
[3371] istiʿfā RMEP: istiġfā T, istiftā H
[3372] olup RTEHP: - M
[3373] gün TMEHP: - R
[3374] ile RTMEH: - P
[3375] bāʿiṣ RTEHP: - M
[3376] Bir kısmı için verilen bedel bütünü için geçerlidir.
[3377] benī RTMEP: - H
[3378] fesād RTMEP: füsāde H

ḫulūṣ-nāmesin bir şaḫṣ-ı nā-maʿlūm ile irsāl itmiş idi. Mūṣil mektūb Feraḥkermān'a vāṣıl olduḳda[3379] ol zamān Or bekligi manṣıbı[3380] nāmıyla ḥükümrān-ı kişver-i ʿaḳl u fıṭnat olan Mengli Girāy Sulṭān'ıñ hüdhüd-i dīvān-ı ḥükūmetinden baʿżıları ġurāb-ı ġarībü'd-diyārıñ cāsūs-ı bārgāh-ı Efrāsiyāb-ı baġy u ʿışyān oldıġın teferrüs ü iẕʿān ve iḫżār-ı dīvān-ı sulṭān eylediler. Lede'l-istinṭāḳ telaʿsüm ü ıżṭırābından keyfiyyet-i vürūdı nümāyān ve dest-i pāy-ı ketm ü iḫfāsı müteḫalḫıl ü lerzān ve pinhān-kerde-i ceyb-i iḫtifāsı[3381] olan mektūb-ı nifāḳ-üslūbı fütāde-i pīş-i naẓar-ı kīmyā-eṣerleri olıcaḳ libās-ı (ve) senc-ālūd-ı cāsūsı şaḫṣ-ı āḫara ilbās ve esb-i nā-fercām-ı rāḥilesine[3382] süvār idüp ḫāne-i şeyḫ-i[3383] meẕkūra irsāl eyledi. Ol daḫi mektūb-ı mezbūra naẓar-endāz-ı çeşm-i diḳḳat ve ser-be-ceyb-i murāḳabe-i fikret olup mūṣil veṣīḳanıñ baʿż-ı eṭvārından ʿameli sāḫte ve kāġıdı perdāḫte oldıġın keşf itmekle terk-i aḫlāḳ-ı ẕemīmeye dā'ir raḳabe-i nuṣḥ u pendi mutażammın ḳalem-i tecāhülāne ile nüsḫa-i şeyḫāne taḥrīr ve yed-i ḳāṣıda teslīm ü ircāʿ eyledikde sulṭān-ı müşārün-ileyh ṣūret-i mektūb-ı maʿhūd ve şaḫṣ-ı merdūdı ṭaraf-ı ḫān-ı Ḳırım'a irsālinden Ġāzī Girāy Sulṭān ḫabīr olıcaḳ derūn-ı ḥişārīçe-i vifāḳ-ı **[143a]** ḫāndan endāḫte-i beyābān-ı şiḳāḳ itmek içün tā-be-gelū ve dehān-ı leb-rīz eyledigi tüfeng-i ʿālem-āşūb-ı mekr ü füsūnunda Mengli Girāy'ıñ daḫi ʿalāḳa vü şirketi[3384] olmaḳ maḳūlesi güftār-ı āteşīn ile bārūt-ḫāne-i ġażab u ḥiddetine fitīl-endāz-ı fesād u nifāḳ[3385] oldıġı egerçi ol zamān işābet idüp ḫānumān-ı ḫulūṣ u maḥabbeti iḥrāḳ itmedi. Lākin refte refte şerāre-i töhmet-i şirket ʿışyānına minfaḫa-i *men yesmeʿ yeḫull*[3386] lemʿa-rīz itmegin sāḥil-i nehr-i Berezen'de Noġay ḳavmi ile tertīb-i ṣufūf-ı ḳıtāl olunduḳda ibre-i tefaḫḫuṣ ile mādde-i ḥadīd inḳılāb-ı māhiyyet teftīşine ṭaraf-ı ḫāndan taʿyīn olunan Bahādır Aġa-zāde ʿOṣmān Aġa evżāʿ-ı māder berāberi ile tecessüse me'mūriyyetin iẓhār keẕālik Ḳalġay Saʿādet Girāy'ıñ ṭāḳat-güẕār-ı aṣḥāb-ı neng ü ʿār olan eṭvār-ı nā-hemvārı bāʿiṣ-i infiʿāl ü küdūret ise de muḳteżā-yı

[3379] vāṣıl olduḳda RTMEP: vuṣūl bulduḳda H
[3380] manṣıbı RMEHP: - T
[3381] iḫtifāsı RTMEH: - P
[3382] rāḥilesine RTMHP: nāḥilesine E
[3383] şeyḫ TMEHP: senc R
[3384] şirketi TMEHP: sirketi R
[3385] nifāḳ RTMEP: fenā H
[3386] Kim duyarsa çözer.

siʿa-i ḥavṣala vü[3387] meşreb iẕhār-ı melālet itmeyüp iṭfā-yı āteş-i fitne vü fesād ve ḫidemāt-ı sā'irede gūşiş ü ictihād itmiş iken seng-i imtinān-ı taḳrīʿ ile serzenişlik ḳaydında olmayup mevce-i ḥüsn-i müdāfaʿa ile ḥāşāk-i ḳīl ü ḳālı endāḫte-i mezbele-i nesy ü istiḫfā eyledi. Ol ḫılālde Ḳaplan Girāy Sulṭān intiẕār-ı vürūd-ı emr-i iẕn ü inṣirāf[3388] ile Baġçesarāy'da iḳāmeti mümted oldıġından ḥareket-i ḳasriyye-i murāḳabe ile Ḳılburun maʿberine duḫūlı ḫānıñ mesmūʿı olıcaḳ tār-mūy-ı mümānaʿat ile pāy-bend-i ʿazīmet olmaḳ ḫiẕmetin dest-i ser-bölükān-ı sekbāniyāna iḥāle itmegin pür-zamān u zemīn ve ḫıyemü'l-hevā-yı dūzaḫ-nişānda[3389] eẕā-yı āvāze-i pīşe-i[3390] nizār-ı hezār ile evḳat-güẕār oldı. Ḫān-ı müşārün-ileyh baʿd-ı ḳażāü'l-vaṭar ārzū-yı Baġçesarāy ile Ḳılburun'a ʿubūrunda Ḳaplan Girāy Sulṭān be-resm-i ḳadīm ser-nihāde-i dāmen-i iḥtirām ve icrā-yı merāsim-i tebrīk-i ḳudūm-ı meymenet-irtisām idicek nigāh-endāz-ı çeşm-i iltifāt olmadıġı mānīʿ-i isticāze olmaġla be-ḥükm-i żarūret ḫān maʿiyyetiyle Ḳırım'a ricʿat eyledi, fī[3391] rebīʿü'l-āḫir[3392] sene 1113. Ḫān-ı Ḳırım çend rūz serīr-i ḥükūmetde basṭ-ı ḳālīçe-i istirāḥat eyledigi eṣnāda Mosḳov keferesiniñ muġāyir-i şürūṭ-ı ṣulḥ Azaḳ ve Ġāzīkermān ḳalʿalarına metānet ve mevāżıʿ-ı uḫrāda ḥuṣūn-ı sā'ire inşādına dā'ir iʿmāle mübāşereti mütevātir olmaġla erkān-ı [143b] devlet ve vücūh-ı salṭanatı ile ḍarb-ı ezlām-ı meşveret idüp defʿ-i nuṣret-i[3393] düşmen-i bed-sīret içün kilk-i ḫoş-edā-yı şīrīn-maḳāl ile varaḳa-i recā terḳīm ve ol eyyāmda ricāl-i Devlet-i ʿaliyye'den bi-ḥasebi'l-iḳtiżā ḫıṭṭa-i Ḳırım'da bulunan Ḳıbleli-zāde Bek'e teslīm[3394] ve elliden ziyāde kenīzek ü ġulām baḫş u iʿṭā[3395] idüp teşyīd-i mebānī-i meveddet ve temşiyet-i umūr ve taḳviyet-i salṭanata dā'ir mesā'il-i nādire taʿlīm eyledi. Muḳaddemā keşīde-i silk-i taḥrīr ü beyān olundıġı üzre Ḳaplan Girāy Sulṭān mā-fi'ż-żamīri olan zaḥmet-i sefere pāy-ı irādet ve zūr-ı bāzū-yı himmetiyle duḫūle devā-yāfte-i icāzet

[3387] vü RTMEH: - P
[3388] inṣirāf RTMEP: inṣāf H
[3389] nişānda RMEHP: feşānda T
[3390] pīşe RTM: püşte EH, pişe P
[3391] fī RTMHP: + 7 E
[3392] rebīʿü'l-āḫir TEHP: tārīḫü'l-āḫir RM
[3393] nuṣret RTM: mażarrat EHP
[3394] Bek'e teslīm RTEHP: - M
[3395] u iʿṭā RTMH: - EP

olıcaḳ binā-i ʿazīmetin miʿmār-ı mekīdet ile esās-ı ḫudʿaya mebnī ḳılup ḫān-ı Ḳırım kendüyi ve atabek ü ḫayr-ḫˇāhı olup olʿaṣırda ḫān vezīri olan Ḥācī Merdān ʿAlī Aġa'yı ihlāk ü iʿdāma iḳdām itmek bühtānı āvāzesiyle naġme-senc-i şikāyet olaraḳ bir şeb-i deycūrda Kefe ḳalʿasına duḫūle[3396] esb-rānde-i saʿy u ihtimām olduḳları maʿlūm olıcaḳ aḫẕ u ircāʿları içün Ḳalġay Saʿādet Girāy taʿyīn olundı. Mezbūrlar müsāraʿat ve ʿaḳab-gīrān-ı baṭā'et itmekle ḳalʿaya duḫūllerinde Ḳaplan Girāy Sulṭān ṭoḳsan bire ve Ḥācī ʿAlī yetmiş yedi orṭasına yoldāş ve dāḫil-i ḫalḳa-i[3397] küçekān-ı Ḥācī Bektaş oldılar. Saʿādet Girāy pīrāmen-i ḥışārda nüzūl ü ḳarār idüp taḫrīc ü teslīmleri içün baʿṣ-ı sefīr idicek pīr-veşleri yaʿnī ḫuṭebān-ı iltivā-i nā-peẕīr olan ricāl ocaġıñ āteş-i ġayret-i cāhiliyyeleri ʿulüvv-rīz olup kānūn-ı zāviye-i ḥimāyemize daḫīl olanları *el-meniyyetu velā'ü'n-niyye*[3398] mefhūmunca ele virmekden ölmek evlādır deyü redd ü teslīminden imtināʿ eylediklerinde Ḳalġay Sulṭān daḫi eṭrāf-ı[3399] ḳurādan gelen ẕaḫā'ir ʿarabalarına sedd-i ṭarīḳ ve üç beş gün ḳadar ʿibādu'llāhıñ rāh-ı taʿayyüşlerine bāʿiṣ-i taẕyīḳ oldıġı eṣnāda ahālī-i vilāyetiñ himmeti ve yeñiçeri yoldāşlarınıñ iʿānetleriyle sefīne-süvār-ı ʿazīmet olduḳları Ḳalġay Sulṭān'ıñ maʿlūmı olduḳda maṭiyye-i ye's ile Baġçesarāy'a ricʿat eyledikde Ḥācī ʿAlī'niñ mutaṣarrıf oldıġı aġalıḳ rütbesine sāl-ḫūrdegān-ı ricāl-i Ḳırım'dan Bahādır Aġa vāṣıl oldı. Ḳaplan Girāy Sulṭān'ı ḥıfẓ u ḥirāset ve nevl-i sefīne ve sā'ir maṣārif tedārikine ṣarf-ı naḳdīne-i ḳudret ve bi'l-fiʿl **[144a]** Ḳırım ḫānına muḫālefete cesāret iden Kefe Müftīsi Mevlānā[3400] Ebussuʿūd Efendi'ye *ḥaḳḳ budur ki tedbīr-i ḥakīmāne ile eyādī-i ḫuṣemādan taḫlīṣ idüp sebeb-i ḥayātımız oldıñız* deyü mecmere-i teşekkürine mütekerriren nihāde itdigi ʿavd-ı ḫām-güftār-ı dil-firībinden būy-ı müdāhene istişmām idüp

Beyt

Yār çāh-ı zeḳanum ʿayn-ı vefādur dir ise

[3396] duḫūle RTMEH: - P
[3397] ḫalḳa MEP: ḳalʿa RTH
[3398] velā'ü'n-niyye EP: velā'ü'd-deyne RTMH. Ölüm niyetin yakınıdır.
[3399] eṭrāf EP: + ve RTMH
[3400] Mevlānā RTMEH: - P

Ṣaḳın ey ʿāṣıḳ-ı ṣūrīde inanma çeñedir

revġan-ı neft̠-i rīş-ḫandīsinden müftī-i müşārün-ileyhiñ āteş-i celāl-i hāşimiyyeti bālā-keş olup fi'l-ḥaḳīḳa *ḫiẕmet ü ḫulūṣuñuzda saʿy u ihtimāmımız vāḳiʿ ise ittaḳi'ş-şerr men aḥsente ileyh*[3401] *seyf-i ser-tīzi ile vaḳt-ı furṣat ve zamān-ı devletiñizde zaḫm-ḫūrde-i cevr ü sitemiñiz olmaḳ muḳarrerdir* didigi cevāb-ı mü'eṣṣirinden sulṭān-ı müşārün-ileyh müte'eṣṣir oldıġın mevlānā-yı daḳīḳa-dān fehm ü iẕʿān idicek güftār-ı ʿayn-ı ḥaḳīḳati sūy-ı mecāz ve laṭīfe vü müzāḥeye imāle ider. Fi'l-ḥaḳīḳa sulṭān ḥażretleriniñ mürūr-ı zamān ile üçinci defʿa miyān-bend-i tīġ-i mücevher-i ḫānī olduḳda ḥuḳūḳ-ı ḳadīmeyi endāḫte-i beyābān-ı ʿadem ve ḥiddet-i seyf-i ḥükūmetin āzmāyiş-kerde-i[3402] gerden-i nizārı idüp şīşe-i ḳalb-i ḥazīnin ʿamūd-ı zerrīn-i ḳahr u kīn ile kesr ü fetk ve perde-i nāmūs u ʿārın ḫançer-i sitem ü şenin birle ḥarḳ u hetk itdigi

Beyt

گر داغ اشتیاق نویسم بشام غم

خون سیاه میچکد از دیدهٔ قلم[3403]

midād-ı siyāh-gūn ve zebān-ı kilk-i şikeste-dehān ile keşīde-i cerīde-i naḳl ü beyān olsa gerekdir. Ḳaplan Girāy Sulṭān İstanbul'a vuṣūlünde ḳa'immaḳām bulunan ʿOṯmān Paşa Selīm Girāy[3404] Ḫān'ıñ Enderūn-ı hümāyūna çerāġ itdigi ġılmān-ı Çerkes-nijādlardan olup miyānlarında ṯābit olan ḥaḳḳ-ı velī muḳteżāsı egerçi der-i mihmān-ḫāne-i meveddete āvīze-i sürādıḳ-ı iştiġāl itmeyüp gerd-i rāh-ı meşaḳḳati āb-ı germiyyet-i ülfet ve ʿayn-ı ẕehebü'l-ḫāliṣ-i maḥabbet ile baʿde'l-izāle ṣūret-i irāde-i sulṭānī zīr-i perde-i ḫafāda mestūr olmaġın ḫāne-i çeşm-i iḥtiyāṭda ḥabs u żabṭ içün dīde-bānlar taʿyīn ve pāy-ı iḫtiyārı ile[3405] giriftār-ı dām-ı meşaḳḳat olan peleng ü āhū keyfiyyetin ser-be-gūş-ı[3406] tīz-reftār-ı vesāṭetiyle şīr-i mīşe-i[3407] celādet pādişāh-ı ʿālī-saṭvet cānibine iḫbār

[3401] İyilik yaptığın kişinin şerrinden sakın.
[3402] kerde RTMEH: - P
[3403] Eğer gamlı gecede içimdeki iştiyak ateşini yazarsam kalemin gözünden siyah kan damlar.
[3404] Girāy RTEHP: - M
[3405] ile RMEHP: - T
[3406] ser-be-gūş RMH: seyr be-gūş T, siyeh-gūş EP
[3407] mīşe RTMEH: bīşe P

itmiş idi. Beş on gün mürūrundan ṣoñra felāḫan-ı inhā-yı ḫān-ı Ḳırım ile Ḳaplan Girāy Rodos cezīresine irmā ve Merdān ʿAlī daḫi Meliye aṭasında[3408] çāşnī-senc-i **[144b]** *zebedü'l-baḥr murru'ṭ-ṭaʿm*[3409] nefy ü iclā olmaları bābında ṣādır olan fermān-ı ḳażā-cereyān mūcebince tehyi'e ḳılınan iki ḳıṭʿa sefīne-i deryā-peymāya iclās ile keştī-i[3410] emr-i sulṭānī icrā olundı. Lākin keşret-i rīḥ-i şedīd ve vefret-i berf ü celīd rāh-ı ḫurūc-ı fem-i Ḫalīc-i Ḳosṭanṭiniyye'ye sedd-i sedīd olmaġın Ḳaplan Girāy[3411] Sulṭān Rūmili ṭarafında vāḳiʿ ḥişār-ı keder-cidārda vażʿ-ı kilīm-i iḳāmet ü ḳarār eyledi. Ġāzī Girāy ve Ḳaplan Girāy'ıñ nühüfte vü āşikār bi'l-münāvebe ṭurre-zen olduḳları ṭabl-i bī-āheng-i[3412] iġżāb u ezāları ḫān-ı Ḳırım'ıñ mürġ-i ārāmın remīde itmegin cihet-i taʿayyüş ü zindegānīleri olan ḥāṣıl-ı sālyānelerin ḳaṭʿ içün ḳāṣıd-ı kebūter-seyr ile Āsitān-ı devlet-āşiyāna uçurdıġı mektūbı vuṣūlünde düm ü bāl-i iḳtidārların büride ve dāne-i taʿayyüş ü rūzīlerin berçīde eyledi. Devlet Girāy'ıñ taḥrīr itdigi veşīḳa-i şikāyet-nümāsında müşārün-ileyhimānıñ etbāʿından yedi nefer bī-günāhı tertīb-i cezā ve Mosḳovluya dā'ir umūr-ı cüz'iyye vü külliyye yed-i iḫtiyār-ı müşārün-ileyhe müsellem ve bi'l-cümle şāhid-i maḳṣūdı resīde-i der-āġūş-ı istidʿāsı oldıġını bāʿiş-i sürūr u inbisāṭı olmuşiken der-ʿaḳab cūybār-ı ḳarīḥa-i şehriyārīden cereyān iden feyż-i āb-ı ḫoş-güvār-ı ʿināyet ile gülşen-i āmāl-i Selīm Girāy ser-sebz ü reyyān olup ve ḳurb-ı ḥudūd-ı Çerākisede dūde-nişīn-i taḥayyür ü ʿinād olan Anapa Noġayı didikleri ḳavm[3413] Azaḳ ḳalʿası civārında vażʿ-ı[3414] esās-ı küfr ü ḍalālet iden Mosḳov reʿāyāsına iṭāle-i dest-i nehb ü ġāret itmekle Mosḳov çarı[3415] ṭarafından mutażammın iştikā iḳtiżā iden mürāselātı ḫāna taḥrīre ʿadem-i raġbet ve Berebaş ḥaṭmanı bed-maʿāşını tavsīṭe cesāreti ḫān-ı Ḳırım'a bāʿiş-i ḥüzn ü infiʿāl oldı. Ol eşnāda Ḳalmuḳ ḥākimi olan Ayuke laʿīniñ ṣanem-ḫāne-i ṣulb-i nā-pākinden ṣūret-nümūn-ı kenīsā-yı vücūd olan Cabdarcab nām veled-i küfr-nihādınıñ el-

[3408] aṭasında TMEHP: aṭasına R
[3409] Denizin köpüğünün tadı acıdır.
[3410] keştī-i RTMEP: - H
[3411] Girāy TMEHP: - R
[3412] āheng EP: + ve RTMH
[3413] didikleri ḳavm RTMH: - EP
[3414] vażʿ RTMHP: mevżiʿ E
[3415] Mosḳov çarı RTMH: çar EP

ḫabīṣātü'l-ḫabīṣin firāş-ı izdivācında hem-ḫᵕāb-ı ünsiyyet ve[3416] dārbān-ı bi'l-enām-ı ʿacībi ile meşşāṭa-ṭırāz-ı şöhret olan zen-i fācire-i şehvet[3417]-engīzi ol ḳavmiñ

Beyt

Bir keçi paṣdırmasıdır bī-nemek
Kim cigerin bile ḳurutmış felek

kānūn-ı taʿaffününde dūd-ālūd-ı[3418] ḫabāṣet olup köfte-i laḥm-ı ḳarhab ve ḥimār-ı vaḥşī olan ʿacā'iz miyānında kebāb-ı [3419] ʿicl-ḫᵕār-ı nev-puḫte meṣābesinde olmaġın ḳayınpederiniñ **[145a]** cūʿ-ı kelbī-i nefsāniyyesi heyecān ve āteş-i tenevvür-i iştihā-yı zen-i ḫabīṣe feverān itmegin

Mıṣraʿ

یک لحظه بی حجابی و باقی همه حضور[3420]

dehān-ı gürāz-ı ḥırs u āzı ile

Ḳıṭʿa

Mülḥid ki bula ḫāneyi ḫālī ṭaʿāmıla
Gelmez ḫayāline hele endīşe-i ṣıyām
Püf der çerāġa ẓulmet-i şebde viṣāl içün
Hemşīre vü nebīresine itmez iḫtirām

dārü'l-fısḳ ve arż-ı tisʿīne ḳarīb mevżiʿ-i töhmetde miyān-pāçe-i vuṣlat ve lār ḳoparan-ı ḫalḫāl-ı muʿāşeretinden nāşī taṭarruḳ-ı ʿālem-gīr ve rīḥ-i müntin-i tesāfüd efsā min ẓarbānisi ʿaṭşa-rīz-i münāfese-i şevher-i ḳavad-ı iʿtiyādı olmaġın peder-i bed-güherine[3421] seng-sāz-ı recm ü iʿdām olmaḳda birāderi Mengü Timur ile tehyi'e-i

[3416] ünsiyyet ve RTMEH: ünsiyyeti olan P
[3417] olan zen-i fācire-i şehvet E: olan zen-i fāḥire-i şehvet RTMH, - P
[3418] ālūd RTMHP: - E
[3419] kebāb RTMEH: kitāb P
[3420] Bir an hayasızlık ve sonunda huzur.
[3421] güherine RTMEP: gevherine H

felāḫan-ı intiḳām itdiklerinden mürtekib-i mesfūr ḫaber-dār olıcaḳ *el-ḫā'inu ḫā'if*[3422] esb-i ḫalīʿü'l-ʿiẕār-ı ruʿb u hirās ve iki biñ miḳdārı kilāb-ı[3423] herze-ḫʷār u küfr-istīnās ile zīr-i ḥimāye-i çar-ı Rūs'a firār idicek püserānı daḫi[3424] üstüḫʷān-pāre-i iḫtiyāl ü taḥrīṣ ile pīş ü pes-i tebaʿiyyetlerinde devān itdirdikleri Turġaut[3425] ḳabīlesi segānınıñ ner ü mādesiyle miyān-ı ḳavm-i mesfūrdan ḫurūc[3426] ve māverā-yı nehr-i İtil'e vülūc idüp *sallaṭu'llāhu'l-kelbehū ʿale'l-ḫınzīr*[3427] ḳavs-ı taḳdīrinden endāḫte olan sulṭa-i ḳahr u tedmīriñ te'sīri sebebiyle ʿārıż olan muḥārebe-i kelben[3428] kelbālarından nāşī ʿażż-ı aʿżā-yı muvaḥḥidīnden kef-i esnān-ı taʿarruż eylediler. Ol eṣnāda Aḳkermān Noġayı ḳabā'ilinden Or Meḥmed-oġlu mīrzālarınıñ dāmen-i iṭāʿat-ı ḫān-ı Ḳırım'dan ḳaṭʿ-ı eyādī-i tereddüd ve rüsūmāt-ı ʿOṣmānī ve tekālif-i şāḳḳa-i sulṭānī iltizāmıyla ḫoş-nişīn-i ʿalefzār-ı teferrüd olup icrā-yı aḥkām-ı şerʿiyye itmek içün ṭaraf-ı pādişāhīden iki ḳāḍī-i nev-imżā taʿyīn ü taḳlīd olunmaḳ istidʿāsıyla dīde-i nifāḳ-āyīnlerinden naḳdīne-i eşk-i niyāz niṣār iderek cerāb-ı ẕaḳ-ı revġan-ālūdlarından ʿubūdiyyet ve hediyye nāmıyla[3429] tehyi'e itdikleri rüşvet-i nā-behiyyelerin pīş-gāh-ı Yūsuf Paşa'ya ʿarż eylediklerinde muḳteżā-yı sebük-maġzı biḍāʿa-i müzcāt-ı kemter-bahālarına dil-rübūde olmaġın Āsitān-ı devlet-medāra eyledigi iʿlām-ı redī'ü'l-iḫtitāmına mübtenī[3430] Oraḳ-oġlı ve Or Meḥmed-oġlı ḳāḍīleri ḳażiyye-i nā-marżıyyesi ʿilāve-i rūz-nāmçe-i ḳāḍīʿasker-i ʿaṣr oldı, fī sene 1113. Mīşe-i pür-eşcār u teber-i nā-ḫūrde ve genc-i firāvān-ı[3431] nā-dīde ve kişt-i ḫūşe-i dār u ḥişār **[145b]** resīdedir deyü iki ḳāḍī-i cedīdiñ tīġ-i dendān-ı ḥadīdleri ḳılaġılca bulunmaġın ṭırpan çalmaḳ ve emvāl-i firāvān alup kām-rān olmaḳ ḫūlyāsıyla ṭavā'if-i mezbūreniñ ṭanṭana-i kūs-ı rüşvet ve āvāze-i dühül-i ʿubūdiyyet laḫt-ı ḳafā-yı ʿayş u ṣafāları olmaġla *biz bu ḳāḍīye rāżı degilüz* deyü daʿvālarından istīfā ve ḳāḍīyān-ı

[3422] Hâin kişi korkaktır.
[3423] kilāb RTMEH: kelb P
[3424] daḫi RTMEP: - H
[3425] Turġaut TMEHP: Turġat R
[3426] ḫurūc RTMEP: - H
[3427] Allah köpeğini domuza musallat etsin.
[3428] kelben RTMHP: - E
[3429] nāmıyla TMEHP: - R
[3430] mübtenī RTEP: mebnī MH
[3431] firāvān RTMEH: + ejder P

nev-īcādı cennet-i[3432] ḳabūlden[3433] ṭard u[3434] ibʿād eylediler. Ḳalġay Saʿādet Girāy ḫ͟ᵕāhişger-i ṭabāhīc-i lüḥūm-ı ṣayd u şikār ve mübtelā-yı teşne-leb-i şerāb-ı laʿl-gūn-ı maḥbūb-ı[3435] tezerv[3436]-reftār olmaġın[3437]

Beyt

Ṣayd-gāh-ı ḳażā-yı ḫ͟ᵕāhişde
O ġazālum şikār olmaz mı

ṣaḥrā-yı ārzūsunda ṣayd-ı naḫ͟çīr-i ravża-i cenān-ı ḥüsn ü ān içün meştā-yı[3438] envāʿ-ı ṭuyūr olup ḫ͟āric-i Feraḥkermān'da vāḳiʿ Ḳaret Ḳazaḳ nām ṣayd-gāha bir niçe bāzīçe-āşiyān ʿizz ü nāz ile hem-cenāḥ-ı murāfaḳat olmaġın āvāze-i ḳavādim ʿazīmeti terefref[3439]-sāz-ı mesāmiʿ-i Noġay-ı kec-re'y olduḳda sulṭān-ı müşārün-ileyh nümüne-nümā-yı cuġd u būm olan merzbūmlarına[3440] āteş-endāz-ı nehb ü ġāret olmaġa me'mūrdur deyü irā'et-i ruʿb-ı sāḫ͟te ile nehr-i Tuna'yı ʿubūr itmek şāhid-i zūrın ḥużūr-ı[3441] Yūsuf Paşa'ya ʿarż ve daʿvā-yı bāṭılların ṣūret-i ḥaḳḳda irā'etlerine iʿtimād idüp rāh-ı ʿubūr-ı müsāfirīne revm-keşīde-i mümānaʿat oldıġı bāʿiṣ-i temevvüc-i deryā-yı ġażab-ı ḫ͟ān-ı Ḳırım olmaġın cerād-ı[3442] bādiye-i iḫtibāl olan ḳavm-i mezbūr tūde-i gendüm-i ʿayş u ārām ve şeml-i erzen-i rāḥat-ı ʿibādu'llāhı tefrīḳ ü tebāh itmekde Yūsuf Paşa'nıñ daḫ͟i yed-i sebā-yı iʿāneti munżammdır[3443] deyü enāmil-i kilk-i īmā ile Devlet-i ʿaliyye[3444] ṭarafına işāret itmegin māverā-i nehr-i mezbūrda mesken-sāz-ı iḳāmet olan ṣāliḥ ü ṭāliḥ ve melīḥ[3445] ü ḳabīḥ ve ḫ͟avāṣṣ u ʿavāma iḳtiżā iden vaʿd u vaʿīd ve emr ü

[3432] cennet RTEP: ḥubb H, - M
[3433] ḳabūlden RTMEH: + iblīs gibi P
[3434] u RMEHP: - T
[3435] maḥbūb RTMH: - EP
[3436] tezerv RE: tīz-rev TMH, nez ve P
[3437] olmaġın RTMEP: olmaḳ H
[3438] meştā-yı RTMEP: müştāḳ H
[3439] terefref TMEHP: müterefrif R
[3440] merzbūmlarına RTMEP: mezbūr būmlarına H
[3441] ḥużūr RTMEH: - P
[3442] cerād E: ḥıred HP, cüzd RTM
[3443] munżammdır TMEHP: mutażammındır R
[3444] ʿaliyye RTMHP: - E
[3445] ve melīḥ RTMEP: - H

nehy-i re’y-i rezīn-i ḫān ve[3446] güm-geştegānına[3447] münḥaṣır ve eyādī-i taʿarruż-ı ecānib[3448] mündefiʿ ü münḳaṭıʿ olmaḳ bābında lemʿa-pāş-ı ṣudūr olan[3449] nūk-i tīġ-i fermān-ı ʿitāb[3450]-āmīz sütūr-berī-i ḫuşūnet-muʿtādıñ enf-i ʿucb u enāniyyetlerin ḥarḳ itmekle zaḫm-ı nev-şikāflarına merhem-cūy-ı iltiyām olmaġın ḳalem-rev-i[3451] ḥükūmet-i ḫānī olan arāżīyi[3452] ḫāṣāk-i vücūdlarından taḫliye vü taṭhīr ve Ḳamaniçe ḥudūdun ḳāẕūrāt-ı mekr ü fesādları ile[3453] çirk-ālūd itmekle sīnīn-i müteʿaddiden berü bālā-keş olan ġubār-ı fitne vü iḫtilāliñ indifāʿı bī-iştibāhdır **[146a]** deyü nevʿ-i dīger[3454] tedārik itdikleri ʿamel-i mümteniʿü’l-ḥuṣūlün ʿarż-ı paşa-yı ẓāhir-bīn eylediklerinde dest-i taʿarruż u müdāḫalesi dāmen-i umūr-ı Tatar’dan menʿ olunmaġın[3455] yalıñız dest-i āferīnin vażʿ-ı zānū-yı taḥsīn itmekle iktifā eyledi. Ol eṣnāda Devlet Girāy Ḫān’ıñ muġāyir-i ādāb-ı devlet ve muḫālif-i ḳānūn-ı salṭanat olan veṣīḳa-i aḳvāl-i rūbeh ve nāme-i efʿāl-i nā-marżıyyesin ḳalem-i re’y-i maḥv u iṣbāt ve tevcīh ü ışlāḥda ṣarf-ı naḳdīne-i himmeti ile vāṣıl-ı kaʿbe-i āmāl oldıġı Ḳıbleli-zāde Bek’iñ[3456] bād-ı sümūm-ı ḳahr-ı pādişāh ile fütāde-i tīh-i ʿadem oldıġı ve Mosḳov çarı ḍalālet-şiʿārınıñ burc u[3457] bārū-yı fesāda ʿurūc içün muḳaddemā iṭāle-i dest-i istīlā itdigi Azaḳ ḳalʿası taʿmīrin bahāne idüp ḥudūd-ı İslāmiyyeye taḳarrübi ve muġāyir-i ṣulḥ ḳılāʿ u biḳāʿ[3458] iḥdāṣı maḳūlesi aʿmāl-i nā-marżıyyesin dehān-ı kilk-i iştikā ile istīhāb ve ıṭnābı bāʿiṣ-i taṣdīʿ-i ten-perverān-ı ricāl-i Devlet-i ʿaliyye olmaġın taḥṣīl-i nuḳūd-ı tāmmü’l-ʿayār-ı vuḳūf içün perverīş-yāb-ı niʿam-ı sulṭānī olan muʿtemedān-ı devletden bir ḳapucı-başı taʿyīn olunup çend rūz ḫıṭṭa-i Ḳırım’da ḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet ve neşr-i eṭrāf-ı bilād itdigi müsteraḳān aḫbārıñ ve kendiniñ cemʿ ü iddiḫār itdigi nuḳre-i ceyyid ü maġşūşun vażʿ-ı

[3446] ve RTMEP: - H
[3447] güm-geştegānına RTMH: geştegānına EP
[3448] ecānib RTMEH: icābet P
[3449] olan RTMH: iden EP
[3450] ʿitāb RTMEH: ʿināyet P
[3451] ḳalem-rev EP: ḳalem ve RTMH
[3452] arāżīyi EP: arażīyi RTMH
[3453] fesādları ile RTMH: fesād E, fesādları P
[3454] olan ġubār-ı fitne ... deyü nevʿ-i dīger RTMHP: - E
[3455] olunmaġın RTMEP: olmaġın H
[3456] Bek’in RTMEP: - H
[3457] u H: - RTMEP
[3458] u biḳāʿ RMEHP: - T

pīş-gāh-ı vükelā-yı salṭanat itdikde *lā-yüsmin velā yüġnī*[3459] maḳūlesinden olup defʿ-i cūʿ-ı su’āl itmediginden ġayrı ḫān-ı Ḳırım’a bāʿiṣ-i iġbirār ve mūceb-i tevaḥḥuş u istiṣʿār ve Şehbāz Girāy beliyyesi ẓuhūrunda ʿazv[3460] olunan töhmet-i ittifāḳ ve baʿdehū Bucaḳ’da ḥādiṯ olan dāhiye-i fitne vü şiḳāḳ ve pederi Selīm Girāy’ıñ Siroz’dan ıṭlāḳı ve baʿż-ı ricāl-i devletiñ nigāh-endāz-ı çeşm-i ḫışm-ı mücānebet ve leb-cünbān-ı güftār-ı saḫt u dürüşt̲lerinden nāşī mütelāşī[3461] olup mişkāt-ı raḫşende-i devletin bād-ı ṣarṣar-ı ḳażādan ṣıyānet içün ẕirāʿ-ı meşāʿir-i[3462] ḥavāssın fānūs-ı ḫayāl ü taṣavvurunda raḳṣān iderek sürūd-ı bī-āheng-i baġy u ʿiṣyān hevālarında ṭanbūr-ı vesvese tār-ı şeyāṭīn-i ins-i[3463] ṣaḥrā-yı nifāḳ ile hem-āġāz-ı[3464] ittifāḳ olmaġın Mosḳov müşāveresi bahānesiyle ḳavm-i Tatar’ı yek-reng-i neş’e-i boza-i naḫvet ü ʿināḍ itmek içün evvelā Baġçesarāy’da tertīb itdigi meclis-i telḫ-i şūr-engīze daʿvet tedārikinde olıcaḳ bālā-nişīn-i serīr-i ʿaḳl u sedād olan Mengli Girāy Sulṭān **[146b]** fesā-yı ẕarbān-ı fürce-i fesādıñ[3465] rīḥ-i müntin-i müferriḳü’n-niʿamı[3466] münteşir olmazdan muḳaddem dāmen-keşīde-i iḫtilāṭ olup istişmām-ı būy-ı ʿanber-şemīm-i ḫākipāy-ı vālid-i mācidi ārzūsıyla esb-i rāyiʿ-i hüner-mend-i teveccühe vażʿ-ı ligām-ı leṭā’ifü’l-ḥiyel idüp rāh-ı irāde-i ḫān-ı Ḳırım’a muḫālefet ve ḫıṭṭa-i Ḳırım’dan ḫurūca mübāderet iden gerden-keşāna tāziyāne-zen-i ircāʿ olmaġla ḫiẕmetde bulunalım deyü maʿābir-i Ḳırım’dan Feraḥkermān’a me’ẕūn olmaḳ ḫuṣūṣunda pīrāye-i dürc-i ẕihn-i derrākī olan gevher-i girān-ḳadr-ı güftār ile ḫān-ı Ḳırım’ı firīfte itmekle ceyb-i āmāli leb-rīz-i naḳdīne-i icāzet olıcaḳ bilā-te’ḫīr ü ārām Ḳılburın’a dāḫil ve sāḥil-i baḥrda tedārik itdikleri balıḳçı sefīnesine süvār olduḳlarında be-ḥükm-i Yezdān taḥrīk-i giyāh idecek ḳadar bād vezān olmamaġın taḥrīk-i şecer-pāre-i ıżṭırāb ile nıṣf-ı deryāya resīde olduḳlarında sulṭān-ı nücūm-ı ṣevābit ve seyyār-ı pertev-endāz-ı sükkān-ı baḥr u berr ve zevraḳ-ı müsāfirīn

[3459] Ne besler ne de kurtarır.
[3460] ʿazv TMHP: ʿözr R, ʿarżv E
[3461] mütelāşī RTMEP: - H
[3462] ẕirāʿ-ı meşāʿir RTMH: ẕirāʿ-ı meşāriʿ E, zerāt-ı meşāriʿ P
[3463] ins RTMEP: + ve H
[3464] āġāz RTMH: + re’s E, + ve ins P
[3465] fesādıñ RTMEP: ifsādıñ H
[3466] müferriḳü’n-niʿamı RTMEP: müferriḳ H

ke’ş-şemsi fī vasaṭi’s-semā[3467] nümāyān olmaġın muḥāfıẓ-ı ḳalʿa-i Özü olan Keçi Muṣṭafā Paşa ṣaḳal-başı daġıtmaḳ ḳaydıyla[3468] ser-cünbān-ı tefaḥḥuṣ olmaḳda teys-i Aḫfeş keẕālik Ḳılburun mīr-i mīrānıñ daḫi istişmām-ı būy-ı aḫbār içün irsāl itdigi ādemler iṭāle-i dest-i taḳarrüb itdiklerinde der-ceng-i evvel[3469] şerāre-feşān-ı tüfeng-i müdāfaʿa olmuşlar iken keşṭī-i vücūd-ı nüfūs-ı keşīre fütāde-i gird-āb-ı ḥayf u telef olmaḳ iḫtimālinden nāşī bāʿiṣ-i irtikāb-ı meşaḳḳat-ı sefer dā’ir-i pīrāmen-i kişver-i iṭāʿat-ı pādişāh-ı maʿdelet-güster oldıġın işʿār idicek ḫān cānibinden mu’āḫeẕe murād[3470] olunurise müsāʿade itmemek üzre ḥükkām[3471] u żābiṭān ve zümre-i Bektaşiyān eyādī-i[3472] ittifāḳların vażʿ-ı kitāb-ı ʿahd u yemīn itmekle mihmān-ḫāne-i muḥāfıẓ-ı Ḳılburun’da rāḥat-güzīn olduḳları eṣnāda baʿż-ı endek-şuʿūr u kūteh-bīnler daḫīl-i zīr-i ḥimāye-i yeñiçeriyān olmaġla gezend-i bed-ḫᵛāhāndan sālim ü emīn olsañız diyenlere ber-muḳteżā-yı ʿulüvv-i himmet germ ü serd rūzgārdan taḥaffuẓ içün

Beyt

حقا که باعقوبت دوزخ برابرست

رفتن بپای مردم همسایه در بهشت[3473]

müfādınca üstüvān-ı şikeste-miyān-ı pespāyegāna ittikā muġāyir-i resm-i merdānegīdir deyü ẓıll-i ḫayme-i nişāne-dārāna duḫūle tenezzül itmeyüp murabbaʿ-nişīn-i kāşāne-i ṣabr u tevekkül oldıġından beş on gün mürūrunda **[147a]** fermān-rān-ı iḳlīm-i Ḳırım ḳablinden aḫẕ u ityāna me’mūr olanlar teblīġ-i yarlıġ-ı ʿunf u ḥiddet eylediklerinde rü’esā vü neferāt ḳabāle-i vaʿd-ı ḳadīmlerine ḫātem-zen-i incāz ve Özü cānibine ʿubūrda hem-nişīn-i keşṭī-i iʿzāz olmaġın manḳal-ı selāmet-zīn ile Yūsuf Paşa ordusuna vāṣıl ve bir müddet cālis-i ṣadr-ı sāye-bān-ı ʿāfiyet oldı. Ez-īn cānib Devlet Girāy Ḫān seng-dilān-ı Ḳırım’ıñ basṭ-ı kilīm-i şeḳāvet itdikleri Aḳḳaya nām senglāḫı maḍreb-i[3474]

[3467] Göğün ortasındaki güneş gibidir.
[3468] ḳaydıyla RTMEP: ḳaydında olub H
[3469] evvel RMEHP: - T
[3470] murād REP: - TMH
[3471] ḥükkām TMEHP: ḥākim R
[3472] eyādī REP: + murād TMH
[3473] Cennette komşuların ayağına gitmek gerçekten de cehennemin azabıyla eşdeğerdir.
[3474] maḍreb RTMEH: - P

ḫıyām-ı şūrī-i şūriş ü ġavġā ve tār-ı berbaṭṭ-ı ġayret-i cāhiliyye-i ʿavāmı tāziyāne-i taḥrīṣ ü iġvā ile nümūne-nümā-yı ṣaḥrā-yı Kerbelā itmek[3475] içün ricāl-i Devlet-i ʿaliyye'yi aʿdā-yı dīne nuṣret ve ṭavā'if-i Tatar'a buġż u ihānet ve baʿde zamān serīr-ārā-yı erīke-i ḫānī olıcaḳ ebnā-yı cinsini emr-i şehriyārīye inḳıyād u mümāşāt ʿaybı ile ithām idüp Mosḳovlu ṭā'ifesinden iḥdāṯ-ı ḥādiṯe-i ḳılāʿ-ı nev-bünyādda ebnā-yı ḥammālete'l-ḥaṭab olanlarıñ gerden-i bār-keşlerin fās-ı ser-tīz-i cesāret[3476] ile ḳaṭʿ itmek ḫuṣūṣunda iẓhār-ı celādet[3477] idicek ahālī-i fesād-muʿtād daḫi ʿināyet-i pādişāh-ı şevket-penāh ile dūş-ı istiʿdādı pīrāye-zīb-i ḳabā-yı salṭanat-ı Ḳırım[3478] olanlarıñ girībān-ı câme-i vaḳār-ı tābnāklerin dest-i ḫuşūnet ü zūr ile çāk itmekde müttefiḳü'l-kelim olmaḳ ṭanṭana-i taṣfīḳ-i lāf ve ṭarrāḳa-i terzīḳ-i güzāf ile velvele-endāz-ı āfāḳ olduḳları zamānda Potḳallı ve Berebaş Ḳazaġı bed-maʿāşı daḫi baʿṣ-ı sefīr[3479] idüp *Mosḳov çarı bed-girdārınıñ aḳṣā-yı murādı ḫıṭṭa-i Ḳırım'ı istīlā ve bizleri daḫi çāh-ı bī-kerān-ı raʿiyyete ibtilā itmekdir. Eger vaḳt-ı ḥarekāt-ı ḥaşerāt olan zamān-ı tābistānda ol tīre-nihādlarıñ āteş-ī*[3480] *ʿadāvet ü kīnlerin tīġ-i āb-dār-ı ḫūn-āşām ile iṭfā vü teskīn itmekde hem-seyf-i intiḳām olsañız biz daḫi vaḳt-ı iġtinām-ı zümre-i Tatar-ı bādiye-peymā olan hengām-ı berd ü şitāda lemʿa-i tüfeng-i āteş-niṣār ile germiyyet ü murāfaḳat idüp iẕābe-i celīd-i vaḥşetde bilā-mufāraḳat hem-pāy-ı muvāfaḳat oluruz* deyü ṣadā-yı erġanūn-ı şiddet-nümūn ile naġme-senc olduḳları heẕeyānāt u türrehātları gūş-ı bed-mestān-ı bāde-i ġavāyete mülāyim ü ḫoş gelmegin her biri semender-i āteşgede-i ḥiddet ve neheng-i deryā-yı celādet olup işʿāl-i[3481] kānūn-ı ḳıtāl ve isāle-i süyūl-i[3482] cidāl içün tehyi'e-i hīzem-i tīr ü sinān **[147b]** ve icrā-yı āb-ı tīġ-i cān-sitān eyledikleri eṣnāda Ḫazīne-i ʿāmire-i sulṭānīden ṣavāb-dīd-i ṭabʿ-ı miʿmār-ı ahālī-i Ḳırım olan mevḳiʿ-i münāsibde inşād-ı ḳalʿa-i felek-medār içün iḳtiżā iden edevāt u mühimmāt ve biñ üç yüz kīse nuḳūd ile üstād-ı bānī-i kāḫ-ı ḫavernaḳ-ı vālā-ṭāḳ ve muḥaddid-i sedd-i Sikender-i heft-ṭıbāḳ olan miʿmār Muṣṭafā

[3475] itmek TMEHP: + itmek R
[3476] cesāret EP: celādet RTMH
[3477] ile ḳaṭʿ itmek ḫuṣūṣunda izhār-ı celādet TMEHP: - R
[3478] Ḳırım RTMEH: ḳarīn P
[3479] sefīr TEP: sefīre RM, sofra H
[3480] āteş RTMEH: - P
[3481] işʿāl P: iştiġāl R, işġāl TMH, işʿār E
[3482] süyūl RTME: ḫuyūl H, - P

Aġa'nıñ nāme-i nevāziş-ʿunvān-ı sulṭānī ile şeref-baḫşā-yı ḫıṭṭa-i Ḳırım oldıġı esās-ı müşrifü'l-indirās-ı cemʿiyyet-i ḫudāvendān-ı ʿudvānı ḳamʿ ve binā-yı kāşāne-i derūn-ı ḫān-ı Ḳırım'ı mütezelzil iden ḳaṭarāt-ı bārān-ı ruʿb-ı[3483] ʿazli defʿ itmegin ol zamān lemʿa-pāş-ı zemīn ü āsumān olan şerāre-i fesād u ṭuġyānların zīr-i ḫākister-i te'ḫīrde pinhān eylediler, fī rebiʿü'l-āḫir sene 1114. Zamān-ı mezbūra degin kār-ḫāne-i kişver-i Ḳırım'da rū-nümūn olan ṣuver-i ʿacībetü'l-eşkāl ḳalem-i ṣıḥḥat-nişāb-ı tedḳīḳ ile taṣḥīḥ-i maḳāl ve defʿ-i eşkāl içün taḥrīr-i veşīḳa-i ṣanʿat-iştimāl ile tefaḫḫuṣa dīvān-ḫāne-i şeref-ʿunvāndan me'mūr olan Yūsuf Aġa'nıñ

Mıṣraʿ

ʿĀrif olan bükm ardından oḳur mektūbı

dīde-i başīreti ile pes-i varaḳa-i imʿāndan ḳırā'at-ı mektūb tecessüs eyledigi eşnāda ḫān-ı Ḳırım'ıñ istirāḳ-ı aḫbār içün iṭāre-i ʿālem-i bālā eyledigi ġurābü'l-beyn-i nifāḳ-āyīnleriniñ minḳār-ı[3484] istiḥḳār[3485] ile iḫrāc ve vażʿ-ı pīş-gāh-ı enẓār eyledikleri ciyef-i erācīfden rāyiḥa-i ʿazl ü idbār istişmām itmegin derūn-ı perde-i ḫayāllerinde āmāde ve tertīb eyledikleri temāşīl-i muḍḥik ü mübkīlerin irā'et ü iẓhār içün īḳād-ı şemʿ-i fitne vü fesāda şürūʿ idüp Ḳalġay Saʿādet Girāy'ı Bucaḳ cānibine irsāl itmiş idi. Etbāʿ-ı ḍalālet-itbāʿında ṭıynet-i aṣliyyesi revġan-ı neft-i ḫuşūnet ile muḫammer olan evbāşlar Çelebi Güli ve Saḫtiyānlı Adīm arż-ı raʿiyyetde bezr-feşān-ı ḳanāʿat olan müslimīniñ ḫarmen-i mevcūdāt ve enbār-ı maḥṣūlātlarına āteş-endāz-ı ḫasāret olmaḳda cibillet-i rediyyelerini icrādan ġayrı Yūsuf Paşa ordusuna iṭāle-i yed-i tārāc eylemek lāf u güẓāfı ile demdeme[3486]-pīrā-yı cesāret olduḳları eşnāda ẓāhiren irā'et-i umūr-ı Tatar'a dā'ir ṣādır olan emr-i ʿālī teblīġ ü īṣāline me'mūr ḳapucı-başı aġanıñ destār-ı muṭallā-nesīc ü ʿālem-pesendinde vedīʿa olan ḫılāl-i diḳḳat u iḥtiyāṭ[3487] ile derūn-ı [148a] dendān-ı efvāh-ı nāsı teftīş ü iḥtiyāṭ içün taḥrīk-i zebān-ı istinbāṭ itdigi mütebeyyin olmaġın

[3483] ruʿb RTMEP: raġbet H
[3484] minḳār EP: menḫar-ı minḳār RMH, menḫar T
[3485] ishiḥḳār RT: istiḫfār MEHP
[3486] demdeme RTMEP: dem-be-dem H
[3487] iḥtiyāṭ EP: iḫtilāṭ RTMH

tāziyāne-i tehdīd ile ḳabā-yı dūş-ʿunvān belki pīrāmen-i ḥayāt-ı müsteʿārı olan cild-i ġalīẓine varınca tecrīd[3488] ve baġal-i iḫtifā vü ḥıfẓında mektūm olan menāşīr-i muḫtelifü'l-keyfiyyāta imʿān olunduḳda baḥr-ı ġażab-ı pādişāhī mevc-ḫīz olmaġı işrāb itmegin ḫazīne-i ḫayālinde pinhān eyledigi āb-ı telḫ-i ʿālem-āşūbun icrāya taṣaddī ve Feraḥkermān ṣaḥrāsına teveccüh ile hem-rikāb-ı leşker-i mü'ellefetü'l-ḳulūb olup Nūreddīn ʿİnāyet Girāy-ı nīk-nām u ṣadāḳat-iştihārı tamġa-yı[3489] muḳaddemetü'l-ceyş-i Süfyāniyān ile maʿyūb eyledi. İbtidā'-i ṭulūʿ-ı necm-i Yemānī-i nuḥūset-ḳarīnde Mengli Girāy Sulṭān'ıñ[3490] sirāyet-i naḥs u idbārından ictināb ve istifāża-i nūr-ı ʿināyet-i pādişāh-ı şevket-me'āb ile ḳuṭr-ı Ḳırım'dan ḫurūcı eyyāmında mürūr u ʿubūr iden[3491] bād-ı cenūb-ı reh-revānıñ[3492] taḥrīk eyledigi ġubār-ı aḫbārdan vālid-i keşīrü'l-maḥāmidi Selīm Girāy[3493] Ḫān'ıñ[3494] būy-ı ʿaraḳ-ı inḥirāf-ı mizācı münfehim-i[3495] istişmām olunmaġın müttekā-i visāde-i istirāḥat oldıġı Fındıḳlı çiftligine icrā-yı resm-i ʿiyāde içün maḫṣūṣ ādem irsāl ve istiḫbārından zamān mürūr itmegin āyīne-i ṣāf-ı derūn-ı müşārün-ileyh jeng-peẕīr-i intiẓār olmaġın gencīne-i esrār-ı İlāhī ve maḫzen-i füyūżāt-ı nā-mütenāhī Ḫᵛāce Ḥāfıẓ-ı Şīrāzī ʿaleyhi'r-raḥme dīvān-ı belāġat-ʿunvānından varaḳ-güşā-yı tefe'ül olup

Beyt

مژده ای دل که دیگر باد صبا باز اید

هدهد خوش خبر از طرف سبا باز اید[3496]

maṭlaʿ-ı ġarrā-yı ḥikmet-şiʿārı bedīdār olup taʿaccüb-künān nigāh-endāz-ı pīrāmen-i sāye-bān olduḳda dil-sūḫte-i āteş-i intiẓārı olup firistāde-i vādī-i istiḫbār eyledigi Tatar-ı ṣabā-reftār mānend-i nesīm-i ṣubḥ verā-yı kūh-ı ġaybdan vezān olup

[3488] tecrīd RMEP: tecdīd TH
[3489] tamġa RTMEP: damġa H
[3490] Sulṭān'ıñ RTMEP: Ḫān'ıñ H
[3491] iden RTMH: + bed-gūyāndan vālid-i keşīrü'l-maḥāmidi cānibinden hübūb iden EP
[3492] cenūb-ı reh-revānıñ RTM: cenūb u hevānıñ EP, cenūb hevānıñ H
[3493] Girāy RTH: - MEP
[3494] vālid-i keşīrü'l-maḥāmidi Selīm Girāy Ḫān'ıñ RTMH: - EP
[3495] münfehim RTMEH: + ve P
[3496] Ey gönül sevin, sabah rüzgarı ile birlikte güzel haberli Hüdhüd kuşu Sebe ülkesinden geri dönecek.

Mıṣraʿ

ام هبت الريح من تلقأ كاظمة[3497]

dehān-ı istifsārı ile leb-cünbān-ı istiḫbār olıcaḳ evvelā devā-yāb-ı dārü'ş-şifā-yı Rabb-ı ḳadīr ve ṣāniyen[3498] muḫālefet-i fermān-ı ḫüdāvendigār ile Devlet Girāy Ḫān'ıñ bir niçe miḳsār u miḥẕār ile berhem-zede-i[3499] kāşāne-i kā'ināt olmaḳ fikri ile taḥrīk-i[3500] pāy-ı mefsedet eyledigi āvāzesi vāṣıl-ı mesāmiʿ-i şehriyār-ı cihān olıcaḳ kār-āzmūdegān-ı devlet ve ḫayr-ḫᵛāhān-ı salṭanat re'y-i rezīnleri üzre *el-ḥadīdu bi'l-ḥadīd*[3501] tīġ-i ser-tīzi dest-i tedbīr-i Ḫān Selīm'e teslīm olunmaġın biñ yüz on dört şaʿbānında Edirne'ye daʿvet **[148b]** ve defʿa-i rābiʿa çār-bālīş-nişīn-i serīr-i ḥükūmet olup Ġāzī Girāy'ıñ ḳalġaylıḳ ve Ḳaplan Girāy'ıñ nūreddīnlik manṣıbları ile be-kām olduḳların tebşīr itmegin rūh-ı muṭahhar-ı şeyḫ-i ṣāḥib-dīvānı iḫlāṣ-ı tāmm ile Fātiḥa-ḫᵛān-ı taḥsīn oldı. Ḫᵛācegān-ı dīvāndan Şehrī Efendi'niñ ḫān-ı müşārün-ileyh ile[3502] ḥuḳūḳ-ı ḳadīmesi olmaġla mütereşşiḥ-i ḳaṣabu's-sükker-i ḳalem-i muʿciz-raḳamı olup zebān-ı teşekkür ile vażʿ-ı ṭabaḳça-i naẓm u inşād eyledigi şehd-i şīrīn tārīḫ-i ġarrā ve ʿaḳīde-i miskīn ḳaṣīde-i raʿnāsı ẕevḳ-baḫşā-yı ṭabʿ-ı Selīm olmaġın

Mıṣraʿ

Almaz mısın ʿaḳīdeyi müşki[3503] bahāsına

kilk-i müstemendāne ile nihāde-i mecmūʿa-i perīşān-ı evrāḳ ḳılındı.

Ḳaṣīde

Ḥamdu li'llah ki ḫüdāvend-i cihan-dār-ı ḳadīm

Eyledi ʿāleme baḫşāyiş-i elṭāf-ı ʿamīm

[3497] Yoksa hiddet anında içindeki öfkeyi tutan rüzgar mı esti.
[3498] ve ṣāniyen RTMEP: - H
[3499] berhem-zede-i RTMEP: hem-zede-i H
[3500] taḥrīk RTMEP: - H
[3501] Demir içinde demir.
[3502] ile RTMEP: - H
[3503] müşki TEP: miski RH, şeker M

Tābiş-i mihri tebāşīr-i ṣabāḥü'l-ḫayrun
Ḳıldı aḥkām-ı saʿādetle muʿanven taḳvīm
Saʿd-ı sāʿatde ṭulūʿ itdi o necm-i dīdār
Oldı pāşīde-żiyā pertevi iḳlīm iḳlīm
Ṣaḥn-ı pehnāver-i ʿālemde yine şāhid-i feyż
Cilve-rīz oldı murād üzre dönüp çarḫ-ı le'īm
Āl-i Cengiz'iñ o mümtāz u serāmed ḫānı
Zīver-efser-i ḫaḳan-ı selef-i dürr-i yetīm
Yine erīke-i ḫānīde ser-firāz oldı
Niçe dem olmişidi mālik-i tāc [u] dīhīm
Terk idüp salṭanat-ı devleti Edhem-mānend
Ser-be-ceyb olmışidi kūşe-i ġurbetde muḳīm
Kaʿbetu'llāh'a varup sürdi yüzin ḳıldı ṭavāf
Ravża-i pāk-ı Resūl'e ṣalav[ā]t u teslīm
İḳtiża itdi iki defʿa daḫi ḫān oldı
Gūyiyā ḳālıb-ı bī-rūh idi merdān-ı Ḳırım
Yirine geldi yine cānı cihānuñ şimdi
ʿĀleme virdi ḥayāt-ı nev o Dārā-yı ḥalīm
İtdigi ḫiẕmeti bu devlet ü dīne el-ḥaḳḳ
İtmedi ġayrılar eslāfda Allah ʿalem
ʿAlem-efrāz-ı cihād oldıġı gün gibi ʿayān
Niçe kez itmişidi leşker-i küffārı dü-nīm
Ṣarṣar-ı ḳahrı vezān olup iderdi berbād
Aḳın itdikde ʿadū mülkine çün seyl-i ʿarīm
Dest-i berdiyle neberdinden o ṣavlet-şikenüñ
Şevketi düşmene virmişdi ʿaceb ḫaşyet ü bīm
Ḳanġı āşūb-ı veġā içre bulunsa bi'ẕ-ẕāt
Naṣr-ı te'yīd-i İlāhī anı eyler taḳdīm
Ger seḥāb-ı ġażabı ṣāʿiḳa-endāz olsa

Ceyş-i aʿdāya maḳarr olur idi ḳaʿr-ı caḥīm
Teşne-dildür deyü küffāra dem-i heycāda
Tīr-i bārān-ı belādan içirür mā’-i caḥīm
Eyledi ġayret-i İslām ile çoḳ yirde ġazā
Bu ḳadar ancaḳ olur düşmene bir ḫaṣm-ı ḳavīm
[149a] Niçe mümkindür ola midḥat-ı ẕāt-ı pāki
Ki celādetde necābetde anuñ miṯli ʿadīm
Bu idi mesned-i ḫānīye sezā olduḳda
Ḥaḳ bu kim eylediler şānına lāyıḳ tekrīm
Pādişāhum ide Allāh mübārek mesʿūd
Ḳıl heman Baġçesarāy içre umūruñ tanẓīm
Ḳanda ʿazm eyleriseñ ʿavn-ı Ḫüdā yārüñ ola
İde manṣūr u[3504] muẓaffer seni her yerde ġanīm
Şādḳām eyleye sulṭān-ı ser-efrāzlarıñ
Ṭūl-i ʿömr ile muʿammer ḳıla Mevlā-yı kerīm
Didi Şehrī-i ṣenā-ḫᵛān-ı ḳadīmüñ tārīḫ
Geldi iʿzāz ile ḫān oldı yine Ḥācī Selīm[3505]

El-ḥāṣıl Devlet Girāy ser-i ḫuşūnet-gīrin ḫāne-i iṭāʿatdan iḫrāc u ibʿād ve refʿ-i şuḳḳa-i baġy u ʿinād idüp ṣaḥrā-yı Feraḥkermān’a vāṣıl olduḳda Selīm Girāy Ḫān’ıñ ıṣṭabl-ḫāne-i ʿināyet-i şehriyārīden keşīde-i zīr-i iḫtiṣāṣı[3506] olan kümeyt-i mücevher-i zeyn-iḥtişām ile taḥrīk-i ʿazīmeti ve[3507] Mengli Girāy Sulṭān’ıñ çūb-ı livā-i[3508] nā-tirāşīde-i buġātı kesr itmekde Yūsuf Paşa ile hem-rikāb-ı maʿiyyet olduḳları mütevātir olmaġın iddiʿā-yı ḫulūṣ u meveddet ile refʿ-i ṣavt-ı cān-sipārı[3509] iden mebde-i fesādlar nām-ı Selīm’i istimāʿ itdikleri sāʿat peymāne-i īmān u peymānların ḫurd u şikest idüp nişānde-i pādişāh-ı heft-kişver olan ḫān-ı Ḳırım’a muḫālefet muḥāl iken muġtenim-i

[3504] u E: - RTMHP
[3505] Ebced ile 1115 yılı çıkıyor.
[3506] Girāy Ḫān’ıñ … keşīde-i zīr-i iḫtiṣāṣı RMEHP: - T
[3507] ve RTMEP: - H
[3508] livā-i EP: - RTMH
[3509] ṣavt-ı cān-sipārı TMEP: ṣavt-ı cān-sārı R, ṣavt-ı casarı H

niʿam-ı celīlesi oldığımız ḫān-ı keşīrü'l-kereme[3510] nigāh-endāz-ı ḥıyānet olmaḳ ʿadīmü'l-iḫtimāldir deyü rūy-ı gerdīde-i vifāḳat olduḳlarında Devlet Girāy ʿalem-i iḳbāliniñ fürū-yāfte-i idbār oldığı meşhūdı olıcaḳ rūy-ı siyāh-ı dürūġ-gūyāna tufū-endāz-ı sebb ü laʿn olaraḳ iḳlīm-i Çerākiseye firār içün tertīb eyledigi ḳażiyye-i ʿaḳīme-i firārında kendi muḳaddem ve Saʿādet Girāy tālī oldı. Sālik[3511] oldığı ṭarīḳ-i nā-ṣavābdan ṣarf u taḥvīl ve Rūmili cānibine imrār içün nuṣḥ u pend ve vaʿīd ü vaʿdı mutażammın mektūb ile Nūreddīn Ḳaplan Girāy taʿyīn olunmaġın[3512] maḥall-i ʿubūr olan memerr-i Ṭaman'a degin taʿḳīb ve bilā-müṣādif[3513] ʿavdet eyledi. Devlet Girāy Ḫān'ıñ pervāne-i şemʿ-i şebistān-ı maḥabbetlerinden Küçük Meḥmed Yazıcı ve Ḥasanşāh[3514] ve mīr-i mīrān-ı Kefe Çerkes Murtażā'yı endāḫte-i āteş-i siyāset itmek içün ḳalʿa-i Cānkermān'da ḥabs u bend itmişiken Murtażā-i mezbūr

Naẓm

ربما تجزع النفوس من الامر

له فرجة كحل العقال[3515]

maḫlaṣ-ı ṣuḳbe-i ḥişārdan **[149b]** resen-i re'y-i aḥsen ile firār ve dīgerān-ı ecel-resīdegān Edirne'ye iḥżār ve meydān-ı siyāsetde ʿaḳabe-i ḍarb-ı raḳabeye giriftār oldılar. Ġāzī Girāy'ıñ dervāze-güşā-yı dārü'n-nedve-i baġy u fesād oldığı eṣnāda Devlet Girāy'ıñ Meḥmed Yazıcı vesāṭetiyle maẓhar-ı feyż-i İlāhī olan zīb-efzā-yı ṣadr-ı fetvā ve şeref-baḫş-ı maḥfil-i iftā cānibine keyfiyyet-i ẓuhūr-ı Şirvān-ı mefsedet-ʿunvānı[3516] mutażammın basṭ u tafṣīl żımnında kendi übhet ü şevketin işāret ü īmā itmiş idi. Mevlānā-yı mütebaḥḥir tecāhül-i ʿārifāne yüzünden āvīze-i vücūh-ı kelām-ı mücmel olan burḳaʿ-ı iştibāhı refʿ içün ḳāṣıd-ı zen-reftārı merd-i rāst-güftār ẓann idüp kemmiyyet-i ricāl-i ḳıtāle dā'ir pergār-ı istinṭāḳı idāre-i ṣaḥīfe-i istiḫbār idicek debīr-i

[3510] keşīrü'l-kereme RTMH: keşīrü'n-niʿama EP
[3511] sālik RTEHP: sābıḳ M
[3512] olunmaġın TMEP: olunmaḳ RH
[3513] müṣādif RTMH: müṣādefet EP
[3514] Ḥasanşāh RTMEH: Paşa P
[3515] Belki nefisler emirlerden usanırlar, bağları çözülmüş gibi bir ferahlığı olur.
[3516] keyfiyyet-i ẓuhūr-ı Şirvān-ı mefsedet-ʿunvānı RTH: keyfiyyet-i ẓuhūr-ı şīr ve mefsedet-ʿunvānı M, keyfiyyet-i ẓuhūr-ı Şirvān'ı EP

bed-tedbīr-i ʿaḳl ol āsumān-ı feżā'iliñ keyfiyyet-i dāniş ü ʿirfānından bī-ḫaber olmaġın nezd-i ḫān ve sulṭānda müterākim olan ebr-i siyāh-ı leşkeriyān-ı Noġay ve Tatar üç yüz biñe bāliġ olmaḳ üzre[3517] aṣḥāb-ı fikr-i[3518] daḳīḳ ü[3519] ʿamīḳ taḫmīn ü taḥḳīḳ iderler deyü irā'et-i lemʿa-i dürūġ-ı bī-fürūġ[3520]-ʿunvān ile fütāde-i çāh-ı şe'n-i muẕlim-i kiẕb ü bühtān olıcaḳ müftī-i müşkil-güşā zebān-ı ʿaẕbü'l-beyān ile ḳalem-rev-i ḥükūmet-i ḫān-ı Ḳırım'dan maʿdūd olup nefs-i Ḳırım ve Bucaḳ ve Ḳuban ve Çerkes bilādında mevcūd olan ʿaskeri bī-kem ü kāst taʿdād idüp dehān-ı dürūġ-gūy-ı bī-şuʿūra[3521] müşt-zen-i āzār u iskāt olaraḳ meclis-i feżā'il-i insinden iḫrāc itdigi pesendīde-i ʿuḳalā-yı zamān oldı. Fi'l-ḥaḳīḳa muġtenim-i niʿam-ı devlet olan ten-perverān-ı ricāl-i salṭanat taḥṣīl-i īrād u ʿunvān içün tażyīʿ itdikleri vaḳt u naḳdlarınıñ ʿaşr-ı ʿāşirin vücūd-ı şerīflerine ednā-i zaḥmet[3522] virüp bāʿiṣ-i ābādānī-i memleket olan umūr-ı ḫāriciyye ve aḥvāl-i ʿāleme dā'ir ḫuṣūṣā ṣarf[3523] itseler yek-ā-yek fā'ide ve edā-yı ḥaḳḳ-ı veliyyü'n-niʿamı iderler idi. *Eyḳaẓenallāhu teʿālā ve iyyāhüm*[3524]. El-ḥāṣıl Selīm Girāy Ḫān'ıñ maḥmil-nişīn-i selāmet Bucaḳ ḥudūdına duḫūlı āvāzesi mesāmiʿ-i ahālī-i Ḳırım'a vuṣūl bulıcaḳ *makbūn ʿalā-vücūhü's-sevdā*[3525] ḫiẕmet-i istiḳbālde aḥadü-hümā āḫarın müsābaḳat iderek şeref-yāb-ı taḳbīl-i ḳudūm-ı meymenet-mersūmları olduḳda kimi teşekküren ẕebḥ itdigi gūsfend-i semīn ü lāġarın taʿdād ve kimi ġulām u kenīzek āẕād eyledigin işhād idüp rūy-ı pür-nūr-ı ḫān-ı **[150a]** muḥteremiñ nigāh-endāz-ı vech-i vecīhi olmamaḳ üzre eymān-ı ġulāẕ ile mübtelā-yı vaʿīd-i ḥınṯ u taḥlīf[3526] olan ġalīẓü'l-ḳalbler[3527] ġubār-ı pāy-ı iṭāʿatına ser-nihāde-i ʿubūdiyyet ve dühül-i meveddetlerine çūb-zen-i ʿarż-ı ḫulūṣ u maḥabbet olduḳlarında ḫān-ı merḥamet-pīrā çeşm-i nā-dīde-i nāmūs u ʿāra ve *iḫṯi't-*

[3517] üzre RTEHP: - M
[3518] fikr RTMEP: + ve H
[3519] ü EP: - RTMH
[3520] bī-fürūġ RTME: - HP
[3521] bī-şuʿūra TMEHP: bī-şūra R
[3522] zaḥmet RTMEP: - H
[3523] ṣarf EP: - RTMH
[3524] Allah bizleri ve onları uyandırsın.
[3525] Kara yüzlerinin üstünü örterek.
[3526] ḥınṯ u taḥlīf EP: ḥınṯ taḥlīf RM, ḫīṯ taḥlīf T, ḥınṯ H
[3527] ġalīẓü'l-ḳalbler TEHP: ġalīẓü'l-ḳabler R, ġalīẓü'l-ḳalb M

turāb ʿalā-vücūhi'l-meddāḥīn[3528] dest-i taḳrīʿ ü taʿyībi ile ġubār-efşān-ı iʿtirāż olmayup ceyb-i āmāllerin naḳdīne-i iltifāt ile māl-ā-māl eyledi. Sene-i mezbūre ẕi'l-ḳaʿdesiniñ dördinci güni cālis-i mesned-i ḫānī olıcaḳ icrā-yı aḥkām-ı şerʿ-i ḫayrü'l-enāmı imżā-zen-i fetvā-i feżā'il ü dāniş olan Kefe müftīsi Mevlānā Ebussuʿūd Efendi'ye tefvīż ü sipāriş idüp manṣıb-ı vekālete Şāhpolaṭ Aġa nā'il ve rütbe-i mezbūreyi iḥrāz iden Ḥācī ʿAlī ḳāʿide-i pīşe-i mūy-tābī üzre manṣıb-ı mezbūreden[3529] dūn u sāfil olan ḫazīnedār-başılıḳ mertebesine nüzūlünden müşārün-ileyh ve Ḳaplan Girāy Sulṭān'ıñ ʿaraḳ-ı ḥamiyyet-i sebuʿiyyeleri nābiż ve derūn-ı inbisāṭ-nümūnları münfaʿil ü munḳabiż oldı. Mīr-livā-yı Şīrīn olanlar selāṭīn-i Ḳırım'dan māʿadāya taṣaddur itmek resm-i dīrīne ve ḳānūn-ı ḳadīmlerinden iken ṣadr-nişīn-i maḥfil-i ḳāḍīʿaskerī mevlānā-yı mütebaḥḥir ṣadefçe-i faż̈l u hünerde müteferrid ü mümtāz ve īḳāʿ-ı aḥkām-ı şerʿiyyede mütevaḥḥid ü ser-firāz olup[3530] Sulṭān Selīm Ḫān *enāra'llāhu burhānehū* ḥażretleriniñ maḥrūse-i Kefe'de bünyād itdigi medrese-i celīlede dāḫil-i rütbesin iḥrāz itmegin defter-i teşrīfāt-ı Ḳırım'da nām-ı faż̈īlet-iştihārı zīr-i selāṭīn-i Cengiziyāna ṣebt ü taḥrīr olunmaḳ üzre engüşt-i ışrār ile vaż̈ʿ-ı ḫatm u imżā eyledigi ḳānūn-ı cedīd derūn-ı ʿavāma girān geldiginden ġayrı muḳteżā-yı ʿunfuvān-ı şebāb sikkīn-i nefsāniyyet ü ceberūt ile şīrāze-i kitāb-ı meveddeti būrīde ve evrāḳ-ı mecmūʿa-i ḳulūb-ı eḳārib ü ecānibi derīde eyledi. Küffār-ı ḫāk-sārıñ Acışu Boġazı nām maḥallde ṭarḥ-ı esās-ı ḳalʿa-i nev-bünyād ve taḫrīb-i ḥiṣār-ı metānet-şiʿār-ı[3531] ṣulḥ u emāna saʿy u ictihādın Der-i[3532] devlet-medāra iʿlām itmekle

Mıṣraʿ

از دیده بسی فرق بود تا بشنیده[3533]

ʿayn-ı ḥaḳīḳati ile muʿāyene ve der-ʿaḳab nevāziş-i ḫāṭır-ı müşārün-ileyhi mutażammın nāme-i hümāyūn ile birer ḳapucı-başı vürūd itmegin her birīniñ[3534] dīde-i ümmīd ü

[3528] Medhedenlerin yüzüne toprak dök.
[3529] İhrāz iden Ḥācī … manṣıb-ı mezbūreden RTMEP: - H
[3530] olup RTMHP: + fermān E
[3531] şiʿār MEHP: - RT
[3532] der EP: - RTMH
[3533] Gören ve duyan arasında çok fark vardır.

recāların āhū-çeşmān-ı kenīzek ü ġulām ile ḳarīrü'l-ʿayn ve muvāfıḳ-ı [150b] meẕāḳ-ı devlet ḍarāʿet-nāmeler taḥrīr eyledi[3535]. Ḫān-ı sābıḳ Devlet Girāy ve birāderi Saʿādet Girāy Rūmili ṭarafına imrār u ircāʿ ve Çerkes ve Noġay'a dā'ir aḥkām-ı şerʿiyye vü ʿörfiyyeyi īḳāʿ içün Ḳalġay Ġāzī Girāy Sulṭān me'mūr olmaġın be-resm-i maʿhūd her ḳaryeden ikişer ādem tertīb olunup biñ yüz on beş muḥarremi ġurresinde ʿāzim-i cānib-i maḳṣūdı oldı. Evā'il-i ḥükūmet-i Devlet Girāy'da bād-ı ṣarṣar-ı ġażab-ı Süleymān-ı zamān ve ṭūfān-ı ḳahr-ı pādişāh-ı cihāndan taḫlīṣ-i girībān-ı cān içün ḥimāye-i ḫān-ı müşārün-ileyhe daḫīl olan ümerā-i Ekrād'dan Baba Süleymān didikleri pīr-i nā-tüvānıñ cürmün istiʿfā içün ḫān-ı sābıḳıñ firistāde itdigi duʿā-nāme-i recā-iḫtitāmı te'ṣīr itmeyüp bu defʿa Selīm Girāy Ḫān'ıñ kemān-ı cidd ü ihtimām ve bāzū-yı ḫulūṣ-ı tāmm ile endāḫte eyledigi tīr-i iltimāsı hedef-i ḳabūle resīde olup faṣṣ-ı nigīn-i ʿatīḳ-i eyāleti müsvedde-i cedīde-i ḥükūmetine ṭabʿ olunmaḳ üzre ṣaḥīfe-i āmāli mevḳiʿ-i ṭuġra-yı merām oldıġı[3536] mülāyim-i ṣanʿat-ı ḥükkām[3537] taḳdīr olmamaġla müterehhib-i künc-i erbaʿīn-i ġurbet ve riyāżet-keş-i ġār-ı ġā'ir-i kürbet oldıġı mūsil-i manṣıb-ı Ḳırḳ Kilīse oldı. Sevāḥil-i Ḳırım'ıñ cānib-i şimālinde vāḳiʿ Cucḳa Boġazı nām-ı dīger Aḳındı Burnı nāmıyla mevṣūf maḥall-i maʿrūfda inşā-i ḳalʿa-i cedīde ile Maṭbaḫ-ı ʿāmire-i pādişāhīden cümle-i muvaḥḥidīne itdigi żiyāfet-i ʿāmme-i mülūkāneye dā'ir ḫidemāta me'mūr olan Ḳapudān-ı Deryā Aşçı Meḥmed Paşa esās-ı ḳalʿa-i nev-bünyād ve kānūn-ı żiyāfet-ḫāne-i leşkeriyān-ı cihād-muʿtāda iḳtiżā iden aḥcār u eşcār naḳliçün ḳurā-i Ḳırım'dan beş yüz ʿaded gerdūne-i gāv-ı Ṭūsī-nijād tertīb ü taʿdād olundıġı esnāda muḳteżā-yı fesād-ı hevā gerdūn-ı dūn sūrāḫ-ı ṣaḥrā-yı ḥayret-efzā-yı Edirne'de mütekevvin ü rū-nümūn[3538] olan mār u mūr-ı eşḫāşın semmiyyet-i tasalluṭların defʿ içün *ve hel yüṣliḥü'l-ʿaṭṭāru mā efsede'd-dehr*[3539] dükkān-ı maġşūşü'l-ʿaḳāḳīrden muġāyir-i mizāc-ı vaḳt u ʿaṣr terkīb olunan tiryāḳ-ı bī-fā'ide ve pād-zehr-i Kenʿānī-fāside

[3534] her biriniñ RTEP: biriniñ M, eger nīk H
[3535] eyledi EP: eyledigi RTMH
[3536] oldıġı RTMEH: ve P
[3537] ḥükkām RTMEH: aḥkām P
[3538] ü rū-nümūn RTMH: - EP
[3539] Zamanın kötülediğini aktar ıslah edebilir mi?

eczāsından[3540] olmaḳ ẓannıyla zemīn-i Ḳırım'dan ictinā vü tehyi'e olunan beş altı biñ Tatar'ı tesyīr ü iʿmāle[3541] bir ser-ʿasker-i ḥikmet-şināş irsāl olunmaḳ bābında ḫān-ı Ḳırım'a ḫiṭāben ṣudūr iden iki ḳıṭʿa fermān-ı vācibü'l-iṭāʿa ile **[151a]** Enderūn-ı hümāyūn aġalarından iki nefer[3542] merd-i çabuk-reftār taʿḳīb itmegin tesyīr ü irsāline ebnā-i ḫān-ı müşārün-ileyhden Mengli Girāy Sulṭān nām-zed olmaġın tenfīẕ-i emr-i ʿālīde ṣarf-ı naḳdīne-i ḳudret idüp ḳalʿa-i Feraḥkermān'a vuṣūlünde emr-i cülūs resīde-i rütbe-i ḫitām olmaġın neşr-i fermān-ı ḫuṭbe-i Aḥmedī iderek imāle-i ligām-ı ʿavdet eyledi. Ḫān-ı sābıḳ Devlet Girāy ve Ḳalġay Saʿādet Girāy sefīne-i aḫẕ u iḫżār ile Rūmili cānibine imrāra me'mūr itdikleri[3543] Ġāzī Girāy melce vü me'vā-yı girīḫtegān olan gerden-keşān-ı[3544] Çerākiseniñ ser-i hevā-cünbānlarına mütebeyyin-zen-i[3545] ḥiddet ve ḫānumān-ı zindegānların hedm ü taḫrībe teşmīr-i sāʿid-i himmet itmegin müşārün-ileyhimānıñ ol vādīlerde ārām u iḳāmet itmege ḳudretleri olmamaġın esb-i ḥumūm-ı ıżṭırār ile Abaza keferesi tevābiʿinden Aznavur nāmıyla şöhret-şiʿār olan ṭā'ife bünyān ve temkīnlerin[3546] dāne-çīn-i erzen inʿāmı olmaġla ser-nihāde-i vādī-i teẕellül olduḳları Ġāzī Girāy'ıñ maʿlūmı olıcaḳ ḳavm-i mesfūruñ cāvers-i ʿayş u[3547] cemʿiyyetlerin tefrīḳ ü ḳudūmiyye ve cerā'im-i sā'ire muṭālebesiyle iṭāle-i dest-i terhīb ü taẓyīḳ itmegin mesfūrlar daḫi ḥaml-i ṣaḳīl-i müsāfirīni defʿ içün sūzān eyledikleri dūd-ı ḫarrāṭa-i ʿūd-ı ṣalīb-i kerīhetü'r-rāyiḥa-i istişfālarına tāb-āver olamadıḳlarından ġayrı rūy-ı turş u[3548] nā-pāki tamġa-yı siyāh-gūn-ı baġy u ʿudvān ile nişān-dār olan Çalıḳ Aḥmed-i pür-mekr ü şürūrına taḥrīr itdügi mektūb-ı istiʿānet-üslūbunuñ ṣūret-i nā-merġūbesi münʿakis-i āyīne-i devrān olmaḳ ve dārü'l-ḥarb-ı ḫaṭar-nākde ṭūl-i mekṣ ü iḳāmetde olan hücnet endīşesiyle müşevveşü'l-ḫāṭır olup cebhe-fersā-yı dāmen-i istiʿfā olmadan ġayrı mecāl olmamaġın ṣaḥā'if-i cerā'im-i sābıḳasına ḳalem-keşīde-i ʿafv-ı lāḥiḳa ve Rūmili

[3540] eczāsından RTMH: icrāsından EP
[3541] iʿmāle RTMH: - EP
[3542] iki nefer RTMEP: - H
[3543] itdikleri RTMH: itdiklerinde EP
[3544] gerden-keşān RMEHP: - T
[3545] mütebeyyin-zen EP: metīn-zen RT, maʿiyyeti zen M, müteʿayyin-zen H
[3546] ve temkīnlerin RTH: ve temkīn EP, - M
[3547] u RTMH: - EP
[3548] u RTMEP: - H

ḥavālīsinde iḳāmet recāsıyla vālid-i mülk-ḫaṣletine niyāz-nāme irsāl itmegin ʿalāḳa-i übüvvet muḳteżā-i ʿafv u ʿināyet olmaġla sene-i mezbūre cemāẕiye'l-āḫiri evāḫirinde Ṭaman maʿberinden rākib-i maṭiyye-i tünd-ḫūy-ı deryā olduḳda bi'd-defaʿāt vezān olan bād-ı ṣarṣar-ı ṭūfān-nişān rütbe-i ġarḳ u helāke[3549] resīde itmegin sene-i mezbūre recebinde merāsī-i Ḳırım'dan Balıḳlava iskelesine duḫūl ile[3550] resīde-i dāmen-i[3551] selāmet olıcaḳ nuḳūd-ı luṭf-ı ʿamīm-i ṭabʿ-ı Selīm'e iʿtimād ile bilā-icāzet ü istiẕān merkeb-i[3552] güsiste-ligām-ı baḥrī-i pür-ḫaṭarı esb-i selāmet- **[151b]** zīn-i bī-ġā'ile-i berre tebdīl idüp ḳalʿa-i Feraḥkermān'a ḳarīb olıcaḳ mehār-ı zer-tār-ı emr-i[3553] şehriyār-ı cihān-dār ile ser-i cerr ü saḫtın çerā-gāh-ı ḥaḍrā-yı Ḳırım'dan iḫrāc[3554] ve sengistān-ı[3555] bī-ʿalef ü ābda ışlāḥ-ı nefs içün raʿy u iskānına me'mūr olan Ṣāliḥ Aġa ḥasbe'l-emrü'l-ʿālī maḥall-i mezbūrdan hem-rikāb-ı maʿiyyet oldı. Ḳalġay-ı sābıḳ Saʿādet Girāy daḫi tenāvül-i loḳm-ı pey-der-pey-i nān-ı sepīd ü şīrīn ve tebliġ-i lüḥūm-ı farārīc ü ʿicl-i çerb ü semīne me'lūf iken şūrbā-yı erzen-i ḫevīd-i bī-revġan u māst ile keşmā-keş-i tedārik-keş ve kemān-ı āhen-i saḫt ve sitīz-i iflās u müżāyaḳadan nāşī kānūn-ı miʿdesi āteş-ālūd-ı tecevvüʿ ü iştihā olmaġın ḫᵛān-ı bī-kerān-ı niʿam-ı şehriyārīden ḥışşe-yāb ve Rūmili cāniblerinde evḳāt-güẕār olmaḳ recāsıyla dehen-güşā-yı ʿacz u iḫtiyāc olıcaḳ iḫtiyār-kerde-i mizāc u iştihāsı olan maḥallde nān-ḫᵛār-ı ʿayş u rāḥat olmaḳ üzre tevsīʿ-i dā'ire-i icāzet olmuşiken televvün-i ṭabʿı muḳteżāsı re'y-i[3556] sābıḳından[3557] taḥvīl ve ṣūret-i istirāḥat-ı ḥażarı şekl-i meşaḳḳat-ı sefere tebdīl eyledi. Nūreddīn-i sābıḳ ʿİnāyet Girāy daḫi fenā-yı ḳaṣaba-i Yanbolı'da pederi Selāmet Girāy'ıñ ṭarḥ-ı esās-ı istīnās eyledigi dār-ı mevrūṣ-ı mūriṣü'l-ekdār-ı köhne-cidārında nā'il oldıġı nān-pāre-i sālyāne ile evḳāt-güẕār olmaḳ üzre fersūde-i cebhe-i ʿacz u niyāz olmaḳda Selīm Girāy Hān'ıñ

[3549] ġarḳ u helāke TP: ʿarḳ helāke RM, ġarḳ helāke EH
[3550] duḫūl ile EP: - RTMH
[3551] resīde-i dāmen R: resīde TMH, vāṣıl-ı dāmen EP
[3552] merkeb RTMEP: + devāmına H
[3553] emr RTMH: - EP
[3554] iḫrāc RTMH: + Rodos E, + ve Rodos P
[3555] sengistān TMEH: segistān R, - P
[3556] re'y TMEHP: dāʿī R
[3557] sābıḳından RTMEP: sābıḳdan H

teveccüh-i vech-i ḳalem-i meymenet-raḳamı iʿāneti munżamm[3558] olmaġın bir niçe müddet ḫūşe-çīn-i kiştzār-ı ʿāfiyet oldı. Ez-īn cānib Devlet Girāy Ḫān *yuḳaddimu riclen ve yu'aḫḫiru uḫrā*[3559] esb-i ḫavf u recāsıyla ḫavāṣṣ-ı Ḳosṭanṭiniyye'den Çatalca ḳaṣabası civārında vāḳiʿ żayʿa-i maḫṣūṣasında iḳāmet itmek üzre ṣādır olan fermān-ı istimālet-iştimāl ile maḥall-i mezbūra vuṣūlünde maḥāsin-i ḫān-ı ġaflet-ālūda dest-i ḫoş-āmedī vü rīş-ḫand[3560] ile İstanbul'a daʿvet teẕkiresini ḥāmil olan aġa-yı şīrīn-güftārdan istişmām eyledigi būy-ı ziyād-iltifāt-ı muḫtellü'd-dimāġ[3561] idüp tebaḫtur u ihtizāz ile ḳabīl-i ġurūb-ı mihr-i ʿālem-gīrde sarāy-ı vezīr-i Müşterī-tedbīre duḫūl ve pīşīn-ḫ͟ān-ı bī-kerān-ı mebsūṭa nüzūl idüp tehyi'e vü iʿdād olunan ḫamīre-i zehr-i difliy-i semm-i ḳātil-i ḫoş-nümūn ve ḫurmā-yı ʿāṣī-i bī-meze-i feşāre-i gelūy ile iṭʿām itdikden ṣoñra ard-ı ḳapudan iḫrāc ve ʿaṣā-yı muṭallā-yı[3562] emr-i hümāyūn ile[3563] bāb-ı āḫūrda ḳavādim-sāz-ı **[152a]** istiʿcāl ü pervāz olan çekdirme[3564] sefīnesine münferiden vażʿ u nihād ve sene-i mezbūre ramażān-ı şerīfi evāsıṭında Rodos cezīresine iclā vü ibʿād birle itʿāb u iẕʿāc eylediler. Baʿde zamān ḫ͟āhiş-ger-i zehr-ābe-i kürbet ve ārzū-mend-i pāy-pūs-ı veliyyü'n-niʿmet olan ḫuddām-ı nīk-ḫaṣlet yegān yegān hem-nişīn-i peyġūle-i ülfet oldılar. Kişver-i Ḳırım'ıñ çār-erkān-ı serīr-i devlet ve nāẓır-ı menāẓır-ı umūr-ı salṭanat menzilesinde olup kānūn-ı faḳr u fenāda ḫāşāk-i ālāyiş-i māsivāyı ḥarḳ u ifnā idüp ocaḳ taʿbīr itdikleri meşāyiḫ-i ʿiẓāmıñ devḥa-i mültefetü'l-āġṣān nesl-i ṭāhirleriniñ nihāl-beri ve bī-ṣemer ve muḫālifü'l-uṣūllerinden ol eyyāmda post-nişīn-i tekye-i irādet ve cümleden aṣlaḥ u efḍal ve[3565] ber-muḳteżā-yı ḥāl dest-keşīde-i rişte-i[3566] ṭūl-i emel olan Şeyḫ ʿAbdurraḥman-ı eşell keẕālik devr-i ebvāb-ı ḫān ve selāṭīn iderek[3567] rīşe-i dāmen-i

[3558] munżam EP: manẓam RTMH
[3559] Bir ayağını atarken ötekini geciktirir.
[3560] rīş-ḫand RTMHP: + ṣafā-āverdi E
[3561] muḫtellü'd-dimāġ RTMH: muḫtelifü'd-dimāġ EP
[3562] ile iṭʿām itdikden ... ʿaṣā-yı muṭallā-yı RTMHP: - E
[3563] ile RTMHP: + berāy-ı itāre E
[3564] çekdirme RTM: çekdiri EHP
[3565] ve EP: - RTMH
[3566] rişte-i RTMEP: - H
[3567] iderek RTMEH: + müfteḫir P

vaḳār olup ʿaṣr-ı ḫān-ı sābıḳda *ve hāẕā liṣey'in ʿicābun*[3568] *aḳlāmun saḳīmetu'l-ḥ cāmi*[3569] ile ketb-i[3570] imżā-yı ḳabāle-i beyʿ ü şirāsı[3571]

Mıṣraʿ

قاضی بفکر مانده کاین بیع[3572]

ve iḳāle-i[3573] maḥfil-i taḥayyüründe[3574] müşārün-bi'l-benān-ı istiġrāb olan ʿAbdullāh Efendi'den māʿadā

Beyt

ان ناکسانکه باجداد فخر میکند

چون سگ باستخوان دل خود شاد[3575] میکند[3576]

meydān-ı mefāḫiretde şeyḫ-zādelik iddiʿāsıyla murabbaʿ-nişīn-i tekye-i[3577] kibr ü ceberūt olan nāzik vücūdlar hem-sāye-i ünsiyyetleri olup cebhe-fersā-yı ḥacerü'l-esʿad olmaġla yüz aġartmış ve ʿidād-ı sinni yüze yetmiş ve būy-ı bī-ṭarān u ʿūd ile şārib ü rīşlerin muʿaṭṭar u pür-dūd[3578] ve şerbet-i şīrīn ve loḳma-i çerbīn ile girībān u dāmenlerin mülevveṣ ü revġan-ālūd iden ḥācī-i gāv-fehmiñ dimāġ u iẕʿānın fikr-i maṣārif-i ṭarīḳ-i ḥacc muḫtell[3579] ü mehbūṭ itmegin taʿdād-ı mesālib maḳūlesi ḫuṣūṣunda[3580] düm-i ḥayye-i şāḫ-dār nüfūs-ı ejder-dümlerine ḳarn-ı ḥaḳāret ve pāy-ı nedāmet ile naṭḥ u ṭaʿnından mużṭarib ü dil-gīr ve lesʿ-i dendān-ı intiḳām ile aḫẕ-ı ṣārda hem-zebān-ı ittifāḳ olup şaḫṣ-ı gūsfend-şuʿūr u ebu'l-baṭna iṭʿām itmek desīsesiyle

[3568] Gerçekten bu çok tuhaf bir şey.
[3569] Aciz kalemle noktalama.
[3570] ketb EHP: + ve RTM
[3571] şirāsı MEP: işrāsı RT, işremāsı H
[3572] Kadının fikri alışverişte kalmıştır.
[3573] ve RTMH: veyā EP
[3574] taḥayyüründe RTMEH: tecebbürīde P
[3575] شاد RTMEP: - H
[3576] Ecdadlarıyla övünen alçaklar bir kemik parçasıyla gönül eğlendiren köpeğe benzerler.
[3577] tekye RTMEH: - P
[3578] pür-dūd RTMH: perverde EP
[3579] muḫtell RTEHP: - M
[3580] ḫuṣūṣunda P: ḫuṣūṣda RTMEH

irā’et-i[3581] ʿalef-i daʿvet eylediklerinde bilā-te’emmül ü iḥtiyāṭ teveşşüb ü sürʿat ile dāḫil-i dārü’l-cezzār-ı zümre-i ġaddār olıcaḳ

Beyt

Tīġ-i bāṭın didigi ṣūfīniñ
Şeyḫ-i Efrencidür ʿaṣā içre

ġamd-ı ʿadāvet ü kīnlerinde ārāyiş virüp bedel-i sinān-ı peşengleri olan nīze-i veşeng ve debūs-ı sime [152b] vü seng ve nūk-i nīze-i nāḫun-ı ceng ile serāsime itmek içün lisān-ı Tatar’da ṭalḳa[3582] taʿbīr itdikleri imci ṭarīḳasınca bi’l-münāvebe ḍarb iderek ṣurre-i künān ve rütbe-i naṭīḥaya īṣālden ṣoñra ḫayṭ-ı küllemā-yı şerʿiyye ve sūzen-i ʿahd u yemīn ile baḫye be-leb-zen-i dehān-ı iştikā olduḳlarından nāṣī bī-çāre ḥarīf ḳılıç-ı der-dehānın refʿ ile keşf-i derd-i derūnuna bahāne-cūy olmaġın vāḳıf-ı mesā’il-i ġāmıża olan fuḳahā-i nādire-dānlardan istiftā eyledikde *ẕī-rūḥ ve ẕevi’l-ʿuḳūlden māʿadāya ḫitāb ṣūretinden vülāt u ḥükkāma tefhīm ü inhā itmekle ṭalāḳ vāḳiʿ olmaz* deyü iftā eylediler. Binā’en-ʿaleyh üftān u ḫīzān Baġçesarāy’a vāṣıl ve dīvān-ı ḫān-ı ʿālī-şāna dāḫil ve[3583] cāy-ı[3584] maʿhūd-ı dād-ḫāhāna ḥāżır ve dīvār-ı dīvān-ḫāneye nāẓır olup *ey püştībān-ı bī-çāregān bu bī-cürm ü günāhı*[3585] *fulān ve fulān*[3586] *nām ġaddārlar gürz ü*[3587] *müşt ve ḍarb-ı sīlī-i saḫt u dürüşt-i şerer-niṣār ile gözlerimden āteş çıḳarup ḫāne-i dil ü cānım sūḫte itdikden ṣoñra cūybār-ı eşk-i iştikāmı revm-i şarṭ ile sedd ü bend eylediler* deyü āh u feryād ve ceyb-i taḥaffuẓunda iḫtifā vü iʿdād itdigi mūy-ı sepīd-rīş-i bürīdesini müddeʿāsına güvāh idüp iḥḳāḳ-ı ḥaḳḳ[3588] olunmaḳ recāsıyla rūy-ı ḫūn-ālūdına ḫāk-efşān-ı dād-ḫˇāhī[3589] olıcaḳ ḫān-ı ḥamīde-ḫıṣāl miʿde-i fesād-ḳarīn-i müfsidine ʿārıż

[3581] irā’et REP: irādet TMH
[3582] طلقه
[3583] üftān u ḫīzān Baġçesarāy’a vāṣıl ve dīvān-ı ḫān-ı ʿālī-şāna dāḫil ve RTMHP: - E
[3584] cāy RTEHP: cāh M
[3585] bī-cürm ü günāhı RTMH: bī-günāhı EP
[3586] ve fulān RTMHP: - E
[3587] ü RTMEH: - P
[3588] ḥaḳḳ RMEHP: - T
[3589] dād-ḫˇāhī TEHP: dād ġażab-ḫˇāhī RM

olan cūʿ-ı kelbiye ve şehvet-i kāẕibeye[3590] sitīzlerin muvāfıḳ-ı ṭabʿ-ı ebnā-yı zamān ve mülāyim-i lisān-ı ʿaṣr u evān olan re'y-i aḥsen-i ḥakīmāne ile defʿ ḫuṣūṣunda istiḫrāc itdigi tedbīr-i dil-peẕīrine tevārüd itmek iḥtimālin virüp ṣadr-nişīn-i maḥfil-i şerʿ-i[3591] muʿallā olan Ebussuʿūd Efendi cānibine tevcīh-i[3592] ḫiṭāb ile dehen-güşā-yı isticvāb olıcaḳ mevlānā-yı mūmā-ileyh mirḳāt-ı üstüvār-ı saʿy u ictihād ile bālā-yı kāşāne-i faż̈l u teferrüde iṣʿād ve rütbe-i maʿdūme-i medrese vü mevleviyyete istiṣʿādına iʿtimād ve çelebileriñ

Mıṣraʿ

اول کسی که لاف صهر میزند منم[3593]

ḫāne-i izdivācında müşārün-ileyh efendiyle münʿaḳide olan riṣte-i ṣıhriyye ve ʿalāḳa-i mühriyye-i cedīdelerin dendān-ı ʿadāvet-i dīrīne ile ḳaṭʿ itmege vaḳt-ı furṣatdır deyü mutaṣaddī-i cevāb olup *evvelā sefele-i*[3594] *nāsa taʿyīn olunan bölük-başı vü sekbān* [153a] *maḳūlesi*[3595] *ḥadīdü'l-lisān*[3596] *mübāşirler ile dīvāna iḫżār ve baʿde't-terāfuʿ ve's-sübūt çūb-ı nā-tirāşīde-i taʿzīr-i iḫsā ile şīşe-i nāmūs u vaḳārların kesr idersüz* didikde ḳāḍī ve müftīniñ iġrāżına mübtenī kelām-ı saḫt u nā-sezāsı bir emr-i vaḫīmü'l-ʿāḳibeye müfżī[3597] olacaġı mütebeyyin olmaġın ḫān-ı ḳadr-dān güftār-ı nerm ü şīrīn ile maḍrūb-ı mezbūruñ tesliyet-baḫş-ı ḳalb-i ḥazīni olup[3598] ve çelebilerin[3599] daḫi beyża-i ʿırż u nāmūsların keff-i kifāyet ve pençe-i ḥimāyetinde ḥıfẓ u ṣıyānet itmek mevāʿid ü ʿuhūdunı mutażammın yarlıġ-ı daʿvet taḥrīr ü teblīġine ḳapu-ḳulı ümerāsından ʿOṯmān Aġa nāmında ṣāḥib-i ḥilm ü edeb bir ādem baʿṣ u tesyīr ve kelāġ-ı muḥīlü'd-dimāġ[3600] deşt-i taʿannüdi ḳand-ı nebāt-ı luṭf u iltifāt ile sīr idecegin tebşīr eyledikde muḳaddemā

[3590] kāẕibeye MEHP: + kāẕibe ve tehevvürüne RT
[3591] şerʿ RTEHP: meşrūʿ M
[3592] tevcīh RTMEH: - P
[3593] Akrabalıktan söz eden ilk kişi benim.
[3594] sefele RTMHP: sülfe E
[3595] vü sekbān maḳūlesi RTMEH: - P
[3596] ḥadīdü'l-lisān RMEHP: cedīdü'l-lisān T
[3597] müfżī RTEP: muḳżī MH
[3598] ḥazīni olup TMEHP: ḥazīnini alup R
[3599] çelebilerin EP: çelebilere RTMH
[3600] muḥīlü'd-dimāġ RTMH: muḥtellü'd-dimāġ EP

Ebussuʿūd Efendi'niñ kaʿb-ı ʿālīyi eʿizze-i kirām-ı güzeştegāna nāẓır-ı ʿayn-ı iʿtibār u ḥürmet olmadığından nāşī evlād u aḥfādın sūḳa-i nāsdan bir şaḫṣ-ı zebān-dirāz u ḥadd nā-şinās ile[3601] tesviye belki mezbūrlara tercīḥ ṣūretiyle rūy-ı vaḳārlarına püşt-i dest-i ḫuşūnet ile laṭme-zen-i ḥaḳāret oldığı çelebileriñ kaʿbe-i vācibü'l-iḥtirām iṭāʿat-ı ülü'l-emrden ḫurūc ve reh-nümūnī-i Herḳül-nefs-i şūm birle ẕirve-i tecebbür ü ʿināda ʿurūcda hem-ḳadem-i cibillet-i meş'ūm ve niʿmet-i iḥsān-ı ḫān-ı Ḳırım'ı isā'et ile muḳābelelerine bāʿiṣ olup muġāyir-i ḥāl ü şānları olan [3602]تعاونوا علی البر و التقوی kelām-ı dürriyyü'n-niẓāmın āvīze itdikleri livā-yı şikeste-çūb-ı fiten-iltivālarına gerzen-i siyāh u kebūda pīçīde-i kirpās u senc-ālūd tezvīr itmiş bir niçe sipāre-ḫʷānānı cemʿ idüp faźla-ḫʷār-ı sofra-i inʿāmı olduḳları Devlet Girāy Ḫān'ıñ gül-bāng-ı midḥat ve Ḳāḍī[3603] Ebussuʿūd'uñ āvāze-i ḳadḥ u meẕemmetin resīde-i evc-i berīn iderek Baġçesarāy'a vuṣūllerinde[3604] muḳteżā-yı ʿacz-ı ityān-ı şāhid-i müddeʿī maʿẕūr[3605] ve ışrār-ı şirẕime-i aṣḥāb-ı mekr ü şürūr ve[3606] keşmā-keş-i bī-fā'ide ile ḫāne-i müşrifü'l-indirās-ı ḥiyel-esās u teẕvīr-bünyādlarına ricʿat eylediler. Fi'l-ḥaḳīḳa[3607] Mevlānā Ebussuʿūd Efendi'niñ ʿarż-ı ẕātīsi olan maraż-ı ḥikke-i ḳadīme ʿarż-ı maʿrifet ve ʿillet-i rediyye-i ḫışm-ı enf fi's-semā ile iẓhār-ı faźīleti heyecānında nāḫun-ı taḥaddī vü taḫrīc ile taḫdīş-i ḳulūb-ı enām itmekde mecbūl ü mecbūr oldığınıñ żararı kendüye ʿā'id ü rāciʿ olup Devlet Girāy'ıñ defʿa-i ṣāniyesinde cerrāhe-ḫʷār-ı ḫançer-i ser-tīz mükāfāt-ı aʿmāl olup maraż-ı **[153b]** cān-güẕārına merhem-cūy-ı iltiyām olaraḳ ser-nihāde-i bīmār-ḫāne-i Rūm ve Şām ve niçe müddet ser-geşte-i ṣaḥrā-yı miḥen ü ālām oldığı cārī-i zebān-ı ḳalem-i endūh-raḳam olsa gerekdir.

Veḳāyiʿ-i sene-i sitt ve ʿaşer ve mi'e ve elf

[3601] ile RTMEH: - P
[3602] İyilik ve takva üzerinde yardımlaşın. Kur'an, Mâide sûresi, 2. âyet.
[3603] Ḳāḍī EP: Ḳāḍīʿasker RTMH
[3604] vuṣullerinde MEP: vuṣūllerin RTH
[3605] maʿẕūr RTMEH: maġdūr P
[3606] ve RTM: - EHP
[3607] fi'l-ḥaḳīḳa RTMEP: - H

Evāḫir-i muḥarremü'l-ḥarāmda Ḳapudān-ı Deryā Çerkes ʿOsmān Paşa burc-ı vālā-yı ḳalʿa-i cedīdeyi āyīne-i ṭop-ı ʿālem-nümā-yı ḫitām ile pīrāye-zīb-i itmām itmege me'mūr olup liman-ı Kefe'de ilḳā-yı merāsī-i selāmet itdigi sāʿat āvāze-i ṭop-ı şāhī-i daʿvet ile ḫān-ı Ḳırım'ıñ hem-nişīn-i naṭʿ-ı dībāc-ı ülfet olmasına işāret itmegin sene-i mezbūre ṣaferinde gerdūne-i icābete rabṭ-ı esbān-ı eblaḳ ve muḥannā-bāl-i ʿazīmet idüp belde-i mezbūreye ḳarīb olıcaḳ paşa-yı ḳadr-şinās pāy-endāz-ı zer-beft-i istīnās ile ʿarż-ı hediyye-i girān-bahā-yı istiḳbāl idüp derūn-ı ḳalʿada āmāde itdikleri menzil-geh-i[3608] muʿāşeretde se-şebāne-rūz basṭ-ı bisāṭ-ı ṣoḥbet ve ṭarafından şāyeste-i ihdā-i[3609] tuḥaf-ı nādire-i girān-bahā mevāhibesiyle teşyīd-i mebānī-i ülfet idüp bār-ı dīger ḳalʿa-i cedīd pīrāmeninde ṣiyāb-ı ünsiyeti tecdīd iḳtiżā itmegin dest-i ʿuhūdı vażʿ-ı sīne-i vedāʿ u bedrūd idüp ḫān-ı Ḳırım maḳarrgāhına ve paşa-yı müşārün-ileyh cāy-ı maḳṣūda müteveccih oldılar. Ḥulūl-i vaḳt-ı mevʿūdda ḫayme-nişīn-i muvāneset olup irā'et-i ḥişār-ı nev-bünyād-ı vālā-ṭāḳ ve lāzımü'l-inhā-yı Der-i devlet-medār olan mevādı taḥrīrde hem-ḳalem-i ittifāḳ olduḳdan ṣoñra raʿy-kerde-i çerā-gāh-ı ḥayvān-efzā-yı iktināʿları olan esb-i[3610] ṣafā-baḫş-ı muvānesetlerine vażʿ-ı zīn-i imtişāʿ u vedāʿ eylediler. Sāl-ḫūrdegān-ı aʿyān-ı Ḳırım'dan Bahādır Aġa[3611] rişte-i ʿubūdiyyet ü taḫaṣṣusunı[3612] Devlet Girāy cānibine rabṭı bāʿiş-i ʿuḳde-i derūn-ı Ḫān Selīm olup kemend-i güsiste-tār-ı istiṣḳāl ile endāḫte-i çāh-ı idbār oldıġından münkesirü'l-ḫāṭır olmaġın zamān-ı istīlā-yı bürūdet-i inḥiṭāṭ u şeyḫūḫetinde iḫrāz-ı rütbe-i mīr-i mīrānlıḳ ile īḳād-ı āteş-i ẓulm u fesād ve āvāze-i ṭabl-i bī-āhengi ismāʿ-ı[3613] sükkān-ı ʿadem-ābād içün mektūb-ı recā-üslūb-ı ḫān-ı müşārün-ileyh ile rū-nihāde-i Der-i devlet-medār oldı. Ol eṣnāda Dāmād Ḥasan Paşa'nıñ ḫāne-i sūr-ı āmāli ārāyiş-i ʿarūs-ı ṣadāretden ḫālī vü tenhā ve ḳallāvī-i muṭallā-nesīc-i vekālet-i kübrā ser-i devlet-penāh Ḳalaylı Aḥmed Paşa'ya sezā görilmegin teʿāżud-ı ṭāliʿ ü baḫt ve enāmil-i dest-i himmet ile ne gūne ḳoz ḳırdıġın iʿlām u işāʿat içün ḫān-ı Ḳırım'a teşekkür-nāme taḥrīr ve īṣāline **[154a]** me'mūr

[3608] menzil-geh EHP: le-geh RT, tekye M
[3609] ihdā RTEHP: - M
[3610] esb RTMEP: - H
[3611] Aġa RTMH: Aġa'nıñ EP
[3612] taḫaṣṣusunı RTMHP: taḫṣīṣini E
[3613] ismāʿ RTMEP: istimāʿ H

itdigi ḫān ḳapuketḫüdāsı Ḳıbleli-zāde dāmādı Ḫalil Aġa ve anıñ[3614] ʿaḳibinde bir ādemisi maḥṣūl-i Ḍarbḫāne-i hümāyūn olan[3615] zer-i[3616] ḫāliṣü'l-ʿayār-ı feraḥ-nümūn ve tuḥaf-ı nādire-i gūn-ā-gūn ile müteʿāḳiben vürūd idüp Ḫalil Aġa muḳaddimce ʿavdet ve Baġçesarāy ḳurbunda vāḳiʿ Alma nām maḥalle nüzūlde nihāl-i sīb-i ʿayş u ḥayātı bād-ı semūm-ı merg ile fütāde-i ḫāk-i helāk olmaġın Ḳıbleli-zāde merḥūm Ḳırım'dan ʿavdetinde[3617] fermān-ı ḳażā-cereyān-ı sulṭān-ı zamān ile mübtelā-yı ḳahr u nedem ve dāmādı maḥall-i mezbūrda üftāde-i ḫāk-i ʿadem olmaġın metrūkesi olan Ḳıbleli-zāde duḫteri ḫānımıñ tār-ı gisū-yı ḥüsn-i zindegānisi şāne-i āhen-i meşā'ib-rūzgār ile müteferriḳ ü perişān olmaġın *merġūle-i bürīd-i te'evvüh ü zārı ve dest-zen-i sīne-i sūgvārı olduḳça memleket-i Ḳırım ʿucb-ı cāy-ı me'yūs-ı menḥūsdur ki pederim ʿavdetinde fütāde-i*[3618] *şifād-ı helāk ü ʿadem ve ḥalīlemiñ menkib-i esb-i ḥayātı belaġzed-peẕīr-i ḥatf u nedem oldı* deyü āvāz-ı muḥriḳ ü āteşin ile merṣiye-ḫᵛān-ı āh u enin oldıġın naḳl iderler. Çün bu mizbān-ı bi-vefā-yı pirezen-dehriñ esāsı fenā-yı ender-fenā ve kārbān-sarāy-ı külbe-i aḥzānınıñ naḳş-ı kitābe-i bābı[3619] كلّ من عليها فان ve dārü'ż-żiyāfe-i[3620] bi-berg ü nevāsında basṭ eyledigi ḫᵛān-ı ʿāmme-i zehr-ālūdı كلّ نفس ذائقة الموت[3621] şerbet-i telḫ mürekkebdir[3622]. Ḥükümrān-ı iḳlim-i[3623] Ḳırım olan Ḫān Selim'i daḫi[3624] rehber-i dārü'l-bekā[3625] والله يدعوا الى دار السلام ṣavbına daʿvet ve bedreḳa-i āḫiret-i dārü'n-naʿim[3626] فيها ما تشتهيه الانفس وتلذ الاعين cānibine delālet itmegin biñ yüz on altı[3627] şaʿbānü'l-muʿaẓẓamınıñ yigirmi dördinci rūz-ı şenbesinde naḳdine-i rūḥ-ı pür-fütūḥun teslim-i ḫazine-i Rabb-ı vedūd itmegin irtesi yevm-i s̱ülṣāda gevher-i ẕāt-ı bi-hemtāsı

[3614] ve anıñ RTMEP: - H
[3615] olan RTMEH: - P
[3616] zer RTMEP: biraz H
[3617] Ḳırım'dan ʿavdetinde RTMEP: Ḳırım'da H
[3618] fütāde RTMH: mübtelā EP
[3619] Yer üzerindeki her şey fanidir. Kur'an, Rahmân sûresi, 26. âyet.
[3620] dārü'ż-żiyāfe TEHP: dār-ı i̇żāḥa RM
[3621] Her canlı ölümü tadacaktır. Kur'an, Âl-i İmrân suresi, 185. âyet.
[3622] mürekkebdir RTMHP: mergidir E
[3623] iḳlim RTMEP: - H
[3624] daḫi RTMEP: - H
[3625] Allah, selamet yurduna çağırıyor. Kur'an, Yûnus sûresi, 25. âyet.
[3626] Orada canların çektiği ve gözlerin hoşlandığı her şey vardır. Kur'an, Zuhruf sûresi, 71. âyet.
[3627] biñ yüz on altı RTMHP: sene 1116 E

fütāde-i künc-i fenā oldı. Müddet-i ḥükūmeti defʿa-i ūlāda yedi sene ve ṣāniyede altı sene on bir ay[3628] ve ṣālişede altı sene sekiz ay[3629] ve rābiʿada iki senedir. Şecere-i ṣulb-i mültefitü'l-āġṣānından yigirmi nefer naḫl-i berūmend-i devḥa-i fu'ādı *er-recülü ḫayrun mine'l-mer'ā*[3630] berg-i sebzi ile libāçe-pūş-ı ṭarāvet ve māʿadāsınıñ ser-i ʿiffet-penāhı pīrāye-zīb-i şükūfe-i leçek-ʿişmet olup baʿżılarınıñ fākihe-i şīrīn-i zindegānīleri resīde-i kemāl olmadan fütāde-i kām-ı ācāl olup vaḳt-ı ḫazān-ı varaḳ-ı ʿömr-i ḫān-ı müşārün-ileyhde sāye-baḫş-ı ʿarṣa-i zemīn-i vücūd olan ṭūbā-yı bāġ-ı niʿamü'l-ḫalefleri Devlet Girāy Ḫān ve Saʿādet Girāy Ḫān ve Şehbāz Girāy[3631] ve Ġāzī Girāy Ḫān[3632] ve Ḳaplan Girāy Ḫān[3633] ve Mengli Girāy Ḫān[3634] ve Maḳṣūd Girāy[3635] **[154b]** ve Ṣafā Girāy[3636] ve Ṣāḥib Girāy[3637] ve ʿĀdil Girāy[3638] ve Selāmet Girāy Ḫān'dır[3639]. Ḫān-ı Müşterī-tedbīre kevkeb-i nāhīd-i ṭāliʿ vāḳiʿ olup üftāde-i pençe-i istīlāsı oldıġı merāḳ-ı siyeh-rūy-ı tünd-ḫū silsile-i ḫulḳ u ıżṭırābından teʿāżud-ı dest-i çeng ü rebāb ve ṣadā vü ḥarekāt-ı mevzūne-i ġavānī-i ḫūb-āvāz ile rehā-yāb olmaġın

Beyt

به از روی خوبست اواز خوب

که ان حظ نفس است و این قوت روح[3640]

demdemesiyle raḳṣ-āver-i şeyḫ ü şābb olan ḫūrşīd-rūy-ı zühre-i cebīniñ dil-beste-i naḳṣ-ı ḥüsn ü ālāyişi olmaġın bir defʿa nesl-i Ekrād'dan

---

[3628] on bir ay TMEHP: sekiz ay R
[3629] ṣālişede altı sene sekiz ay TMEHP: - R
[3630] Erkek kadından daha hayırlıdır.
[3631] Girāy RTEP: + Ḫān MH
[3632] Ḫān EHP: - RTM
[3633] Ḫān EHP: - RTM
[3634] Ḫān EP: - RTMH
[3635] Girāy RTMH: + Sulṭān EP
[3636] Girāy RTMH: + Sulṭān EP
[3637] Girāy RTMH: + Sulṭān EP
[3638] Girāy RTMH: + Sulṭān EP
[3639] Girāy Ḫān'dır EP: Girāy'dır RTMH
[3640] Güzel ses güzel yüzden daha iyidir, çünkü güzel yüz nefsin lezzet kaynağı oysa güzel ses ruhun gıdasıdır.

Beyt

Zāhid bu bürūdetle eger dūzaḫa girseñ

Bir lüle tütün yaḳmaġa āteş bulamazsıñ

mā-ṣadaḳ-ı ḥāli olup Ḳarabaş nām vāʿiẓ-i taʿaṣṣub-nihād pāy-ı istimtāʿ u seyāḥat ile devr-i memālik ü bilād iderek Baġçesarāy'a vürūdunda bir cumʿa güni bālā-nişīn-i kürsī-i nuṣḥ u pend olup gāh taḥrīm-i varaḳ-ı sebz-duḫān ile istiʿlā-i āvāze-i şūriş ve gāh

Beyt

Ḳahveniñ bāde ḳadar gerçi ki[3641] yoḳdur ānı

Isıcaḳdur o ḳara yüzlinüñ ammā ḳanı

maẕmūnunca eṣnā-i germiyyet-i vaʿẓında zāde-i ṭabʿ-ı Şeyḫ Şāẕili ve nemā-yāb-ı beytü'l-faḳīh olan bün-i ḫoş-būy-ı dervīş-i sūḫte-derūna felāḫan-ı güftār-ı bārid ü raṭb[3642] ile bunduḳa-endāz-ı meẕemmet olup

Mıṣraʿ

Ẕātiyā āteşsiz olmasun ocaġı kimseniñ

mefhūmundan ġafleti muḳteżāsı Ḳanber ʿAlī[3643] Ocaġın taḫrīb ü iṭfāya saʿy u himmet

Beyt

Sen sen ol ehl-i keyf olan yerde

Ḳahveyi eksik itme bir ferde

ḳāʿidesine ʿadem-i riʿāyet ve et-tekrāru ḥasenin kelāmına muġāyeretinden nāşī ṣūret-i tekerrür fincān-ı faġfūr u çīnī-i bī-şekl idāre-i ke's-i[3644] billūrīn ve reftār-ı ḫuddām-ı āteşīn-ġaddārı ḥareket-i mevzūne-i raḳḳāṣ-ı ḫurde-kāra döndürüp

Beyt

[3641] ki RTEHP: - M
[3642] bārid ü raṭb RTMEP: devr-i ṭaleb H
[3643] ʿAlī RTMHP: + Aġa E
[3644] ke's RTMH: kāse EP

Daḫl ider geh lüleye geh tütüne

Baḳar oġlanlarıñ ammā götüne

ʿayn-ı ḥiddeti ile nigāh-endāz-ı çeşm-i ḫıyānet olup daḫi giderek

Mıṣraʿ

Erbāb-ı ġaraż sañada bir ḳulp taḳarlar

feḥvāsınca dehān[3645]-güşā-yı taʿarruż-ı ʿālem-i bālā olup *taġannī*[3646] *ḥarāmdır* didigine ḳanāʿat itmeyüp ol eyyāmda bir miḳdār ḳıllet-i bārān ve āṣār-ı[3647] ḫuşk ü ġalā-nümāyān olmaġın *baḳa müselmānlar mü'min ḳarındaşlar mülūk ü ḥükkām mübtelā-yı söz ü sāz ve dil-beste-i maḥbūb-ı ḫoş-āvāz olup dest-i istiṣḳāyı berdāşte-i āsumān-ı duʿā itmedikleri bāʿiṣ-i inḳıṭāʿ-ı bārān-ı raḥmetdir* deyü[3648] dīde-i **[155a]** ʿuşşāḳdan seyl-i eşk-i ḥasret rīzān iden mūsıḳī āġāzesin ḳaṭʿ-ı maṭara sebeb ʿadd idüp ʿale'l-ʿamyā perrān eyledigi seng-i iʿtirāżı cā-nişīn-i evc-i ḳafes-i necd-i büzürg-menişiñ naġme-perdāz-ı mecd ü semāḥat olan tār-ı ṭanbūr-ı ḳalb-i pür-nūrına işābet itmegin cāmiʿden ʿavdet itdigi[3649] sāʿat dā'ir-i ġınā vü inbisāṭ her ne ḳadar ālāt u bisāṭ var ise ḫurd u şikest ve bir müddet pey-revān-ı[3650] naġamāt-ı nāhīdāna nigāh-endāz-ı iltifāt u ülfet olmamaġın ẓürefā-yı ʿaṣr şeyḫ-i ẕū-zāviyeniñ[3651] ṭulūʿı iḳtiżāsı tevābiʿ-i Zühre'de Ḳur'ān vāḳiʿ oldı didiler. Zamān-ı ḳalīlde naḥs-ı Mirrīḫ'i şeref-i Müşterī maḥż-ı saʿda taḥvīl itmegin aṣḥāb-ı ṣanāyiʿ-i siḥr-āyīn ser-pāre-i nāy-ı āteşīn ve tār-ı ṭanbūr-ı dil-nişīni rişte-i cān ile bend ve bozuḳ sāzları yeñiden düzedüp raġmen lā-nafa tehyi'e-i çūb-ı ʿūd u rebāb eylediler. Ḫān-ı müşārün-ileyhiñ ekṣer evḳātı ṣoḥbet-i ʿulemā ve ünsiyyet-i ẓürefā ile güzerān itmegin devāt-ı dehānlarından ḳaṭre-i kemter-i şiʿr ü naẓm çekīde-i varaḳa-i inşād olmamışiken eşʿār-ı vāfire isnād ve zümre-i şuʿarā-yı nādire-gūyāndan taʿdād iderler. Ḫān-ı büzürg-meniş ü ʿāḳıbet-endīş esās-ı maṭbaḫ-güşāde-i bāb-ı seḫā-bünyādı

[3645] dehān RTMH: dehen EP
[3646] taġannī TMEHP: tütüni R
[3647] ve āṣār RTMEH: - P
[3648] deyü RMEHP: - T
[3649] itdigi TMEP: itdi RH
[3650] pey-revān TMEHP: pervān R
[3651] ẕū-zāviyeniñ TMH: ẕū-zābeniñ R, ẕū-ẕevābeniñ EP

ḳaṭarāt-ı bārān-ı mürūr-ı eyyām ile mā'il-i semt-i indirās olıcaḳ tehyi'e-i mesken-i ʿayş ve tedārik-i nān u gūşt-ı[3652] taʿayyüşde ʿāciz-i[3653] dest-güşā-yı[3654] deryūze vü ṭaleb olmaġla āb-ı rūy-ı[3655] vaḳārların rīzān ve dāne-çīn-i ḫūşe-i ḫevīd-i rūzī içün ḫarmen-i eḳārib ü ecānibe ilticādan ḥıfẓ u ḥirāset içün İstanbul ḳurbunda vāḳiʿ Siyāvuşpaşa ve Silivri civārında Ḳāḍīḳaryesi żayʿasın ve Berġos ḳaṣabası pīrāmeninde aġnām-ı vāfire ile meştā vü ṣayfiyye vü āsiyā ve zerʿ-i toḫm ve idāre-i raḥā ve raʿy-ı aġnāma kifāyet idecek üsārā[3656] tedārik idüp evvelā Ḳaplan Girāy baʿdehū anıñ kihterleriniñ mihterleri baṭnen baʿde baṭnın neẓāret idüp nemā vü maḥsūlātıñ evlād u ʿuteḳadan mevāżıʿ-ı mezbūrede iḳāmet-güzīn olanlarıñ muʿāvenetlerine[3657] ḫarc u ṣarf ve izdiyād u fevā'idi bedel-i żāyiʿāt u telef olup maʿāẕa'llāh teʿālā ṭūmār-ı nesl-i ṭāhirleri maḥv-kerde-i ḳalem-i inḳırāż u fenā olursa pīrāmen-i Ravża-i Muṭahhara-i Nebiyy-i āḫirü'z-zamān *ʿaleyhi efḍalü'ṣ-ṣalavāt ve's-selām*da *el-faḳru faḫrī*[3658] perniyān-ı salṭanatın ferş-i serīr-i mücāveret[3659] iden pey-revān-ı[3660] Aṣḥāb-ı Ṣuffe'ye ʿā'id olmaḳ **[155b]** üzre ber-nehc-i şerʿī ḥabs ve vaḳf[3661] فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه naṣṣ-ı kerīmin ser-levḥa-i ḳabāle-i maʿmūl-bahā eyledi. *Caʿla'llāhu saʿyehū meşkūra ve demmere men ġayyerehū tedmīrā*[3662]. Bu tengnā-yı fenādan füsḥat-sarāy-ı ʿuḳbāya seferinden çend rūz muḳaddem fenā-yı[3663] Baġçesarāy'da vāḳiʿ Aşlama Baġçesi nām devḥa-i Firdevs-āsāda erīke-nişīn-i ʿayş u ʿāfiyet iken te'ṣīr-i hevā-yı bürūdet-i şeyḫūḫet ile inḥirāf-ı mizāc ʿārıż olmaġın tebdīl-i mekān ve tertīb-i devā vü ʿilāc bahānesiyle sā'iḳ-i taḳdīr-i maḥall-i teslīm-i vedīʿa-i vācibü'l-edāsı olan Baġçesarāy'a naḳl içün gerdūne-i mülūkānede müttekā-yı bālīn-i istirāḥat olup şehre ḳarīb olduḳlarında cānib-i yemīn-i ṭarīḳden bilā-sebeb bir

---

[3652] gūşt E: gūş RTMH, gūşt ve P
[3653] ʿāciz RTMH: + ve EP
[3654] güşā-yı RTMEP: - H
[3655] āb-ı rūy TEP: rūy RM, āb u rūy H
[3656] üsārā RTMHP: eşmār E
[3657] muʿāvenetlerine RTMH: mü'ennetlerine EP
[3658] faḫrī RTMEH: + kilīm P
[3659] mücāveret RTMHP: mücāvedet E
[3660] pey-revān RTMEH: - P
[3661] Şimdi her kim, bunu duyduktan sonra onu değiştirirse, her halde vebali, sırf o değiştirenlerin boynunadır. Kur'an, Bakara sûresi, 181. âyet.
[3662] Allah onun çalışma ve çabasını makbul görmüştür ve her kim onu değiştirirse Allah onu helâk etsin.
[3663] fenā-yı RTMEP: - H

seng-i girān-ı hezār-sāle vü ʿacīb-münḳaliʿ ve āvāze-i mehīb ü ġarīb ile pīş-i gerdūneye suḳūṭun dūr-bīn-i çāh-ı ʿamīḳ-i raṣad-ı fikr ile nigāh-endāz-ı ḥavādiṯ-i rūzgār olan mücerribān u[3664] ḥikmet-şināsıñ meşhūdları olıcaḳ ḫıṭṭa-i Ḳırım'da pertev-endāz-ı ʿadl ü dād olan māh-ı ʿālem-ārānıñ inḫisāfına hem-zebān-ı taṭayyur olduḳları üzre ḥuẕẕāḳ-ı eṭibbā ʿilāc u müdāvāsına ṣarf-ı maḳdūr itdikçe

Beyt

Ḥakīm-i muṭlaḳ olmazsa devā-sāz-ı dil-i bīmār
Felāṭūn olsa da iẓhār-ı ʿacz eyler müdāvādan

medlūlünce ʿārıża vü ʿilletde şiddet ẓuhūr itmegin vaḳt-ı ṭulūʿ-ı fecr-i hefte-i ātiyede burc-ı memātda inḫisāf-ı küllī-i taḥte'l-arż vāḳiʿ oldı. Ten-i gevher-i nāzenīn-i Selīm'i ṣandūḳa-i tābūt ile ḫazīne-i ḳabr-ı pür-nūra teslīm ve resm-i taʿẕiye vü sūgvārı tetmīmden ṣoñra aʿyān-ı Ḳırım āyīn-i ḳadīmleri üzre cānib-i Devlet-i ʿaliyye'ye iʿlām u tefhīm ḫuṣūṣunda basṭ-ı bisāṭ-ı şūrī[3665] eylediklerinde ekṣer-i nāsıñ meyl ü istīnāsı Devlet Girāy cānibine olup Ḳaplan Girāy Sulṭān ḳabā-yı zībā-yı ḥükūmeti dūş-ı istiʿdādına dūḫte itmek içün ẓāhiren Devlet Girāy'ı tercīḥ ṣūretiyle kār-gāh-ı leṭā'ifü'l-ḥiyelde nesc eyledigi kirpās-ı tedbīri sitāre-i ʿuyūn-ı aʿyān itmekle dīde-i re'y-i başīretlerin nā-bīnā idüp āl-i Selīm'den bir defʿa nigār-ı nāzenīn-i ḥükūmet-i Ḳırım'ı idḫāl-i der-āġūş-ı vişāl iden ḫānlardan biriniñ et-tekrāru ḥasenün ferve-i semmūrı ile mesrūr yāḫud rūy-ı pāk ve pīşānī-i tābnāki ġubār-ālūd-ı baġy u ʿiṣyān olmamış bir sulṭān-ı şāḥib-i istiʿdādıñ nev-dāmād-ı ʿarūs-ḫāne-i salṭanat olmaḳ recāsı żımnında [156a] Devlet Girāy ve Ġāzī Girāy'ıñ töhmet-i sābıḳaların teẕkīr ü īmā iderek nāzikāne ʿarż u maḥżar taḥrīr ve bār-ı girān-ı risāleti ber-muʿtād-ı ḳadīm ḳapu-ḳulı ṭā'ifesinden ʿAbdülbāḳī ve ümerā-yı Şīrīn'den Murtażā Mīrzā ve ʿulemādan 'Abdülʿazīz Efendi'niñ gerden-i saʿy u himmetine taḥmīl eylediler. Ol zamān Ḳaplan Girāy'ıñ hem-zebān-ı ittifāḳı olan birāderi Mengli Girāy ārzū-mend olduḳları ḥelvā-yı ḥaḳanī-i merāmların

[3664] u RTMEP: - H
[3665] şūrī RTMHP: sūrī E

ṭabḫ içün kānūn-ı[3666] ḥikmet ve nār-ı ḥicāba[3667] vaż‘ itdikleri dīg-i iḫtiyāllerine hīzem-endāz-ı i‘ānet olmaḳ ümmīdi ile Ser‘asker Yūsuf Paşa’ya andan Āsitān-ı devlet-āşiyāna gitmek tedārikinde iken biñ ṭoḳsan dört senesi ḥudūdunda ḥükümrān-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım olan Ḥācī Girāy-zāde Devlet Girāy’ıñ paşa-yı müşārün-ileyh ile miyānlarında ṣābite-i[3668] ḥuḳūḳ-ı ḳadīmesine vāḳıf olan bir[3669] Tatar-ı sebük-reftār rü’esā-yı cumhūr-ı Ḳırım’ıñ eyyām-ı noḳṣān-ı sevret ve hengām-ı güm-şüde-i[3670] ṣervetleri olup eyādī-i ḥükm-i pādişāh-ı cihān ile serīr-ārā-yı ḥükūmet olan ḫān ve selāṭīni ḫānumān-ı salṭanatdan ṭard u teb‘īde dā’ir taḥrīk-i pāy-ı fesāda ḳudret ü tābları nā-yābdır deyü efendisini şehper-i fersūde-i rīş-i sa‘y ile bālā-yı kāḫ-ı salṭanata iṭāre itmek ümmīdin idüp ṣavb-ı meẕkūra pervāz eyledi. El-ḥāṣıl nesl-i Cengiz’den ümmīd-vār olanlarıñ her biri müteşebbiṣ-i dāmān-ı esbāb-ı ‘adīde olup ancaḳ reh-i rāst-ı velī‘ahdī ile der-i kişver-i merāma duḫūle cümleden aḳreb ü enseb olan Ḳalġay Ġāzī Girāy bir bāba ilticā ve ferd-i vāḥide recā ile niṣār-ı āb-ı rūy-ı vaḳār itmediginden hevā-dārān u ḫuddām ‘adem-i himmet ü reḫāvetine ḥaml ile iṭāle-i zebān-ı i‘tirāż eylediklerinde sulṭān-ı[3671] ṣāf-dil dest-i ışṭıbār u taḥammülün[3672] nihāde-i ẕeyl-i muṭahhar-ı tevekkül itmegin varaḳçe-i āmāliniñ zīb-efzā-yı ḥuṣūl olmasını iḫāle-i ḳalem-i taḳdīr idüp müteraḳḳıb ‘ināyet-i Rabb-ı ḳadīr oldı. Ḥācī Girāy-zāde Devlet Girāy’ıñ ādemīsi ḫ‘āb-ı rāḥat-ı leyli izāfe-i meşaḳḳat-ı sā‘āt-ı nehār idüp Yūsuf Paşa’dan ‘arż olmaḳda ruḳabāya sebḳat itmegin Mengli Girāy Sulṭān eṣnā-yı idāre-i kāsāt-ı muḫāverātda tela‘ṣüm ü isti‘cām ve isti‘zāz u ızṭırābından nüsḫa-i maḳṣūduñ taḫallüf ve saḳāmetin teferrüs[3673] itmegin bilā-isti‘ṣām u istinṣār müteveccih-i bāb-ı pādişāh-ı devlet-medār oldı. Tatar-ı tenhā-reftārıñ İstanbul’a vuṣūli Ḳalaylı Aḥmed Paşa’nıñ girdgān-ı muṭallā-yı **[156b]** iḳbālin leked-i çarḫ-ı lu‘bede-bāz bālā-yı künbed-i vezāretden ġalṭān idüp Teberdār Meḥmed Paşa fās-ı ser-tīz-i himmet

[3666] kānūn RTMEP: - H
[3667] ḥikmet ve nār-ı ḥicāba RTM: ḥikmet ve ḥicāba EP, ḥikmet nār-ı ḥicāba H
[3668] ṣābite RTMH: ṣābit EP
[3669] bir RTEHP: - M
[3670] güm-şüde-i TMEHP: geşte-i R
[3671] sulṭān RTMEP: - H
[3672] taḥammülün EP: taḥammül RMH, taḥammülüne T
[3673] teferrüs RTMEP: müteferris H

ile ḫār-ı rāh-ı[3674] maḳāṣıdı ḳaṭʿ ve cihān-nümā-yı vālā-ṭāḳ-ı ṣadārete üstüvān-ı müsteʿārın vażʿ idüp şeh-nişīn-i ḳadr u menziletin rütbe-i vekālete refʿ itdigi eyyāma teṣādüf itmegin ʿarż-ı meẕkūrı teblīġ eyledikde māddeniñ aṣlına taḥṣīl-i vuḳūf-ı tāmm içün ʿālem-i bālāya telḫīṣ ü iʿlām itmekde tevaḳḳuf ve güftār-ı nīk ü bed ricāl-i Devlet-i ʿaliyye'ye iḥāle-i kūs-ı ihtimām u iḥtiyāṭ eyledikde ol zamān ser-būstāniyān-ı ḫāṣṣa bulunan Manḳar-oġlı sābıḳan Ḳırım ḫānı Devlet Girāy'ıñ ṭaraf-gīri olmaġla züyūf-ı güftārın rāyic ü nāfiẕ ẓann idüp sebīke-i āmāline tamġa-zen-i ḥuṣūl olmaḳ içün ṣarf-ı nuḳūd-ı himmet itmekde keẕālik aʿyān-ı Ḳırım'dan sālifü'ẕ-ẕikr pīr-i müşevveşü't-tedbīr Bahādır Aġa kendi taʿalluḳ u istinādı olan Ṣafā Girāy'ıñ metāʿ-ı merām u iʿtibārına revāc virmek sevdāsıyla dūr-ı sūḳ u bāzār eylemekde ve ekṣer-i ricāl-i devlet Ġāzī Girāy'ı naṣbda ḳıllet maṣārif[3675] ve mürāʿāt-ı merāsim-i mülūk-i sābıḳa[3676] maḳūlesi muḥassenāt taṣavvur idüp bād-ı nesīm-i[3677] terġīb ü istiḥsān ile şecere-i meyve-baḫş-ı ṭabʿ-ı pādişāh-ı cihān-dārı cānib-i müşārün-ileyhe imāle itmegin تؤتى الملك من تشاء[3678] ḥükm-i taḳdīri ile biñ yüz on altı ramażānında menşūr-ı ḫānī nām-ı nāmī-i Ġāzī Girāy'a ketb ü taḥrīr olunmaġla ber-vech-i muʿtād ʿaṭā-yı sultānī olan ferve-i semmūr ve tīġ-i mücevher-i mūcebü's-sürūr īṣāline ketḫüdā-yı bevvābān-ı şehriyārī Velī Aġa me'mūr olmaġın sene-i mezbūre şevvālinde ḫıṭṭa-i Ḳırım'a dāḫil ve Baġçesarāy ḳurbuna vāṣıl olduḳda ḫān-ı müşārün-ileyh bi'l-cümle aʿyān-ı Tatar ile nāme-i hümāyūnı Alma nām maḥallden istiḳbāl eyledikde Ġāzī Girāy'a ḫānlıḳ ve Ḳaplan Girāy'a[3679] ḳalġaylıḳ ḫilʿatı ilbās olundı. Ez-īn cānib maḥżar irsāline me'mūr olan nā-puḫteler ḫāne-i ʿarūs-ı cedīd ve ḫitām-ı[3680] ceşn ü ʿīdden ġāfil[3681] olmaġın naḳl-i ṣıḳl-i dīg-i şikeste-fām ve ḍarb-ı ṭabl-i tebrīk-i bayrām-ı bī-hengām iderek İstanbul'a vuṣūllerinde maḥfūẕ-ı enbān-ı iḥtifāẓları olan güftār-ı mā-ḥażar-ı[3682] maḥżar-ı bī-mezelerin der-miyān eylediklerinde

[3674] rāh RTMEH: zār P
[3675] maṣārif P: müṣādif RTMEH
[3676] sābıḳa RTMH: + Cengiziyye EP
[3677] nesīm RTMEP: + ve H
[3678] Sen mülkü dilediğine verirsin. Kur'an, Al-i İmran suresi, 26. ayet.
[3679] ḫānlıḳ ve Ḳaplan Girāy'a RTMEH: - P
[3680] ḫitām RTMEH: - P
[3681] ġāfil TMEHP: - R
[3682] mā-ḥażar RTMH: - EP

ḫilāf-ı meẕāḳ-ı Devlet-i ʿaliyye ve[3683] teblīġ ü inhāları bī-fā'ide ve ʿayn-ı ḫaṭā olmaġın irā'et-i rūy-ı turş u istiṣḳāl ve bilā-āb u nān kārbān-sarāy-ı meẕelletde mihmān eylediler. Ammā Mengli Girāy Sulṭān kām-ı[3684] iḥtiyāṭ ve ʿazm u cezm ile ḳadem-nihāde-i ḫāne-i ṣadrıaʿẓam [157a] olup muvāfiḳ-ı mizāc-ı devlet ve mülāyim-i ṭabʿ-ı vekīl-i salṭanat olan hedāyā-yı ʿibret-nümā-yı istiḥsān u istiṣvābın vażʿ-ı pīş-gāhı idicek esb-i muraṣṣaʿ-zīn-i iḥtirām ile terfīʿ-i şān ve kāḫ-ı vālā-ṭāḳ-ı üns ü ülfete iclās ile fā'iḳü'l-aḳrān eylediler. Ol eṣnāda sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ dūş-ı istiʿdādı ferve-i semmūr-ı nūreddīnī ile şeref-yāb baʿdehū cānib-i Ḳırım'a ircāʿı ḫuṣūṣunda ḳalem-i ḫān-ı Ḳırım'dan cārī olan midād-ı recā-imtidādı ṣebt-i[3685] varaḳa-i ḥuṣūl olmaġın ṣaḥīfe-i āmāl-i sulṭān-ı müşārün-ileyh pīrāye-zīb-i ṭuġra-yı[3686] ḥuṣūl-merām olmaġla sene-i mezbūre ẕi'l-hiccesinde rākib-i maṭiyye-i ʿavdet oldı.

Veḳāyiʿ-i sene-i sebʿ ve ʿaşer ve mi'e ve elf

Evāḫir-i muḥarremü'l-ḥarāmda Nūreddīn Mengli Girāy Sulṭān tanẕīm-i umūr-ı Çerākiseye me'mūr oldı. Sene-i mezbūre ẕi'l-hiccesinde sarāy-ı ḫān-ı idbār-nümūnda vebā-i cān-rübā ẓuhūr itmegin defʿ-i tevaḥḥuş ve ṣayd u şikār içün Gözleve ḥavālīsinde bir iki gün ārāmı eyyāmında Bucaḳ Noġayı eşirrāsından Ḳutluḳ Timur ve Ḳaret Mīrzā nām melʿanet-nihādlar irā'et-i zer ü sīm-i kem-ʿayār ve ʿarż-ı mişkāt-ı revġan-ı rīḫte vü bī-fer maḳūlesi lemʿa-i ḫācib[3687] īrād ıṭmāʿıyla dīde-i ṭamaʿ-ı[3688] Yūsuf Paşa aḥvāl-i ġaflet[3689] olup girībān-ı raʿiyyetlerin dest-i taṣarruf-ı ḫānān-ı Ḳırım'dan taḫlīṣ sevdāsında olduḳların ṭaraf-ı Devlet-i ʿaliyye'ye inhā vü iʿlāmı ḫān-ı müşārün-ileyhiñ evrāḳ-ı mecmūʿa-i derūnun perīşān itmekle bi'l-ittifāḳ teskīn-i ẕevbaʿa-i baḥr-ı fesād u kelāl ve defʿ-i bād-ı ṣarṣar-ı iḫtilāle dā'ir müşāvere içün ahālī-i memleketi daʿvet idüp anlar daḫi Aḳmescid ḳurbunda Ṣarı Ḥāfıẓ nām maḥallde tecemmuʿa ḳarār virmişler iken

[3683] ve RTMH: olan EP
[3684] kām RTMEH: - P
[3685] ṣebt EP: nāfiẕ RTMH
[3686] ḥuṣūl olmaġın ... pīrāye-zīb-i tuġra-yı RTMHP: - E
[3687] ḫācib HP: ḥabāb R, cūceb T, ṣāḥib M, ve bī-fer ḥubā-ḥub E
[3688] ṭamaʿ REHP: ṭabʿ TM
[3689] ġaflet RTMH: iġfāl EP

zamān-ı[3690] maʿhūd ḥulūlünde ekṣerīsi esb-i nā-fercām-ı tevaḳḳufa vażʿ-ı ligām-ı taḫallüf idüp Ḳalġay Ḳaplan Girāy Sulṭān'ıñ zūr-ı pençe ve bāzū-yı rence ile naḫçīr-i ḥükūmet-i Ḳırım'ı defʿaten ṣayd u şikār içün re'īs-i ümerā-i Tatar olan mīr-livā-i Şīrīn'i ṭarafına imāle ve fenn-i şürūr u mekāyidde üstād-ı küll ve taʿlīm-i mefāsidde māhir ü kāmil olup ānifen ẕikri mürūr iden Murtażā Şeyḫ'iñ dārü'n-nedve-i derūnuna ḫışt-ı zerrīn-i mevʿūd ve kec-muḥriḳ-i sīmīn-i nuḳūd ṣarf idüp ṣuver-i reng-ā-reng-i tezvīrāt ile mümāṣil-i ṣanem-ḫāne-i sūmenāt-ı ḥiyel itmegin şeyḫ-i mezbūr daḫi bir niçe[3691] ḫarmeşrebān-ı tünd-ḫūyuñ esb-i ġayret-i cāhiliyyelerine mıḳraʿa-i sübḥa-i riyā vü sümʿa ile **[157b]** tāziyāne-zen-i taḥrīk ü fesād olmaġın ḫāndan rū-gerdān olup ʿazl ü ḥırmānına müteʿalliḳ tedābīre şürūʿ eylediler. Ḫān-ı Ḳırım ile Bucaḳ Noġayınıñ melce vü penāhları olan Yūsuf Paşa'yı serīr-i ḥükūmetden refʿ ve ruḳabā vü ḫuṣemāsınıñ keyd ü mażarrat ve ḳażā-i mübrem-i ʿazli defʿ ḫūlyāsıyla pāye-i serīr-i aʿlāya mutażammın recā vü şekve taḥrīr eyledigi niyāz-nāmesi vāṣıl-ı hedef-i icābet olmaġın Yūsuf Paşa'nıñ menşūr-ı ḥükūmetine ḫaṭṭ-ı buṭlān keşīde[3692] ḳılınup ve Bucaḳ[3693] ṭarafından ʿarż u[3694] maḥżar ile baʿṣ olunan şükāt-ı Tatar'ı der-i devletden redd ve nehr-i Ṭuna māverāsında olan ḳavmiñ umūr-ı külliyye vü cüz'iyyesi yed-i taṣarruf-ı ḫān-ı Ḳırım'a müfevveż olmaḳ üzre ṣudūr iden fermān-ı nevāziş-mażmūn mūceb-i inbisāṭ-ı derūnı oldı.

Laṭīfe-i ġarībe

Özü ḳalʿası muḥāfıẓı nāmıyla taḫrīb-i[3695] bilād iden mīr-i mīrān Arnavud İbrāhīm Paşa kebāb-ı ekbād ve şerbet-i dīdān-māye ile evḳāt-güẕār olup dād u sitād-ı ẓulm u fesādın ber-vefḳ-i dil-ḫᵛāh icrāda ḳurb civārında sāye-endāz-ı livā-yı vezāret ve fi'l-cümle muʿtedil ü ṣāḥib-i merḥamet olan Yūsuf Paşa'dan müctenib ü muḥteriz olup ḫār-dīde-i ḥaḳḳ-ı nā-bīnāsınıñ dest-i recā-yı ḫān-ı Ḳırım ile indifāʿından ḳarīrü'l-ʿayn olmaġla dürūġ u dürüst bir niçe elfāẓ-ı bī-maʿnā ile maʿāyib-i vezīr-i müşārün-ileyhi

[3690] zamān TMEHP: zebān R
[3691] bir niçe RTMEP: - H
[3692] keşīde RTMEP: - H
[3693] Bucaḳ TMEHP: caḳ R
[3694] u RTME: - HP
[3695] taḫrīb RTMEP: - H

teẕkīr ve ʿaḳl-ı ḳāṣır niçe ḳalem-i nifāḳ-raḳam u şūr-engīz ile bir ḳıṭʿa teşekkür-nāme taḥrīr ve Yūsuf Paşa'ya daḫi iẓhār-ı te'essüf ve Ġāzī Girāy'ıñ meẕemmetini mutażammın türrehāt u heẕeyān ile leb-rīz itdigi mektūb-ı bī-üslūb-ı leṭāfet-meslūblarıñ vaṣṣālelerinde ġalaṭ vuḳūʿundan bī-ḫaber olmaġın aḥadü-hümānıñ ismin āḫara bend ü rabṭ idüp ʿalā-cenāḥi'l-istiʿcāl birer çuḳadār ile maḥallerine īṣāl ider. Paşaya taḥrīr olunan mektūb vāṣıl-ı dest-i ḫān-ı Ḳırım olduḳda müşārün-ileyh mübtelā-yı maraż-ı ḥilm-i müfraṭ oldıġından *bu ḫarīṭa-i Firengī-ṭabʿı kime taḥrīr itdiyse aña īṣāl itsün* deyü redd ü defʿ ile iktifā ammā Yūsuf Paşa'nıñ ʿaraḳ-ı ġażab u ḥiddeti nābiż olmaġın ḳāṣıd-ı bī-idrāke savṭ-zen-i tehdīd[3696] ve ṣāḥib-i mektūbı daḫi teşnīʿ ü taḳbīḥ iderek meclisinden iḫrāc ider. *Neʿuẕubi'llāh mine'l-ḥalel ve'ẕ-ẕelel*[3697]. *Nerciʿu ilā mā künnā fīhi*. Sebeb-i iḫtilāf-ı ʿanāṣır-ı salṭanatı olan vaḫāmet-i hevā-yı isā'et-i buġātı **[158a]** bād-ı nesīm-i luṭf u iḥsān ile defʿ ü izāle içün mekātīb-i istimālet-üslūb taḥrīr eyledikde baʿżısınıñ cümūdet-i taʿannüdi münḥall ve cūybār-ı derūnı sūy-ı inḳıyād u iṭāʿata cereyān u meyle ḳarīb olmuşiken muḳaddemā ḳalem-i iştikā-yı müşārün-ileyh ile nigūn-sār-ı serīr-i ḥükūmet olan Yūsuf Paşa'nıñ der-ʿaḳab dest-gīrī-i ʿināyet-i mülūkāne ile üstāde-i cāy-ı taḳrīr ü ibḳā olundıġı mezbūrlarıñ tekrār incimād-ı pāy-ı ʿazīmetlerine bāʿiṣ oldı. Muḳaddemā tanẓīm-i umūr-ı Çerākiseye me'mūr olan Mengli Girāy Sulṭān ḥasbe'l-imkān edā-yı ḫiẕmet itmekle maḳarr-ı maḫṣūṣuna ʿavdet ve rāḥat-güzīn-i kūşe-i istirāḥat oldı.

Veḳāyiʿ-i sene-i ṣemān ve ʿaşer ve mi'e ve elf

Şehr-i muḥarremü'l-ḥarāmda Baltacı Meḥmed Paşa'nıñ dest-i vekālet ü ḥükūmeti teber-i ʿazl ü defʿ ile dāmen-i müdāḫale-i umūr-ı devletden ḳaṭʿ ve seyf-i ṣārim-i siyāset Çorlılı ʿAlī Paşa'nıñ yed-i taṣarrufuna vażʿ olundıġı ḫaberini müşʿir mektūb ile maḫṣūṣ bir ādemīsi vürūdunda ṣāḥib-i mühr-i cedīdiñ ḫān-ı sābıḳ Devlet Girāy ile ḥuḳūḳ-ı ḳadīme vü ʿaẓīmesi olmaġın her ne ḳadar mütefekkir ü mütelāşī

[3696] tehdīd RTMHP: tehdiyye E
[3697] Allah'a bozukluktan ve zelillikten sığınırız.

oldıysa da iẓhār-ı sürūr u neşāṭ ve aġa-yı mezbūra[3698] müjdegāne-i manṣıb-ı ṣadāret-i meşşāṭa-ṭırāz ve sime-i müdāhene yedi nefer esīr baḫş idüp midād-ı nifāḳ u ḫulūṣ nā-peẕīr ile maḥabbet-näme taḥrīr eyledi. Eṣnāf-ı Çerākiseden Ḥaytuḳ ḳabīlesi re'īsi olan Kelüb Kileb[3699] sinān-ı ġadrı ile kendi birāderini ʿażż u lesʿ ve pīrāhen-i vücūdun ḫūn-ı ʿadāvet ü kīn ile laʿl-gün itmegin pençe-i tertīb-i cezādan taḫlīṣ-i girībān-ı cān içün künām-ı ḥimāye-i Ḳaplan Girāy'a firār itmegin ṭaraf-ı ḫān-ı Ḳırım'dan vizr-i umūr-ı külliyye vü cüz'iyyesi gerden-i iltizām-ı müşārün-ileyhe taḥmīl olundı. Sene-i mezbūre rebīʿü'l-evvelinde ṭoḳuz ʿaded ḳaṭırġa ve dört ʿaded[3700] ḳalyon ile başdarda-nişīn-i belāhet ü sebük-maġzı olan Velī Paşa noḳṣān-ı ḳalʿa-i cedīdeyi tetmīm ve Kerş ve Açıḳ ḳalʿaların taʿmīr ü termīme me'mūr olmaġın liman-ı ḥiṣār-ı mezbūrda lenger-endāz-ı ṣıḳl ü küdūret olıcaḳ selefi ʿOṣmān Paşa'nıñ āsumān-ı cevdet-nümā-yı meşreb-i seḫā-perverinden ṣadef-i āmāl-i Selīm Girāy'a vezān eyledigi nīsān-ı derārī-i kerem ü ʿaṭāyı seḥāb-ı bī-maṭar-ı ṭabʿ-ı denā'et-i ṣeccāc-ı Velī Paşa'dan ümmīd idüp ḫān ve ḳalġay bilā-daʿvet ü ṭaleb [158b] dehān-bāz-ı iştihā-yı hedāyā olaraḳ irtikāb-ı meşaḳḳat u taʿab eylediklerinde

Beyt

Kestāne ṣuyın ḳahvecinüñ çoḳ çoḳ içerdüm
Telveyle eger olsa fincānı mülevveṣ

ḫazīne-i bī-kerānından külliyen şeker-i müstaʿmel ve ḳuru ḳahve ile ikrām ve nezd-i paşa-yı kām-kārda sebīke-i sīm ü zerden muʿteber olan ḳapu-ḳulı kermişin çubuġı ile savṭ-zen-i istiṣḳāl olmaġın taʿdād-ı niʿam-ı nā-meşkūr ile ʿavdetleri eṣnāsında fütāde-i eyādī-i raʿiyyet-i Rūs-ı menḥūs olan eṣnāf-ı Tatar'dan Aştek ṣınıfı ḫān-zādelerinden olmaḳ üzre beş on ādemi ile bir şābb-ı emred ẓuhūr idüp yigirmi biñ miḳdārı müselmān müteʿāżıd u hem-zebān olup ḳılāʿ-ı kefereden üç dört ḳalʿayı istīlā[3701] ile diyār-ı

[3698] mezbūra TMEHP: mezbūreye R
[3699] كَلب كِلب
[3700] ʿaded H: - RTMEP
[3701] müteʿāżıd … ḳalʿayı istīlā TMEHP: - R

İslāmiyyeye ḫurūca müheyyā olup lākin ḥuṣūl-i merāmları vābeste-i yed-i[3702] ʿināyet-i ḫān-ı Ḳırım[3703] oldıġın ʿarż u iʿlām ve istidʿā-yı ʿināyet ü istirḥām eyledikde ḳadr-ı kifāye Tatar ile ḥudūd-ı kefereye pā-nihāde olmaḳda *beyża-i ṣulḥ u emānı şikest itmek isterler* deyü mākiyān-ı ḳavmiñ bāng-ı iştikāları taḫdīş-i sāmiʿa-i ārām u rāḥat itmesi iḥtimāliyle rişte-i niyāzların mıḳrāż-ı vehm ve iḥtimāl-i lā ile ḳaṭʿ eylediler. Ol eyyāmda zīr-i ḫıyem-i ḥükūmet-i ḫānīde ḫoş-nişīn-i iṭāʿat iken ḫar-gāh-ı baġy u ʿināddların māverā-yı nehr-i Ḳuban'a vażʿ u nihād iden Anapa Noġayını ḥabl-i metīn-i re'y-i rezīn ile sūy-ı iṭāʿata keşīde ve baʿż-ı bilād-ı Çerākisede cārī olan seyl-i iḫtilāli defʿ itmek lāzıme-i ḥālden olmaġla tanẓīm ü itmāmı Ḳaplan Girāy'a iḥāle olunmaḳ üzre aʿyān-ı Ḳırım rīsmān-bend-i ittifāḳ olup sulṭān-ı müşārün-ileyhe ʿarż olunduḳda dest-nihāde-i ser ü çeşm-i ḳabūl olmuşiken vech-i sepīd-i ḥüsn-i ḳabūlı āb-ı televvün-i bī-maʿnā ile rūy-ı jengi siyeh-gūn-ı redd ü imtināʿa taḥvīl eyledi. Ümerā-i Şīrīn'den Cāntimur Mīrzā'nıñ gerden-bend-i ḫar-ı nefsāniyyeti olan kibr ü ʿucbuna ḥācīliḳ ʿunvān-ı kāẕibesin ʿilāve ve[3704] ḳalpaḳ-ı semmūr iltişāḳa pīçīde-i destār-pāre-i enāniyyet ile ʿarż-ı ceberūt itmek sevdāsında oldıġın iẓhār ile meclis-i Mengli Girāy'da bi'd-defaʿāt menāsik-ḫᵕān-ı deryūze vü su'āl olmaġın dest-i kec-ʿaṭā ve seḫā-yı nā-bercā ile

Beyt

كل العداوة قد ترجى ازالتها

الا عداوة من عاداك من حسد[3705]

mefhūmı mütebeyyin ü ẓāhir iken dil-i āhen-i saḫt u dürüşt ve māhiyyet-i nuḥāsiyye-i ʿadāvetin germiyyet-i ʿaṭā vü ʿināyet ile **[159a]** pūte-i maḥabbetde ẕeheb-i ḫāliṣü'l-ʿayār-ı ḫulūṣ u meveddete ḳalb ü taḥvīl itmek ḫūlyāsıyla ḳırkdan mütecāviz esīr baḫş idüp iẓhār-ı semāḥat eyledi. Mosḳov çarı ṭarafından baʿṣ-ı sefīr olunup Noġay ve Tatar'ıñ nev-be-nev iṭāle-i yed-i ḫasāret itdigin iʿlām u inhā eylediklerinde Çorlılı ʿAlī

[3702] yed RTMEH: - P
[3703] Ḳırım TMEHP: - R
[3704] ve RTMH: - EP
[3705] من حسد EP: بالحميد RTMH. Tüm düşmanlıklar yok olabilir, seni kıskananın düşmanlığı hariç.

Paşa ḫān-ı sābıḳ Devlet Girāy Ḫān'ıñ şiʿr-i pīçīde-i küdūret-i ʿazlin setre-i[3706] ser-tīz-i himmet ile izāle vü defʿ ve Ġāzī Girāy'ıñ bürūdet-i teber-i nā-būrīde-i iḳbālin mıḳrāż-ı ʿazl ile ḳaṭʿ içün çirk-āb-efşān-ı maʿāyibi olmaḳ ḫidmetin ḫān-ı bergeşte-rūzgārıñ niʿmet-i perverdesi olan vezīr-i[3707] ʿalḳamī-tedbīr Muṣṭafā Aġa'nıñ taḳrīr-i dehān-ı nā-pākine iḥāle itmegin elçi-i mesfūruñ cevābını rişte-i nā-hencār-ı istişāre-i aġa-yı bī-vefāya taʿlīḳ-i desīsesini mutażammın mektūb ile çuḳadār ṣadrıaʿẓamı sene-i mezbūre ramażānında vürūd idicek şaḫṣ-ı ḫıyānet-muʿtād çirk-ālūd-ı ḥīle vü nifāḳ oldıġından ġayrı faźla-i ṣayd u şikārından ḥişşe-dār itmek ıṭmāʿı ile Ġāzī Girāy'ı meẕemmet ve kendüyi medḥ ü ṣenā şerbet-i muḫtelifü'l-levn ve kerīhü'ṭ-ṭaʿmı ile kāse-i dimāġ-ı müstemiʿīni leb-rīz ü imlā eylemekde Ḳaplan Girāy'ıñ enāmil-i taḥrīk ü iġvāsı olmaḳ endīşesi miʿde-i ḫān-ı ḫālīü'ẕ-ẕihne bāʿiṣ-i ġaşeyān u[3708] teşvīş olduysa da emr ü irāde-i ṣadrıaʿẓama irā'et-i rūy-ı muḫālefete vech-i imkān olmadıġından sene-i mezbūre ẕi'l-ḳaʿdesinde ester-i tünd-ḫūy-ı żarūrete vażʿ-ı güsiste-pālān-ı icāzet eyledi. Ḳaplan Girāy Sulṭān'ıñ neşr-i pervānıñ[3709] vesā'iṭ[3710] idüp naḫçīr-i merāmın ṣayd içün bīşe-i[3711] ḫafāda müteraṣṣıd-ı künām-ı furṣat oldıġın ketm ü setr içün ḳalʿa-i cedīdeye iḳtiżā iden keraste ḳaṭʿı[3712] ve Anapa Noġayına niẓām virmek maḳūlesi sāḫte[3713]-güftār ve perdāḫte-reftār ile edevāt-ı sefer tedāriki içün ḫāndan me'ẕūnen maḳarr-ı ḳalġay olan Aḳmescid şehrine müteveccih olmaġla ʿuyūn-ı ecānib ü eḳāribe perde-keş-i sitāre-i iġfāl oldı. Aʿyān-ı Ḳırım'ıñ pīr-i fānīlerinden Bahādır Aġa ṭūl-i āmāli muḳteżāsı niçe zamān Āsitāne-i saʿādetde devr-i ebvāb ve ḫār u ḫāşāk-i imtinān ile dāmen-i vaḳārın rīşe rīşe ve girībān-ı rāḥat u ārāmın rīze rīze[3714] itmekle mīr-i mīrānlıḳ rütbesin iḫrāz idüp nā'il-i livā-yı Vize olmuş idi. [159b] Manṣıb-ı mezbūra vuṣūlünden beş on gün mürūr itmedin maraż-ı hā'il-i ṭāʿūna mübtelā ve maḥall-i mezbūrda dāmen-keşīde-i ʿalāḳa-i devlet-i dünyā oldı.

[3706] setre-i RTMEP: sitīze-i H
[3707] vezīr RTMEP: - H
[3708] u RTMEP: - H
[3709] pervānıñ RTMHP: + Ḳaraḳulaḳ didikleri ḥayvānderesi E
[3710] vesā'iṭ RTMHP: ve sā'ir E
[3711] bīşe RTM: pīşe EHP
[3712] ḳaṭʿı RTMEP: - H
[3713] sāḫte RTMEP: - H
[3714] rīze RTMEH: - P

Sene-i mezbūre ẕi'l-hiccesinde Mengli Girāy Sulṭān'ıñ ṣulb-i ṭāhirinden[3715] veled-i ercümendi Toḳtamış Girāy ḳadem-āverde-i bezm-i vücūd oldı. Sābıḳu'ẕ-ẕikr ḫān vezīri Muṣṭafā Aġa'nıñ İstanbul'a vuṣūlünde meclis-i ṣadrıaʿẓama duḫūle muraḫḫaṣ ve insān-ı kāmil ṣūretiyle pīş-i müşārün-ileyhde mütemeṣṣil ü müteşaḫḫıṣ olup şeyṭanetin iẓhār ve muvāfıḳ-ı meẕāḳ u meşrebi olan güftār-ı şīrīn-edā ile firīfte vü dil-figār itmegin ḥużūr-ı pādişāhiye idḫāl ve müddeʿā vü maḳṣūdı olan Ġāzī Girāy muʿāyin-i işbāt u taʿdādda mezbūrı müşterek ü işhād itmekle egerçi ḳalb-i ḫüdāvendigārı mūmā-ileyhden ṣarf u taḥvīl eyledi. Lākin aḳṣā-yı merāmı olan Devlet Girāy menfūr-ı ṭabʿ-ı pādişāh-ı daḳīḳadān olmaġın ol nevbet taḥṣīl-i daḳīḳ-i maṭlabı içün idāre-i raḥā-i himmeti müfīd olmamaġla[3716] *el-ʿabdu yüdebbir va'llāhu yuḳaddir*[3717] dest-i taḳdīri ile raġīf-i mā-ḥażarı nev-puḫte-i ḥükūmet naṣīb-i dehān-ı Ḳaplan Girāy olmaġın teşrīfāt-ı ḫānī mīr-āḫūr-ı evvel vesāṭetiyle irsāl olundıġından ḫaber-dār olıcaḳ dil-beste-i ālāyiş-i iḫtişām u ʿunvān olmaġla zīver-i ser-iftiḫārı[3718] olan ḳalpaḳ-ı semmūr ve libāçe-i zer-endūd-ı meserret-meşhūdı ḳalʿa-i cedīd muḥāfıẓı Ebu'l-Ḳavaḳ Meḥmed Paşa ḥużūrunda ilbās olunmaḳ içün bilā-īcāb meşaḳḳat-ı seferi irtikāb ve ḳalʿa-i mezbūreye şitāb idüp ḫūlyā-yı sābıḳu'ẕ-ẕikr üzre ḥużūr-ı paşada taḳbīl-i girībān-ı ḳabā-yı dībāc idicek birāderlerinden Mengli Girāy Sulṭān'ı ḳalġay ve anıñ kihteri Maḳṣūd Girāy'ı nūreddīn taʿyīn[3719] ve[3720] atabek ü devlet-ḫᵕāhı Merdān ʿAlī Aġa'yı ḫiẕmet-i vekāleti ile kām-bīn ve ʿulemā-i Ḳırım'dan İbrāhīm Efendi-zāde Meḥmed Efendi'niñ ser-i āmālin nevāziş-yāb-ı ʿimāme-i ḳāḍīʿaskerī itmekle taʿẓīm ve gülbāng-keşīde-i meydān-ı maḥabbet ve duʿā-ḫᵕān-ı zāviye-i meveddeti olan sālifü'ẕ-ẕikr Murtażā Şeyḫ'i ḫiẕmet-i iftā ile ḫoşnūd u irżā eyledi. Ḫān-ı sābıḳ Ġāzī Girāy'ı Ḳırım'dan iḫrāc ve Rūmili'nde iskāna me'mūr olan vezīr aġası maʿrifetiyle Balıḳlava limanından sefīne-nişīn-i endūh u[3721] elem [160a] ve ʿazīmet-cūy-ı mesken-i pür-ġamm olmuş idi. İstiḳbāl-i bād-ı ṣarṣar-ı

[3715] ṭāhirinden RTMEH: ṭāhirlerinden P
[3716] olmamaġla RMEHP: olmaġla T
[3717] Kul tedbir eder, Allah da takdir eder.
[3718] ser-iftiḫārı EP: seyr-iftiḫārı RTMH
[3719] taʿyīn RTMEP: + idüp H
[3720] ve RTMEP: + anıñ H
[3721] u TMEP: - RH

idbār u nuḥūs māniʿ-i duḫūl-i liman-ı Burġos olmaġın şiddet-i rūzgār ḫān-ı bālā-pervāzıñ ḳāmet-i bālā-yı nāmūs u istiġnāsı[3722] fürū-bürde-i zemīn-i iḫtiyāc u niyāz itmekle ḫalefi bābına ilticā ve ṭarīḳ-i berr ile ẕehāb u ḥareketi ḫuṣūṣunda dest-güşāde-i isticāze vü recā olduḳda taḳrīʿ ü imtinān ile nuḳre-baḫş-ı icāzet olmaġla çār-pāy-ı nizār-ı ġumūm ve ekdār-ı hezār bār ile Rūmili'ne vuṣūlünde Yanbolı ḳurbunda vāḳiʿ ḳaṣabātdan sākin-i Ḳarīnābād iken işāret-i nūk-i[3723] sinān-ı ṭāʿūn-ı cān-sitān ile müteveccih-i kişver-i āḫiret oldı. Müddet-i salṭanatı iki sene ve üç ay ve zamān-ı ḥayātı otuz altı senedir. Ġāzī Girāy merḥūm vecīh ü vaḳūr ve ebnā-yı cinsi miyānında ḥilm ü seḫā ve ādāb u ḥayā ile maʿrūf u meşhūr olup bir emek-dārınıñ ḫāne-i bī-saḳf u cidār-ı āmālin defʿaten üç yüz nefer esīr ile leb-rīz ü imlā ve yine mürde-i derūn-ı maraż-ı faḳr u fāḳa olan bir ādemini altmış ʿaded kenīzek ü ġulām-ı Mesīḥā-nefs ile iḥyā ve nām-ı nāmīsin ḳayd-ı defter-i istiḥyā eyledi. Ḳaplan Girāy Ḫān'ıñ kāşāne-i salṭanatı üstüvān-ı teveccüh-i ḳulūb-ı ricāl-i devlet ve edevāt-ı ittifāḳ-ı derūn-ı ebṭāl-i salṭanat ile müstaḥkem ü üstüvār olmadın naḳş-beste-i derūn-ı ḫāne-i ḫūlyāsı olan Ḳabarṭay Çerkesine sefer ve Şehbāz Girāy Sulṭān'ıñ dem ü diyetin iddiʿā vü ṭaleb ile bir iki biñ esīre birden dest-res bulmaḳ şekl-i mümteniʿü't-taṣvīrin āyine-i istişāreden muʿtemedü'd-devlesi olan Merdān ʿAlī Aġa'ya irā'et itdiricek āvāze-i[3724] istiṣvāb u taḥsīnin resīde-i evc-i berīn eyledigi bāʿiṣ-i istiḥkām-ı naḳş-ı ḫayāli olmaġın bilā-te'emmül ü iḫtiyāṭ kilk-i serīʿü'l-cereyān-ı istiʿcāl ile Ḳalġay Mengli Girāy'ı sipeh-sālār-ı ṭalīʿa-i leşker ve sālifü'ẕ-ẕikr Merdān ʿAlī Aġa'yı nāẓır-ı umūr-ı serʿasker olmaḳ yarlıġ-ı ekīd ü şedīdin taḥrīr ve sene-i tisʿa ve ʿaşer ve mi'e ve elf ṣaferinde mülket-i[3725] Çerākise-i ḥayret-ābāda irsāl ü tesyīr[3726] eyledi. Ol eṣnāda ḳalʿa-i cedīdiñ burc u bārū ve ḫufer-ı nafaḳ u cüdürānında olan noḳṣānların baʿde't-tekmīl Der-i devlet-medāra ʿarż u iʿlāmda ḫān-ı Ḳırım'ıñ daḫi inẓimām-ı kilk-i şehādeti iḳtiżā itmegin sene-i mezbūre cemāẕiye'l-evvelinde taḥrīk-i rikāb-ı ʿazīmet eyledi. Eṣnā-i

[3722] istiġnāsı RMHP: istiġnāsını TE
[3723] nūk RMEHP: - T
[3724] āvāze RTMEH: - P
[3725] mülket RTEHP: memleket M
[3726] ü tesyīr RTMH: - EP

rāhda [160b] merkez-i dā'ire-i umūr-ı cumhūr ve küre-i şerāre-i āteş-i fiten ü şūr olup rü'esā-yı ḳabā'il-i Tatar'ıñ kār-güẕār u meşhūrlarından Mīrzā Cāntimur'uñ ḫāne-i ʿucb-bünyādı pīş-gāhından mürūr eyledikde ḫān-ı müşārün-ileyhiñ Ġāzī Girāy ile īḳād eyledikleri kānūn-ı münāfese vü ġavġālarında hīzem-endāz-ı taḥrīk ü ġavġā olmayup belki ḫilāf-ı meşreb ve ġayr-ı me'mūl isāle-i cūybār-ı teskīn ü iṭfā eylediginden āteş-i ḥıḳd u ġażabı bālā-keş olup aḫẕ-ı sār u intiḳām ḳaydında oldıġın iẓhār itmekle cibilletinde merkūz[3727] ışrār u ʿināde ve ʿavene vü enṣārına ittikā vü iʿtimādı muḳteżāsı istiḳbāl ü ikrāmında noḳṣān u taḳṣīr ve eyyām-ı ʿavdetinde ʿadem-i iltifāt ile taḥḳīr ü tekdīr eylediginden ġayrı zūr-ı bāzū-yı tecemmuʿ u irtibāṭ ve taḥaşşüd-i cünūd-ı iḫtirāṭ ile ḳaṭʿ-ı ṭınāb-ı füsṭāṭ-ı ḥükūmet ve devlet-i nā-fercāmı içün teşmīr-i sāʿid-i saʿy u ihtimām itmişiken mīr-livā-yı Şīrīn ve sā'ir sepīd-rīşān-ı maṣāliḥ-bīnleriñ ʿadem-i teʿāżud u mümāşātlarından nāşī icrā-yı[3728] mā-fi'ż-żamīrin taʿlīḳ-i vaḳt-ı āḫar eyledi. Ḫān-ı Ḳırım daḫi ser-tīz-i ḳahr u tedmīr ile kedū-yı ser-saḫt u dürüştün endāḫte-i mezbele-i iʿdām u ifnā itmek sevdāsıyla cevelān-nümā-yı meydān-ı celādet[3729] oldı. Lākin mīrzā-yı mezbūr ʿiḳāb-ı metīnü'l-ḳavādim cū-ı taḥrīk ü fesād olup dest-i nā-resīde olmaġın bi'ż-żarūr rāst-gūyān u ṣalāḥ-cūyān-ı tavassuṭları ile āşiyān-ı āştī vü muṣāfāta inzāl içün ḫān-ı müşārün-ileyh irā'et-i ciyef-i[3730] ʿaṭāyā vü iḥsān eyledigi eṣnāda Nūreddīn Maḳṣūd Girāy dest-keşīde-i maḳāṣıd-ı ḥayāt olup birāder-i dīgeri Ṣāḥib Girāy nā'il-i manṣıb-ı maḥlūl olmaġın bi'l-cümle ümerā vü aʿyān edā-yı resm-i tebrīk ve taʿziye vü sūgvār içün ser-fürū-bürde-i dāmen-i ḫān-ı Ḳırım olmaġın ṣūret-i infiʿāl ü küdūret şekl-i āmīziş ü iḫtilāṭa mütebeddil oldı[3731]. Ḫān-ı esbaḳ Devlet Girāy mużīḳ-i cezīre-i Rodos'dan vāsiʿü'l-fezā-yı Rūmili'nde vāḳiʿ kendi żayʿasına ḫurūc ile iḳāmet-güzīn-i künc-i ʿāfiyet olmaḳ istidʿāsıyla müstemendāne taḥrīr[3732] eyledigi niyāz-nāmesi zīb-efzā-yı ṭuġra-yı[3733] ḥüsn-i ḳabūl u ʿafv olmuşiken ḫıṭṭa-i Ḳırım'da ḥudūş

[3727] u intiḳām ḳaydında oldıġın iẓhār itmekle cibilletinde merkūz RTMEH: - P
[3728] icrā-yı RMEHP: - T
[3729] celādet RTMEP: celālet H
[3730] ciyef TMEHP: ḫayf R
[3731] oldı RTMHP: oldılar E
[3732] Rodos'dan … müstemendāne taḥrīr RMEHP: - T
[3733] ṭuġra-yı RMEHP: - T

iden iḫtilāl-i ḳīl ü ḳāl müşārün-ileyhiñ taḥrīk ü iġvāsına ḥaml ile ḫān-ı manṣūbuñ ʿarż u iʿlāmı ṭarīḳ-i ḫurūcına mānic

Beyt

گرچه گشتم آب دندان در دهان حاسدان **[161a]**

لیک همچون علک رومی بوی خوش آمد دهان[3734]

müfādınca Saḳız cezīresine iskāna ḳānic oldı. Ṭavā'if-i Noġay ve Tatar'ıñ bilād-ı küffārdan ve[3735] küffārıñ bilād-ı İslāmiyyeden ġaṣb[3736]-kerde-i eyādī-i iġāreleri olan emvāl ü üsārāyı taḥṣīl ve redd bābında ṣudūr iden evāmir-i ʿaliyyeyi tenfīẕ ü icrāya me'mūr olan şaḫṣ-ı bü'l-ʿacebiñ dehān-ı iştihāsın üstüḫˇān-ı fersūde-i ciyef-i ʿubūdiyyet imlā ve dīde-i inṣāf u merḥametin ḫākister-i rüşvet-i bī-baṣar u nā-bīnā itmegin beş on ʿaded[3737] çār-pā bedel-i[3738] emvāl-i müslimīn-i rū-gūya[3739] dest-i saʿy-ı nā-meşkūr ile taḥṣīl-i żāyiʿāt-ı muvaḥḥidīn eyledi. Sāl-i güẕeştede Ḳabarṭay Çerkesini iġāre vü gūşmāline me'mūr olan Mengli Girāy Sulṭān bilā-feṯḥ ü ẓafer[3740] ricʿat idicek ʿadem-i ḥuṣūl-i merām maḥmūl-i taḳṣīr ü iḳdāmı olmaġın ḫān-ı ġayret-şiʿār bi'ẕ-ẕāt ṣaḥrā-neverd-i kārzār olmaġa taḥrīk-i rikāb-ı[3741] gīrūdār idüp evvelā bāzū-yı sitīzin ḳuvve-i ḳāhire-i ruḫṣat-ı pādişāh-ı ʿaṣr ile muḥkem ṣāniyen şirket-i tevāfuḳ u teʿāżudı refʿ içün Mengli Girāy'ıñ ʿavdeti bābında taḥrīr-i yarlıġ-ı daʿvet birle ligām-ı zebr ü teng-i ġavġā vü cengi müstaḥkem idüp ecnās-ı Tatar'ıñ icrā vü iʿmālinde ʿadīmü'l-istīnās olduḳları ṭop u ḫumbara vü mühimmātı[3742] tedārikinde ḫāric-i dā'ire-i inṣāf tekālīf-i şāḳḳa iḥdāṣıyla fuḳarānıñ[3743] gerden-i nizārına taḥmīl ve bār-ı tekellüf ü iʿtisāf idüp ʿulemā vü ʿavāmdan taḥrīk-i rikāba ḳādir olanlara mehmūz-zen-i[3744] iḫrāc olmaġla

[3734] Kıskançların ağzında tükürük gibi olsam da, ancak Rum sakızı gibi güzel kokuyorum.
[3735] küffārdan ve RTMEP: - H
[3736] ġaṣb MEHP: ġażab RT
[3737] ʿaded RMEHP: - T
[3738] çār-pā bedel RTMHP: çār-pāydan E
[3739] rū-gūya RTEHP: - M
[3740] ẓafer TMEHP: + ve R
[3741] rikāb RTMH: esb EP
[3742] vü mühimmātı REHP: fuḳarānıñ TM
[3743] fuḳarānıñ REP: - TMH
[3744] mehmūz-zen RMEP: mehmūz TH

envāʿ-ı meşaḳḳat irtikāb itdirüp maʿber-i Ṭaman'dan ʿubūr ve biñ yüz yigirmi rebīʿü'l-evvelinde şüġūr-ı Ḳabarṭay'a mürūr idüp re'īs-i ḳabīle-i mezbūre olan Kirġuḳ laʿīni bi'l-cümle tevābiʿ ü levāḥıḳıyla tilāl [ü] cibālde müteḥaṣṣın u der-kemīn ve īṣār-ı żarar u gezende müteraṣṣıd u furṣat-bīn oldı. ʿAsker-i tebaġtur u nāz ve leşker-i tekebbür ü ihtizāz ile ḳabīl-i şām-ı ḥüzn-encāmda veyl-i hevl-nāk olan maḳtel-gāha nüzūl idicek şeb-i tārīk-i ẓulmet-efzāda cāy-ı mużīḳ ve çāh-ı ʿamīḳden ḫurūc ve mevżiʿ-i vesīʿü'l-fezāya vülūc ḫuṣūṣunda zebān-güşā-yı nuṣḥ u pend olan dehān-ı rāst-gūyāndan ṣudūr iden kelimāt-ı müstevcibü'n-necāt istimāʿında gūş-ı[3745] hūşun

Ḳıṭʿa

قضا دستیست پنج انگشت دارد
اگر خواهد زکس دولت برارد
دو بر چشمش نهد دیگر دو بر گوش
یکی بر لب نهد گوید که خاموش[3746]

dest-i taḳdīri sedd itmegin zamān-ı naḥs-ı müstemirrde **[161b]** maṣab-ı[3747] maṭar-ı belā vü[3748] miḥen olan maḥall-i pür-ḫaṭarda vażʿ-ı ḫar-gāh-ı ḫıyām-ı meşaḳḳat-irtisām[3749] eylediler.

Ḥikmet

Pervāne-i şemʿ-i bezm-ārā-yı ḫān-ı Ḳırım olan[3750] ümerā vü aʿyān miyānında Merdān ʿAlī Aġa[3751] *eyā mihr-i ʿālem-gīr ü cihān-efrūz mefārıḳ-ı aʿdāya ne zamān şerer-efşān-ı ẕerrāt-ı*[3752] *ḳahr u tedmīr olur ki biz daḫi dūd-ı bārūt-ı*[3753] *ʿālem-āşūb-ı gīrūdār ile naḥle-i nīş-dār-ı düşmen-i bed-girdārı tefrīḳ idüp nebīẕ-i laʿl-i şeker-rīz-i*

[3745] gūş RTMH: + ve EP
[3746] Kaza beş parmağı olan bir eldir. Birisinden devletini almak isterse ikisini gözüne, diğer ikisini kulağına, birini ise dudağına bastırıp sus der.
[3747] maṣab RTMEP: - H
[3748] vü TMEHP: - R
[3749] irtisām RTEP: ḳażā-irtisām MH
[3750] olan RTMEH: - P
[3751] Aġa TMEHP: - R
[3752] ẕerrāt RTMEP: - H
[3753] olur ki biz daḫi dūd-ı bārūt TMEHP: - R

kenīzek ü ġulām ile neş'e-yāb-ı engübīn-i ġanīmet oluruz deyü gelū-yı ārzūsı ile ṣafīr-zed-i izdār[3754] ve iştihā vü raġbet olıcaḳ *niçün ebvāb-ı maṭālib ü maḳāṣıdıñıza taʿlīḳ-i maḳālīd-i meşiyyet-i Rabb-ı ẕü'l-celāl itmediñiz* diyen aṣḥāb-ı kemāle nigāh-endāz-ı ġażab u ḥiddet oldıġı dem-i ḥayret-efzāda

Mıṣraʿ

Nigāh-ı çeşm mi[3755] tīr-i ḳażā mıdır bilmem

ḳavs-ı taḳdīrinden endāḫte ve[3756] encümen-i ḫānīde lemʿa-rīz olan[3757] mişkāt-ı münīr-i kāfūrī pīş-gāhına bir tīr-i kāfirī nāzil olıcaḳ *bıre şu oḳ mıdır, ʿaceb kim atdı*[3758] *nereden ẓuhūr itdi* deyince beşi onı müteʿāḳib[3759] ü mütevāṣıl olaraḳ ḍarīr-i tīr ü ḫadeng ve ṣarīr-i bunduḳa-i mehīb-i tüfeng ve lūle-sāz-ı āsumān-ı kebūd-reng olup[3760] sitāre-i leyle-i deycūr ʿuyūn-ı ʿaskeri ġaflet-ālūd u şeb-kūr itmegin dūst u düşmeni farḳdan ʿāciz olmaġın ʿale'l-ʿamyā ceng ü sitīz eṣnāsında mīr-livā-yı Şīrīn Ḳādirşāh ve ḳabīle-i mezbūre meşāhīrinden Ebussuʿūd Mīrzā ve nā-maʿrūflarından niçe ecel-resīdeler Vedā'ir ḳabīlesine dā'ir[3761] ve Burulca[3762] ve Tekçarıḳ oymaġı ümerāsı ve ḳapu-ḳulı eṣnāfından Ṣaḳa ve[3763] ʿAlī ve ʿİnāyetşāh ve Gürkan ve birāderi ʿOṣmān ve mīr-i ḳabīle-i Manṣūr iki ḳurretü'l-ʿaynı ve erbāb-ı teḳāʿüd[3764] ü duʿā olan[3765] meşāhīr-i zümre-i ʿulemādan yigirmi üç nefer bī-cürm ü günāh ve ricāl-i ḳıtālden nüfūs-ı keṣīreden kiminiñ cism-i ḳażā-resīdesi zīr-i çār-pāy-ı aʿdāda pāmāl ve kiminiñ ser-i ḳażā-dīdesi ġalṭīde-i tilāl-i cibāl oldı. [3766]انا لله و انا اليه راجعون. El-ḥāṣıl nā-ḳābil-i cebr ü

[3754] izdār RTMH: izdirār EP
[3755] çeşm mi EP: mest mi RTMH
[3756] ve RTMEP: - H
[3757] olan MEP: - RTH
[3758] atdı RMEP: + evvelā TH
[3759] müteʿāḳib RTMEP: müteraḳıb H
[3760] olup RTMEH: - P
[3761] dā'ir RMEHP: - T
[3762] بورلجه
[3763] Ṣaḳa ve RTMHP: Ṣaḳār E
[3764] teḳāʿüd RTEHP: teʿāżud M
[3765] olan RTMEH: ve P
[3766] "Şüphesiz biz Allah'a ait kullarız ve O'na döneceğiz. Kur'an, Bakara sûresi, 156. âyet.

ḳażā olan noḳṣān-ı[3767] hezīmet-i ḥayret-efzā ve sevādü'l-vech-i firār-ı küdūret-peymā ile Aḳbölük nām maḥallde keşīde-i ʿinān-ı sükūnet ü ārām olduḳları eyyāmda rū-nümūn-ı ṣaḥīfe-i cihān olan şekl-i bü'l-ʿaceb-i nādirü'l-vuḳūʿı ḳalem-i meṣā'ib-gūy ve midād-ı siyeh-rūy ile Der-i devlet-medāra taḥrīr olundıġı eṣnāda Mosḳov çarına tābiʿ İknad Ḳazaġından iʿlā-yı şuḳḳa-i ʿişyān iden bir iki biñ ḫargele-i güsiste-ʿinān bilād-ı İslāmiyyeye ḫurūc itmegin ḥudūd-ı Tatar'dan taʿyīn-i mesken olunmaḳ ḫuṣūṣunda [162a] istidʿā-yı ʿināyet itdiklerin ṣūret-i istiḥsānda[3768] iʿlām-ı sābıḳu'ẕ-ẕikre ʿilāve vü inżimāmı ʿidād-ı iʿmāl-i naḳż-ı ʿahddan iʿdād ve hezīmet-i mezbūre ile esbāb-ı ʿazlden taʿdād olunmaġın Çorlılı ʿAlī Paşa saʿy u imdādı ile sene-i ʿişrīn ve mi'e ve elf ramażānında rūze-dār-ı ʿazl ü intiẓār olan Devlet Girāy Ḫān'ı Rodos cezīresinden iḫrāc ve simāṭ-ı devlet-i mūriṣü'l-inbisāṭ-ı mülūkāneye daʿvet ve şehr-i mezbūr āḫirinde[3769] defʿa-i ṣāniye serīr-ārā-yı bezm-i ḥükūmet olmaġla rūz-ı ġamm u endūhı mümāṣil-i ceşn ü nevrūz ve libās-ı fāḫire-i sulṭānī tecdīdi ile īd ber-īd eyledi. Ḳaplan Girāy Ḫān'ı hem-ḳadeḥ-i bezm ü rezm oldıġı Mengli Girāy ile iḫrāc ve Rūmili ḥavālīsinde iskāna me'mūr olan ḳapucı-başı mübāşeretiyle sene-i mezbūre şevvālinde Ḳırım'dan ḥareket ve İsmaʿīl ḳaṣabasında ḫaṭṭ-ı raḥl-i melālet eyledikde *eż-żıddān lā-yectemiʿān*[3770] olan ḫān-ı sābıḳ u lāḥiḳ el-ictimāʿ muḳadder dest-i taḳdīr-i ḳasriyyesi ile bir encümende müctemiʿ ü mütelāṣıḳ[3771] olup nigāh-endāz-ı çeşm-i ḫuṣūmet olaraḳ celse-i ḥafīfe ile icrā-yı resm-i ḫoş-āmedīden ṣoñra mufāraḳat idüp Ḳaplan Girāy Fındıḳlı çiftliginde iḳāmet ve Mengli Girāy Sulṭān Ḳāḍīḳaryesi'nde ferş-i seccāde-i[3772] istirāḥat eyledi. Devlet Girāy Ḳırım'a vuṣūlünde birāderi Saʿādet Girāy'a ḳalġaylıḳ ve veled-i aʿḳal ü erşedi mülaḳḳab bi'n-naḳız Delibaḫt Girāy Sulṭān'a nūreddīnlik emrin sipāriş ü tefvīż itmiş idi. Saʿādet Girāy ile miyānlarına münāfese vü şiḳāḳ ẓuhūrı mūceb-i ʿazl ü iftirāḳ olmaġın manṣıb-ı maḥlūl Baḫt Girāy'a mevṣūl ve nūreddīnlik ḫiẕmetine evlādından ol zamān Or beki bulunan Bahādır Girāy meşġūl oldı. Teberdār Meḥmed Paşa'nıñ fās-ı ḥükūmeti defʿa-i

[3767] olan noḳṣān RMEHP: - T
[3768] istiḥsānda RTMHP: istiḥyānda E
[3769] āḫirinde RTMHP: vāḫirinde E
[3770] İki zıt bir araya gelmez.
[3771] mütelāṣıḳ RTEHP: mülāṣıḳ M
[3772] seccāde-i RTMEP: - H

ṣāniye ḥiddet-yāb-ı fesān-ı[3773] vekālet-i kübrā olup ḳaṭʿ-ı aʿnāḳ-ı ru'ūs-ı ḳavm-i Rūs-ı bed-aḫlāḳa[3774] me'mūr ve ḫān-ı Ḳırım daḫi rikāb-ı hümāyūna daʿvet ve bi'd-defaʿāt nezd-i pādişāh-ı gītī-sitāna duḫūl[3775] ile mükerrem ü mültefit[3776] olup eṣnā-yı ʿavdetinde Ḳaplan Girāy Ḫān ve Mengli Girāy Sulṭān'ı Rodos cezīresi seferinde hem-rikāb-ı maṭiyye-i iclā ve ṭaraf-gīr ü ḫayr-ḫᵛāhı Merdān ʿAlī Aġa ve maḥmiyye-i Kefe'de me'ẕūn-ı bi'l-iftā olan Ebussuʿūd'ı endāḫte-i girdāb-ı iʿdām u ifnā itmek ḫuṣūṣunda menbaʿ-ı cūybār-ı buġż u ʿadāvetinden icrā eyledigi āb-ı nā-güvār-ı [162b] recā vü niyāzı deryā-yı muḥīṭ-i ġażab-ı pādişāhiyeyi mevc-ḫīz-i müsāʿade vü iʿānet itmegin bīm-i temevvüc-i ḳahr-ı[3777] ʿālem-āşūbundan nāşī Merdān ʿAlī Aġa[3778] zīr-i livā-yı merḥamet-iltivā-yı ḥimāye-i vālī-i Baġdād-ı merḥamet-nihāda[3779] sā'ir ve Ebussuʿūd Efendi daḫi ḫırḳa-i sebz-girībān ve külāh-ı köhne-i dervīşān ile aḳṣā-yı büldān-ı cihāna dā'ir oldı. Ḫān ve sulṭān ber-muḳteżā-yı fermān-ı ḳażā-cereyān Gelibolı maʿberine vuṣūllerinde vaḫāmet-i hevā-yı keder ü infiʿāl[3780] mizāc-ı Ḳaplan Girāy'ı ḥadd-ı iʿtidālden iḫrāc ile fütāde-i firāş-ı ıżṭırāb u iẕʿāc itmegin çend rūz basṭ-ı bisāṭ-ı iḳāmet idüp meşy ü ḥareketde imhāl-i maḥmūl-i müsāmaḥa vü ihmāl olmamaḳ içün ḳāḍī-i belde ve ahālī-i şehre taḥrīk-i ḫaṭve-i vāḥideye[3781] ʿadem-i ḳudretini kilk-i dü-zebān-ı ʿarż u maḥżar ile şehādet itdirdüp esb-i nizār-ı saḳāmet ile ʿazīmet-cūy-ı cezīre-i pür-melālet oldı. Devlet Girāy Ḫān'ıñ cevelān-nümā-yı meydān-ı celādet oldıġı sefer-i nuṣret-me'āṣirde gūyek-i ġalebe vü ẓafer fütāde-i çevgān-ı saʿy u celādeti olmaġın nezd-i pādişāhīde muvaḳḳar ve serīr-i ḥükūmetde müstaḳarr olmaġın Ḳaplan Girāy Ḫān'ıñ bilād-ı uḫrāya vülūc ve cezīre-i mezbūreden ḫalāṣ ve inḥilāl-i ʿiḳāl-i pāy-ı ḫurūcı vābeste-i maḳālīd-i iʿlām-ı ḫān-ı Ḳırım olmaġın[3782] bi'ż-żarūr müteşebbiṣ-i

[3773] fesān RTMH: - EP
[3774] aḫlāḳa RTMHP: iḫtilāḳa E
[3775] duḫūl RTMEP: vuṣūl H
[3776] mükerrem ü mültefit RTMEP: kerem ü telettüf H
[3777] temevvüc-i ḳahr RTMH: mevc EP
[3778] Aġa RTMHP: - E
[3779] Baġdād-ı merḥamet-nihāda RTMH: Baġdād'a duḫūl içün ol cānibe EP
[3780] keder ü infiʿāl RTMEH: - P
[3781] ḫaṭve-i vāḥideye RTMEH: ḫaṭveye P
[3782] olmaġın RTMH: olmaġla EP

dāmen-i müdārā[3783] vü niyāz olmaġın ḳalem-i[3784] nifāḳ-raḳam-ı ḥüzn ü elem ile taḥrīr eyledigi ḍarāʿet-nāmesi vāṣıl-ı dest-i müşārün-ileyh olıcaḳ rehā-yāb-ı mużīḳ-i ġurbet olmaġı mutażammın iʿlām Ḳaplan Girāy'ıñ ādemisine teslīm olundıġı eṣnāda maʿlūm-ı ʿālemiyān olan İsveç ḳıralı vaḳʿası ʿayb u töhmeti Devlet Girāy'a ʿazv u isnād ve sebeb-i ʿazl ü idbārından taʿdād olunmaġın iʿlām-ı[3785] sālifü'ẕ-ẕikr Ḳaplan Girāy'ı Āsitāne'ye daʿvete bahāne olup[3786] Rūmili cānibine iḫrāc emrini īṣāl ve ḫānlıḳ müjdesin teblīġ ü irsāle me'mūr olan vezīr-i çuḳadārı sene-i ḫams ve ʿişrīn ve mi'e ve elf ṣaferi evāḫirinde cezīre-i[3787] mezbūreye dāḫil ve selḫ-i[3788] şehr-i meẕkūrda ḫān ve sulṭān Marmaris mersāsına vāṣıl oldılar. Devlet Girāy Ḫān'ı daḫi ehemm-i umūr-ı memlekete dā'ir müşāvere-i güftār-ı sāḫte-reftārı ile Edirne'ye daʿvet içün taḥrīr olunan fermān-ı istimālet-ʿunvān mīr-āḫūr-ı evvel Ḳara Meḥmed Aġa'ya sipāriş olunmaġla bilā-vehm ü ḫaşyet rākib-i esb-i müsāraʿat olup Edirne'ye ḳarīb olduḳda kümeyt-i muraṣṣaʿ-zīn-i ḥükūmetden suḳūṭ ve ligām-ı sikkīt-i[3789] **[163a]** nā-fercāmı sāḥil-i cezīre-i Rodos'a merbūṭ olmaḳ emri vāṣıl olıcaḳ şikestegī-i mizāc ḫāṣıl idüp vāṣıl-ı[3790] belde-i Aḥmedbeycān oldıġı ḫalefi olan Ḳaplan Girāy'ıñ zamān-ı ʿubūrına teṣādüf itmegin muḳaddemā müşārün-ileyhiñ cezīre-i mezbūreye ʿazīmet ile ser-nihāde-i visāde-i derd ü miḥnet oldıġı bīmār-ḫāne-i keder-bünyādda Devlet Girāy müttekā-yı muḫadde-i bīmārı[3791] muʿāyene itdigin müşāhede iden aṣḥāb-ı başīret ü tedḳīḳ *men ḫafere bīren li-aḫīhi ḳad vaḳaʿa fīhi*[3792] mażmūnunı taḥḳīḳ itdiler. Ḳaplan Girāy Ḫān neş'e-yāb-ı tekerrür-i cām-ı ḫuṣūl-merām Malġara ḳaṣabasına vuṣūlünde sükkān-ı keştī-i ṣadāret ve rişte-i şirāʿ-ı vekālet muḳaddemā Ḳaplan Girāy Ḫān ile hem-nişīn-i zevraḳ-ı buġż u ʿadāvet olan Ḳapudān İbrāhīm Ḫ͡āce'niñ yed-i iḫtiyārına müsellem olmaḳ ḫaber-i nā-

[3783] müdārā EHP: medār RTM
[3784] ḳalem RTMEP: - H
[3785] iʿlām RTEHP: - M
[3786] olup RTMEP: idüp H
[3787] cezīre RTMHP: - E
[3788] selḫ TMEHP: selc R
[3789] sikkīt RTMEP: meskenet H
[3790] vāṣıl RTMH: resīde EP
[3791] bīmārı RTMH: ḫastegī EP
[3792] Kim kardeşinin kuyusunu kazarsa o kuyuya kendisi düşer.

mülāyimi resīde-i sāmiʿa-i taḥaḳḳuḳı[3793] olıcaḳ cūybār-ı derūn-ı müşārūn-ileyhi mevc-ḫīz-i keder ü infiʿāl itmegin taḥrīk-i[3794] iḳdām-ı teşvīş ü ġumūm iderek dārü'n-naṣr ve'l-meymene civārına ḳarīb olıcaḳ tebrīk-i vezāret maḳūlesi rüsūm itmāmına degin pīrāmen-i şehr-i mezbūrda ligām-keşīde-i ārām olmaḳ mażmūnunda ketḫüdā-yı ṣadrıaʿẓam ṭarafından teẕkire taḥrīr olunup sebeb-i[3795] tevaḳḳuf u te'ḫīre ʿadem-i vuḳūfdan nāşī bīḫ-i şecere-i āmāllerine irża-i teşvīş ʿārıż olmuşiken sene-i mezbūre rebīʿü'l-evveliniñ ikinci güni çavuş-başı maʿiyyetiyle Edirne'ye dāḫil ve dest-gīrī-i ḫüdāvendigār-ı ʿaṣr ile ser-menzil-i maḳṣūda vāṣıl olduḳda Mengli Girāy Sulṭān'ı ḳalġaylıḳda taḳrīr ve nūreddīnlik manṣıbı yarlıġın birāder-i dīgeri Ṣāḥib Girāy nāmına taḥrīr eyleyüp berāy-ı[3796] maṣlaḥat seksen gün miḳdārı eyyām-ı iḳāmetinde Merdān ʿAlī Aġa ve Ebussuʿūd Efendi'yi maḳarr u penāhlarından dest-i iltifāt u taʿẓīm ile daʿvet ve aġa-yı mezbūrı manṣıb-ı ḳadīminde istiḫdām ve monlā-yı müşārūn-ileyhiñ belde-i Kefe'de rütbe-i mevhūme-i ṣaḥn ile mutaṣarrıf oldıġı Ferhādiye[3797] medresesine Süleymāniye pāye-i maẕnūnesin iʿtibār itdirdüp techīz-i ʿasker ve irā'et-i ḥavāyic-i sefer içün ḳalem-rev-i ḥükūmetinden olan Bucaḳ cāniblerine ʿaṭf-ı ʿinān-ı ʿazīmet eyledi.

Laṭīfe

Güẕāriş-peẕīr-i varaḳçe-i taḥrīr oldıġı üzre Merdān ʿAlī Aġa'nıñ āteş-i ciger-sūz-ı ḳahr u ġażab-ı ḫānīden ẓıll-i hümā-sāye-i vezīr-i ḥimāyet-pīrāya duḫūl ve iḫtişāş ile dehān-ı şīr-i şemşīr-i tedmīrden rehā-yāb u ḫalāṣ oldıġı eṣnāda ser-i nā-be-sāmān u ḳażā-peymānesinde demīde olan bār-ı girān-ı şiʿr-resīdesin ḫulḳ u izāle içün maʿnā-yı cerri īmā ile ādem gönderüp [163b] re's-i re'īs-i Āṣaf-ı fiṭnat-enīsleri ḫiẕmetine taḫṣīṣ buyurduḳları ser-tirāş-ı maḫṣūṣlarıñ ṭaleb ü daʿvet mażmūnunda olan niyāzın vezīr-i bī-naẓīr ü mümtāz ḫażretleriniñ şeref-i ḫiẕmet-i ketḫüdāyī ile ser-firāz itdikleri aġa-yı rāst-

[3793] taḥaḳḳuḳı RTEHP: taḥḳīḳi M
[3794] taḥrīk TMEH: taḥrīr P, - R
[3795] sebeb RTMEH: - P
[3796] berāy TEHP: pīrā-yı RM
[3797] Ferhādiye EP: - RTMH

gūy u ṣāf-dil zebān-ı istiġrāb ile dehān-güşā-yı taʿyīb ü istiʿcāb olduḳda vezīr-i Arisṭo-tedbīr ü żamīr-şinās ḫazīne-i semāḥat-ḳufl u mekremet-miftāḥ-ı ḫidīvānelerinden tirāş aḳçesi bahānesiyle ser-i bürehne vü ḳafā zebān-ı deryūze-i żımnī ile istidʿā-yı ʿināyet eyledigin teferrüs buyurup zer-i ḫāliṣü'l-ʿayār-ı hezār ve elbise-i fāḫire-i bahā-dār ile ġubār-ālūde-i rāh-ı[3798] ġurbet ve jeng-peẕīr-i ṭarīḳ-i kürbet olan mir'āt-ı derūn-ı ġarībü'd-diyāra bāʿiṣ-i incilā-yı sürūr u behcet olup hengām-ı vedāʿ u ʿavdetinde[3799] ḫar[3800]-vār-ı nevāl ve ceyb ü baġal-i āmālin tuḥaf-ı nādire[3801] ve cevāhir-i girān-ḳadr ve nuḳūd-ı nā-maʿdūd ile leb-rīz eyledigin aġa-yı müşārün-ileyh baʿde zamān derārī-i eşk-i ḥasretin rīş-i sepīd-i[3802] te'essüfī üzre[3803] rīzān iderek tanẓīr-i ḳıṣṣa-i Ḫātem-i Ṭāyī iderdi. Maḥṣūl-i[3804] şecere-i ṭayyibe-i dest-i kerem-peyvestleri olup

Beyt

ʿĀşıḳuz māye-i temīz bize sūzişdür
Gūyiyā büzürg ʿūd içre nühüfte būyuz

ṣandūḳa-i istiṣḥābında[3805] re's-i māl u iddiḫārı olan ʿavd ve ʿanber-i baḳıyyesinden ḥiṣṣe-yāb-ı şemme-i ṣafā oldıġın[3806]

Mıṣraʿ

Cān dimāġında daḫi şimdi o leẕẕet bāḳī

dürc-i ḥāfıẓa ve ḥücre-i mütefekkirimde bāḳīdir. *Ṭayyiba'llāhu rūḥahū bi-riyāḥi'l-cenneti ve'l-ġufrān bi-ḥurmeti'n-nebiyyi'ṭ-ṭayyibi'l-muṭayyib bi-riyāḥi'l-cenne*'de[3807]

[3798] rāh RTE: - MHP
[3799] ʿavdetinde RT: ʿavdetlerinde EP, - MH
[3800] ḫar TEP: ḥaz R, - MH
[3801] nādire EP: nāde RT, - MH
[3802] sepīd RT: - MEHP
[3803] üzre EP: + üzre RT, - MH
[3804] maḥṣūl EP: - RTMH
[3805] istiṣḥābında RTP: istiḥṣābında E, - MH
[3806] oldıġın RT: oldıġım EP, - MH
[3807] laṭīfe güẕāriş-peẕīr … bi-riyāḥi'l-cenneti ve'l-ġufrān bi-ḥurmeti'n-nebiyyi'ṭ-ṭayyibi'l-muṭayyib bi-riyāḥi'l-cennede RT: laṭīfe güẕāriş-peẕīr … bi-riyāḥi'l-cenneti ve'l-ġufrān EP, aġa-yı rāst-gūy u ṣāf-dil ...ḫiẕmet-i keṯüdāyi ile ser-firāz M, - H

ḫān-ı sābıḳ baʿde zamān Ḳara Devlet Girāy merʾiyyāt-ı sīmiyā ve müşāhedāt-ı ḫ̆āb ve ḫayāl ü ḫūlyā olan ḫānlıḳ rütbesin iḥrāz itdigi zamān-ı ḳalīlde naḳş-ı ber-āb-ı devletiniñ ṣübūtī esbābından olmaḳ ẓannıyla cezīre-i keder-mesīreden iḫrāc ve Vizesarāy'ında vāḳiʿ żayʿa-i maḫṣūṣasına naḳl ü iskān içün endāḫte eyledigi tīr-i recāsı vāṣıl-ı hedef-i ḳabūl olmaġın sene-i sebʿ ve ṣülüṣeyn ve miʾe ve elf şevvālinde serīr-i devlet-i dībā-pūş-ı ḥayātdan nāzil ve beyt-i çār-dīvār-ı bī-ferş-i[3808] mezāra dāḫil oldı. İki nevbetde ḫānlıġı müddeti sekiz sene beş ay ve zamān-ı ḥayātı[3809] senedir. Müşārün-ileyh ṣadr-nişīn-i zırh-pūşān-ı cesāret ve pīşvā-yı zümre-i aṣḥāb-ı seyf ü celādet olup muḳteżā-yı ġażab u ḥiddet-i ricāl-i devlet ve mālik-i [164a] kişver-i salṭanatı kendüden rū-gerdān itmegin niçe müddet mübtelā-yı renc ü miḥnet oldı. *Tecāveza'llāhu ʿan-seyyi'ātihī*. Ḫān-ı cedīd[3810] vüzerā-yı ʿiẓāmdan ʿAbdi Paşa maʿiyyetiyle Ḫoṭon ḳalʿasını inşād ve baʿde'l-itmām āsitān-ı İslavī Leh memleketi serīr-i ḥükūmetine[3811] vażʿ u nihāda me'mūr olmuşiken fenn-i[3812] ṣalāḥ[3813] u āştī üstādlarınıñ kār-gāh-ı tavassuṭ u delāletde Mosḳovlu ile bi'l-iştirāk nesc itdikleri ṭurfe-i ḳumāş-ı ṣulḥ u emānıñ tār u pūd[3814] itmāmı memleket-i mezbūreden keff-i yed ʿalāḳa vü iḫtilāṭa merbūṭ eylediklerinden ḫān-ı müşārün-ileyh ol cānibe[3815] seferden menʿ olunmaġın sāye-bān-ı[3816] teveccühüni kişver-i ḫażara taḥvīl[3817] itdigi eṣnāda zamān-ı şitā ḥulūl itmekle Ṭurla nehri sāḥilinde vāḳiʿ Ḳuyanke nām maḥallde iḳāmet ve sene-i ʿişrīn ve miʾe ve elf ḥudūdunda ḳadem-nihāde-i maḳarr-ı ḥükūmeti oldı. Livā-yı ẓafer-iltivā-yı Aḥmedī ve şuḳḳa-i zerrīn-ʿalem-i Muḥammedī *ṣala'llāhu ʿaleyhi ve sellem*iñ Mora cānibine teveccüh ü ḫareketi muḳarrer olduḳda[3818] kişver-i Ḳırım'dan maṭlūb olan ʿasker-i Tatar'a Nūreddīn Sulṭān'ı ve Bosna cānibine birāder-i kihteri Selāmet Girāy'ı ser-ʿasker taʿyīn eyledi. Devlet

[3808] bī-ferş TMEP: bī-firāş R, bī-feşesin H
[3809] Bütün nüshalarda boş bırakılmıştır.
[3810] cedīd RTMEH: + Ḳaplan Girāy P
[3811] ḥükūmetine RTMEH: + pāy-ı himmeti P
[3812] fenn RTMEP: + ve H
[3813] ṣalāḥ RTMEH: ışlāḥ P
[3814] tār u pūd RTMHP: tārpūd E
[3815] cānibe MEP: cānibine RTH
[3816] sāye-bān RTM: der-i sāye-bān EP, beyān H
[3817] taḥvīl RTMEP: - H
[3818] olduḳda RTMEP: evvelde H

Girāy Ḫān evlādından[3819] Baḫt Girāy Sulṭān pīrāmen-i memleket-i Çerākisede revān ve pederiniñ serīr-ārā-yı ḥükūmet-i Tatar olmaḳ ümmīdi ile taḥrīk ü ifsād sevdālarında olmaġın nūreddīn-i sābıḳ Bahādır Girāy Sulṭān müşārün-ileyhe refāḳat[3820] ve āzmāyiş-i pervāz-ı[3821] tīr-i baḫt-ı nā-sāz içün mānend-i sihām Ṭaman maʿberinden nezd-i Baḫt Girāy'a güẕer itdigine ḫān-ı Ḳırım vāḳıf olduḳda aḫẕ u ircāʿlarına taʿyīn itdigi ʿaḳabgīrler resīde olamayup bilā-fā'ide ʿavdet eylediler. Baḫt Girāy Sulṭān temşiyet-i maṣlaḥat-ı ḥitām-ı nā-peẕīri içün ḫān-ı Ḳırım'a iẓhār-ı rūy-ı muḫālefet iden Noġay ümerāsınıñ bī-ser ü sāmān ve gerden-keşānı ile müteʿāẕıd u yek-zebān olup ḥalḳa-i inḳıyādların zīver-i gerden-i muvāfaḳat [3822] iden Ḳaṣay [3823] ve Ḳaṣpolād-oġlu mīrzālarından Nūreddīn Mīrzā ve anıñ emṣāli bir niçe bī-günāhları iʿdām u ifnā ve māmeleklerin iġāre vü yaġma itdikleri ḫānıñ mesmūʿı olıcaḳ defʿ-i fiten ü iḫtilāl ve icrā-yı aḥkām u ḳıṣāṣlarını[3824] yed-i mü'eyyed-i Mengli Girāy'a iḥāle vü iḫtiṣāṣ olunmaġın maḥall-i buġāta vuṣūlünde Ḫıtāy ve Ḳıpçaḳ ḳabīlesi mīrzāları bi'l-ittifāḳ pīrāmen-i muʿasker-i sulṭānīde vażʿ-ı ḫar-gāh-ı iltiḥāḳ idicek muḳaddemā şenāʿat-ı ḳatle[3825] cesāret iden küştenīler daḫi dest-i kūteh-i istiʿfāların nihāde-i dāmen-i inḳıyād u iṭāʿat idicek sulṭān-ı **[164b]** daḳīḳa-dān mürġ-i ḥarām-zāde vü[3826] bī-ʿaḳl u iẕʿānı[3827] dāne-i vaʿde-i[3828] ʿurḳūbiyye ile üftāde-i dām-ı miḥnet ve baʿde zamān Oraḳ Mīrzā ve Arslan Bek[3829] ve Yūsuf ve Sümenec nām menbaʿ-ı fesād u şeḳāvetlere tīġ-i şerʿ-i muṭahhar ile icrā-yı aḥkām-ı siyāset eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyh Nemçe seferine dā'ir[3830] müşāvereye me'mūr olmaġın Ṣadrıaʿẓam Silaḥdār ʿAlī Paşa ile Ḳalbe ṣaḥrāsında vażʿ-ı ḫıyām-ı şūrī baʿdehū ḫān-ı müşārün-ileyh tehyi'e-i ʿasker-i[3831] Tatar içün ḳalem-rev-i ḥükūmetinden

[3819] evlādından TMEHP: evdından R
[3820] refāḳat RTMH: muvāfaḳat EP
[3821] pervāz RTMH: - EP
[3822] muvāfaḳat RTMH: + Ḫān-ı Ḳırım EP
[3823] Ḳaṣay RTMEP: Ḳażay H
[3824] ḳıṣāṣlarını RTMH: ḳıṣāṣ EP
[3825] ḳatle RMEHP: - T
[3826] vü REHP: - TM
[3827] iẕʿānı TMEHP: + ve R
[3828] vaʿde RTMEP: - H
[3829] Bek RTEHP: - M
[3830] dā'ir TMEHP: + umūr içün R
[3831] tehyi'e-i ʿasker RTEHP: - M

olan Bucaḳ cānibine taḥrīk-i[3832] rikāb-ı ʿavdet ve Ḳalġay Mengli Girāy'ı Ḳırım muḥāfaẓasına me'mūr itmişiken[3833] bilā-mūceb taḥvīl[3834] ve hem-pervāz-ı ʿuḳāb-ı cev olan Baḫt Girāy'ı dām-ı vaʿd u vaʿīd ile ṣayd ve Ḳabarṭay Çerkesinden aḫẕ-ı[3835] intiḳām sevdāsıyla emr-i vācibü'l-ihtimāmı taʿṭīl[3836] ve Mengli Girāy daḫi esb-i nā-fercām-ı emr ü ibrāma[3837] vaż'-ı ligām-ı icābet itmiş idi[3838]. Ammā sefer-i mezbūr bī-vaḳt u hengām olmaġın sekiz ay miḳdārı zamān ṣaḥrā-yı bī-āb u ʿalefde naḳdīne-i ʿayş u ārāmı telef ve min-baʿd şaḳrā-yı dāʿiye-i ṣebāt u iḳdāma şedd-i ḫırām-ı aḳdām ve rūy-ı zişt-i berdü'l-ʿacūz sefere āvīze-i leçek-i ṣabr u taḥammül nā-ḳābil olmaġın bi'l-āḫire çār-pāy-ı ḳahḳarīü's-seyre ḍarb-ı naʿl-i bāzgūn-ı ricʿat eyledikden ṣoñra ḫān-ı Ḳırım Tameşvar cānibine ve Mengli Girāy Bucaḳ muḥāfaẓasına ve Selāmet Girāy Erdel-i aḍall cānibine müteveccih ü nām-zed olmuşiken Selāmet Girāy esb-i ḫalīʿü'l-ʿiẕār-ı ḳabūle vaż'-ı fesār-ı[3839] imtināʿ u nükūl ve derḥāl ʿAẓamet Girāy-zāde İslām Girāy esb-i iṭāʿatına nihāde-i[3840] zīn-i telaḳḳī bi'l-ḳabūl oldı. Ḳaplan Girāy Ḫān Tameşvar imdādı ve ordu-yı hümāyūna luḥūḳ ḫuṣūṣunda saʿy u ictihād itdikçe idbār-cūy ve bed-ḫᵕāhān u bed-endīşleri olan ümerā-i ser-keşler maṭiyye-i sürʿatine vaż'-ı pāy-bend-i te'ḫīr eylediklerinden nāşī Belġırad'a vuṣūlı ordu-yı hümāyūnuñ ʿavdeti zamānı olmaġın Bucaḳ meştāsına ricʿatinde Ḳaplan Girāy'dan ẓuhūr iden baṭā'et-i ḥareketden nāşī pençe-i[3841] ṣavletin iṭāle-i gerden-i şeġāl-i küffār-ı bed-fiʿāl[3842] eylemekde müsāmaḥa vü ihmāl eyledi deyü sene-i ṣemān ve ʿişrīn ve mi'e ve elf ẕi'l-ḳaʿdesinde müşārün-ileyh pīşe-i ḥükūmetden iḫrāc ve evā'il-i şehr-i ẕi'l-hiccede Selāmet Girāy Ḫān neslinden Ṣafā Girāy Sulṭān-oġlu ʿĀdil Girāy'ıñ nūr-ı dīde-i cānı ve sürme-i siyāh-ı ḳurretü'l-ʿaynı olup sene-i ṣülṣ ve mi'e ve elf ḥudūdunda çend rūz ẕevḳ-i leẕẕet-i ḥükūmet-i

[3832] taḥrīk RTEHP: + tehyi'e-i ʿasker M
[3833] itmişiken MEHP: itmegin RT
[3834] taḥvīl RTMEP: + aḫẕ H
[3835] aḫẕ RTMEP: + ve H
[3836] taʿṭīl RMEHP: - T
[3837] ve Mengli Girāy daḫi esb-i nā-fercām-ı emr ü ibrāma RMEP: esb-i nā-fercām Mengli Girāy daḫi TH
[3838] itmiş idi RMEHP: + emr ü ibrāma T
[3839] fesār P: feşār RMH, fesā T, fesād E
[3840] nihāde RTEP: - MH
[3841] pençe-i RTMEP: - H
[3842] bed-fiʿāl RTMEP: + ẓuhūr H

Ḳırım’dan **[165a]** ṣafā-yāb olan Ṣafā Girāy Ḫān’a ḳalġay ve baʿde ʿazlehu müddet-i medīde Rūmili ḥavālīsinde zehr-ābe-nūş-ı intiẓār olan sāl-ḫūrdegān-ı sülāle-i Cengiziyāndan Ḳara Devlet Girāy Sulṭān’ıñ rūy-ı ḫ̆āhişi meşşāṭa-i ḫāl-i düruġ-kām ve vech-i ārzūsı isfīdāc-ı bī-fürūġ-ı merām ile sepīd-fām olduḳda sābıḳu’ẕ-ẕikr Ṣafā Girāy Ḫān-zāde Bahādır Girāy’ı ḳalġaylıḳ manṣıbı ile şād ve kendi oġullarından Maḳṣūd Girāy’ıñ der-i mukfel-i[3843] maḳṣadın kilīd-i rütbe-i nūreddīnī ile feṭḥ ü güşād ve mesnedinde müstaḳırr olmaḳ ḫūlyāsıyla tehyi’e-i ʿasker ü ālāt içün Bucaḳ cānibine ʿazīmet ve selefi Ḳaplan Girāy’ı Rodos’a nefyden ʿafv ve burc-ı evliyā-yı Rūm olan Gelibolı merzbūmunda iḳāmete himmet eyledi, fī tārīḫi’l-mezbūr. Kendi cinsinden sebbābe-i taḥrīki ile baḥr-ı Ḳulzüm niẓām-ı ʿālemi keder-ālūd-ı fesād itmekde neheng-i deryā-yı ifsād olan kīne-dārlar ṭaraf-gīr ü hevā-dārlarınıñ tār-ı[3844] berbaṭṭ-ı ġayret-i cāhiliyyelerin maḍreb-i mevāʿid-i ʿurḳubiyye ile taḥrīk itmegin muḳaddemā maḫluʿ-ı eyādī-i baġy u ʿışyānları olan Ṣafā Girāy Ḫān’ıñ ḳalġası olmaḳ taḳrībi ile münfaʿil ü dil-gīr olmaġın sell-i[3845] seyf-i intiḳām olmaḳda[3846] teşmīr-i sāʿid-i ihtimām itmesi muḳarrerdir deyü ḳable’l-vuḳūʿ cerā’im-i ẓulm u[3847] taʿaddī ile ithām ve der-i ḫidmet ü iṭāʿatından ḫurūc idüp *ebnā-yı Ḫān Selīm’den her ḳanġısınıñ varaḳçe-i āmāli zīb-efzā-yı ṭuġra-yı ḥükūmet olurise dehān-ı tebcīl ü ṭaviyyet ile taḳbīl-i ẕeyl-i iṭāʿat iderüz* deyü berzede-i dāmān-ı baġy u ʿışyān olduḳlarını Der-i devlete ʿarż u iʿlām ve şürūʿ itdikleri maṣlaḥata temşiyet ü niẓām virmek içün Ḳırım cānibine firārları Nemçe melāʿīniniñ Tameşvar’ı istīlāsı ve Devlet-i ʿaliyye’niñ işġāl-i keşīreye ibtilāsı zamānına teṣādüf itmekle rūy-ı ilticā ve dehān-ı recālarına ḍarb-ı sīlī-i redd olunmadıġı her ne ḳadar mūceb-i elem ü derd ise de

Beyt

اندرین کارگاه کن فیکون

[3843] muḳfel MEP: maʿḳıl RTH
[3844] tār RTEHP: - M
[3845] sell RTEHP: - M
[3846] olmaḳda RTMH: itmekde EP
[3847] u EP: - RTMH

كل امر بوقته مرهون[3848]

müfādınca ṣandūḳa-i iḫtiyāṭda maḥfūẓ olan naḳdīne-i tertīb-i cezā-yı bed-meniş rehīn-i vaḳt-ı vüsʿat u āsāyiş olup Selīm Girāy Ḫān'ıñ ṣemere-i fuʿādından kevkeb-i baḫt-ı Saʿādet Girāy müstaʿidd-i ḳabūl-i devlet ü saʿādet olmaġın ḥükm-i neyyir-i aʿẓam ile Edirne'ye daʿvet ve ḳā'immaḳām-ı rikāb-ı **[165b]** devlet-me'āb terġīb ü istiṣvābıyla sene-i tisʿa ve ʿişrīn ve mi'e ve elf ṣaferinde żiyā-i necm-i baḫt-ı pür-envārı żiyā-baḫş-ı kişver-i Tatar olıcaḳ iżā'e-i mişkāt-ı[3849] merāmı ḫuṣūṣunda fitīle-sāz-ı saʿy u gūşiş olan pervāne-i şemʿ-i meclis ve dāḫil-i bezm-i ülfet ü ünslerinden ʿammīsi Selāmet Girāy-zāde ʿİnāyet Girāy'ı ḳalġaylıḳ ile ʿināyet ve birāderānından Ṣafā Girāy Sulṭān'ı nūreddīn ve Kefe müftīsi Mevlānā Ebussuʿūd'ı ḳāḍīʿasker taʿyīn ve der-ʿaḳab tehyi'e-i edevāt-ı[3850] sefer içün Bucaḳ cānibine taḥrīk-i rikāb-ı ʿazīmet eyledi. Ḫān-ı sābıḳ u maġdūr zaḫm-ı tīġ-i ʿazl ü idbār ile rāh-ı maḳṣūddan taḥvīl ve ber-muʿtād-ı ḳānūn-ı ḳadīm ḫazīne-i pādişāhīden taʿyīn olunan teşrīfāt-ı ḫānī ve ḫançer-i mücevher-i sulṭānī ḳānūn-ı nev-ẓuhūr ve fermān-ı cedīd ü şedīd ile miyān-ı iḫtiṣāṣından be-der ve taḫṣīline me'mūr olan ḳapucı-başınıñ

Mıṣraʿ

ولا يلتام ما جرح اللسان غمه[3851]

dehānından ḥavāle itdigi ḫançer-i güftār-ı ser-tīz ü ḥadīdine tāb-āver olmamaġla sene-i mezbūre rebīʿü'l-evvelinde cerīḥa-i cān-sitān-ı ḥüzn ü elem ile fütāde-i ḫāk-i ʿadem oldı. Pīr-i muṣībet-dīdeniñ zīr-i perde-i felek-i ḫayāl-bāzdan şemʿa-i endek-żiyā-i iḳbāl ile temāşā itdigi ṣūret-i devlet-i bī-ṣebātıñ müddeti üç ay ve zamān-ı ḥayātı yetmiş seneye bāliġ olmuşdur. El-müşārün-ileyh Ḳara Devlet Girāy zübde-i sülāle-i fermān-fermā-yı iḳlīm-i Ḳırım olan el-Ḥāc Selīm Girāy Ḫān'ıñ cedd-i emcedi[3852] Selāmet Girāy'ıñ oġlu ʿĀdil Girāy'ıñ ṣemere-i fu'ād u[3853] necībi olmaġla baʿżı müverriḫīn Çobān Devlet

[3848] Bu tezgahta her şey vaktinde yapılır. Ol deyince olur.
[3849] mişkāt RTEHP: muʿasker M
[3850] edevāt TMEHP: + edevāt R
[3851] Dil yarası sarılmaz.
[3852] sülāle-i fermān-fermā-yı ... cedd-i emcedi RTMHP: - E
[3853] u RTMEH: + naḫl P

Girāy'ıñ oġlu ʿĀdil Girāy Ḫān'ıñ veled-i medḫūlü'n-nesebi olmaḳ ẓannıyla maraż-ı ʿazl ü idbār-ı lāḥiḳasına sebeb-i sābıḳ ʿadd itdikleri mādde-i ʿilleti ʿadem-i teşḫīṣden nāşī ġalaṭ-ı fāḥiş oldıġı çerāġ-ı lemʿa-rīz-i sibāḳ ve ḳandīl-i żiyā-fürūz-ı siyāḳ-ı kelāmdan *ke'ş-şemsi fī kebedi'n-nehār*[3854] hüveydā vü āşikārdır. El-ḥāṣıl ḫān-ı cedīd Saʿādet Girāy Ḫān āb u[3855] tāb-ı neşāṭ-ı salṭanat ile Dobrıca ḥudūdunda vāḳiʿ Ḳaraṣu nām maḥalle vuṣūlünde Ḳalġay ʿİnāyet Girāy'ıñ kāse-i ḥayātı leb-rīz olmaġın cürʿa-i piyāle-i maḥlūl ile Ṣafā Girāy Sulṭān neş'e-yāb-ı ḥükūmet ve birāder-i dīgeri ʿĀdil Girāy nūreddīnlik cām-ı şikeste-fāmı ile nīm-i keyf-i merām oldıġından çoḳ zamān mürūr itmedin nev-be-nev kendiden ṣādır olan ḥādiṣe-i nā-mülāyim ü ḫuṣūnet **[166a]** bāʿiṣ-i münāfese vü nefret olmaġın manṣıb-ı maḫṣūṣundan[3856] dest-keşīde-i ferāġat ve Rūmili cāniblerinde ḥaṭṭ-ı raḥl-i iḳāmet eyledikde ḫān-ı müşārün-ileyh birāder-zādelerinden İslām[3857] Girāy'ıñ pāy-ı iḫtiṣāṣı kūşe-i serīr-i manṣıb-ı[3858] maḥlūle resīde oldı. Ḫazīne-i ʿāmire-i şehriyārīden ber-muʿtād-ı ḳadīm iʿṭā olunan tīrkeş-bahā ḳalenderāne taḳsīm olunup tehyi'e-kerde-i dest-i techīzi olan ʿarūs-ı nā-me'nūs ʿasker-i Tatar ile ordu-yı hümāyūna lüḥūḳı tefriḳa-i cemʿiyyet-i sūr-ı rezm-i hezīmet-i meşhūra teṣādüf itmegin bilā-fā'ide vü netīce tertīb-i muḳaddemāt-ı ricʿat ve zamān-ı bahār-ı ḫuceste-āṣāra degin Bucaḳ meştāsında kāşāne-nişīn-i istirāḥat oldı. Sene-i ātiyede iḳtiżā iden ʿaskeri iḫrāc ve tīrkeş-bahā taḳsīmi ḫizmetini vekīl-i salṭanatı olan Murādşāh Aġa'nıñ dest-i iḫtiyārına teslīm itmekle eṣnā-yı dād u sitādda ʿazv u isnād itdikleri bürūdet-i ketm ü ḫıyānete tābāver olmayup gevher-i girān-ḳadr-ı ʿömr-i ʿazīzin ḳābıż-ı naḳdīne-i ervāḥa tefvīż idicek dāmen-i rīşe-dār-ı maḥlūl-i mütelāṣıḳ dest-i ʿAlī Aġa-yı mülaḳḳab be-Porṣuḳ[3859] oldı. Ḫān-ı cesāmet-şiʿār gerdūne-nişīn-i ṣafā vü ʿişret ordu-yı hümāyūn cānibine ʿazīmet ile Ṣofya ṣaḥrāsına vāṣıl ve otaġ-ı ṣadrıaʿẓamiye dāḫil olduḳda İbrāhīm Paşa cān-dāde-i müzāḥe vü ṣafā olmaġın *zümre-i Tatar-ı nā-puḫte-ḫ ̆ārdır* deyü lüḫūm-ı ġayr-ı me'kūl yaġma itdirmek temāşāsı ile icrā-yı meẕāḳ ve çend sāʿat ṭanṭana-i bī-āheng-i ġāret-gerān

[3854] Gündüzün ortasındaki güneş gibi.
[3855] u EP: - RTMH
[3856] manṣıb-ı maḫṣūṣundan RTMEP: - H
[3857] İslām RTMEH: Selāmet P
[3858] serīr-i manṣıb RTMH: manṣıb-ı serīr EP
[3859] dest-i ʿalī Aġa-yı mülaḳḳab be-Porṣuḳ TMEH: dest-i ʿAlī Aġa-yı mülaḳḳab Porṣuḳ R, - P

ile defʿ-i ʿārıża-i merāḳ[3860] ve ḫān ve selāṭīn ve aʿyān ve ümerāya ʿalā-merātibihim ferve-i semmūr ve esb-i muraṣṣaʿ-zīn ü ḫilʿat baḫş u iʿṭā itmekle bāʿiṣ-i ṣafā vü sürūr oldı. Bir ḳaç eyyām ferş-i ḳālīçe-i meşveret baʿdehū taşmīm-kerdesi olan daʿvā-yı vücūb-ı inʿiḳād-ı ṣulḥa işhād içün ḫān-ı müşārün-ileyhi hem-rikāb-ı maʿiyyet idüp Edirne'ye vuṣūlünde yarlıġ-ı ṣulḥ u emāna ḫātem-zen-i taḥsīn ü tebrīk olduḳdan ṣoñra müteveccih-i sūy-ı vaṭan oldı. Maḳarr-ı ḥükūmetine duḫūlünde[3861] bāʿiṣ-i iḫtilāl-i Noġay ve Tatar ve Ḳırım ḫānlarına müceb-i ekdār olan Baḫt Girāy'ı maḥallinden iḫrāc ve Rūmili cāniblerine imrār itdirmek ḫūlyāsıyla ṣemere-i fuʿādı Ṣāliḥ Girāy Sulṭān'ı mübtelā-yı renc-i sefer itmiş idi. Muḥāvere vü müşācereleri netīce-peẕīr olmadığından **[166b]** nāṣī ḫān-ı Ḳırım bi'n-nefs ḥareket[3862] ve aʿyān u eşrāf maṭiyye-i[3863] beyhūde-ligām-ı meşaḳḳatda irdāf[3864] olunup nuḳūd-ı evḳāt-ı ʿazīzesin tażyīʿ eyledi. Ḫān-ı ṣāf-dil mekā'id-i ruḳabā vü aʿdādan bī-ḫaber ü ġāfil olmaġla ḫᵛāhişgerān-ı lāşe-i baġy u fesād olan derende-kilāb u ṭamaʿ-ālūduñ der-i dehānın üstüḫᵛān-pāre-i ʿaṭā ile bend ü sedd itmekde ihmāl ve baş-aġalıḳ ḫidmetinde istiḫdām itdigi Porṣuḳ ʿAlī'yi ve yalı aġalığında aʿmāl eyledigi Kemāl'i ʿazl ve ḳalīlü'l-īrād olan ḫazīnedār-başılığı nāmıyla rüsvā-yı ʿāmm[3865] itmegin anlar daḫi ḥaḳḳ-ı nān u nemeki endāḫte-i beyābān-ı küfrān idüp *el-fitnetu nā'imetun leʿena'llāhu men eyḳaẓehā*[3866] pāy-ı ifsādı ile ejder-i heft-ser-i[3867] ḫᵛāb-ālūd olan[3868] fitne vü fesādı īḳāẓa saʿy u ictihād itdikleri eṣnāda ḫān-ı müşārün-ileyh ṭaraf-gīrlerinden Kefe ve Ṭaman ve Suġdaḳ ve Mankub ḳażālarını ber-vech-i arpalıḳ Medīne-i Münevvere rütbesiyle idḫāl-i zīr-i taṣarruf iden meydān-ı[3869] faẕl u belāġatıñ yekke-tāzı ve ṣaḥrā-yı cür'et ü cesāretiñ mümtāzı olan Ebussuʿūd Efendi'niñ ḥācc-ı şerīf bahānesiyle ser-keşīde-i[3870] ceyb-i selāmeti ve manṣıb-ı maḥlūlı ʿAbdüllaṭīf

[3860] merāḳ RTMHP: mezaḳ E
[3861] duḫūlünde RTM: vuṣūlünde EHP
[3862] ḥareket RTMEP: - H
[3863] maṭiyye-i RTMEP: - H
[3864] irdāf RTMHP: irdāb E
[3865] ʿāmm RTMHP: ʿālem E
[3866] Fitne uyur, her kim onu uyandırırsa Allah'ın laneti üzerine olsun.
[3867] heft-ser TEP: hefti R, heft M, çift-ser H
[3868] olan RTMH: - EP
[3869] meydān EP: - RTMH
[3870] ser-keşīde-i RTMEP: ser-geşte-i H

Efendi nāmında bir şaḫṣ-ı nā-maʿlūma ferāġatı ile mīr-livā-yı Şīrīn Cāntimur'uñ kāse-līs-i sofra-i maḥabbet ü ünslerinden Gülec ḫānḳāhı şeyḫ-zādeleriniñ ser-firāzı icrā-i meclis ve muḳarreb ü enīsi olan ʿAbduṣṣamed'den taḫallüfi sebebiyle mīr-i mezbūr bir niçe pür-mekr ü şūrī[3871] dārü'n-nedvesine daʿvet eyledikde ʿamel-i icābetde Kemāl Aġa cümleye sebḳat ve şaḳḳ-ı ʿaṣā-yı muvaḥḥidīn ve iʿlā-yı livā-yı ʿiṣyān-iltivā-i müfsidinde ṭuruḳ u mesālik-i[3872] melʿanet taʿlīm ü[3873] irā'eti içün tertīb-i meclis-i meşveret eyledikde defʿ-i ẓulm u fesād ve refʿ-i taʿaddī-i ʿibād içün nişānde-i ḫalīfe-i rūy-ı zemīn olan ḥükkām u vülāt üzerine tāziyāne-zen-i esb-i ḫurūcda[3874] be's olmayup ve ḫān cānibine iṭāʿat u meyl idenler te'dībe müstaḥaḳḳ olmaḳ üzre ʿulemādan geçinen müftī-i Māçīnleriñ iftāsı cühelā-yı ʿavāmıñ emr-i nā-meşrūʿa cesāretlerine bāʿiṣ olmaġla ḫān ḫizmetinde bulunan ve künc-i vaḥdetde inzivā iḫtiyār idenleriñ ḫāne-i[3875] ʿırż u[3876] vaḳārların tīşe-i tehdīd ile hedm ü ḫarāb ve ʿıyāl ü emvāle iṭāle-i yed itmek miṣillü[3877] cerā'im ü maʿāṣī irtikāb idüp cemʿiyyetlerine duḫūlden ictināb idenler birer taḳrīb ile [167a] aḫẕ u iḥżār olunduḳda bi'l-ittifāḳ envāʿ-ı taʿzīrden olmaḳ ẓannıyla boza-nūşān u tükürük-feşān ve baḫınca-sāzlar balġam-ı müntinü'r-rāyiḥa ile vücūh-ı nāsda vech-i pāk ve rīş-i tāb-nāk-i bī-çāregāna tufū-endāz olmaġla mümāṣil-i ḥoḳḳa-i büzāḳ itmek maḳūlesi taḥḳīrlerinden nāşī ḫᵕāh u nā-ḫᵕāh āvāze-i bī-āheng-i sūrnāy-ı raḫne-dārı

Mıṣraʿ

قپطیان ساز و کرد میبازد[3878]

demdemesiyle ekṣer-i nāsı melʿabe-i şeyṭāniyye-i nesnāsiyelerine hem-āġāz idüp naṣb-kerdegān-ı[3879] ḫān-ı Ḳırım olan şaḫne vü ümenāyı dest-i taḥakküm ile endāḫte-i zemīn-i

[3871] ü şūrī TMEHP: - R
[3872] mesālik RMH: + ve TEP
[3873] ü REHP: - TM
[3874] ḫurūcda RTMH: ḫurūc olmaḳda EP
[3875] ḫāne-i RTMEP: - H
[3876] u RTMP: - EH
[3877] miṣillü RTMEH: - P
[3878] Kıptiler saz çalar ve oynarlar.
[3879] naṣb-kerdegān RTMEP: neseb-kerdegān H

ʿazl ü idbār ve ʿavene vü ḳafā-dārların eyādī-i[3880] iʿānet ü imdād ile bālā-yı kāşāne-i menāşıb-ı maḫlūleye vażʿ u nihād idüp hey'et-i zişt-ictimāʿiyyeleri ile dārü'l-ḥükūme-i iḳlīm-i Ḳırım olan Baġçesarāy'a ʿazīmet ve maḳarr-ı ḳalġay olan Aḳmescid pīş-gāhında vażʿ-ı dūde-i naḥs-ṭınāb-ı taʿaṣṣub u tecellüd eylediklerinde ligām-ı şīdaḫ-ı ḫulūş u ḥamiyyetlerin rabṭ-ı ḥalḳa-i iṭāʿat-ı şerʿ-i mübīn idenlerden Nūreddīn İslām Girāy Sulṭān ve ʿulemā vü ḳapu-ḫalḳından baʿżıları ve şehirli ṭā'ifesi dīvān-ḫāne-i şikeste-eyvān-ı ḫāna cemʿ olup vülāt u ḥükkām *velev kāne ʿabden Ḥabeşiyye*[3881] nişāne-keş-i yarlıġ-ı ḥükūmet olduḳça ser-fürū-bürde-i dāmen-i iṭāʿatı olmaḳ müteḥattim ve dā'ire-i teslīmiyyetden[3882] ḫurūc iden gerden-keşānıñ izālesi vācib ü elzem[3883] olup *siz kī*[3884] *dest-i pādişāh-ı ʿaṣr ile serīr-i ḥükūmete iclās olunmuş ḫān-ı Cengiz-nijāda siz niçün künc-i iḫtifā vü kelālde*[3885] *ser-nihāde-i visāde-i müsāmaḥa vü ihmāl olursuz. Ḫuṣūṣā mezbūrlara ṣūreten iẓhār-ı rūy-ı maḥabbet idenleriñ ekşerīsi ṣıyānet-i ʿırż u nāmūs içün be-ḥükm-ī*[3886] *żarūret tābiʿ ve me'nūs olmuşlardır. Hemān çehīz-ī*[3887] *ʿazīmetiñizi zīn-i ḥamiyyet ü celādet ile tezyīn ü techīz idüp müteveccih oldıġıñız sāʿat mezbūrlarıñ*[3888] *pāy-ı tevsen-i çerāġ-pāre-i şebāt ve aʿṣāb-ı ercül-i cesāretleri müteḫalḫıl olup rū-nihāde-i vādī-i firār yāḫud cebhe-fersā-yı ġurfe-i istiʿfā*[3889] *vü istiġfār olmadan ġayra çāreleri ḳalmaz* diyen[3890] ḫayr-ḫᵛāhān u ṣadāḳat-şiʿārıñ güftār-ı dil-peẕīrlerin āvīze-i gūş-ı iʿtibārı itmeyüp ḥüsn-i müdāfaʿaya sālik ve dil-ḫᵛāhları üzre ḥareket itmege mütekeffil ü müteʿāhid olmaġın ʿacz u recāyı müşʿir mektūblar taḥrīri eṣnāsında velīʿahd-ı ḫānī bulunan Ḳalġay Ṣafā Girāy Sulṭān'ı vaʿd-ı dil-firīb ü bī-me'āl ile ḥalḳa-i **[167b]** cemʿiyyetlerine idḫāl itdikden ṣoñra ḳulūb-ı ḳāsiyelerine ḳuvvet ḥāṣıl olmaġla ḫān-ı Ḳırım'a ḫilāf-ı ʿāde iḫrāc ḥükmi irsāl eylediklerinde ḫavf u ḫaşyetin iẓhār ve muḳātele

[3880] eyādī RMEP: mest T, eyādī mest H
[3881] Habeşli bir köle olsa bile.
[3882] teslīmiyyetden RTH: teslīminden MEP
[3883] vācib ü elzem RTMH: lāzım u ehemm EP
[3884] siz ki RTMEP: sizinle H
[3885] kelālde RTEHP: melālde M
[3886] be-ḥükm TMEHP: - R
[3887] çehīz RTEHP: Cengiz M
[3888] mezbūrlarıñ RTMHP: mezbūruñ E
[3889] istiʿfā TMEH: istiʿfād P, - R
[3890] ḳalmaz diyen TMEHP: ḳalmazdan R

vü mücāvebeye ʿadem-i ḳudretin işʿār ve ḫizmetinde olanlar daḫi yegān yegān ṭaraf-ı muḫālīfine münʿaṭıf olduḳda henüz ṭaraf-ı pādişāhīden ḫaber-i ʿazl resīde olmadın pāy-ı lerze-dār ve esb-i ye's ü ḥırmān ile Rūmili cānibine ḫırāmān olıcaḳ şirzime-i buġāt-ı serçīn-i şeḳāvet ü ḳabāḥatlerin zīr-i[3891] kilīm-i iʿtizār ʿözr-i bed-ter ez-günāhda[3892] setr ü pinhān itmek ḳaydı ile mesālib-i ḫān-ı Ḳırım'ı taʿdād idüp *evvelā kesb-i*[3893] *ṣafā-yı şikār-ı mürġān içün ḫāric-i Feraḥkermān'da Ḳaret Ḳazaḳ nām maḥalle gitdikde bāzek-i lāne-i*[3894] *ḫüsn ü*[3895] *melāḥat olan nev-resīde-i ciger-pārelerimizi ṣayd ve me'kel ü müşārın ḥıfẓ ve kendi istirāḥatı içün çūb u giyāhdan bir ḫāne-i nev ṭarḥ u inşād ḥatta bir kūşesinde maġsel ḳılḳılı germābecik bünyād eylediginden tenevvür-i ḥamiyyetimiz ʿulüvv-rīz olmaġın āteş-endāz-ı ḥiddet ü celādet*[3896] *olup bi'l-külliyye ḥarḳ u berbād eyledik. Ṣāniyen bize müteʿallik ʿaẓīmü'ş-şān aġalardan bir merd-i maʿrūf mīrzānıñ tavassuṭ-ı nigāh-ı ʿāşıḳānesi ile nām-zed itdigi duḫter-i meh*[3897]*-peykeri ḫān-ı müşārün-ileyh velīsi rıżāsı ile maḥżar-ı şühūd-ı ʿudūlde īcāb ve ḳabūlı ḥāvī nehc-i şerʿī üzre kendi ādemlerinden bir müselmānıñ ḫāne-i izdivācına idḫāl idüp şīşe-i ġayret-i cāhiliyyemizi kesr eyledi. Biz daḫi kāşāne-i izdivāc u cemʿiyyetlerin dest-i taṭlīḳ ü ikrāh ile taḫrīb ü tefrīḳ idüp ḥalka-i zer-kār-ı kābīni miṣāl-i istifān-ı mücevher ṭālib olak. Gerden-i iḫtişāşına taʿlīḳ idüp ḫuṭbe-ḫᵛān-ı nikāh u tezvīc olmaḳda zebān u dehānımıza zaḥmet virdik. Ṣālişen ḫān-ı müşārün-ileyh sedd-i ramaḳ-ı taʿayyüşi olan īrād-ı cüz'iyye vü külliyyesin bi'l-cümle ṭarafımıza ṣarf itmeyüp fevḳü'ş-şeyʿ ekl ü şürbünden nāşī taḥṣīl-i cesāmet eyledi. Belī ṣoñra biz daḫi bād-ı ṣarṣar-ı hucūm u ḫurūc ile ḫarmen-i ʿayş u ṣafāsın perīşān eyledik. Hele biz böyle ẓālim ḫānı istemezüz. Bundan māʿadā evlād-ı Selīm Girāy'dan her ḳanġısı olur ise maḳbūlümüzdür. Eger Devlet-i ʿaliyye veṣīḳa-i recāmızı zīb-efzā-yı ṭuġra-yı müsāʿade ider ise febihā ve illā ehl*[3898] *ü ʿıyālimiz*

[3891] zīr RMEHP: + zīr T
[3892] ʿözr-i bed-ter ez-günāhda RTEHP: - M
[3893] kesb RTEP: esb MH
[3894] bāzek-i lāne RTEHP: lāzıme-i M
[3895] ḫüsn ü RTMEH: - P
[3896] ü celādet RTMHP: - E
[3897] meh TMEHP: - R
[3898] ehl RTMH: evlād EP

ile celā-yı vaṭan idüp diyār-ı āḫara giderüz deyü ḫāric-i [168a] dā'ire-i ḥayā[3899] vü edeb taḥrīr itdikleri ʿarż u maḥżar-ı nā-müheẕẕeblerin teblīġe sābıḳu'ẕ-ẕikr ʿAbdüṣṣamed Efendi ve ümerā-i Şīrīn'den Ḥācī Girāy ve Manṣūriyāndan Aḥmed Mīrzā ve ḳapu-ḳulu ḫalḳından Aḥmedşāh Aġa'yı sefīne-i sebük-rikāb ile firistāde-i Der-i devlet-me'āb eylediler. Maḥżar-ı ḫaṭā-maẕharların ʿarż-ı pīş-gāh-ı ṣadrıaʿẓam itdirdikleri eṣnāda ḫān-ı müşārün-ileyhiñ ḥīṭe-i ḥükūmetinden ḫurūc ve ṭā'ife-i mezbūreden şikāyeti[3900] mutażammın ʿarż u iʿlām-ı ye's-erḳāmı resīde oldıġı müntic ü müfīd olmamaġla esb-i müsteʿār-ı manṣıb-ı ḥükūmetden nāzil ve pāy-ı ḫufte-i ʿazl ile sene-i sebʿa ve ṣülüṣeyn[3901] ve mi'e ve elf muḥarremü'l-ḥarāmında Yanbolı civārında vāḳiʿ Ṣıraceli çiftligine vāṣıl olup ʿām-ı[3902] erbaʿa ve erbaʿīn ve mi'e ve elf recebinde saʿādet-i ḥayātdan dūr ve Yanbolı cāmiʿ-i kebīrinde defīn-i ḳabr-ı pür-nūr oldı. Müddet-i ḥükūmeti yedi sene on bir ay ve zamān-ı ḥayātı yetmiş seneye ḳarīb olmuşdur. **Mengli Girāy Ḫān** ibn Selīm Girāy Ḫān bin Bahādır Girāy Ḫān ibn Selāmet Girāy Ḫān ibn Devlet Girāy Ḫān ibn[3903] Mübārek Girāy Sulṭān ibn Mengli Girāy Ḫān. Müşārün-ileyh ḥażretleri vālid-i mācidi[3904] Selīm Girāy Ḫān'ıñ defʿa-i ūlā ʿazli ve Rodos cezīresinde iḳāmetleri eṣnāsında -ki sene-i ṣülṣ ve tisʿīn ve elf tārīḫi ḥudūdıdır- pā-nihāde-i ʿālem-i vücūd olduḳlarından çoḳ zamān mürūr itmeyüp peder-i büzürgvārları tekrār fermān-fermā-yı kişver-i Tatar olduḳda resm-i ḳadīmleri üzre gevher-i girān-bahā-yı ẕāt-ı bī-hemtāları ṣandūḳa-i ḥacer-i terbiye-i atabekīde nemā-yāb ve cebhe-i ġarrāsında āṣār-ı fıṭnat u devlet lemʿa-yāb olmaġın pederiniñ ḥayātında ser-ʿaskerlik ve Or bekligi ḫidemātında istiḫdām ve baʿde vefātihi ʿaṣr-ı Ġāzī Girāy'da nūreddīnlik ve Ḳaplan Girāy'ıñ iki defʿa ḫānlıġında ḳalġaylıḳ ile ikrām olunmaġın muḳteżā-yı ḫulūṣ u ḥamiyyet müşārün-ileyhiñ ʿazl ü nefyinde mufāraḳat itmeyüp Ḳara Devlet Girāy ve[3905]

[3899] ḥayā P: muʿtād RTMH, bī-hemtā E
[3900] şikāyeti RTEHP: - M
[3901] ve ṣülüṣeyn RTEHP: - M
[3902] ʿām RTMH: sene EP
[3903] ibn RMEHP: - T
[3904] mācidi RTEP: mācidleri MH
[3905] ve RTMP: - EH

Saʿādet Girāy Ḫān ʿaṣırlarında Gelibolı ve Ḳāḍīḳöyi çiftliginde sekiz sene zamān-ı iḳāmeti eṣnāsında ḫıṭṭa-i Ḳırım'da fürūzān olan āteş-i fitne vü fesādıñ iṭfāsı

Mıṣraʿ

رخنه گر ملک سر افکنده به[3906]

cūybārından āb-ı[3907] ḥükm ü siyāset-i şerʿiyye icrāsına ḳādir bir ḫān-ı daḳīḳa-dāna muḥtāc olmaġla Ṣadrıaʿẓam İbrāhīm Paşa ṭarafından Ḳaplan Girāy Ḫān ve Mengli Girāy Sulṭān'a midād-ı pūşīde-dehān-ı iḫtifā ile [168b] teẕkire-i ser-be-mühr-i[3908] daʿvet taḥrīr[3909] olunmaġın sene-i sebʿa ve ṣülüṣeyn ve mi'e ve elf re's-i senesinde İstanbul ḳurbunda vāḳiʿ Siyāvuşpaşa[3910] çiftligine nüzūl eylediler. Evvelā[3911] atabek-i devlet ve muʿtemed-i salṭanat olan Meḥmed Ketḫüdā gerdūne-süvār-ı ceberūt u ʿunvān żayʿa-i mezbūrede müşārün-ileyhimā ile ıṣlāḥ-ı mizāc-ı fesād-ı ḥükūmet-i Ḳırım'a dā'ir idāre-i kāsāt-ı envāʿ-ı muḥāverāt idüp[3912] şehr-i mezbūruñ yigirmi ikinci[3913] leyle-i ḫamīsinde ḫān ve sulṭān perde-i siyeh-gūn-ı şeb-i deycūrda nihān ve Viduz baġçesi derūnunda pinhān ve teşrīf-i ḳudūm-ı ṣāḥib-i devlete nigerān olmaḳ maẓmūnunda teẕkire-i Āṣafī vürūd itmegin ber-mūceb-i emr-i ʿālī ʿamel olunup bāmdād-ı ṣafā-imtidād ṣadrıaʿẓam ve Ḳapudān Muṣṭafā Paşa ṣayd u şikār bahānesiyle derūn-ı devḥa-i meymenet-maḳrūna ḳadem-āverde-i ferḫunde-dem olıcaḳ çār-ʿunṣur-ı devlet taʿdīl-i keyfiyyet-i salṭanat ve iṭfā-yı āteş-i mefsedet içün terkīb-i devā-yı[3914] berrü's-sāʿe-i meşveret eylediklerinde Mengli Girāy Sulṭān'ıñ ḥoḳḳa-i ḳand-ı dehān-ı gevher-efşānından rīzān itdigi güftār-ı şīrīn ü dil-peẕīri[3915] muvāfıḳ-ı ṭabʿ-ı vezīr-i Müşterī-tedbīr ve bi'l-vāsıṭa mülāyim-i[3916] meẕāḳ-ı pādişāh-ı ʿālem-gīr olmaġla şehr-i mezbūruñ yigirmi sekizinci güni mīr-āḫūr-ı

[3906] Fitneci melikin mahçup duruma düşmesi daha iyidir.
[3907] āb RTMEP: + ve H
[3908] ser-be-mühr RTEHP: seyr M
[3909] taḥrīr RTMHP: - E
[3910] Siyāvuşpāşā RMEHP: Siyāvuş T
[3911] evvelā RTMEP: + bek H
[3912] idüp RMEHP: - T
[3913] ikinci RTEHP: altıncı M
[3914] içün terkīb-i devā-yı EP: içün tertīb-i devā-yı RTM, ʿaddın ẕebīb H
[3915] şīrīn ü dil-peẕīri RTM: şīrīn dil-peẕīri EP, şīr dil-peẕīri H
[3916] mülāyim RTEP: + ṭabʿ MH

evvel Davudpaşa'da basṭ olunan ḫ̆ān-ı şehriyāriye daʿvet ve ketḫ̆üdā-yı ṣadrıaʿẓam daḫi resm-i mihmān-dāriye beẕl-i nevāle-i himmet ve kendi cānibinden daḫi ber[3917]-vech-i muʿtād esb-i zerrīn-ligām-ı ihdā ve alay u iḥtişām ile muḳaddemā āmāde olunan Ḳarabayrām Sarāyı'na delālet idüp selḫ̆-i muḥarremü'l-ḥarāmda ṣadrıaʿẓam maʿiyyetiyle ḥużūr-ı pādişāhiye duḫ̆ūlünde cām-ı bezm-ārā-yı devlet encümen-i Saʿādet Girāy'dan refʿ ve sevḳ-i sā'iḳ-i sāḳī-i taḳdīr ile pīş-gāh-ı Mengli Girāy'a vażʿ olunmaġla egerçi neş'e-yāb-ı keyfiyyet-i manṣıb u riyāset oldı. Lākin müddet-i medīdeden berü şerāb-ı ġurūr u naḫ̆vet ü ʿiṣyān ile siyeh-mest ü bī-şuʿūr olan gümgeştegān-ı ṣaḥrā-yı fesād u mekr ü şūrī[3918] kişver-i ṣaḥv-ı ṣalāḥ ve rāh-ı müstaḳīm ü iṭāʿata idḫ̆āl eylemek bār-ı girān ve ḫ̆idmet-i düşvārın yed-i saʿy u himmetine iḥāle ile üftāde-i çāh-ı keder ü ıżṭırāb eylediler. Me'mūr oldıġı ḫ̆izmet aṣʿab-ı umūr-ı ḥükūmetden olmaġla evvelā ṭarīḳ-i istimālet ü iġfāle sālik olmaġla[3919] rü'esā-yı ḳavm-ı mezbūrdan sābıḳu'ẕ-ẕikr ʿAbdüṣṣamed Efendi'niñ çeşm-i ṭamaʿ-ālūdına sitāre-i zer-tār-ı ḳāḍīʿaskeri āvīze itmekle kūr ve Ḳalġay [169a] Ṣafā Girāy ve menāṣıb-ı sā'ire aṣḥābına ṭurre-zen-i ṭabl-i ibḳā vü taḳrīr olmaġla aṣamm u bī-şuʿūr ve Kemāl Aġa'yı ālāyiş-i ḫ̆idmet-i vekāleti ile endāḫ̆te-i çāh-ı ġaflet ü ġurūr idüp yarlıġ u menşūrların ʿalā-cenāḥi'l-istiʿcāl irsāl ve kendüsi daḫi muntaṣıf-ı ṣaferü'l-ḫ̆ayrda taḥrīk-i rikāb-ı ʿizz ü iḳbāl eyledi. Ḫ̆ānlıḳ ḫ̆uṣūṣı mezbūrlarıñ melḥūẓ u maḳṣūdları olan Devlet Girāy ve Ḳaplan Girāy[3920] Ḫ̆ān'dan ve Ḳalġay Ṣafā Girāy'dan taḫallüf idüp müşārün-ileyhe teveccühünden mużṭarib ü müsteşʿar oldılar[3921] ise de ḫ̆ān-ı daḳīḳa-dānıñ ʿaḳl u kiyāseti muḳteżāsı bir sene miḳdārı zamān irā'et-i rūy-ı mülāyemet ve ḫ̆ilāfında bulunanlara iẓhār-ı vech-i ʿadāvet ile ru'ūs-ı ḫ̆argele-i bī-şuʿūr bādiye-peymā-yı ḥumḳ u ruʿūnete taʿlīḳ-i ʿalīḳ-i nevāziş-i sāḫ̆te ve cāsūs-ı ʿaḳl-ı derrākī ile ḫ̆āne-i derūn-ı ahālīyi yegān yegān tefaḥḥuṣ u tecessüs idüp ümerā vü aʿyān-ı kār-güẕār ve kendi ile hem-zebān u ḳafā-dār olanlara

[3917] ber RTEHP: - M
[3918] ü şūrī RMEP: ve şūrī vü şürūrı H, - T
[3919] ḫ̆izmet-i aṣʿab ... sālik olmaġla RTMHP: - E
[3920] ve Ḳaplan Girāy RTMEH: - P
[3921] oldılar RTMEP: oldı H

Mıṣraʿ

Derūnī āşinā ol ṭaşradan bī-gāne ṣansınlar

perde-i mücānebeti ile ketm ü pinhān itmiş idi. Ol eṣnāda bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn İrān ṭarafına me'mūr olan altı biñ Tatar'a melce vü melāẕ-ı ḳavm-i nā-sāz olan Ḳalġay Ṣafā Girāy'ı ser-ʿasker taʿyīn itmekle rişte-i cemʿiyyetlerin tefrīḳ ve rü'esā-yı ḳavm-ı mezbūr ve esānide-i[3922] kār-gāh-ı baġy u fesādlardan Porṣuḳ ʿAlī ve Sulṭān ʿAlī Mīrzā ve anıñ emṣālini hem-rikāb idüp tār u pūd-ı[3923] kirpās-ı ittifāḳların temzīḳ ve yine burūdet-i ceberūtı teber-i nā-būrīdelerden Bıyıḳ Meḥmedşāh Mīrzā'nıñ liḥye-i dirāzına rīş-ḫand-ı müdāhene vü piyāz [3924] olmaġla leṭā'ifü'l-ḥiyel-i istiṣḳāl ile ḫāric-i Feraḥkermān'a irsāl ve aḳrabā-yı Kemāl-i nā-kāmilden silaḥdārlıġı ḫizmetinde istiḫdām itdigi Muṣṭafā'yı mānend-i tīr-i şikeste ve bīrīş-i kemān-ı tedbīr ile beyābān-ı Çerākiseye endāḫte idüp ḫaşerāt-ı buġātı nevʿan ḳıllet ve Ḳırım'da bulunan ḫayāt u ʿaḳāribi tiryāḳ-ı fārūḳ-ı re'y-i rezīn ile ḫ̆āb-ālūde-i ġaflet eyledi. Sulṭān Muṣṭafā zūrbāları firārīlerinden rūy-ı siyāhı tamġa-yı şāhid-i zūrī ile raḫne-dār olan Çalıḳ Aḥmed'iñ mār-beççesi Çelebi Aġa'nıñ

Mıṣraʿ

تربیت نا اهلرا چون گردکان بر کونبتست[3925]

mefhūmunca dest-i Behrām-ı felekden ṭabance-ḫ̆ār-ı te'dīb olmuşiken yine mütenebbih olmayup cāy-gīr-i dimāġ-ı iḫtilāl-peẕīri olan zūrbālıḳ hevesi muḳteżāsı ḫān-ı müşārūn-ileyhiñ **[169b]** iki defʿa ḳalġalıġında nedīm ü hem-ṣoḥbet ve niʿmet-dīde-i ʿināyeti olmuş iken mezbūrlara temaḥḥüż ü istinād ile iẓhār-ı celādet idüp bi'l-istirāḳ maʿlūmı olan esrār-ı ḫafiyyeyi īṣāl ü işāʿat itdiginden ġayrı ḫod-be-ḫod ketḫüdālıḳ ve ḫāna ʿā'id olan ḳalīl ü keṣīr īrāda müdāḫale ḳaydında[3926] olmaġla evvelā mezbūrı defʿ lāzıme-i ḫālden olmaġın dād u sitādda taḳṣīrāt u ḫıyānet bahānesiyle meclisinden ibʿād u ṭard ve

[3922] esānide RTMH: üstād EP
[3923] tār u pūd RTEP: tār-pūd H, - M
[3924] piyāz RTHP: beyāz M, peyān E
[3925] Ehil olmayanın terbiyesiyle uğraşmam künbet üzerinde cevizi tutturmaya benzer.
[3926] ḳaydında RTMEP: - H

der-i istişfāʿ ve ṣülme-i ʿafvı ḳufl-i yemīn-i metīn ve ʿahd-ı şedīd ile sedd ü bend eyledi. Cāntimur-ı pür-ġurūr muḳaddemā sinān-ı cān-sitān-ı[3927] zebān-ı telḫ ü āteş-feşānı ile derūn u bīrūnun mecrūḥ u raḫne-dār ve sīne-i nāmūs u vaḳārların tīġ-i ser-tīz-i vażʿ-ı nā-sezā ve iġāre-i emvāl ile dil-figār itdigi kendi hem-cinsleriniñ żāyiʿātları ḫān ṭarafından edā vü taḥṣīl olunmaġla noḳṣān-ı naḳdīne-i ʿarżları tekmīl olunup cümlesi ser-fürū-bürde-i iṭāʿat[3928] Cāntimur ve ʿavenesi ile muṣāfāt olmaları ḫuṣūṣunda ṣūret-i recāda cebr-i ʿanīf ü ṣıḳlet eylediklerinde ḫān-ı daḳīḳa-şinās daḫi ḫuṣūṣ-ı mezbūra temşiyet vermek bahānesiyle Cāntimur'uñ mümāṣil ü ʿazīmi ve ḫᵛāhiş-ger-i[3929] ḫūn-ı intiḳāmı olup tertīb-i cezā-yı bed-ḫᵛāhān ḫizmetini yüz aġartmaḳ ümmīdin itdigi Ḳara Ḳādirşāh Mīrzā'yı daʿvet ve iki ay miḳdārı basṭ-ı ḳālīçe-i[3930] meşveret itdikden ṣoñra teşyīd-i mebānī-i meveddet ve defʿ-i ġubār-ı infiʿāl ü küdūret itmek āvāzesiyle ḫānesine ʿavdetinde[3931] bundan aḳdem fütāde-i ġıyābetü'l-cübb-i idbār ve zaḫm-ḫᵛār-ı sinān-ı gürg-i bādiye-i āzār ve ser-nihāde-i tīh-i Kerbelā-yı gīrūdār olmaḳda ḫān-ı müşārün-ileyhe ḳafā-dār olanlardan Murtażā Mīrzā ve sā'ir ümerā ve Ebussuʿūd Efendi ve bi'l-cümle ʿulemā ile hem-nişīn-i maḥkeme-i vifāḳ ve muvāfıḳ-ı şerʿ-i şerīf tertīb-i cezā-yı muʿānidin[3932] ve iṭāʿat-ı ülü'l-emrde hem-zebān-ı ittifāḳ olmaḳ[3933] ve eger ḫān-ı[3934] Ḳırım icrā-yı aḥkāmda[3935] taḳṣīrāt ider ise ḫıṭṭa-i Ḳırım'dan hicret ve lede'l-iḳtiżā ḫuṣemā ile ḳıtāl itmek üzre esb-i himmet ü ḥamiyyetlerine naʿl-zen-i ʿahd u mīṣāḳ olduḳları Cāntimur'uñ mesmūʿı olıcaḳ ol daḫi ber-muʿtād-ı ḳadīm muḳābele vü müşācere ḫuṣūṣunda dest-nihāde-i tīġ ve nān u nemek olmaḳ resm-i cāhilānesiyle ḫāne-i müşrifü'l-indirās-ı ittifāḳların yemīn-i nā-şerʿī ile müstaḥkem eyledikden ṣoñra *Ḳādirşāh ve Murtażā Mīrzā* [170a] *ışlāḥ u muṣāfātı iltizām itmişiken ḥālā ʿasker tedāriki ḳaydında olmaġla dā'ire-i iṭāʿat u inḳıyāddan ḫurūc itmişlerdir* deyü kendüde

[3927] cān-sitān RTMHP: - E
[3928] iṭāʿat RTMEH: + ve P
[3929] ḫᵛāhiş-ger RTMH: teşne-nūş EP
[3930] ḳalīçe-i RTMEP: ḫalīçe-i H
[3931] ʿavdetinde RTEHP: daʿvetinde M
[3932] ve muvāfıḳ-ı şerʿ-i şerīf tertīb-i cezā-yı muʿānidin RTMH: - EP
[3933] olmaḳ RTMH: olup EP
[3934] ḫān RTMEH: + muvāfıḳ-ı şerʿ-i şerīf tertīb-i cezā-yı muʿānidinde P
[3935] Ḳırım icrā-yı aḥkāmda RTMH: Ḳırım E, - P

olan ışrār u ʿināddı mezbūrlara isnād mażmūnunda mektūb inşād itmegin ḫān-ı müşārün-ileyh midād-ı leṭā'ifü'l-ḥiyel ile Cāntimur'uñ maṭlūbı ve meẕāḳı üzre *terk-i cemʿiyyet-i vebā-yı ḥāl Baġçesarāy'a gelüp ḳıbāle-i ṣulḥ u āştīye vaż'-ı ḳalem-i*[3936] *ittifāḳ idesüz* deyü yarlıġ-ı ʿārifāne taḥrīr ü irsāl itdikden ṣoñra Ḥaraṭuḳ ve Ṣalġır ve sā'ir ḳapu-ḳulı ıṭlāḳ olunan aʿyān[3937] u ümerāyı Baġçesarāy'a daʿvet eyleyüp evvelā ḳavmiñ nāfiẕü'l-kelim ve Cāntimur'uñ ḫaṣm-ı cān u ʿazīmi Merdān Ḥācī ʿAlī Aġa'yı maḥrem ve ḫuṣūṣ-ı mezbūra[3938] dā'ir muḳaddemāt-ı müntice ve ṣanāyiʿ-i mübhice taʿlīm ü tefhīm idüp ümerā vü aʿyān-ı mezbūrun sarāy-ı ḫān-ı daḳīḳa-dānda cemʿ olduḳlarında aġa-yı sāl-ḫūrde ol encümende mevcūd olan ricāle ḫiṭāb idüp *ḥālā Şīrīn mīrzālarınıñ*[3939] *sāl-i güẕeştede vāḳiʿ olan efʿāl-i nā-bercā ve evżāʿ-ı nā-hencārlarından nāşī beynlerinde*[3940] *ẓuhūr iden münāfese vü şiḳāḳları ḳalem-i eşfāḳ ile ıṣlāḥ ḳılınmaḳ ve seyf-i ḳāṭıʿ-ı mażmūn-ı meżā mā-meżā ile*[3941] *ʿamel ve ḳaṭʿ-ı muḫāṣama olunup mābeynleri bulunmaḳ enseb ü aḥrā iken aġrāż-ı fāsidelerini icrā ve bāzār-ı kāsidlerine*[3942] *revāc virmek sevdāsıyla ʿibādu'llāhı izʿāc içün Baġçesarāy'a ʿazīmetleri muḳarrer olmaġla ḳapu-ḫalḳı ʿidādına dāḫil olanlar cūybār-ı ḳalblerini devḥa-i Firdevs-āsā-yı iṭāʿat-ı ülü'l-emrden ġayra imāle itmeyüp nā'il-i feyż-i ʿināyet-i ḫān-ı Ḳırım olmaḳ lāzıme-i ḥāliñizdir* deyü iẓhār-ı ṣanʿat-ı şināverī-i baḥr-ı tecessüs itmekle āb-gīr-i derūnlarında olan gevher-i ḫulūṣ u inḳıyādların tefaḥḥuṣ idicek mezbūrlarıñ ekşerīsi zehr-ābe-nūş-ı cevr ü sitemleri olmaġın ḳaṭarāt-ı derūnları ṭaraf-ı āḫara çekīde olmamaḳ üzre bi'l-ittifāḳ dest-nihāde-i inʿām u kitāb ve piyāle-keş-i ʿahd u mīṣāḳ oldılar. Cāntimur'uñ ḳafā-dār u pādaşı ve luʿb-ı bī-uṣūl ü[3943] leṭāfet-mefḳūdda muḳtedā vü erbaşı olan Kemāl Aġa ve Ermīrzā ve Porṣuḳ ʿAlī Aġa ve[3944] oġlu ʿOṣmān ve Kemāl'iñ ḳarındaşı ʿOṣmān

[3936] ḳalem RTMEP: + ve H
[3937] aʿyān RTMEP: - H
[3938] ḫuṣūṣ-ı mezbūra RTEHP: maḫṣūṣ M
[3939] Şīrīn mīrzālarınıñ RTEHP: siziñ larınıñ M
[3940] beynlerinde RTMEP: sözlerinde H
[3941] meżā mā-meżā ile RTMEH: meżā ile māżi P
[3942] kāsidlerine MEHP: kārlarına R, kāmetlerine T
[3943] ü EP: - RTMH
[3944] ve RTMH: - EP

ve aʿvān u enṣārı ve bi'l-cümle[3945] ḳapu-ḳulı ʿidādından maʿdūd olanlar[3946] dāḫil-i meclis-i ʿahd-ı maʿhūd oldılar[3947]. Ḫān ḥażretleri mezbūrları iġfāl ve endāḫte-i çāh-ı ʿadem itmek tedbīr ü aʿmālinden ḫālī olmamaġla ḳavm-i ḍalālet-şiʿārlar lede'l-mu'āḫeẕe firār iderler ise ṭuruḳ u mesāliklerin **[170b]** sedd ü bend itmek ṭarīḳini müsemmā bi'n-naḳīż olan Kemāl-i ġaflet-iştimālden istifsār eyledikde *Cāntimur Mīrzā kendī*[3948] *civārında vāḳiʿ Ḳazandib*[3949] *ve Ribāṭ ve ṭaraf-ı ʿālīñizden me'mūr olanlar daḫi Or ve Ṭaman ve Kefe ve Gözleve ve sā'ir memerrleri muḥkem-bend ü rabṭ itmekde saʿy u iḥtiyāṭ iderler* deyü kendileriniñ taḫlīṣ-i girībān-ı cān idecek maḳarr u maʿberlerin dest-i saʿy u irādesiyle sedd ü bend eyledi[3950]. Keşīde-i rişte-i taḥrīr ü beyān oldıġı üzre aʿnāḳ-ı ümerā dāḫil-i silsile-i ḫalef ü mīṯāḳ olduḳdan ṣoñra Kemāl ve sā'irlerin cerā'im-i sābıḳalarını teẕkīr ü teẕekkür ve *el-ḫā'inu ḫā'if*[3951] teşvīş ü fikri ile mütelāşī vü müsteşʿar olup teʿāżud u ḳafā-dārī içün dehān-güşā-yı istinbāḥ ve[3952] Cāntimur'uñ cemʿiyyetine duḫūl içün taḥrīk-i kām ve demdeme-sāz-ı nibāḥ[3953] olduḳça mezbūrlarıñ yek-dehān-ı ittifāḳ u hem-demi olup kendüyi[3954] esrār-ı ḫān-ı daḳīḳa-şināsa maḥrem ẓann itdikleri ʿAbdüṣṣamed-i endek-maġz fem-i ʿuḳūl ü idrāklerine sille-zen-i iʿtirāż olup taḫmīḳ ü tesfīh iderdi. El-ḥāṣıl[3955] Ḳādirşāh ve Cāntimur müsellaḥ u mükemmel müteʿalliḳāt u hevā-dārları ile sene-i ṣemān ve ṣülüṣeyn ve mi'e ve elf ẕi'l-ḳaʿdesinde Baġçesarāy şehriniñ iki cānibinde ve pīş-gāh-ı dārü's-salṭane-i Ḳırım'a müṣūl eylediler. Ḫān daḫi dest-i ḥazm u cezm[3956] ile taṣvīr-kerde-i ḫāne-i derūnı olan şekl-i icrā-yı ḥükm-i siyāseti ḳālıb-ı[3957] mülāyim ü münāsibine ifrāġ ḫuṣūṣunda gūn-ā-gūn ḫayāller idüp bi'l-āḫire

---

[3945] ve bi'l-cümle EP: - RTMH
[3946] olanlar EP: ve RTMH
[3947] oldılar RTMHP: olanlar E
[3948] kendi RTMEP: kendiler H
[3949] Kazandib RTMEP: kazakdib H
[3950] sedd ü bend eyledi RTMH: sedde ādemler taḫṣīṣ ve EP
[3951] Hain korkaktır.
[3952] ve EP: - RTMH
[3953] nibāḥ RTMEH: tebāḥ P
[3954] kendüyi EP: + maḥrem RTMH
[3955] el-ḥāṣıl TMEHP: - R
[3956] ḥazm u cezm RTMEH: ḥaram u ʿazm P
[3957] ḳālıb TMEHP: ḳābil R

Beyt

دلا تا میتوانی دشمن خود را پریشان کن

که چون خشخاش جمعیت کند تریاق میگردد[3958]

mefhūmunca ecnād-ı ḳabīle-i Şīrīn ve sā'irden üçer dörder dilīr ü füttāk[3959] ve kāmilü's-silāḥ-ı iḫtiyār ve cālis oldıġı ḫāneden der-i dīvān-ḫāneye varınca vaż' u nihād ve maḥall-i āḫarda daḫi kendi mu'tedün-bih ve mu'temedün-'aleyh bendelerinden yigirmi miḳdārı tüfeng-endāz u tīr-zen nihān idüp fermān-ı pādişāh-ı cihān-muṭā' ve fetvā-yı ḳāṭı'u'n-nizā'-ı vācibü'l-itbā' ile vücūd-ı bī-sūdları ṣaḥīfe-i 'ālemden ḥakk ü nā-būd olıcaḳ aṣḥāb-ı baġy u fesādı[3960] maḥall-i mezbūra da'vet ve bilā-te'ḫīr icrā-yı ḥükm-i siyāset olunmaḳ üzre uṣūl-i tedbīr-i ḥakīmāne ve naḳarāt-ı re'y-i ẓarīfāne ile maḳām-ı siyāsetde naġme-senc olacaḳları beste-i zencīr-i nev-īcādlara[3961] aṣamma ḳarār virmişler idi. Maḥrem-i esrār olan ba'ż-ı sebük-maġzānıñ[3962] mütehālikāne eṭvārından[3963] **[171a]** ve cāsūslarıñ vāḳıf oldıġı mertebe-i aḫbārı[3964] iḫbārından nāşī Cāntimur ve sā'irleri müsteş'ir olup tīġ-i ser-tīz-i yasa-yı Cengiz'den taḫlīṣ-i cān içün ser-nihāde-i vādī-i girīz oldılar. Ol eṣnāda Ḳādirşāh Mīrzā daḫi 'avene vü ḳafā-dārı ile firārīleri[3965] ta'ḳīb ü ḳıtāl itmek ḳaydında olduḳda ḫān-ı Ḳırım meẕkūrlarıñ Or ve yāḫud[3966] Azaḳ ma'berlerinde aḫẕ olunmaḳ iḫtimāli ve maḥall-i mużīḳ olan Baġçesarāy deresinde muḥārebe olunduḳda miyān-ı aṣḥāb-ı ḳabāyiḥde bir niçe bī-cürm ü günāhıñ mecrūḥ u tebāh olmaḳ ḫayāliyle muḳātelelerine rıżā-dāde olmayup istimālet ve re'y ü[3967] tedbīr-i cemīl[3968] ile rāh-ı girīz-i firārdan ṣarf u taḥvīl ve ba'dehū i'dām u tedmīr olunmaḳ ṭama'-ı ḫāmın idüp Merdān Ḥācī 'Alī ve Ṣāliḥ Mīrzā'yı irsāl ve murāfa'a-i şer' olmaḳ bahānesiyle

[3958] Ey gönül, düşmanını yapabildiğin kadar perişan et, çünkü haşhaş olgunlaşırsa afyona döner.
[3959] mefhūmunca ecnād ... dilīr ü füttāk RTEHP: - M
[3960] fesādı RTMH: fesādları EP
[3961] īcādlara RMH: icādların T, icādlarına EP
[3962] maġzānıñ RTMEH: maġzlarıñ P
[3963] eṭvārından RTMEP: etvār H
[3964] aḫbārı RTEHP: - M
[3965] firārīleri RTEHP: firār eylediler M
[3966] Or ve yāḫud RTMEH: Özü yāḫud P
[3967] re'y ü RTEP: re'y H, - M
[3968] cemīl RTMP: cümle E, cemīle H

daʿvet eyledikde rāh-ı icābetlerine sedd-keşīde-i imtināʿ olan [3969] hey'et-i ictimāʿiyyeleriyle ṣaḥrā-yı vesīʿü'l-feżāya ḫurūclarından ṣoñra ẕirve-i kūh-ı ḥarb u ḳıtāle ʿurūc ideceklerini iẓhār eylediler. Manṣūr ḳabīlesi ümerāsından Meḥmed Girāy Mīrzā bārūt-ı kārzār-ı ḳıtāle āteş-endāz-ı taḥrīṣ ü teşcīʿ olduḳda Cāntimur Mīrzā gürg-i bārān-zede ve dūr-endīş ü[3970] cihān-dīde oldığından eṣnā-yı ḳıtālde nüfūs-ı keşīreniñ telef-i tīġ-i ḥayf olmaḳ mülāḥaẓasıyla defʿ-i meclis-i ḳīl ü ḳāl-i ḳıtāl[3971] eyledi. Ol gice şeb-ḫūn ḫavfından bi'ṣ-ṣabāḥ[3972] ārām u rāḥat itmeyüp perde-i ẓulmet-i leyl-i pür-hevlde cān u baş fedā idecek nökerān u pādaşlarıñ ekṣerīsi vādī-i firār u girīze müteʿārīż ve cemʿiyyetlerine noḳṣān u ḳıllet ʿārīż olmaġın Cāntimur ve aḳreb aḳrabāsı ve Manṣūr ḳabīlesinden bir ḳaç nefer mīrzā ve Kemāl ve Porṣuḳ[3973] ʿAlī[3974] oġlu ʿOṣmān ve anıñ emṣāli beş on süfehāya müteʿāżid olan bir iki yüz miḳdārı eşḳıyā eṣnā-yı rāhda teṣādüf itdikleri mevāşī-i ʿibādu'llāhı ġaṣb[3975] u ġāret iderek Baḫt Girāy'ıñ ẓıll-i ḥimāyesine duḫūl içün daruġagān u ẓābiṭānı Cāntimur'a müteʿalliḳ ü merbūṭ olan Ḳazandib maʿberinden ʿubūr eylediklerinde reh-güẕārlarında vāḳiʿ Mosḳov palanḳalarından kermānlarda sākin Ḳazaḳ ṭā'ifesi ḫān cānibinden olan tenbīh ü sipārişleri iḳtiżāsı maḥall-i maḳṣūda ʿubūrlarına māniʿ olmaġla Azaḳ ḳalʿası yeñiçeriyānınıñ iʿānet-i müteġallibāneleri ile ḳalʿa-i mezbūre pīş-gāhından mürūr eylediler. Mezbūrlarıñ[3976] **[171b]** fermān-ı pādişāhiye iṭāʿat ve daʿvet-i şerʿ-i mübīne icābet itmeyüp ser-nihāde-i vādī-i firār olduḳlarından ṣoñra taʿḳīb ü ḳıtāl ve tertīb-i[3977] cezāları ḫuṣūṣunda fuḳahā-yı ẕevī'l-iḥtirām ve ʿulemā-yı ʿiẓāmdan istiftā olunduḳta Kefe müftīsi Ebussuʿūd Efendi ve ekṣer-i ʿulemā ḳatl ü iʿdāmlarına iftā lākin Baġçesarāy müftīsi ʿAbdülcemīl Efendi sekseni mütecāviz pīr āzāde ve ṣāḥib-i veraʿ u taḳvā olmaġla enāmil-i imżāsı

[3969] olan RTMH: olup EP
[3970] ü RTMEP: - H
[3971] ḳıtāl RMEHP: - T
[3972] bi'ṣ-ṣabāḥ RTMEH: tā-be-ṣabāḥ P
[3973] ve Porṣuḳ RTMHP: - E
[3974] ʿAlī RTEHP: + ve M
[3975] ġaṣb RMEHP: ġażab T
[3976] mezbūrlarıñ RTMHP: mezbūruñ E
[3977] ve tertīb RTEHP: - M

mütezelzil-i[3978] tereddüd ü teʾḫīr olmuşiken devā-yı metīn-i ittifāḳ ve ʿilāc-ı birrü's-sāʿe-i icmāʿ ile[3979] ʿillet-i raʿşe-i vesvesesi zāʾil[3980] olmaġla eʾimme-i Ḥanefiyyeniñ[3981] ḳavl-i eṣaḥḥ u aḳvāsı olan vücūb-ı izāle-i vücūd sāʿī-i[3982] biʾl-fesād mesʾele-i ṣaḥīḥasıyla imżā-zen-i nüsḫa-i fetvā olduḳdan ṣoñra mezbūrları aḫẕ u ityān içün bir miḳdār ʿasker taʿyīn olunup ḫān-ı müşārün-ileyh daḫi biʾl-cümle aʿyān-ı memleket ile Feraḥkermān'a ḳarīb olduḳda üftāde-i beyābān-ı girīz olan zūrbā-i nāçīzleriniñ ḥudūd-ı Çerākiseye vürūdları maʿlūm olıcaḳ sene-i mezbūre ẕiʾl-hiccesinde pīş-gāh-ı ḳalʿa-i Feraḥkermān'da vażʿ-ı ḫar-gāh-ı istirāḥat ve tertīb-i bezm-i meşveret olunduḳda *evvelā bādiye-peymā-yı baġy u fesād ve bāʿiṣ-i iḫtilāl-i bilād olan Cāntimur-ı pür-ġurūr ve Kemāl-i müstaʿiddü'z-zevāliñ maʿiyyetlerinde olanlar mufāraḳat ve elli altmış gün ẓarfında vaṭanlarına ʿavdet idenler maẓhar-ı ʿafv u ʿināyet ve zamān-ı maʿhūd mürūrunda nihān u āşikār ḳadem-nihāde-i kişver-i Ḳırım olurlar ise rücūʿ u recāları maḳbūl olmayup müstaḥaḳḳ-ı ʿiḳāb u ʿitāb olacaḳları bī-irtiyābdır*[3983] deyü ḫān ṭarafından mü'ekked[3984] yarlıġ u mektūblar taḥrīr olunup nezd-i ḫānīde mevcūd olan[3985] ʿulemā vü ümerā Ḳāḍīʿasker ʿAbdüṣṣamed'iñ maḥall-i mezbūra iḥżār ve baʿdeʾt-terāfuʿ tertīb-i cezā olunmasını istidʿāları muḳteżāsı mübāşirler taʿyīn ü irsāl olunduḳda perde-i ġaflet-i mezāḥim ġışāve-i başar u başīreti olmaġın gerdūne-süvār-ı celādet dāḫil-i meclis-i cemʿiyyet olduḳda Ebussuʿūd Efendi'niñ ʿaṣr-ı Devlet Girāy Ḫān'da müteşebbiṣ-i dāmen-i baġy u ʿışyān[3986] olanlarıñ girībān-ı ḥayātlarını çāk içün *Cemʿ ü Tedvīn fī Taḥḳīḳi'l-İmām* nāmın taʿyīn eyledigi risālesini der-miyān ve ligām-ı kelāmın ʿAbdüṣṣamed cānibine imāle eyledikde bī-çāre ḥarīf ne belāya giriftār oldıġın **[172a]** ol zamān tafaṭṭun idüp bilā-fā'ide ferʿ ü cezaʿın resīde-i küngüre-i āsumān eyledi. Meclis-i ʿaẓīm ve ḫaşm-ı ḳavī ve şāhid-i muntaẓam olup bir vechile cevāba ḳudreti olmamaġla

[3978] mütezelzil RTMEP: - H
[3979] ve ʿilāc-ı birrü's-sāʿe-i icmāʿ ile RTP: ve ʿilāc-ı icmāʿu's-sāʿe ile E, ʿilāc-ı sāʾirü's-sāʿe-i icmāʿ ile H, - M
[3980] ʿillet-i raʿşe-i vesvesesi zāʾil REHP: - TM
[3981] Ḥanefiyyeniñ RTEHP: ḫafīfeniñ M
[3982] sāʿī RMEHP: + ʿillet-i raʿşe-i vesvesesi zāʾil T
[3983] bī-irtiyābdır RMEHP: irtiyābdır T
[3984] mü'ekked RTMEP: - H
[3985] olan RTMEP: - H
[3986] ʿışyān RTMH: fesād EP

baġy u[3987] ʿiṣyān ve maʿāẕa'llāh teʿālā küfr ü ṭuġyān ile ḥükm ü tecdīd-i īmān baʿdehū ḳayd u bend ile Gözleve iskelesine andan İstanbul'a gitmek üzre gerdūne-i ser-nigūnuna āvīze-i perde-i nefy[3988] ü iclā eyledi. Bundan ṣoñra bi'l-ittifāḳ Cāntimur'uñ manṣıb-ı maḥlūlü olan Ṣīrīn oymaġı emāreti Ḳādirşāh Mīrzā'ya ve anıñ mutaṣarrıf oldıġı Ṣīrīn ḳalġaylıġı Murtażā Mīrzā'ya ve ḳadem-āverde-i firār olanlardan ḳabīle-i mezbūre nūreddīnligi ile iẓhār-ı ʿunvān u celādet iden Cāntimur'uñ manṣıb-ı maḥlūl-i endek-īrādı Sefer Ġāzī Mīrzā'ya ve ḫān aġalıġı ḫalʿ-ı müsteʿār rīşe-i dāmen-i müstaʿiddü'l-inḫilāʿı Merdān ʿAlī Aġa'ya ilbās ve ḫıṭṭa-i Ḳırım'ıñ pīşvā vü muḳtedāsı Ebussuʿūd Efendi'yi ḳāḍīʿaskerlik nāmıyla seccāde-i şerʿ-i mübīne iclās eylediler. Cāntimur ve Kemāl'iñ hem-sefer ü ḳafā-dār ve aḳrabā vü taʿalluḳāt-ı şeyṭanet-āyīnlerin rücūm-ı redd ile āsumān-ı üns ü ülfetden tebʿīd ve bulunduḳları maḥallde aʿnāḳ-ı[3989] ḥayātları eyādī-i ittifāḳ ile iḫnāḳ ve min-baʿd ahālī-i Ḳırım vülāt u ḥükkāma iṭāʿat itmek üzre nev-yāfte-i kār-gāh-ı ittihādları olan rişte-i niẓām-ı cedīdlerin fürce-i ḥalḳa-i ṭalāḳ-ı ṣelāṣeye rabṭ idüp ol zamāna gelince ser-zede-i bezm-i ḥudūṣ olan vāḳıʿātı ʿalā-vechi'ṣ-ṣıḥḥa Der-i devlet-maṣīre[3990] taḥrīr ve Ebussuʿūd Efendi'niñ muḳaddemā dāḫil-i zīr-i taṣarrufı olan Kefe ve Ṭaman ve Suġdaḳ ve Mankub ḳażāları Medīne-i Münevvere rütbesiyle tevcīh olunmaḳ recāsıyla müşārün-ileyhi Der-i devlet-medāra[3991] irsāl eylediler. Cāntimur evlādından Bahādırşāh ve Noġay Aġa neslinden Silaḥdār Muṣṭafā nām şeḳāvet-nihādlar bunduḳa-ḫʷār-ı tüfeng-i siyāset olup Nūreddīn Ṣafā Girāy maʿiyyetiyle sefer-i İrān'a me'mūr olanlardan Porṣuḳ ʿAlī ve Sulṭānşāh Mīrzā'nıñ sırāṭ-ı firār u ḫalāṣları serʿasker-i İrān Köprili-zāde ʿAbdullāh Paşa dest-i mübāşeretiyle ḳaṭʿ u hedm olunmaġla fütāde-i veyl-i helāk ü ʿadem ve[3992] ser-i maḳṭūʿları pīş-gāh-ı bāb-ı hümāyūnda endāḫte-i zīr-i[3993] ḳadem ve Ḳalġay Ṣafā Girāy daḫi İrān'dan[3994] ircāʿ ve Saḳız cezīresine iclā ve

[3987] u RMEHP: - T
[3988] perde-i nefy MEH: perde ve nefy R, ve baġy T, nefy P
[3989] aʿnāḳ RTMEP: iʿtāḳ H
[3990] maṣīre RTMH: medāra EP
[3991] medāra RTMH: maṣīre EP
[3992] ve RTMEP: - H
[3993] zīr RTMH: + ḫāk EP
[3994] İrān'dan RTEHP: - M

manṣıb-ı maḥlūlı ḫān-ı Ḳırım birāderlerinden ʿĀdil Girāy'a iʿṭā eyledi[3995]. Bundan māʿadā ḫıṭṭa-i Ḳırım'da ümerā-yı [172b] ḳabā'ilden tertīb-i cezāları iḳtiżā idenleri meydān-ı siyāsete iḥżār idüp evvelā mezbūrlarıñ refʿ ü iʿdāmları ḫuṣūṣunda midādekeş-i ṣaḥīfe-i ḳahr u tedmīr ve ʿunvāne-dār-ı ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı pādişāh-ı cihān-gīr olan fermān-ı ḳażā-cereyānı ḳırā'atdan ṣoñra ol ḳabīleniñ eṭfāl ü ricāli müteʿāżıd u yekzebān olup bi'l-iştirāk gerden-i ḥayātlarına vaż'-ı resen-i ḳatl ü helāk itmekde hemdāstān olurlar idi. Ber-vech-i meşrūḥ beş on nefer kimesneye tertīb-i cezā ile iʿṭā sezā ve Kemāl Aġa'nıñ emvāl ü eşyāsı müṣāderesiyle ḥükm-i ḫānī icrā ve ʿAbdüṣṣamed Efendi daḫi silsile-bend-i taġrīb ü iclā ve Sulṭāniye ḳalʿasında ḥabs ile iktifā olunmuşiken

Beyt

دو چیز طیرۀ عقلست دم فرو بستن

بوقت گفتن و گفتن بوقت خاموشی[3996]

pend-i dil-peẕīrine zebān-ı muḫālefet ve dehān-ı tehālük ile istiʿcāl-i recāları evvelā Bozcaaṭa'ya nefye bāʿiṣ ve[3997] yine iẓhār-ı rūy-ı[3998] ṣıḳletleri[3999] ṣāniyen bāʿiṣ-i[4000] üftāde-i çāh-ı ʿuḳūbet ve mūceb-i ḥüzn ü melālet oldı[4001]. *Tecāveza'llāhu ʿan-seyyi'ātihī*. İrsāl-i maḥżara me'mūr olan Ebussuʿūd'uñ varaḳa-i recāsı pīrāye-zīb-i ḥüsn-i ḳabūl ve esb-i āmāli yāl ü bāl-i pāye vü arpalıḳ ile ferbih ü vāye-dār[4002] ve ḳadr-ı[4003] ḫān-ı Ḳırım daḫi nezd-i pādişāh-ı cihānda muʿteber ü berter olmaġın müddet-i medīdeden berü meknūz-ı gencīne-i imsāk ü ḫafā ve zümre-i Tatar'ıñ dīde-dūz-ı ḥasret ü iştiyāḳları olan sekbān aḳçesi ẓuhūr itmekle bāʿiṣ-i ḥubūr-ı mevfūr oldı[4004]. Der-ʿaḳab cānib-i İrān'a ʿasker-i Tatar muṭālebesiyle nāme-i hümāyūn vürūd itmegin ḥasbe'l-emr ḳadr-ı kifāye

[3995] eyledi RTMH: olundı EP
[3996] İki şey aklı zail eder; söylenmesi gerektiğinde susmak ve susması gerektiğinde söylemek.
[3997] ve RTMEP: - H
[3998] rūy RTMH: zūrī P, + ḳażiyye-i nā-marżıyyesi ḥādiṣ oldı E
[3999] ṣıḳletleri RTMH: + ile EP
[4000] bāʿiṣ RTMH: - EP
[4001] oldı RTMEH: + olmaḳ ḳażiyye-i nā-marżıyyesi ḥādiṣ oldı P
[4002] ferbih ve vāye-dār RTME: ḳarye-dār H, vāye-dār P
[4003] ḳadr TMEHP: ḳad R
[4004] mevfūr oldı RTMEH: mevfūrları ve P

techīz-i ʿasker ve maḥall-i me'mūra irsāl eyledi[4005]. Bundan esbaḳ genc-i żīḳ-i maʿāşda *lā-yüsmin velā-yüġni*[4006] īrād-ı cüz'iyyesiyle zehr-ābe-nūş-ı ġurbet ü kürbet iken dest-i merḥamet ü ʿināyet ile çāh-ı iflās u iḫtiyācdan taḫlīṣ ve nān-ı der-revġan-ı üftād niʿmet-i celīlesiyle ḳalġaylıḳ ḫizmetine taḫṣīṣ eyledigi ʿĀdil Girāy sefer-i[4007] mā-ḥażar-ı devletine pā-zen-i istīfā vü ferāġat olıcaḳ semīd-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣ-ı metrūki sene-i erbaʿīn ve mi'e ve elf recebinde Nūreddīn Selāmet Girāy'ıñ vażʿ-ı pīş-gāh-ı iḫtiṣāṣı ḳalġaylıḳ[4008] ve anıñ fütāde-i dehān-ı[4009] taṣarrufı olan nān-pāre-i taʿayyüşi Saʿādet Girāy Ḫān-zāde Ṣāliḥ Girāy'a naṣīb oldı. ʿĀdil Girāy-ı mezbūr dāmen-keşīde-i manṣıb-ı meẕkūr olup Rūmili'ne ricʿatinde ḫān-ı ḳadr-dān riʿāyet-i ḥaḳḳ-ı uḫuvvet **[173a]** itmekle evvelā ber-vech-i kemāl[4010] ḫarc-ı rāhın irsāl şāniyen taʿayyüş ü ārām içün tedārik-i süknā ve levāzım-ı sā'ire tehyi'e eyledigi eṣnāda ʿĀdil Girāy-ı bī-vefā vü kec-re'y ṭarīḳ-i ʿadālet ü ṣadāḳatdan ḫurūc u ʿudūl idüp

Ḳıṭʿa

ʿAlī ṣaḳın yañılup dime ṣābit olmuşdur
Fulānıyla aramızda hezār ḥaḳḳ-ı ḥuḳūḳ
İki müşābihi var kīmyā vü ʿanḳānuñ
Birisi yār-ı muvāfıḳ biri ṣadīḳ-i ṣadūḳ

mefhūmunca Bucaḳ mīrzāları evbāşı ve sā'ir[4011] ḥaẕele vü bed-maʿāş ile hem-rikāb-ı ʿiṣyān ve ḫān-ı müşārün-ileyhi endāḫte-i ṣaḥrā-yı ʿazl ü idbār itmek sevdāsında olup mużāfāt-ı memālik-i maḥrūse-i veliyyü'n-niʿam ve tevābiʿ-i bilād-ı pādişāh-ı ʿālī-himemden olan Kili ve Aḳkermān ḳurālarına iṭāle-i dest-i ḫasāret eyledigi ḫaber-i mūriṣü'l-kederi vāṣıl-ı rütbe-i tevātür olıcaḳ ḫān-ı Felāṭūn-ı zamān iẓhār-ı telāş u infiʿāl itmeyüp bāʿiṣ-i şūriş ü ġavġā ve indifāʿ-ı beliyye-i ʿuẕemāya dā'ir tedbīr-i dil-peẕīri

[4005] eyledi RTEHP: eylediler M
[4006] Ne besler ne de kurtarır.
[4007] sefer RTMH: sofra EP
[4008] ḳalġaylıḳ RTMH: - EP
[4009] ve anıñ fütāde-i dehān TMEHP: - R
[4010] kemāl RMEP: ikmāl TH
[4011] ve sā'ir RMEHP: - T

ber-vech-i ṣıḥḥat rikāb-ı hümāyūn-ı pādişāh-ı cihān-dāra[4012] ʿarż u inhā eyledi. Sulṭān-ı sābıḳu'ẕ-ẕikriñ vaż'-ı nā-mülāyimi bāʿiṣ-i temevvüc-i[4013] deryā-yı ḥamiyyet-i pādişāh-ı ġayret-şiʿār olmaġın Rūmili vālīsi Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Paşa eyālet ʿaskeri ve Ṭuna sevāḥili ve Babaṭaġı ḥavālīsinde olan leşker-i ḫān-ı müşārün-ileyhe maʿiyyet itmegin veled-i cesāret-iştihārı Toḳtamış Girāy ve Özü muḥāfızı Mīr-i mīrān ʿAlī Paşa'yı ṭalīʿa-i ʿasker idüp kendisi daḫi cünūd-ı nā-maʿdūd ile müteveccih-i cānib-i maḳṣūd oldıġı āvāzesi resīde-i mesāmiʿ-i ṣaḥrā-neverd-i baġy u ṭuġyān olduḳda pāy-ı ictihādları mütezelzil ve aʿṣāb-ı ittiḥādları müteḫalḫıl ve ṣīrāze-i cemʿiyyetleri müştemil olıcaḳ sulṭān-ı sebük-maġz ʿamel-i nā-sezāsından nādim ve ḫar-ı leng-i ḫalīʿü'l-ʿiẕār-ı iʿtiẕār ile vādī-i istiʿfāya ʿāzim olmaġın ḫān-ı ḥaḳīḳat-şinās ceyb-i niyāzın naḳdīne-i ʿafv u ʿināyet ve derāhim-i taʿyīnāt u sālyāne ile leb-rīz itmegi der-i Devlet-i ʿaliyye'den niyāz itmegin kilīd-i recāsı feṯḥ-i bāb-ı merām itmekle zevraḳ-nişīn-i peşīmān u nedāmet nehr-i Ṭuna'yı ʿubūr ve memleket-i Rūmili'ye mürūr eyledi. Ḫān-ı müşārün-ileyh daḫi ligām-ı esb-i muṭallā-nisāc-ı tecellüdin memleket-i Aḳkermān'da keşīde idicek sulṭān-ı müşārün-ileyhiñ bi'l-cümle ḳafā-dārları ser-fürū-bürde-i dāmen-i inḳıyād olıcaḳ muḳaddemā itlāf-kerde-i dest-i ġaṣb u iġāreleri olan emvāl-i fuḳarā vü ʿibādu'llāhı cemʿ ü taḥṣīl içün ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı ʿadālet-maḳrūn ṣudūr itmegin bahā-i żāyiʿātı **[173b]** tetmīm ve aṣḥābına teslīm ve min-baʿd ser-keşīde-i dā'ire-i iṭāʿat olmamaḳ üzre tīġ-i ser-tīz-i neẕr ü vaʿd ile ḳaṭʿ-ı aʿnāḳ-ı baġy u fesād ve zamān-ı ḳalīlde ʿulüvv-rīz-i ḫıṭṭa-i Ḳırım ve Bucaḳ olan āteş-i fitne vü küdūreti cūybār-ı ṭabʿ-ı Selīm'den[4014] cereyān iden āb-ı ṣāfī-i tedbīr-i dil-peẕīr ile defʿ ü iṭfā eylediginden ġayrı ezmine-i vāfireden berü irā'et-i vech-i bī-vech-i ʿinād u muḫālefet iden Baḫt Girāy Sulṭān iẓhār-ı rūy-ı ʿubūdiyyet keẕālik dāḫil-i dā'ire-i żabṭ u rabṭ olmayup gāh ḫānān-ı Ḳırım'a ʿarż-ı[4015] iṭāʿat ve gāh Ḳalmuḳ-ı bed-maḫlūḳa maʿiyyet ve emvāl-i müslimīne iṭāle-i dest-i mażarrat idüp şerā'iṭ-i dīn-i Aḥmedī ve aḥkām-ı şerʿ-i Muḥammedī'den *ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem* ḫaber-dār olmayup daʿvā-yı İslām ile iktifā idüp ṣaḥrā-nişīn-i ḫuşūnet

[4012] pādişāh-ı cihān-dāra RTMH: pādişāha EP
[4013] bāʿiṣ-i temevvüc REP: bāʿiṣ TH, - M
[4014] Selīm'den RTMEH: selīminden P
[4015] ʿarż EP: + ve RTMH

ü ṭuġyān olan[4016] Ḳaṣay ve[4017] Ḳaşpolād-oġlu[4018] ḳavm-i ḥadīdü'l-ḳulūbunı mıḳnāṭīs-i re'y-i rezīn[4019] ile ceẕb ü telyīn ve şirẕime-i mezbūreden bir miḳdārın Özü ṣaḥrāsında ve bir miḳdārını Bender civārında iskān ve muʿallim-ḫāne vü cevāmiʿ bünyād ve icrā-yı aḥkām-ı şerʿ-i mübīn içün ḳāḍī ve ḥükkām naṣb u taʿyīn eyledigi ḫidemāt-ı meşkūresi nezd-i pādişāh-ı ʿaṣrda maḳbūle olmaġın tevḳīr ü ikrām içün Der[4020]-i devlet-bünyāda daʿvet ve sene-i erbaʿīn ve mi'e ve elf ramażān-ı şerīfi evāḫirinde vāṣıl-ı ḳurb-ı devlet olıcaḳ ṣadrıaʿẓam ve sā'ir vüzerā-yı ʿiẓām ferş-i pāy-endāz-ı istiḳbāl ile sarāy-ı ṣāḥib-i devlete nüzūl itdirüp ḫān-ı müşārün-ileyh ve maʿiyyetinde[4021] olan Saʿādet Girāy-zāde Ḥalīm Girāy ve oġlu Toḳtamış Girāy'ıñ dūş-ı istiʿdādlarını ferve-i semmūr ve ricāl ü muḳarreblerini ʿalā-merātibihim sincāb u ḳāḳūm ile pīrāye-zīb-i sürūr eyledikden ṣoñra ḫān-ı müşārün-ileyh Ḳumḳapusı ḳurbunda vāḳiʿ Defterdār Muṣṭafā Efendi ḫānesinde ve etbāʿlarından[4022] her biri ricāl-i devletden biriniñ żiyāfet-ḫāne-i niʿmetinde[4023] mihmān oldılar[4024]. Zamān-ı medīdden berü ḫānān-ı Ḳırım'ıñ câme-i ārām u rāḥatların dest-i fitne vü fesād ile nezʿ ü tecrīd iden Baḫt Girāy Sulṭān'ıñ ḳımme-i kemānīsi kefen-i ḥamrā' ve tīġ-i ġadr-ı Çerākise ile laʿl-gūn oldıġı ḫaberi resīde olıcaḳ nev-bāfte-i[4025] kār-gāh-ı ḳażā vü ḳader olan ḳumāş-ı nev-ẓuhūr-ı iʿdām-ı bed-ḫᵕāhān nezd-i pādişāhīde maḳbūl olmaġın ḫazīne-i ʿināyet-i mülūkāneden ḫilʿat-ı fāḫire ile iʿtibār u ḳadrin[4026] tecdīd eylediler. Ḫān-ı daḳāyıḳ[4027]-şināsıñ fenn-i istīnās u intisābda naẓīri **[174a]** nā-yāb olmaġın meẕāḳ-ı āṣafiye[4028] muvāfıḳ ḥarekāta muvaffaḳ olmuş idi. Bināberīn fesāne-gūyān-ı Tatar'dan Ḫurūs Mīrzā nām ṣaḳīlü'l-cism ü sebük-rūḥ ve muḍḥak-i dāne-çīn-i

[4016] olan RTMH: + ṭavā'if-i Noġay'dan EP
[4017] ve RTMEP: - H
[4018] Ḳaşpolād-oġlu RTMEP: Ḳışaşpolād-oġlu H
[4019] rezīn RTMEP: zerrīn H
[4020] der RTEHP: - M
[4021] maʿiyyetinde RTEHP: maʿiyyetlerinde M
[4022] etbāʿlarından RTMH: etbāʿından EP
[4023] niʿmetinde RTMEP: niʿmetlerinde H
[4024] oldılar EHP: + ḳabīl-i ʿīd-i saʿīdde RTM
[4025] nev-bāfte-i REP: bāfte-i TMH
[4026] ile iʿtibār u ḳadrin P: iʿtibār u ḳadrin RTMH, iʿtibār ile ve ḳadrin E
[4027] daḳāyıḳ RTEHP: daḳīḳa M
[4028] āṣafiye RTMH: āṣafiyeye EP

ḫarmen-i ʿināyet-i ḫānī olaraḳ hem-cenāḥ-ı maʿiyyet[4029] olmuş idi. Mezbūr Ḫurūs'uñ Dilsiz Ḥasan[4030] ve sā'ir lāl-i bī-zebān ve çavuşān-ı[4031] muḍḥakān ile taḥrīk-i tār-ı berbaṭṭ-ı temesḫur u taḳlīdi bāʿiṣ-i inbisāṭ-ı ṭabʿ-ı vezīr-i ʿacībü'l-eṭvār olmaġla Ḫurūs-ı ülfet-me'nūsı elbise-i nā-dīde-i müfāḫare ile reşk-fermā-yı mürġ-i ṭāvūs eyledikde nāẓım-ı nādire-gūyāndan biriniñ[4032] midḥat-ı ṣadrıaʿẓamīde inşād[4033] eyledigi[4034] ḳaṣīde[4035]-beççesinde

Ḳıṭʿa[4036]

O düstūr-ı muʿaẓẓam yaʿni İbrāhīm Paşa kim
Doḳunmuş ġālibā dest-i ʿaṭāsına yed-i beyżā
Eger mess eyleseydi dest-i cūd-ı himmeti bir kez
Ḫurūs ṭāvūs-ı cennet zāġ olurdı ṭūṭi-yi gūyā

ḳıṭʿa-i ġarrāsın derc ü inşā itmegin cümle şuʿarāya mevṣūl olan mā'-i ṭıla'-i ṣıla nāẓım-ı ḳaṣīdeye daḫi ʿā'id oldı. Ḳaraçelebi-zāde ʿAzīz Efendi merḥūmuñ tesvīd ü tebyīż itdigi mecmūʿa-i reng-i būḳalemūn-ı sitāyiş-nümūn u düşnām-gūnunda *Kefevī Ebulbeḳā Efendi pāye-i mevhūme ile*[4037] *ʿāric-i menāṣıb-ı maʿdūme oldı* deyü hezl ü teşhīr eyledigi[4038] laṭīfe vü müzāḥesine tanẓīr idüp sābıkū'ẕ-ẕikr Kefe Müftīsi Ebussuʿūd Efendi medāris-i muḫayyile vü mutaṣavvere ile merātib-i ʿaliyyeye ʿurūc iderek muḳaddemā Medīne-i Münevvere'niñ rütbe-i sābıḳasını iḥrāz itmiş idi. Bu nevbet kibrīt-i aḥmer-i ḥuṣūl-i merām olan naẓar-ı[4039] vezīr-i āṣaf-ı bī-naẓīr ile ḫān-ı müşārūn-ileyhiñ iksīr-i himmet ü niyāzı āmizīş itmegin rütbe-i dārü'l-meymene-i Edirne ile ber-vech-i arpalıḳ mutaṣarrıf oldıġı ḳażāları ibḳā vü taḳrīr idüp pūte-i derūnun leb-rīz-i ṭılā-

[4029] maʿiyyet RTMEP: - H
[4030] Dilsiz Ḥasan RTMEP: - H
[4031] çavuşān RTMEP: şān H
[4032] biriniñ RMEHP: + ve T
[4033] inşād RTEHP: + yed beyżā M
[4034] eyledigi RTMH: itdigi EP
[4035] ḳaṣīde RMEHP: - T
[4036] Ḳıṭʿa RTMEH: naẓm P
[4037] ile RTMEP: - H
[4038] eyledigi TMEHP: eyledi R
[4039] naẓar REHP: naẓīr TM

yı maḳṣūd itmekle işin altun eyledi. Keẕālik vekīl-i ḫān-ı Ḳırım[4040] olup yetmiş yaşına yetmiş Ḥācī ʿAlī Aġa'yı üftāde-i çāh-ı ālāyiş idüp mīr-i mīrānı ile mānend-i çerāġ-ı ṣubḥ-mānde ve ṣāḥib-i rūşen ve bedel-i kefen mızmızım ḫilʿat-ı fāḫire ilbās idüp Kefe vālīliği ve ḳalʿa-i cedīd muḥāfıẓlığı ile libās-ı[4041] ʿunvānī tecdīd olunmaġın tedārik-i eṣvāb-ı iḥtişām bāʿiṣ-i teşvīş-i aġa-yı sepīd-rīş oldı. Ḫān-ı müşārün-ileyh vāṣıl-ı gencīne-i ḥükūmet-i evvelden berü kān-ı elmās-ı siyāset ve maʿden-i yāḳūt-ı ʿadālet olan cevher-i tīġ ü ḳalemi nezd-i ʿālem ve[4042] pādişāh-ı **[174b]** ʿālī-himemiñ

Mıṣraʿ

قدر زر زرگر شناسد[4043] قدر گوهر[4044] گوهری[4045]

müfādınca pesendīde-i dest-i iʿtibārı[4046] olmaġla rişte-i ḫıṭṭa-i Ḳırım'da keşīde eyledigi derārī-i niẓām-ı cedīdi düstūru'l-ʿamel olmaḳ üzre iʿṭā eyledigi fermān-ı celīlü'l-ḳadriñ فمن بدله بعد ما سمعه[4047] ilā āḫiri'l-āyeti naẓm-ı kerīmiñ dest-i hümāyūnı ile imāme-i sübḥa-i iʿtibār[4048] ve[4049] sene-i mezbūre ẕi'l-ḳaʿdesi evāḫirinde ṣaḥīfe-i āmālin pīrāye-zīb-i ḫaṭṭ-ı zerrīn-i ʿavdet-i vaṭan eyledi. Gerdūne-i tebaḫtur u ihtizāz ile ḫıṭṭa-i ḥükūmetinde sāye-endāz olıcaḳ

Ḳıṭʿa

جناب حضرت شاه جهان که در عدلش
زبیم شمع بفانوس میگیرزد باد
رواج شرع بعهدش چنان که در رمضان
چمن گر آب خورد سرو را کند ازاد[4050]

[4040] Ḳırım TMEHP: - R
[4041] libās RTME: ilbās HP
[4042] ve RTMEP: - H
[4043] شناسد EHP: شناشدر RTM
[4044] گوهر RTMHP: - E
[4045] Altının kıymetini kuyumcu, incinin değerini ise sarraf bilir.
[4046] dest-i iʿtibārı RTMH: ṭabʿ-ı ḳadr-dānı EP
[4047] Şimdi her kim, bunu duyduktan sonra onu değiştirirse. Kur'an, Bakara sûresi, 181. âyet.
[4048] imāme-i sübḥa-i iʿtibār RTMH: ser-levḥa-i intiẓām EP
[4049] ve REHP: - TM
[4050] Cihan padişahı hazretlerinin adaleti sayesinde rüzgar mum ışığının korkusundan kandile kaçar. Onun döneminde şeriat öyle bir yaygınlaştı ki, ramazan ayında çimen su içerse selviden daha çok yükselir.

muʿarrāsınca dest-i ʿināyet-i pādişāh-ı dād-güster ve yed-i saʿy u himmet-i ḫān-ı maʿdelet-perver ile mütenezzih[4051] ḫıṭṭa-i Ḳırım ṭūfān-ı ẓulm u fesāddan rehā-yāb ve devḥa-i ḳulūb-ı ʿibād ezhār-ı reng-ā-reng-i tereffüh ü emn ile maʿmūr u ābād olup kişver-i mezbūra maḫṣūṣ esb-i tāzī-i ulaḳ muʿtād olmamaġın merākib-i fuḳarā zīr-i ligām-ı ʿavām-ı[4052] bī-inṣāfda ihlāk ü itlāf olunmaḳ bār-ı girān-ı cebr ü ʿunfı[4053] dūş-ı ʿibāddan refʿ içün kendüye maḫṣūṣ īrāddan beş altı maḥallde ḳadr-ı kifāye mevāşī ile menzil-ḫāne īcād eyledi. Ve maṭbaḫ-ı ḫānān-ı Ḳırım içün īrād-ı ḳayd olan ʿaded-i aġnāmı muʿāf itmekle reme-i ʿāmme-i fuḳarāya ferş-ḫᵛān-ı ʿināyet ve ḍarb-ḫāneleri ḥāṣılından zümre-i ʿulemā vü muḥtācına müşāhere vü ẓā'if taʿyīn idüp taḥṣīl-i ẓuḫr-ı āḫiret ve ḳaṣabāt-ı Ḳırım'dan Ḳaraṣu nām maḥallde mescid bünyād ve ḫıtta-i Ḳırım'da miṣli nā-yāb olan mānend-i ḳadd-ı dil-rübā iki şerefelü menāre ile müşerref cāmiʿ ü ḫānḳāh ve Aḳkermān ḳaryelerinden Tatarbekārı [4054] nām mevżiʿde metīnü'l-esās medrese-i kārgīr binā [4055] ve ḫavāṣṣ-ı Ḳosṭanṭiniyye'den Ṭopḫāne'de Gülşenīḫāne nāmıyla ġonçe-i nev-şüküfte-i dārü'ṣ-ṣafā güşād eyledi. El-ḥāṣıl pīşe-i ḫıṭṭa-i Ḳırım'da tīşe-i saʿy u gūşiş ile şecere-i ḫabīṣe-i fitne vü fesādı ḳaṭʿ u defʿ ve ol ser-zemīni nev-nihāl-i ʿadl ü emān ile nümūne-nümā-yı Ḫuld-i berīn eyleyüp henüz meyve-çīn-i istirāḥat u ārām olmadın

Beyt

Tārumār eyler hemān evrāḳ-ı ʿayşı rūzgār
Bir ser-āmed ġonçeyi bir laḥẓa ḫandan görmesün

bād-ı ṣarṣar-ı ḳahr u ḥazānı ile berbād itmege āġāz itmegin biñ yüz ḳırḳ üç senesi ḥudūdunda vezān olan bād-ı ṭūfān- **[175a]** nişān-ı Süfyāniyān-ı zūrbāyān [4056] Baġçesarāy-ı behişt-āsāya daḫi[4057] resīde ve eṣnā-yı cülūs-ı hümāyūnda[4058] īṣāl olunan

[4051] mütenezzih RH: müntezih TMEP
[4052] ʿavām RTMEH: - P
[4053] ʿunfı RHP: ʿunfunı TME
[4054] Tatarbekārı EHP: Tatarpeykārı RTM
[4055] binā RTMEP: + eyledi H
[4056] zūrbāyān R: ẓūrbāyān TMH, zūrbāyānıñ eṣeri E, rūz-ı tābānak-eṣeri P
[4057] daḫi RTMHP: - E

muḳarrer-nāme vü teşrīfāt vuṣūlünüñ[4059] on beşinci güni -ki sene-i şülş ve erbaʿīn ve mi’e ve elf rebīʿü’l-āḫiridir- Ḳaplan Girāy Ḫān defʿa-i şālişe fermān-fermā-yı iḳlīm-i Ḳırım olmaġla ṣadā-yı rūzgār-ı mehīb-i ʿazl ü idbār[4060] evrāḳ-ı ʿayş u iḳbālin remīde itmegin bilā-tevaḳḳuf u ārām ḫıṭṭa-i Ḳırım’dan ḫurūc içün esb-i bād-pāy-ı ʿazīmete vażʿ-ı ligām-ı müsāraʿat eyledi. Ḫān-ı cedīd kendi birāderlerinden muḳaddemā memleket-i Aḳkermān’da ʿulüvv-rīz olan āteşgede-i fiten ü fesādıñ ṣadr-nişīni ʿĀdil Girāy Sulṭān’ıñ henüz sūziş-i ḳahr u żararı cāy-gīr-i[4061] ḳulūb-ı enām iken aḫker-i sūzende-i ḳabāyiḥin zīr-i ḫākister-i ketm ü iḫfāda setr ü pinhān idüp ḳalġay ve birāder-i dīgeri Devlet Girāy Ḫān oġullarından Ḥācī Girāy nām sebük-maġz u nā-temīzi nūreddīn taʿyīn idüp muḳaddemā zaḫm-ḫorār-ı tīġ-i siyāset olan ʿAbdüṣṣamed Efendi’niñ aḳrabāsından Fetḥullāh Efendi’niñ der-i ḫāne-i ḳalb-i ḫamyāze-dārın miftāḥ-ı neşā’-i[4062] raḥīḳ-i manṣıb-ı ḳāḍīʿaskerī ile fetḥ ü güşād ve taḫlīṣ-i girībān-ı cān[4063] içün ser-nihāde-i vādī-i firār olan sābıḳu’z-zikr Kemāl Aġa’yı manṣıb-ı vekāleti ile kām-bīn eyledi. Ḫān-ı sābıḳ telāṣuḳ-ı gezend-i lāḥiḳden emīn olmaḳ içün ḳalem-rev-i ḥükūmet-i ḫānī ve nāfiẕ-i aḥkām-ı yarlıġ-ı ilḫānī olan ḥudūddan ḫurūc içün esb-i tīz-reftār-ı müsāraʿata tāziyāne-zen-i istiʿcāl olup sāʿāt-ı leyālī-i ṭavīleyi izāfe-i evḳāt-ı ḳaṣīre-i[4064] nehār iderek Ḳılburun nām maḥalle vuṣūlünde Ḳırım’dan iḫrāc ve Rūmili[4065] ḥavālīsinde iskān ile iẕʿāc içün ṣādır olan fermān-ı ḳażā-cereyānı ḥāmil müteferriḳa zuʿamāsından ʿAbdullāh Bek teblīġ-i emr-i sulṭānī itmegin nehr-i Özü’yi ʿubūr ve Bucaḳ ḥudūdına mürūrunda zīr-i tīġ-i siyāset ve ḥalḳa-i resen-i melāmetinden firār iden küştenīler ḫān-ı müşārün-ileyhi tekdīr ü iġżāb içün birāder-zādesi ve Bucaḳ[4066] ser-ʿaskerligi serīr-i ḥükūmetinde naṣb-kerde vü nişāndesi[4067] olan Ḥalīm Girāy Sulṭān’ı iʿdām[4068] u ifnā itmek fikr-i

---

[4058] hümāyūnda RTMH: + ṭaraf-ı pādişāhdan E, + ṭaraf-ı şehriyārīden P
[4059] vuṣūlünüñ TMEHP: ve ḥuṣūlünüñ R
[4060] idbār RTMEP: + ve H
[4061] cāy-gīr RTMEP: - H
[4062] neşā’ RTM: neş’e EP, nişān H
[4063] cān TMEH: ḫān RP
[4064] ḳaṣīre RMEP: - TH
[4065] Rūmili RMEHP: + ḳaṣīr-i T
[4066] ve Bucaḳ RTEHP: - M
[4067] naṣb-kerde vü nişāndesi RTMEP: naṣb-kerdesi H
[4068] iʿdām RTMHP: iʿlām E

fāsidiyle İsmaʿīl ḳaṣabasına degin taʿḳīb ve ḫān-ı müşārün-ileyhe daḫi īṣāl-i mażarrat ve niçe[4069] evżāʿ-ı nā-sezāya cesāret eyledikleri āvāzesi vāṣıl-ı sāmiʿa-i iẕʿānı olduḳda ṣadā-yı bī-āheng-i zāġ u zaġan ilḳā-yı gūş **[175b]** u hūşı itmeyüp gerdūne-i fer ü vaḳār ile İsmaʿīl geçidine vuṣūl ve andan Dobruca memleketine duḫūl ve dār-ı meymene-i Edirne'ye ḳarīb olduḳda muḳaddemā Bucaḳ eşḳıyāsınıñ iʿlā-yı şuḳḳa-i baġy [u] şeḳāvet-nessāc-ı ġāret ve refʿ-i livā-yı melʿanet-iltivā-yı ḫasāret eyleyen ḫabāṣet-muʿtādlardan taḥṣīl olunan emvāl-i fuḳarā vü raʿiyyet bilā-mūceb ü sebeb aḫẕ u ġaṣb[4070] olunmaḳ üzre ḫilāfından ʿibāret olan ḫalḳı taḥrīk ve bir niçe derende-kilāb ṣaḥrā-yı tezvīri iḥāle ve bā-fermān-ı ʿālī Edirne ḳāḍīsi ḥużūrunda terāfuʿa ḥavāle itdirmegin Mengli Girāy Ḫān[4071] [4072]الحق يعلو ولا يعلى عليه gerdūne-i metānetinde murabbaʿ-nişīn-i refref-i rezānet olup bī-fikr ü teşvīş Edirne'ye taḳarrübi[4073] āvāzesi vāṣıl-ı mesāmiʿ-i[4074] süfehā-yı bed-endīş olıcaḳ mezbūrlarıñ ekserīsi mıḳrāż-ı ḳahr [u] tedmīri ile dāmān-ı ḥayātları ḳaṭʿ olunmaḳ ḫavfından nāşī dāmen-i girift-i firār olan küştenīlerden olmaġla meges-i nā-kesler āvāze-i bād-pāy-ı teveccühte tāb-āver-i ārām u ḳarār olmayup şeml-i cemʿiyyetleri müteferriḳ ü perīşān olıcaḳ ḫān-ı müşārün-ileyh Edirne'ye vuṣūlünde peşe-i bī-iẕʿān müddeʿiyān-ı dürūġ-gūyānıñ keyfiyyet-i firār u intişārların iʿlām ve kendisiniñ Saḳız ve yāḫud Rodos cezīresinde iḳāmet ü ārāmı içün istirḥām idüp maḫṣūṣ ādem irsāl itmiş idi. Mektūbı vuṣūlünde birāderiniñ ḫaṣletiniñ terġīb ve irāde vü istiṣvābı muḳteżāsı Rodos cezīresine iclā ve müddeʿiyān-ı sālifü'ẕ-ẕikr ile terāfuʿ içün Āsitān-ı devlet-medāra bir vekīl-i şerʿī īṣālini[4075] mutażammın fermān-ı şedīd ü ekīd ışdār u taḥrīr itdirdüp müṣādere vü ıżrār ḳaṣdıyla cezīre-i mezbūreye īṣāl eyledikde keyfiyyet-i daʿvā ve kemmiyyet-i müddeʿī ne gūne oldıġın ve su'ālleriniñ cevābı vekīl ile[4076] nā-ḳābil olmaġın müddeʿīleri irsāl yāḫud kendüsi iḥżār olunup bi'ẕ-ẕāt dīvān-ı şehriyārīde terāfuʿ olunmaḳ üzre taḥrīr itdigi ḳā'ime-i maʿnīdārından Ṣadrıaʿẓam

[4069] niçe TE: + niçe RMHP
[4070] ġaṣb TME: ġażab RHP
[4071] Ḫān MEHP: - RT
[4072] عليه TMEP: عد R, - H. Hak her zaman üstündür ve ondan üstün yoktur. (Hadis)
[4073] taḳarrübi RTMEP: taḳrībi H
[4074] mesāmiʿ RTMEH: sāmiʿa P
[4075] īṣālini RTMEP: irsālini H
[4076] ile RTMEP: - H

İbrāhīm Paşa'nıñ güş-ı ʿaẓīmü'l-hūşuna vāṣıl olıcaḳ müte'eṣṣir ü maḥẓūẓ olmaġla müddeʿī-i bī-ḥamiyyetleri ḥużūrına daʿvet ve rūy-ı esved-i bī-hicāblarına ḳarşu ḳırā'at itdirdikde telaʿṣüm-i lisān ile kiẕb ü bühtānlarını iḳrār idüp pā-nihāde-i vādī-i ḫizy ü ḥırmān oldılar. Ḳaplan Girāy Ḫān'ıñ ʿaṣr-ı Devlet Girāy'da Kefe'ye firārı eṣnāsında mā-fevḳü'l-ḥadd ḫulūṣ u[4077] ḫiẕmeti sebḳat iden Ebussuʿūd Efendi'niñ nefy ü taġrībi içün fermān **[176a]** ışdārından ḫaber-dār olduḳda ġaybet ü firār idüp ve kendünüñ atabek ü emek-dārı Ḥācī ʿAlī[4078] Aġa'yı daḫi Mengli Girāy Ḫān'ıñ ḫiẕmetinde bulunmaḳ töhmetiyle Rodoscıġa nefy ü iclā eyledi. Baʿde zamān ṭūġ u sancaġın refʿ ve rütbe-i vekāletine nihād u vażʿ[4079] idüp ammā Ebussuʿūd Efendi ḥaḳḳında lemʿa-yāb olan āteş-i buġż u ʿadāveti mütezāyid ü bālā-keş olmaġla ṭarīḳ-i mevleviyyetden iḫrāc ve çāh-ı beliyye-i imārete ilḳādan ṣoñra şemşīr-i ġadr u kīn ile beyt-i nā-mevzūn u bī-maʿnā ʿAbdüṣṣamed'e tanẓīr itmek mażmūnunda Der-i devlet-medāra nüsḫa-i saḳīme taḥrīr eyledikde vezīr-i Müşterī-tedbīr ʿAlī Paşa ḥażretleriniñ ʿulüvv-i kaʿb-ı mevlānā-yı müşārün-ileyhe vuḳūf-ı tāmmı olmaġla izālesini sezā görmeyüp ḫānesinden ḫurūc itmemek şarṭıyla ḳatlinden ʿafv recāsı maḳbūl-i ḫān-ı müşārün-ileyh olmaġın maḥbūs-ḫāne-i felāket ve biñ yüz ḳırḳ yedi ramażānında[4080]

Beyt

Fenā-yı ʿālemi eyler cemāʿate tefhīm
Cenāze vaʿẓa çıḳup kürsī-yi muṣallāya

mefhūmunca muntaẓar-ı ḥavādiṯ-i ʿālem-i fānī olan ervāḥ-ı güẕeştegān-ı ehl-i īmāna taʿlīm-i fevā'id-i fātiḥa-i Ḳur'ān ve tefhīm-i ḫavāṣṣ-ı kelām-ı Yezdān ve iʿlān-ı fenā-yı bezm-i cihān içün ki mażmūn-ı [4081]كل من عليها فان der-i kürsī-i ḥayātdan nüzūl ve minber-i tābūta ʿurūcuna dā'ir dīvān-ı muḥyī vü mümītden ṣudūr iden emr-i vācibü'l-imtiṯāl-i irciʿī ile me'mūr oldı. Ol eṣnāda Ḳırım'dan İrān cānibine me'mūr olan ʿasker-i Tatar'a

[4077] u RTMEP: - H
[4078] ʿAlī RMEHP: - T
[4079] u vażʿ RTMEP: - H
[4080] ramażānında RTMEP: - H
[4081] Yer üzerindeki her şey fanidir. Kur'an, Rahmân sûresi, 26. âyet.

ser-ʿasker taʿyīn olunan Nūreddīn Fetiḥ Girāy müşārün-ileyhiñ re'y ü irādesiyle Timurḳapu taʿbīr itdikleri Bābü'l-ebvāb'dan mürūrlarında mümānaʿat ḳaydında olan Mosḳovlular ile gīrūdār eylediklerinde Ṭaġıstān ümerāsından şāfiʿü'l-meẕheb Çeçen ḳabīlesi beki Aytimur'uñ tenāṣur u iʿānetiyle yedi yüzden mütecāviz melāʿīniñ tīġ ü[4082] tüfeng ile[4083] perde-i nāmūs-ı ḥayātıñ fetk ü hetk idüp[4084] bāb-ı mezbūrdan İrān'a duḫūl ve maḳṣūdları olan ṭaraflara vuṣūl buldı. Ḳaplan Girāy Ḫān daḫi āsitān-ı İslavī-i Leh memleketine ḳıral naṣb itmek üzre biñ yüz ḳırḳ altı senesi ḥudūdunda Bender ve Ḫoṭon ṭaraflarına sefer idüp bilā-müceb Aḳkermān ḥavālīsinde mekṣ ü iḳāmeti eṣnāsında sābıḳu'ẕ-ẕikr Ḥācī ʿAlī Aġa ḥarekāt-ı nā-şāyeste-i āsiyāb-ı felek-i ġaddāra tāb-āver olmayup [176b] maʿaẕa'llāh teʿālā maraż-ı devā-i nā-peẕīr-i füc'e[4085] ile niʿmet-i[4086] ḥayātdan sīr olduḳda aḥbāb-ı ṣadāḳat-muʿtāddan birisi merṣiye-künān bu nevʿi tārīḫ inşād eyledi[4087].

Tārīḫ

سال هزار و صد چهل شش شده از هجرت ماه
بود بذی الحجه و در عام یوز از امرالله کرد
باین دهر وداع دعوت حق باو رسید گفتم[4088]
Tārīḫ hemīn āh Ḥācı ʿAli Aġa āh[4089]

Biñ yüz ḳırḳ yedi senesi ḥudūdunda ḫān daḫi ʿasākir-i Tatar-ı bī-şümār[4090] ile Timurḳapu'dan mürūr ve Ṭaġıstān ümerāsını ve ahālī vü şamḫalı Devlet-i ʿaliyye'ye tābiʿ ü ser-fürū itdirmek üzre Ḫazīne-i ʿāmire-i pādişāhīden ṭabl ü ʿalem ve müteʿaddid semmūr kürkler ve iki yüz kīse ḫarçlıḳ ile maḥall-i mezbūra vuṣūlünde ḥāmil oldıġı bār-ı girān emāneti teslīm eṣnāsında seḥāb-ı berd ü muẕlim ve müterākim miṣillü raʿd u berḳ-i fesād ile bārān-ı fitne vü iḫtilāli rīzān iden zamān-ı şitā ḥulūl idüp ʿasker-i

[4082] ü RMEHP: - T
[4083] ile RTMEH: - P
[4084] fetk ü hetk idüp RTEHP: - M
[4085] füc'e RTEHP: - M
[4086] niʿmet RTMEP: - H
[4087] **Derkenar** Tārīḫ lafẓı T: - RMEHP
[4088] گفتم TMEHP: کتم R
[4089] Ebced ile 1146 yılı çıkıyor.
[4090] Tatar-ı bī-şümār EP: bī-şümār-ı Tatar RTM, bī-şümār H

Tatar'da ẓuhūr iden kelāl ü fütūrdan nāşī derbend-i mezbūrdan duḫūl emr-i muḥāl olmaġla bi'ż-żarūr Ḳabarṭay Çerkesi nā-kesi memleketine nüzūl idüp ol bahārda Ḳırım'a ʿavdeti hengāmında ḫaẕele-i Tatar'ıñ emvāl-i küffāra cüz'i vü küllī iṭāle-i yed-i ḫasāret itmelerin melāʿīn-i ḫāsirin[4091] naḳż-ı ʿahda sebeb ʿadd idecegi mütevātir olmuş idi. Ḫān ve ahālīniñ muḳteżā-yı ġurūr u nefsāniyyet ولقد كنتم تمنون الموت من قبل ان تلقوه فقد رايتموه وانتم تنظرون[4092] naẓm-ı kerīminde münderic olan tevbīḫ-i Rabbānī ve tehdīd-i Ṣamedānī'ye maẓhar ve temennī-i şūriş ü ġavġā ile mār-ı ḫ ͮāb-ālūd olan Mosḳov keferesiniñ düm-i ejder-femine pāy-kūb-ı taḥrīk ü iġżāb olduḳlarından nāşī Timurḳapu'dan ʿavdetinde Mosḳov ḳıraliçesi fāciresi[4093] ṭarafından Miniḫ nām melʿūn ser-ʿasker olup tabur-ı mesfūruñ Ḳañlıcaḳ nām maḥalle vuṣūlı maʿlūm-ı ḫavāṣṣ u ʿavām olduḳda Der-i devlet-medārdan[4094] istimdād ve defʿ-i düşmene dā'ir müşāvere bünyād itdiler. Lākin aʿyān miyānında[4095] olan[4096] münāfese vü enāniyyet ve ʿaskerde ẓuhūr iden kelāl ü reḫāvet muḳteżāsı kendilere niẓām u tedbīrlerine ḫitām viremedikleri Ḳırım meşāyiḫ ü ricālinden bir merd-i aḥvāl-şināsıñ taḥrīr itdigi ḳā'imeden ẓāhir ü nümāyān olmaġla be-ʿibāretihā keşīde-i ṣaḥīfe-i[4097] beyān kılındı[4098].

Ṣūret-i Ḳā'ime

İġāre-i memleket ve ḫasāret-i ümmet-i Muḥammed'e sebeb no'ldı deyü su'āl olunsa *el-ʿilmu ʿinda'llāhi teʿālā* sebeb-i maʿnevīsi kendi şe'āmet-i **[177a]** ẕātımız ve isā'et-i efʿāl ü ṣıfātımızdır ki her birimiz ḫadd u ṭavrından çıḳup ḫubb-ı dünyāya mübtelā ve ʿibādet-i Ḥaḳḳ'dan muʿarrā olduḳ. Niʿmet-i dīn-i Muḥammediyyeniñ şükrānesi şerīʿat-ı Muṣṭafāviyyeye riʿāyet idüp aḥkām-ı şerʿi icrāda beẕl-i maḳdūr iken bizler ʿaksī üzre ḫareket eyledigimizden küfrān-ı niʿmet eyledik. Efendimiz daḫi ولئن

[4091] ḫāsirin RTMEH: - P
[4092] And olsun ki, ölümü onunla karşılaşmadan evvel temenni ediyordunuz. İşte onu gördünüz, ama bakıp duruyorsunuz. Kur'an, Âl-i İmrân sûresi, 143. âyet.
[4093] fāciresi RTMEH: fāḫiresi P
[4094] medārdan RMEHP: medār derūn T
[4095] miyānında RTMH: miyānlarında EP
[4096] olan RTMEP: - H
[4097] ṣaḥīfe-i TMEHP: - R
[4098] Derkenar Ṣūret-i Ḳā'ime T: - RMEHP

[4099]كفرتم انّ عذابى لشديد naẓm-ı kerīminiñ mefhūmı üzre cezāmızı ʿālem-i dünyāda tertīb idüp taslīṭ-i aʿdā eyledi. Bir vechile nuṣret-i Ḥaḳḳ'a maẓhar olup esbāb-ı fetḥe muvaffaḳ olmadıḳ. Selāṭīn-i ʿiẓām ve vüzerā-i kirām bir maʿḳūl ü meşrūʿ re'y iderler ṣabāḥ yine ʿaksī ḥareket iderler. Ferd-i vāḥid maḳhūr u maġlūb olmasın istemez iken her ḥālleri maġlūbiyyet iḳtiżā eyledigi hemān[4100] ḥażret-i Bārī'niñ ḫiẕy ü ḫiẕlān virmesine ḥaml olunmadan ġayrı maḥmil[4101] görülmez. Ḥaḳḳ teʿālā cümlemiziñ āḫir ü ʿāḳıbetini ḫayr eyleyüp ʿavn u nuṣretin ḳarīn eyleye. Ammā sebeb-i ṣūrīsi ʿadd olunsa ḥisāba gelmez baʿżını beyān idelim. Evvelā Timurḳapu'dan ʿavdetlerinde itdikleri müşāvereleri rūz-ı Ḫıżır'dan on gün muḳaddem ahālī-i Ḳırım Feraḥkermān'da bulunup ḫandaḳ emrine ihtimām itmek üzre iken yetmiş gün ṣaḥrāda yattılar. Ḫalḳı cebr ü ḳahr ile sürdiler. Ḫandaḳ emrini terk itdiler. Baʿde ẓuhūrü'l-aʿdā murād itdiler itmāmına ruḫṣat bulmadılar. Ṣāniyen saʿādetlü ḳapudān paşa ḥażretleri luṭf-ı Ḥaḳḳ ile Gözleve'ye çıḳup tenāṣur u teʿāvün içün istīẕān eylediginde redd buyurdılar. Baʿde ẓuhūrü'l-ʿacz ṭālib oldılar müsāʿade olunmadı. Ṣālişen Yalñızaġaç didikleri maḥallde çarıḳçı yollu bir miḳdār ṭabura muḳābil olduḳlarında ṭabur-ı mesfūr ḥayretinden üç bölük olup[4102] iki bölügi bozılup bir bölügüni ḳamalaḳ idüp ḫān ḥażretlerinden ṭop istediklerinde virmemişler. Virseler ol daḫi iġāre vü ḳatl olunup küffār-ı ḫāk-sārıñ Ḳırım'a gelmege cesāreti olmaz imiş. Rābiʿan Ḳañlıcaḳ'da mülāḳatlarında eṭrāf-ı erbaʿada ʿasākir bünyān-ı merṣūṣ gibi ṣaff baġlayup her biri ġazā vü şehādete teşne iken ḥamle itmege iẕn virmeyüp başsız ve buġsuz baʿż-ı Tatarlar bayraḳsız hücūmlarında daḫi küffāra ḫaşyet gelüp beyāż bayraḳların dikmege şürūʿ itdiklerinde **[177b]** ittifāḳı ḫān ḥażretleriniñ ʿarabasınıñ ḳurbuna bir gülle düşdigi sāʿat ʿavdet buyurup ʿasākir-i İslām daḫi bī-iḫtiyār ʿavdet itmişlerdir. Ḫāmisen Ḳañlıcaḳ ḳuyuların ḳaparız içmege ṣu bulunmaz. Kendini gice vü gündüz muḥāṣara ideriz. Ḥayvānātlarına otlaḳ bulmaz bī-iḫtiyār ʿāciz olup ʿavdet ider didiler. Allāh'ıñ ḥikmeti ḳuyuların pāk ḳazdılar kendüleri

[4099] Ve and olsun ki, eğer nankörlük ederseniz; Hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir. Kur'an, İbrahim sûresi, 7. âyet.
[4100] hemān RTMEP: - H
[4101] maḥmil RTMEH: maḥall P
[4102] olup RTMHP: - E

ḳalʿadan içerü girdiler ṭaburuñ murādı üzre ṣu bulundı. Ḥatta Ḳañlıcaḳ'da ṭabyalar bünyād[4103] ve bir miḳdār ʿaskeri ile fırunlar iḥdāṯ idüp ẕaḫīresin andan getürdi. Ṭaşrada olan Tatar evlerini murādı üzre żabṭ idüp Bucaḳ ʿaskerini imdād itmekden menʿ eyledi. Sādisen ʿasker-i İslām'ıñ baʿżısı ṭaşrada durup ṭabura müżāyaḳa virsün didiler baʿdehū menʿ itdiler. Küffār ḳalʿa ḳurbunda gezüp ḫandaḳ aḥvālin tecessüs idüp kendüye lāzım olan maḥallerin gördi menʿ itdiler. Āḫirü'l-emr ḫandaḳıñ bir ṭaraf-ı ḫālīsin bulup ḫandaḳdan içerü girdiler. ʿAsākir-i İslām ṭop yetmez yerde duralım ḳalʿaya muḥāfıẓ olalım didiler ışġā olunmadı. Ol gün Çeterlik nām maḥallde ḳarār itdiler. Ḳalʿada olan murābıṭlar daḫi vire itdiler ḳalʿamız[4104] daḫi elden gitdi. Sābiʿan Ḳırım'ıñ ḳapuların ḳapayup kendimiz at üzerinden inmeyüp ṭaburuñ ḳurbunda ṭuralım. İnşaa'llāh teʿālā üç güne varmaz ṣusuzluḳdan bī-tāb olup selāmet bulmaz didiler ḳapular ḳapanmadı. Her gice dört beş sāʿat ṭaburdan baʿīd maḥallde yatdılar. Her günde baʿde'ṣ-ṣubḥ bir kerre ṭabura varırlar bir miḳdār at oynadırlar bir ṭop geldigi sāʿat bozılup giderler. Tā-dört beş sāʿat yer gitmedikçe durmazlar. Küffār daḫi aḥvālimize vāḳıf olup ḫavf u ḫaşyetsiz murādı üzre ḥareket eyledi. Eger ḳapudān paşa ḥażretleri olmasaydı ne Ḳaraṣu ḳaṣabası ḳalur idi ve ne Kefe ḳalʿası. Ṭabur Aḳmescid'e geldiginde ḫalḳa ye's gelüp her biri bir fikre ẕāhib oldılar. Ümerā iki[4105] fırḳa olup baʿżıları Altışu boyun ārzūlayup Noġay mīrzālarıyla muʿāhede itmişler. Ve baʿżıları memālik-i ʿOṩmāniyyeye hicret itmege ʿazīmet eylediler Allāhu teʿālā defʿ eyledi deyü ḳā'imesine ḫitām virmiş. **[178a]** El-ḥāṣıl küffār-ı ḫāk-sār biñ yüz ḳırḳ ṭoḳuz rebīʿü'l-evvelinde mānend-i kārīz ü gumīz derūn-ı Ḳırım'a cereyān idüp levṩ-engīz olduḳda Or ḳaṣabasınıñ muḳtedāsı ve ʿulemānıñ müsellem ü pīşvāsı maẓanne-i kerāmet ve ṣuleḥā-yı ümmetden ḫaṭīb ʿAbdullāh Efendi'niñ gevher-i vücūd-ı girān-ḳadr u nāzenīni fütāde-i dest-i ʿadū-yı bī-dīn olmaġla beş on gün miḳdārı ḳayd-ı[4106] mücāhede-i bendegī ile taḥṣīl-i merātib-i āzādegī eyleyüp muḳteżā-yı taḳvā vü diyānet [4107]والذين معه اشداء على الكفار maẓmūn-ı

[4103] bünyād P: binā RTMEH
[4104] ḳalʿamız RTMEP: ḳalʿa-i mezbūre H
[4105] iki RTEHP: - M
[4106] ḳayd RTMEH: - P
[4107] Onun yanında bulunanlar da kafirlere karşı çetin. Kur'an, Fetih sûresi, 29. âyet.

şerīfince efʿāl ü aḥvāl-i küffārı taḳbīḥ ile iẓhār-ı şiddet ü ḥamiyyet itmegin iṭāle-i ālet-i cāriḥa ile [4108]ولا تحسبن الذين قتلوا فى سبيل الله امواتا بل احياء عند ربهم يرزقون żiyāfet-ḫāne-i İlāhī'den sīr ve nā'il-i niʿam-ı Rabb-ı[4109] ḳadīr oldı. *Neffaʿana'llāhu teʿālā bi-şefāʿatihī*[4110]. Or ḳalʿası istīlāsından ṣoñra kişver-i derūn-ı ahālī-i Ḳırım'a[4111] leşker-i bī-kerān-ı ġamm u ḫaşyet müstevlī olmaġın bālā-yı burc-ı ḳalʿa-i ye's ve ḥişār-beççe-i nefsī-i nefsīde alarġa-gūy-ı ruʿb u hirās olduḳlarından nāşī teʿāżud u ittifāḳda ihmāl ve muḳātele vü muḥārebede reḫāvet ü kelālleri muḳteżāsı ʿadū-yı bī-dīn[4112] Baġçesarāy dārü's-salṭanesin ve Gözleve ḳaṣabasın iḫrāḳ u taḫrībe cür'et ve vażʿ-ı nā-sezā-yı mūcebü'l-iḥzāna cesāret itdikleri eṣnāda ḥāmil-i seyf-i bāṭın-ı İlāhī olan ṭāʿūn u vebā miṣillü bir verem-i mümteniʿü'd-devā ḥādiṯ olup ḫāne-i ḥayātdan iḫrāc içün ḳoltuḳlarına girüp bī-ḥadd u ʿadd melāʿīni īṣāl-i dārü'l-bevār eyledigi ruʿb-ı derūnlarına bāʿiṯ olmaġla derūn-ı çarḫ-ı felekde tīġ ü tīr-i Tatar'dan kendilerini ḥıfẓ iderek bilād-ı ḍalālet-bünyādlarına ricʿat eylediler. Çün ḳaḥbe-i māder-be-ḫaṭā olan zen-dünyānıñ ḥāmil oldıġı veled-i zişt-i nā-pesend-i fesād u ġavġāsı Ḳaplan Girāy Ḫān'ıñ taḥmīl-i ḥaml-i ṣaḳīl-i ḥükūmet itdigi zamānda vażʿ u iḫrāc itmegin müşārün-ileyhiñ ḳābile-i sū-i tedbīrine ḥaml ile ḥükūmet-i Ḳırım'dan ʿazl ve biñ yüz ḳırḳ ṭoḳuz rebīʿü'l-āḫirinde Ḳalġay Fetiḥ Girāy Sulṭān naṣb olunup teşrīfāt-ı ḫānīyeyi mīr-āḫūr-ı evvel sefīne ile irsāl eyledi.

Beyt

Gider saʿy u emek cümle yabāne
Yine bildigini eyler zamāne

[178b] mefhūmunca ḫān-ı[4113] sābıḳıñ manṣıbında ibḳā sevdāsıyla çekdigi emek hebā ve bu eṣnāda gördigi taʿab u meşaḳḳatdan nāşī envāʿ-ı maraża mübtelā oldıġı ḥālde Saḳız

[4108] Allah yolunda öldürülen kimseleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında rızıklanmaktadırlar. Kur'an, Âl-i İmrân sûresi, 169. âyet.
[4109] Rabb RTMEP: - H
[4110] Allah onun şefaatinden bizi faydalandırsın.
[4111] Ḳırım'a RTEHP: - M
[4112] bī-dīn EP: dīn RTMH
[4113] ḫān RMEHP: + ḫān T

cezīresine nefy olunup ḫān-ı cedīdiñ ʿarż u recāsıyla Gelibolu'ya iḫrāc olunmuşiken bi-ḥasebi'l-iḳtiżā tekrār cezīre-i mezbūreye iclā olunmuş idi. Çoḳ zamān mürūr itmedin Mengli Girāy[4114] dest-nihāde-i dāmen-i ḥükūmet-i Ḳırım olduḳda

Mıṣraʿ

تو بد[4115] کندۀ خود را بروزگار سپر[4116]

mefhūmunca ḫānlıġı müddetinde cūybār-ı derūnunı ḫāṣāk-i mükedderāt ile tīre vü ġamm-gīn itdigi ḫān-ı pāk-ṭıynetden hezār ʿacz u istikānet ile Burusa yāḫud çiftliginde iskānı recā itmegin mükāfāt-ı efʿāl-i sābıḳa ḳaydında olmayup cezīre-i mezbūreden ıṭlāḳ fermānın ışdār itdirdi. Lākin

Beyt

تیمور داد امان مرگ امانش نداد

زمینش بخست آسمانش نداد[4117]

mışdāḳınca emr-i ʿafv maḥalline vāṣıl olmadın biñ yüz elli bir şaʿbānında ber-feḫvā-yı

Beyt

نیک و بد در جهان بخواهد مرد

خنک انکس که گوی نیکی[4118] برد[4119]

fermān-ı emr-i Mālikü'l-mülk ile müşārün-ileyhiñ fitīl-i ḥayātı güsiste ve ḳandīl-i mizācı şikeste olmaġla cezīre-i mezbūre muḳābilinde vāḳiʿ ḳaṣaba-i Çeşme'de defn ve mā'-i ḥayāt u istiṭāʿatı mānend-i āb-ı çeşme-i ḫuşk ʿuyūn-ı aʿyān-ı cihāndan nühüfte vü pinhān oldı. Müşārün-ileyhiñ bu nevbet ḫānlıġı altı sene bir ay ve müddet-i ḥayātı altmış seneye bāliġ olmuşdur[4120]. Ḳaplan Girāy Ḫān vālid-i mācidi Selīm Girāy Ḫān *enāra'llāhu burhānehū* ḥażretleriniñ defʿa-i ūlā ḫānlıḳdan ʿazl ve Rodos'a iḳāmete

[4114] Girāy RTMH: + Ḫān EP

[4115] تو بد TMEHP: نوبت R

[4116] Sen kötülük yapanı feleğe bırak.

[4117] Timur bağışladı ama ecel ölümünü bağışlamadı, yani yer bıraktı gök izin vermedi.

[4118] نیکی TMEHP: - R

[4119] Bu dünyada iyi de kötü de ölür. Ne mutlu iyilik yapanlara.

[4120] **Derkenar** Selīm Girāy bin Ḳaplan Girāy ḫānesine naḫvet sene 1161 E: - RTMHP

me’mūr oldığı zamān -ki biñ ṭoḳsan bir senesi[4121] recebi ḥudūdıdır- Ḳapudan-ı Deryā Ḳaplan Muṣṭafā Paşa Donanma-yı hümāyūn ile cezīre-i mezbūreye lenger-endāz-ı ḳarār oldığı dem Ḳaplan Girāy ʿālem-i vücūda pā-nihāde-i ḳadem olmaġla Ḳaplan Girāy nāmıyla müsemmā oldı. Ḫān-ı cedīd Fetiḥ Girāy Selīm Girāy Ḫān-zāde merḥūm Devlet Girāy Ḫān’ıñ evlādından olup ırżāʿ u terbiye ve neşv ü nemāsı ümerā-yı Çerkes miyānında olmaġla sinn-i ṣabāvetinden āḫir-i şebābına degin evḳātı ol cāniblerde güẕerān itmiş idi. Mengli Girāy Ḫān defʿa-i ūlā fermān-fermā-yı iḳlīm-i Ḳırım olduḳda müşārün-ileyhi getürdüp bir müddet yanında [179a] iḳāmet itdirmiş idi. Ḥasbe’l-imkān ikrām baʿdehū Çerkes ser-ʿaskerligi ile iḥtirāma şürūʿı eṉāsında ʿazl ve Ḳaplan Girāy Ḫān naṣb olunduḳda evvelā Ḥācī Girāy Sulṭān vefātında nūreddīn ve İrān cānibine taʿyīn olunup

Mıṣraʿ

مصائب قوم عند قوم فوائد[4122]

mü’eddāsınca Ḳalġay ʿĀdil Girāy Sulṭān daḫi dest-keşīde-i ālāyiş-i cihān olduḳda Ḳaplan Girāy Ḫān’ıñ seferden ʿavdetinde manṣıb-ı maḥlūle vāṣıl ve anıñ kihteri Arslan Girāy nūreddīnlik rütbesin ḥāṣıl eyleyüp Fetiḥ Girāy İstanbul’a geldikde baʿż-ı ricāl-i devlet ile āmīziş ü ülfet ve mutaṣarrıf oldığı rütbesi ile ḫānlıġa istiʿdād taḥṣīl itmegin Ḳaplan Girāy Ḫān’ıñ ʿazli iḳtiżā eyledikde kilīd-i iḥsān-ı Rabb-ı ʿibād ile der-i ḫāne-i merām-ı Fetiḥ Girāy güşād olıcaḳ Nūreddīn Arslan Girāy’ı ḳalġay ve birāder-i dīgeri Maḥmūd Girāy’ı nūreddīnlik ile ber-murād eyleyüp Ḳırım’a vuṣūlünde Mosḳov melāʿīni miṣāl-i ervāḥ-ı ḫabīṯe cesed-i pāk-i ḫıṭṭa-i Ḳırım’a[4123] tekrār duḫūl idüp nevʿ-i dīger ḥasāret ve Ḳaraṣu şehrini ḫarāb u ġāret eyledikde egerçi ḥasbe’l-ḳudret muḳāteleye saʿy u himmet eylediler. Lākin melāʿīniñ keṣret ü vefret ve[4124] āteş-feşānlıġına ḫān ve ahālī-i vilāyet ṭāḳat-resān olmayup ṣıġār u kibār muẓṭarib ü ser-

[4121] biñ ṭoḳsan bir senesi RTMH: sene 1091 EP
[4122] Bazı kavimlerin musibetleri bazı kavimler için faydalıdır.
[4123] vuṣūlünde Mosḳov … ḫıṭṭa-i Ḳırım’a RMEHP: - T
[4124] ve RTMEH: - P

gerdān olduḳları eyyāmda *el-mülūkü mülhemūn*[4125] maẓmūnunca ḳarīḥa-i ʿaliyye-i mülūkāne ve ʿināyet-i sīne-i pādişāhāneden Ḳırım Ḫānlıġı ḫuṣūṣunda sābıḳan memleket-i Tatar'a fermān-rān baʿdehū[4126] cezīre-i Rodos'da iḳāmete me'mūr olan Mengli Girāy Ḫān'a taʿalluḳ iden irāde-i cihān-dārī muvāfıḳ-ı taḳdīr-i ḥażret-i Bārī olmaġla defʿa-i sāniye revnaḳ-baḫş-ı ḫıṭṭa-i Ḳırım olup ḫān-ı müşārün-ileyh emkine-i baʿīdede bulunmaḳ taḳrībi ile müşābehet ü temāsülden iḥtirāzen bālā-yı rūy-ı pür-tābı mānend-i ebrū-yı dilber-i ʿālī-cenāb şekli ṭuġra-yı ġarrāda rū-nümā olan ḫātem-i pādişāh-ı kişver-güşā ile maḫtūm u muṭarrā ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı şevket-maḳrūnı īṣāle me'mūr olan silaḥşor-ı şehriyārī Mışır'lı[4127] İbrāhīm Aġa cezīre-i mezbūreye vāṣıl olduḳda dest-i tebcīl ile taḳbīl[4128] ü ber-ser ḳılup imtisālen li-emri'l-ʿālī biñ yüz elli rebīʿü'l-āḫiriniñ **[179b]** yigirmi yedinci ḫamīs güni iḳāmete me'mūr olduḳları Rodos cezīresi muḳābilinde vāḳiʿ sevāḥil-i Anaṭolı'dan Marmaris iskelesine ʿubūr ve andan süvār-ı esb-i bād-peymā olup sene-i mezbūre cemāẕiye'l-evveliniñ ikinci güni ordu-yı hümāyūna vāṣıl ve Muḥsin-zāde ʿAbdullāh Paşa mübāşeretiyle talṭīf-i libāçe-pūşī-i ḫānī ve teşrīf-i tīr-keş-i ilḫānī birle şeref-yāb olmaḳ[4129] ḥāṣıl olduḳda birāderlerinden Selāmet Girāy Sulṭān'ı[4130] ḳalġay ve Saʿādet Girāy Ḫān-zāde Ṣāliḥ Girāy Sulṭān'ı nūreddīn naṣb u taʿyīn idüp ḳalġay-ı müşārün-ileyhi sefīne ile irsāl ve der-ʿaḳab kendisi daḫi mütevekkilen ʿale'l-mülki'l-muḫtār bir iki biñ miḳdārı Tatar ile mecmaʿ-ı küffār olan Özü civārından ʿubūr ve teşādüf itdikleri melāʿīn ile gīrūdār iderek maşḥūbü'l-ʿāfiye süm-naḳş-ı semend-i meymenet-peyvendi rūy-ı ṣafḥa-i[4131] Ḳırım'a zīnet-baḫş olduḳda erbāb-ı maʿārifden bir şāʿir-i ẓarīf

Tārīḫ

İki defʿa ʿaṭā-yı Bārī'den

[4125] Pâdişâhlar, ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir.
[4126] baʿdehū TMEHP: - R
[4127] Mışır'lı TMEHP: - R
[4128] ile taḳbīl TMEHP: - R
[4129] olmaḳ TMEHP: - R
[4130] Girāy Sulṭān'ı TMEHP: Girāy'ı R
[4131] ṣafḥa RTEH: ṣaḥīfe M, ṣaḥfa P

ʿİzz ü şevketle şānını buldı

Geldi ikinci defʿada tārīḫ

Yine Mengli Girāy Ḫān oldı[4132]

güftārı ile demdeme-sāz-ı neşāṭ ve yine muvāfıḳ-ı sāl-i meymenet-iştimāl olan ***ey ḫān-ı fātiḥ*** lafẓı ile tefe'ül-i ḫayr idüp naġme-perdāz-ı inbisāṭ oldı. Varaḳçe-i faḳīrāne ve müsvedde-i ḥaḳīrāneye naẓar-ı iltifāt buyurup zaḥmet-i müṭālaʿayı irtikāb iden ḫullān-ı ṣafā ve aḥbāb u aṣdiḳādan ʿan-ṣamīmi'l-ḳalb mercū vü müstedʿādır ki ṭuġyān-ı nūk-i[4133] ḳalemden ẓuhūr iden hefevāt u noḳṣānımızı ḳalem-i ṣīrīn-raḳam-ı ʿafv ile taṣḥīḥ ve midād-ı[4134] zerrīn-i ḫaṭā-pūşī ile ʿuyūbumuzı setr ü tenfīḥ ideler.

Temme

[4132] Ebced ile Hicri 1148 yılı yapıyor.
[4133] nūk TMEHP: - R
[4134] midād RTMEP: - H

ÖZET

Seyyid Mehmed Rıza tarafından kaleme alınan **"ES-SEB'Ü'S-SEYYĀR FĪ AḪBĀR-I MÜLÜKİ'T-TATAR"** isimli elyazma eser, Kırım Hanlığı tarihine hasredilmiş en önemli kaynaklardan biridir. Eserde, genel bir dünya tarihi anlatımının ardından I. Mengli Giray'ın Kırım Hanlığı tahtına oturduğu dönemden başlayarak II. Mengli Giray'ın 1737 yılında ikinci kez cülus ettiği döneme kadar Kırım Hanlığı'nın tarihi anlatılmaktadır. Ayrıca söz konusu yazma, Kırım'ın coğrafyası, sosyo-ekonomik tarihi, kültürü, edebiyatı için de oldukça önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bundan başka, Osmanlı Devleti, Kırım Hanlığı, Rusya ve Lehistan arasındaki ilişkilerin anlaşılması açısından eserde verilen malumatın değeri de oldukça yüksektir.

ABSTRACT

The manuscript written by Seyyid Mehmed Riza titled "ES-SEB'Ü'S-SEYYĀR FĪ AḪBĀR-I MÜLŪKİ'T-TATAR" is one of the most important works attributed to the Crimean Khanate. The manuscript comprises of the history of the Crimean Khanate beginning from ascension of Mengli Giray I to the throne of the Crimean Khanate until the second enthronement of Mengli Giray II in 1737. Furthermore this manuscript in question is a very significant source for the geography, socio-economic history, culture and literature of Crimea. And also, the value of the information it contains is considerably high with regards to understanding the relations of the Ottoman Empire, the Crimean Khanate, Russia and Poland.